TWAIN

OPERE

***

CLASSICI
LITERATURE
UNIVERSALE

MARK TWAIN

OPERE

★ ★ ★

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ
Bucureşti — 1956

MARK TWAIN

NUVELE SCHIȚE PAMFLETE

În romînește de:
PETRU COMARNESCU, EUGEN B. MARIAN
și PETRE SOLOMON

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ
București — 1956

SCHIȚE ȘI POVESTIRI

PRIMA MEA AVENTURĂ LITERARĂ

La vîrsta de treisprezece ani mă credeam un copil foarte deştept — un copil foarte isteţ. Atunci am comis primele mîzgăleli într-un ziar, care, în ciuda tuturor aşteptărilor mele, au stîrnit o vîlvă extraordinară în orăşelul nostru. Da, într-adevăr am ridicat orăşelul în picioare şi mă simţeam foarte mîndru de asta. Eram „dracul împielţat" al tipografiei şi încă unul progresist, plin de aspiraţii. Unchiul meu mă folosea la publicaţia sa, *Jurnalul săptămînal din Hannibal*, doi dolari pe an, plătiţi înainte şi cinci sute de abonaţi, care îşi achitau abonamentul cu lemne de foc, cu verze şi napi ce nu se puteau vinde pe piaţă. Într-o fericită zi de vară, unchiu-meu a plecat din oraş pe o săptămînă. Înainte de a pleca, a avut grijă să mă întrebe dacă nu aş fi în stare să scot un număr bun. Ah, ce mult doream să încerc! Foaia rivală o scotea Hinton. De curînd, acesta fusese părăsit de ibovnică şi într-o seară un prieten găsi pe patul bietului om o scrisoare deschisă în care arăta că nu mai putuse îndura viaţa şi că se dusese să se arunce în rîul Ursului. Prietenul fugi într-acolo şi într-adevăr îl descoperi pe Hinton în apă, îndreptîndu-se cu greutate spre mal! Omul se răzgîndise. Cîteva zile oră-

şelul nu vorbi decît de această întîmplare, dar Hinton habar nu avea de vîlva stîrnită.

Prilejul mi s-a părut straşnic. Am făcut un reportaj amănunţit şi destul de răutăcios al întregii întîmplări şi l-am ilustrat apoi cu desene, în josul paginilor, crestate în lemn cu cuţitul. Una din imagini îl arăta pe Hinton numai în cămaşă, intrînd în rîu, cu o lanternă în mînă şi încercînd adîncimea apei cu un baston. Credeam că avea haz nu glumă şi nu mi se părea de fel că, publicînd întîmplarea, aş face ceva imoral. Satisfăcut de această ispravă, am privit în jurul meu căutînd ce ar mai fi de atacat şi mi s-a părut că ar fi o treabă bună şi interesantă dacă aş pune pe seama unui director de ziar din vecinătate o seamă de ticăloşii gratuite, numai aşa, ca „să-i sară muştarul".

Am făcut-o, scriind articolul în forma de parodie la *Înmormîntarea lui Sir Moore* — o parodie destul de crudă.

Apoi, am atacat în mod neobrăzat pe doi cetăţeni cu vază — nu pentru că ar fi fost cazul, ci doar socotind că datoria mea era de a da revistei o notă mai vie.

Apoi, m-am legat puţintel şi de cel mai nou venit în localitate, berbantul zilei, nemaipomenitul croitor cu ziua din Quincy, un craidon afectat de prima speţă, omul cu hainele cele mai fistichii din întreg statul nostru. Era un hăndrălău care dădea gata femeile. În fiecare săptămînă scria pentru *Jurnalul* nostru poezii îmbătătoare despre ultima sa cucerire. Versurile lui din săptămîna aceea erau intitulate „Către Mary din H...", ceea ce însemna către Mary din Hannibal, bineînţeles. Dar cînd i-am paginat creaţia, mi-a dat prin cap un gînd pe care l-am socotit ca un trăsnet de umor, trecîndu-l într-o şfichiuitoare notă a redacţiei, care suna cam astfel:

„De astă dată, trecem cu vederea, dar dorim ca domnul J. Gordon Runnels să înţeleagă lămurit că noi avem o linie

pe care trebuie să o respectăm și de aici înainte dacă d-sa vrea să comunice cu prietena din H...l[1] trebuie să găsească un alt mijloc decît acela de a folosi coloanele noastre în acest scop".

Ziarul a apărut și n-am pomenit în viața mea un lucru care să atragă atenția ca aceste șotii ale mele.

În sfîrșit, ziarul din Hannibal avea căutare — ceea ce nu se mai întîmplase pînă atunci. Tot orașul era în fierbere. Di.-de-dimineață, m-am pomenit cu Hinton, înarmat cu o pușcă cu două țevi. Cînd a văzut că toată dandanaua o cășunase un țînc (chiar așa mi-a zis), m-a tras de urechi și a plecat, dar s-a lăsat de meserie în aceeași seară și a părăsit orășelul pentru totdeauna. Croitorul a venit cu un fier mare de călcat și cu o foarfecă, dar nu a făcut decît să-mi arate disprețul și chiar în noaptea aceea a plecat în Sud. Cei doi cetățeni batjocoriți au venit și ei, amenințînd că vor porni proces de calomnie, dar au plecat iritați de nimicnicia mea. Directorul ziarului din vecinătate a dat buzna și el a doua zi, pus pe t răboi. Parcă voia să se adape cu sînge, atît de supărat era; dar în cele din urmă m-a iertat cu mărinimie, poftindu-mă să beau ceva cu el, pentru a șterge orice urmă de supărare. Am mers cu el la drogherie, unde m-a cinstit cu „Vermifugul Fahnestock", răzbunîndu-se astfel cu o glumă nevinovată. Unchiul meu s-a arătat foarte supărat la înapoiere, pe nedrept, ziceam eu, dacă lua în considerare avîntul pe care îl căpătase ziarul și dacă nu uita recunoștința ce mi-o datora pentru faptul că îl salvasem. Și-apoi putea să-și dea seama că, dacă se înapoia mai repede, ar fi fost sfîșiat în bucățele, ciopîrțit cu toporul, dat în judecată pentru calomnie și împușcat. Cînd însă se uită la socoteli se mai lumină și văzu că atrăsesem un nemaipomenit număr

[1] H...l se poate interpreta cu „hell"-iad (n.t.).

de treizeci şi trei de noi abonaţi, ba îi puteam arăta şi zarzavaturile de la aceste abonamente, lemnele de foc, varza, fasolea şi napii, toate imposibil de vîndut pe piaţă în asemenea cantităţi, care puteau ţine familia timp de doi ani.

BROASCA SĂLTĂREAȚĂ DIN ȚINUTUL CALAVERAS

Vrînd să satisfac dorința unui prieten al meu, care îmi scrisese din răsărit, l-am vizitat pe voiosul și gureșul Simon Wheeler și, așa cum mi s-a cerut, l-am întrebat despre prietenul prietenului meu Leonidas W. Smiley. Iată rezultatul investigațiilor mele. Am o vagă bănuială că Leonidas W. Smiley nu-i decît o legendă; că prietenul meu nu a cunoscut niciodată o astfel de persoană și aș presupune că dacă l-aș întreba pe bătrînul Wheeler despre dînsul — asta îi va aminti de un nemernic, cunoscut al său, Jim Smiley, și se va apuca să mă plictisească de moarte cu o seamă de amintiri înfiorătoare despre acesta, pe cît de lungi și sîcîitoare, pe atît de nefolositoare pentru mine. Dacă ăsta i-a fost scopul, atunci a reușit cu vîrf și îndesat.

L-am găsit pe Simon Wheeler moțăind în tihnă la gura sobei, în preajma tejghelei din cîrciuma veche și dărăpănată aflată în cuprinsul vechii tabere pentru mineri din Angel. Am observat că era gras, chel, cu un aer de cuceritoare blîndețe și simplitate pe chipu-i blajin. S-a ridicat și mi-a dat bună ziua. I-am spus că un prieten al meu m-a însărcinat să fac cercetări în legătură cu un scump tovarăș de joacă al său, un anume Leonidas W. Smiley — reverendul Leonidas W. Smiley, un tînăr slujitor al altarului,

despre care auzisem că locuise cîndva la Angel's Camp. Am adăugat că dacă domnul Wheeler mi-ar putea povesti ceva despre cuvioșia-sa Leonidas W. Smiley, i-aș fi foarte recunoscător.

Simon Wheeler mă înghesui într-un colț, îmi baricadă ieșirea cu scaunul său și după ce se așeză și el — începu să-și depene povestirea monotonă, pe care o reproduc după acest paragraf. Nu zîmbi nici o singură dată, nu-și încruntă fruntea, nu-și schimbă glasul, păstrînd același ton domol cu care începuse prima frază și nici o clipă în decursul povestirii nu trădă vreo urmă de entuziasm; în schimb, de-a lungul acestei interminabile povestiri păstră un impresionant aer de seriozitate și sinceritate, ceea ce îmi dovedi pe deplin că era foarte departe de dînsul gîndul că povestirea ar avea ceva caraghios sau hazliu și că, dimpotrivă, o socotea drept un lucru într-adevăr important și-i admira pe cei doi eroi ai ei ca pe niște oameni de o fineţe genială. Mie, însă, mi se părea cît se poate de absurd spectacolul oferit de acest om, care se lăsa furat cu atîta seninătate de încîlcitul fir al povestirii, fără a zîmbi măcar o singură dată. După cum v-am zis, îl rugai să-mi spună ce știe despre reverendul Leonidas W. Smiley și el îmi răspunse după cum urmează. Îl lăsai s-o ia pe drumul care-i convenea și nu-l întrerupsei niciodată.

— A existat cîndva pe aici un om cu numele de *Jim* Smiley, în iarna lui '49—sau poate în primăvara lui '50 — nu-mi aduc aminte exact; totuși, trebuie să fie una din aceste date, căci îmi amintesc că atunci cînd a venit prima oară aici canalul cel mare nu era terminat. În orice caz, era cel mai ciudat om de pe meleagurile acestea, gata mereu să pună rămășag pe tot ce-i cădea sub ochi, numai să fi găsit pe cineva care să susțină contrariul, iar dacă nu găsea, atunci trecea de partea cealaltă; orice-ar fi pofitit celălalt, el era gata să accepte — orice, numai să pună prinsoare, căci numai așa era mulțumit. Cu toate acestea era norocos, nemaipomenit de norocos; cîștiga mai întotdeauna. Era mereu gata să-și încerce norocul și nu se putea vorbi de vreun lucru în legătură cu care să

nu-ţi propună un rămăşag, de orice parte voiai, ori albă, ori neagră, după cum ţi-am spus adineauri. Dacă era vreo alergare de cai, îl vedeai fugind de zor sau înghesuindu-se la potou; dacă nişte cîini se încăierau, el făcea prinsoare; dacă pisicile se stucheau şi se încrîncenau, el punea rămăşag; dacă găinile se luau la scărmăneală, făcea la fel — ce să mai spun, dacă stăteau două păsări pe gard, punea rămăşag care îşi va lua zborul mai întîi. De cîte ori era vreo întrunire a taberei era nelipsit; venea înadins ca să pună rămaşag pe ceva în legătură cu pastorul Walker, pe care-l socotea cel mai strasnic om de duh de pe-aici — şi aşa era, ba pe deasupra era şi om bun. Chiar dacă vedea un purice potcovit, punea rămăşag cît timp îi va trebui pentru a ajunge acolo unde voia să se ducă şi dacă te puneai cu el ar fi urmărit purecele cu pricina pînă în Mexic, numai pentru a iscodi pentru ce pleca şi cît timp făcea pe drum bîzdîgania. O mulţime de flăcăi de pe meleagurile noastre l-au cunoscut pe Smiley şi pot să-ţi vorbească de el. Ei, bine, lui îi era tot una — el se prindea pe orice. Al naibii om! O dată, nevasta pastorului Walker căzuse la pat şi a bolit vreme mai îndelungată. Se părea că nu mai există scăpare. Într-o dimineaţă, pastorul dă pe la el şi Smiley îl întreabă ce-i face soţia şi pastorul îi zice că femeia-i mult mai bine — slavă Domnului pentru mila ce i-a arătat — şi dacă va merge tot aşa înainte, se va însănătoşi cu ajutorul proniei cereşti, dar Smiley, fără a se gîndi prea mult, zise: „Ei, bine, eu pun la bătaie doi dolari şi jumătate că nu se face bine, în niciun caz!“

Smiley ăsta al dumitale avea şi o iapă — băieţii îi ziceau mîrţoaga şi că trecea ceasul pînă să facă pasul — ceea ce era doar în şagă pentru că, ştii, mîrţoaga mergea cevaşilea mai iute. Şi cîştiga bani cu dînsa, deşi era foarte înceată şi mereu avea ba tignafes, ba ceva la burtă, ba oftică, ba alte alea. Deobicei, i se dădea la pornirea în cursă un avans de două-trei sute de metri şi pe parcurs era întrecută, dar totdeauna la sosire, acolo unde era omul cu steguleţul, iapa îşi pierdea sărita şi venea zmeoaica

pufăind, nechezînd și ridicîndu-se în două picioare și zvîrlind cu copitele pe de lături, ba și în aer, alteori chiar în gard, se stîrnea din ce în ce praful și făcea tot mai mult tărăboi cu tusea ei, cu strănuturile și pufăitul ei — și mi ți se înzdrăvenea la potou, ajungînd înainte cu o lungime de cap că abia îi puteau desluși isprava.

Mai avea și un pui de buldog. La prima vedere nu dădeai doi bani pe el; buldogul ăsta umbla într-una de colo pînă colo să vadă de unde ar mai putea șterpeli cîte ceva. Dar de îndată ce pariai pe el, era cu totul alt cîine; buza de jos i se țuguia ca prora vaporului și își arăta dinții, care sclipeau necruțători ca niște flăcări.

Și orice cîine putea să-l atace, să-l hămăie, să-l muște și să-i facă vînt, dîndu-l peste cap de două-trei ori că Andrew Jackson — ăsta era numele cățelului — Andrew Jackson nu zicea nici cîrc, ca și cum dumnealui i-ar fi plăcut treaba asta și nu și-ar fi dorit altceva mai de soi. Pariurile se dublau mereu din partea celorlalți pînă se topeau toți banii; și atunci, deodată, Andrew Jackson unde mi-ți înhăța cealaltă potaie tocmai de încheietura piciorului de îndărăt și nu o mai slăbea; nu o mușca, mă înțelegi, doar îi înșfăca piciorul și-l ținea strîns așa, pînă ce ceilalți amatori de pariuri se lăsau păgubași, căci Andrew Jackson ar fi fost în stare să aștepte o veșnicie.

Smiley ieșea mereu cîștigător cu javra aia, pînă ce într-o zi, cățelul s-a luat la luptă cu o potaie care n-avea picioarele dindărăt, căci i le retezase un fierăstrău circular. Și cînd lui Smiley îi era lumea mai dragă, că vrăjmașii se încăieraseră de ajuns și toți banii erau puși la bătaie—tocmai cînd Andrew Jackson voia să înhațe pe favorit de picior, și-a dat pe loc seama că fusese dus cu preșul și celălalt îl prinsese la strîmtoare, ca să zic așa. Andrew Jackson păru tare mirat, apoi se uită cam descurajat și se lăsă păgubaș, ieșind urît scărmănat din încăierare. Se uită lung la Smiley, ca și cum i-ar fi spus că-i dezolat și că vina era a dumnealui, punîndu-l să se ia la harță cu un cîine olog și lipsindu-l de putința de a-și arăta strășnicia.

Apoi Andrew Jackson mai șchiopătă puțintel, se întinse pe pămînt și muri.

Era un cățelandru bun acest Andrew Jackson și s-ar mai fi auzit de numele lui, dacă ar fi trăit, că era ceva de capul lui și deștept nevoie mare. Te rog crede-mă că așa era; dacă nu putea vorbi și totuși știa să se lupte în felul acesta, în condiții normale, asta însemna că era blagoslovit cu mult talent. De cîte ori mă gîndesc la ultima lui luptă și felul cum s-a terminat, mi se strînge inima.

Ei bine, acest Smiley al matale avea șoricari, cocoșei, motani și tot soiul de dihănii dintr-astea și pe orice ai fi vrut să pui rămășag, hop că el ți-l și punea sub nas. Într-o bună zi, a prins un broscoi și l-a luat acasă, zicînd că se gîndește ce educație să-i dea. Ei, află că trei luni, vericule, n-a făcut altceva decît să stea în curtea din fund și să învețe broscoiul cum să sară. Și ce zici, vericule, l-a învățat ori ba? Îi dădea un bobîrnac în spate și îndată îl vedeai rotindu-se prin aer ca o gogoașă înfuriată — îl puteai vedea făcînd o tumbă, sau mai multe, dacă își lua vînt mai bine — și cădea jos pe picioarele lui turtite, exact ca pisica. Îl învățase să prindă muște și nu-l mai slăbea cu exercițiile, așa că broscoiul îți ochea musca oriunde se găsea. Smiley zicea că singurul lucru care lipsește broaștelor este educația și, dacă li se dă o educație, apoi sînt în stare să facă aproape orice — și eu îl cred. L-am văzut cu ochii mei cum îl așeza pe Daniel Webster pe jos, chiar aici — Daniel Webster era numele broscoiului — și îi șoptea „musca, Daniel, musca" și într-o clipeală mi-ți sărea drept în sus și înhăța musca de pe tejghea și bîldîbîc! cădea iarăși jos, ca un bulgăre de noroi, dar zdravăn, și se apuca să se scarpine în cap cu laba din spate, nepăsător, de parcă nu și-ar fi dat seama că făcea în fiece dimineață un lucru neobișnuit oricărei broaște. N-ai văzut în viața dumitale un broscoi atît de modest și de sincer ca el, deși era atît de înzestrat. Și dacă se apuca să sară drept, pe un teren neted, apoi îți făcea o săritură mai mare decît a oricărei gadine din seminția ei. Sări-

surile pe terenul plat erau marea lui specialitate și cînd te gîndea la ele, Smiley era gata să-și pună rămășag toți banii pînă la ultima lăscaie. Smiley se mîndrea grozav cu broasca lui și avea de ce, căci oamenii care vînturaseră lumea recunoscuseră cu toții că Daniel Webster întrecea toate broaștele pe care le văzuseră.

Ei bine, Smiley ținea ditai dihanie într-o colivie și o aducea uneori în centrul tîrgului ca să pună prinsoare. Într-o zi, un om străin de așezarea aceasta dădu peste Smiley, care tocmai ieșise cu colivia și îl întrebă:

— Ce-ai acolo?

Smiley răspunse cam în doi peri:

— Ar putea să fie un papagal, tot așa cum ar putea fi un canar. Dar uite că nu-i decît un broscoi!

Străinul luă colivia, o privi cu atenție, o întoarse pe toate fețele și zise:

— Hm, așa-i. Ei, și ce mare scofală e de dumnealui?

— Ei bine — zise Smiley degajat și nepăsător — la ceva tot se pricepe, în orice caz. Eu cred că sare mai departe decît orice broască din ținutul Calaveras.

Omul luă din nou colivia și o privi iarăși cu băgare de seamă, apoi i-o dădu înapoi lui Smiley și zise răspicat:

— Totuși nu văd de ce-ar fi broasca asta mai grozavă decît altele.

— Se prea poate să nu vezi, i-o întoarse Smiley. Nu zic, poate că te pricepi la broaște, dar poate că nu; cine știe, poate că ești cunoscător, dar poate că ești *numai un ageamiu în chestia asta, așa cum am fost și eu.* În orice caz eu țin la părerea *mea* și sînt gata să risc patruzeci de dolari, punînd rămășag că sare mai departe decît orice broască din tot ținutul Calaveras.

Omul rămase o clipă pe gînduri și apoi zise puțin întristat:

— Ei, eu nu sînt de aici și n-am nici o broască, dar dacă aș avea una, aș pune rămășag.

Smiley îi răspunse:

— Nu-i nimic, nu-i nimic, dacă îmi ții puțin colivia mă duc să-ți aduc o broască.

Şi aşa se face că omul a luat colivia, a pus jos cei patruzeci de dolari, împreună cu cei ai lui Smiley şi s-a apucat să-l aştepte.

Stătu o bucată de vreme, gîndindu-se şi tot gîndindu-se în sinea lui, apoi scoase broscoiul, îi căscă gura şi umplînd o linguriţă cu alice i-o turnă pe gît, de-i ajunseră alicele pînă în fălci, apoi îl aşeză din nou jos. Smiley se duse la baltă şi se înfundă prin mîl, unde dibui vreme îndelungată pînă ce, în cele din urmă, prinse o broască, pe care o aduse la faţa locului. O dădu omului şi zise:

— Acum, dacă eşti gata, pune-o lîngă Daniel cu labele din faţă pe aceeaşi linie, iar eu le voi da plecarea. Apoi zise: "un', doi, trei, săriţi!", şi atît el cît şi străinul atinseră dindărăt broaştele. A doua broască se săltă şi sări, dar Daniel încercă să se ridice şi se opinti din umeri — aşa — ca un francez, dar degeaba — nu se putea urni din loc; era greu ca o nicovală şi nu se putea mişca de parcă era ancorat. Smiley rămase tare mirat şi oarecum deziluzionat, dar, bineînţeles, nu ştia ce se întîmplase.

Străinul luă banii şi plecă. Cînd ieşi pe uşă, arătă cu degetul mare peste umăr înspre Daniel şi zise din nou, foarte liniştit:

— Ei bine, nu văd de ce-ar fi broasca asta mai grozavă decît altele.

Smiley rămase locului, scărpinîndu-se în cap şi uitîndu-se o bună bucată de vreme în jos, la Daniel, pînă cînd în cele din urmă zise:

— Mă miră de ce dracu s-o fi dat bătut Daniel. N-o fi păţit ceva? Nu ştiu de ce, dar mi se pare tare umflat.

Îl apucă pe Daniel de ceafă, îl ridică şi exclamă:

— Ei, drăciel Zău dacă nu cîntăreşte cinci livre!

Şi întorcîndu-l pe Daniel cu capul în jos văzu cum îi ies din gură vreo doi pumni de alice. Abia atunci se dumeri şi-l cuprinse furia. Puse broasca jos şi o porni după omul care-l înşelase... dar ia-l de unde nu-i. Şi...

În clipa aceea Simon Wheeler auzi pe cineva, care îl striga din curtea din faţă şi se ridică să vadă

ce voia. Întorcîndu-se spre mine, în timp ce se ducea, zise:

— Stai așa, străinule. Odihnește-te. Nu lipsesc decît o clipă.

Dar cu voia dumneavostră, n-am socotit că ascultînd mai departe biografia năstrușnicei haimanale de *Jim* Smiley mi-aș putea ușura cercetările în legătură cu reverendul *Leonidas W*. Smiley. Așa că am plecat.

În ușă, am dat peste prietenul Wheeler, care tocmai se înapoia. Mă opri din drum, apucîndu-mă de rever și reîncepu:

— Ei, acest Smiley al matale avea o vacă chioară, gălbuie, fără coadă, dar cu o ciuntitură ca o banană, și...

— Ia mai dă-l dracului pe Smiley cu vaca lui afurisită cu tot! am bombănit cu zîmbind și am plecat, luîndu-mi rămas bun de la bătrîn.

DESPRE BĂRBIERI

Toate se schimbă pe lumea asta, afară de bărbieri, de purtările bărbierilor și de mediul lor. Acestea nu se schimbă niciodată. Încercările prin care trece cineva, cînd intră întîia oară într-o frizerie, se repetă după aceea aidoma, pînă la sfîrșitul zilelor sale. Azi-dimineață m-am dus să mă rad, ca de obicei. Cînd m-am apropiat de ușă, venind dinspre strada mare, altcineva venea dinspre strada Jones — un lucru care se întîmplă mereu. M-am grăbit, dar degeaba; a intrat pe ușă doar cu un pas înaintea mea. L-am urmat la o distanță de-o șchioapă și l-am văzut cum se așeza pe singurul scaun liber, cel la care lucra cel mai bun bărbier. Așa se întîmplă totdeauna. M-am așezat, sperînd că s-ar putea să moștenesc scaunul aparținînd celui mai priceput din ceilalți doi bărbieri, fiindcă acesta începuse deja să pieptene părul clientului său, în timp ce colegul său încă nu isprăvise de frecat și de uns cu ulei șuvițele respectivului său mușteriu. Mi-am cîntărit șansele cu un viu interes. Cînd am văzut că numărul doi lua avans asupra numărului unu, interesul mi s-a prefăcut în bunăvoință. Cînd numărul unu s-a oprit o clipă ca să preschimbe un abonament pentru un nou venit și a pierdut teren în cursă, bunăvoința mea s-a transformat în neliniște. Cînd numărul

unu și-a recîștigat terenul, și atît el cît și camaradul său au scos clienților prosoapele și au început să le șteargă pudra de pe obraji și erau la mare luptă care din ei să strige: „Următorul!“, mi s-a oprit pînă și răsuflarea, de atîta încordare. Dar cînd, în momentul culminant, numărul unu s-a oprit ca să treacă de cîteva ori pieptenul prin sprîncenele mușteriului, am văzut că pierduse cursa cu o singură clipită și atunci m-am ridicat indignat, ieșind din prăvălie, ca să mă păzesc de a cădea în mîinile numărului doi; căci nu posed de loc acea bărbăție vrednică de pizmuit, ce îngăduie unui om să privească cu calm în ochii bărbierului care îl poftește să ia loc pe fotoliu și să-i spună că așteaptă rîndul la colegul lui.

Am stat în stradă vre-o cincisprezece minute și pe urmă am intrat iarăși, sperînd că voi avea mai mult noroc. Bineînțeles că acum toate scaunele erau ocupate și patru oameni așteptau tăcuți, ursuzi, neliniștiți, cu o mutră plictisită — cum au întotdeauna oamenii care își așteaptă rîndul într-o frizerie. M-am așezat într-unul din compartimentele cu brațe de fier ale unei vechi sofale și mi-am omorît vremea citind reclamele înrămate a tot soiul de produse șarlatanești pentru cănitul părului. Pe urmă, am citit numele unsuroase pe sticlele diferitelor loțiuni parfumate și am parcurs cifrele de pe castronașele de ras ale fiecărui bărbier, aflate în căsuțele rafturilor, am studiat pe perți pozele ieftine, pătate și uzate înfățișînd bătălii, foști președinți și voluptoase sultane tolănite, și veșnica și plicticoasa fetiță care își pune pe nas ochelarii bunicului; am blestemat din adîncul inimii canarul și nostimul papagal de care puține frizerii sînt lipsite. În cele din urmă, am căutat cea mai puțin ferfeniță din revistele ilustrate din ultimii ani, care înțesau mesuța murdară din mijlocul prăvăliei și am înghițit neiertatele denaturări ale unor vechi evenimente de mult uitate.

În sfîrșit, mi-a venit rîndul. Un glas a strigat: „Următorul“, și m-am predat în mîinile numărului doi, firește. Așa se întîmplă totdeauna. I-am spus cu blîndețe că mă grăbeam, ceea ce nu l-a impresionat

cîtuși de puțin, ca și cum n-ar fi auzit nimic. Mi-a smucit capul în sus și mi-a pus un șervet sub bărbie, apoi și-a vîrît degetele în gulerul meu, agățînd prosopul. Mi-a trecut ghearele prin păr și mi-a sugerat că avea nevoie să fie potrivit. I-am spus că nu voiam să fie potrivit. Și-a petrecut mîinile prin păr iarăși și mi-a spus că era cam lung față de moda zilei — mai bine să mai dau puțin jos, mai ales de la spate. I-am zis că îl tăiasem abia de o săptămînă. A stat o clipă pe gînduri și pe urmă m-a întrebat, cu o intonație calomniatoare, cine mă tunsese? L-am ars prompt, zicîndu-i: „Dumneata!" Cu asta l-am înfundat. După aceea s-a apucat să-și învîrtă pensula și să se privească în oglindă, oprindu-se din cînd în cînd ca apoi să se apropie și să-și cerceteze cu un ochi critic bărbia sau să-și controleze un coș. Pe urmă mi-a săpunit un obraz și era gata să mi-l săpunească și pe celălalt, cînd o harță între doi cîini i-a atras atenția; s-a repezit la fereastră, s-a oprit acolo și s-a uitat afară, pierzînd doi șilingi în rămășagul pus cu ceilalți doi bărbieri asupra rezultatului încăierării — lucru ce mi-a cășunat o mare mulțumire. A isprăvit cu săpunitul și pe urmă a început să frece clăbucii cu mîna.

După aceea a început să-și ascută briciul pe o curea veche, întîrziind o bună bucată de vreme din pricina unei controverse asupra pîrlitului de bal mascat la care luase parte în noaptea trecută, împopoțonat cu chembrică roșie și cu imitație de hermină, făcînd pe regele. Fu atît de încîntat că îl necăjeau cu privire la o anumită demoazelă pe care o dăduse gata cu farmecele sale, încît folosi toate mijloacele pentru a continua controversa, prefăcîndu-se plictisit de înțepăturile colegilor săi. Chestiunea aceasta aduse după sine alte cîteva contemplări în oglindă. Individul își puse jos briciul și își pieptănă părul cu o grijă migăloasă, își lipi pe frunte o șuviță răsucită, desăvîrșind o spilcuită „cărare" la spate și netezindu-și cu o drăgălașă grijă cele două aripi peste urechi. Între timp, săpunul mi se usca pe față și părea a-mi roade măruntaiele.

Apoi începu să mă radă, vîrîndu-și degetele în mutra mea ca să întindă pielea, împingîndu-mi și sucindu-mi capul încolo și încoace, după cum cereau trebuințele rasului și scuipînd în chip plăcut tot timpul. Cîtă vreme lucră pe părțile mai netede ale feței, n-am suferit; cînd însă începu să-mi tragă, să-mi ricîie și să-mi scormonească bărbia, mi-au dat lacrimile. Pe urmă își făcu mîner din nasul meu, ca să-mi poată rade mai ușor buza de sus, și, prin acest început de dovadă întîmplătoare, am descoperit că o parte din îndatoririle sale în prăvălie constau în curățirea lămpilor cu Kerozen. Adesea mă întrebasem, așa, într-o doară, dacă treaba asta o făceau bărbierii sau patronul.

Cam atunci m-am distrat încercînd a ghici pe unde anume avea să mă taie de data aceea, dar pînă să mă hotărăsc mi-a luat-o înainte, ciopîrțindu-mi bărbia. Imediat și-a ascuțit briciul, treabă pe care ar fi putut-o face mai înainte. Nu-mi place să fiu ras prea tare, așa că nu l-am lăsat să dea și perdaf. Am încercat să-l fac să lase jos briciul, temîndu-mă să nu-mi atace marginea bărbiei — locul cel mai slab — loc pe care briciul nu-l poate atinge de două ori la rînd fără necaz mare; dar mi-a spus că vrea doar să netezească o mică asperitate și în aceeași clipă s-a și strecurat de-a lungul terenului interzis, și mult temutele coșuri pricinuite de un ras prea draconic au răsărit pe dată, răspunzînd voioase la chemarea lui. După aceea, își muie capătul prosopului într-o loțiune parfumată și mă plesni cu el peste toată fața, cu răutate, apoi mă plesni încă o dată ca și cum vre-o făptură omenească și-ar fi spălat vreodată fața așa. Pe urmă mi-o uscă, pocnindu-mă cu partea uscată a prosopului, ca și cum vre-o făptură omenească și-ar fi uscat vreodată fața în felul ăsta, dar un bărbier rareori te usucă creștinește. În cele din urmă, îmi tamponă cu prosopul, îmbibat cu loțiune parfumată, tăieturile, apoi îmi puse peste rană praf de scrobeală, apoi o scăldă iarăși în loțiune și fără îndoială că ar fi ținut-o așa la nesfîrșit cu pudratul și cu uscatul, dacă nu m-aș fi răzvrătit și aș fi cerut îndurare. Mi-a pudrat iarăși toată fața, m-a îndreptat și a început să-mi scarmene

gînditor părul cu mîinile. Pe urmă m-a îmbiat cu un șampon, spunîndu-mi că părul meu avea nevoie de așa ceva — o nevoie grozavă. I-am răspuns că în ajun îl spălasem cu deosebită grijă în baie și astfel l-am „înfundat“ iarăși. După aceea mi-a recomandat „Glorificatorul părului Smith“, oferindu-mi să-mi vîndă un flacon. L-am refuzat. Mi-a lăudat noul parfum „Desfătarea toaletei“ marca „Jones“ și mi-a propus să-mi vîndă din el. L-am refuzat iarăși. Mi-a întins o grozăvie de apă de gură născocită de el, și cînd l-am refuzat, s-a oferit să facă cu mine negoț de bricege.

După respingerea ultimei încercări, a revenit la treaba lui, m-a împroșcat cu ceva de sus pînă jos, inclusiv picioarele și toate celelalte, mi-a uns părul în ciuda protestelor mele, l-a frecat și a smuls din rădăcină o bucată bună din el, pieptănînd și periind restul, făcîndu-mi cărare la spate și lipindu-mi pe frunte eterna șuviță răsucită și apoi, în timp ce-mi peria sprîncenele rare și mi le mînjea cu pomadă, mi-a înșirat povestea isprăvilor unui foxterier de-al lui, de șase uncii, negru tăbăcit, pînă ce am auzit cum fluierau sirenele de prînz și-am știut că de cinci minute pierdusem trenul. Pe urmă a smuls prosopul, mi l-a petrecut ușor peste față, mi-a mai dat încă o dată cu pieptenul prin sprîncene și a intonat voios: „Următorul!“.

Peste două ceasuri, bărbierul meu a căzut lat și a murit de apoplexie. Și, fiindcă de mult aștept ziua răzbunării, am de gînd să mă duc la înmormîntare.

NEFERICITUL LOGODNIC AL AURELIEI

Faptele cu privire la cazul de mai jos mi-au fost aduse la cunoștință printr-o scrisoare primită de la o tînără doamnă, care locuiește în frumosul oraș San José; mi-e cu desăvîrșire necunoscută și iscălește simplu „Aurelia Maria", nume ce s-ar putea prea bine să fie născocit. Dar nu are importanță. Bietei fete mai că i s-a zdrobit inima din pricina nenorocirilor prin care a trecut și este atît de năucită de sfaturile contradictorii ale unor prieteni rătăciți și ale unor dușmani fățarnici, încît nu știe pe ce cale s-o apuce ca să se descurce din păienjenișul de greutăți în care pare prinsă aproape fără nădejde de scăpare. Aflîndu-se în această încurcătură, ea se îndreaptă către mine după ajutor, cerîndu-mi îndrumări și învățăminte, cu o elocință mișcătoare care ar muia pînă și inima unei statui. Ascultați trista ei poveste:

Spune că, pe cînd avea șaisprezece ani, a întîlnit și a iubit cu toată credința unei firi pătimașe, pe un tînăr din New Jersey, numit William Breckinridge Caruthers, care era cu vre-o șase ani mai în vîrstă decît ea. Se logodiră cu învoirea deplină a prietenilor și rudelor și o vreme soarta lor păru a se deosebi de a celorlalți, fiind lipsită de necazuri, fapt care depășea

ceea ce e hărăzit de obicei muritorilor. Dar pînă la urmă, roata norocului se întoarse: tînărul Caruthers se molipsi de cel mai afurisit vărsat, iar cînd se sculă după boală, fața îi era ciuruită ca o strecurătoare și îi pierise pentru totdeauna frumusețea. Aurelia se gîndi mai întîi să rupă logodna, dar mila față de nefericitu-i iubit o îndemnă să amîne pe un răstimp ziua nunții ca să vadă ce s-ar mai putea face.

Chiar în ajunul cununiei, Breckinridge — cu ochii la zborul unui balon — căzu într-un puț și își rupse un picior, care trebui să-i fie retezat mai sus de genunchi. Aurelia fu iarăși ispitită să rupă logodna, însă dragostea fu din nou biruitoare și ea amînă iarăși, lăsîndu-și încă un răgaz.

Și iarăși nenorocirea se abătu asupra nefericitei lui tinereți. Își pierdu un braț, în urma descărcării pripite a unui tun la serbarea de Patru Iulie — și după trei luni celălalt braț îi fu smuls de o mașină de dărăcit. Inima Aureliei fu aproape zdrobită de această năpastă din urmă. Nu putea fi decît adînc îndurerată văzînd cum iubitul îi scapă printre degete, bucățică cu bucățică; simțind că el nu va putea rezista la nesfîrșit în fața acestui nimicitor proces de reducere, totuși neștiind cum să oprească înfiorătorul lui curs și, în desperarea ei, aproape părîndu-i rău că nu-l luase de bărbat mai din vreme, înainte ca el să fi suferit o depreciere atît de îngrijorătoare, asemenea cu misiții care nu se dau bătuți și pînă la urmă pierd. Totuși sufletul ei viteaz o susținu și fata se hotărî să mai rabde puțin panta nefirească pe care apucase iubitul ei.

Ziua cununiei se apropie iar și iarăși dezamăgirea o umbri. Caruthers se îmbolnăvi de erizipel și își pierdu în întregime folosința unui ochi. Prietenii și rudele miresei, socotind că și așa îndurase mult mai mult decît i se putea cere, după dreapta judecată, acum căpătară glas și stăruiră ca partida să fie desfăcută. Dar, după ce mai șovăi puțin, Aurelia, cu un suflet mărinimos care îi face cinste, spuse că chibzuise în liniște asupra chestiunii și că nu îi putea afla nici o vină lui Breckinridge.

Așa că prelungi sorocul încă o dată, iar el își rupse și celălalt picior.

Fu o zi tristă pentru biata fată cînd îi văzu pe chirurgi cărînd cu respect sacul, ale cărui întrebuințări le învățase din experiențele sale de mai înainte, și inima îi șopti amarul adevăr că încă o frîntură din iubitul ei se dusese. Simțea că, pe zi ce trece, cîmpul dragostei sale se restrînge tot mai mult, dar încă o dată își înfruntă rudele și își reînnoi legămîntul de credință.

Cu puțină vreme înainte de ziua sorocită pentru ceremonia nupțială, se întîmplă altă năpastă. În cursul anului trecut un singur om a fost scalpat de către pieile roșii din ținutul fluviului Owens, și acesta a fost Williamson Breckinridge Caruthers, din New Jersey. Tocmai se zorea spre casă, cu inima plină de fericire, cînd și-a pierdut pentru totdeauna părul și, în ceasul acela de amărăciune, aproape că a blestemat îndurarea greșită care îi cruțase capul.

Pînă la urmă, Aurelia a ajuns să fie grozav de încurcată cu privire la ceea ce trebuia să facă. Îl mai iubește și acum pe Breckinridge al ei — așa îmi scrie, cu simțăminte adevărat feminine (încă mai iubește ceea ce a rămas din el) — însă părinții ei se opun cu strășnicie căsătoriei, fiindcă tînărul nu are avere, nu este în stare să muncească și nu are mijloace suficiente pentru a se întreține pe el și o soție. „Acum ce să fac?“ întreabă fata cu o dureroasă și neliniștită îngrijorare.

Chestiunea este foarte delicată; căci e în joc fericirea pe viață a unei femei și aproape a două treimi dintr-un bărbat, și simt că mi-aș lua o răspundere prea mare dacă aș da mai mult decît o simplă sugestie pentru rezolvarea acestui caz. Cum ar ieși lucrurile, dacă l-am reconstitui pe acest tînăr? Dacă Aureliei îi dă mîna să-i furnizeze iubitului ei schilod brațe și picioare de lemn, un ochi de sticlă și o perucă, atunci nu are decît să-i acorde încă un răgaz — un răgaz de nouăzeci de zile, fără termen de grație — și dacă între timp el nu își frînge gîtul să-l ia de bărbat, înfruntînd toate riscurile. Nu mi se pare că mai există

riscuri prea mari, oricum, Aurelia, fiindcă — dacă se ţine seama de înclinarea lui de a se betegi, ori de cîte ori are prilejul — următoarea sa experienţă este menită să-l sfîrşească de-a binelea, şi-atunci eşti lămurită, ştii pe ce lume te afli, fie că eşti măritată ori celibatară. Dacă eşti măritată, picioarele de lemn şi celelalte bunuri ce s-ar putea afla în stăpînirea lui sînt ale văduvei, şi vezi că nu suferi nici o pierdere cu adevărat, afară de fragmentele scumpe ale unui soţ nobil, dar cît se poate de nenorocos, care s-a străduit în chip cinstit a face bine, însă ale cărui neobişnuite porniri au fost împotriva lui. Fă această încercare, Maria! Le-am cîntărit cu grijă şi temeinic pe toate şi este singurul chip de a ieşi din încurcătură. Cel puţin eu aşa văd. Ar fi fost o idee fericită din partea lui Caruthers dacă şi-ar fi rupt de la bun început gîtul; dar, de vreme ce a socotit nimerit să urmeze o politică diferită şi să se fărîmiţeze cît mai încet cu putinţă, nu cred că se cuvine a-l mai mustra, dacă lui i-a făcut plăcere aşa. Trebuie să facem tot ce ne stă în putere, în împrejurările actuale, şi să căutăm să nu ne simţim porniţi împotriva lui.

PRIMA MEA ÎNTÎLNIRE CU ARTEMUS VARD*

Nu-l mai văzusem niciodată pînă atunci. Mi-a adus cîteva scrisori de recomandare de la niște prieteni comuni din San Francisco și, în urma invitației mele, am luat prînzul mic împreună. Acolo, în mincle de argint, era aproape un ritual ca un asemenea prînz să înceapă cu cocktailuri cu whisky. Artemus, cu un adevărat instinct cosmopolit, respecta totdeauna tradițiile ținutului în care se afla, așa că a comandat trei grozăvii de soiul acela. Era și Hingston de față. Eu pot ține la orice băutură, afară de cocktail cu whisky, și de aceea m-am scuzat spunîndu-le că n-aș bea. Mi-am zis că mi s-ar sui drept la cap și m-ar zăpăci atît de rău, încît în zece minute aș fi pe trei cărări. Nu voiam să mă port ca un lunatic de față cu străinii. Artemus însă a stăruit cu atîta drăgălășenie, încît am băut perfidul amestec, deși îmi dădeam seama că săvîrșeam un lucru de care avea să-mi pară rău. Peste vreo două-trei minute, mintea a început a mi se încețoșa. Am așteptat cu mare îngrijorare să se închege conversația, cu un fel de speranță nelămurită că — pînă la urmă — mintea

* Artemus Ward (Charles Farrer Browne, 1834—1867), humorist american vestit mai ales pentru conferințele sale improvizate în fața publicului (n.t.).

mea se va dovedi limpede și bănuielile mele neîntemeiate.

Artemus aruncă două-trei observații neînsemnate și pe urmă luă o mină de supraomenească seriozitate și ținu următorul discurs uluitor. Spuse:

— Ascultă, e un lucru despre care s-ar cădea să te întreb pînă nu uit de el. Te afli aici în Silverland — în Nevada — de doi-trei ani și, firește, situația dumitale în presa zilnică te-a silit să cobori în mine și să le cercetezi cu grijă, în amănunțime, astfel că știi totul despre povestea asta cu mineritul. Uite la ce vreau eu să ajung — ei, la felul în care se fac depozitele de minereu, știi, așa ca o pildă. Acum, după cîte-am priceput eu, vîna care conține argint este făcută sandviș între feliile de granit și aleargă lipită cu pămîntul, ținîndu-se de el ca un trotuar. Ei bine, ia, de pildă, un filon de patruzeci de picioare grosime, sau optzeci, tot aia e, sau chiar o sută; să zicem că cobori în josul lui cu un puț, drept în jos, știi — sau cu ceea ce numiți voi „o înclinare"; poate cobori cinci sute de picioare, sau poate că nu cobori decît două sute, în orice caz cobori, și filonul ăsta se subțiază într-una, cînd o felie se apropie, poți spune — adică atunci cînd într-adevăr se apropie — ceea ce desigur că filoanele nu fac întotdeauna, mai ales în cazurile cînd formația lor e de atare natură încît sînt mai depărtate decît ar fi făcut-o altcumva, fapt de care geologul nu a izbutit să-și dea seama, deși toate datele acestei științe converg spre a dovedi că, în împrejurări identice, ar fi așa dacă n-ar fi altminterea, sau cu siguranță că n-ar fi dacă ar fi, și-atunci firește că sînt. Nu crezi că așa stau lucrurile?

Mi-am zis: „Vezi, știam eu bine ce are să iasă — cocktailul acela cu whisky mi-a făcut figura, de înțeleg acum buștean".

Și pe urmă am spus cu glas tare:

— Eu — eu — adică-ă, dacă nu te superi, n-ai vrea — n-ai vrea să mai spui o dată? Ar trebui...

— A, desigur, desigur! Vezi că nu sînt învățat cu subiectul ăsta și poate că nu expun situația cu limpezime, însă eu...

— Nu, nu, nu, nu, ai înfățișat-o de ajuns de simplu, dar cocktailul m-a cam buimăcit o leacă. Însă voi — nu, zău, mă pricep serios la chestiile astea; dar am să prind clenciul cu mult mai bine dacă ai lua-o de la capăt — și de data asta am să iau mai bine aminte.

— Păi, uite cam încotro băteam... începu el din nou.

(În acest moment, deveni mai înfiorător de impresionant ca oricînd și sublinie fiecare punct în parte, socotindu-l pe degete.)

— Vîna asta, sau zăcămîntul, sau filonul, sau cum naiba vrei să-i spui, merge între două straturi de granit, întocmai ca un sandviș. Foarte bine. Acum, închipuie-ți că cobori în josul ei, să zicem o mie de picioare sau poate o mie două sute (în realitate n-are importanță), înainte de curent, și pe urmă începi cu curenții tăi — unele de-a curmezișul filonului, altele de-a lungul lui, unde sulfurația — cred că așa se spune, deși de ce anume s-ar cuveni să se spună, ținînd seama că, pe cîte pricep eu, principalul venit al unui miner nu constă în asta, după cum își închipuie unii, ci în ceea ce nu poate fi păstrat cu succes, pe cînd același lucru n-ar trebui să continue cîtă vreme o parte și o parcelă din aceleași minereu nu sînt încredințate vreunuia din ei, fie și în sensul la care ne referim; din care pricină, în împrejurări deosebite, cei mai lipsiți de experiență dintre noi nu ar putea să-i dea de urmă dacă ar fi, sau ar putea să-l treacă cu vederea dacă s-ar găsi, sau să disprețuiască pînă și gîndul la așa ceva, chiar de-ar fi pe pipăite dovedit ca atare. N-am dreptate?

Am spus, cu durere în suflet:

— Mi-e rușine de mine, Mr. Ward. Știu că s-ar cuveni să te înțeleg perfect, dar vezi că ticălosul ăsta de cocktail cu whisky mi s-a suit la cap și-acum nu pot pricepe nici măcar cea mai simplă propoziațiune. Ți-am spus eu că așa are să se-ntîmple.

— A, nu face nimic, nu face nimic; vina e a mea, fără îndoială — deși mi s-a părut într-adevăr de ajuns de limpede ca să...

— Nu mai spune nici o vorbă! Limpede! Păi sigur, ai înfățișat lucrurile limpede ca lumina soarelui — și asta pentru oricine, numai pentru un idiot dezgustător, nu — dar blestematul de cocktail mi-a făcut-o.

— Nu, haide, nu mai spune așa. Am s-o iau iar de la capăt și...

— Las-o acum — pentru numele lui Dumnezeu, las-o baltă, fiindcă îți spun că-s tehui de cap și nu cred c-aș putea înțelege nici cel mai mic fleac despre care m-ar întreba cineva.

— Nu, nu te teme degeaba. De data asta, am să expun lucrurile simplu ca bună ziua, încît fără să vrei și tot ai să le dai de rost. Avem să începem cu începutul începutului. (Rezemîndu-se de masă pînă la jumătatea ei, cu o expresie de impresionantă hotărîre, întipărită pe fiecare trăsătură și cu degetele gata să țină seamă de fiecare punct enumerat — iar eu, aplecat peste masă, stăpînit de un înfiorat interes, hotărît să înțeleg sau să pier.) Știi, vîna, filonul, materia care cuprinde metalul, prin aceasta cuprinde mediul între toate celelalte forțe — fie că provin din surse prezente sau îndepărtate, sau cele din urmă împotriva celor dintîi sau toate, sau și unele și altele, sau ajungînd la un compromis între diferențele relative care există în raza de unde culminează diferitele grade de similaritate la care...

Zisei:

— Ah, dă-l naibii de cap de lemn, nu mai e bun de nimic! N-are rost să mai încerci — nu înțeleg nimic. Cu cît înșiri lucrurile mai simplu, cu atît mi-e mai greu să le pătrund miezul.

Auzii un zgomot suspect în spatele meu și mă în torsei la timp ca să-l văd pe Hingston, ascunzîndu-se pe după un ziar, cutremurat de un strașnic hohot de rîs. M-am uitat iar la Ward — lepădase solemnitatea-i fioroasă și rîdea și el. Atunci am văzut că fusesem tras pe sfoară, că fusesem victima unei înșelătorii, fiindcă

mi se înșiraseră fraze care păreau alcătuite cu rost, dar nu însemnau absolut nimic. Artemus Ward era unul din cei mai cumsecade oameni din lume și unul din cei mai ușor de apropiat. S-a spus că nu avea o conversație curgătoare, dar eu sînt de altă părere — gîndindu-mă la pățania de mai sus.

FRAȚII SIAMEZI

Nu vreau să scriu numai despre „obicciurile“ personale ale acestor stranii făpturi, ci și despre unele amănunte curioase, de tot soiul, privitoare la ei, amănunte care, aparținînd vieții lor particulare, n-au văzut niciodată lumina tiparului. Cunoscîndu-i în mod intim pe gemeni, mă simt cît se poate de calificat pentru sarcina pe care am luat-o asupra mea.

Frații siamezi sînt duioși și iubitori din fire și s-au ținut strîns unul de altul cu neobișnuită fidelitate, de-a lungul unei vieți îndelungate și frămîntate. Încă de pe cînd erau copii, erau tovarăși nedespărțiți și s-a observat că totdeauna păreau a prefera societatea lor reciprocă, mai curînd decît pe a oricărei alte persoane. Aproape întotdeauna s-au jucat împreună și mama lor era atît de obișnuită cu această particularitate, încît de cîte ori se întîmpla să se piardă amîndoi, de obicei îl căuta numai pe unul din ei, sigură că, dacă îl va găsi pe cel căutat, îl va descoperi și pe fratele lui, undeva, în vecinătatea sa nemijlocită. Și totuși, aceste făpturi erau ignorante și analfabete — nu numai vlăstare de barbari, ci ei înșiși barbari, necunoscînd luminile filozofiei și ale științei. Ce dojană usturătoare constituie acest fapt pentru mult

lăudata noastră civilizație, cu ciorăvăielile, încăierările și despărțirile ei între frați!

Ca adulți, gemenii nu au trăit totdeauna într-o înțelegere desăvîrșită; totuși, întotdeauna a existat între ei o legătură care îi făcea să nu dorească să se despartă și să locuiască deosebit. În genere, au stat chiar în aceeași casă și se crede chiar că niciodată — din ziua nașterii — nu au izbutit să doarmă altfel decît împreună. Cît de vădit este că aceste deprinderi de o viață întreagă devin pentru noi o a doua natură! Gemenii se duc totdeauna la culcare la aceeași oră; însă Chang se scoală de obicei cam cu un ceas înaintea fratelui său. Conform unei înțelegeri stabilite între ei, Chang face toată treaba prin casă, iar Eng aleargă după toate cumpărăturile. Aceasta fiindcă lui Eng îi place să iasă la aer, pe cînd obiceiurile lui Chang sînt sedentare. În orice caz, Chang merge totdeauna cu el. Eng este baptist, iar Chang este catolic; totuși, ca să-i facă plăcere fratelui său, Chang a consimțit să fie botezat o dată cu Eng, cu condiția ca botezul să „nu conteze". În timpul războiului de secesiune, au fost partizani înfocați în tabere potrivnice și amîndoi au luptat vitejește pînă la capătul marii ciocniri — Eng de partea Uniunii și Chang de partea Confederaților. S-au luat reciproc prizonieri la Șapte Stejari, însă dovada capturării era atît de greu de stabilit în favoarea vreunuia dintre ei, încît a fost nevoie să se adune un tribunal pe armată, pentru a hotărî care din ei era în mod legal capturatorul și care captivul. Multă vreme, tribunalul nu a putut să cadă de acord; dar stînjenitoarea problemă a fost în cele din urmă rezolvată, căzîndu-se de acord să fie considerați amîndoi prizonieri și apoi să fie schimbați între ei. O dată, Chang a fost încarcerat pentru nesupunere la ordine și pedepsit cu zece zile de închisoare, iar Eng, în ciuda tuturor argumentelor, a simțit de datoria lui să împărtășească cu el pedeapsa, deși el era cu totul nevinovat; de aceea, pentru a se cruța suferința celui fără vină, superiorii au fost nevoiți să-i scoată pe amîndoi de sub pază — ceea ce este o dreaptă răsplată a credinței.

În altă împrejurare, frații s-au poticnit de ceva și Chang l-a dat jos pe Eng și pe urmă l-a călcat în picioare și a căzut peste el, drept care s-au luat la bătaie și au început să se lovească și să-și scoată ochii fără milă. Cei de față au sărit și au încercat să-i despartă, dar nu au putut, așa că i-au lăsat să se bată pînă la capăt. În cele din urmă, amîndoi au fost scoși din luptă și duși la spital, pe aceeași targă.

Vechiul lor obicei de a merge totdeauna împreună a avut părțile lui proaste cînd au ajuns la vîrsta bărbăției și s-au apucat a face curte. S-au îndrăgostit amîndoi de aceeași fată. Fiecare căuta să-i fure fetei întîlniri în taină, însă la momentul critic, totdeauna se ivea și celălalt. Treptat, Eng văzu cu desperare că Chang cucerise inima fetei și din ziua aceea a trebuit să îndure chinul de a fi martor la toate giugiulelile și gîngurelile lor. Cu o mărinimie care îi face nespusă cinste, s-a plecat însă în fața soartei sale, s-a stăpînit și a încurajat o stare de lucruri care era cît pe-aci să frîngă corzile duioasei sale inimi. Stătea în fiecare seară, de la șapte pînă la două noaptea, ascultînd neroziile drăgăstoase ale celor doi iubiți și la ploaia a sute de sărutări — el, care și-ar fi dat și mîna dreaptă pentru hatîrul de a împărtăși un singur sărut. Dar sta acolo răbdător, și aștepta, și privea, și căsca, și se întindea, dornic să vină o dată ora două. Ba făcea și plimbări lungi cu cei doi îndrăgostiți, în serile cu lună — uneori străbătînd pînă la zece mile, cu toate că suferea de reumatism. E fumător inveterat; dar în aceste împrejurări nu putea să fumeze, fiindcă tînăra domnișoară nu putea suferi mirosul de tutun. Eng dorea din toată inima să-i vadă o dată căsătoriți și să sfîrșească cu treaba aceasta, dar, deși Chang punea mereu întrebarea decisivă, tînăra nu putea găsi destul curaj ca să-i răspundă cînd era și Eng de față. Totuși, o dată, după ce au mers vreo șaisprezece mile și au stat împreună aproape pînă în zori, Eng a adormit buștean, de sfîrșeală și atunci întrebarea a fost pusă și i s-a dat răspunsul. Cei doi îndrăgostiți s-au căsătorit. Toți cei care cunoșteau faptele l-au aplaudat pe nobilul cumnat. Fidelitatea lui nestră-

mutată a constituit subiectul de discuție al tuturora. A stat alături de ei în tot timpul îndelungatei și arzătoarei logodne și cînd în cele din urmă, s-au luat, el și-a înălțat mîinile deasupra capetelor lor, a spus deosebit de convins: „Domnul să vă binecuvînteze, feții mei, nu vă voi părăsi niciodată!" — și s-a ținut de cuvînt. O astfel de credință este cu totul rară pe acest pămînt locuit de oameni cu inimă de piatră.

Pe nesimțite, Eng se îndrăgosti de sora cumnatei sale și se însură cu ea, și din ziua aceea au trăit cu toții laolaltă zi și noapte, într-o frăție nespusă, care e mișcătoare și frumoasă de privit și este o usturătoare mustrare adusă mult lăudatei noastre civilizații.

Simpatia ce există între acești doi frați este atît de strînsă și de subtilă, încît simțămintele, impulsurile, emoțiile unuia sînt resimțite pe loc și de celălalt. Cînd e bolnav unul, e bolnav și celălalt; cînd unul simte o durere, o simte și celălalt; cînd unul e mîniat, ia foc și celălalt. Am văzut mai sus cu ce fericită ușurință s-au îndrăgostit amîndoi de aceeași fată. Acum, din principiu, Chang se opune cu strășnicie oricărei forme de necumpătare. Cu Eng însă treaba e pe dos; fiindcă, în timp ce simțămintele și emoțiile acestor doi oameni sînt atît de strîns împletite, facultățile lor mintale sînt neîncătușate și *gîndurile* lor libere. Chang e înscris la Bunii Templieri și îi sprijină cu entuziasm și muncește cu sîrg pentru orice reforme în folosul temperanței. Dar, spre amara lui deznădejde, din cînd în cînd Eng se îmbată și, firește, aceasta îl face pe Chang să fie și el beat. Acest fapt nefericit a fost o mare durere pentru Chang, căci aproape că spulberă strădania sa în domeniu-i preferat de activitate. De cum se ivește prilejul de a fi în fruntea unei mari demonstrații a Ligii Temperanței, Eng răsare alături de el, cronometric și beat turtă; și totuși nu se află într-un hal mai înfiorător și mai deznădăjduit decît fratele său care n-a gustat nici un pic de băutură. Așa că amîndoi încep să zbiere și să chiuie și să arunce cu noroi și cărămizi în Bunii Templieri; și nici vorbă că rup rîndurile procesiunii. Ar fi o vădită greșeală să-l pedepsești pe Chang pentru faptele lui

Eng; prin urmare, Bunii Templieri rabdă această supărătoare situaţie şi suferă în tăcere şi cu inima mîhnită. Au cercetat oficial şi îndeaproape chestiunea şi l-au găsit pe Chang nevinovat. I-au luat pe cei doi fraţi şi l-au umplut pe Chang cu apă caldă şi cu zahăr şi pe Eng cu whisky, şi după douăzeci şi cinci de minute n-a mai fost cu putinţă să spună care din ei era mai beat. Amîndoi erau beţi turtă şi, după cum duhneau, se vedea că erau îmbătaţi cu punciuri cu whisky fierbinte. Totuşi, tot timpul principiile morale ale lui Chang erau neîntinate şi conştiinţa sa curată; astfel că toţi oamenii drepţi au fost nevoiţi a recunoaşte că nu era beat moralmente, ci numai fizicește. După toate principiile de dreptate şi după toate dovezile morale, omul era straşnic de cumpătat şi de aceea prietenilor săi li se strîngea şi mai mult inima cînd îl vedeau cum dă mîna cu o pompă şi încearcă să-şi întoarcă ceasul cu cheia de la uşă.

În aceste solemne avertismente există o morală, sau cel puţin un avertisment în aceste morale solemne, sau şi una şi alta. N-are a face, într-un fel este. Să luăm seama la acestea şi să tragem cuvenitele foloase de pe urma lor.

Aş mai putea spune lucruri de natură instructivă despre aceste fiinţe, dar sînt de ajuns cele ce-am scris.

Deoarece am uitat să menţionez mai înainte amănuntul acesta, amintesc acum, în încheiere, că vîrstele Fraţilor Siamezi sînt respectiv cincizeci şi unu şi cincizeci şi trei de ani.

UNIREA — BINE SAU RĂU?

Pot să vă asigur, doamnelor și domnilor, că Nevada avea ziare foarte vioaie, în zilele acelea.

Marele meu rival printre reporteri era Boggs de la *Unirea*, un reporter excelent.

O dată la trei-patru luni se cam îmbăta, dar, în genere, obișnuia să bea cu măsură și prudență, deși totdeauna era gata să-și ude nițeluș gîtlejul împreună cu concurența.

Avea un singur avantaj asupra mea: putea să capete darea de seamă lunară a școlii, iar eu nu, fiindcă directorul școlii nu putea să sufere foaia mea — *Inițiativa*.

Într-o noapte cu ninsoare, cînd trebuia să predau ziarului darea de seamă, am plecat întristat de acasă, gîndindu-mă cum am să pun mîna pe document.

Deodată, la cîțiva pași în susul unei străzi pustii, am dat peste Boggs și l-am întrebat unde se duce.

— Mă duc după darea de seamă a școlii.

— Merg cu tine.

— Nu, dom'le, te scutesc și-ți dau cale liberă.

— Cum crezi.

Un băiat de la o cîrciumă trecu pe lîngă noi, ducînd un urcior de punch fierbinte, și Boggs adulmecă cu poftă dîra de mireasmă pe care o lăsa.

Privi cu drag după băiat și îl văzu cum începea să urce scările localului ziarului *Inițiativa*.

Zisei:

— Aș vrea să mă ajuți ca să capăt povestea aceea cu școala, dar dacă tot nu poți, trebuie să alerg pînă sus, la biroul *Unirii*, să văd dacă nu pot face rost de un șpalt după ce se va culege, deși nu prea îmi închipui că are să se poată. Noapte bună.

— Stai o clipă. Nu m-aș supăra să iau darea de seamă și să stau cîtva timp la taifas cu băieții pînă îl copiezi, dacă vrei să treci pe la director cu mine.

— Acum vorbești omenește. Haidem.

Ne-am croit drum prin zăpadă pînă la o depărtare de vreo două case, am luat darea de seamă — care era scurtă — și am copiat-o repede, în biroul redacției noastre.

Între timp, Boggs se servea singur cu punch.

I-am înapoiat manuscrisul și am plecat să facem un reportaj.

La patru dimineața, cînd se trăgea ziarul și organizam un concert de destindere, ca de obicei — fiindcă unii tipografi erau buni cîntăreți din gură și alții cîntau bine din ghitară și din grozăvia aceea zisă acordeon — stăpînul ziarului *Unirea* se ivi și întrebă dacă auzise cineva de Boggs și de darea de seamă a școlii.

I-am expus cazul și am ieșit cu toții ca să-l ajutăm să găsească pe vinovat.

L-am aflat într-o cîrciumă, stînd la o masă cu un felinar vechi de tinichea într-o mînă și cu raportul școlar în cealaltă, cuvîntînd unei cete de mineri „făcuți“ despre nedreptatea ce se săvîrșea risipind banii statului pe învățămînt, „cînd sute și sute de oameni cinstiți, care muncesc din greu, jinduiesc după whisky“.

Ceasuri în șir luase parte la un chef pe cinste în tovărășia oamenilor aceia.

L-am luat pe sus de-acolo și l-am dus la culcare.

Desigur că în *Unirea* nu a apărut nici o dare de seamă școlară. Boggs m-a făcut pe mine răspunzător, deși eram nevinovat și nu avusesem nici o intenție sau dorință de a pune la cale lipsa raportului din ziarul lui și mi-a părut la fel de rău ca și altora că s-a

întîmplat așa. Am rămas însă buni prieteni ca mai înainte.

În ziua cînd trebuia să se țină următorul raport al școlii, tocmai atunci stăpînul minei Tennessee ne-a făcut rost de o cabrioletă și ne-a rugat să venim acolo spre a scrie ceva despre mină — o cerere foarte obișnuită și pe care o împlineam întotdeauna bucuros, cînd ni se dădea cabrioleta, căci, ca toată lumea, eram dornici de o excursie de plăcere.

„Mina" era numai o gaură în pămînt, adîncă de vreo nouăzeci de picioare, și nu aveai alt mijloc de a coborî înăuntru decît să te ții de o frînghie și să fii lăsat în jos cu un scripete.

Muncitorii tocmai plecaseră pe undeva să prînzească.

Nu eram de ajuns de puternic ca să învîrtesc eu de scripete și să-l las jos pe Boggs, mătăhălos cum era; așa că am luat în dinți o lumînare neaprinsă, am făcut dintr-un capăt al frînghiei un ochi pentru picior, l-am implorat pe Boggs să nu adoarmă sau să lase scripetele să-i scape din mînă, și pe urmă m-am lăsat în jos.

Am ajuns în fundul minei plin de noroi și învinețit pînă la coate, dar teafăr.

Am aprins lumînarea, am cercetat stînca, am ales cîteva mostre și i-am strigat lui Boggs să învîrtească scripetele.

N-am primit însă nici un răspuns.

Îndată însă, acolo, sus, departe de tot, în rotocolul de lumină de la gura puțului, a răsărit un cap și un glas s-a auzit pînă în fundul minei:

— Te-ai așezat cum trebuie?

— M-am așezat. Trage frînghia.

— Stai ca lumea?

— Stau perfect.

— Ai putea să mai aștepți puțin?

— Sigur că da. N-am nici o grabă.

— Bine — atunci, la revedere.

— Ce? Unde te duci?

— După raportul școlii!

Și dus a fost.

Am rămas acolo un ceas și i-am cam minunat pe muncitori cînd au tras scripetele și au găsit atîrnat de frînghie, în locul unei găleți cu bucăți de stîncă, un om.

M-am mai dus și acasă pe jos — cale de cinci mile — urcînd colina.

În dimineața următoare, ziarul nostru a apărut fără darea de seamă a școlii, dar în schimb *Unirea* a avut-o în coloanele ei.

POȘTA REDACȚIEI

„**Statistician Moral**" — Nu am nevoie de nici una din statisticile dumitale. Am luat tot vraful și mi-am aprins pipa cu el. Nu pot suferi soiul de oameni din care faci parte. Totdeauna pui în cifre cît este de vătămată sănătatea omului, și cît este de atins intelectul său, și cît de mulți dolari și cenți prăpădește el în cursul a nouăzeci și doi de ani de practicare a viciului fatal: fumatul; și cu viciul la fel de fatal de a bea cafea, și de a juca din cînd în cînd biliard, și de a bea un pahar cu vin la masă etc., etc., etc. Și socotești într-una cîte femei au murit arse de pe urma primejdioasei mode de a purta rochii cu prea multe volănașe etc., etc., etc. Niciodată nu vezi decît latura urîtă a lucrurilor. Ești orb față de faptul că majoritatea bătrînilor din America fumează și beau cafea, deși — după teoria dumitale — ar fi trebuit să moară de tineri, și că o seamă de bătrîni englezi foarte zdraveni, beau vin și rămîn în viață, iar burduhănoșii olandezi beau și fumează și la bătrînețe după pofta inimii și totuși îmbătrînesc și se îngrașă mereu. Și niciodată nu cauți să afli cîtă mîngîiere palpabilă, cîtă destindere și bucurie simte un om în cursul vieții de pe urma fumatului (ceea ce valorează de zece ori mai mult decît banii pe care i-ar economisi dacă

s-ar lăsa de fumat), nici nu socotești teribila cantitate de fericire pierdută în cursul unei vieți de soiul dumitale de oameni, care *nu* fumează. Firește că poți pune bani deoparte, neîngăduindu-ți timp de cincizeci de ani toate aceste mici bucurii vicioase; dar atunci, ce mai poți face cu banii? La ce-i poți folosi? Banii nu-ți pot mîntui sufletelul. Singurul folos ce-ți pot aduce banii este acela de a-ți asigura confortul și bucuria în viața aceasta; prin urmare, de vreme ce ești dușmanul confortului și al bucuriei, la ce să mai strîngi avere? N-are să-ți meargă dacă îmi spui că îi poți folosi în scopuri mai bune, îndestulîndu-ți masa și făcînd pomeni și sprijinind asociații religioase, fiindcă știi singur că oamenii ca dumneata, care nu au nici măcar vicii, nu dăruiesc niciodată măcar un cent și că vă mîncați atîta de sub unghie, încît sînteți totdeauna sfrijiți și lihniți. Și nu îndrăzniți niciodată să rîdeți în timpul zilei, de teamă ca vreun biet nenorocit — văzîndu-vă bine dispuși — să nu încerce să vă ceară cu împrumut un dolar; iar în biserică stați totdeauna în genunchi, cu ochii în jos, cînd se trece cu cutia milelor; și niciodată nu declarați agenților fiscali toate veniturile. Știi prea bine și dumneata toate astea, nu-i așa? Bine, dar atunci de ce vă chinuiți zilele voastre amărîte, ca să ajungeți la bătrîneți ofilite și anevoiase? De ce să mai agonisești bani cu totul nefolositori? Într-un cuvînt, de ce nu te duci un leva să mori și să nu mai încerci a amăgi oamenii ca să se facă la fel de fățarnici și de nesuferiți ca și voi, prin neîncetatele și urîcioasele voastre „statistici morale"? Desigur, nici eu nu laud risipa și nu mă lăfăiesc în ea — dar nu am nici o fărîmă de încredere într-un om care nu are de răscumpărat nici un fel de vicii mărunte, așa că nici nu vreau să mai aud de dumneata. Cred că ești una și aceeași persoană cu omul care săptămîna trecută mi-a citit o pologhie lungă despre viciul înjositor de a fuma trabucuri și-apoi te-ai întors și, în lipsa mea, cu mănușile dumitale rusi-

noase, speciale împotriva focului, mi-ai cărat frumoasa sobă din salon.

„**Simon Wheeler**" — *Sonora* — Chiar acum mi-au căzut în mînă următoarele observaţii, atît de simple şi mişcătoare, însoţite de un poem — sosite din bogata regiune auriferă Sonora:

Domnului Mark Twain. Pastorul de mai jos, pe care l-am pus în poezia cu titlul *Făcea tot ce putea*, era unul din cele mai neprihănite suflete ce s-a pomenit vreodată şi nu-i om care să-l fi cunoscut şi să nu fi simţit în inima lui bucurie cînd bietul ins s-a cărat de aici şi s-a înapoiat învîrtindu-se în „State". Se pripăşise pe-acilea de pe la început şi era cel mai îndemînatic om pe care l-am văzut în viaţa mea la pus laba pe orice-i pica — cel puţin asta-i părerea mea. Ce voios era, un băiat de viaţă şi nu sta niciodată locului, parcă-l mînca ceva. Nimeni nu poa' să spună că l-a văzut vreodată făcînd ceva doar pe juma'. Darul lui era să ţină predici da' nu era el omul care să se dea înapoi de la niscaiva învîrteli, dacă meseria nu-l procopsea! Nu — stimabile domn — nu rămînea dumneaului cu braţele încrucişate. Alerga cu limba scoasă după orice pleaşcă... Ultima lui ispravă a fost să-şi pună tot teancul pe „regi-cu" (socotind să-i intre, da' nici pomeneală) cînd era „cartea" contra lui, şi nici vorbă, pricepi şi mătăluţă, că s-a ars. Aşa că a rămas mofluz, cum s-ar zice, şi a spălat putina. A întins-o voios spre casă, da' fără nici-o para chioară. L-am fost cunoscut pe omul ăsta talantat în Arkansau, şi de-aţi vrea să tipăriţi acest umilit prinos la iscusinţa lui strălucită mult îl veţi în datora pe ne fericitul lui pretin.

FĂCEA TOT CE PUTEA

De era-o mînă de săpat
Cu zel el începea;
În cor de era de cîntat, —
Făcea tot ce putea.

De era muncă, hop şi el,
De fel nu s-odihnea
Sau soţ-ori-făr'de — iar la fel,
Făcea tot ce putea.

De predica pe miza lui,
Din est în vest mergea,
Din nord spre sud — în cald și ger —
Făcea tot ce putea.

Pe-un păcătos îl dobora (în Hades)[1]
Cu-n pumn îl năucea;
Apoi lua cartea de rugăciuni, valsa,
Făcea tot ce putea.

Omul cînta, urla și se ruga,
Dansa și bea, glumea,
Mințea, fura — toate la fel —
Făcea tot ce putea.

Orice era gata să facă,
Cu zel se apuca,
Și orișice contract avea,
Făcea tot ce putea".

Într-adevăr, omul acesta era înzestrat cu „sinzaționale apucături" și este o fericire pentru mine să îmbălsămez amintirea strălucirii lor în aceste coloane. Dacă nu s-ar întîmpla ca, anul acesta, recolta poetică să fie neobișnuit de mare și atît de coaptă și răscoaptă în California, te-aș încuraja s-o ții mai departe cu scrisul, domnule Simon Wheeler; însă, așa cum stau lucrurile, s-ar putea să fie prea mare risc pentru dumneata — ca să înfrunți o concurență așa de puternică.

„Cerșetor de profesie" — Nu, nu ești obligat să iei la paritate bancnotele verzi.

„Melton Mowbray[2] *Dutch Flat.* — Acest corespondent trimite o groază de poezele și spune că la Dutch

[1] Aci mi-am îngăduit o mică libertate cu manuscrisul original. „Hades" nu cade așa de bine ca ritm, ca și celălalt cuvînt de o silabă, dar sună mai frumos (n. a.).

[2] Această glumă, publicată într-un ziar din San Francisco, a fost luată în serios de ziarele de provincie, unde au apărut numeroase și vehemente proteste împotriva autorului și a redactorului, care nu știuseră că rîndurile incriminate erau „scrise de Byron" (n. a.).

Flat au fost apreciate ca foarte bune. Dau o mostră cu versurile:

Asirienii năvălind ca lupul peste oi,
Cu cohorte sclipind de aur și purpuri,
Cu șiraguri de lăncii ca stelele pe mări,
Cînd albastrul val ajunge-n Galileia.

Așa! Asta-i de ajuns. Dacă pentru Dutch Flat poate să fie o poezie foarte bună, pentru metropolă însă nu merge. Este prea plată și plîngăreață; sună ca laptele covăsit curgînd dintr-un urcior. Ar trebui să dai oamenilor ceva însuflețit — ceva cam ca „Johnny vine glonț acasă". În orice caz, mai fă exerciții și poate că ai să reușești. Ai o scînteie de geniu, care deocamdată este înecată în prea multe smiorcăieli.

„Cîntăreț, amator de serenade" — Da, îți voi da cîteva sfaturi, și chiar cu mare plăcere. Trăiesc într-un cartier bine aprovizionat cu tinere domnișoare și prin urmare sînt cumplit de simțitor în privința serenadelor. Uneori, chiar sufăr. În primul rînd, fă bine și îți acordează totdeauna instrumentele, înainte de a ajunge la trei sute de pași de destinație. Asta îți va îngădui să-ți iei prin surprindere adoratele; într-adevăr, le va face o surpriză plăcută, atrăgîndu-le numaidecît atenția asupra muzicii dumitale. Va uimi de asemeni pisicile și cîinii, făcîndu-i să-și piardă prezența de spirit, astfel că — dacă te grăbești — poți termina treaba înainte ca ei să-și vină în fire și să te întrerupă. Pe deasupra, nu este nimic atrăgător în sunetele produse de acordarea unei grămezi de ghitare și viori melancolice și apoi o asemenea treabă nu pare de loc demnă de o ceată de tineri zdraveni, sentimentali și răpiți de dragoste. În al doilea rînd, drege-ți-vă gîtlejurile și tușiți toată tusea necesară, înainte de a ajunge pe cîmpul de luptă. Am cunoscut o tînără domnișoară care a sărit din somn ca arsă din pricina unor asemenea tuse și strănuturi, atît de neașteptate, încît biata fată și-a închipuit că îi fusese împresurată casa de pacienții spitalului

înveciant. Crezi că după asta muzica a mai putut să o fericească? În al treilea rînd, nu sta chiar în poartă ca să zbieri, ci du-te în mijlocul străzii sau, și mai bine, pe trotuarul celălalt. Depărtarea dăruiește vrajă sunetelor. Dacă ai avut grijă să-i dai mai dinainte a înțelege că i se va face o serenadă, fata se va dumeri pe loc cui îi este adresată muzica, și așa, ocupînd o poziție neutră în mijlocul străzii, poate că toți vecinii din jur vor subscrie acțiuni la serenada dumitale și te vor invita să ciocnești un pahar de vin cu ei. În al patrulea rînd, nu cînta o operă de la un cap la altul; o singură bucată e mult prea de ajuns. În al cincilea rînd, să nu cînți cumva *Lilly Dale*. Adînca mulțumire, pe care cei mai mulți dintre noi o resimt, cugetînd că fata despre care vorbește cîntecul a murit de-a binelea, este mereu stricată de reînvierea lugubrului bocet, de către oameni de teapa dumitale. În al șaselea rînd, nu-l lăsa pe tenorul dumitale, care mai mult urlă decît cîntă, să urce cu o octavă mai sus decît tot restul corului și să rămînă atîrnat acolo, făcînd să scrîșnească din dinți pe locatarii caselor înșiruite pînă la patru răspîntii și, mai presus de orice, nu-l lăsa să cînte un solo. Probabil că nimic pe lume nu sugerează mai bine mulțumirea senină și fericirea desăvîrșită, decît priveliștea unui vițel care mestecă o cîrpă de vase — dar lucrul care se apropie cel mai mult de asta este pițigăiatul tenor al dumitale, stînd deoparte, într-o poză leșinată, cu capul răsturnat pe spate și zgîndu-se la lună, în timp ce ciripește deznădăjduitul solo. Te rog să nu treci cu prea multă ușurință peste aceste chestiuni, dragă prietene, ci să le cîntărești cu toată seriozitatea cuvenită. În al șaptelea rînd, după ce ați stîrnit toate găinile și toți cîinii și motanii din vecinătate și i-ați atîțat la o frenezie de croncănituri, cotcodăceli, mieunături și schelălăieli, luați-vă la spinare instrumentele fioroase și cărați-vă acasă. În al optulea rînd, de îndată ce începeți, vîră-i tenorului un căluș în gură; altfel, din cînd în cînd, are să dea drumul la zbieret, ca să vestească lumea că se află și el pe-acolo. Se știe prea bine că tenorul dumitale

amator este cea mai îngîmfată din toate făpturile Domnului. În al zecelea rînd, lasă-te păgubaș cu serenadele; este un obicei ticălos, nenorocit și subversiv, un adevărat blestem pentru toate sufletele obosite, dornice să doarmă și să se odihnească.

„St. Clair Higgins" — *Los Angeles.*

„Viața mea e un dezastru! Am iubit cu patimă, am adorat nebunește, iar aleasa inimii mele s-a răcit și îi dăruiește altuia afecțiunea ei. Ce mă sfătuiți să fac?"

Să-ți îndrepți și dumneata afecțiunea asupra alteia — sau a mai multora, dacă se găsesc destule cărora să le dai tîrcoale. De asemeni, caută cu tot dinadinsul să o faci nefericită pe fosta dumitale adorată. Romanele răspîndesc absurda idee că cu cît fata e mai fericită cu un alt bărbat, cu atît mai fericit se simte fostul iubit pe care l-a respins. Nu te lăsa amăgit de asemenea nerozii. Cu cît va găsi fata mai multe motive să-i pară rău că nu s-a măritat cu dumneata, cu atît te vei simți mai încîntat. Nu este poetic, dar este o învățătură grozav de sănătoasă.

„Arithmeticus" — *Virginia, Nevada.*

„Dacă unei ghiulele de tun îi trebuie 3 1/3 secunde ca să străbată patru mile, și 3 3/8 secunde ca să străbată următoarele patru, și 3 5/8 ca să străbată celelalte patru următoare și dacă viteza urmează să scadă în aceeași proporție, cît timp îi va trebui ca să facă o mie cinci sute de milioane de mile?"

Habar n-am.

„Studios ambițios" — *Oakland.* Da; ai dreptate — America n-a fost descoperită de Alexander Selkirk.

„Îndrăgostit respins".

„Am iubit-o și o mai iubesc încă pe frumoasa Edwitha Howard și aveam de gînd să mă însor cu ea. Totuși, în timpul unei trecătoare absențe de-a mea la Benicia, săptămîna trecută,

vail s-a măritat cu Jones. Oare e drept ca fericirea-mi să fie nimicită pe viață? Nu mai există nici un mijloc de a îndrepta situația?"

Desigur că există. Toate legile, scrise și nescrise, sînt de partea dumitale. *Intenția* și nu *actul* constituie crima — cu alte cuvinte, constituie *fapta*. Dacă-i spui celui mai intim prieten *prostule*, *intenționînd* să-l insulți, *e* o insultă; dar dacă i-o spui în glumă și fără gînd să-l insulți, *nu e* o insultă. Dacă descarci *accidental* un pistol și ucizi un om, poți să te plimbi liber, fiindcă n-ai săvîrșit nici o crimă; dar dacă încerci să ucizi un om și *intenționezi* în mod vădit să-l ucizi, însă dai greș, legea totuși consideră că *intenția* constituie crima și ești vinovat de asasinat. *Ergo*, dacă te-ai fi căsătorit cu Edwitha *accidental* și fără să *intenționezi* în mod real să te însori, n-ai fi fost de loc căsătorit cu-adevărat cu ea acuma, fiindcă *actul* cununiei nu poate fi complet fără *intenție*. Și *ergo*, strict în spiritul legii, deoarece în mod deliberat *intenționai* să te însori cu Edwitha și nu te-ai însurat, totuși ești căsătorit cu ea — deoarece, după cum am spus mai înainte *intenția* constituie crima. Este limpede ca bună ziua că Edwitha este soția dumitale și mijlocul pe care îl ai de a îndrepta situația este să iei un ciomag și să-l cotonogești cît mai tare pe Jones. Orice bărbat are dreptul să-și ocrotească soția împotriva avansurilor altor bărbați. Dar mai ai și altă alternativă: te-ai căsătorit *primul* cu Edwitha, datorită intenției dumitale atît de hotărîte și acum o poți acționa în judecată pentru bigamie, deoarece ulterior s-a măritat cu Jones. Mai există însă și un alt aspect al acestui caz complicat: *intenționai* să te căsătorești cu Edwitha și în consecință, conform legii, ea este soția dumitale — în privința asta nu mai încape discuție; dar ea nu s-a căsătorit cu dumneata — și dacă nu a *intenționat niciodată* să te ia de *soț*, desigur că *nu* ești soțul ei. *Ergo*, măritîndu-se cu Jones, s-a făcut culpabilă de bigamie, fiindcă în momentul acela era soția altui bărbat, ceea ce pînă acum se leagă perfect, dar, pe de altă parte — nu sezisezi? — nu avea nici un alt

soţ, cînd s-a măritat cu Jones, şi prin urmare *nu* era culpabilă de bigamie. Acum, după această concepţie asupra cazului, Jones s-a însurat cu o *celibatară*, care era în acelaşi timp *văduvă* şi *soţia* altui bărbat; şi care totuşi nu avea nici un *soţ* şi nici nu avusese *vreodată* şi nu avusese nici o *intenţie* de a se mărita şi, de aceea, desigur că *nu fusese* niciodată măritată. Şi tot după acelaşi raţionament dumneata eşti burlac, fiindcă nu ai fost niciodată *soţul* cuiva, dar totodată *bărbat însurat*, fiindcă ai o soţie care trăieşte şi, din toate punctele de vedere, *văduv*, fiindcă ţi s-a răpit soţia; ba şi un *măgar* şi jumătate — şi asta în primul rînd — fiindcă ai plecat la Benicia cînd treburile erau atît de încîlcite. Dar în acest moment m-am încurcat şi eu, şi încă în aşa hal în firele acestui caz extraordinar încît mă văd silit să renunţ la orice încercare de a te mai sfătui, căci s-ar putea să fiu confuz, şi să nu izbutesc să mă fac înţeles. Cred totuşi că aş putea să continuu raţionamentul de unde l-am lăsat şi, urmărindu-l îndeaproape o bucată de vreme, să fiu în stare — spre mulţumirea dumitale — a face dovada fie că nu ai existat niciodată, fie că acum eşti mort şi, prin urmare, nu ai nici o nevoie de necredincioasa Edwitha. Cred că aş putea face asta pentru dumneata, dacă ţi-ar aduce vreo mîngîiere.

„**Arthur Augustus**“ — Nu, n-ai dreptate; asta este metoda cea mai nimerită de a arunca o cărămidă sau un tomahawk; dar nu se prea potriveşte cu rostul unui buchet, căci dacă te ambiţionezi să faci aşa, poţi lovi pe cineva. De aceea, întoarce-ţi buchetul pe dos, ia-l de lujere şi lansează-l cu o avîntare în sus. Ai aruncat vreodată cu discul? Cam aşa vine şi asta. Obiceiul de a azvîrli cu cutezanţă imense buchete solide, de mărimea şi greutatea unor verze premiate la expoziţii — şi asta de la înălţimea ameţitoare a galeriei — este primejdios şi foarte pasibil de pedeapsă. Uite, alaltăieri seară, la Academia de Muzică, tocmai după ce Signorina... sfîrşise delicioasa melodie „Ultimul trandafir al verii“, unul din aceste tăvăluguri florale spintecă văzduhul în mijlocul aplauzelor

și dacă Signorina nu s-ar fi ferit deodată la dreapta, ar fi vîrît-o în podea ca pe-un piron. Firește că buchetul era trimis cu intenții bune; dar cum ți-ar fi plăcut să fii ținta lui? Un compliment sincer e totdeauna o bucurie pentru o doamnă, cîtă vreme nu o dobori la pămînt cu el.

„Tînără mamă“ — Așadar socoți că un prunc este o fărîmă de frumusețe și o bucurie veșnică? Ei, da, ideea îmi surîde, dar nu este originală, căci fiecare vacă gîndește la fel despre vițelul ei. Poate că vaca nu gîndește asta atît de distins, dar tot o gîndește. Cinste vacii pentru așa ceva! Toți cinstim mișcătorul instinct matern, oriunde îl găsim — fie că se află în casa desfrîului sau în smeritul staul. Dar zău așa, cucoană, cînd încep să cercetez problema sub toate înfățișările, găsesc că spusa dumitale nu se dovedește întemeiată în toate împrejurările. Un plod murdar și neșters la nas, nu poate fi socotit — cu bună știință — drept ceva frumos, și de vreme ce pruncia ține doar trei anișori, nici un prunc nu are cum fi o bucurie „veșnică“. Mă doare să năruiesc chiar dintr-o singură frază două treimi din frumosul dumitale sentiment, dar poziția mea la această tribună mă silește să nu te las a înșela și rătăci publicul cu figurile dumitale de stil. Cunosc în acest oraș o fetiță de optsprezece luni, care nu poate rămîne „bucurie“ nici măcar douăzeci și patru de ore în șir — ca să nu mai spunem „pe veci“. Fetița asta are cîteva din cele mai deosebite ciudățenii de caracter și de apetit, din cîte mi-au văzut vreodată ochii. Voi întocmi aici un inventar al operațiilor acestui plod (concepute, plănuite și duse la capăt de el însuși, fără sugestii sau ajutor din partea mamei sale sau ale altcuiva) în cursul unei singure zile, și ceea ce voi spune poate fi întărit cu jurămînt de martori.

La aperitiv a mîncat o duzină de pilule mari *bluemass*, cu cutie cu tot; pe urmă s-a rostogolit pe scări și s-a ridicat — cu un cucui vînăt și purpuriu drept în frunte — după care a pornit în căutarea altor destinderi și distracții. A găsit un bibelou de sticlă îm-

podobit cu lucrătură de aramă — l-a spart și a mîncat sticla și pe urmă a înghițit arama. Apoi, a băut vreo douăzeci de picături de laudanum și mai bine de o duzină de linguri de supă cu alcool tare camforat. N-a luat mai mult laudanum din pricină că nu se mai găsea prin casă. După asta s-a întins pe spate și și-a vîrît la vreo cinci-șase degete adîncime în gîtlej un baston din os de balenă, cu cap de argint, l-a înțepenit acolo și mama abia a putut să tragă bastonul afară, fără să tragă o dată cu el și o bucată de copil. Apoi, fiind iar înfometată de sticlă, fetița a sfărîmat cîteva pahare de vin și s-a apucat să mănînce și să înghită cioburile, fără să ia în seamă două-trei tăieturi. După aceea, a mîncat o grămadă de unt, piper, sare și chibrituri de California, luînd cîte-o linguriță de unt, una de piper, una de sare și trei-patru chibrituri chimice la fiecare înghițitură. (Voi sublinia aci că acestei „fărîme de frumuseţe" îi plac chibriturile vopsite și mănîncă oricîte poate găsi, dar preferă chibriturile de California, ceea ce socotesc a fi un compliment mai mult decît prețios pentru industria noastră, cu atît mai mult cu cît vine din partea unei ființe prea tinere ca să fie lingușitoare.) Apoi și-a spălat capul cu săpun și apă, mîncînd după aceea săpunul rămas și bînd cîți clăbuci a ținut-o burta; după care a ieșit afară și a luat cu familiaritate vaca de coadă, căpătînd niște copite în cap. În rarele momente ale zilei, cînd se întîmpla ca această „bucurie veșnică" să nu aibă nimic mai deosebit de făcut, își folosea timpul cu cățăratul prin toate locurile și cu căzutul din ele, bătegindu-se mereu în cursul acestor operațiuni. Cît este de tînără, tot spune destul de limpede multe cuvinte; și discută simplu și fără ocoluri, punînd fără ocolișuri punctul pe i. Ea este aceea care deschide convorbirea cu orice străin — fie bărbat, fie femeie — cu aceeași formulă: „Ce faci, Jim?" Necunoscînd îndeajuns obiceiurile copiilor, se prea poate să fi umflat eu unele lucruri, care s-ar putea să nu pară atît de uluitoare cuiva obișnuit cu lumea copilăriei. Totuși, nu cred că este cazul, și de aceea repet că relatarea mea

asupra isprăvilor acestei copilițe este strict adevărată și — dacă se îndoiește cineva — o pot chiar înfățișa. Mai mult încă, susțin că plodul va înghiți orice i se va da (rezervîndu-mi dreptul de a exclude nicovalele) și că va cădea din orice loc poate fi ridicată (stipulînd doar ca preferința ei de a ateriza în cap să fie respectată și, în consecință, să fie aleasă o înălțime destul de mare care să-i îngăduie a face căzătura după plac). Dar descopăr că m-am depărtat de subiect; de aceea, fără să mai aduc alte argumente, îmi voi repeta convingerea că nu *toți* pruncii sînt o frîntură de frumusețe și bucurii veșnice.

„Arithmeticus" *Virginia, Nevada.*

„Sînt un studios al matematicilor, plin de entuziasm pentru ele, și este nespus de supărător pentru mine să descopăr că progresul îmi este mereu stînjenit de unele misterioase amănunte ale tehnicei aritmetice. Așa că vă rog să-mi spuneți ce deosebire este între geometrie și conchologie?"

Iar ai răsărit cu farafastîcurile dumitale aritmetice, cînd pe mine mă doare capul, fiind răcit cobză. Dacă ai fi putut vedea disprețul care mi-a întunecat chipul acum o clipă și a fost risipit pe loc — de la centru în toate direcțiile — ca o oglindă spartă, de ultimul meu strănut, nu mi-ai mai fi pus niciodată întrebarea asta nenorocită. Conchologia este o știință care nu are nimic de-a face cu matematicile, ea ocupîndu-se doar cu scoicile. În același timp, un om care desface stridii pentru un hotel, sau mănîncă scoici umplute, sau face o salbă din cochilii nu este la drept vorbind un concholog — are haz ce zic eu, dar cu un agramat ca dumneata, stric orzul pe gîște. Compară acum conchologia cu geometria și vei vedea care-i deosebirea, căpătînd astfel răspunsul la întrebare. Dar nu mă mai chinui cu alte grozăvii aritmetice (detest cifrele!) pînă nu afli că am scăpat de răceală. În

clipa aceasta, încerc cea mai vajnică antipatie pentru dumneata, căci tocmai acum te-ai apucat să mă necăjești, cînd nu-s în stare de altceva decît să strănut, să mă înfurii și să prefac în atom batistele. Dacă te-aș avea acum în raza de acțiune a nasului meu, ți-aș zbura creierii.

RUŞINOASA PERSECUTARE A UNUI BĂIEŢAŞ

Deunăzi, în San Francisco, „un băieţaş bine îmbrăcat a fost arestat în drum spre şcoala de duminică şi aruncat în închisoare, pentru că azvîrlise cu pietre în nişte chinezi".

Ce caz caracteristic pentru justiţia noastră omenească! Ce jalnică ilustrare a tendinţei noastre de a tiraniza pe cei slabi! Oraşul San Francisco nu prea are de ce se mîndri cu tratamentul aplicat bietului băieţaş. Ce educaţie a primit copilul? De unde să fi ştiut el că nu e bine să dai cu pietre într-un chinez? Înainte de a ne pronunţa împotriva lui, în cor cu toţi locuitorii indignaţi ai oraşului — să-i dăm o şansă — să ascultăm cuvîntul apărării.

Eroul nostru era un băiat „bine îmbrăcat" şi frecventa şcoala de duminică; de aceea este mai mult ca sigur că părinţii lui erau oameni instruiţi şi cu stare, dar înzestraţi de natură cu destulă ticăloşie pentru a fi dornici să citească ziarele şi să se bucure de ele. În felul acesta, băieţaşul nostru a avut prilejul de a învăţa să facă fapte bune nu numai duminica, ci şi în fiecare zi a săptămînii.

În felul acesta a aflat el că în marea ţară a Californiei, veneticul John[1] trebuie să plătească pentru

[1] Poreclă dată chinezilor emigraţi în America — „John de Chinaman" (n.t.)

dreptul de a căuta aur, biruri mai mari decît prevede legea, în timp ce străinului Patrick[1] i se îngăduie să caute aur fără să plătească nimic. Și asta probabil din cauză că degeneratul mongol nu cheltuiește nici un ban pentru whisky, în timp ce rafinatul celt nu poate trăi fără această băutură.

Astfel a descoperit el că un număr apreciabil de agenți fiscali — ar fi nedrept să se spună că toți — nu se mulțumesc să încaseze birurile o singură dată, ci de două ori; iar acest procedeu, în măsura în care este folosit exclusiv pentru a descuraja pe chinezi să imigreze în regiunile miniere, e foarte mult apreciat și pe deasupra, socotit a fi deosebit de ingenios.

În felul acesta, a aflat el că dacă un alb fură o sită pentru filtrarea aurului (prin „albi" înțelegem pe spanioli, mexicani, portughezi, irlandezi, hondurasieni, peruvieni, chilieni, etc., etc.), e izgonit din tabără; iar dacă un chinez face același lucru, e spînzurat.

În felul acesta a aflat el că în numeroase regiuni de pe întinsa coastă a Pacificului simțul dreptății e atît de puternic și de nestăvilit în sufletele oamenilor, încît ori de cîte ori se săvîrșește vreo crimă misterioasă, ei spun: „Chiar de-ar fi să se prăbușească cerul, să se facă dreptate!" și se duc întins să spînzure vreun chinez.

În felul acesta a aflat el că cercetînd prima jumătate din rubrica zilnică a „faptelor diverse", reiese că poliția din San Francisco fie că doarme, fie că a încetat din viață și cercetînd cealaltă jumătate, s-ar părea că reporterii sînt de-a dreptul înnebuniți de admirație în fața abilității și curajului neînfricat, drăcesc, al aceleiași poliții. Ei descriu cu entuziasm cum „vigilentul polițist cutare" a prins pe o secătură de chinez care fura pui de găină și l-a dus imediat la închisoarea orașului. Apoi cum „curajosul polițist cutare" supraveghea în liniște fiece mișcare a „unui fiu al lui Confucius, cu ochii migdalați, care nu bănuia nimic" (nu se poate spune că reporterul dumneavoastră nu are haz) — urmărindu-l peste tot cu acel aer absent

[1] Poreclă dată irlandezilor emigrați în America (n.t.).

și nepăsător, pe care știe întotdeauna să-l simuleze cu atîta măiestrie această enigmatică ființă care este, cînd nu doarme, polițistul nostru din categoria salarizată cu patruzeci de dolari. Ei arată cum acesta pune mîna pe chinez tocmai în momentul în care nenorocitul atinge în mod suspect legăturica de merinde lăsată de cineva în drum; de asemenea, ei descriu felul în care un polițist a făcut cutare minunată ispravă, un altul o altă ispravă și cutare o alta și așa mai departe, fiecare din aceștia isprăvea, avînd drept uluitoare țintă cîte un chinez vinovat de cine știe ce delict de doi bani, un nenorocit a cărui greșeală trebuie să capete proporții uriașe, pentru a abate atenția opiniei publice de la adevărații tîlhari rămași nepedepsiți și pentru a o împiedica să observe că acești faimoși polițiști primesc leafă pe degeaba.

În felul acesta a aflat băiețașul nostru că Adunarea legislativă, conștientă de faptul că în baza Constituției sale, America trebuie să fie un refugiu pentru săracii și asupriții tuturor națiunilor și că, de aceea, săracii și asupriții dornici să afle adăpost sub aripa noastră, nu trebuie să fie impuși la o taxă care să nu le mai îngăduie intrarea — a votat o lege prin care orice chinez trebuie să fie vaccinat în momentul debarcării, chiar pe chei, și să plătească pentru acest serviciu zece dolari medicului numit de stat, cînd se știe că în San Francisco există nenumărați medici care ar fi bucuroși să vaccineze pentru cincizeci de cenți.

În felul acesta a aflat băiețașul nostru că un chinez nu se bucură de nici unul din drepturile pe care toți oamenii sînt datori să le respecte; că el nu poate avea suferințe care să merite compătimirea cuiva; că nici viața, nici libertatea lui nu mai valorează un ban în clipa în care un alb are nevoie de un țap ispășitor; că nimeni nu iubește pe chinezi, că nimeni nu leagă prietenie cu ei, că nimeni nu le cruță vreo suferință, cînd poate să-i facă să sufere; toată lumea, fiecare individ în parte, grupuri de oameni și însăși maiestatea sa statul se comportă la fel, urînd, înjosind și prigonind pe acești umili străini.

De aceea, ce putea fi mai firesc decît ca băieţaşul acesta vesel, care se grăbea spre şcoala de duminică, avînd mintea plină de proaspete îndemnuri la fapte nobile şi virtuoase, să-şi spună: „Uite un chinez! Dacă nu arunc cu pietre în el, Dumnezeu nu mă va iubi".

Şi pentru această faptă a fost arestat şi azvîrlit în închisoarea oraşului.

Întreaga ambianţă îl învăţase că a arunca cu pietre într-un chinez este o faptă nobilă şi cuvioasă şi cu toate acestea, de îndată ce a încercat să-şi facă datoria, l-au şi pedepsit pentru aceasta pe el, mititelul care îşi dăduse seama din totdeauna că una din distracţiile principale ale poliţiştilor este de a se desfăta în linişte privind cum măcelarii din strada Brannan — la periferie, aproape de Rafinăria de aur — îşi asmut dulăii împotriva unor chinezi inofensivi, care sînt siliţi să fugă ca să scape cu viaţă[1].

Amintindu-ne de lecţiile de umanitarism care se predau tineretului de pe întreaga coastă a Pacificului, nu putem să nu considerăm drept o culme a inconsecvenţei zelul virtuos cu care bunii părinţi ai urbei San Francisco proclamă (aşa cum au făcut-o recent) că „poliţia are ordinul strict de a aresta pe toţi băieţii, de orice categorie socială şi oriunde ar fi, prinşi că atacă vreun chinez".

Să ne bucurăm totuşi de acest ordin, în ciuda inconsecvenţei sale. Şi putem fi siguri că şi poliţia se bucură, pentru că nu poţi păţi nimic arestînd nişte băieţi, numai să fie mai mici. Iar reporterii vor slăvi isprăvile poliţiştilor cu tot atîta zel ca şi înainte. Altminteri nu ar mai avea despre ce să scrie!

Iată noua formă în care vor fi redactate faptele diverse din San Francisco: „Dibaciul şi capabilul

---

[1] Am multe amintiri de acest fel în minte, dar acum mă gîndesc la una în special, anume cînd măcelarii din strada Brannan au asmuţit cîinii asupra unui chinez, care trecea liniştit cu un coş de rufe pe cap. În timp ce cîinii îi sfîşiau carnea, unul din măcelari a înteţit risetele publicului spărgîndu-i chinezului cu o cărămidă cîţiva dinţi, pe care acesta i-a înghiţit. Poate că această întîmplare îmi stăruie în memorie cu o îndărătnicie răuvoitoare, din pricină că pe vremea aceea lucram la un ziar din San Francisco şi nu mi s-a permis să public ştirea, pentru că ar fi putut supăra anumiţi abonaţi ai ziarului (n.a.).

polițist cutare a reușit să aresteze ieri după-amiază pe domnișorulTommy Jones, după o rezistență dîrză din parte-i, etc., etc..." după care urmează obișnuitele date statistice și tămîieri finale, de o inconștientă ironie: „Sîntem fericiți să putem anunța că de cînd noua ordonanță a intrat în vigoare, acesta este al patruzeci și șaptelea băiat arestat de vajnicul polițist. Poliția dă dovadă de un zel neobișnuit. Pe cît ținem minte, așa ceva nu s-a mai întîmplat niciodată".

FESTIVITĂȚI BRITANICE

Cascada Niagara e o localitate foarte plăcută pentru vilegiatură. Hotelurile sînt minunate și prețurile de loc înspăimîntătoare. Posibilitățile de a pescui pe care le ai aici nu sînt întrecute de nici o altă localitate în toată țara; de fapt, nu sînt nici măcar egalate. Pe cînd în alte localități unele porțiuni ale cursului apei sînt mult mai bune decît altele, la Niagara orice loc este la fel de bun, pentru simplul motiv că peștele nu se poate prinde nicăieri, așa că nu-ți servește la nimic să umbli cinci kilometri ca să pescuiești, cînd poți fi tot atît de nenorocos mai aproape de casă. Foloasele acestei situații nu au fost pînă acum niciodată dezvăluite publicului.

Vremea este răcoroasă, vara, și plimbările pe jos sau cu vehicule sînt toate plăcute și nici una obositoare. Cînd pornești să „faci" cascada, mai întîi călătorești vreun kilometru și plătești o mică taxă pentru privilegiul de a privi în jos peste prăpastie, spre partea cea mai îngustă a rîului Niagara. O cale ferată „tăiată" printr-un deal ar fi fost tot atît de atrăgătoare, dacă supărăciosul rîu s-ar fi ivit la capătul ei, vuind și spumegînd. Aici poți scoborî o scară lungă de o sută cincizeci de picioare ca să stai la malul apei.

După ce ai făcut-o te întrebi de ce ai făcut-o, dar atunci e prea tîrziu.

Călăuza îți va explica, în felul ei care te face să-ți înghețe sîngele în vine, cum a văzut vaporașul *Fecioara din Ceață* coborînd repezișurile înfricoșătoare, cum mai întîi a dispărut un cilindru al roții, pe după talazurile furioase, apoi celălalt și la ce punct coșul vaporașului s-a prăvălit peste bord, și unde a început să i se rupă căptușeala de scînduri — și cum în cele din urmă vaporașul a supraviețuit călătoriei, după ce a săvîrșit o nemaipomenită ispravă: șaptesprezece mile în șase minute sau șase mile în șaptesprezece minute, nu-mi aduc aminte care din două. În orice caz, a fost ceva foarte neobișnuit. Merită să plătești intrare ca să auzi călăuza spunînd povestea de nouă ori la șir altor serii de vizitatori, fără să sară vreun cuvînt ori să schimbe vreun gest sau vre-o frază.

Apoi treci peste podul suspendat și cumpănești iute posibilitatea de a te prăvăli cam două sute de picioare în rîul de dedesubt cu posibilitatea de a vedea trenul pe deasupra prăvălindu-se peste tine. Oricare din ele, privită aparte, este neplăcută, dar, amestecate, totalizează o adevărată nenorocire.

Pe partea dinspre Canada călătorești de-a lungul prăpastiei, între două șiruri de fotografi, stînd de gardă în spatele aparatelor lor, gata să te pună în primul plan pe tine și ambulanța ta prăpădită — apărînd ca o biată lepădătură înghesuită într-un soi de cușcă cu gratii pe care trebuie să o privești pe după un cal, iar în al doilea plan, micșorat și neînsemnat, sublima Niagara. Și iată că o mulțime de oameni au nespusa necuviință sau păcătoșenia înnăscută de a ajuta și de a încuraja o asemenea fărădelege.

În mîinile acestor fotografi poți vedea în orice zi solemnele fotografii ale tăticului și ale mămichii, ale lui John și Bub și Sis, sau a unei perechi de verișori de la țară, cu toții hlizindu-se îngrozitor, cu toții așezați în poziții afectate și supărătoare în trăsurile lor și cu toții arătîndu-se nedeslușit în măreața și impunătoarea lor imbecilitate, față de micșoratul și înjositul presentiment al acelei grandioase privelești,

dominate de curcubeu, a cărei voce este tunetul, a cărei frunte este întunecată de nori; ea, stăpînă atotputernică în vremurile apuse și uitate, mai înainte ca această adunătură de mici reptile să fie socotită necesară pe cîtva timp spre a umple un gol în neștiuta întindere a timpului și care tot stăpînă atotputernică va rămîne, noiane și puzderii de ani, după ce micile reptile se vor fi împreunat cu rudele lor, ceilalți viermi, și se vor fi amestecat cu țărîna imemorabilă.

Mare rău nu este în a face din Niagara un fundal pe care să-ți desfășori strălucita nimicnicie, într-o lumină puternică și prielnică, dar pentru aceasta se cere să ai un fel de supraomenească încredere în tine.

După ce ai cercetat măreața cascadă denumită Potcoava și te-ai încredințat că nu i-ai putea aduce nici o îmbunătățire, te întorci în America pe noul Pod Suspendat și te ții de malul apei pînă unde ți se înfățișează Peștera Vînturilor.

Am urmat instrucțiunile călăuzei, m-am dezbrăcat la piele și mi-am pus o haină impermeabilă peste salopetă. E o îmbrăcăminte pitorească, dar nu frumoasă. Călăuza înveșmîntată cam la fel, te conducea la vale pe niște scări în spirală, care se învîrteau și se învîrteau și continuau să se învîrtească mult timp, după ce aceasta încetase de a fi o noutate și se sfîrșea cu mult înainte să fi putut începe să ajungă o plăcere. Ne pomeneam foarte jos, sub prăpastie, totuși o bucată bună deasupra nivelului rîului.

Apoi începurăm să ne tîrîm de-a lungul unor poduri șubrede, făcute dintr-o singură scîndură, persoanele noastre fiind apărate de la pieire de o ciudată balustradă de lemn, de care mă țineam strîns cu ambele mîini — nu pentrucă mi-ar fi fost frică, dar pentru că așa voiam eu. Deodată, coborîrea deveni mai abruptă și podul mai șubred, iar picături din cascada americană începură a cădea peste noi pînă se întețiră și deveniră în curînd niște cearșafuri orbitoare, după care înaintarea noastră se prefăcu mai mult într-un fel de dibuială. Acum se ivi și un vînt curios din spatele cascadei, ce părea hotărît a ne șterge de pe fața

podului și a ne împrăștia pe stîncile și printre puhoaiele de dedesubt. Am observat că îmi venise pofta să mă întorc acasă; era însă prea tîrziu. Mă aflam aproape dedesubtul acestui zid de apă, monstru care tuna de sus peste noi și ar fi fost zadarnic să vorbesc în mijlocul unui tărăboi atît de necruțător.

După un moment, ghidul dispăru în spatele marelui potop și, buimăcit de tunete, mînat neputincios de vînturi și lovit de săgețile unei ploi furtunoase, îl urmai și eu. Domnea întunericul. Niciodată pînă atunci urechile mele nu fuseseră înnebunite de un astfel de ropot de apă și de vuietul unui vînt atît de vijelios. Mi-am plecat capul și mi s-a părut că întreg Atlanticul îmi curge pe spinare. Părea că lumea merge spre nimicire. Nu puteam să văd nimic, căci potopea sălbatic. Am ridicat capul, cu gura deschisă și cea mai mare parte din cascada americană mi-a intrat pe gît. Dacă m-aș fi mișcat, aș fi fost pierdut. În acest moment, am descoperit că se terminase podul și că trebuia să ne încredințăm pașii unei stînci povîrnite și alunecoase. În viața mea nu am fost atît de speriat și totuși am supraviețuit. În cele din urmă am trecut și peste aceasta și am ieșit cu toții la lumina zilei, pomenindu-ne în fața unei lumi dantelate, spumoase și captivante, urzită de apa care se prăvălea și uitîndu-ne la ea. Cînd am văzut cît de multă și cît de înspăimîntător de aprigă era, mi-a părut rău că mersesem în urma ei.

I-am spus călăuzei:

— Ei, fîrtate, știai mai înainte de a mă fi adus ce iad e aici jos?

— Da.

Atîta îmi era de ajuns. Știuse cît de îngrozitor este acest loc și totuși mă adusese încoace! Am socotit lucrul acesta ca o răutate premeditată. Și de aceea i-am venit de hac călăuzei.

Am reușit să-mi găsesc singur drumul îndărăt de unde plecasem în această nesăbuită aventură și am luat-o la goană înspre Canada, spre a evita să mai plătesc călăuza.

La hotelul cel mai bun de acolo am făcut cunoștință cu un maior din Regimentul 42 artilerie și cu alți cîțiva englezi plăcuți și primitori, care îndată m-au poftit să sărbătorim împreună ziua reginei. Le-am răspuns că sînt încîntat să fac acest lucru și că mi-au plăcut toți englezii pe care s-a întîmplat să-i cunosc și că atît eu, cît și toți ceilalți compatrioți ai mei, admiram și stimam pe regină. Dar, am adăogat eu, există o piedică de neînvins — nu beau nici o băutură tare la nici un prilej și nu văd cum aș putea face față sărbătoririi unei aniversări cu băuturile slabe și păcătoase cu care eram eu obișnuit.

Maiorul se scărpină în cap și se gîndi un timp mai îndelungat la această chestiune; nu părea să existe vreo modalitate de a trece peste această greutate și era prea cavaler spre a căuta să mă convingă a-mi părăsi măcar o clipă principiile. Dar în cele din urmă zise:

— Ei, am găsit. Bea sifon. De vreme ce nu bei niciodată nimic mai tare, nu văd nici un neajuns în aceasta.

Și așa a rămas! Ne-am întrunit într-un salon mare, frumos împodobit cu drapele și verdeață și ne-am așezat la o masă bine încărcată cu de-ale gurii, atît solide cît și lichide. Urările erau vesele, cuvîntările pe cinste și am stat pînă tîrziu după miezul nopții. În viața mea nu m-am distrat mai bine. Am băut treizeci și opt de sticle de sifon. Dar, știți, sifonul nu-i un articol de încredere, nu-i o băutură serioasă. E prea gazos. Cînd m-am sculat de dimineață eram plin de gaze și umflat ca un balon. Așa că n-am putut să folosesc nici un fel de obiect vestimentar în afară de umbrelă.

După prînzul cel mic m-am întîlnit cu maiorul care făcea din nou mari pregătiri. L-am întrebat în ce scop și mi-a răspuns că pentru ziua de naștere a principelui de Wales. Urma să fie sărbătorit în seara aceea. Și într-adevăr l-am sărbătorit. Împotriva așteptărilor mele, am petrecut din nou foarte bine. Am stat iar pînă după miezul nopții. Mă plictisisem de sifon și am făcut schimb cu limonadă. Am băut mai mulți litri. S-ar putea crede că limonada este o băutură

mai de încredere decît sifonul, dar nu este așa. Dimineața, mi se strepezise stomacul. Nici nu mă puteam gîndi să mănînc ceva. Ar fi fost ca și cum m-aș fi îmbolnăvit de tetanos. Începusem să mă simt prăpădit și foarte pîclișit.

Puțin după masa de prînz, l-am găsit pe maior în toiul altor pregătiri. Îmi spuse că era ziua principesei Alice. Mi-am ascuns necazul.

— Cine e principesa Alice? l-am întrebat eu.

— Fiica maiestății sale regina, mi-a răspuns maiorul.

M-am predat. În noaptea aceea am sărbătorit ziua de naștere a principesei Alice. Am stat pînă tîrziu, ca de obicei, și, ce-i drept, am petrecut destul de bine. Dar n-am putut să mai văd limonada. Am băut cîteva butoiașe cu apă de la gheață.

Dimineața, m-au durut dinții, aveam crampe și degerături, dinții îmi erau încă strepeziți de limonadă și mai aveam în mine încă destul de multe gaze. Într-o asemenea stare l-am găsit din nou pe neînduplecatul maior.

— Asta pentru cine mai e? am întrebat eu.

— Alteța sa regală, ducele de Edinburgh, zise el.

— Fiul reginei?

— Da.

— Și astăzi e sigur ziua lui? N-ai greșit cumva?

— Nu. Sărbătorirea va fi deseară.

M-am plecat în fața noului prăpăd. Am sărbătorit și această aniversare. Am băut o parte dintr-un butoi de cidru. Printre primele lucruri ce s-au ivit iarăși în fața ochilor mei obosiți și gălbejiți a fost maiorul cu nesfîrșitele lui pregătiri. Eram desperat și am plîns.

— Pe cine jelim de astă dată? am zis eu.

— Principesa Beatrice, fiica reginei.

Ascultă, i-am mai zis eu. E timpul să cercetez mai deaproape povestea asta. Cît se mai întinde familia reginei? Cine urmează pe listă?

— Altețele lor regale ducele de Cambridge, principesa regală, principele Arthur, principesa Mary de Teck, principele Leopold, marele duce de Mecklem-

burg-Strelitz, marea ducesă de Mecklemburg-Strelitz, principele Victor-Albert...

— Oprește-te! Și răbdarea omenească are o margine. Sînt doar un biet muritor. Îndur cît poate îndura orice biet om. Dar cel care-i în stare să sărbătorească această familie cu bucata și să mai trăiască apoi ca să istorisească și altora este mai puțin sau mai mult decît un om. Dacă trebuie să treceți hopul ăsta în fiecare an atunci e o binecuvîntare că m-am născut american, căci nu sînt destul de voinic ca să fiu englez. Va trebui să mă retrag din această încercare. Nu mai am ce bea. Nu mai am ce bea și mai sînt atîția de sărbătorit. Nu mai am ce bea și nu sînt decît la periferia familiei, ca să zic așa! Îmi pare destul de rău că trebuie să mă las păgubaș, dar e limpede că trebuie s-o fac. Sînt plin de gaze, dinții mi se clatină, crampele mă sfîșie și sînt plin de scorbut, dureri de dinți, pojar, oreion și tetanos, iar cidrul de ieri mi-a dat și holeră. Domnilor, am cele mai bune intenții, dar, credeți-mă, constituția mea fizică nu-mi îngăduie să sărbătoresc și celelalte aniversări. Dați-mi răgaz.

CUM AM EDITAT O GAZETĂ DE AGRICULTURĂ

Am preluat pentru cîtva timp conducerea unei gazete de agricultură, nu fără oarecari temeri. Nici un om care a trăit numai pe uscat nu ar prelua comanda unui vas fără a nutri asemenea temeri. Dar mă aflam într-o situație în care chestiunea salariului devine arzătoare. Redactorul-șef al gazetei urma să plece în concediu. Am acceptat condițiile oferite și i-am preluat locul.

Senzația de a avea din nou de lucru a fost pentru mine o adevărată voluptate. Am muncit toată săptămîna cu nespusă plăcere. Am predat materialele la tipar și am așteptat nerăbdător să treacă ziua. Nădăjduiam că strădania mea nu va trece neobservată. Pe înserat, cînd am părăsit redacția, un grup de tineri și oameni în toată firea care se îngrămădiseră în josul scării, s-au risipit ca la o comandă, făcîndu-mi loc să trec. Am auzit pe cîțiva dintre ei spunînd: „Ăsta e!" Bineînțeles, m-am simțit măgulit de întîmplare. A doua zi de dimineață am găsit un grup asemănător în josul scării; de-a lungul întregii străzi întîlneam grupuri de curioși, care mă urmăreau cu priviri pline de interes. Cînd m-am apropiat de redacție, lumea adunată mi-a făcut din nou loc să trec și am auzit pe cineva exclamînd: „Ia uitați-vă ce privire are!"

M-am făcut că nu aud ce spuneau, dar în sinea mea eram încîntat și mă gîndeam chiar să-i scriu mătușii o dare de seamă amănunțită.

Am urcat cele cîteva trepte ale scării și, cînd m-am apropiat de ușă, am auzit voci vesele și hohote de rîs. Deschizînd ușa, am zărit doi tineri ce nu arătau a orășeni. Cînd m-au văzut au pălit speriați și au sărit cu un zgomot asurzitor pe fereastră. Am rămas înmărmurit.

După vreo jumătate de oră, un domn bătrîn cu o barbă mare și cu trăsături frumoase, dar întrucîtva aspre, intră în redacție și, la rugămintea mea, luă loc pe scaun. Părea că-l frămîntă ceva. Își scoase pălăria, o așeză pe podea și scoase din ea o batistă de mătase roșie și un exemplar al publicației noastre.

Desfăcu gazeta pe genunchi și, în timp ce își ștergea ochelarii cu batista, spuse:

— Dumneavoastră sînteți noul redactor-șef?

I-am răspuns că da.

— Ați mai scris vreodată o gazetă de agricultură?

— Nu, sînt la prima încercare.

— Mi-am închipuit eu. Aveți ceva experiență în materie de agricultură?

— Nu, cred că nu.

— Am bănuit eu, glăsui bătrînul, punîndu-și ochelarii pe nas și privindu-mă cu asprime peste ei. Apoi împături gazeta, ca să-i vină mai ușor la citit, și urmă: Vreau să vă citesc rîndurile care mi-au provocat această bănuială. Este vorba de articolul de fond. Ascultați și spuneți-mi dacă dumneavoastră sînteți autorul acestor rînduri:

„Napii nu trebuie niciodată să fie smulși, căci altminteri se vatămă. Este cu mult mai recomandabil să se urce un băiat în pom și să-i scuture".

Ei, ce părere aveți despre rîndurile astea? Căci presupun că dumneavoastră le-ați scris.

— Ce părere am? Păi, una foarte bună. Cred că fraza asta cuprinde multă înțelepciune. Sînt convins că în fiecare an, dacă ne gîndim numai la orășelul nostru,

se strică milioane și milioane de baniță de napi din cauză că au fost smulși înainte de a se coace, pe cînd dacă s-ar urca un băiat și ar zgîlțîi pomul...

— Mai las-o-ncolo de zgîlțîire! Napii nu cresc în pom!

— Da-a? Păi, ce, am zis eu că cresc? Am spus-o la figurat. Oricine se pricepe cît de cît, și-ar da seama că am vrut să spun că băiatul trebuie să scuture aracii...

În acel moment bătrînul se ridică și rupse gazeta în bucățele pe care le călcă în picioare și nu se lăsă pînă ce nu sfărîmă cu bastonul cîteva obiecte. După care, declarînd că sînt mai ageamiu ca un bou, ieși trîntind ușa. Pe scurt, se purtă în așa fel încît mă făcu să cred că-l jignisem cu ceva. Dar neștiind cu ce anume, nu i-am putut veni în ajutor.

Peste cîteva clipe o ființă deșirată și cadaverică, cu niște plete linse și lungi care-i cădeau pînă la umeri și o barbă ca o mirişte țepoasă uitată de o săptămînă pe dealurile și văile obrajilor săi, intră grăbită în redacție și se opri brusc, cu un deget pe buze și cu tot trupul încordat într-o atitudine de pîndă. Nu se auzea nici un zgomot. Totuși individul continua să asculte. Liniștea era desăvîrșită. În sfîrșit, individul întoarse cheia în broască, apoi se îndreptă spre mine, încet, în vîrful picioarelor, pînă ce aproape că mă atinse și se opri. După ce îmi cercetă figura timp de cîteva minute cu o vădită curiozitate, scoase de la piept un număr împăturit al gazetei noastre și spuse:

— Dumneata ești acel care a scris toate astea? Citește-mi cît mai repede, te rog. Fie-ți milă de mine! Sufăr cumplit!

Am început să citesc rîndurile citate mai jos; pe măsură ce cuvintele îmi ieșeau din gură, trăsăturile ascultătorului meu căpătau o expresie din ce în ce mai calmă; mușchii încordați ai feței i se destindeau, spaima îi dispărea de pe figură, iar în locul ei se furișa liniștea și pacea sufletească, aidoma luminii blînde a lunii pe o priveliște pustie.

„Guano este o pasăre aleasă, dar creșterea ei necesită multă îngrijire. Nu trebuie să fie importată înainte de luna iunie

sau mai tîrziu de septembrie. În timpul iernii, trebuie să fie ţinută într-un loc ferit, unde să-şi poată cloci puii.

Este clar că anul acesta, grînele se vor coace mai tîrziu. De aceea ar fi recomandabil ca fermierii să usuce paiele şi să planteze turbele de hrişcă în iulie în loc de august.

Cîteva cuvinte despre dovleci: aceste boabe sînt mîncarea preferată a indienilor din Noua Anglie, care le folosesc la preparatul cozonacilor, în locul coacăzelor. De asemenea, ei preferă să le folosească în locul smeurei la hrănitul vitelor, deoarece sînt mai săţioase şi se găsesc în cantităţi satisfăcătoare. Dovleacul este singurul aliment din familia portocalelor, care se cultivă cu spor în ţinuturile din nord, cu excepţia dovlecelului şi a cîtorva specii de curcubete. Dar obiceiul de a-l semăna în grădină dispare, deoarece acum toată lumea e de acord că dovleacul nu este cîtuşi de puţin un bun copac dătător de umbră.

Acum, cînd zilele calde se apropie şi gîscanii încep să ouă..."

Vizitatorul se repezi spre mine entuziasmat şi strîngîndu-mi mîinile, exlamă:

— De ajuns! Opreşte-te! acum ştiu că sînt întreg la minte, pentru că ai citit cuvînt cu cuvînt, exact cum am citit şi eu acasă. Dar bine, omule, cînd am citit azi-dimineaţă rîndurile astea, mi-am spus: deşi prietenii mă ţin sub observaţie, n-aş fi crezut niciodată că sînt nebun, dar acum sînt convins! Şi în acel moment am scos un răcnet, care cred că s-a auzit pînă la o poştă şi am pornit pe stradă, hotărît să omor pe cineva. Căci simţeam că trebuia să ajung în orice caz la asta, mai curînd sau mai tîrziu, şi mi-era indiferent dacă începeam cu sfîrşitul. Am mai citit încă o dată un paragraf ca să fiu sigur, apoi am dat foc casei şi am plecat. În drum am schilodit cîţiva cetăţeni şi l-am urcat pe unul într-un copac, unde să-l pot găsi oricînd doresc. Dar trecînd prin faţa redacţiei m-am gîndit că ar fi bine să-ţi fac o vizită, ca să risipesc orice urmă de îndoială. Acum văd eu cum stau lucrurile şi, în treacăt fie spus, mare noroc a avut cetăţeanul din copac. L-aş fi omorît cu siguranţă la întoarcere. Cu bine, domnul meu, mi-ai luat o povară de pe suflet. Raţiunea mea a rezistat lecturii

unuia din articolele dumitale despre agricultură; acum sînt sigur că nimic nu o va mai putea tulbura. La revedere!

Eram cam stînjenit de schilodirile și incendiile cu care se amuzase cititorul meu, pentru că nu puteam să nu mă simt părtaș la aceste crime, într-o oarecare măsură, ce-i drept nu prea mare. Dar aceste gînduri supărătoare îmi dispărură curînd din minte, deoarece tocmai atunci intră adevăratul redactor-șef al revistei. (Mi-am spus atunci: „Dacă ai fi plecat în Egipt, cum ți-am recomandat eu, lucrurile s-ar mai fi putut aranja. Dar n-ai vrut să mă asculți și uite unde-ai ajuns. Acum suportă consecințele".)

Redactorul-șef părea posomorît, năucit și descurajat. Își plimbă privirea peste obiectele distruse de bătrînul zurbagiu și de cei doi tineri țărani, apoi spuse:

— Urîtă afacere, foarte urîtă afacere! Sticla de gumă-arabică spartă, șase ochiuri de geam sparte, scuipătoarea și două sfeșnice sparte. Dar asta nu-i nimic. Mai grav e faptul că numele gazetei a fost compromis și mă tem că pentru totdeauna. Ce-i drept, niciodată nu s-a vîndut atît de repede și niciodată nu a avut un tiraj atît de mare: niciodată nu s-a vorbit atîta despre ea. Dar care este acela care-ar dori să-și cîștige faima cu ajutorul nebuniei și să se îmbogățească datorită scrîntelii? Dragul meu, știi că nu mint niciodată, crede-mă: strada e plină de oameni, unii s-au cocoțat pe garduri, așteptînd cu înfrigurare un prilej să te zărească măcar o clipă. Toată lumea crede că ești nebun. Și pe bună dreptate. Nici nu s-ar fi putut altfel, după ce ți-au citit articolele. Ele sînt o rușine pentru presă. Cine ți-a băgat în cap că ești în stare să redactezi o gazetă de acest soi? Se pare că nu posezi nici cele mai elementare noțiuni de agricultură. Vorbești despre grapă și groapă ca despre același lucru. Scrii despre perioada de năpîrlire la vaci și recomanzi domesticirea dihorului sub cuvînt că e jucăuș și prinde șoareci! Constatarea dumitale că midiile stau pe loc la auzul muzicii era inutilă, cu totul inutilă. Midiile stau întotdeauna liniștite și nu se sinchisesc de muzică. Nimic nu le tulbură. Doamne

sfinte! Dacă ţi-ai fi propus să înveţi arta ignoranţei, n-ai fi reuşit niciodată să obţii o diplomă cu mai mult succes decît astăzi. N-am mai pomenit aşa ceva. Observaţia dumitale că valoarea castanelor sălbatice creşte neîncetat în comerţ, era parcă dinainte făcută ca să distrugă definitiv renumele gazetei. Te rog să te laşi de meseria asta şi să pleci. Nu mai am nevoie de nici un concediu, nici n-aş mai putea să mă bucur de el; ştiindu-te la biroul meu, aş fi într-o permanentă alarmă, aşteptînd cu groază să văd ce sfaturi vei mai da în numărul următor. Îmi ies din sărite ori de cîte ori mă gîndesc la „răzoarele de stridii" pe care le-ai năsocit la rubrica „Grădinăritului". Pleacă. Nimic nu m-ar putea convinge să-mi continui concediul. Ah, de ce nu mi-ai spus că n-ai habar de agricultură?

— Tu vorbeşti, coccan de porumb, varză murată, cap de bostan ce eşti? E pentru prima oară cînd aud o asemenea afirmaţie neghioabă. Fac gazetărie de paisprezece ani şi nu mi s-a spus niciodată că trebuie să ştii ceva ca să scrii la gazetă. Sfeclă ce eşti! Cine scrie cronici dramatice la ziarele de mîna a doua? O şleahtă de cîrpaci şi spiţeri neisprăviţi, care ştiu tot atît de mult despre adevărata artă dramatică, cît ştiu eu despre adevărata agricultură, nimic mai mult. Cine recenzează cărţile? Nişte oameni care n-au scris niciodată vreuna. Cine compune articolele de fond cele mai complicate despre chestiuni financiare? Nişte indivizi care au avut cele mai numeroase prilejuri să nu afle nimic despre aceste chestiuni. Cine critică felul cum sînt duse campaniile împotriva Pieilor Roşii? Nişte domni care nu ştiu să deosebească un chiot războinic de o colibă indiană şi care nu au fost niciodată siliţi să facă un marş lung înarmaţi cu un tomahawk, sau să scoată săgeţile din cadavrele unor membri ai familiilor lor, pentru a aprinde cu ele un foc de tabără. Cine scrie apelurile la temperanţă şi urlă împotriva alcoolului? Nişte golani care vor duhni a alcool pînă la ultima lor suflare. Cine redactează gazetele de agricultură, cap de fazan ce eşti? De regulă, nişte oameni care au dat chix cu poeziile, cu romanele de groază, cu dramele senzaţionale, cu

reportajele de fapte diverse și care, pentru a mai scăpa cîtva timp de azilul de săraci, eșuează pe țărmul agriculturii. Dumneata încerci să-mi dai mie lecții de ziaristică? Domnule, o cunosc de la Alfa la Omaha[1]. Află de la mine că cu cît cineva știe mai puțin, cu atît mai mare e zgomotul pe care-l face și cu atît mai ridicat salariul pe care-l primește. Pot să jur că dacă aș fi fost un ignorant și nu un om cult, un obraznic și nu un timid, mi-aș fi făcut de mult o carieră în această lume meschină și egoistă. Te părăsesc, domnul meu. Fiindcă te-ai purtat atît de grosolan cu mine, sînt bucuros să plec. Să știi însă că mi-am făcut datoria. Am îndeplinit clauzele contractului, pe cît am putut. Am promis că gazeta va interesa toate păturile sociale — mi-am respectat promisiunea. Am spus că voi ridica tirajul la douăzeci mii de exemplare și aș fi realizat și asta dacă-mi mai dădeai două săptămîni. Și ți-aș fi procurat cea mai bună clientelă pe care a avut-o vreodată o gazetă de agricultură: fără nici un agricultor, fără nici un individ care să poată deosebi un pom cu pepeni de un arac cu piersici. Dumneata ești cel care pierzi prin despărțirea noastră și nu eu, știulete ce ești! Adio!

Și dus am fost.

---

[1] Oraș în S.U.A. Joc de cuvinte pentru „Alfa și Omega" (n.r.).

PISALOGUL DE LA SERVICIU

Sosește regulat la ora nouă dimineața, o dată cu bătaia ceasului. Așa că uneori îl taie pe redactorul-șef, și portarul este nevoit să-și lase treaba și să urce două sau trei rînduri de scări pentru a descuia ușa „sanctuarului" ca să-l lase să intre. Aprinde una din pipele pe care le găsește în birou — negîndindu-se, poate, că redactorul-șef ar putea fi una din acele persoane „îngîmfate" care ar permite tot atît de puțin să i se spurce pipa ca și periuța de dinți. Apoi se tolănește — căci o ființă care poate să-și risipească viața sa nefolositoare într-o rușinoasă trîndăvie nu are puterea să șadă drept. Se întinde un timp pe divan, cît este de lung, apoi se ridică pe jumătate, se așază pe un scaun, își dă capul pe spate și își întinde brațele; își lungește picioarele pînă ce tocurile ating podeaua. Curînd apoi, se ridică și își apleacă trunchiul înainte, ținînd un picior sau amîndouă peste brațul scaunului. Totuși, trebuie observat că, deși își schimbă poziția, niciodată nu ia poziția dreaptă sau vreo prefăcută afectare de demnitate. Din timp în timp, cască, se întinde și se scarpină cu o mulțumire sfătoasă ca un bolnav de rîie, sau scoate un mormăit, un fel de grohăit înfundat, plin de o mulțumire animalică. Uneori, însă, la intervale mai lungi, scoate cîte un

oftat, care este expresia graitoare a unei tainice mărturisiri și anume: „Sînt nefolositor, sînt un netrebnic și fac de pomană umbră pămîntului".

Pisălogul și cei la fel cu el — întotdeauna se găsesc doi pînă la patru la îndemînă, zi și noapte — se amestecă în discuție ori de cîte ori vine cineva casă discute cîteva clipe chestiuni serioase cu redactorul-șef. Oamenii aceștia flecăresc zgomotos între ei, îndeosebi despre politică și îndeobște despre toate celelalte subiecte — ba uneori chiar se înfierbîntă și par să se intereseze cu adevărat de ceea ce discută. Fără nici o milă, ei întrerup de la lucru pe redactorul-șef cu cîte o întrebare ca: „Smith, ai văzut ce e în Gazetă și încep să citească un pasaj în timp ce victima își stăpînește nerăbdătoare tocul și ascultă în silă; adesea ei se fîțîie de colo pînă colo prin birou ore întregi, spunîndu-și anecdote și istorisindu-și unul altuia întîmplări personale — cum au scăpat ca prin urechile acului de-o pacoste, ce persoane marcante au întîlnit, sau amintiri din alegeri, descrieri de indivizi ciudați etc. Și în tot cursul acestor ore, fumează, nădușesc, oftează și se scarpină, aducînd mereu astfel de servicii semenilor care intră în vederile gingașei lor misiuni pe pămînt și nu își dau niciodată seama că răpesc redactorului-șef timpul, iar publicului articole bine scrise în ziarul de a doua zi. Alteori moțăe și, visători, se uită țintă la cursul schimburilor, sau cad meditativi și fără vlagă în vreun fotoliu rămînînd așa cîte o oră. Chiar și această tăcere solemnă este un răgaz neînsemnat pentru redactorul-șef, căci după senzația neplăcută de a avea pe cineva, care te privește peste umăr, se poate ivi și alta, aceea de a avea pe cineva, care stă tăcut lîngă tine ca să-ți asculte scîrțîitul tocului. Dacă cineva are de discutat vreo chestiune personală cu unul din redactori, este nevoit să-l cheme afară, pentru că nici cea mai fină aluzie, mai fină decît iarba de pușcă sau nitroglicerina, n-ar fi în stare să urnească pe pisălogi pînă la o distanță de unde să nu mai poată trage cu urechea. A fi nevoit să stai și să rabzi prezența unui pisălog zi de zi, să simți cum firea ta veselă se întuncă

la sunetul pașilor lui pe scară și să-ți piară orice chef în clipa cînd ființa lui nesuferită intră pe ușă; să pătimești din pricina anecdotelor lui și să te stingi încetișor din pricina amintirilor lui; să simți mereu lanțurile persoanei sale care te stingheresc; să dorești, fără speranță, o zi de singurătate; să bagi de seamă, nu fără un fior, că, încetul cu încetul, nădejdea de a asista la înmormîntarea lui nu te mai liniștește; să ți-l închipui cu amănunte precise și convingătoare supus caznelor inchiziției — toate acestea nu-ți mai desfată inima și chiar a dori să fie cufundat la milioane și milioane de mile în hăul iadului încă nu îți aduce decît o slabă și trecătoare licărire de bucurie. Să trebuiască să înduri acestea toate zi de zi, săptămînă de săptămînă și lună de lună este un chin care depășește tot ce poate răbda un biet om. Dacă ar fi să facem o comparație față de asemenea pacoste, durerea fizică este doar o petrecere, iar spînzurătoarea o excursie de plăcere.

FOTOGRAFII MENTALE

Din partea unei edituri din New York, am primit un chestionar frumos tipărit pe o pagină întreagă, cu locuri albe pentru răspunsuri, cu rugămintea de a-l completa. Întrebările sînt astfel ticluite ca să dibui cele mai tainice ascunzișuri ale firii omenești — și aceasta fără ca persoana în cauză să bage de seamă care este scopul lor, pînă ce nu a isprăvit treaba și nu și-a dat în vileag pe totdeauna „caracterul". O serie de asemenea foi sînt apoi prinse laolaltă și se numesc „Album de Fotografii Mentale". Nimic nu mă putea îndemna să umplu locurile acelea albe, afară de încredințarea solemnă a pastorului meu că, făcînd asta, voi îndeplini o faptă bună pentru neamul omenesc, îngăduind tineretului să vadă cine sînt și ce sînt eu și dîndu-i putința de a ajunge la fel cu altcineva. Această încuviințare mi-a înlăturat orice rezerve. N-am prea mult caracter, dar atîta cît am, sînt dispus să-l împărtășesc pentru binele obștesc. Nu mă laud cu acest caracter și pot spune doar că mi l-am făurit eu singur în orele libere, în ultimii treizeci de ani și fără alt ajutor decît ceea ce am fost în stare a culege prin școlile și colegiile obișnuite. Am umplut chestionarul după cum urmează:

Culoarea? — Orice, numai să nu iasă urît.
Floarea? — Sirius, care e în floare noaptea[1].
Copacul? — Orice copac care dă fructe oprite.
Care obiect din natură? — O frumoasă mută.
Ceasul zilei? — Ceasul de destindere.
Parfumul? — Sută la sută.
Piatra prețioasă? — Fantele de tobă, cînd e atu[2].
Care tip de frumusețe? — Al subsemnatului.
Nume de bărbați și de femei? — M'aimez (Maimie) pentru femele și Tacus și Marius pentru masculi.
Pictori? — Zugravii de firme.
Care sculptură? — Sclavul grec cu mistria lui.
Poetul favorit? — Robert Browning în momentele de luciditate.
Poetesa favorită? — Timothy Titcomb.
Prozatorul favorit? — Noah Webster, doctor în litere.
Personaje de roman? — Familia Napoleon.
Personaje istorice? — Regele Irod.
Ce-ați vrea să luați de citit pentru o oră? — Carnetul de cecuri al lui Rotschild.
De care carte (afară de cele religioase) v-ați despărți cel mai greu? — De cea pe care s-ar putea întîmpla să o citesc în tren, în sezonul deraierilor.
În ce eră ați fi dorit să trăiți? — Înainte de actualul Erie, căci era mai sigur.
Unde v-ar plăcea să trăiți? — În lună, fiindcă acolo nu există apă.
Distracția preferată? — Vînătorea de „tigri" sau vreun sport asemănător.
Ocupația preferată? — Să zac „precum roua pe floarea cîmpului".
Ce trăsătură de caracter admirați mai mult la bărbați? — Cea mai nobilă formă de canibalism — dragostea față de aproapele tău.

---

[1] Recunosc că e cam obscur, însă explicînd nefericiților neștiutori" că Sirius este Steaua Ciobanului și e în floare numai noaptea, pot să mă grozăvesc cu erudiția mea (de curînd căpătată) (n. a.).

[2] Joc de cuvinte intraducibil: *diamond* înseamnă „diamant" și „caro" (tobă) (n. t.).

La femei? — Dragostea pentru semenul *ei.*

Ce trăsătură urîți mai mult la amîndoi? — Trăsătura la care trebuie să adaugi *or* cînd e vorba de posesor[1].

Dacă n ați fi dumneavoastră înșivă cine ați dori să fiți? — Jidovul Rătăcitor, cu o frumoasă rentă anuală.

Cum vă închipuiți Fericirea? — Să poți găsi toți nasturii pierduți.

Cum vă închipuiți Nenorocirea? — Să ți se spargă un ou în buzunar.

Ce „bête noire" aveți? — (Cum să o am și ce să am??).

Care este Visul dumneavoastră? — În genere, coșmarul.

De ce vă temeți mai mult? — De a fi denunțat.

Care credeți că este caracteristica deosebită a dumneavoastră? — Foamea.

Care este cea mai Sublimă Pasiune de care este în stare firea omenească? — Să iubești pe dușmanii iubitei tale.

Care sînt cele mai Dulci Cuvinte din lume? — „Achitat" (de pedeapsă).

Care sînt cele mai Triste Cuvinte? — „Țărînă în țărînă".

Care vă este Scopul în viață? — Să izbutesc a fi absent cînd îmi va sosi ceasul.

Care vă este Deviza? — Fii virtuos, și vei fi excentric.

---

[1] În notă, Twain explică ironic că e vorba de trădă*tor*, făcînd un calambur intraductibil (*trait* însemnînd trăsătură de caracter și este o parte din cuvîntul *traitor*) (n. t.).

POVESTEA UNUI BĂIEȚAȘ RĂU

A fost odată un băiețaș rău pe care-l chema Jim, deși în cărțile de la școala de duminică băieții răi poartă aproape întotdeauna numele de James. Oricît de ciudat ar părea, totuși numele lui era într-adevăr Jim.

În afară de asta nu avea o mamă bolnavă — una din acele mame ofticoase și evlavioase, care ar fi fericite să se odihnească în mormînt de nu și-ar iubi atît de mult feciorii și de n-ar fi îngrijorate de gîndul că după moartea lor lumea ar putea să le prigonească odraslele. Mai toți băieții răi din cărțile școlilor de duminică se numesc James și au cîte o mamă bolnavă care-i învață să spună: „Acum, mă duc la culcare“ etc. și care, după ce-i adoarme cu o voce dulce și plîngăreață, îi sărută, le urează noapte bună și îngenunche apoi, plîngînd, la căpătîiul lor. Cu totul altfel stăteau lucrurile cu băiețașul nostru. Îl chema Jim, iar în ce-o privește pe mamă-sa, nu pățise nimic — nu era bolnavă nici de oftică și nici de alte alea. Era mai degrabă voinică și nu era de loc evlavioasă; mai mult decît atît, nu-și făcea nici o grijă în privința lui Jim. Spunea de el că dacă și-ar frînge gîtul n-ar fi cine știe ce pagubă. Întotdeauna

îl trimitea la culcare cu un ghiont și nu-l săruta niciodată cînd îi spunea noapte bună; dimpotrivă, înainte de a pleca de lîngă el, îi mai trăgea cîte o palmă.

Într-o bună zi, băiețașul cel rău a furat cheia de la cămară, s-a furișat înăuntru, s-a înfruptat din niște marmeladă și a umplut apoi borcanul cu catran, așa fel ca maică-sa să nu bage de seamă nici o schimbare; dar nici nu l-a cuprins îndată după aceea un simțămînt îngrozitor și nici nu i s-a părut că aude o voce șoptindu-i: „Este oare drept să nu-mi ascult mama? Nu cumva am păcătuit? Unde se duc băieții răi care se îndoapă cu marmelada bunei lor mame?“ De asemenea, nici nu a îngenuncheat singur, făgăduind să nu mai fie rău niciodată și nici nu s-a ridicat cu inima ușoară, plin de fericire, ducîndu-se să spună mamei sale totul și să-i ceară iertare, pentru ca ea să-l binecuvînteze cu lacrimi de mîndrie și mulțumire în ochi. Nu, așa se întîmplă cu toți ceilalți băieți răi din cărți, dar — lucru ciudat — altfel s-a întîmplat cu Jim al nostru. El înfulecă marmelada și-și spuse că-i grozavă, în felul lui păcătos și necioplit; cînd umplu borcanul cu catran, spuse și despre treaba asta că e grozavă și rîse gîndindu-se că „bătrîna o să sară ca arsă și o să crape de ciudă“ cînd va descoperi totul. Și cînd ea descoperi într-adevăr totul, băiatul făcu pe niznaiul și maică-sa îl biciui fără milă, iar el nu se lăsă mai prejos cu țipetele. Tot ce se întîmpla cu acest băiat era ciudat; totul se petrecea altfel decît cu diferiții băieți răi, numiți James, din cărți.

O dată se cățără în mărul fermierului Acorn ca să șterpelească niște poame, dar craca nu se rupse, iar el nu căzu, nu-și scrînti brațul și nici nu fu sfîșiat de dulăul fermierului, pentru ca apoi să zacă la pat cu săptămînile, să se pocăiască și să se facă bun. Da' de unde! Șterpeli cîte mere pofti și coborî nevătămat; cît despre dulău, era gata să-l înfrunte și chiar îl alungă cu un pietroi, cînd potaia se năpusti să-l sfîșie. Ce ciudat! Nimic asemănător nu s-a petrecut vreodată în acele cărticele blajine, cu scoarțe marmorate și cu ilustrații în care se văd bărbați în fracuri, jebene și pantaloni prea scurți, și femei în rochii cu talia la

subsuori și fără malacoave. Așa ceva nu găseai în niciuna din cărțile școlilor de duminică.

O dată fură briceagul învățătorului și, temîndu-se că va fi descoperit și biciuit, îl strecură în șapca lui George Wilson, odrasla sărmanei văduve Wilson, copilul fără cusur, cel mai cuminte băiețaș din tot tîrgul, care asculta întotdeauna de mama lui, nu spunea niciodată vreo minciună, își învăța cu plăcere lecțiile și iubea peste măsură școala de duminică. Iar cînd briceagul căzu din șapcă și nenorocitul de George își aplecă capul roșind, ca și cum s-ar fi simțit vinovat, iar învățătorul, mînios, îl învinui de furt și se pregăti să-i biciuiască umerii tremurători, nu apăru cîtuși de puțin între ei un neașteptat judecător de pace, cu părul cărunt, pentru a rosti, luîndu-și un aer solemn: „Cruțați pe acest nobil băiat — iată-l colo pe adevăratul vinovat, e un laș. Treceam tocmai prin fața școlii în timpul recreației și, fără să fiu observat, am văzut cum s-a săvîrșit furtul". Jim nu a fost biciuit și venerabilul judecător de pace nu a citit o predică în fața întregii școli înlăcrimate și nici nu l-a luat de mînă pe George, spunînd că un asemenea băiat e vrednic de laudă, pentru ca după aceasta să-l poftească să locuiască la el, ca să mături biroul, să facă focul, să alerge cu corespondența, să spargă lemne, să studieze dreptul, să ajute soției lui la treburile gospodăriei, să se joace în tot timpul liber, să primească patruzeci de cenți pe lună și să fie fericit. Nu. Toate astea s-ar fi întîmplat în cărți, dar nu așa s-au petrecut lucrurile cu Jim. Nici un judecător pisălog n-a picat acolo pe nepoftite ca să facă scandal, așa încît băiatul-model George a fost snopit în bătaie, iar Jim s-a bucurat nespus, pentru că, vedeți dumneavoastră, Jim nu putea suferi băieții-model. Jim zicea că toți acești papă-lapte ar trebui puși la zid. Așa vorbea băiatul ăsta necioplit și prost crescut.

Dar cel mai ciudat lucru din cîte i s-au întîmplat vreodată lui Jim, s-a petrecut atunci cînd s-a plimbat cu barca într-o duminică și nu s-a înecat; tot într-o

duminică s-a dus să pescuiască și a fost surprins de furtună, dar nu l-a trăsnit Dumnezeu. Ei bine, așa ceva nu veți găsi în cărțile școlilor de duminică, de-ar fi să le citiți de la un capăt la celălalt, de azi pîn' la Crăciun. O, nu! ați citi în ele că toți băieții răi, care se plimbă duminica cu barca, se înecă sigur și că toți băieții răi, care sînt surprinși de furtună cînd pescuiesc duminica, sînt totdeauna loviți de trăsnet. Bărcile în care se află băieții răi se scufundă întotdeauna în zilele de duminică și întotdeauna se stîrnește furtună cînd băieții răi se duc să pescuiască în ziua domnului. Cum de a scăpat totuși Jim, rămîne o taină pentru mine.

Lui Jim i se făcuseră farmece, asta trebuie să fi fost pricina. Nimic nu-l putea vătăma. O dată, în loc de pîine, a dat unui elefant dintr-o menajerie un pachet cu tutun și elefantul nu i-a spart capul cu trompa. Căutînd prin dulap niște rachiu de mentă, Jim nu a băut din greșeală vitriol. A furat pușca tatălui său și a plecat la vînătoare într-o zi de duminică, dar nu și-a retezat cu vreun glonte trei sau patru degete. Într-un acces de furie a lovit-o pe surioara lui cu pumnul în tîmplă, dar ea nu s-a chinuit în dureri multe zile de vară și nu a murit rostind vorbe dulci de iertare, care să sporească durerea inimii lui zdrobite. Fata n-a pățit nimic, iar el a luat-o la sănătoasa și în cele din urmă a ajuns pe țărmul mării; la întoarcere nu s-a simțit deznădăjduit și singur pe lume, văzînd că cei dragi își dorm somnul de veci în cimitirul liniștit, în vreme ce casa înveșmîntată în viță, căminul în care a copilărit, zace în paragină. O, nu! S-a întors acasă beat turtă și primul drum pe care a trebuit să-l facă a fost la postul de poliție.

Cînd a devenit om în toată firea, s-a însurat, a întemeiat o familie foarte numeroasă și într-o noapte le-a crăpat capul la toți cu securea. Și s-a îmbogățit prin tot felul de matrapazlîcuri și tîlhării; iar acum este cel mai afurisit și mai ticălos potlogar din tîrgul lui de baștină și toată lumea îl respectă, mai ales că e deputat în Adunarea legislativă.

După cum vedeţi, nu a existat niciodată în cărţile pentru şcolile de duminică vreun băiat rău cu numele de James, care să aibă o soartă atît de norocoasă ca păcătosul de Jim, căruia i se făcuseră farmece.

OMUL ÎMPIETRIT

Pentru a arăta cît de anevoios este a strecura adevărul în fața unui public credul sau a-i sugera o morală cu ajutorul unui caraghioslîc, într-adevăr tras de păr[1], fără ca acest public să nesocotească pe de-antregul și în mod absurd tocmai remarca ta — voi expune aici două din experiențele mele în această privință. În toamna anului 1862, în Nevada și în California, lumea se prăpădea cu firea cînd auzea despre neobișnuitele pietrificații și despre alte minunății ale naturii. Mai că nu puteai să-ți arunci ochii pe un ziar fără să nu găsești una sau două glorioase descoperiri de acest soi. Mania aceasta începuse să devină de-a dreptul caraghioasă. Pe atunci, ajunsesem și eu redactor mai de doamne-ajută la un ziar din orașul Virginia și mi-am găsit chemarea în a nimici această pacoste ce se lățea mereu. Mi se pare că mai devreme sau mai tîrziu, cu toții trecem prin stări sufletești duioase cînd privim lucrurile cu o grijă părintească. De aceea, m-am hotărît să distrug mania pietrificării cu ajutorul unei gingașe, chiar foarte

---

[1] În original *burlesque*, burlescă, procedeu sau tendință de a stîrni rîsul sau disprețul prin imagini extravagante, prin născociri năstrușnice, prin contraste sau născociri din cale-afară de exagerate, tratînd cu gravitate un caraghioslîc sau, dimpotrivă, rîzînd de un lucru grav (n.t.).

gingașe satire. Dar pesemne că a fost prea gingașă, căci nimeni nu a observat zeflemeaua în cele scrise de mine. Mi-am întocmit planul sub forma descoperirii unui ditamai om împietrit.

Cum mă luasem la harță cu Mister Sewall, noul jude instructor și judecător de pace din Humboldt, m-am gîndit că nu ar strica să-l beștelesc nițeluș și să-l fac de rîsul lumii, îmbinînd astfel plăcerea cu interesul. Așa că m-am apucat să povestesc cu migăloase amănunte despre descoperirea unui om pietrificat la Gravelly Ford (taman la o distanță de o sută douăzeci de mile pe un drum primejdios de munte, de locul unde trăia Sewall), arătînd cum savanții din preajmă au dat buzna să-l examineze (deși era știut că nu exista nici o vietate pe o rază de cincizeci de mile, în afară de cîțiva indieni lihniți de foame, de cîțiva muscoi de viermi, ca vai de lume și patru-cinci șoimi prăpădiți, care nu se urneau de acolo de slăbănogi ce erau), și cum savanții cu pricina s-au pronunțat că Omul Împietrit se afla în starea aceasta de pietrificație de mai bine de zece generații. Apoi, pe un ton foarte serios, de care s-ar fi cuvenit să-mi fie rușine, am precizat că îndată ce Mr. Sewall[1] a auzit vestea aceasta, a convocat jurații și — hait! — cocoțat pe un catîr a pornit să-și facă datoria ce-i incumba slujba, călătorind timp de cinci zile în condiții îngrozitoare, străbătînd locurile acelea primejdioase, înțesate de scaieți și alte plante țepoase și amenințat să moară de foame numai ca să *cerceteze* pe acest om, care a murit și s-a prefăcut în piatră veșnică de mai bine de trei sute de ani! Apoi, avînd mîncărime la mînă, ca să zic așa, am ținut-o strună mai departe și, cu aceeași neclătinată gravitate, am afirmat că jurații s-au întors cu verdictul că decedatul a murit din pricină că fusese prea *îndelung expus*. Aceasta a dat ghes și mai mult închipuirii mele, astfel că m-am apucat să îndrug că jurații cuprinși de mila caracteris-

---

[1] Atribuția de căpetenie a judelui-instructor (coroner) este în S.U.A. de a cerceta, printr-o anchetă și un interogatoriu în fața juraților, cauzele oricărei morți bănuite a nu fi naturală (n.t.).

tică pionierilor, au săpat o groapă și erau gata să facă o creștinească îngropăciune Omului Împietrit, cînd au constatat că de-a lungul anilor un sediment de piatră văroasă se depusese pe stînca pe care ședea Omul Împietrit și se strecurase și sub el, astfel că îl cimentase pe patu-i de stîncă. Am mai adăugat că, în fața acestei constatări, jurații, care cu toții erau mineri căutători de argint, au apreciat dificultatea și au scos pulberea și fitilurile, începînd să sape o gaură sub om, cu scopul de a-l face *să sară din poziția în care se afla*, cînd domnul Sewall, cu „acea delicatețe ce îi este proprie, i-a oprit, arătîndu-le că aceasta ar fi aproape un sacrilegiu".

De la un capăt la altul, zeflemeaua cu Omul Împietrit nu era decît o înșiruire de absurdități sfruntate, dar spuse cu o atît de neobrăzată pretenție de adevăr, încît îmi impunea pînă și mie, făcîndu-mă gata-gata să cred cele ce spuneam. În fond, însă, nu aveam cîtuși de puțin dorința de a înșela pe cineva, și nici nu mă așteptam la așa ceva. Îmi dădeam seama că din felul cum voi descrie *cum ședea* omul împietrit, publicul va înțelege că la mijloc era doar o născocire. Înadins amestecasem povestea lui cu alte marafeturi, sperînd să fac mai încîlcită toată chestiunea — și într-adevăr, am reușit să o amețesc de-a binelea. M-am apucat să descriu poziția labei unui picior și apoi să spun că degetul cel mare venea în dreptul nasului său, apoi am vorbit de celălalt picior și imediat am arătat că degetele mîinii drepte erau răschirate, apoi am vorbit puțin de ceafă și m-am înapoiat la degetul cel mare al piciorului stîng, arătînd că era vîrît în degețelul drept, apoi am trecut la altele și am revenit, remarcînd că degetele mîinii stîngi erau răschirate ca și acele ale dreptei. Se vede treaba că am fost totuși prea ingenios. Le-am amestecat cam mult, așa că descrierea atitudinii Omului Împietrit, ca o cheie a înșelăciunii puse la cale, și-a pierdut orice sens și nimeni în afară de mine nu a mai fost în stare să descopere și să priceapă poziția neobișnuită și sugestivă a mîinilor Omului Împietrit, dînd cu tifla.

Ca *satiră* împotriva maniei pietrificărilor sau a altor manii, Omul meu Împietrit nu a fost decît o jalnică nereușită, deoarece toți cititorii l-au acceptat cu o nevinovată bună-credință și am rămas uimit, văzînd cum făptura pe care o născocisem cu gîndul de a dărîma mania minunilor și a o face de batjocură și-a luat fără nici o tevatură un loc de frunte pe lista minunățiilor autentice produse de Nevada noastră. Am fost atît de dezamăgit de întorsătura luată de planul meu încît, la început, eram tare amărît și nici nu voiam să mă mai gîndesc la ea, dar curînd, după schimbările petrecute cu Omul Împietrit, copiat și glorificat, am început să simt o ascunsă și desfătătoare mulțumire. Și cum zona călătoriilor gentlemanului meu s-a lărgit mereu și, prin diferite schimbări, am constatat că el a pătruns cu stăruință și fără greș teritoriu după teritoriu, stat după stat, țară după țară pînă ce a dat ocol întregului glob pămîntesc, găsindu-și culmea unei legitimări sublime și nestăvilite în augustul ziar londonez *Lancet* — paharul s-a umplut și mi-am zis că sînt bucuros de isprava mea. Cred că timp de aproape unsprezece luni, dacă îmi amintesc bine, cutia de scrisori a domnului Sewall a fost asaltată zilnic de o puzderie de ziare — cam la o jumătate de baniță — vestind de pe multe meleaguri pe Omul Împietrit și avînd știrea încercuită cu linii groase trase cu cerneală. Eu eram acela care i le trimiteam. Asta ca să-i fac în necaz, iar nu de haz. Iar el le arunca în curtea de dindos și ocăra de zor. Și în timpul acestor luni, zi de zi, minerii, alegătorii săi (minerii, o dată ce încep a lua în tărbacă pe cineva, nu mai contenesc) veneau pe la dînsul și îl întrebau dacă nu le putea face rost de vreun ziar privitor la Omul Împietrit. Ce-i drept, ar fi putut furniza unui continent întreg astfel de ziare. Îl uram în zilele acelea pe Sewall și lucrurile acestea mă potoleau și mă încîntau. Nu aș fi putut găsi o mai mare mulțumire față de dînsul — bine-înțeles fără ca să-l omor.

FAIMOSUL MEU „MASACRU SÎNGEROS"

Celălalt articol burlesc, la care m-am referit, a fost satira mea împotriva expedientelor financiare cu ajutorul cărora se „plăsmuiesc dividende", lucru care de la o vreme se întîmplă rușinos de des pe coasta Pacificului. Încă o dată, în simplitatea mea de om cumsecade, am simțit că sosise ceasul pentru a mă ridica și a fi un reformator. Am ticluit pe hîrtie această satiră reformatoare sub chipul unui înfiorător „Masacru în Empire City". Tocmai atunci ziarele din San-Francisco făceau mare tărăboi pe chestiunea incorectitudinii societății Minele de Argint Daney, ai cărei directori declaraseră un dividend „scos din burtă" sau fals, cu scopul de a spori valoarea stocului de acțiuni proprii, astfel ca să le poată vinde la un curs prielnic și apoi să se strecoare de sub edificiul concernului în prăbușire. Dar în timp ce nu mai pridideau cu învinuirile aduse concernului Daney, aceleași ziare nu uitau să îndemne publicul să se descotorosească de toate acțiunile minelor de argint și să-și investească banii în acțiunile trainice și sigure ale unor întreprinderi din San-Francisco, cum ar fi Societatea Izvoarelor din Valea Primăverii etc. Taman în acest nefericit moment, hop și Societatea Izvoarelor din Valea Primăverii că născocește și ea un

dividend! Și astfel, sub masca vicleană a unui „sîngeros masacru“ ce l-am plăsmuit, m-am furișat în mintea neatentă a publicului cu biciuitoarea mea satiră împotriva sistemului de a „născoci“ dividende. Am relatat într-o coloană și jumătate un măcel imaginar, arătînd cum un cetățean își ucisese soția și pe cei nouă copii și pe urmă se sinucisese. Și cu o șiretenie perfidă am precizat tocmai la sfîrșit că nebunia subită care pricinuise acest jalnic masacru, se datora faptului că individul se lăsase convins de ziarele californiene să-și vîndă acțiunile ce le avea — acțiuni sigure și rentabile ale societăților miniere de argint din Nevada — ca să cumpere acțiunile Izvoarelor din Valea Primăverii tocmai la țanc, ca să se „prăjească“ cu dividendul născocit al societății, fiind silit să-și piardă și ultimul ban pe care îl avea.

Alei! Era o satiră adîncă, adîncă de tot, și foarte isteț adusă din condei! Am ticluit însă cu atîta grijă amănuntele acelea groaznice și alarmante, încît publicul le-a înghițit cu nesaț fără a clipi și a trecut cu vederea peste următoarele fapte deosebit de lămurite, anume: ucigașul era foarte bine cunoscut tuturor oamenilor din ținut ca *burlac* și, prin urmare, nu putea să-și ucidă soția și pe cei nouă copii; îi ucisese, chipurile, „în castelul său de piatră, care se înălța falnic la marginea marii păduri de pini, aflată între Empire City și Dutch Nick's“, cînd pînă și stridiile murate, care se iveau pe mesele noastre, știau că nu găseai nici urmă de „falnic castel de piatră“ în tot teritoriul Nevadei; de asemenea, se știa că, departe de a exista vreo „mare pădure de pini între Empire City și Dutch Nick's“, nu se găsea nici măcar un singur copac pe o distanță de cincisprezece mile de ambele localități; în sfîrșit, era limpede și notoriu că Empire City și Dutch Nick's erau una și aceeași localitate și, în orice caz, nu cuprindea decît șase case, așa că prin urmare nu putea fi nici o pădure *între* ele; și, colac peste pupăză, după toate aceste absurdități, am declarat că acest diabolic ucigaș, după ce-și pricinuise o rană, despre care cititorul ar fi trebuit să creadă că ar fi ucis cît ai clipi din

ochi pînă și un elefant, sărise pe cal și călărise *patru mile*, fluturînd în aer scalpul fumegînd de sînge al soției sale și, dîndu-se astfel în spectacol, intrase în Carson City cu un *éclat*[1] cutremurător și căzuse mort lat, în fața celei mai mari cîrciumi, stîrnind invidia și admirația tuturor privitorilor.

Ei bine, în viața mea n-am pomenit o mai mare vîlvă ca aceea stîrnită de această mică satiră. Nu se mai vorbea de altceva prin oraș, nici în întregul teritoriu. Mai toți cetățenii s-au cufundat binișor în lectura ei la prînzul mic și nu s-au mai învrednicit să-și sfîrșească mîncarea. Se vede treaba că amănuntele acelea, extrem de fidele, țineau loc de hrană. Puțini dintre cei care au stat să citească articolul au mai mîncat ceva în dimineața aceea. Dan și cu mine (Dan era colaboratorul meu la reportaj) ne-am așezat față în față la obișnuita noastră masă de la „Restaurantul Vulturului" și, în timp ce desfăceam zdreanța căreia în stabilimentul acela obișnuiau să-i zică șervet, am văzut la masa învecinată doi vlăjgani nevinovați, cu haina mînjită de soiul acela de mătreață vegetală, care era semnul și dovada vădită că veniseră din Truckee cu o încărcătură de fîn. Cel care stătea în fața mea ținea ziarul de dimineață împăturit într-o fîșie lungă și îngustă și îndată am ghicit că fîșia aceea reprezenta coloana cu hazlia mea satiră financiară. După felul cum mîrîia zădărît, m-am dumerit că acest nesăbuit fecior al unei căpițe de fîn sărea înadins rîndurile, ca să ajungă cît mai repede la amănuntele cele mai sîngeroase, scăpînd astfel din vedere tot marcajul pe care îl pusesem spre a înștiința că toată povestea nu era decît o păcăleală. Deodată, ochii i se holbară cît roata carului, tocmai cînd își descleștase fălcile ca să înfulece un cartof, pe care și-l apropiase de gură cu furculița; cartoful încremeni pe loc, fața individului se roși ca para focului și omul stătea ca pe jar. Pe urmă trecu în revistă, dar pe apucate, amănuntele, în timp ce cartoful i se răcea

[1] Strălucire (n.t.).

la jumătatea drumului și gura lui se întindea din cînd în cînd după cartof și mereu se căsca, pe neașteptate, la vreo nouă și tot mai cumplită ispravă de-a eroului meu. În cele din urmă își privi drept în față fîrtatul încremenit de uimire și țeapăn și spuse teribil de impresionant, cu o expresie de concentrată venerație:

— Jim, auzi! Și-a fiert pruncu' și a scalpat scăfîrlia bătrînei! Să fiu al dracului dacă mai pot pune ceva în gură!

Și, ducînd jos și cu respect cartoful care zăbovise în aer, plecă din restaurant împreună cu prietenul său — amîndoi cu burta goală, dar mulțumiți.

N-a ajuns niciodată pînă la pasajul unde începea satira fățișă a articolului. Nici unul din cititori n-a ajuns pînă acolo. Li s-au părut suficiente amănuntele care le încrețeau pielea. Să torni o biată și mică morală la sfîrșitul unui asemenea bogat masacru însemna să vii după apusul soarelui cu o lumînare, sperînd că astfel vei atrage atenția lumii asupra ei.

Nu-mi trecuse încă prin cap că ar putea cineva să ia drept o întîmplare autentică măcelul ticluit de mine, împănat cum era cu toate plăsmuirile acelea de basm și cu toate absurdițăile și imposibilitățile privitoare la „marea pădure de pini", „falnicul castel de piatră" etc. Cu acest prilej, am descoperit, însă, și nu am mai uitat din ziua aceea, că lumea *nu citește* niciodată plicticoasele explicații lămuritoare ale unor fapte tulburătoare, cînd nu are motivul de a bănui că vreun mîzgălitor fără răspundere încearcă să o înșele; publicul sare peste toate acestea și se grăbește să guste cu nesaț amănuntele care îi îngheață sîngele în vine, dar îl fac fericit.

De aceea, după această crudă experiență, m-am străduit să redactez articolul meu agricol în așa fel ca să nu înșel pe nimeni; am reușit în parte, dar nu cu totul. N-am cășunat totuși nici un rău nimănui. Pentru ca persoanele care mi-au scris de curînd în privința zarzavaturilor și a altor lucruri să știe că

a existat totuși o vreme cînd aș fi răspuns întrebărilor lor așa cum mă pricepeam, socotind drept o datorie imperioasă a o face, le rog să citească cele ce mi s-au întîmplat cînd am fost, timp de o săptămînă redactor la o publicație de agricultură în povestea pe care o vor găsi mai încolo.

VENERA CAPITOLINA

CAPITOLUL I

(Decorul: Atelierul unui artist la Roma)

— Ah, George, zău că te iubesc!

— Dumnezeu să-ți binecuvînteze inima ta bună, Mary, asta o știu eu — dar ce-i atît de neîndurător tatăl tău?

— Are intenții bune, George, dar pentru el arta e curată nebunie — ce vrei, omul nu se pricepe decît la articole de băcănie. Își închipuie că, dacă aș fi cu tine, aș muri de foame.

— Las-o-ncolo! Asta nu-i înțelepciune din partea lui, ci aduce mai mult a inspirație. De ce nu sînt și eu un băcan nemilos care scoate bănet cu toptanul, în loc să fiu un sculptor înzestrat cu harul divin, dar care n-are nici după ce bea apă?

— Nu-ți pierde curajul, George, dragul meu — toate prejudecățile tatei se vor irosi de-ndată ce vei cîștiga cincizeci de mii de dol...

— Cincizeci de mii de draci! Copilițo, află că sînt în urmă cu plata chiriei!

CAPITOLUL II

(Decorul: Un apartament la Roma)

— Dom'le, degeaba mai stăm să discutăm. Ce mai tura-vura. N-am nimic împotriva dumitale, dar nu-mi

pot lăsa fata să se mărite cu o tocătură de dragoste, artă și foame — căci altceva ce i-ai putea oferi?

— Domnule, recunosc că sînt sărac, dar oare faima nu înseamnă nimic? Onorabilul Bellamy Foodle din Arkansas zice că noua mea statuie — înfățișînd America — e o sculptură strașnică și-i convins că, într-o bună zi, numele meu va fi vestit.

— Prostii! Ce știe despre artă măgarul ăla din Arkansas? Faima nu contează nimic — ceea ce interesează este prețul pe care-l obții pentru sperietoarea aceea de ciori pe care ai făcut-o din marmură. Ți-au trebuit șase luni ca s-o dăltuiești și nu ți se dă pe ea nici o sută de dolari. Nu, dom'le! Pune-mi pe masă cincizeci de mii de dolari și-ți dau mîna fetei mele — altfel se mărită cu junele Simper. Ai răgaz șase luni ca să strîngi banii. Bună ziua dom'le.

— Vai și amar! Ce nenorocire pe capul meu!

CAPITOLUL III

(Decorul: Atelierul)

— Ah, John, prietenul meu din copilărie, sînt cel mai nefericit om de pe lume!

— Ești un găgăuță!

— Nu mi-a mai rămas altceva de iubit decît biata mea statuie a Americii — și privește, nici măcar ea nu-mi arată simpatie, cu înfățișarea-i de marmură rece — atît de frumoasă și fără inimă.

— Ești un tîmpit!

— Ah, John!

— Ah, ce nerozii! N-ai spus că-ți dă un răgaz de șase luni să strîngi banii?

— Nu-ți bate joc de chinul meu, John. Chiar de-aș avea și un termen de șase veacuri, la ce mi-ar folosi? La ce-i poate ajuta timpul unui sărman nenorocit fără nume, fără capital sau prieteni?

— Idiotule! Mişelule! Plodule! Şase luni ca să strîngi banii, cînd ar fi de ajuns şi cinci!

— Ce, ai căpiat?

— Şase luni înseamnă timp berechet. Las' pe seama mea. Îţi strîng eu banii.

— Ce vrei să spui, John? Cum dumnezeu eşti tu în stare să aduni pentru mine o sumă aşa de enormă?

— Vrei să laşi totul pe seama mea? Să nu te mai amesteci de loc? Las' pe mine. Juri să te învoieşti la tot ce voi face eu? Te legi să nu găseşti nici un cusur în ceea ce voi săvîrşi eu?

— Sînt năucit — uluit — dar jur.

John luă un ciocan şi, cu bună ştiinţă, zdrobi nasul Americii! Făcu alt gest şi două din degetele statuii zburară; încă o mişcare, şi un rînd de degete de la picioare fu mutilat şi dezmembrat, apoi încă una şi piciorul stîng, de la genunchi în jos, zăcea pe podea, ca o ruină îmbucătăţită.

După toate acestea, John îşi puse pălăria şi plecă.

George se zgîi cu gura căscată, vreo treizeci de secunde, la pocitul şi grotescul coşmar din faţa lui, apoi se trînti pe jos şi îl apucară năbădăile.

John se întoarse îndată cu o trăsură, îmbarcă în ea pe artistul cu inima zdrobită şi statuia cu piciorul zdrobit şi îi însoţi, fluierînd încetişor şi liniştit. Îl lăsă pe artist la locuinţa lui, apoi continuă cursa cu trăsura, dispărînd, cu statuia, în jos, pe *Via Quirinalis*.

CAPITOLUL IV

(Decorul: Atelierul)

— Azi, la ora două, se împlineşte termenul de şase luni! Ah, ce chin! Ce viaţă pustie. Mai bine aş fi murit! Aseară n-am pus nimic în gură. Şi nici astăzi dimineaţă. Nu îndrăznesc să intru în nici un birt. Şi mi-i o foame! Să nu mai vorbim! Cizmarul mă pîndeşte — croitorul la fel — proprietarul îmi dă tîrcoale. Am ajuns într-o stare de plîns. Nu l-am mia

văzut pe John din ziua aceea îngrozitoare. Ea îmi zîmbește cu duioșie, cînd ne încrucișăm pe stradă, dar imediat zgîrciobul ăla bătrîn îi poruncește să se uite în altă parte. Ei, cine o fi bătînd la ușă? Cine a venit să mă chinuiască? Pun gîtul că nemernicul ăla de cizmar, om fără nimic sfînt într-însul! Intră!

— Mărire ție, luminăția ta, și numai de fericiri să ai parte. Pronia cerească să te blagoslovească! Am adus stăpînului meu ghetele cele noi, iar despre plată să nu suflați nici un cuvîntel luminăția ta — nu-i nici o grabă, nici atîtica grabă. Voi fi mîndru dacă blagorodnicul meu lord va catadicsi și mai departe a-mi fi mușteriu — iertăciune și la bună vedere!

„A adus ghetele chiar el în persoană! Și nu-mi cere banii! A plecat făcîndu-mi temenele și reverențe, care ar măguli orice cap încoronat. Dorește să-i fiu mai departe client! Oare a venit sfîrșitul lumii? Să fiu al... Intră!

— Nu vă fie cu bănat, sir, dar am adus straiele cele noi ale domniei voastre...

— Intră!

— Îți cer de o mie de ori iertăciune pentru zăticneală, preamărite! Dară pregătit-am pentru domnia ta cămările acelea mîndre de jos, cotineața aceasta bicisnică nu-i vrednică de...

— *Intră!!!*

— Am venit spre a vă aduce la cunoștință că banca v-a redeschis creditul, care din nefericire a fost întrerupt o bucată de vreme; acum îl puteți folosi cît poftiți și vom fi cît se poate de încîntați dacă veți emite pe seama noastră orice cec doriți...

— *Intră!!!*

— Dragul și mărinimosul meu băiat, e a ta! Va fi aici într-o clipă! Ia-o, însoară-te cu ea, iubește-o, fii fericit! Dumnezeu să vă binecuvînteze pe amîndoi — hip, hip, ura!...

— *Intră!!!*

— O, George, scumpul și iubitul meu George, sîntem salvați!

— O, Mary, scumpa mea iubită, într-adevăr sîntem salvați — dar îți jur că nu știu de ce și nici cum!

CAPITOLUL V

(Decorul: o cafenea romană)

Într-un grup de gentlemani americani, cineva citeşte şi traduce din numărul săptămînal al lui *Il Slangwhanger di Roma*[1] cele ce urmează:

MINUNATĂ DESCOPERIRE!

„Cu vreo şase luni în urmă, Signor John Smitthe, un gentleman american, care s-a stabilit la Roma de cîţiva ani, a cumpărat cu o sumă derizorie un petic de pămînt în Campagna, nu departe de mormîntul familiei Scipio — de la proprietarul terenului, o rudă scăpătată a principesei Borghese. Mr. Smitthe s-a dus la Ministrul Cadastrului şi a transferat bucata de pămînt pe numele unui artist sărac, americanul George Arnold, explicînd că a făcut acest lucru drept plată şi despăgubire pentru o pagubă pecuniară cauzată în mod incidental de către dînsul, cu multă vreme în urmă asupra unui obiect aparţinînd lui Signor Arnold. A mai subliniat că va oferi o despăgubire adiţională, aducînd îmbunătăţiri terenului aparţinînd lui Signor A., pe seama şi pe cheltuiala sa. Acum patru săptămîni, în timp ce se făceau anumite săpături necesare pe terenul susnumit, Signor Smitthe a dezgropat cea mai remarcabilă statuie antică, ce-a fost vreodată adăugată bogatelor comori de artă ale Romei. Este o minunată figură de femeie şi, deşi opera este atinsă destul de grav de contactul cu pămîntul şi de stricăciunea veacurilor, nici un ochi nu poate privi fără a fi mişcat, răpitoarea ei frumuseţe. Nasul, piciorul stîng de la genunchi în jos, o ureche, precum şi degetele piciorului drept şi două degete de la una din mîini s-au pierdut, dar altfel nobila figură se află într-o remarcabilă stare de conservare. Guvernul a pus îndată stăpînire asupra statuii, cu ajutorul forţelor armate şi a numit o comisiune alcătuită din critici de artă, anticari şi cardinali, principi ai bisericii, care să-i stabilească valoarea şi să determine remuneraţia care trebuie să revină posesorului terenului unde a fost găsită capodopera. Asupra întregii afaceri s-a păstrat, pînă ascară, un secret de-

[1] Slangwhanger — cuvînt plăsmuit de Twain, însemnînd „Toboşarul argotic" (n.t.).

plin. Între timp, comisiunea s-a întrunit cu ușile închise și a deliberat. Ascară, membrii ei au decis în unanimitate că statuia reprezintă pe Venera și este opera unui artist necunoscut, însă înzestrat cu un talent sublim, din secolul al treilea înainte de Hristos. Dînșii o consideră cea mai desăvîrșită operă de artă cunoscută pînă-n prezent.

Conferința finală s-a ținut la miezul nopții, stabilindu-se că Venera valorează uriașa sumă de zece milioane de franci! În conformitate cu legea și uzul poporului roman, guvernul fiind posesorul a jumătate din toate operele de artă găsite în Campagna, statul nu a avut altceva de făcut decît să plătească cinci milioane de franci domnului Arnold, intrînd astfel în posesia permanentă a frumoasei statui. Azi-dimineață, Venera va fi transportată la Capitoliu, unde va rămîne, iar la amiază comisiunea îl va vizita pe Signor Arnold, ducîndu-i ordinul Sanctității sale, pe baza căruia tezaurul îi va plăti suma principală de cinci milioane de franci în aur."

Un cor de glasuri: Noroc! Nu găsești cuvinte pentru așa ceva!

Un glas: Gentlemeni! Propun să înființăm imediat o societate americană pe acțiuni pentru achiziționarea de terenuri și dezgropări de statui, aici, cu legăturile cuvenite în Wallstreet, ca să lanseze și să susțină stocul de acțiuni.

Toți: Bun și aprobat!

CAPITOLUL VI

(Decorul: Capitoliul din Roma — zece ani mai tîrziu)

— Prea iubită Mary, statuia din fața noastră este cea mai veche din lume. E renumita „Venera Capitolină", despre care ai auzit vorbindu-se atît de multe. Iat-o aici, cu micile ei lipsuri restaurate (cîrpite, adică) de către cei mai cunoscuți artiști romani — și simplul fapt că au îndeplinit umila cîrpeală a unei creații atît de nobile le va face numele ilustre cît va exista lumea. Cît de ciudat ne pare locul acesta! Cu o zi înainte de a fi fost aici pentru ultima oară — au

trecut de atunci zece ani fericiţi — nu eram bogat; ba, nu aveam un cent — Dumnezeu te aibă în pază! — şi totuşi am avut şi eu un cuvînt de spus ca să fac din Roma stăpîna acestei statui, cea mai măreaţă operă de artă antică pe care o cunoaşte lumea.

— Adorata, ilustra Venera Capitolină — şi la ce sumă e evaluată! Zece milioane de franci!

— Da, ea în persoană!

— Şi, vai, Georgy, ce divin de frumoasă e!

—Aşa e — dar nici nu se compară cu ceea ce era înainte ca binecuvîntatul acela de John Smith să-i fi zdrobit piciorul şi să-i fi turtit nasul. Ce ingenios om, acest Smith! Ce talentat! Smith, nobile Smith! Făuritorul întregei noastre fericiri! Hait! Ştii tu ce înseamnă strănutul ăsta? Piciul nostru a căpătat tuse măgărească. Niciodată n-ai să înveţi cum să îngrijeşti copiii.

SFÎRŞITUL

Venera Capitolină se află tot în Capitoliul din Roma şi rămîne încă cea mai fermecătoare şi cea mai strălucitoare operă de artă antică cu care se poate mîndri lumea. Dar dacă veţi avea vreodată norocul să vă aflaţi în faţa ei şi să cădeţi într-un extaz de admiraţie, nu îngăduiţi acestei adevărate şi tainice povestiri a originii sale să vă strice fericirea. Iar cînd citiţi despre Uriaşul împietrit[1], dezgropat lîngă Syracuza, în statul New York, sau în preajma oricărei alte localităţi, păstraţi-vă cumpătul — iar dacă Barnum-ul[2] care l-a îngropat acolo se oferă să vi-l vîndă pe o sumă enormă, nu-l cumpăraţi. Trimiteţi-l Papei!

---

[1] Schiţa de mai sus a fost scrisă pe vremea cînd faimoasa înşelătorie cu „Uriaşul Împietrit" era senzaţia zilei în Statele Unite (n.a.).

[2] Barnum, numele unui celebru circ american (n.t.).

GAZETĂRIE ÎN TENNESSEE

Redactorul ziarului Avalanșa *din Memphis s-a năpustit cu următoarele cuvinte asupra unui corespondent care îl calificase drept „radical": „Scriind primele cuvinte, punînd punctele pe i și barele pe te-uri și rotunjindu-și fraza, el știa prea bine că fabrică o frază plină de infamii și duhnind a minciună."*

La recomandarea medicului care-mi spusese că mi-ar prii climatul din sud, am plecat la Tennessee unde am obținut postul de redactor adjunct al ziarului *Gloria dimineții și strigătul de luptă al districtului Johnson*. Ducîndu-mă să-mi iau în primire slujba l-am găsit pe redactorul-șef al ziarului legănîndu-se pe un scaun șchiop, cu picioarele cocoțate pe o masă de brad. În încăpere mai era o masă de brad și încă un scaun șchiop, amîndouăpe jumătate îngropate sub un maldăr de ziare, foi și manuscrise. Mai era și o ladă de lemn plină cu nisip în care erau presărate chiștoace de țigări de foi și sticle goale, precum și o sobă a cărei portiță de-abia se mai ținea în balamaua de sus. Redactorul-șef purta o redingotă lungă de postav negru și pantaloni albi de olandă. Ghetele lui erau fine și bine lustruite; purta un plastron, un inel mare cu pecete, un guler înalt de modă veche și un fel de cravată cadrilată, cu capetele răsfrînte. Asemenea straie se purtau cam prin 1848. Fuma un trabuc și tot cău-

tînd un cuvînt și trecîndu-și mîinile prin păr, ajunsese să și-l încîlcească de-a binelea. Era înspăimîntător de încruntat, ceea ce m-a făcut să cred că pregătea un articol de fond deosebit de tăios. Îmi spuse să iau colecția de ziare și să scot o dare de seamă pentru rubrica *Spiritul presei din Tennessee*, concentrînd într-un articol tot ce mi se părea mai interesant din cuprinsul lor.

M-am apucat și am scris cele ce urmează:

SPIRITUL PRESEI DIN TENNESSEE

„Pesemne că redacția *Cutremurului bisăptămînal* a fost indusă în eroare în chestiunea societății de căi ferate Ballyhack. Societatea nu intenționează cîtuși de puțin să lase în afara traseului orașul Buzzardville. Dimpotrivă, ea îl consideră drept unul din cele mai importante puncte ale traseului și, în consecință, nu dorește nici decum să-l neglijeze. Desigur că domnii de la *Cutremurul bisăptămînal* vor avea amabilitatea să facă această rectificare.

Dl. John W. Blossom, destoinicul redactor al ziarului *Trăsnetul și strigătul de luptă al libertății* din Higginsville a sosit eri în orașul nostru și a tras la Van Buren.

După cîte se pare, colegul nostru de la *Răcnetul dimineții* (ziar din Mud Springs) a căzut în greșeala de a presupune că alegerea lui Van Werter nu este un fapt stabilit, dar fără îndoială că își va fi descoperit greșeala, mai înainte ca aceste rînduri să-i amintească acest lucru. Desigur că a fost indus în eroare de rezultatele incomplete ale alegerilor.

Notăm cu bucurie că orașul Blathersville se străduiește să încheie cu anumiți gentlemeni din New York un contract pentru pavarea străzilor aproape impracticabile ale orașului, cu plăci de asfalt marca Nicholson. *Chiotul zilei* combate bine pentru această cauză și are încredere în victoria finală".

I-am predat redactorului-șef manuscrisul ca să-l aprobe, să-l refacă sau să-l arunce la coș. Privindu-l, fața i se întunecă. Pe măsură ce citea, expresia feței lui devenea și mai întunecată. Era ușor de ghicit că ceva nu-i în regulă. Deodată sări de pe scaun, spunînd:

— Tunete și fulgere! Nu cumva crezi că am de gînd să vorbesc așa despre boii ăia? Crezi că abonații mei vor înghiți o asemenea apă chioară? Dă-mi condeiul.

În viața mea nu văzusem condei care să scîrțîie și să zgîrie hîrtia cu mai multă furie, trecînd fără milă peste verbele și epitetele scrise de altul. În toiul acestei lucrări, cineva trase un glonte prin fereastra deschisă, știrbind simetria uneia din urechile mele.

— Ah! exclamă el, ăsta-i pramatia de Smith de la *Vulcanul moral*. Îl așteptam încă de ieri.

Și scoțînd de la brîu un revolver marinăresc, apăsă pe trăgaci. Smith căzu, lovit în coapsă. Împușcătura îl tulburase pe Smith, care tocmai încerca să țintească a doua oară și rănise un străin. Străinul eram eu. Nu-mi retezase decît un deget.

Redactorul-șef continuă apoi să facă ștersături și adăugiri. În clipa cînd le isprăvea, prin burlanul sobei se rostogoli o grenadă de mînă și explozia sfărîmă soba în mii de bucățele. Alte pagube n-au mai fost însă, afară de doi dinți pe care o schijă rătăcită mi-i smulse din gură.

— Soba s-a dus, grăi redactorul-șef.

I-am răspuns că sînt de aceeași părere.

— Nu-i nimica, pe vremea asta tot n-avem nevoie de ea. Știu cine a făcut treaba asta. Îl prind eu. Și acum, iată cum trebuie scrisă afacerea asta.

Am luat manuscrisul. Era atît de plin de ștersături și adăugiri, încît nu mai știai de unde să-l apuci. Avea acum următorul cuprins:

SPIRITUL PRESEI DIN TENNESSEE

„Pesemne că mincinoșii înrăiți de la *Cutremurul bisăptămînal* se străduiesc din nou să facă poporul nostru nobil și generos să înghită iarăși una din minciunile lor josnice și grosolane, cu privire la cea mai glorioasă inițiativă a secolului al 19-lea: calea ferată Ballyhack. Ideea că Buzzardville va fi lăsat în afara traseului a fost născocită numai de creierii lor scîrboși

sau mai degrabă de zoile pe care ei le consideră creieri. Ar face mai bine să-şi retragă cuvintele, dacă vor să-şi salveze hoiturile împuţite de tărbăceala pe care o merită din plin.

Măgarul de Blossom, de la ziarul *Trăsnetul şi strigătul de luptă al libertăţii* din Higginsville a sosit iarăşi aici ca să se ghiftuiască la Van Buren.

Am aflat că puşlamaua tembelă de la *Răcnetul dimineţii* din Mud Springs afirmă, cu obişnuitul său talent de a minţi, că Van Werter nu a fost ales. Înalta misiune a gazetarului este de a răspîndi adevărul, de a rectifica eroarea, de a educa, şlefui şi ridica nivelul moralei şi maniercelor publicului şi de a face pe toţi oamenii mai generoşi, mai virtuoşi, mai miloşi şi mai buni, mai cucernici şi mai fericiţi din toate punctele de vedere; iar acest tîlhar cu inima neagră mai înjoseşte încă nobila profesiune, stăruind în răspîndirea ipocriziei, bîrfelilor, înjurăturilor şi a mojiciilor.

Blathersville vrea să-şi paveze străzile cu plăci de asfalt Nicholson. Mai degrabă ar avea nevoie de o închisoare şi de un azil pentru săraci. Ce idee să pavezi străzile într-un orăşel de nimic, în care abia sînt două cazane de fiert rachiu, o fierărie şi cataplasma asta de muştar ce poartă numele de *Chiotul zilei*. Păduchelede Buckner care scoate *Chiotul* rage cu prostia lui obişnuită despre această chestiune şi îşi închipuie că ce spune el are vreun rost."

— Uite, aşa se scrie: cu mult piper şi la chestie. Articolele mălăieţe mă scot din sărite.

În acel moment, o cărămidă ţîşni prin fereastră, prefăcînd-o în ţăndări şi făcîndu-mă să simt un junghi puternic în spinare. M-am dat la o parte. Începusem să mă simt de prisos.

— Pare să fie colonelul, spuse redactorul-şef. Îl aştept de două zile. În cîteva clipe va fi aici...

Avea dreptate. Peste o clipă colonelul apărea în uşă, ţinînd în mînă un revolver militar.

— Domnule — spuse el — am onoarea să mă adresez laşului care editează această fiţuică rîioasă?

— Da, domnule, ia loc, te rog. Fii atent la scaun, îi lipseşte un picior. Mi se pare că am onoarea să vorbesc cu putredul mincinos, colonelul Blatherskite Tecumseh?

— Întocmai, domnule. Am o mică socoteală cu dumneata. Dacă ai puțin timp, vom începe.

— Am de terminat un articol despre „Încurajarea progresului în dezvoltarea morală și intelectuală a Americii", dar nu-i nici o grabă. Să începem.

Pistoalele amîndurora răsunară puternic, în aceeași clipă. Șeful pierdu o șuviță de păr, iar glontele colonelului își termină cariera în partea cărnoasă a coapsei mele. Umărul stîng al colonelului fu nițel sfredelit. Traseră din nou. De data asta nici unul nu-și nimeri ținta, dar eu îmi primii partea — un glonte în braț. La a treia împușcătură, ambii domni fură ușor răniți. În ce mă privește, m-am ales cu o rotulă sfărîmată. Le-am spus atunci că am de gînd să plec la plimbare, fiind vorba de o chestiune intimă la care mă jenez să mai asist. Dar amîndoi mă rugară să stau locului și mă asigurară că nu-i stingheresc cîtuși de puțin.

Își încărcară din nou armele, vorbind despre alegeri și despre recoltă, iar eu mă apucai să-mi pansez rănile. Peste cîteva clipe deschiseră din nou focul cu multă însuflețire și fiecare lovitură nimeri în plin, dar este cazul să adaug că cinci din cele șase gloanțe trase mi-au revenit mie. Al șaselea răni de moarte pe colonel, care observă cu un umor fin că acum va trebui să-și ia „rămas bun", pentru că are treabă în oraș. Se mai interesă de adresa dricarului și plecă.

Șeful se întoarse către mine și-mi spuse:

— Aștept musafiri la dejun și trebuie să mă pregătesc. Mi-ai face un serviciu dacă ai citi șpalturile și ai primi pe vizitatori.

Am tresărit puțin la ideea de a aștepta vizitatori, dar eram prea năucit de schimbul de focuri care-mi răsunau încă în urechi, ca să încerc să mai spun ceva.

El continuă:

— Jones va fi aici la ora trei, arde-l cu biciul. Gillespie va veni poate mai devreme, aruncă-l pe fereastră. Ferguson se va înfățișa pe la ora patru, ucide-l. Cred că asta-i totul pentru astăzi. Dacă îți mai rămîne timp, ai putea să scrii un articol usturător despre poliție, ia-l în tărbacă pe inspectorul șef. Biciul se află sub masă, armele sînt în dulap, munițiile sînt acolo

în colţ, iar vata şi bandajele în sertar. În caz de accident, coboară la parter la Lancet, felcerul. Îi tipărim gratuit anunţurile.

Şi plecă. M-am cutremurat. În cele trei ore care au urmat am trecut pin pericole atît de înspăimîntătoare, încît mi-am pierdut cu desăvîrşire liniştea sufletească şi buna dispoziţie. Gillespie veni şi mă aruncă el pe mine pe fereastră. Jones sosi la ora fixată şi tocmai cînd mă pregăteam să-l ating, îmi luă biciul din mînă. Din ciocnirea cu un necunoscut care nu figurase pe listă, am ieşit scalpat. Un alt necunoscut, cu numele de Thompson, nu lăsă din mine decît o biată epavă şi o grămadă de zdrenţe încîlcite; în cele din urmă cînd înghesuit într-un colţ şi asaltat de o mulţime furioasă de ziarişti, escroci, politicieni şi vagabonzi, care urlau, înjurau şi învîrteau armele deasupra capului meu făcînd să strălucească aerul de sclipirile metalice ale oţelului — mă pregăteam să-mi dau demisia de la acest ziar, în uşă se ivi şeful, însoţit de o droaie de prieteni veseli şi entuziaşti. Atunci începu o încăierare şi un măcel pe care nici o pană omenească, fie ea şi din oţel, nu le-ar putea descrie. Oamenii se împuşcau, se împungeau, se sfîrtecau, se ciunteau, se înjunghiau, sau se aruncau unii pe alţii pe fereastră. Prin încăpere trecu o furtună de înjurături sinistre, însoţită de lucirile nedesluşite şi frenezia unui sălbatic dans războinic. Apoi furtuna se potoli. În cinci minute se făcu linişte, iar eu şi însîngeratul redactor-şef, rămaşi singuri, priveam rămăşiţele sîngerînde, împrăştiate în jurul nostru, pe podea.

— O să-ţi placă slujba asta după ce te vei obişnui, îmi spuse el.

— Trebuie să-ţi cer iertare, îi răspunsei. Cred că după un timp aş putea scrie cum îţi place dumitale; sînt convins că aş putea, după o oarecare experienţă şi după ce voi fi învăţat limbajul acesta. Dar, ca să vorbesc pe şleau, acest stil energic are şi unele neajunsuri: poţi fi oricînd întrerupt. Ai putut constata singur asta. Fără îndoială că stilul energic are menirea să ridice nivelul cititorului, dar nu-mi place să atrag atît de mult atenţia, iar aici acest lucru este inevita-

bil. Nu pot scrie în tihnă cînd sînt întrerupt atît de mult, cum s-a întîmplat azi. Îmi place foarte mult slujba asta, dar nu-mi place să fiu lăsat aici singur ca să primesc vizitatori. Aceste experiențe sînt noi și te asigur chiar pasionante într-un fel, dar nu prea sînt împărțite echitabil. Un domn trage în dumneata prin fereastră și mă schilodește pe mine; o grenadă e aruncată prin burlanul sobei, vizîndu-te pe dumneata și rezultatul e că portița sobei mă lasă știrb pe mine; un prieten intră pentru a schimba cu dumneata cîteva amabilități și mă nimerește pe mine, făcînd din pielea mea o sită ferfeniță; dumneata te duci la masă, iar Jones mă biciuiește pînă la sînge; Gillespie mă aruncă pe fereastră; Thompson mă dezbracă la piele, iar o persoană cu totul străină mă scalpează cu dezinvoltura unei vechi cunoștințe; nu trec nici cinci minute și toți derbedeii din regiune vin echipați de război și purced la desființarea ultimelor mele rămășițe cu tomahawk-urile lor. Una peste alta pot spune că nu am avut niciodată pînă acum o zi atît de agitată ca asta. Nu, dumneata îmi placi și îmi place felul dumitale calm și potolit de a da explicații vizitatorilor, dar, vezi dumneata, nu sînt obișnuit cu așa ceva. Oamenii din sud sînt prea impulsivi și-și cheltuiesc cu prea multă dărnicie ospitalitatea. Paginile pe care le-am scris astăzi și în ale căror rînduri reci, mîna dumitale de maestru a infuzat spiritul arzător al gazetăriei din Tennessee, vor pune în mișcare un nou viespar. Toată ceata asta de ziariști va veni încoace — și anume, va veni înfometată, ca o haită de lupi și va voi să mănînce pe cineva. Trebuie să-mi iau rămas bun de la dumneata. Refuz să fiu prezent la acest festin. Am venit în sud pentru a-mi îngriji sănătatea și voi pleca de aici în același scop — și chiar imediat. Gazetăria din Tennessee este mult prea agitată pentru mine.

După care ne-am despărțit cu regrete reciproce și m-am mutat la spital.

PRINTRE SPIRITE

Acum cîteva seri, a avut loc în oraş o *séance*[1]. Îndreptîndu-mă într-acolo, întovărăşit de reporterul unui ziar de seară, acesta mi-a spus că avusese prilejul să cunoască pe un cartofor cu numele de Gus Graham, împuşcat într-un oraş din Illinois cu mulţi ani înainte, într-o încăierare şi deoarece el era probabil singurul om din San Francisco care cunoştea acest lucru, se gîndea să dea de furcă vreo cîteva clipe spiritului lui Graham. (N. B. Acest tînăr este democrat şi vorbeşte cu forţa înnăscută şi lipsa de eleganţă a tribului său.) În timpul spectacolului, reporterul notă numele vechiului său prieten pe o hîrtiuţă, o împături strîns şi o puse într-o pălărie, care fu trecută din mînă în mînă şi în care se şi aflau vreo cinci sute de asemenea documente. Această grămadă fu vărsată pe masă şi mediumul începu să le scoată una cîte una şi să le pună deoparte, întrebînd: „Acest spirit e prezent? sau acesta? sau acesta?" Cam unul la cincizeci ciocănea în masă şi persoana care îi scrisese numele se scula de la locul ei şi punea întrebări defunctului. În cele din urmă, un spirit apucă mîna mediumului şi scrise de-a-ndaratelea „Gus Graham". Apoi mediumul cotrobăi

[1] *Séance*, şedinţă (în limba franceză, în original). Termen răspîndit în S.U.A. şi ajuns să însemne şedinţă de spiritism (n.t.).

printre hîrtii, după numele respectiv. Omul meu își cunoștea fițuica și pe dos. Cînd mediumul ajunse la ea, după ce apucase alte cincizeci, ciocăni în masă. Un membru al comitetului desfăcu hîrtia: era tocmai cea cu pricina. Am cerut-o și am căpătat-o. Era în regulă. Totuși, presupun că toți democrații sînt în bune relații cu dracul. Tînărul se ridică și întrebă:

— Ai murit în 1851?, 52?, 53?, 54?...

Spiritul: „Poc, poc, poc".

— Ai murit de holeră? , de cancer?, de oftică? mușcat de un cîine turbat?, de vărsat?, de moarte năprasnică?

— Poc, poc, poc.

— Ai fost spînzurat?, înecat?, înjunghiat?, împușcat?

— Poc, poc, poc.

— Ai murit în Mississippi? Kentucky? New York? Insulele Sandwich? Texas? Illinois?

— Poc, poc, poc.

— În ținutul Adams? Madison? Randolph?

— Poc, poc, poc.

Nu folosea la nimic să încerci a-l prinde pe încercatul cartofor decedat. Cunoștea regulile jocului și se ținea tare.

Între timp, se postară în fața noastră doi nemți, un om mai în vîrstă și un tînăr mai sprinten, dornic de senzații. Scriseră cîteva nume. Apoi tînărul Ollendorf spuse ceva care suna ca:

— *Ist ein Geist hieraus*?[1] (Hohote de rîs în adunare).

Trei bătăi, — care însemnau că *era* un *Geist hieraus*.

— *Wollen sie schreiben*? (Alte rîsete).

Trei lovituri.

—Finzig stollen, linsowterowlickterhairowfeterfrowleineruhackfolderol?

Oricît ar părea de ciudat, spiritul răspunse vesel la această propunere uimitoare.

Adunarea deveni, cu fiecare întrebare nouă, de o veselie din ce în ce mai zgomotoasă, astfel că ni se puse în vedere că spectacolul nu poate continua într-o atmosferă atît de neserioasă. Lumea se liniști.

---

[1] E un spirit acolo? (În original în limba germană — n.t.).

Spiritul german părea a nu ști nimic, căci nu era în stare să răspundă nici la cele mai simple întrebări. Tînărul Ollendorf spuse cîteva cifre, încercînd să ajungă la data morții spiritului; acesta părea foarte încurcat, neștiind dacă murise în 1811 sau 1812, ceea ce era destul de firesc, ținînd seama că trecuse atîta timp de atunci. În cele din urmă scrise „12".

Stupoare! Tînărul Ollendorf sări în picioare emoționat la culme și exclamă:

— Tomnilor și toamnelor. Am scris numele de la un om care drăiește! Spiritul spus că murit în ano mie opt st touăsprezeci, dar el este atît de viu și sănătos ca...

Mediumul: Stai jos, domnule!

Ollendorf: Tar freau să...

Mediumul: N-ai venit să ții discursuri, domnule — stai jos! (Domnul O se pregătește să peroreze).

Domnul O.: Dar spiritul înșală! Nici exist un astfel de spirit! (În tot timpul acesta, rînd pe rînd aplauze și rîsete în adunare.)

Mediumul: Ia loc, domnule, și voi explica acest caz.

Și ne explică. În această explicație, dădu drumul la o explozie atît de puternică încît mă așteptam să-l văd pe tînărul Ollendorf azvîrlit în sus și trecând prin acoperiș. Ne arătă că Ollendorf venise cu gînduri de înșelăciune, nesincer în suflet și că un spirit asemănător se ridicase din țara umbrelor ca să stea de vorbă cu dînsul. Era grozav de mînios. Ne spuse în esență, dacă nu chiar cu aceste cuvinte, că mai existau oameni rătăciți pe lume ca acest tînăr Ollendorf, ființe gata la cel mai mic pretext să se repeadă și să ia numele oricui, să ciocănească, să scrie, să mintă și să înșele cu o totală ușurință, ori de cîte ori dădeau peste o viețuitoare asemănătoare cu care să comunice — ca acest biet Ollendorf. (Aplauze prelungite și rîsete.)

Ollendorf rămase pe poziție și era pe punctul de a deschide din nou focul, cînd se stîrni o furtună de strigăte din toată casa: „Stai jos! Continuă! Vorbește, te ascultăm! Dă-te jos de pe podium! Stai la loc! Șterge-o! Rămîi la locul tău — spune ce ai de spus!"

Atunci, mediumul se ridică și spuse că dacă Ollendorf rămîne, el pleacă. Nu îngăduia nimănui să vină acolo și să-l insulte prin înșelăciune și prin încercări de a ridiculiza un lucru atît de solemn, cum era credința lui religioasă. Apoi, adunarea se liniști, iar Ollendorf plecă supus de pe podium.

Celălalt neamț chemă un spirit, îi puse mai multe întrebări în limba sa și spuse că răspunsurile erau corecte. Mediumul susținea că nu cunoaște de loc limba germană.

Tocmai atunci mă chemă un domn la marginea podiumului și mă întrebă dacă sînt spiritist. I-am răspuns că nu. Mă mai întrebă dacă aveam vreo prejudecată. I-am spus că nu mai mult decît orice persoană care nu crede, dar că nu puteam crede un lucru pe care nu-l înțelegeam și nu văzusem pînă atunci nimic care să-mi pară deslușit. Atunci, el îmi mărturisi a nu crede că eu aș fi pricina pentru care spiritele manifestau oarecare neîncredere, dar știa că era o influență potrivnică pe undeva în jurul mesei; o observase de la început; era un supărător curent negativist care îi atingea simțurile și mereu din direcția aceea. I-am destăinuit că, după cîte credeam, era tipul celălalt și am adăugat: „Să-i fie rușine celui care răspîndește tot timpul aceste îngrozitoare curente negative!“ Cuvintele mele păreau a fi mulțumit mintea acestui fanatic cercetător, așa că el se așeză la loc.

Avusesem un prieten foarte drag, despre care auzisem că plecase în lumea duhurilor și eram dornic să știu ceva în legătură cu el. Era totuși ceva atît de îngrozitor să vorbești cu buzele tale vii și păcătoase unor morți, unor fantome încît abia am putut să mă ridic și să vorbesc. În cele din urmă însă m-am ridicat dîrdîind, și am zis cu o voce înceată și tremurătoare:

— Spiritul lui John Smith e prezent?

(Nu te poți bizui niciodată pe acești Smiși[1], îl chemi pe unul și toată liota lor se ridică, făcînd tărăboi ca la Tophet[2] spre a-ți răspunde.)

---

[1] Nume foarte răspîndit în țările anglo-saxone (n.t.).

[2] Loc în Valea Hennom de lîngă Ierusalim, unde se adunau zeitățile păgîne (n.t.).

— Uac, Uac! Uac! Uac!

Doamne! Cred că toţi Şmişii decedaţi şi pierduţi între San-Francisco şi infern au înconjurat deodată masa! Am fost foarte mirat — aş putea zice uimit. Adunarea mă îndemnă să continui, totuşi, aşa că am spus:

— Din ce princină ai murit?

Smişii răspunseră că au murit de toate bolile şi accidentele de care putea să moară omul.

— Unde ai murit?

Răspunseră afirmativ la toate localităţile pe care le-am ştiut din cunoştinţele mele geografice.

— Eşti mulţumit unde te afli?

Urmă un „nu" puternic şi unanim din partea defuncţilor Smith.

— E cald acolo?

Un Smith mai cult apucă mîna mediumului şi scrise:

— Nici nu se poate descrie.

— Ai lăsat vreun Smith pe-acolo, cînd ai plecat?

— O mare moartă de Smişi.

Mi se păru că aud pe Smişii din umbră chicotind la slaba lui glumă — gluma că ar putea fi o puzderie de Smişi vii acolo unde sînt morţi cu toţii.

— Cîţi Smişi sînt prezenţi acolo?

— Optsprezece milioane — alaiul ţine de aici pînă în partea cealaltă a Chinei.

— Aşadar sînt mulţi Şmişi în lumea dreptilor?

— Din principiu, principele Apollyon îi zice Smith fiecărui nou-venit şi continuă astfel pînă ce ei îl corectează, dacă se întîmplă să greşească.

— Cum numesc spiritele pierdute tristul lor sălaş de acolo?

— Ii spun „Institutul Smithsonian"[1].

În cele din urmă, dădui de adevăratul Smith — Smith pe care îl căutam — dragul meu prieten, pe care l-am pierdut şi pe care îl plîng şi acum — şi aflai că a murit de o moarte năprasnică. Mă temusem

[1] Instituţie ştiinţifică din Washington (n.t.).

de așa ceva. Îmi spuse că nevastă-sa îl omorîse cu vorba! Bietul om!

Curînd, se ridică un alt Smith. Un domn din adunare ne atrase atenția că era Smith-ul său. Așa că îi puse cîteva întrebări și noul Smith mărturisi că și el murise de moarte năprasnică. Se cam încîlcise în credințele lui religioase și era o corcitură de universalist și unitarian, dar se descurcase și își schimbase părerea de cînd plecase de aici. Arătă că era cît se poate de fericit. Am continuat să-i punem întrebări acestui pastor zglobiu și vorbăreț. Printre duhuri cred că era cel mai vesel dintre cei veseli. Spunea că nu are un corp palpabil, un glonte ar putea să treacă prin el fără să-l găurească — ploaia ar putea să treacă prin el ca prin aburi, fără să-l supere cîtuși de puțin (așa că nu aleargă să intre în casă cînd plouă — ba nici nu-i pasă de ploaie); mai spunea că raiul și iadul sînt simple creații ale minții; spiritele din cea dintîi au firi fericite și mulțumite, pe cînd spiritele din cea din urmă sînt sfîșiate de mustrări de conștiință; spunea că în ceea ce îl privește era mulțumit — chiar fericit; dar nu vru să mărturisească dacă fusese un om foarte bun sau foarte rău pe pămînt (vicleană, nepătrunsă ne-entitate! I-am pus întrebarea ca să-mi pot cîntări propriile mele șanse după norocul lui în cealaltă lume, dar el îmi dibuise gîndul). Ne spuse că are o ocupație acolo — își pierde vremea învățînd de la alții și învățînd pe alții; că acolo gradele de perfecțiune sînt niște sfere — că el face progrese mari — a fost avansat cu o sferă sau așa ceva, de la înmatriculare (i-am spus în gînd: „Ia-o încet, moșule, ia-o încet, ai toată eternitatea înaintea ta", dar nu mi-a răspuns); că nu știe cîte sfere sînt (eu însă cred că trebuie să fie milioane, căci dacă un om gonește prin ele cu viteza acestui bătrîn universalist, va trece printr-o mulțime din ele pînă ce va fi stat acolo cît bătrînul Sesostris și celelalte mumii antice; și nici măcar nu ne putem da seama cît de mult se va ridica în copilăria eternității — mă tem că acest bătrîn parcurge cam repede față de cei din jurul său și de timpul pe care îl are dinaintea

lui); ne mai spuse că spiritele nu simt căldura, nici frigul (ceea ce este oarecum împotriva cunoștințelor mele de corectă distrugere — focul și pucioasa); că spiritele comunică între ele prin gînduri, neavînd limbaj, apoi că deosebirile dintre sexe se păstrează și acolo — și așa mai departe.

Bătrînul pastor scrise și vorbi o oră încheiată, dînd dovadă, prin răspunsurile sale rapide, șirete și inteligente că nu-și pierduse nopțile degeaba pe lumea cealaltă; își vîrîse nasul pretutindeni unde merita să afle ceva și să descopere tot ce putea — după cum mărturisea el însuși — iar cînd nu înțelegea ceva, căuta un spirit care să-i dea explicații, așa că se lămurise destul de bine. Ținînd seama de purtarea-i binevoitoare și de politețea sa permanentă față de mine, cred în mod sincer că va continua să progreseze cu repeziciunea actuală pînă se va opri pe culmea celei mai înalte sfere, atingînd astfel perfecțiunea.

FAPTE ÎN LEGĂTURĂ CU RECENTA MEA DEMISIE

Washington, 2 decembrie 1867

Mi am dat demisia. Treburile guvernului par să meargă înainte ca și pînă acum, totuși lipsește o spiță la roată. Eram funcționar la Comitetul Senatului pentru Studiul Scoicilor și am părăsit această funcție. Am văzut intențiile clare ale celorlalți membri ai guvernului de a mă împiedica să am vreun vot în consiliile țării, așa că nu mi-aș putea îndeplini mai departe funcția fără a pierde respectul față de mine însumi. Dacă ar fi să înșir pe larg toate jignirile ce s-au îngrămădit pe capul meu în cursul celor șase zile în care am avut legături cu guvernul ca slujbaș al statului povestirea ar umple un volum. M-au numit funcționar la acest comitet conchologic și apoi nu mi-au dat măcar un secretar cu care să joc biliard. Aș fi răbdat această situație, oricît de stingher m-aș fi simțit, dacă aș fi fost întîmpinat măcar cu acea politețe ce mi se cuvenea din partea celorlalți membri ai cabinetului. Dar nu a fost cazul. Ori de cîte ori observam că șeful unui departament o lua pe o cale greșită, lăsam totul la o parte și încercam a-l îndrepta pe calea cea bună așa cum îi era datoria. Și nu mi s-au adus mulțumiri nici măcar o singură dată. O dată, m-am dus la ministrul marinei cu cele mai bune intenții din lume și i-am zis:

— Domnule ministru, eu văd că Amiralul Farragut face orice în Europa, numai lupte nu și că se află mai mult la un fel de pic-nic. Poate c-o fi bine așa, dar eu văd altfel lucrurile. Dacă nu are de luptat, mai bine să vină acasă. N-are nici un rost ca un om să țină a flotă întreagă într-o excursie de plăcere. Costă prea scump. Menționez că nu am nimic împotriva excursiilor de plăcere pe care le fac ofițerii de marină, dar să fie excursii de plăcere rezonabile — excursii de plăcere necostisitoare. Ar fi mai bine, de pildă, să coboare pe Mississippi cu o plută...

Să-l fi văzut cum mai tuna și fulgera, de puteai crede că făptuisem cine știe ce crimă. Dar ce-mi păsa mie. Am spus-o, pentru că ceea ce propusesem era ieftin, plin de o simplicitate republicană și cu totul neprimejdios. Am spus-o, deoarece pentru o excursie de plăcere într-adevăr tihnită, nimic nu întrece o plută.

Atunci, ministrul marinei m-a întrebat cine sînt și, cînd i-am spus că am legături cu guvernul, a vrut să știe în ce calitate. Făcînd abstracție de ciudățenia unei asemenea întrebări, care venea, în cazul de față chiar din partea unui membru al aceluiași guvern, i-am adus la cunoștință că eram funcționar la Comitetul senatorial pentru Studiul Scoicilor. Apoi a urmat marea furtună! A terminat poruncindu-mi să părăsesc încăperea și pe viitor să-mi văd doar de treburile mele. Prima mea reacțiune a fost aceea de a căuta să-l destitui. Totuși, aceasta putea să facă rău altora, afară de el, iar mie nu-mi servea la nimic, așa că l-am lăsat să rămînă mai departe ministru.

Apoi, m-am dus la ministrul forțelor armate, care nu a vrut să mă primească pînă nu a aflat că am o legătură cu guvernul. Dacă n-aș fi avut o treabă importantă, cred că nu aș fi putut intra. I-am cerut un foc (în momentul acela fuma) și i-am spus că nu găseam că proceda greșit apărîndu-i pe generalul Lee și pe camarazii lui de arme, în ceea ce privește alegerea parolelor pentru santinele, dar că nu eram de acord cu metoda de luptă a generalului împotriva indienilor de la șes. I-am spus că se lupta prea împrăștiat.

Ar fi trebuit să-i adune laolaltă pe indieni — să-i adune în vreun loc potrivit, unde ar putea să aibă provizii îndestulătoare pentru ambele tabere și apoi să pornească un mare măcel. Dacă nu era de acord cu măcelul, am spus că un lucru aproape tot atît de sigur pentru un indian este săpunul și educația. Săpunul și educația nu dau rezultate tot atît de rapide ca un masacru, dar sînt mai mortale pe o perioadă mai mare de timp, căci un indian pe jumătate măcelărit se poate înzdrăveni, dar dacă îl educi și îl speli este sigur că îi pui capăt zilelor, mai devreme sau mai tîrziu. Îi subminează constituția; îl lovește la temelia ființei lui. „Domnule ministru — am spus eu — a sosit timpul să se facă uz de o cruzime mai cumplită. Fiecare indian, care pradă în cîmpie trebuie pedepsit cu săpun și abecedar și lăsat astfel să moară!"

Ministrul forțelor armate m-a întrebat dacă sînt membru al cabinetului și i-am răspuns că da — și încă nu unul din cei *ad-interim*. (Severă aluzie, dar mefitată.) M-a descusut ce funcțiune ocup și i-am spus că sînt funcționar la Comitetul Senatorial pentru Studiul Scoicilor. Am fost arestat pentru ultragiu adus în exercițiul funcțiunii și mi s-a luat libertatea pentru o bună parte din ziua aceea.

Din ziua aceea aproape că m-am hotărît să tac și să las guvernul să-și continuie treburile cum o putea mai bine. Dar glasul datoriei mă chema și l-am ascultat. M-am dus la ministrul finanțelor, care m-a întrebat:

— Ce poftești?

Întrebarea m-a scos din rezerva ce mi-o impusesem și i-am zis:

— Punch cu rom.

El mi-a răspuns:

— Dacă ai ceva pe aici, domnule, spune-o, și în cît mai puține cuvinte.

Atunci, i-am mărturisit părerea mea de rău că socotise necesar să schimbe atît de brusc subiectul, căci o astfel de purtare era foarte jignitoare pentru mine; dar date fiind împrejurările, voi trece peste această chestiune și voi ajunge la subiect. Apoi, am început

o discuție scrioasă despre lungimea extraordinară a raportului său cu privire la buget. Am făcut observația că era scump, inutil și stîngaci construit; nu cuprindea pasagii descriptive, nici poezie, și nu avea sentiment — eroi, nu; intrigă, nu; poze, ioc — nici măcar gravuri în lemn. Era lucru sigur că nimeni nu avea să-l citească. L-am rugat să nu-și strice reputația, dînd drumul unei asemenea isprăvi. Dacă spera să-și facă drum vreodată în literatură, trebuia să creeze opere mai variate. Trebuia să se ferească de amănuntul sec. I-am mai spus că popularitatea almanahurilor se datora în primul rînd poeziilor și anecdotelor, iar cîteva anecdote presărate în raportul său financiar ar ajuta la vînzarea acestui raport mai mult decît toate veniturile interne pe care le trecuse acolo. Am declarat toate acestea în modul cel mai politicos și totuși ministrul finanțelor s-a înfuriat groaznic. A susținut chiar că sînt un măgar. M-a insultat în modul cel mai vindicativ și a mai spus că dacă mai calc pe-acolo ca să mă amestec în treburile sale, mă va azvîrli pe fereastră. I-am replicat că îmi iau pălăria și plec, dacă nu voi fi tratat cu respectul cuvenit funcției mele și chiar așa am și făcut. S-a purtat exact ca un scriitor tînăr. Aceștia cred întotdeauna că știu mai multe decît ceilalți, imediat ce li se publică prima carte. Zadarnic li se mai spune ceva.

Tot timpul cît am avut legături cu guvernul, se părea că nu pot face nimic în calitatea mea oficială, fără a intra în bucluc. Și totuși nu făceam și nu încercam decît ceea ce consideram că era spre binele țării mele. Probabil că amărăciunea pricinuită de greșelile mele este aceea care m-a îndreptat spre concluzii nedrepte și dăunătoare, dar mi s-a părut că ministrul marinei, ministrul forțelor armate, ministrul finanțelor și alții dintre confrații mei conspiraseră de la început spre a mă înlătura din administrație. N-am luat parte decît la un singur consiliu de miniștri, cît timp am avut legături cu guvernul. Mi-a fost destul atît. Servitorul de la ușa Casei Albe nu părea dispus să-mi arate drumul pînă ce n-am întrebat

dacă sosiseră ceilalţi membri ai guvernului. El mi-a răspuns afirmativ, aşa că am intrat. Erau toţi de faţă, dar nimeni nu mi-a oferit un loc. S-au holbat la mine, de parcă aşi fi fost un intrus. Preşedintele mi-a spus:

— Cine sînteţi dumneavoastră?

I-am înmînat cartea mea de vizită şi el a citit: „Onorabilul Marck Twain, funcţionar la Comitetul Senatului pentru Studiul Scoicilor". Apoi mă măsură din cap pînă în picioare, ca şi cum n-ar mai fi auzit niciodată de mine.

Ministrul Finanţelor zise: „Ăsta-i măgarul acela înfigăreţ, care a venit la mine ca să-mi recomande poezele şi snoave în raportul meu, ca şi cum ar fi un almanah".

Ministrul Forţelor Armate zise: „E vizionarul care a fost ieri la mine cu un proiect pentru a educa o parte din indieni pînă li se va trage moartea, ceea ce e totuna cu a-i măcelări".

Ministrul Marinei zise: „Îl recunosc pe acest tînăr, s-a amestecat în treburile mele, săptămîna aceasta. Era desperat că Amiralul Ferragut foloseşte o flotă întreagă pentru o excursie de plăcere, cum îi zice el. Propunerea sa de a face nişte excursii de plăcere, cam aiurea, cu pluta, este prea absurdă pentru a o repeta aci".

Am zis:

— Domnilor, observ aici o întreagă urzeală pentru a discredita orice acţiune din cariera mea oficială; observ de asemenea o urzeală pentru a fi înlăturat de la orice vot din consiliile naţiunii. Nu mi s-a trimis nici o înştiinţare pe ziua de azi. Cu totul întîmplător am aflat că se va ţine o întrunire a cabinetului. Dar trec peste asta. Tot ce vreau să ştiu e dacă aici este sau nu o adunare a Cabinetului.

Preşedintele spuse că este.

— Atunci — am zis eu — să trecem imediat la treabă şi să nu ne irosim timpul preţios, căutînd nod în papură unii altora în comportarea noastră oficială.

Atunci s-a ridicat secretarul de stat şi a spus cu tonul său binevoitor:

— Tinere, ai o idee greşită. Funcţionarii comitetelor Congresului nu sînt membri ai cabinetului, la fel

cum nu sînt nici portarii Capitoliului, oricît ar părea de curios. De aceea, oricît am avea nevoie de înțelepciunea dumitale supraomenească în deliberările noastre, nu ne putem folosi de ea în mod legal. Consiliile națiunii trebuie să-și continue activitatea fără concursul dumitale, iar dacă vor urma dezastre — cum ar putea foarte bine să se întîmple — să fie un balsam pentru sufletu-ți îndurerat că ai făcut tot ce ai putut, cu fapta și cu vorba, ca să le împiedici. Ai binecuvîntarea mea. Adio.

Aceste cuvinte blajine mi-au mîngîiat inima îndurerată și am plecat. Dar slujitorii patriei nu află liniște. De-abia ajunsesem în chilioara mea din Capitoliu și îmi așezasem picioarele pe masă, ca oricare personaj de vază, cînd a intrat pe furiș unul dintre senatorii Comitetului pentru studiul scoicilor și mi-a spus:

— Unde ai fost toată ziua?

Am obiectat că deși aceasta nu-i treaba nimănui în afară de mine, totuși îi voi răspunde că am fost la o întrunire a Cabinetului.

— La o întrunire a Cabinetului? Aș vrea să știu ce treabă puteai să ai la o întrunire a Cabinetului?

I-am zis că m-am dus acolo ca să dau sfaturi și i-am zis-o numai din dorința de a întreține o conversație și nicidecum pentru că aș fi considerat că acest lucru l-ar privi pe el. Atunci s-a obrăznicit și, pînă la urmă, mi-a spus că de trei zile mă căuta peste tot ca să copiez un raport despre scoici, scoica bombată, scoica ovală, scoica porumbel și nu știu mai ce în legătură cu studiul scoicilor, dar că nimeni nu fusese în stare să mă găsească.

Aceasta era din cale-afară. Era culmea pretențiilor rutinei funcționărești. I-am zis:

— Domnule, îți închipui că într-adevăr înțeleg să lucrez pentru șase dolari pe zi? Dacă ai o asemenea impresie, atunci dă-mi voie să recomand Comitetului senatului pentru Studiul Scoicilor să-și tocmească pe altcineva. Eu nu sînt sclavul *nici unui* partid. Luați-vă înapoi înjositoarea sarcină ce mi-ați dat. Dați-mi libertatea sau moartea!

Din clipa aceea, nu am mai avut nici o legătură cu guvernul. Umilit de minister, umilit de Consiliul de miniștri, umilit în cele din urmă de președintele unui comitet, pe care mă străduiam să-l fac să strălucească datorită colaborării mele, m-am plecat în fața prigoanei, am înlăturat primejdiile și ispitele ivite în calea marei mele misiuni și mi-am părăsit țara însîngerată, în ceasul primejdiei.

Dar cum adusesem Senatului cîteva servicii, i-am trimis următoarea notă de plată:

CONTUL STATELOR UNITE ALE AMERICII CU ONORABILUL FUNCȚIONAR AL COMITETULUI SENATORIAL PENTRU STUDIUL SCOICILOR

Consultație dată ministrului Forțelor Armate	50 dolari
Consultație dată ministrului Marinei	50 dolari
Consultație dată ministrului Finanțelor	50 dolari
Consultație dată Cabinetului	gratuită
Prețul pe milă la Ierusalim și de la Ierusalim[1] via Egipt, Alger, Gibraltar și Cadiz, 14.000 mile a 20 c. mila	2800 dolari
Salariu ca funcționar al Comitetului Senatului pentru Studiul Scoicilor, șase zile a 6 dolari pe zi	36 dolari
Total.....	2986 dolari

Nici un punct din această socoteală n-a fost achitat, în afară de bagatela de treizeci și șase de dolari care reprezentau salariul meu de funcționar. Ministrul finanțelor, care m-a persecutat pînă la urmă, a șters cu tocul său toate punctele și a scris pur și simplu pe margine „Nu se aprobă". Așa că alternativa de care mă temeam a fost, în sfîrșit, rezolvată. A început repudierea mea! Patria este pierdută! E drept că președintele

[1] Delegații teritoriali socotesc prețul pe milă în ambele direcții, deși o dată ajunși acolo nu se mai întorc. De ce mi s-a refuzat mie plata acestor mile, iată un lucru care depășește înțelegerea mea (n.a.).

a făgăduit că va menționa cererea mea în mesajul său și va recomanda să fiu plătit din primii bani primiți în contul despăgubirilor din Alabama. Dar își va mai aminti oare de acest lucru? Și nu voi fi cumva uitat, cînd se vor plăti despăgubirile din Alabama? Poate că și solicitatori mai noi decît mine vor fi uitați, cînd se vor achita despăgubirile din Alabama.

Pentru moment, mi-e lehamite de funcțiunile publice. Rămînă funcționar cine-o pofti. Cunosc o sumedenie de inși de prin ministere, care habar nu au cînd se ține o ședință a Consiliului de Miniștri și cărora nu li se cere niciodată părerea despre război sau despre finanțe și comerț, ca și cum nu ar avea nici o legătură cu guvernul și care stau într-adevăr în birourile lor și muncesc zi de zi! Își cunosc atribuțiile față de patrie și, inconștient, o arată în purtarea lor și în modul în care își comandă mîncarea la restaurant — dar totuși muncesc. Cunosc pe unul care trebuie să lipească fel de fel de articole din ziare într-un dosar — uneori pînă la opt sau zece articole pe zi. Nu o face bine, dar o face pe cît se pricepe el de bine. Lucrul acesta este foarte obositor. E istovitor pentru intelect. Și totuși nu primește decît o mie opt sute de dolari pe an. Cu asemenea cap, tînărul acesta ar putea aduna mii și mii de dolari în vreo altă îndeletnicire, dacă ar vrea. Dar nu — inima sa aparține patriei și o va servi pînă la ultimul dosar cu extrase de presă.

Mai cunosc funcționari care nu știu să scrie prea bine, dar cunoștințele pe care le au le pun cu mărinimie la picioarele patriei și muncesc și suferă pentru două mii cinci sute de dolari pe an. Ceea ce scriu ei trebuie uneori scris din nou de către alți funcționari; dar dacă un om a făcut pentru patrie tot ce i-a stat în putință, are oare patria dreptul să se plîngă de el? Apoi, mai există funcționari fără slujbe care așteaptă, și așteaptă, și tot așteaptă să se facă vacant vreun post — așteaptă cu răbdare să li se dea prilejul de a-și ajuta țara — și în timp ce așteaptă, primesc numai două mii de dolari pe an pentru aceasta. E trist, într-adevăr, foarte, foarte trist. Dacă un membru al Congresului are un prieten talentat, dar care nu are

un serviciu în care marile sale forțe să fie puse la încercare, el îl oferă patriei și îi dă un serviciu într-un minister. Și acolo omul trebuie să slugărească o viață întreagă, luptîndu-se cu documente pentru o țară care nu se gîndește la el, nu are milă de el, și toate acestea pentru două trei mii de dolari pe an. Cînd voi termina de alcătuit lista funcționarilor din toate ministerele cu statistica mea despre ce au ei de lucru și cu cît sînt plătiți pentru munca lor, veți vedea că numărul funcționarilor nu este nici jumătate din acela necesar, iar cei care sînt în funcții nu primesc nici jumătate din banii pe care s-ar cuveni să-i primească.

SOLDATUL LUCREȚIEI SMITH·

Sînt un admirator pasionat al drăgălașelor și lacrimogenelor istorioare de război care au ajuns atît de populare în vremea din urmă. De aceea, am lucrat și eu la una în ultimele trei luni și acum e gata. Puteți fi siguri că este autentică pînă în cele mai mici amănunte, de vreme ce faptele pe care le cuprinde au fost compilate după consemnările oficiale ale Ministerului de Război de la Washington. De asemenea, se cuvine să recunosc că m-am inspirat din plin din *Arta Războiului* a lui Jomini și din *Mesajul Președintelui și documentele însoțitoare* și m-am slujit de felurite hărți și lucrări militare — atît de necesare pentru a construi o astfel de poveste. Îmi face o deosebită plăcere să adresez aici mulțumirile mele amabililor directori ai Societății Overland Telegraph pentru că mi-au pus la dispoziție firele lor, la tariful obișnuit. În sfîrșit, mă folosesc de această cale pentru a exprima cea mai sinceră recunoștință tuturor acelor prieteni buni care — prin vrednicele lor fapte sau prin cuvintele de îmbărbătare — m-au ajutat în strădania de a scrie în ultimele trei luni această poveste a *Soldatului Lucreției Smith*, și ale căror nume sînt prea numeroase ca să le pot menționa separat.

CAPITOLUL I

Într-o înmiresmată dimineață din luna mai 1861, sătulețul Bluemass din Massachussetts era învăluit în splendoarea soarelui ce abia răsărise. Reginald de Whittaker, om de încredere și unicul băiat de prăvălie al firmei Bushrod și Ferguson — magazin general de coloniale și brînzeturi și concesionari ai oficiului poștal — se ridică de pe lavița sa, dindărătul tejghelei și se dezmorți. După ce căscă și se întinse în voie, stropi dușumeaua și se apucă să mături. Făcu doar pe jumătate treaba și se așeză pe un butoi de cuie, cufundîndu-se în visare. „Astăzi e ultima zi pe care o mai petrec în această magherniță, își zise el. Cît de mirată va fi Lucreția, cînd va afla că mă înrolez voluntar. Ce mîndră va fi micuța mea comoară!“ Se închipui în tot soiul de împrejurări războinice: eroul a o mie de isprăvi nemaipomenite; om din ce în ce mai faimos, în sfîrșit, răsfățatul Norocului; se vedea întorcîndu-se acasă general de brigadă, pîrlit de soare și plin de cicatrici, ca să-și depună toate onorurile, coapta și desăvîrșita sa dragoste la picioarele dragei lui, Lucreția Borgia Smith.

La gîndul acesta, un fior de bucurie și mîndrie îi pătrunse făptura; dar coborîndu-și privirile în podea, văzu mătura și roși. Căzu de-a berbeleacul din norii printre care colindase și deveni iar un amploiat mărunt, cu un salariu de doi dolari și jumătate pe săptămînă.

CAPITOLUL II

În aceeași seară, pe la orele opt, cu inima palpitînd de veștile strașnice pe care voia să le aducă iubitei sale, Reginald stătea în salonul domnului Smith, așteptînd apariția Lucreției. În clipa cînd fata intră, tînărul sări să o întîmpine, cu fața luminată de torța dragostei care ardea undeva în capul său și radia din el. Reginald exclamă: „Odorul meu!“, deschizîndu-și larg brațele ca să o primească la pieptul său.

— Domnule! zise ea, ridicîndu-și semeț capul, ca o regină jignită.

Bictul Reginald rămase cu gura căscată, nespus de uimit. Purtarea ei, care îl înghețа, dojana și mînia din tonul ei, tocmai cînd se aștepta să fie întîmpinat cu obișnuita drăgălășenie îi alungară din inimă orice bucurie, la fel cum zglobia strălucire a unui peisaj este întunecată de un nor negru, ce taie în două fața soarelui. Rămase încremenit o clipă, simțindu-se pierdut, ca unul care se pomenește deodată căzînd de pe bord în mare, taman în miez de noapte și vede bine cum vasul își continuă drumul și se topește în mohorîtul giulgiu, în timp ce sufletul i se cutremură la înfiorătorul gînd că nu i s-a observat lipsa. Îi cercă să vorbească, dar buzele sale, din care dispăruse pînă și ultimul strop de sînge, refuzară să-i dea ascultare. În cele din urmă, murmură:

— O, Lucreția, cu ce-am păcătuit eu? Ce s-a întîmplat? De ce această răceală necruțătoare? Nu-l mai iubești pe Reginald al tău?

Buzele ei se schimonosiră, arătînd un profund dispreț și fata replică, pe un ton batjocoritor:

— Nu-l mai iubesc pe Reginald al meu? Nu, *nu-l* mai iubesc de loc pe Reginald! Du-te îndărăt la prăpădita ta de dugheană cu mărunțișuri, ia-ți jalnicul metru cu care măsori stamba și vîră-ți vată în urechi, ca să nu mai auzi cum te cheamă patria să te înrolezi și să-ți iei arma la umăr. Hai, pleacă de aici!

Apoi, fără a catadicsi să ia în seamă noua licărire, ce scăpără în ochii lui, ieși în fugă din odaie și trînti ușa după ea.

„Încă o clipă! Încă o clipă să fi stat — își zise el — și i-aș fi putut spune că am și răspuns chemării și am semnat foaia de înrolare. Totul ar fi fost de minune, mireasa pierdută s-ar fi întors în brațele mele, cu vorbe de laudă și mulțumiri pe buze".

Făcu un pas înainte ca s-o cheme îndărăt, dar își aminti că nu mai era un vînzător de pînzeturi, cu inimă de muiere și sufletu-i de războinic nu mai suferea să cerșească îndurare. Ieși din odae cu o hotărîre marțială, fără să arunce vreo privire îndărăt.

CAPITOLUL III

Cînd se trezi în dimineața următoare, Lucreția auzi sunetul stins al surlelor și bătăile unei tobe îndepărtate, plutind pe aripile dulci ale unei adieri de primăvară. Pe măsură ce asculta, sunetele se pierdeau din ce în ce, pînă cînd în cele din urmă pieriră. Rămase multe minute cufundată în gînduri, apoi suspină și zise: „Oh, de-ar fi și el în ceata aceea, cum l-aș mai iubi!"

În cursul zilei, un vecin, venit în vizită, aducînd vorba despre soldați, zise:

— Reginald de Whittaker arăta cam abătut și nu striga „ura" cînd mărșăluia alături de ceilalți flăcăi, azi-dimineață. Socot că-i din pricina dumitale, zise el; deși, cînd l-am întîlnit aseară venind încoace, ca să-ți spună că s-a înrolat în armată, credea că are să-ți facă plăcere și ai să fii mîndră de... Doamne sfinte! Ce naiba se întîmplă cu fata?

Nimic; doar că neașteptata nenorocire căzuse ca grindina pe inima ei și o paloare de moarte telegrafie acest lucru înfățișerii sale. Fata se ridică fără să scoată un cuvînt, ieși din odaie, ținîndu-se cît mai bine, dar, o dată afară, în taina sfîntă a camerei sale, voința ei se nărui și o podidi un potop de lacrimi. Se mustră amar pentru nechibzuința din seara trecută și pentru asprimea cu care își tratase iubitul, tocmai în clipa cînd el venise să-i vorbească despre cea mai aprinsă dorință a inimii ei, să-i spună că se înrolase sub stindardul de luptă și se duce la bătălie ca soldat „al ei". Vai și amar! Celelalte fecioare își vor avea de-acum înainte soldații lor pe cîmpurile glorioase, vor primi dreptul la dulcea suferință de a simți o drăgăstoasă îngrijorare pentru soarta lor, numai ea avea să rămînă fără reprezentant. Nici un soldat din puzderia de armii nu avea să-i șoptească numele, cînd va înfrunta valul însîngerat al războiului. Plînse iarăși, mai bine zis își reluă plînsul de unde-l lăsase cu o clipă mai înainte. În amărăciunea ei, aproape că își blestemă pripeala, care adusese toată această durere în frageda ei viață.

Săptămîni de-a rîndul suferi în tăcere, în vreme ce trandafirii din obrajii ei păleau. Și-n tot acest răstimp

se agăță de nădejdea că, într-o bună zi, vechea iubire va înflori iar în inima lui Reginald și el va scrie; dar lungile zile de vară se tîrau plicticoase, fără să primească vreo scrisoare. Ziarele erau pline cu povești despre bătălii și măceluri și ea le citea cu nesaț, dar totdeauna cu același sfîrșit: o podideau lacrimile și nu mai vedea limpede ultimele rînduri. Zadarnic căuta numele dorit; zi de zi, durerea surdă revenea în inima-i zdrobită. Uneori, răvașele primite de celelalte fete pomeneau de dînsul și-l înfățișau mereu la fel — un om plicișit, care nu știa ce-i zîmbetul, mereu deznădăjduit și mereu aflîndu-se acolo unde lupta era mai crîncenă, mînjit cu praf de pușcă și înaintînd nepăsător prin grindina de gloanțe și ghiulele și rămînînd nevătămat, ca și cum ar fi fost oblăduit de un farmec.

În cele din urmă, într-o lungă listă de răniți și uciși, biata Lucreția citi aceste teribile cuvinte și căzu leșinată pe dușumea: „R. D. Whittaker, soldat, grav rănit!"

CAPITOLUL IV

Într-un pat din pavilionul unui spital din Washington, zăcea un soldat rănit; capul său avea atîtea bandaje încît nici nu i se vedea fața; nu încăpea însă nici o îndoială: chipul fericit al fetei, care stătea la căpătîiul lui, era chiar al Lucreției Borgia Smith. Îl căutase cîteva săptămîni de-a rîndul și de cînd îl găsise stătea de veghe la căpătîiul lui, îngrijindu-l cu multă răbdare.

Venea dimineața, de îndată ce chirurgul sfîrșea cu pansamentul, și nu-l mai părăsea pînă ce nu era înlocuită, la căderea nopții. O schijă îi sfărîmase falca de jos și tînărul nu putea rosti măcar o silabă; în tot răstimpul obositoarei ei vegheri, nu fusese niciodată răsplătită cu un singur cuvînt de mulțumire de pe buzele lui dragi; totuși, ea rămînea cu îndîrjire la post, fără să se plîngă de ceva, simțind că după ce dînsul se va face bine — va auzi vorbe care o vor răsplăti cu prisosință pentru tot devotamentul arătat.

În ceasul pe care l-am ales pentru începutul acestui capitol, Lucreția era în prada unui tumult de fericită nerăbdare. Chirurgul îi spusese că, în sfîrșit, starea lui Whittaker se îmbunătățise îndeajuns ca să-i poată scoate bandajul de la cap, și acum fata aștepta cu înfrigurare să vină doctorul și să dezvăluie în fața ochilor ei chipul iubit. În cele din urmă, doctorul sosi și Lucreția, cu ochii strălucitori și inima palpitîndă, se plecă asupra patului, frămîntată de neliniștea așteptării. Un bandaj dat la o parte, apoi altul și altul și, vai! sărmanul chip rănit se ivi la lumina zilei. —

— O, scumpul meu iu...

Ce e? Ce s-a întîmplat? Vai! Era chipul unui necunoscut. Sărmana Lucreția! Cu o mînă își acoperi ochii înălțați spre cer, apoi se dădu îndărăt, împleticindu-se cu un geamăt de durere. Apoi o izbucnire de furie îi răvăși chipul; lovi în masă cu pumnul, lucru ce făcu să salte sticluțele cu doctorii, și exclamă:

— Ah, stuchi-m-ar mițele! cum de mi-am pierdut trei săptămîni ucigătoare aici, smiorcăind la căpătîiul altui soldat?!

Era un trist, mult prea trist adevăr. Nefericitul și neatrăgătorul șarlatan fără de voie era R.D. — adică Richard Dilworthy Whittaker din Wisconsin, soldatul drăgălașei codane Eugenie le Mulligan din statul acela și cu desăvîrșire necunoscută nefericitei noastre Lucreția B. Smith!

Așa e viața și Pîrdalnicul își vîră coada în treburile noastre, ale tuturor. Să tragem cortina asupra acestei întristătoare povestiri — fiindcă trebuie încă să rămînă întristătoare, cel puțin pentru o vreme, deoarece adevăratul Reginald de Whittaker încă nu a ieșit la iveală.

POVESTEA MARELUI CONTRACT

Vreau să înfățișez națiunii, în cît mai puține cuvinte, rolul pe care l-am avut (oricît de mic a fost el) în această afacere care a agitat atît de mult opinia publică, a stîrnit atîtea patimi și a oferit ziarelor din ambele continente un material atît de bogat în informații mincinoase și comentarii fanteziste.

Iată cum a început această istorie: (trebuie să precizez de la început că fiecare fapt pomenit în expunerea mea rezumativă e confirmat din plin de documentele oficiale aflate în Arhivele Statului).

La data de sau în jurul datei de 10 octombrie 1861, John Wilson Mackenzie din Rotterdam, districtul Chemung, statul New Jersey, actualmente decedat, a încheiat cu statul un contract prin care se obliga să livreze generalului Sherman treizeci de butoaie cu carne conservată.

Pînă aici totul e-n regulă.

Mackenzie porni în căutarea lui Sherman, cu butoaiele după el, dar cînd sosi la Washington nu-l mai găsi pe Sherman, care plecase la Manassas. Încărcă butoaiele și plecă într-acolo, dar ajunse prea tîrziu. Plecă după el la Nashville, de la Nashville la Chattonooga, de la Chattonooga la Atlanta, dar nicăieri nu-l putu ajunge din urmă. De la Atlanta porni din nou pe urmele trupe-

lor sale, pînă la ţărmul oceanului, însă de data aceasta întîrzie cu cîteva zile. Dar aflînd că Sherman se îmbarcase pe vasul „Quaker City" într-o călătorie spre Ţara Făgăduinţei, luă vaporul spre Beirut, gîndind că va sosi înaintea celuilalt vas. Ajuns la Ierusalim împreună cu butoaiele lui, află că Sherman nu se îmbarcase pe „Quaker City", ci se îndreptase spre ţinutul preeriilor, ca să lupte împotriva Pieilor Roşii. Se întoarse aşadar în America şi porni spre Munţii Stîncoşi. După şaizeci şi opt de zile de drum anevoios prin preerii, tocmai cînd se găsea la mai puţin de patru mile depărtare de cartierul general al lui Sherman, Pieile Roşii îl omorîră cu tomahawkul, îl scalpară şi luară pe deasupra şi toată carnea, în afară de un singur butoi. Armata lui Sherman captură unicul butoi rămas şi, în felul acesta, vajnicul comerciant rătăcitor îşi îndeplini post mortem contractul, cel puţin în parte.

În testamentul pe care-l păstrase ca pe un jurnal de-a lungul peregrinărilor sale, el lăsa contractul moştenire fiului său Bartolomeu W. Acest Bartolomeu W. alcătui următoarea notă de plată:

GUVERNUL STATELOR UNITE

datorează răposatului John Wilson Mackenzie din New Jersey:

Pentru 30 butoaie de carne conservată, a cîte 100 dolari, destinate generalului Sherman 3.000 dol.

Pentru cheltuieli de călătorie şi transport ....14.000 dol.

Total .....17.000 dol.

Apoi muri — nu însă înainte de a lăsa contractul lui W.J.Martin, care încercă să încaseze suma, dar răposă fără a fi reuşit s-o dobîndească. Martin transmise contractul lui Barker J. Allen, care încercă de asemeni să încaseze suma. Nu supravieţui nici el. De la Barker y. Allen afacerea trecu în mîinile lui Anson C. Rogers care încercă şi el acelaşi lucru; el reuşi să ajungă pînă la biroul celui de-al nouălea referent al Curţii de Conturi, dar Moartea, Marea Nivelatoare, sosi nechemată

și îi încheie și lui socotelile. El lăsă nota de plată unei rude din Connecticut, un anume Hopkins Răzbunătorul care supraviețui evenimentului patru săptămîni și două zile, întrecîndu-i pe toți predecesorii săi; dacă ar mai fi trăit doar o zi, ar fi putut ajunge pînă la al doisprezecelea referent. El lăsă nota de plată prin testament unchiului său, Johnson cel Vesel. Eforturile depuse întrecură puterile optimistului nostru. Ultimele lui cuvinte au fost: „Nu mă plîngeți, căci doresc din tot sufletul să mor". Și nu mințea, sărmanul. Alte șapte persoane au moștenit apoi contractul, dar cu toatele și-au dat sufletul. În cele din urmă, contractul a ajuns în mîinile mele. L-am moștenit de la o rudă cu numele de Bethlehem Hubbard, din statul Indiana. Nu putea să mă sufere, dar în ultimele clipe ale vieții sale m-a chemat la el, mi-a iertat toate păcatele și cu lacrimi în ochi mi-a înmînat contractul cu pricina.

Cu aceasta se termină istoria marelui contract, pînă în momentul cînd a intrat în posesia mea. Voi încerca acum să arăt cinstit în fața națiunii rolul care-mi revine în această afacere. M-am dus cu contractul și cu nota de plată la președintele Statelor Unite.

— Ce pot face pentru dumneata, domnule? m-a întrebat el.

— Domnule președinte — i-am spus eu — la data de sau în jurul datei de 10 octombrie 1861, John Wilson Mackenzie din Rotterdam, districtul Chemung, statul New Jersey, actualmente decedat, a încheiat cu Statul un contract, prin care se obliga să livreze generalului Sherman treizeci de butoaie cu carne conservată...

În momentul acela, președintele m-a întrerupt și, pe un ton blajin, dar hotărît, mi-a spus să părăsesc încăperea. A doua zi am cerut audiență la secretarul de stat.

— Ce dorești domnule? m-a întrebat el.

— Excelență, la data de sau în jurul datei de 10 octombrie 1861, John Wilson Mackenzie din Rotterdam, districtul Chemung, statul New Jersey, actualmente decedat, a încheiat cu Statul un contract, prin care se obliga să livreze generalului Sherman treizeci de butoaie cu carne conservată...

— De ajuns, domnule, de ajuns. Acest departament nu are nimic de-a face cu contractele pentru livrărilo de carne.

Şi spuindu-mi acestea, m-a condus spre uşă foarte politicos. Am chibzuit din nou chestiunea şi a doua zi am cerut audienţă la secretarul Departamentului marinei, care mi-a spus de cum am intrat:

— Fii scurt, domnule. Nu mă face să pierd vremea.

— Excelenţă, la data de sau în jurul datei de 10 octombrie 1861, John Wilson Mackenzie din Rotterdam, districtul Chemung, statul New Jersey, actualmente decedat, a încheiat cu statul un contract, prin care se obliga să livreze generalului Sherman treizeci de butoaie cu carne...

Ei bine, mai departe n-am putut ajunge. Nici dumnealui nu avea nimic de-a face cu contractele de livrări de carne, nici măcar cu cele destinate generalului Sherman. În mintea mea începu să încolţească o părere cam ciudată despre un asemenea guvern. Aveam impresia că nu prea e dornic să achite butoaiele cu carne. În ziua următoare m-am dus la secretarul Departamentului Afacerilor Interne şi i-am spus:

— Înălţimea voastră, la data de sau în jurul datei de 10 octombrie 1861...

— Ajunge domnule. Am mai auzit de dumneata. Şterge-o cu acest contract infam din instituţia mea. Departamentul Afacerilor Interne nu are nimic de-a face cu aprovizionarea armatei.

Am plecat. Dar de data asta eram desperat. Mi-am pus în gînd să-i urmăresc pas cu pas, să cutreier fiecare departament al acestui guvern nelegiuit, pînă ce afacerea contractului va fi rezolvată. Voi încasa suma sau voi cădea învins în luptă, ca şi precedesorii mei, dar voi încerca toate mijloacele. L-am asaltat pe directorul general al poştei, am asediat Departamentul Agriculturii, l-am pîndit pe preşedintele Camerei Reprezentanţilor. Dar dumnealor nu aveau nimic de-a face cu contractele încheiate de armată pentru livrările de carne. M-am dus şi la directorul Biroului de brevete şi am început:

— Excelenţă, la data de...

— La dracu! Ai ajuns în cele din urmă și aici cu contractul ăla afurisit? Noi nu avem nimic de-a face cu contractele încheiate de armată pentru livrările de carne, scumpul meu domn.

— Foarte bine, dar cineva trebuie să plătească pentru carnea asta. Dacă nu-mi veți plăti de îndată, voi pune sechestru pe biroul ăsta prăfuit și pe tot ce se află în el

— Dar, scumpul meu domn...

— Nici o vorbă! Biroul brevetelor e dator să plătească, așa socot. De altfel, chiar dacă nu e dator, Biroul brevetelor va fi nevoit să plătească.

Nu-mi amintesc exact ceea ce a urmat. Atîta știu doar că s-a sfîrșit cu bătaie. Biroul brevetelor a ieșit învingător. Dar m-am ales și eu cu un cîștig: mi s-a spus că trebuie să mă adresez departamentului finanțelor. M-am dus acolo. Am așteptat două ore și jumătate, după care am fost primit în audiență de directorul general al Departamentului finanțelor.

— Prea stimate și cinstite domn, la data de sau în jurul datei de 10 octombrie 1861, John Wilson Macken...

— Destul, domnule. Am auzit de dumneata. Du-te la primul referent al Departamentului.

Așa am și făcut. Primul referent m-a trimis la al doilea referent. Al doilea referent m-a trimis la al treilea și al treilea m-a trimis la primul inspector al Secției cerealelor și cărnii. În sfîrșit, mi se părea că am nimerit drumul cel bun. Primul inspector cercetă toate registrele ce se aflau în posesia lui, ca și hîrtiile neclasate, dar nu găsi procesul verbal asupra contractului meu. M-am dus la al doilea inspector al Secției cerealelor și cărnii. Acesta cercetă registrele și hîrtiile neclasate din rafturile lui, dar fără nici un rezultat. Prinsesem curaj. În săptămîna aceea, am ajuns pînă la al șaselea inspector al secției. În săptămîna următoare am scotocit tot biroul petițiilor. În a treia săptămînă am dat gata Biroul contractelor rătăcite și am trecut pragul Biroului afacerilor îngropate. L-am terminat și pe ăsta în trei zile. Mai rămînea un loc necercetat încă. De aceea am dezlănțuit atacul împotriva directorului

secției rebuturilor. Mai precis, împotriva secretarului lui, pentru că directorul nu era acolo. În birou se aflau șaisprezece fetișcane drăguțe, care scriau în registre și șapte tineri conțopiști favorizați de soartă, care le arătau cum să scrie. Fetișcanele le surîdeau peste umăr, iar tinerii le înapoiau bucuroș surîsurile. Totul era frumos și vesel ca la o nuntă. Doi-trei funcționari care citeau ziarul mă priviră puțin cam acru, dar continuară să citească. Nimeni nu-mi adresa o vorbă. Mă obișnuisem însă cu ritmul vioi de muncă al tinerilor funcționari de gradul patru, de-a lungul călătoriei mele pline de peripeții, începînd din primul birou al secției cerealelor și cărnii și terminînd cu ultimul birou, al „afacerilor îngropate". Mă antrenasem atît de bine, încît, din momentul în care intram într-un birou și pînă cînd vreun funcționar catadicsea să-mi vorbească, puteam să aștept fără să schimb piciorul pe care mă sprijineam decît de două sau poate de trei ori.

În biroul secției rebuturilor am schimbat de patru ori piciorul. După care am întrebat pe unul din funcționarii care citeau:

— Ilustre pelerin, unde-i marele vizir?

— Ce vreți să spuneți? Despre cine vorbiți? Dacă este vorba de șeful biroului, nu-i aici.

— Își va vizita oare haremul astăzi?

Tînărul mă privi o clipă, apoi continuă să citească ziarul. Cunoșteam însă apucăturile acestor funcționari. Știam că dacă va termina de citit toate ziarele de pe birou înainte de a sosi din nou poșta de la New York, mă pot considera un om norocos. Mai avea doar două ziare. După un timp le termină și pe astea. Apoi căscă și mă întrebă ce doresc.

— Prea cinstite imbecil, la data de...

—Ești individul cu contractul de carne! Dă-mi hîrtiile.

Le luă și cotrobăi multă vreme prin hîrțoagele lui. În sfîrșit descoperi ceea ce însemna pentru mine mai mult decît drumul spre Indii și anume urma demult dispărutului dosar al contractului lui Mackenzie, stînca de care se sfărîmaseră atîția înaintași ai mei fără să fi ajuns pînă la el. Eram adînc mișcat. Ba chiar

nespus de fericit, deoarece supravieţuisem tuturor încercărilor. Cu glasul tremurînd, i-am spus funcţionarului: „Dă-mi-l. Guvernul va rezolva totul acum". Dar în acceeaşi clipă tînărul îmi îndepărtă mîna, spunîndu-mi că mai era de îndeplinit o formalitate. Şi începu să mă întrebe.

— Unde se află acest John Wilson Mackenzie?

— E mort.

— Cînd a murit?

— Nu a murit, a fost omorît.

— Cum?

— Lovit cu un tomahawk.

— Cine l-a lovit?

— Păi, un indian, fireşte. Nu cumva crezi că dascălul de la şcoala de duminică!

— Nu, desigur. Va să zică un indian?

— Intocmai.

— Numele indianului?

— Care nume? Nu-l cunosc.

— Nu se poate. Trebuie să fi avut un nume. Cine a asistat la asasinat?

— Nu ştiu.

— Aşadar dumneata n-ai fost acolo?

— Ai fi putut s-o ştii după culoarea părului meu. N-am fost de faţă.

— Atunci de unde ştii că Mackenzie e mort?

— Pentru că e sigur că a murit atunci şi am toate motivele să cred că în orice caz a murit între timp. Sînt sigur că a murit.

— Trebuie să aduci dovezi. L-ai prins pe indian?

— Fireşte că nu.

— Ei bine, trebuie să pui mîna pe el. Ai adus tomahawk-ul?

— Nici prin gînd nu mi-a trecut.

— Trebuie să faci rost de tomahawk. Trebuie să aduci indianul şi tomahawk-ul. Dacă vei dovedi moartea lui Mackenzie pe calea asta, atunci te vei putea prezenta în faţa Comisiei pentru cercetarea reclamaţiilor, cu oarecari şanse de succes, dacă bine-înţeles copiii dumitale vor trăi destul ca să încaseze banii şi să se bucure de ei. Dar moartea individului

trebuie dovedită. Dealtfel pot să-ți spun aproape sigur că guvernul nu va plăti niciodată cheltuielile de transport și de deplasare ale răposatului. S-ar putea să plătească butoiul de carne pe care l-au capturat soldații lui Sherman, dacă vei obține de la Congres o hotărîre în acest sens. În nici un caz nu ți se vor plăti cele douăzeci și nouă de butoaie cu carne pe care le-au mîncat Pieile Roșii.

— In cazul ăsta mi se datorează numai o sută de dolari și nici asta nu e sigur! După toate călătoriile făcute de Mackenzie în Europa, Asia și America cu butoaiele de carne după el! După toate străduințele și necazurile lui! După ce au pierit atîția oameni nevinovați care au încercat să încaseze banii! Ascultă, tinere, de ce nu mi-a spus asta primul inspector al secției cerealelor și cărnii?

— Pentru că n-avea de unde să știe cît de întemeiată e cererea dumitale.

—De ce nu mi-a spus-o al doilea? De ce nu mi-a spus-o al treilea? De ce nu mi s-a spus la nici unul din birourile și departamentele astea?

— Pentru că nimeni de acolo nu putea ști. Noi lucrăm aici după o anumită rutină. Ai urmat calea rutinei și ai aflat ceea ce voiai să știi. E calea cea mai bună. E singura cale. E foarte veche și foarte înceată, dar foarte sigură.

— Da, e moarte sigură. Așa cum a fost pentru majoritatea înaintașilor mei. Încep să mă simt și eu chemat pe lumea cealaltă. Tinere, ești îndrăgostit de fata aceea cu ochi albaștri și creionul după ureche. Am ghicit asta în privirile dumitale galeșe: vrei să te însori cu ea,dar ești sărac. Haide, întinde mîna și ia contractul. Căsătoriți-vă și fiți fericiți! Fiți binecuvîntați, copiii mei!

Iată tot ce știu despre marele contract care a stîrnit atîta vîlvă.A, da, era să uit, funcționarul căruia i l-am donat a murit.

CAZUL GEORGE FISHER

Faptul a intrat în istorie. Nu este o extravagantă nebunească asemenea marelui contract de vite cornute al lui John Williamson Mackenzie, ci o simplă expunere de fapte și împrejurări cu care s-a ocupat Congresul Statelor Unite din timp în timp, pe o perioadă îndelungată de o jumătate de veac.

Nu voi numi această chestiune a lui George Fisher o mare, eternă și nedreaptă escrocherie făcută față de guvernul și poporul Statelor Unite, pentru că nu a fost niciodată recunoscută ca atare și găsesc că ar fi o gravă și neiertată greșeală din partea unui scriitor să împroaște cu noroi sau să ponegrească. Voi arăta pur și simplu adevărul și voi lăsa pe cititori să judece faptele. În felul acesta, nu vom nedreptăți pe nimeni, iar conștiința noastră va rămîne curată.

În ziua sau în preajma zilei de 1 septembrie 1813, cînd războiul Rîului era în toi în Florida, recolta, vitele și casele unui cetățean, domnul George Fisher, fură distruse poate de indieni, poate de trupele Statelor Unite, care îi urmăreau. Dacă proprietatea lui Fisher ar fi fost nimicită de indieni, după lege el nu ar fi căpătat nici o despăgubire, dar dacă, dimpotrivă, ar fi fost distrusă de trupele care îi urmăreau,

atunci guvernul Statelor Unite ar fi fost dator să-i dea păgubitului contravaloarea.

Pare-se însă că George Fisher a socotit că indienii îi distruseseră proprietatea, căci, deși a continuat să mai trăiască vreo cîțiva ani, nu a avut nici o pretenție față de stat.

Nu peste mult, Fisher a murit, iar văduva lui s-a recăsătorit. După un timp, cam douăzeci de ani după această invazie aproape uitată asupra holdelor lui Fisher, *noul soț al văduvei Fisher* a făcut o cerere Congresului să i se plătească pagubele aduse proprietății, sprijinindu-și cererea cu multe mărturii și declarații, care urmăreau a dovedi că trupele americane și nu indienii distruseseră proprietatea; că trupele pîrjoliseră cu bună știință, dar din temeiuri neînțelese, „casele" (sau barăcile) evaluate la 600 de dolari, aparținînd unui pașnic cetățean particular, bașca felurite alte bunuri ale aceluiași cetățean. Congresul însă a refuzat să dea crezare afirmației că trupele fuseseră atît de nesăbuite încît după ce risipiseră ceata de indieni, pe care o găsiseră devastînd proprietatea lui Fisher, să desăvîrșească netulburata operă de nimicire pe care o începuseră indienii. Drept aceea, Congresul a respins cererea moștenitorilor lui George Fisher în 1832 și nu le-a plătit nici un cent.

Nu s-a mai auzit nimic oficial despre aceasta pînă în 1848, deci șaisprezece ani după prima încercare a moștenitorilor lui Fisher pe lîngă Ministerul Finanțelor și o întreagă generație după moartea omului ale cărui bunuri fuseseră devastate. În 1848, însă, noua generație de moștenitori ai lui Fisher s-a prezentat cu o altă cerere de despăgubiri. Al doilea controlor financiar le-a acordat 8873 de dolari reprezentînd jumătate din daunele cerute de Fisheri. Controlorul susținea că mărturiile dovediseră că cel puțin jumătate din distrugeri fuseseră făcute de indieni *înainte ca trupele să înceapă urmărirea* și desigur guvernul nu era răspunzător de jumătatea aceea.

2. Aceasta s-a petrecut în aprilie 1848. În decembrie 1848, moștenitorii lui George Fisher, decedat, au

revenit și au cerut „revizuirea“ socotelii de despăgubiri. Revizuirea s-a făcut, dar nu s-a putut găsi nimic nou în favoarea lor, în afara unei erori de 100 dolari în calculele anterioare. Totuși, pentru ca să nu scadă moralul familiei Fisher, controlorul fiscal a hotărît să acorde *dobînzi* de la data primei cereri (1832) pînă la data cînd fusese acordată despăgubirea. În urma acestei hotărîri Fisherii s-au întors acasă fericiți, cu o dobîndă de pe șaisprezece ani la suma de 8.873 dolari, reprezentînd 3.997,94 dolari. Total 12.870,94 dolari.

3. Un an întreg îndurerata familie a Fisherilor a stat liniștită și oarecum mulțumită. Apoi, s-a năpustit iar asupra guvernului, arătînd nedreptățile ce i se făcuseră. Bătrînul patriot, procurorul general Toucey s-a îngropat în hîrtiile mucegăite ale Fisherilor și a descoperit încă o șansă pentru bieții orfani — dobînzi la suma de 8.873 dolari, acordată la început, de la data devastării proprietății (1813) pînă în 1832. Rezultatul: 10.004,89 dolari pentru bieții Fisheri. Așa că acum avem: întîi, 8.873 dolari despăgubiri; al doilea: dobînzi la această sumă, calculate din 1813, 10.000,89 dolari. Total 27.875,83 dolari! Ce altă investiție mai bună pentru un strănepot decît să obțină ca indienii să dea foc unui lan de grîu cu șaizeci sau șaptezeci de ani înainte de nașterea sa și să dea vina în chip plauzibil pe nesăbuitele trupe ale Statelor Unite.

4. Oricît ar părea de curios, Fisherii lăsară în pace timp de cinci ani Congresul, sau, ceea ce pare mai verosimil, neglijară a se face auziți de către Congres în această perioadă. Dar în cele din urmă, în 1854, scoaseră iarăși capul, convingînd Congresul să voteze o lege, care ordona controlorului fiscal să reexamineze cazul lor. De această dată însă, au avut nenorocirea de a da peste un ministru de finanțe cinstit, domnul James Guthrie, care, cercetînd din nou cazul lor, le-a stricat socotelile. El a arătat cît se poate de limpede că Fisherii nu numai că nu aveau de primit nici un cent în plus, dar că acești copii oropsiți și plini de necazuri fuseseră despăgubiți peste măsură.

5. Așa că a urmat un alt interval de liniște și pace, un interval care a durat patru ani, adică pînă în 1858. „Omul potrivit la locul potrivit“ era pe atunci ministrul războiului, John D. Floyd, care se bucura de o faimă deosebită! Iată o inteligență desăvîrșită, iată într-adevăr omul născut să salveze pe desperații moștenitori ai defunctului și uitatului Fisher. În goană mare a venit din Florida un cogeamitea val de Fisheri, adus de flux, și lupta începu cu ajutorul acelorași documente mucegăite pentru aceleași nemuritoare lanuri de grîu ale strămoșului lor. Ei făcură să se voteze imediat o lege care transfera cazul Fisher de la pîclișitul controlor fiscal la ingeniosul Floyd. Ce a făcut Floyd? A spus: „*s-a dovedit* că indienii au distrus tot ce au putut, înainte ca trupele să înceapă urmărirea lor“. De aceea a avut în vedere că ceea ce au distrus ei trebuiau să consiste din „*casele cu tot ce aveau înăuntru și cu băuturile spirtoase*“ (partea cea mai neînsemnată a distrugerii, pe care a socotit-o numai la un total de 3200 dolari) și că trupele guvernamentale i-au alungat pe indieni și au continuat a distruge în mod liniștit: *Două sute douăzeci pogoane de porumb, 35 pogoane de grîu și 986 capete de vite*! (Ce nemaipomenit de inteligentă armată am mai avut în acele timpuri, după părerea domnului Floyd — deși nu și după părerea Congresului din 1832).

Așa că domnul Floyd a tras concluzia că guvernul nu era răspunzător pentru nimicurile în valoare de 3200 dolari distruse de indieni, dar era răspunzător pentru proprietatea distrusă de trupe — care proprietate consta din (citez din documentul tipărit al Senatului Statelor Unite).

	Dolari
Porumb la Bassett' a Creek	3.000
Vite cornute	5.000
Porci de rasă	1.050
Porci obișnuiți	1.204
Grîu	350
Piei netăbăcite	4.000
Porumb la rîul Alabama	3.500
Total	18.104

Această sumă, domnul Floyd o numește în raportul său „*valoarea integrală a averii distruse de trupe*". El acordă această sumă Fisherilor, bieți muritori de foame. ÎMPREUNA CU DOBÎNZILE, DECURGÎND DIN 1813. Din această nouă sumă totală trebuiau scăzute sumele plătite Fisherilor și apoi voiosul rest (o bagatelă de aproape *patruzeci de mii de dolari*) le-a fost înmînat și din nou ei s-au retras în Florida, într-o liniște temporară. Moșia străbunului lor le produsese în total aproape șaizeci și șapte de mii de dolari bani gheață.

6. Își închipuie cititorul că aici s-a terminat totul? Oare crede el că acești modești Fisheri erau mulțumiți? Să lăsăm actele să vorbească. Fisherii au stat liniștiți doi ani. Apoi din nou se năpustiră roi din mlaștinele fertile ale Floridei, cu aceleași vechi documente ale lor și asediară din nou Congresul. Congresul capitulă la 1 iunie 1866 și îl însărcină pe domnul Floyd să le reexamineze actele și să plătească socoteala. Un funcționar al ministerului de finanțe primi însărcinarea să revadă aceste acte și să raporteze domnului Floyd ce sumă se mai datora Fisherilor lihniți de foame. Acest funcționar (pot să-i dau numele dacă vreți) a descoperit un vădit și recent fals în acte, anume falsificarea depoziției unui martor cu privire la prețul porumbului în Florida în 1813, reieșind un preț dublu față de ceea ce specificase la origină martorul! Funcționarul nu numai că a atras verbal atenția superiorului său asupra acestei înșelătorii, dar făcînd în scris referatul a stăruit îndeosebi asupra acestui caz. Această parte a referatului nu a ajuns însă *niciodată în fața Congresului* și Congresul habar nu a avut despre falsul săvîrșit în actele Fisherilor. Totuși, pe baza prețului dublat (și neținînd seama de afirmația funcționarului cum că cifrele reprezentau categoric și neîndoios un fals recent), domnul Floyd observă în noul său raport că: „*Mărturia, în special în ce privește recolta de porumb, implică o despăgubire mult mai mare* decît cea acordată *pînă acum* de către controlorul fiscal sau de către mine însumi". Așa se face că el socoti recolta la 60 de baniță de pogon (în-

doit de cît produce un pogon în Florida) și apoi, ca om foarte virtuos ce era, acordă despăgubiri numai pentru jumătate, *dar* stabilind la *doi dolari și cincizeci de cenți* valoarea pe jumătate a unei baniță! În realitate, există scripte și documente în arhiva Congresului, care confirmă tocmai ceea ce menționase depoziția inițială, înainte de falsificare, anume că adică în toamna anului 1813 prețul porumbului era numai de un dolar douăzeci și cinci pînă la un dolar cincizeci baniță. După toate acestea, ce credeți că mai face domnul Floyd? Domnul Floyd („însuflețit de sincera dorință de a executa întocmai voința legiuitorilor", după cum remarcă el cu smerenie) se pune pe lucru și întocmește o socoteală cu totul nouă a pagubelor căsunate Fisherilor și în noua socoteală pur și simplu *nu ține cîtuși de puțin seama de indieni* — nu pune nici măcar o părticică a distrugerii proprietăților Fisher pe seama lor, ba avînd chiar remușcări că-i acuzase pe indieni de a fi incendiat acareturile și băut whisky-ul și de a fi spart vesela, pune *întreaga* pagubă în seama imbecilelor trupe ale Statelor Unite, deci pînă la ultimul obiect distrus! Dar nu numai atît: face uz de falsul acela pentru a dubla pierderea porumbului de la Bassett's Creek și îl folosește din nou pentru a *tripla* literalmente pierderea porumbului de pe ogoarele din preajma rîului Alabama. Această nouă socoteală, bine concepută și executată de domnul Floyd, specifică următoarele cifre:

(Copiez din nou din documentul tipărit al Senatului Statelor Unite):

CONTUL DINTRE STATELE UNITE ȘI REPREZENTANȚII LEGALI AI DECEDATULUI GEORGE FISHER.

	Dol. C.
1813. — 550 capete vite cornute a 10 dolari fiecare	5.500 00
86 capete porci de rasă.....	1.204 00
350 capete porci obișnuiți....	1.750 00

	Dol.	C.
100 Pogoane porumb la Bassett's Creek	6.000	00
8 butoiaşe whisky	350	00
2 butoiaşe coniac	280	00
1 butoi rom	70	00
Pînzărie, mercerie şi mărfuri aflate în depozit	1.100	00
35 pogoane grîu	350	00
2000 piei netăbăcite	4.000	00
Blănuri şi pălării aflate în depozit	600	00
Veselă	100	00
Case arse şi distruse	600	00
4 duzini sticle de vin	48	00
1814. — 120 pogoane la rîul Alabama	9.500	00
Recolta de mazăre, nutreţ, etc.	3.250	00
Total	34.702	00
Dobîndă la 22.202 dolari, începînd din iulie 1813 pînă în noiembrie 1860, 47 ani şi 4 luni	63.053	00
Dobîndă la 12.750 dolari, începînd din septembrie 1814 pînă în noiembrie 1860, 46 ani şi 2 luni	35.317	50
Total	133.072	50

De această dată a specificat toate. Indienilor nu le-a îngăduit nici măcar vesela să o fi distrus şi nici să fi băut cele patru duzini de sticle de vin (vin tonic). Cînd era vorba de a „hăpăi" cu o supranaturală iscusinţă, John B. Floyd nu avea pereche în generaţia sa, sau în orice altă generaţie. Scăzînd din totalul de mai sus cei 67.000 dolari plătiţi vajnicilor moştenitori ai lui George Fisher, domnul Floyd anunţă că statul le mai datora suma de *şaizeci şi şase de mii şaptezeci*

şi doi dolări şi cincizeci de cenţi, „care — remarcă domnul Floyd cu bunăvoinţă — vor fi plătiţi, prin urmare, administratorului averii lui George Fisher, decedat, sau reprezentantului său legal".

Dar, lucru destul de trist pentru aceşti orfani oropsiţi, tocmai în momentul acela veni la putere un nou Preşedinte, Buchanan. Floyd plecă de la minister şi ei nu îşi mai primiră niciodată banii. Primul lucru pe care l-a făcut Congresul în 1861 a fost să anuleze rezoluţia din 1 iunie 1860, în care socoteala o făcuse domnul Floyd. Astfel, Floyd — şi, fără îndoială, la fel şi moştenitorii lui George Fisher — au fost nevoiţi să lase deoparte pe cîtva timp preocupările financiare şi să se înroleze în armata federală ca să-şi servească ţara.

Au fost oare ucişi moştenitorii lui George Fisher? Nu. Ei au reapărut tocmai acum (iulie 1870), solicitînd Congresului, prin acel nevinovat şi sfios personaj, Garrett Davis, să reînceapă plăţile nesfîrşitei şi nesătulei lor note de despăgubiri pentru porumbul şi whisky-ul distrus de o ceată de indieni irresponsabili cu atîta timp în urmă încît chiar arhivele statului nu le-au putut păstra o urmă clară şi precisă.

Acestea sînt faptele. Ele au intrat în istorie. Oricine le pune la îndoială nu are decît să trimită la Departamentul Arhivelor Statului de la Capitol după H. R. Exp. Doc. nr. 21, al 36-lea Congres, sesiunea a doua şi după S. Ex. Doc. No. 106, Congresul 41, sesiunea a doua, spre a se încredinţa în totul. Întregul caz este arătat în primul volum de rapoarte al curţii de Revendicări.

Sînt convins că atîta vreme cît va dăinui continentul american, moştenitorii lui George Fisher, decedat, vor continua să facă pelerinaje la Washington, descălecînd din mlaştinele Floridei, pentru a cere încă ceva bani în contul despăgubirilor (chiar cînd au primit ultimul dolar din cei 67.000 de dolari, ei au susţinut că era numai a doua parte din ceea ce le datora statul pentru fertilul lor cîmp de porumb), şi atît timp cît vor mai găsi cu cale să vină, vor da peste oameni ca Garrett Davis care să tîrască socotelile lor de

vampiri în faţa Congresului. De altfel, nu e singura înşelătorie ereditară (dacă totuşi se poate numi înşelătorie, căci am arătat în repetate rînduri că nu a fost dovedită) săvîrşită pe îndelete, din generaţie în generaţie, din tată în fiu, prin intermediul mult prigonitului Minister de Finanţe al Statelor Unite.

PREAMĂRIREA UCIGAȘILOR

Auzisem atît de multe despre celebra prezicătoare madam... încît m-am dus ieri să o vizitez. E brunetă de felul ei și tenu-i negricios și-l accentuează prin mijloace artificiale care nu o costă aproape nimic. Poartă bucle, care sînt foarte negre și am avut impresia că le face cu ajutorul untului rînced mai atrăgătoare decît sînt în realitate. Poartă un tulpan roșietic, cu pătrățele, legat ușor în jurul gîtului și se vede clar că celălalt tulpan întîrzie să sosească de la spălat. Bănuiesc că prizează tabac. În orice caz, ceva asemănător se afla prin firele de păr care îi mijeau deasupra buzei de sus. Știu că îi place usturoiul — am aflat asta cînd a scos un oftat. M-a privit pătrunzător timp de aproape un minut, cu ochii ei negri și apoi mi-a zis:

— Destul! Vino cu mine!

A pornit-o pe un coridor foarte întunecos și sinistru, eu ținîndu-mă după ea. Deodată s-a oprit și mi-a spus că drumul fiind întortocheat și întunecos, poate ar fi mai bine să aducă o lumină. Dar mi se părea necavaleresc să pun o femeie la lucru pentru mine, așa că i-am zis:

— Nu-i nevoie, doamnă, dacă mai oftezi o dată, cred că voi ști să te urmez.

Așa că ne-am urmat lesne drumul. Ajunși în vizuinə ei oficială și tainică, mi-a cerut să-i spun data nașterii mele, ora precisă a acestui eveniment și ce culoare de păr avusese bunica. I-am răspuns cît am putut de exact. Apoi mi-a zis:

— Tinere, fă-ți curaj. Nu tremura. Sînt gata a-ți dezvălui trecutul.

— Informațiile privind viitorul ar fi în general mai...

— Liniște! Ai avut multe supărări, ceva bucurii, unele noroace, cîteva ghinioane. Străbunicul dumitale a fost spînzurat.

— Asta-i min....

— Liniște! Spînzurat, domnule. Dar nu din vina lui. N-a avut încotro.

— Îmi pare bine că-i faci dreptate.

— Aah! Mai bine ai deplînge sentința juriului. A fost spînzurat. Steaua lui se întretaie cu a dumitale în a patra diviziune, a cincea sferă. Care va să zică și dumneata vei fi spînzurat.

— Avînd în vedere această veselă...

— Înțelege că am nevoie de liniște. Firea dumitale nu a fost dintru început păcătoasă, dar împrejurările au schimbat-o. La vîrsta de nouă ani, ai furat zahăr. La cincisprezece ani ai furat bani. La douăzeci ai furat cai. La douăzeci și cinci de ani ai dat foc. La treizeci de ani, nărăvit în rele, ai ajuns gazetar. Acum ții conferințe publice. Te așteaptă lucruri și mai rele. Vei ajunge membru al Congresului. Apoi vei lua calea temniței. În cele din urmă vei fi din nou fericit, totul va fi bine și vei fi spînzurat.

Mă podidiseră lacrimile. Chiar a fi membru al Congresului mi se părea destul de neplăcut, darmite a fi spînzurat! Iată ceva mult prea trist, prea cumplit. Femeia părea mirată de mîhnirea mea. I-am spus gîndurile ce le aveam. Apoi, ea mă mîngîie.

— Vai, omule[1], — zise ea — capul sus! N-ai de ce să te întristezi. Ascultă-mă. Vei trăi în New Ham-

[1] În acest paragraf, prezicătoarea povestește în amănunt istoricul cazului Pike-Brown din New Hampshire, de la ajutorarea și salvarea străinului Pike de către familia Brown pînă la spînzurarea și înmormîn-

pshire. În nevoia și deznădejdea dumitale vei găsi ajutorul familiei Brown — cei pe care asasinul i-a lăsat în viață. Ei vor fi binefăcătorii dumitale. După ce te vei fi îngrășat din mărinimia lor și vei fi mulțumit și fericit, vei dori să le răsplătești binele și astfel, într-o noapte te vei duce în casa lor și, cu un topor, vei crăpa capetele întregii familii. Vei jefui cadavrele binefăcătorilor dumitale și vei cheltui toată prada în destrăbălări cu pușlamalele și fleoarcele din Boston. Apoi vei fi arestat, judecat și condamnat la spînzurătoare și aruncat în temniță. Acolo vor începe zilele dumitale cele fericite. Te vei întoarce la credință — da, te vei întoarce la credință, de îndată ce ți se va fi respins orice cerere de grațiere, comutare sau amînarea pedepsei — și atunci, ei da, atunci în fiece dimineață și în fiece după-amiază, cele mai evlavioase și mai

---

tarea acestui ingrat ticălos. Ea nu adaugă nimic, nu exagerează nimic (vezi orice ziar din New England din noiembrie 1869). Acest caz Pike-Brown este ales numai pentru a arăta ceva caracteristic, pentru a ilustra un obicei care există nu numai în New Hampshire, ci în orice stat al Uniunii —vorbesc despre sentimentalul obicei de a vizita, mîngîia, glorifica și plînge de milă unor criminali ca acest Pike, din ziua cînd intră în închisoare, condamnați la moarte, și pînă se bălăngănesc în furca spînzurătorii. Următorul extras din *Temple Bar* (1866) dezvăluie faptul că acest obicei nu există numai în Statele Unite: „În ziua de 31 decembrie 1841, un om cu numele de John Jones, pantofar de meserie, și-a ucis iubita, Mary Hallam, fiica unui muncitor respectabil la Mansfield, ținutul Nottingham. A fost executat la 23 martie 1842. Era un om cu obicciuri nestatornice și avea crize de violență. Fata îl refuzase, iar el i-a spus că dacă nu o va avea el, nu o va avea nimeni. După ce i-a aplicat o primă lovitură, care însă nu i-a fost imediat fatală, ea s-a rugat de el să o lase în viață, dar văzîndu-l neclintit în hotărîrea lui, l-a rugat măcar să-i dea răgaz ca să se roage. El însă a încredințat-o că se va ruga pentru amîndoi și a dus pînă la capăt omorul. Rănile au fost făcute cu un cuțit cizmăresc și gîtul i-a fost tăiat cu cea mai mare sălbăticie. După aceea, el a căzut în genunchi și așa a rămas cîtva timp, rugîndu-se lui Dumnezeu să-i fie milă de doi îndrăgostiți nefericiți. Nu a făcut nici o încercare de a scăpa și a mărturisit omorul. După întemnițarea lui, s-a purtat în modul cel mai impresionant. Și-a cîștigat simpatia confesorului închisorii și a primit vizita episcopului de Lincoln. Nu pare să fi arătat nici o căință față de omor, dar părea că moare cu siguranța triumfătoare că se va revedea cu victima sa în cer. *A fost vizitat de niște doamne foarte evlavioase și binevoitoare din Nottingham, dintre care unele au declarat că era un copil al lui Dumnezeu, dacă vreodată va fi existat vreunul. Una din ele i-a trimis o camelie albă pe care să o poarte la execuția sa*".

neîntinate fecioare din sat se vor aduna în celula dumitale și vor înălța imnuri. Aceasta va dovedi că omuciderea este un lucru vrednic de cinste. Apoi, vei așterne pe hîrtie o scrisoare simțită, în care îi vei ierta pe toți Brownii răposați de curînd. Și astfel, vei stîrni admirația lumii, căci lumea nu se poate împotrivi mărinimiei. Apoi, te vor conduce la eșafod, cu mare *éclat*[1], în fruntea unui impunător alai alcătuit din preoți, dregători, simpli cetățeni și fecioare, mergînd îngîndurate două cîte două, purtînd buchete de flori și imortele. Te vei urca pe eșafod și, în timp ce mulțimea va sta cu capul descoperit în fața dumitale, vei citi o scurtă cuvîntare, plină de miez, pe care ți-a scris-o preotul. Apoi, în mijlocul unei tăceri depline și solemne, îți vor face vînt în par-Paradis, fătul meu. Nu va mai rămîne ochi neînlăcrimat pe pămînt. Vei fi un erou! Toți mardeiașii te vor invidia. Toți vor căuta să te imite. Și pe loc te va urma spre mormînt o procesiune uriașă și lumea va plînge pe rămășițele dumitale pămîntești, fecioarele vor intona din nou imnuri, acum și mai pioase datorită duioaselor amintiri în legătură cu închisoarea, iar, ca un ultim prinos de dragoste, respect și apreciere a neîntrecutelor dumitale calități alese, se vor perinda două cîte două în jurul cosciugului dumitale, aruncîndu-ți cununi de flori. Și — mare! — sfințit vei fi! Gîndește-te la asta, fătul meu — o lună ai fost nerecunoscător, ucigaș, jefuitor de cadavre, bețivan, scandalagiu, printre tîlharii și matracucile din mahalalele Bostonului, iar în luna următoare odorul neprihănitelor fecioare ale țării. O fiară sîngeroasă și scîrbavnică și apoi plîns, jelit, sfințit ca mucenic — și toate acestea numai într-o singură lună. Netotule! Cum mai poți sta amărît, cînd te așteaptă o soartă atît de nobilă?

— Nu, doamnă — m-am apărat eu — mă nedreptățești de bună seamă. Sînt prea mulțumit. N-am știut pînă acum că străbunicul meu fusese spînzurat, dar

---

[1] În franțuzește în text. Înseamnă *strălucire*, adică alai plin de strălucire sau mare pompă. (n.t.).

asta nu are nici o însemnătate. În clipa de față, lui nu mai trebuie să-i pese — și mie de-abia începe să-mi pese. Recunosc, doamnă, că mă îndeletnicesc oarecum cu ziaristica și cu conferințele, dar celelalte fărădelegi, pe care mi le pui în circă, mi-au dispărut din amintire. Totuși pesemne că le-am făptuit — căci dumneata n-ai fi în stare să înșeli un orfan. Dar să lăsăm trecutul așa cum a fost și viitorul să fie cum va fi — acestea nu sînt nimic. Nu am ținut decît la un singur lucru. Întotdeauna am avut presimțirea că o dată voi sfîrși la spînzurătoare și acest gînd m-a supărat destul; dar dacă m-ai putea încredința că voi fi spînzurat în New-Hampshire...

— Fără umbră de îndoială!

— Dumnezeu să te binecuvînteze, binefăcătoarea mea! — iartă-mă că te îmbrățișez — mi-ai luat o piatră de pe inimă. E o fericire să fii spînzurat în New Hampshire — lași un nume lăudat în urma ta și cît ai bate din palme intri în cea mai aleasă societate a New Hampshireului de pe lumea cealaltă.

Apoi mi-am luat rămas bun de la prezicătoare. Dar judecînd serios: e oare bine să preamărești pe un ucigaș mîrșav, osîndit la spînzurătoare, cum a fost preamărit Pike în New Hampshire? E oare bine să prefaci pedeapsa pentru o fărădelege sîngeroasă într-o răsplată? Este drept așa? Este cuminte?

AUTOBIOGRAFIE BURLESCĂ

Deoarece cu diferite prilejuri două sau trei persoane mi-au sugerat că, că dacă mi-aș scrie autobiografia, ar fi dispuse a o citi în timpul liber — am cedat, în cele din urmă, acestei desperate cereri unanime și iată-mă aici cu povestea mea.

Neamul nostru este străvechi și nobil, pierzîndu-se în negura trecutului. Primul strămoș, de la care Twainii păstrează vreo mărturie, este un prieten al familiei, pe nume Higgins. Asta se întîmpla în veacul al unsprezecelea, cînd străbunii noștri locuiau în Aberdeen, comitatul Cork, Anglia. De ce lungul șir de strămoși a purtat de atunci încoace numele din partea mamei (afară de cazurile întîmplătoare, cînd vreunul din ei își găsea în acest nume un refugiu, ca să înălture vreo nerozie), în loc de Higgins — aceasta-i o taină pe care nici unul dintre noi nu a fost vreodată prea dornic să o dezgroape. Este la mijloc un fel de nelămurită și fermecătoare poveste de dragoste, așa că o lăsăm în plata domnului. Toate familiile vechi procedează la fel.

Arthur Twain, de pildă, era un om cu o faimă grozavă — vămuia oamenii, la drumul mare, pe vremea lui William Rufus. Pe la treizeci de ani, s-a dus la unul din acele vechi și frumoase locuri de odihnă

engleze, numit Newgate,[1] ca să-şi vadă de nişte treburi, şi nu s-a mai întors niciodată acasă. A murit subit în timpul şederii acolo.

Un alt strămoş, Augustus Twain, pare să fi stîrnit oarecare vîlvă în jurul anului 1100. Era grozav de hazliu şi obişnuia să-şi ia vechiul paloş, să-l ascută şi pe nopţile întunecoase să se ducă într-un loc cît se poate de potrivit, unde străpungea cu acest paloş pe cei care treceau pe-acolo, ca să-i vadă cum sar în sus de surprindere. Era un umorist înnăscut. Mergea însă prea departe cu gluma şi, la prima ocazie, cînd a fost găsit despuind pe unul din aceşti călători, autorităţile îl scurtară de-un cap şi îi agăţară căpăţîna într-un loc înalt şi drăguţ chiar lîngă Temple Bar[2]) de unde putea cerceta cu privirea trecătorii şi petrece în lege. Nici o situaţie nu i-a plăcut atît de mult şi în niciuna nu a rămas atîta vreme.

Apoi, în următorii două sute de ani, arborele genealogic al familiei înfăţişează un şir de oşteni— bărbaţi nobili şi inimoşi, care totdeauna mergeau la bătălie cîntînd, chiar în coada oştirii şi totdeauna ieşeau din bătălie urlînd, drept în fruntea oştirii.

Acest fapt este o ripostă zdrobitoare la nesărata glumă a bătrînului răposat Froissart, cum că arborele familiei noastre nu a avut niciodată decît o singură ramură care îşi întindea braţul în unghi drept şi purta rod iarna şi vara.

Pe la începutul veacului al cincisprezecelea îl avem pe Beau Twain, poreclit „Învăţatul". Avea un scris frumos, nespus de frumos. Şi putea plăsmui scrisul oricui atît de bine încît la vederea unei asemenea ispăvi toţi se prăpădeau de rîs. Se desfăta fără seamăn cu talentul lui. Cu vremea a încheiat un contract ca să spargă pietre pentru o şosea şi munca aceasta aspră i-a stricat scrisul. Totuşi, s-a bucurat de viaţă tot timpul cît a fost în branşa aceasta a pietrei, care — cu intervale neînsemnate — a durat vreo patruzeci şi doi

---

[1] Newgate, celebra închisoare din Londra (n.t.).

[2] *Temple Bar*, poarta unuia din zidurile care înconjurau diferitele cartiere ale Londrei. Această poartă desfiinţată în 1879, mărginea la vest jurisdicţia lordului primar (n.t.).

de ani. La drept vorbind, a murit la datorie. În tot cursul acestor ani îndelungați, guvernul fu atît de mulțumit de el încît abia termina un contract și nu trecea săptămîna fără să capete altul. Era răsfățat de-a binelea. Și totdeauna se bucura de trecere printre fîrtații lui întru artă, fiind unul din membrii de seamă ai binevoitoarei lor societăți secrete, numită Banda Lanțului. Era totdeauna ras în cap, avea preferință pentru haine vărgate și muri regretat de cîrmuire. Moartea lui a însemnat o pierdere grea pentru țară. Se bizuiau atît de mult pe el.

Cîțiva ani mai tîrziu, îl avem pe ilustrul John Morgan Twain. El a venit în țara aceasta ca pasager o dată cu Columb. Se pare că avea o fire arțăgoasă și urîcioasă. În tot timpul călătoriei s-a plîns de hrana pe care-o primea și mereu amenința că debarcă pe uscat, dacă hrana nu se îmbunătățește. Voia cosac[1]) proaspăt. Nu trecea zi fără să hoinărească în lungul și în latul corăbiei, cu nasul în vînt, mîrîind împotriva comandantului și spunînd sus și tare, ba că dumnealui, Columb, habar n-avea încotro mergea, ba că nu fusese niciodată prin părțile acelea. Memorabilul strigăt: „Pămînt în zare!“ a înfiorat toate inimile de pe corabie, afară de-a lui. A privit un răstimp, printr-o bucată de sticlă afumată, la linia abia trasată la capătul îndepărtat al apei și a zis: „Pămînt, pe naiba — e o plută!“ Urcîndu-se pe bord, acest îndoielnic pasager nu adusese cu el decît un ziar vechi, în care erau înfășurate o batistă cu inițialele „B.G.“, un ciorap de bumbac cu inițialele „L.W.C.“, unul de lînă brodat „D.F.“ și o cămașă de noapte cu inițialele „O.M.R.“ Și totuși în timpul voiajului a fost mai îngrijorat de cufărul lui și stîrnea mai multă vîlvă pe socoteala persoanei sale decît toți ceilalți pasageri laolaltă. Dacă vasul „se lăsa în jos spre provă“ și nu voia să cîrmească, el se ducea și își muta cufărul mai spre pupă și apoi pîndea rezultatul. Dacă vasul era „spre provă“, îl ruga pe Colomb să însărcineze cîțiva oameni să „care bagajul acela“. În timpul furtunilor, trebuia să i se

---

[1] Pește de apă dulce, asemănător cu plătica (n.t.).

pună căluș, fiindcă vaietele sale, pricinuite de grija cufărului, îi împiedicau pe marinari să audă comenzile. Omul nu pare să fi fost învinuit pe față de vreo faptă gravă și necuviincioasă, dar în jurnalul de bord al vasului se menționează ca „o împrejurare ciudată" faptul că — deși își adusese lucrurile personale pe bordul vasului într-un ziar — le coborîse pe țărm în patru cufere, la care se adăuga o ladă cu veselă, plus două coșuri cu sticle de șampanie. Dar cînd se întoarse, dînd a înțelege într-un fel neobrăzat și cu fanfaronadă că-i lipsesc cîteva lucruri — și se apucă să scotocească prin bagajele celorlalți pasageri, s-a umplut paharul și l-au aruncat peste bord. Pe urmă, așteptară vreme îndelungată, cuprinși de mirare, să-l vadă ieșind la suprafață, însă nici măcar o bolboroseală nu se auzi prin undele care mîngîiau liniștite țărmul. Dar în timp ce toată lumea era cu totul absorbită, privind peste bord, și interesul sporea dintr-o clipă într-alta, se observă cu întristare că vasul era la derivă și parîma ancorei atîrna ușoară la provă. Apoi în străvechiul jurnal al corăbiei, cu scrisul aproape șters de vreme, găsim această nemaiîntîlnită însemnare:

„Cu vremea, ieși la iveală că acest călător, care stîrnea zîzanie, se dăduse la fund, luase ancora și o tîrîse prin tot fundul apei, apoi o vînduse blestemaților de sălbatici, zicînd precum că el ar fi găsit-o, nelegiuitul!"

Totuși, acest strămoș avea instincte bune, și blagorodnice și cu mîndrie amintim de faptul că a fost primul alb care s-a interesat de educarea și civilizarea indienilor noștri. A clădit o temniță comodă, a înălțat spînzurători și pînă în ceasul din urmă a pretins, cu inima împăcată, că a avut asupra indienilor o înrîurire mai restrictivă și mai înălțătoare decît oricare alt reformator care a lucrat printre ei. La acest punct, cronica devine mai puțin sinceră și guralivă și se încheie brusc, spunînd că bătrînul călător s-a dus să vadă cum funcționează furcile sale, pregătite pentru primul alb sortit spînzurătorii în America, și în timp ce era acolo, s-a pomenit cu niște lovituri de la care i s-a tras, chiar pe loc, moartea.

Stră-strănepotul „Reformatorului“ a fost în mare înflorire pe la o mie șase sute și ceva și era cunoscut în analele noastre drept „bătrînul Amiral“, deși în istorie avea alte titluri. Multă vreme, comandase cîteva flotile de vase sprintene, bine înarmate și cu echipaje puternice, aducînd mari servicii, prin aceea că dădea ghes neguțătorilor. Vasele pe care le urmărea el și asupra cărora își ațintea ochiu-i de vultur, străbăteau totdeauna oceanul cu o viteză impunătoare. Dar dacă o corabie mai rămînea în urmă, în ciuda tuturor strădaniilor depuse de el, indignarea îi creștea pînă cînd nu se mai putea stăpîni și ca urmare lua la el acasă corabia cu pricina și o păstra cu grijă, așteptînd să vină proprietarii după ea, ceea ce nu se întîmpla niciodată. Și căuta cu dinadinsul să stîrpească trîndăvia și neglijența marinarilor acelei corăbii, silindu-i să facă exerciții de înviorare și băi. Asta numea el „a umbla pe apă“. Tuturor elevilor le plăcea acest exercițiu. În orice caz, nici unul nu se plîngea de el, după ce-l încerca. Cînd proprietarii întîrziau să vină după navele lor, amiralul le ardea totdeauna că să nu se piardă prima de asigurare. În cele din urmă, acest frumos și bătrîn marinar a fost retezat tocmai cînd era în floarea vîrstei și în culmea gloriei. Și pînă în ceasul morții, biata sa văduvă, cu inima zdrobită a fost de părere că, dacă ar fi fost retezat cu cincisprezece minute mai curînd, ar fi putut să fie reînviat.

Charles Henry Twain a trăit în ultimele decenii ale veacului al șaptesprezecelea și a fost un misionar distins și plin de rîvnă. Convertise șaisprezece mii de băștinași din insulele Mărilor de Sud și îi învățase că o salbă din dinți de cîine și o pereche de ochelari nu alcătuiesc o ținută suficientă pentru a veni la slujba religioasă. Biata sa turmă de enoriași îl iubea foarte, foarte mult, iar cu prilejul înmormîntării sale, toți ca unul s-au ridicat — și au ieșit din restaurant cu lacrimile în ochi, mărturisindu-și unul altuia că a fost un misionar bun și fraged și că n-ar strica să mai aibă parte de el.

Pe-yo-to-wa-na-pukketekeewis (Puternic-Vînător-cu-ochi-de Porc Twain) a împodobit cu ființa lui

mijlocul secolului al optsprezecelea și l-a ajutat din toată inima pe generalul Braddock să reziste împotriva asupritorului Washigton. Acest strămoș e cel care a tras de șaptesprezece ori în Washington al nostru, dindărătul unui copac. Pînă aici frumoasa și romantica narațiune din cărțile cu istorioare morale este exactă. Dar cînd narațiunea se apucă să spună că, la al șaptesprezecelea tur, sălbaticul, cuprins de venerație, a rostit solemn că omul acela era ocrotit de Duhul atotputernic și păstrat pentru vreo menire măreață și nu a mai cutezat să-și ridice pușca împotriva lui, spre a nu săvîrși un sacrilegiu, narațiunea încalcă de-a binelea adevărul istoriei. În realitate, el a zis așa:

„De nici un folos nu este, hîc, de nici un... Omul cela așa de beat este că nu poate sta locului îndeajuns ca să-l nimerească cineva. Așa este și, hîc, nu-mi dă mîna a mai risipi moniția pe el".

De asta s-a oprit el la al șaptesprezecelea glonț și chiar că era un raționament sănătos, limpede și de bun-simț, care ni se impune lesne prin elocvența și prin convingătoarea aromă de probabilitate ce plutește în jurul lui.

Întotdeauna am savurat isprăvile arătate în cartea cu istorioare, dar m-a chinuit bănuiala, trista bănuială, că fiecare indian care contribuise la înfrîngerea lui Braddock și trăsese de două ori într-un soldat (doi se preface ușor în șaptesprezece, de-a lungul unui secol) fără să nimerească, s-a pripit să tragă concluzia că Duhul atotputernic îl păstrase pe soldatul acela pentru vreo menire măreață. De aceea uneori m-am cam temut că singurul motiv pentru care cazul lui Washington este ținut minte, pe cînd celelalte au fost date uitării este că, în ceea ce-l privește, profeția s-a împlinit, iar cu ceilalți, nu. Cred că nu există destule cărți pe fața pămîntului ca să cuprindă profețiile pe care le-au făcut indienii și alte foruri neautorizate; în schimb, poți să duci în buzunarele de la pardesiu toate profețiile care s-au împlinit.

Voi remarca în treacăt aici că anumiți strămoși de-ai mei sînt atît de bine cunoscuți în istorie prin

pseudonimele lor, încît nu am socotit că merită a mă opri asupra lor sau măcar a-i pomeni, în ordinea naşterii. Printre aceştia pot fi citaţi: Richard Brineley Twain — alias Guy Fawkes; John Wenworth — alias Jack Şaisprezece-Noduri; William Hogart Twain, alias Jack Sheppard; Ananias Twain, alias Baronul Munchausen; John George Twain, alias căpitanul Kidd, şi mai sînt George Francis Twain, Tom Pepper, Nabucodonosor şi Măgarul lui Baalam[1] — toţi din familia noastră, dar dintr-o ramură hotărît îndepărtată de onorabila linie directă. De fapt e vorba de o ramură colaterală, ai cărei membri se deosebesc de străvechiul trunchi mai cu seamă prin aceea că, pentru a dobîndi faima după care am rîvnit şi de care am fost înfometaţi totdeauna, ei au apucat-o pe calea josnică de-a merge la puşcărie, în loc de a fi spînzuraţi.

Nu e bine, cînd scrii o autobiografie, să-ţi urmăreşti prea îndeaproape străbunii pînă în zilele noastre — e mai sigur să vorbeşti doar în doi peri despre străbunic şi de la el să sari direct la tine, cum fac eu acum.

M-am născut fără dinţi şi în această privinţă Richard al III-lea a avut un avantaj asupra mea; în schimb, eu m-am născut fără cocoaşă, şi aici eu am un avantaj asupra lui. Părinţii mei nu erau nici foarte săraci, nici deosebit de cinstiţi.

Acum, însă, mă bate un gînd. Într-adevăr, propria mea viaţă ar putea să pară aşa de ştearsă, în contrast cu cea a strămoşilor mei, încît înţelept este să o las nescrisă, pînă cînd voi fi spînzurat. Dacă alte vreo cîteva biografii pe care le-am citit s-ar fi oprit cu şirul străbunilor pînă ce s-ar fi petrecut un eveniment asemănător, ar fi fost o întîmplare fericită pentru publicul cititor. Ce ziceţi de ideea aceasta?

---

[1] Unele din aceste nume sînt ale unor haiduci, tîlhari de drumul mare, hoţi de codru, faimoşi odinioară în S.U.A. (n.t.).

PLOZII DE DUH

În zilele noastre, toţi copiii par a avea un stil neobrăzat şi dezagreabil de a spune vorbe de duh în mai toate ocaziile care li se oferă — dar mai cu seamă cînd n-ar trebui să spună absolut nimic. Judecînd după mostrele medii de vorbe de duh pe care le publică ziarele, generaţia de copii care se ridică acum este abia cu ceva superioară unei generaţii de idioţi. Iar părinţii cu siguranţă că trebuie să fie doar cu puţin mai breji decît copiii lor, fiindcă — în majoritatea cazurilor — ei publică acele străfulgerări ale imbecilităţii infantile, care ne orbesc în paginile periodicelor noastre. S-ar putea crede că vorbesc cu oarecare patimă, sau aş putea fi bănuit de o pică personală şi recunosc, într-adevăr, că mă întărîtă să aud vorbindu-se despre atîţia copii talentaţi în zilele noastre, amintindu-mi că eu rareori spuneam vreo deşteptăciune cînd eram copil. Am încercat o dată sau de două ori, dar nu s-a prins. Familia nu aştepta observaţii strălucite din partea mea, aşa că de cîteva ori nu m-au luat în seamă, iar altă dată mi-au tras o chelfăneală. Mi se încreţeşte carnea şi-mi îngheaţă sîngele în vine numai gîndindu-mă ce mi s-ar fi întîmplat dacă aş fi cutezat să rostesc cîteva din deşteptăciunile acestei generaţii „de patru ani", în auzul tatălui meu. I s-ar

fi părut pur și simplu o indulgență criminală — față de o ființă atît de păcătoasă — să se mulțumească doar a mă jupui de viu, socotind că astfel și-a îndeplinit datoria. Era un om aspru. Nu zîmbea niciodată și ura orice semn de precocitate. Dacă aș fi rostit cîteva din lucrurile la care ne-am referit și le-aș fi spus în auzul lui, m-ar fi nimicit. Fără nici o îndoială că așa ar fi făcut. Da, ar fi făcut-o, dar numai dacă i s-ar fi oferit prilejul. Așa ceva însă nu s-a întîmplat, fiindcă aș fi avut destulă minte ca să iau mai întîi o doză de stricnină și după aceea să dau frîu slobod deșteptăciunilor mele. Fila curată a vieții mele nu a fost pătată decît de un singur calambur. Tata l-a prins cu urechea și m-a hăituit prin vreo patru-cinci cartiere, căutînd să-mi ia viața. Dacă aș fi fost bărbat în toată firea, firește că ar fi avut dreptate, dar, copil cum eram, nu puteam ști cît de ticăloasă era fapta pe care o săvîrșisem.

Am făcut și mai înainte de asta una din acele observații numite de obicei „spirite", care însă nu a fost un calambur. Totuși, lucrul era cît pe-aci să provoace o ruptură serioasă între tata și mine. Tata și mama, unchiul Efraim, nevasta lui și încă vreo două persoane erau de față, cînd conversația se îndreptă asupra numelui pe care urmau să mi-l dea. Eu mă aflam acolo, încercînd cîteva inele de cauciuc de diferite modele și străduindu-mă să aleg unul, fiindcă mi se făcuse lehamite să-mi tot frec gingiile de degetele oamenilor — doar-doar mi-or crește dinții — și de aceea doream să pun mîna pe ceva care să-mi înlesnească și să-mi grăbească procesul de creștere, ca să mă pot apuca și eu de altă treabă. Ați observat vreodată ce sîcîitor este să-ți ascuți dinții, frecîndu-i de degetele doicii, sau cum ți se cocoșează spinarea și cît de istovitor e cînd încerci acest lucru folosindu-te de degetul mare? Și nu v-ați pierdut niciodată răbdarea, dorind ca dinții voștri să se fi dus pe gîrlă, înainte de a fi ieșit pe jumătate? Pentru mine aceste lucruri parcă s-au întîmplat chiar ieri, și chiar așa se și întîmplă unor copii.

Dar mă abat de la subiect. Va să zică stam acolo și încercam inelele de cauciuc. Îmi amintesc că m-am uitat la ceas și am observat că peste o oră și douăzeci și cinci de minute aveam să împlinesc două săptămîni. Mă gîndeam cît de puține făcusem pe lumea asta ca să merit binefacerile ce-mi erau din belșug hărăzite de către toți ai casei. Tata tocmai zicea:

— Abraham e un nume potrivit. Pe bunicul îl chema Abraham.

Mama, la rîndul ei:

— Da, e un nume bine ales. Foarte bine, să-l numim Abraham. Ăsta ar fi unul din nume.

Am intrat și eu în vorbă:

— Abraham convine subsemnatului.

Tata se încruntă, mama păru încîntată; mătușa-mea exclamă:

— Ce drăgălaș el!

Tata zise:

— Isaac e un nume indicat și Iacob așijderea.

Mama încuviință și întări:

— Nici că se găsesc nume mai bune. Să adăugăm atunci Isaac și Iacob la numele lui.

— E-n ordine, Isaac și Iacob sînt nume destul de potrivite pentru umila mea persoană, le-am zis. Dați-mi hîrîitoarea aceea, vă rog. Nu pot mesteca numai inele de cauciuc de dimineață pînă seara.

Nici o făptură nu și-a însemnat aceste spuse ale mele, ca să le publice. Am constatat faptul și le-am însemnat eu însumi, căci altminteri ar fi fost cu desăvîrșire uitate. Departe de a-mi acorda o generoasă încurajare — aidoma celorlalți plozi în pragul dezvoltării intelectuale — tata m-a privit încruntat; mama părea necăjită și neliniștită, ba chiar și mătușă-mea avea un aer de parcă ar fi socotit că poate am mers prea departe. Am mușcat cu nesaț un inel de cauciuc și am spart pe furiș hîrîitoarea în capul pisoiului, dar n-am spus nici pis. În clipa următoare, tata a zis:

— Samuel este un nume cît se poate de indicat.

Mi-am dat seama că are să iasă un tărăboi. Nimic nu-l mai putea împiedica. Am pus jos hîrîitoarea;

am aruncat peste marginea leagănului ceasul de argint al unchiului meu, peria de haine, cățelul de pluș, soldatul de plumb, răzătoarea de nucușoară și celelalte obiecte pe care eram deprins să le cercetez, să cuget asupra lor și să fac zgomote plăcute cu ele, apoi să le pocnesc, să le bufnesc de podea sau să le sparg, cînd simțeam nevoia de a petrece mai dihai. Pe urmă mi-am pus rochița și scufița, mi-am luat pantofii pitici într-o mînă și bomboanele în cealaltă și m-am tîrît din leagăn pînă pe dușumea, zicîndu-mi în sinea mea: „acum, fie ce o fi, sînt pregătit". După care i-am dat drumul, cu glas tare și hotărît:

— Tată, nu pot, nu pot purta numele de Samuel!

— Fătul meu!

— Tată, vorbesc serios. Nu se poate.

— De ce?

— Tată, mi-e groaznic de antipatic numele ăsta.

— Fătul meu, ce-i nesocotința aceasta?

— Tată, trebuie, înainte de toate, să-mi dai o pildă.

— Cum! Dar a fost profetul Samuel. Nu era el oare mare și vrednic?

— Nu prea.

— Fătul meu, dar chiar Domnul-dumnezeu l-a chemat, cu glasul lui.

— Da, tată, și a trebuit să-l cheme de cîteva ori pînă să vină!

După care am luat-o la sănătoasa cu bătrînul acela aprig pe urmele mele. M-a ajuns de-abia a doua zi pe la prînz și după sfîrșitul întrevederii m-am ales cu numele de Samuel, cu o chelfăneală zdravănă, precum și cu alte informații folositoare. Datorită acestui compromis, mînia tatălui meu se mai potoli și astfel se aplană o neînțelegere care ar fi putut ajunge o ruptură permanentă, dacă aș fi preferat să rămîn nechibzuit. Dar judecînd numai după acest episod, vă puteți da seama ce mi-ar fi făcut tata dacă aș fi rostit vreodată în prezența lui una din banalele și neghioabele fraze, pe care „copiii de doi ani" le rostesc azi și văd lumina tiparului. După părerea mea, s-ar fi ivit un caz de pruncucidere în familia noastră.

ASASINAREA LUI IULIUS CAESAR — „LOCALIZATĂ“

— Singura povestire adevărată și vrednică de încredere, publicată vreodată, extrasă din ziarul— romanul Fasciile zilnice *de seară cu data acestei cutremurătoare întîmplări —*

Nimic pe lume nu aduce unui gazetar atîta mulțumire ca adunarea amănuntelor privitoare la un asasinat sîngeros și tainic și istorisirea lor cu toate circumstanțele lor agravante. El simte o vie desfătare în îndeplinirea acestei munci pasionante — pentru că așa o socotește el, mai ales dacă știe că toate celelalte ziare sînt sub tipar, iar al său e singurul care va conține îngrozitoarea descoperire. Adeseori, am regretat că nu am fost reporter la Roma pe vremea asasinării lui Caesar — ca să fac reportajul într-o gazetă de seară, singura din oraș, luînd-o înainte cu cel puțin douăsprezece ore colegilor de la ziarele de dimineață, prin publicarea acestei știri, cea mai senzațională din cîte poate avea cineva în această ramură de activitate. Au mai fost ele și alte evenimente tot atît de senzaționale ca acestea, dar nici unul nu avea toate caracteristicile specifice pentru a alcătui „bomba“ zilei, adusă la grandoare și sublim datorită înaltului rang și faimei personajelor, ca și poziției lor sociale și politice.

Totuși, dacă nu mi-a fost dat să fac reportajul asasinării lui Caesar în condiții normale, am avut cel puțin marea satisfacție de a traduce următoarea interesantă dare de seamă din originalul latin al ziarului *Fasciile romane zilnice de seară* de la acea dată — ediția a doua.

„Roma, orașul nostru de obicei atît de liniștit, a fost azvîrlit ieri într-o stare de cruntă tulburare, prin săvîrșirea unui act sîngeros care îndurerează inimile și umple sufletele de teamă, insuflînd în același timp tuturor oamenilor ce gîndesc presimțiri rele pentru viitorul acestui oraș, în care viața omenească a ajuns la un preț ieftin și cele mai draconice legi cunosc o sfidare atît de fățișă. Ca rezultat al acestei încăierări, este de a noastră dureroasă datorie de ziariști în serviciul publicului să anunțăm decesul unuia din cei mai stimați și onorați cetățeni — un om al cărui nume este bine cunoscut oriunde circulă acest ziar și a cărui faimă am avut plăcerea și privilegiul de a o spori, de a o apăra cu slabele noastre puteri împotriva gurilor rele, care iubesc calomnia și minciuna. Ne referim la domnul J. Caesar, împăratul ales de cetățenii noștri.

Faptele acestei întîmplări, pe cît a izbutit să le stabilească reporterul nostru din afirmațiile contradictorii ale martorilor oculari, au fost cam următoarele:

Toată chestiunea a pornit — bineînțeles — dintr-o încăierare în alegeri. Nouă zecimi din îngrozitoarele măceluri, care dezonorează orașul în zilele noastre, se datoresc ciorovăielilor, zîzaniilor și rivalităților provocate de aceste afurisite alegeri. Roma ar avea numai de cîștigat, dacă pînă și străjerii ei ar fi aleși pe timp de un veac ca să-și îndeplinească funcțiunile, căci, după cît știm, n-am fost niciodată în stare să alegem nici măcar un hingher fără a sărbători evenimentul cu o duzină de bătăi și o învălmășeală generală de vagabonzi beți, duși peste noapte la poliție. Se zice că mai deunăzi, cînd s-a anunțat marea majoritate ce-a obținut-o Caesar la urnele din piață și cînd i s-a oferit acestui gentleman cununa de lauri, nici măcar gestul său, uimitor de dezinteresat de a refuza de trei ori cununa, nu a fost de ajuns ca să-l scape de insultele șoptite de unii indivizi, cum sînt acel Casca, de la a zecea circumscripție mărginașă și alți mercenari năimiți de candidatul dezamăgit, veniți în mare parte din a unsprezecea și a treisprezecea circumscripție

și din altele de la periferie, care au fost auziți zeflemisind și vorbind cu dispreț despre purtarea domnului Caesar cu acel prilej.

Mai sîntem informați că printre noi sînt mulți care se simt îndreptățiți a crede că asasinarea lui Julius Caesar a fost o acțiune premeditată, o lucrătură bine chibzuită, pregătită de Marcus Brutus și de cetele de derbedei tocmiți de el și dusă la îndeplinire cu prea mult zel conform planului. Dacă sînt sau nu temeiuri pentru această bănuială, lăsăm publicul să judece singur, rugîndu-l să citească cu atenție și fără patimă darea de seamă despre această tristă întîmplare, înainte de a-și da părerea.

Senatul se și afla în ședință, cînd Caesar urca strada spre Capitoliu, vorbind cu niște prieteni de-ai lui, și urmat — ca de obicei — de un mare număr de cetățeni. Tocmai pe cînd trecea prin fața drogheriei lui Demosthenes și Thucydides, el spunea cu nepăsare unui domn care, după impresia informatorului nostru, ar fi fost un prezicător, că Idele lui Marte sosiseră. Răspunsul a fost: «Da, au început, dar nu s-au sfîrșit încă». În momentul acela, Artemidorus îi tăie calea și, salutînd, îl rugă pe Caesar să citească o listă sau un manifest, sau ceva în genul acesta, pe care îl adusese ca să i-l arate. Domnul Decius Brutus a spus și el ceva despre o «umilă cerere», care dorea și el să-i fie citită. Artemidorus îl rugă să dea atenție celor aduse de el mai întîi, deoarece putea avea consecințe personale pentru Caesar. Acesta din urmă răspunse că ceea ce îl privea pe el va fi citit la urmă, sau cam așa ceva. Artemidorus îl rugă și îl imploră să citească pe loc hîrtia[1]. Totuși, Caesar îl respinse și refuză să citească vreo cerere pe stradă. Apoi, intră în Capitoliu urmat de mulțime.

Cam în același timp, a fost auzită următoarea convorbire care sîntem de părere că — făcîndu-se legătura cu evenimentele ce au urmat — are o însemnătate înfiorătoare: Domnul Papilus Lena i-a comunicat lui George W. Cassiu (cunoscut în genere sub porecla de «băiatul cu căpățîna mare din circumscripția a treia», un mardeiaș în slujba opoziției), că spera ca încercarea de azi să reușească, iar cînd Cassius îl întrebă «Ce încercare», el clipi din ochiul stîng și zise cu o nepăsare prefă-

[1] A se nota: William Shakespeare, care a văzut începutul și sfîrșitul acestei nenorocite încălcări, pomenește că acea listă era doar o însemnare care îl dezvăluia lui Caesar că se urzea un complot spre a fi ucis (n.a.).

cută: «Adio» privind spre Caesar. Marcus Brutus, care eest bănuit a fi capul cetei de asasini care l-au omorît pe Caesar, întrebă ce zisese Lena. Cassius îi spuse și adăugă încetișor: «*Mă tem că planul nostru a fost dat în vileag*».

Brutus zise blestematului său complice să nu-l slăbească din ochi pe Lena și, o clipă după aceea, Cassius stărui pe lîngă vagabondul acela slăbănog și înfometat Casca, a cărui reputație nu a fost niciodată prea bună, să lucreze repede, căci se *teme ca Caesar să nu fie prevenit*. Apoi se întoarse către Brutus, foarte agitat în aparență, și întrebă ce are de făcut și jură că ori el ori Caesar *nu se va mai întoarce niciodată* — că altfel mai bine se omoară el. În timpul acesta, Caesar vorbea cu niște căuzași din provincie despre alegerile din toamnă, care se apropiau și nu era de loc atent la ceea ce se petrecea în jurul lui. Billy Trebonius ținu de vorbă pe amicul poporului și al lui Caesar — Marc-Antoniu — și sub un pretext oarecare îl dădu deoparte, iar Brutus, Decius, Casca, Cinna, Metellus Cimber și alții din haita de descreierați infami, care pustiesc Roma în momentul de față, îl încercuiră pe Caesar cel osîndit. Apoi, Metellus Cimber îngenunche și rugă să fie rechemat din exil fratele său, dar Caesar îl mustră pentru purtarea slugarnică și îi respinse cererea. Numaidecît, la rugămintea lui Cimber se alăturară mai întîi Brutus și apoi Cassius, stăruind pentru întoarcerea lui Publius din surghiun, dar Caesar îi refuză mai departe. Spuse că nu se poate lăsa mișcat, că era tot atît de neclintit ca și steaua polară și aduse cele mai mari laude tăriei acestei stele și caracterului ei statornic. Apoi, zise că el este la fel ca ea și se credea a fi singurul om de felul acesta în țară. De aceea, el fiind neclintit în hotărîrea sa că Cimber trebuia surghiunit, era tot atît de neclintit ca Cimber să stea mai departe în surghiun și să fie el al naibii, dacă nu va rămîne așa!

Pe moment, folosindu-se de acest neînsemnat pretext, Casca sări la Caesar și îl lovi cu un pumnal; Caesar, apucîndu-l de braț cu mîna dreaptă, îi trimise o directă cu stînga, care trînti șarpele însîngerat la pămînt. Apoi, se rezemă cu spatele de statuia lui Pompei și se pregăti să întîmpine pe agresori. Cassius, Cimber și Cinna se repeziră la el cu pumnalele întinse și primul reuși să-l rănească, dar înainte de a apuca să lovească din nou cu pumnalul și înainte ca vreunul din ceilalți să-l poată și ei ataca, Caesar întinse pe cei trei nemernici la picioarele

sale, cu cîţiva pumni îndesaţi. Între timp, în senat se produsese o învălmăşeală de nedescris; mulţimea de cetăţeni aflată pe culoare blocase uşile prin efortul ei smintit de a scăpa din clădire, comandantul gărzii şi ajutoarele lui se luptau cu ucigaşii, venerabilii senatori îşi scoseseră togele lor incomode şi săreau peste bănci spre aripile clădirii, într-o învălmăşeală sălbatică spre a se adăposti în încăperile diferitelor secţii şi o mie de voci răcneau: „Po-li-ţia! Po-li-ţia!" pe tonuri discordante, care se ridicau peste zgomotul înspăimîntător ca vînturile care şuieră peste mugetul furtunii. Iar în mijloc stătea marele Caesar cu spatele rezemat de statuie, ca un leu la strîmtoare şi se lupta cu agresorii, neînarmat şi corp la corp, înfruntînd primejdia, cu bărbăţia neclintită de care dăduse dovadă mai înainte pe atîtea cîmpuri de bătaie. Billy Treboniu şi Caius Leganius îl loviră cu pumnalele şi se prăvăliră aşa cum se prăvăliseră mai înainte ceilalţi conspiratori. Dar, în cele din urmă, cînd Caesar îl văzu pe vechiul său prieten Brutus, înaintînd înarmat cu pumnalul criminal, se spune că a părut copleşit peste măsură de mîhnire şi mirare şi, lăsînd să-i cadă stînga lui invincibilă, şi-a ascuns faţa în faldurile mantiei şi a primit lovitura trădătoare fără a face nici o sforţare să oprească braţul care îl lovea. Rosti doar: «*Et tu, Brute*» şi se prăvăli fără viaţă pe lespezile de marmură.

Aflăm că tunica pe care o purta decedatul, cînd a fost asasinat, era una şi aceeaşi cu cea pe care o purtase în cortul său, în după amiaza zilei în care învinsese pe Nervi, iar cînd tunica a fost scoasă de pe cadavru, s-a constatat că a fost tăiată şi străpunsă în nu mai puţin de şapte locuri diferite. În buzunare nu s-a găsit nimic. Tunica va fi expusă la ancheta judelui instructor şi va constitui dovada zdrobitoare a asasinatului. Aceste din urmă fapte sînt vrednice de încredere, deoarece le deţinem de la Marc-Antoniu, care prin poziţia sa este în măsură de a cunoaşte toate noutăţile legate de singurul subiect de interes covîrşitor al zilei.

La închiderea ediţiei. În timp ce judele-instructor convoca pe juraţi, Marc-Antoniu şi alţi prieteni ai defunctului Caesar au pus mîna pe cadavru şi l-au tîrît spre Forum. După ultimile relatări, Antoniu şi Brutus au rostit cîteva cuvîntări 'a căpătîiul cadavrului provocînd atîta perturbare la popor încî. în clipa cînd intrăm sub tipar, şeful poliţiei, convins că va izbucni o răsmeriţă, ia măsurile de rigoare."

ŞTIINŢA SAU NOROC?

Pe vremea aceea, în Kentucky (spuse onorabilul domn Knott M.C.[1], legea era foarte aspră cu ceea ce se cheamă „jocuri de noroc". Cam vreo duzină de băieţi au fost prinşi jucînd pe bani „şapte sus" sau „popa prostu" şi camera de punere sub acuzare a găsit cu cale să-i dea în judecată. Bineînţeles că Jim Sturgis a fost angajat să-i apere, atunci cînd vor fi judecaţi. Cu cît studia mai mult faptele şi le afla amănuntele, cu atît îi apărea mai limpede că, în sfîrşit, va trebui să piardă şi el un proces. N-avea încotro — în cazul acesta. Nu mai încăpea nici o îndoială că băieţii jucaseră pe bani. Sturgis captase pentru el simpatia lumii. Oamenii ziceau că ar fi păcat să vezi o carieră plină de succese, tulburată de un caz de seamă ca acesta, care avea să se îndrepte împotriva lui.

Dar după cîteva nopţi de insomnie, o idee inspirată îl străfulgeră pe Sturgis, care sări din pat încîntat. Credea că găsise calea de urmat. A doua zi, îndrugă ceva în faţa clienţilor săi şi a prietenilor lor şi apoi, cînd procesul ajunse la judecată, recunoscu că băieţii jucaseră „şapte sus" şi că pariaseră, iar ca singură

[1] Membru al Congresului (n.t.).

apărare avu îndrăzneala uimitoare de a susține în pledoarie că „popa prostu“ nu e un joc de noroc! Pe fețele întregului auditoriu, alcătuit din oameni cu vază, se ivi un zîmbet larg. Judecătorul surîse împreună cu ceilalți. Sturgis însă păstra o atitudine mai mult decît serioasă, am putea spune gravă. Partea adversă încercă să-l ia peste picior, dar nu reuși. Judecătorul glumi judicios și cumpătat pe seama acestei chestiuni, fără a-l impresiona. Afacerea începea să devină gravă. Judecătorul își pierdu nițeluș cumpătul și zise că gluma mersese destul de departe. Jim Sturgis răspunse că nu vedea nici o glumă în chestiunea aceasta — clienții săi nu puteau fi pedepsiți pentru că se distraseră cu ceea ce unii oameni se prefac a crede că ar fi joc de noroc, dar care rămîne de dovedit dacă este sau nu chiar joc de noroc. Judecătorul și avocatul celălalt spuseră că este o treabă foarte ușoară și îndată chemară de față pe Deacon Job, Peters, Burke, Johnson și pe Dominie Wirt și Dominie Niggles spre a depune ca martori. Aceștia, în unanimitate și cu seriozitate, respinseră gluma juridică a lui Sturgis, afirmînd că „popa prostu“ este un joc de noroc.

— Cum îi mai zici acum? îl întrebă judecătorul.

— Eu îl numesc un joc de știință, răspunse Sturgis, și o voi dovedi!

Atunci începură să dibuiască ce urmărea avocatul. Într-adevăr, acesta aduse o grămadă de martori și înfățișă un număr imens de probe spre a dovedi că „popa prostu“ nu este joc de noroc, ci joc de știință.

Așa se face că acest caz, în loc de a fi cel mai simplu din lume, ajunsese unul cît se poate de încîlcit. Judecătorul se scărpină multă vreme în cap și spuse că nu vedea nici o cale de a ajunge la o soluție, deoarece tot atîția oameni puteau fi aduși la Curte pentru a mărturisi într-un fel sau altul. El declară că dorea să fie cinstit și nepărtinitor și prin urmare era gata să primească orice soluție a domnului Sturgis pentru a ieși din impas. Într-o clipă, domnul Sturgis fu în picioare.

— Stabiliţi un juriu de şase persoane de fiecare parte — noroc sau ştiinţă. Daţi-le lumînări şi cîteva pachete de cărţi. Trimiteţi-i în camera juriului şi aşteptaţi rezultatul!

Propunerea era atît de cinstită încît nu putea fi refuzată. Cei patru Deacon şi cei doi Dominie depuseră jurămîntul ca juriu pentru „noroc", iar cei şase profesori înveteraţi de „şapte sus" fură aleşi să reprezinte în această controversă ştiinţa. Ei se retraseră în camera juriului. Cam după vreo două ore, Deacon Peters trimise pe cineva în instanţă să împrumute trei dolari de la un prieten. (Senzaţie.) Peste vreo două ore, Dominie Niggles trimise în instanţă după un împrumut pentru miză de la un prieten. (Senzaţie.) În următoarele trei sau patru ore, ceilalţi Dominie şi ceilalţi Deacons trimiseră în instanţă după mici împrumuturi. Şi totuşi mulţimea adunată în instanţă aştepta, căci era o ocazie rară în Boll's Corners şi una în care era interesat negreşit orice tată de familie.

Urmarea acestei întîmplări poate fi istorisită pe scurt. În zori, juriul intră şi Deacon Job, în calitate de preşedinte, citi următoarea

SENTINŢA

Noi, juriul comunităţii din Kentucky în procesul împotriva lui John Wheeler şi al altora, după cercetarea amănunţită a cazului şi după verificarea temeiurilor celor cîteva teorii care ne-au fost înfăţişate, decidem prin aceasta în unanimitate că jocul cunoscut în genere sub numele de „popa prostu" sau „şapte sus" este prin excelenţă un joc de ştiinţă şi nu de noroc. Ca dovadă în acest sens se stabileşte, în aceasta şi prin aceasta, se repetă, se reiterează, se susţine şi se face cunoscut că în tot timpul nopţii grupul *norocului* nu a cîştigat nici un joc şi nu a avut nici o carte bună, ceea ce nu se poate spune despre grupul opus; mai mult încă, pentru a sublinia sentinţa noastră, atragem atenţia asupra importantului fapt că membrii grupului *norocului* sînt cu toţii lefteri, iar membrii grupului *ştiinţă* le-au luat banii. Opinia categorică a acestui juriu este că teoria după care „şapte sus" ar fi un joc de noroc cons-

tituie o doctrină dăunătoare, menită să aducă suferințe și pierderi materiale oricărei comunități care o adoptă.

„În felul acesta, „șapte sus" a fost pus deoparte și inserat în legislația din Kentucky printre jocurile de știință și nu de noroc, astfel încît nu este pasibil de pedeapsa legală", a declarat domnul Knott. „Această sentință a fost consemnată și este în vigoare și în zilele noastre."

ARTICOLUL DOMNULUI BLOKE

Aseară, stimatul nostru prieten, domnul John William Bloke, din Virginia City, a intrat, la o oră înaintată, în biroul unde lucrăm noi secretarii de redacție. O adîncă suferință îi era întipărită pe față. Cu un oftat adînc, a pus respectuos pe masă articolul de care este vorba și apoi s-a îndreptat spre ușă. S-a oprit o clipă în prag, părînd că dă o crîncenă luptă spre a se descătușa de simțămintele ce-l copleșiseră, ca să poate îndruga ceva. În sfîrșit, arătînd cu capul spre manuscris a exclamat cu un glas sugrumat: „E un prieten de-al meu — vai, ce lucru jalnic!" și a izbucnit în lacrimi. Am fost atît de mișcați de desperarea lui, încît nu ne-a dat prin gînd să-l chemăm îndărăt și să ne străduim a-l consola decît prea tîrziu, adică după ce omul plecase. Ziarul era sub tipar, însă știind că prietenul nostru va socoti ca un lucru important publicarea articolului său și nutrind nădejdea că astfel vom aduce o caldă mîngîiere îndureratei sale inimi, am oprit numaidecît mașina și am făcut loc în coloanele noastre următorului „fapt divers":

GROAZNIC ACCIDENT

„Ieri după amiază pe la ora șase, pe cînd domnul William Schuyler, un vechi și respectabil cetățean din South Park, părăsea reședința sa pentru a se duce în oraș, așa cum obișnuiește de ani de zile — cu singura excepție a unui scurt interval din vara anului 1850, cînd a fost nevoit să stea în pat din pricina contuziunilor căpătate în urma tentativei sale de a opri un cal care o luase razna, punîndu-se în chip necugetat drept în urma calului și agitîndu-și mîinile și țipînd, lucru pe care dacă l-ar fi făcut cu o clipă mai devreme, de bună seamă că ar fi speriat și mai rău dobitocul, în loc să-i frîneze goana — și așa îndeajuns de dezastruoasă, ba devenind și mai primejdioasă, dat fiind că soția sa era acolo și vedea îngrozitoarea întîmplare, cu toate că este cel puțin probabil, deși nu absolut cert, că ea s-ar fi dat în lături, cînd s-ar fi petrecut accidentul, nefiind vioaie și cu ochiul la pîndă la cele din jur, în general, ci chiar dimpotrivă, după cum se zice că însăși propria sa mamă ar fi zis, care nu se mai află între noi, ci și-a dat duhul pătrunsă de nădejdea prea fericitei învieri, cam acum vreo trei ani, în vîrstă de optzeci de ani, fiind o femeie cu suflet creștinesc și fără pată, cum se afla ba și fără nici un fel de avere, în urma focului din 1849, care i-a nimicit tot ce avea ea pe lume. Dar așa este viața noastră. Fie ca această solemnă împrejurare să ne slujească la toți ca învățătură și să ne străduim să ne purtăm astfel ca atunci cînd ne soseşte ceasul morții să fim în stare a ne pune mîinile pe inimă, putînd spune fără ascunzișuri și cu sinceritate că de azi înainte ne vom feri de orice pahar care îmbată mințile.“ *Prima ediție a ziarului „Californianul“*.

Directorul a dat buzna peste noi, făcînd un groaznic tărăboi, smulgîndu-și părul din cap, distrugînd mobila din jur și făcîndu-mă albie de porci, ca pe un hoț de cai, nu alta. A zis răspicat că de cîte ori rămîne ziarul pe seama mea, fie măcar o jumătate de ceas, am darul de a mă lăsa dus de cel dintîi mucos sau de cel dintîi idiot, care răsare în birou. Mi-a mai zis că jalnicul „fapt divers“ al d-lui Bloke nu este altceva decît o îngrămădeală de triste aiureli, fără nici o noimă, fără cap, fără coadă, lipsite de orice informație, și că nu era de loc nevoie să oprescc tipărirea ziaru-

lui ca să public așa ceva. Apoi, a mai adăugat că nu a întîlnit măcar o singură persoană care să nu-i dea a înțelege că în redacția *Californianului* există cineva care a înnebunit cu adevărat.

Poftim de vezi ce iese cînd ai inimă bună! Dacă aș fi fost la fel de urîcios și de neîngăduitor ca atîția alții i-aș fi trîntit de la obraz domnului Bloke că nu-i primesc reportajul la o oră atît de tîrzie; dar nu, desperarea lui miorlăită mi-a înmuiat inima și am prins din zbor șansa de a face ceva pentru a-i mai alina durerea. De fapt, nici nu i-am citit materialul, ca să văd dacă merge, ci doar am scris în grabă cele cîteva vorbe de introducere și l-am trimis la cules. Dar uite ce folos mi-a adus bunătatea mea! Mi-a atras asupra capului o furtună de învinuiri și de ocări nemeritate.

Acum, am să citesc și eu un fapt divers, ca să văd dacă are vreun temei toată tevatura scornită din pricina lui. Și dacă are, las că-i arăt eu autorului!

*

Am citit articolul și sînt nevoit a recunoaște că, la prima vedere, pare într-adevăr cam încîlcit. Totuși, am să-l parcurg încă o dată, de la cap la coadă.

*

L-am citit din nou și, într-adevăr, îmi pare mult mai încîlcit ca prima dată.

*

L-am citit de vreo cinci ori și dacă i-aș da de rost, zău că aș merita o mare răsplată! Articolul însă nu îngăduie nici un fel de analiză. Sînt acolo o seamă de lucruri pe care nu le poți pricepe nici în ruptul capului. Nu zice ce s-a întîmplat cu William Schuyler. Zice numai atît cît e necesar ca să-ți trezească interesul și apoi lasă totul baltă. Nu-ți spune cine-i William Schuyler și în care parte din South Park locuiește, nici dacă într-adevăr a plecat spre oraș la ora șase,

nici dacă va fi ajuns vreodată în oraș. Iar dacă va fi ajuns ce i s-o fi întîmplat pe-acolo? El să fie oare individul care a suferit „groaznicul accident"? Ținînd seama de elaborata minuțiozitate a amănuntelor, care se poate observa în acest articol, mi se pare că s-ar cuveni să conțină totuși și mai multe amănunte. Dar, dimpotrivă, este încîlcit — și nu numai încîlcit, dar cu desăvîrșire de neînțeles. „Groaznicul accident", care l-a cufundat pe domnul Bloke într-o jelanie de nedescris și i-a dat ghes să vină în toiul nopții ca să oprească tragerea ziarului, cu gîndul de-a face cunoscută lumii întregi întîmplarea, a fost oare ruperea piciorului domnului Schuyler, cu cincisprezece ani mai înainte? Sau poate „groaznicul accident" a constat în nimicirea averii soacrei lui Schuyler, cu încă mai mulți ani înainte? Sau a constat cumva în însăși moartea acestei persoane, doar cu trei ani înainte (deși nu reiese că ar fi murit în urma unui accident)?

Într-un cuvînt, în ce anume a constat „groaznicul accident"? La ce naiba s-a așezat caraghiosul acela de Schuyler taman în urma unui cal, care-o luase razna, apucîndu-se să țipe și să gesticuleze dacă voia, chipurile, să-l oprească? Și cum dracu a mai putut să fie călcat de un cal, care trecuse de el? Și de ce fel de sfat trebuie să ținem seama? Și ce „învățătură" să tragem din această nemaipomenită învălmășeală de lucruri fără nici un înțeles? Și, mai presus de orice, cam ce legătură să aibă cu toate acestea „paharul care îmbată mințile"? Nu ni se spune că Schuyler avea darul beției sau dacă nevastă-sa avea obiceiul să bea, sau soacră-sa, sau poate chiar calul. Atunci, de unde — hodoronc, tronc! — referirea la paharul cu alcool? Mie, unul, mi se pare că, dacă domnul Bloke în persoană ar fi lăsat nițeluș în pace paharul acela, n-ar mai fi intrat în atîtea încurcături cu acest sîcîitor accident închipuit. Am citit absurdul său articol iarăși și iarăși, cu toate atrăgătoarele-i ipoteze, pînă m-a apucat amețeala; dar nu am izbutit a-i găsi nici capul, nici coada.

Pare sigur că un accident de vreun soi oarecare s-a petrecut pe undeva, dar este cu neputință a hotărî

ce fel de accident şi nici cine l-a avut. Nu-mi place să fac aşa ceva, însă mă simt decis ca data viitoare, cînd li se va mai întîmpla ceva asemănător prietenilor domnului Bloke, să îi cer să adauge note explicative, care să-mi permită a dibui ce fel de accident va fi fost şi cui i se va fi întîmplat. Mai curînd însă, aş prefera să-i moară toţi prietenii decît să fiu iarăşi împins pînă în pragul nebuniei, încercînd a descifra înţelesul vreunei elucubraţii ca cea de mai sus.

EXPERIENȚA FAMILIEI McWILLIAMS CU ANGHINA DIFTERICĂ

(după cum i-a fost relatată autorului acestei cărți de către domnul Mc Williams, un simpatic gentleman din New York, pe care sus-zisul autor l-a întîlnit întîmplător, în cursul unei călătorii)

Ei, bine, ca să revin la punctul unde mă aflam, cînd am făcut o digresiune spre a vă explica cum s-a întîmplat că bîntuia în oraș boala aceea înfricoșătoare și fără leac, anghina difterică — i-am atras atenția doamnei McWilliams asupra micii Penelopa și i-am zis:

— Scumpa mea, în locul tău n-aș lăsa fetița să mestece surceaua asta de brad.

— Dragule, ce rău poate să-i facă? îmi răspunse ea, pregătindu-se totuși să-i ia fetiței surceaua din gură, fiindcă femeile nu pot pricepe nici măcar cea mai simplă sugestie judicioasă, fără a o discuta — e vorba, bineînțeles, de femeile măritate.

— Dar, dragostea mea — i-am replicat — cine nu știe că lemnul de brad e foarte puțin nutritiv. E ultimul lemn pe care-l poate mînca un copil!

Mîna nevestei mele făcu un popas în aer, tocmai cînd voia să ia surceaua, apoi i se înapoie în poală. Vădit contrariată, zise:

— Bărbățele, de obicei ești un om cu scaun la cap. Nu te îndoiești nici tu de asta. Ei, bine, toți

doctorii zic că terbentina din lemnul de brad e bună pentru întărirea spinării și a rinichilor.

— Aha — era o neînțelegere la mijloc. Nu știam că fetița are ceva la șira spinării și la rinichi, nici că medicul familiei a recomandat ..

— Cine ți-a mai spus că șira spinării și rinichii fetiței?...

— Iubirea mea, tu mi-ai dat a înțelege.

— Ce idee! N-am pretins în viața mea așa ceva.

— Păi bine, draga mea, acum două minute mi-ai zis că...

— Ei, las-o-ncolo! Ce-am zis? Puțin îmi pasă ce-am zis. N-are ce să-i strice fetiței, dacă mestecă — ia, acolo — o surcică de brad, dacă așa are ea chef, știi prea bine. Și, chiar așa va face! Uite-așa, și gata!

— Nu mai e nevoie de nici un argument, draga mea. Am sezisat forța raționamentului tău și chiar azi am să comand doi-trei metri cubi din cel mai bun lemn de brad. Nu se poate ca vreunul din copiii noștri să ducă lipsă de așa ceva, în timp ce eu...

— Ah, te rog din suflet, du-te o dată la birou și lasă-mă să răsuflu puțin. Nu poate omul să facă o observație, cît de măruntă, fără ca tu să n-o iei și să nu te apuci s-o sucești și s-o răsucești, întorcînd-o pe față și pe dos, de nu mai știe omul despre ce vorbește. Niciodată nu ți se poate intra în voie.

— Foarte bine, fie cum zici tu. Dar ultima ta observație e atît de lipsită de logică, încît...

Ea și plecase însă, cu o mișcare bruscă, înainte de a-mi fi putut sfîrși fraza, luînd fetița cu dînsa. În aceeași seară la cină, mă întîmpină cu fața albă ca varul.

— Vai, Mortimer, iarcă un caz! Micuțul Georgiei Gordon s-a îmbolnăvit!

— Anghină difterică?

— Anghină difterică.

— Mai este vreo nădejde?

— Nici una, cîtu-i hăul! O, Doamne, ce ne facem!

Curînd, guvernanta ne-o aduse pe Penelopa noastră ca să ne spună noapte bună și să-și bîiguie obișnuita rugăciune, pe genunchii mamei. Tocmai cînd zise:

„Și acum mă duc să fac nani!“ tuși puțin. Nevastă-mea căzu pe spate, ca o ființă trăsnită de moarte. În clipa următoare însă se și ridică, duduind de activitatea pe care o inspiră spaima.

Porunci ca pătucul fetiței să fie mutat din odaia copiilor în dormitorul nostru și se duse pe dată să vadă cum i s-a îndeplinit porunca. Mă luă cu ea, bineînțeles. Am aranjat treburile la iuțeală. În budoarul nevesti-mi am pus un pat de campanie pentru guvernantă. Acum însă doamna McWilliams zise că sîntem prea departe de celălalt copil și ce se face dacă în cursul nopții tocmai acesta ar avea unele simptome — și iar păli biata de ea.

Așa că am dus îndărăt pătucul, am mutat guvernanta în odaia copiilor și am improvizat pentru noi un pat, într-o odaie alăturată.

Îndată, însă, doamna McWilliams își făcu o altă socoteală: dacă băiețașul se va molipsi de la Penelopa? Gîndul acesta îi stîrni o nouă panică și întreg tribul nostru nu izbuti să scoată pătucul din odaia copiilor, de ajuns de iute ca să o mulțumească pe nevastă-mea, deși asista chiar ea în persoană la operațiunile acestea. Mai-mai să facă bucăți pătucul, tot trăgîndu-l în graba-i desperată...

Ne-am mutat la parter; însă acolo nu aveam unde s-o mai înghesuim și pe guvernantă, iar doamna McWilliams socotea că experiența guvernantei ne va fi de un neprețuit ajutor. Așa că ne-am întors încă o dată, cu tot calabalîcul, în dormitorul nostru, simțindu-ne grozav de bucuroși, întocmai ca niște păsări purtate de furtună care și-au găsit iarăși cuibul.

După aceea, doamna McWilliams se repezi din nou în odaia copiilor să vadă cum merg lucrurile pe-acolo. Se întoarse într-o clipă, băgată în sperieți:

— Ce l-o fi făcînd pe Baby să doarmă așa? mă întrebă.

— Ei, asta-i, scumpa mea, i-am răspuns surprins. Baby doarme *totdeauna* leit ca un sfînt într-o icoană.

— Știu, știu; însă acum e ceva cu somnul lui. Pare că... pare că respiră atît de regulat. Ah, e înspăimîntător.

— Dar, draga mea, totdeauna respiră regulat.

— A, știu eu, însă acum e ceva care te înspăimîntă cînd îi asculți răsuflarea. Guvernanta e prea tînără și lipsită de experiență. Maria va sta cu ea aici, să-i fie de ajutor, dacă se întîmplă ceva.

— Asta-i bună, atunci cine are să te ajute pe tine?

— Poți să mă ajuți chiar tu, la nevoie. În orice caz, într-o astfel de împrejurare, eu aș face totul și n-aș lăsa pe nimeni să se amestece.

I-am spus că m-aș socoti curat egoist dacă aș sta în pat și aș dormi lăsînd-o pe ea să se trudească și s-o vegheze pe mica noastră pacientă, toată noaptea asta istovitoare... Ea însă m-a împăcat cu gîndul acesta, așa că bătrîna Maria se duse și-și reluă vechea reședință în odaia copiilor.

Penelopa tuși de două ori prin somn.

— Ah, de ce nu mai vine o dată doctorul Mortimer, e prea cald în odaie, să știi că-i prea cald. Deschide ventilatorul — iute.

L-am deschis, dar m-am uitat la termometru, întrebîndu-mă dacă 70 de grade[1] este într-adevăr o temperatură prea ridicată pentru un copil bolnav.

Într-un tîrziu veni și vizitiul pe care-l trimisesem în oraș, aducîndu-ne vestea că doctorul nostru era bolnav în pat. Doamna McWilliams îmi aruncă o privire pierdută și zise cu glas stins:

— Așa a hotărît pronia cerească! Așa ne-a fost scris. Doctorul n-a fost niciodată bolnav. Niciodată. Vezi, asta pentru că nu ducem viața pe care s-ar cuveni să o ducem, Mortimer. De cîte ori nu ți-am spus-o? Poftim rezultatul. Copila noastră n-are să se mai vindece niciodată. Fii mulțumit, dacă tu ai să ți-o poți ierta; eu una — niciodată.

Fără intenția de a o jigni, dar și fără a-mi alege cu grijă cuvintele, i-am spus că nu prea înțelegeam pe ce se bizuia ea cînd afirma că dusesem o viață atît de păcătoasă.

— Mortimer! Vrei să chemi urgia lui Dumnezeu și asupra lui Baby?

---

[1] Fahrenheit — 40° centigrade (n.t.).

Apoi începu să plîngă, dar deodată exclamă:

— Doctorul trebuie să fi trimis niște medicamente!

— Sigur că da, am liniștit-o. Uite-le. Așteptam doar să-mi îngădui a ți-o spune.

— Ei, atunci, ce stai? Dă-mi-le o dată! Nu știi că nu trebuie să pierdem nici o clipă? Dar nu văd ce rost a mai avut să ne trimită medicamente, de vreme ce știe că boala n-are leac?

Am spus că atîta timp cît mai există un strop de viață, nădejdea nu dispare.

— Nădejde?! Mortimer, nu știi ce vorbești! Pînă și un prunc nenăscut ar judeca mai cu cap. Dacă ai vrea... Uite ce-mi văzură ochii: prescripțiile cer ca să i se dea cîte o linguriță la ceas! O dată pe ceas, ca și cum am avea un an întreg înaintea noastră ca să salvăm fetița! Mortimer, mai repede, te rog. Dă-i o lingură plină, nu o linguriță acestei sărmane făpturi, care se zbate în ghearele morții! Hai, mișcă-te mai iute!

— Cum așa, draga mea, o lingură ar putea să...

— Nu mă scoate din sărite!... Haide, haide, haide, odorul mămichii, comoara mămichii! Leacul e rău și amar, dar are să-i facă bine lui Nelly — e bun pentru puișorul scump al mămichii, are să-i dea sănătate. Așa, așa, culcă-ți căpșorul la pieptul mămichii și fă nani, iute, iute de tot — ah, știu că n-are să mai apuce dimineața! Mortimer, o lingură la fiecare jumătate de ceas are să... Aha, are nevoie și de beladonă; știu că are nevoie și de omeag. Adu-le, Mortimer. Acum lasă-mă, te rog, să procedez cum știu eu. Nu te pricepi de loc la treburile astea.

Ne-am dus la culcare, așezînd pătucul aproape de căpătîiul nevesti-mi. Toată agitația aceasta mă cam istovise și, în două minute, eram pe jumătate adormit. Doamna McWilliams însă mă sculă:

— Dragul meu, ai închis ventilatorul?

— Nu.

— Mi-am închipuit eu. Te rog fă bine și închide-l numaidecît. S-a răcit în odaie.

Am întors mînerul și am adormit iar într-o clipită.

Dar iarăși m-am pomenit că sînt trezit din somn:

— Dragul meu, nu te supăra... Vrei să muți pătucul în partea ta? E mai aproape de sobă.

L-am mutat, însă m-am împiedicat de preș, și am trezit copila. Apoi am ațipit din nou, în timp ce nevastă-mea o liniștea pe suferindă. Nu trecu însă mult și prin ceața toropelii mele se iviră, ca un murmur din depărtare, aceste cuvinte:

— Mortimer, dacă am avea puțină untură de gîscă — vrei să suni?

M-am dat jos din pat, pierdut în vise, și am călcat motanul care s-a grăbit să protesteze. Ar fi căpătat dumnealui una bună, să se sature de a mai face tărăboi, dacă n-aș fi lovit scaunul în loc să-l lovesc pe el.

— Zău, Mortimer, de ce vrei să faci lumină și să trezești iarăși fetița?

— Fiindcă vreau să văd unde m-am lovit, cît de mare e umflătura, Carolina.

— Bine, atunci uită-te și la scaun — nu mă îndoiesc că l-ai paradit. Bietul motănel, ia închipuiește-ți că l-ai fi...

— Ei, tocmai de motan îmi arde acum! Nu i s-ar fi întîmplat nimic, dacă o lăsai pe Maria să rămînă aici și să vadă ea de treburile astea, care intră în sarcina ei și nu în a mea.

— Vai, Mortimer, cum de nu ți-e rușine să spui una ca asta. Păcat de Dumnezeu dacă nu poți face asemenea mici servicii pe care ți le cer, într-un ceas atît de cumplit cînd copilul nostru...

— Gata, gata, fac tot ce poftești. Dar, degeaba, nu pot trezi pe nimeni cu clopotul ăsta. S-au dus toți la culcare. Unde-i untura de gîscă?

— Pe cămin, în odaia copiilor. Dacă te duci acolo, spune-i Mariei...

Am adus untura de gîscă și m-am culcat iar.

Din nou m-a strigat.

— Mortimer, sînt tare mîhnită că trebuie să te deranjez, dar s-a făcut prea rece ca să aplic leacul ăsta. Te superi dacă te rog să aprinzi focul? Totul e pregătit, numai să aprinzi chibritul.

M-am tîrît pe jos, cum am putut, și am aprins focul, rămînînd apoi încremenit locului.

— Mortimer, nu sta acolo, ai să răcești rău de tot. Vino în pat.

În timp ce mă îndreptam spre pat, ea zise:

— Stai, stai o clipă, te rog. Mai dă-i fetiței din doctorie.

M-am supus. Era o doctorie care învioră într-o oarecare măsură pe copil; așa că soția mea profită de acest interval de trezie ca să despoaie fetița și să o ungă din cap pînă în picioare cu untură de gîscă. Am adormit iarăși în curînd, dar din nou a trebuit să mă scol.

— Mortimer, simt un curent. Îl simt foarte lămurit. Nu-i nimic mai rău pentru boala asta decît un curent de aer rece. Te rog să muți pătucul în fața focului.

O făcui și p-asta, dar mă împiedicai iar de preș, pe care îl azvîrlii în foc. Doamna McWilliams sări din pat și-l salvă. Ca urmare, am avut un mic schimb de cuvinte. Am mai dormit puțintel între timp și pe urmă m-am sculat la cerere și am croit o cataplasmă din sămînță de in, care a fost pusă pe pieptul fetiței și lăsată acolo ca să-și îndeplinească efectul tămăduitor.

Dar, pentru că un foc de lemne nu ține o veșnicie, m-am sculat din douăzeci în douăzeci de minute și l-am împrospătat, oferind astfel doamnei McWilliams prilejul de a scurta cu zece minute pauzele dintre lingurile cu doctorie, fapt care i-a produs o mare satisfacție. Din cînd în cînd, la intervale, am realimentat cataplasmele din sămînță de in și am aplicat foi de muștar și alte soiuri de vezicatoare în locurile pe care le puteam găsi libere pe trupul copilului. Spre dimineață, însă, lemnele se isprăviră și nevastă-mea mă trimise la pivniță să aduc altele.

— Draga mea — i-am spus — ai făcut treabă bună și fetiței trebuie să-i fie acum destul de cald cu îmbrăcămintea suplimentară ce o poartă. Am putea eventual să-i mai punem încă un strat de cataplasme și...

N-am apucat să sfîrșesc fraza, că am fost imediat pus la punct. Am cărat, așadar, o bucată de vreme

lemnele și pe urmă m-am pus iarăși pe sforăite, cum poate să o facă numai un om căruia i-a pierit toată vlaga și al cărui suflet e pustiit. Tocmai cînd se lumina bine de ziuă, am simțit pe umăr o încleștare care m-a adus brusc în simțiri. Nevastă-mea se zgîia la mine și horcăia. De îndată ce putu prinde glas, zise:

— Totul s-a sfîrșit! Fetița transpiră! Ce ne facem acum?

— Doamne-păzește, cum m-ai speriat! Eu, unul, nu știu ce s-ar cuveni să facem. Poate că dacă am jupui-o și am pune-o iarăși în curent...

— Vai, idiotule! N-avem nici o clipă de pierdut! Du-te după doctor. Du-te chiar tu. Spune-i că trebuie neapărat să vină — viu sau mort.

L-am smuls pe bietul bolnav din pat și l-am adus. S-a uitat la fetiță și ne-a liniștit, spunîndu-ne că nu-i pe moarte. Pentru mine, vorbele lui au însemnat o bucurie de nespus, însă pe nevastă-mea au scos-o din sărite, de parcă i-ar fi adus un afront personal. Pe urmă doctorul ne aduse la cunoștință că tusea fetiței provenea dintr-o ușoară iritație în gît.

La auzul acestor cuvinte, am crezut că nevastă-mea are de gînd să-i arate ușa. Pe urmă doctorul i-a mai zis că are să o facă pe fetiță să tușească mai tare și să înlăture astfel cauza boalei. Așa că i-a dat ceva care i-a stîrnit o adevărată criză de tuse și iată că pe dată scoase la iveală o mică aschie de lemn, sau cam așa ceva.

— Fetița n-are anghină difterică, zise doctorul. A mestecat o bucățică de șipcă de brad sau ceva asemănător și i-au rămas cîteva aschii în gît. N-au să-i facă nici un rău. Am intervenit zicînd:

— Nu spuneam eu? Sînt încredințat că nu au să-i facă nici un rău. Într-adevăr, terbentina pe care o conțin aschiile acestea este foarte indicată pentru anumite boli specifice copiilor. Soția mea poate să vă asigure de acest lucru.

Dar dumneaei nici pomeneală. Ne întoarse spatele cu dispreț și ieși din odaie. De atunci există în traiul nostru cotidian un episod de care nu pomenim nicio-

dată, iar valurile vieții noastre curg cu o adîncă și netulburată seninătate.

(Foarte puțini bărbați căsătoriți au trecut printr-o încercare asemănătoare cu cea a lui McWilliams și de aceea autorul acestei cărți a socotit că poate noutatea tantului va trezi un interes de o clipă cititorului.)

DOAMNA McWILLIAMS ȘI TRĂSNETUL

— Ei bine, domnule — își reluă domnul McWilliams povestirea — teama de trăsnet este una din cele mai jalnice metehne care poate lovi o ființă omenească. Mai mult femeile suferă de meteahna asta; dar cînd și cînd mai găsești cîte-un cățeluș sau vreun bărbat atins de ea. E o meteahnă foarte întristătoare, fiindcă bagă toți dracii în om și-l aduce într-un hal fără de hal, de nu poți s-o liniștești pe biata victimă cu vorba bună, nici s-o faci să se rușineze. O femeie, în stare să înfrunte diavolul sau chiar un șoricel, își pierde cumpătul și se pierde cu totul în fața unui fulger. Mai mare mila să vezi ce spaimă o cuprinde.

Ei și-așa, cum vă zisei, mă pomenesc că-mi răsună în urechi un geamăt înăbușit: „Mortimer! Mortimer!", dar nu mă dumeream de unde venea. De-ndată ce mi-am venit puțintel în fire, m-am apucat să bîjbîi prin beznă și am întrebat:

— Evangeline, tu strigi așa? Ce-i cu tine? Unde ești?

— M-am băgat în dulap. Nu ți-e rușine să stai tolănit și să sforăi în halul ăsta, cînd afară bîntuie o furtună năprasnică?

— Ia te uită! De ce să-i fie rușine omului că doarme!? Nu, că-i bună! Cum poate să-i fie cuiva rușine cînd doarme, Evangeline.

— Cum are să-ți fie rușine, Mortimer, tocmai ție, care dormi buștean? Nici pomeneală — nici măcar nu te străduiești să te simți rușinat.

După care urechile mele deslușiră niște suspine sugrumate. Zgomotul acesta mi-a spulberat vorbele răspicate care-mi stăteau pe limbă și-n locul lor am zis:

— Îmi pare rău, draga mea, crede-mă că sînt mîhnit. Nici prin gînd nu mi-a trecut să mă port așa. Hai îndărăt în pat și...

— Mortimer!

— Doamne-dumnezeule! Ce-i cu tine, draga mea?

— Nu cumva ești tot în pat?

— Ba da, firește.

— Scoală-te numaidecît. Îmi închipuiam că o să ai măcar puțintică grijă de viața ta, măcar de dragul meu și al copiilor, dacă nu-ți pasă de tine.

— Dar, dragoste...

— Taci, Mortimer. Știi că nicăieri nu-i mai primejdios decît în pat, pe-o urgie ca asta — în toate cărțile scrie așa; da' tu stai mai departe în pat și-ți pierzi cu bună știință viața. Și asta numai din pricina maniei tale de a trăncăni și trăncăni într-una.

— Ei, las-o naibii de treabă, Evangeline, iaca m-am sculat și eu. Sînt...

(Frază întreruptă de scăpărarea neașteptată a unui fulger, urmată de un mic țipăt îngrozit, scos de doamna McWilliams, și de un trăsnet înfricoșător.)

— Așa! Vezi rezultatul. Ah, Mortimer, cum de ești așa nesocotit ca să înjuri tocmai pe o vreme ca asta!

— N-am înjurat. Și în orice caz trăsnetul n-a fost din pricina exclamației mele. Tot s-ar fi auzit, chiar dacă n-aș fi scos nici o vorbă; tu știi foarte bine, Evangeline — cel puțin, s-ar cuveni să știi — că dacă atmosfera e încărcată cu electricitate...

— Ah, sigur, dumnealui îi arde iar de discuții! Nu pricep cum de îndrăznești să te porți așa cînd casa-i fără paratrăsnet, iar sărmana ta soție și bieții copilași sînt în voia proniei cerești. Ce faci acolo? Aprinzi un chibrit pe-o vreme ca asta? Zău că te-ai țicnit de-a binelea!

— Dă-o-ncolo, femeie, ce rău fac? E beznă ca-ntr-un suflet de păgîn și...

— Aruncă-l! Aruncă numaidecît chibritul! Ți-ai pus în gînd să ne jertfești pe toți? Știi bine că nimic nu atrage mai mult trăsnetul decît o lumină (Fss — pîrr — bum — barabum — bum — bum!) Sst, ascultă! Vezi ce-ai făcut!

— Ei, ce-am făcut? Pe cît știu eu, un chibrit poate atrage trăsnetul, dar nu-l provoacă — îmi pun capul. Și de data asta n-a atras nici măcar un trăsnet de două parale; fiindcă dacă lovitura era îndreptată împotriva chibritului, atunci tare prost țintaș a mai fost ăla — cred că avea aproximativ zero șanse dintr-un milion să-l nimerească. Păi la bîlciul din Dollymont un țintaș de teapa asta...

— Nu ți-e rușine obrazului, Mortimer! Sîntem în pragul morții și într-o asemenea clipă îți mai arde să vorbești așa. Dacă n-ai poftă să... Mortimer!

— Poftim?

— Ți-ai făcut rugăciunea aseară?

— Am—am—vrut să mă rog, dar m-am zbătut să aflu cît fac doisprezece ori treisprezece, și... (Fss — buum —dumdurudum — huum! rruum — bruum — bang — trosc!)

— Vai, sîntem pierduți! Nu mai e nici o nădejde! Cum de-ai putut să treci cu vederea un lucru așa de însemnat pe o vreme ca asta?

— Dar nu era de loc o „vreme ca asta"! Nu se zărea nici un nor pe cer. De unde să știu că are să se dezlănțuie tot tărăboiul și prăpădul ăsta, pentru un flecușteț de păcat? Și cred că nu-i prea frumos din parte-ți să faci atîta caz pe chestia asta mai ales că se întîmplă așa de rar; n-am uitat să-mi fac rugăciunea de cînd cu pacostea aceea de cutremur de acum patru ani.

— Mortimer! Ce vorbe-s astea? Ai uitat de frigurile galbene?

— Draga mea, mereu îmi pui în circă frigurile galbene și cred că pe nedrept. Nu poți trimite nici măcar o depeșă pînă la Memphis, fără releuri; atunci cum o să ajungă chiar așa departe mica mea abatere de la

cele sfinte? Hai, treacă-meargă, iau asupră-mi cutremurul, fiindcă s-a petrecut prin apropiere, dar zău dacă-mi trece prin cap să fiu țap ispășitor, să fiu spînzurat pentru toate ticăloasele de...

(Fss — buum — durum — huum — bang — bang!)

— Ah, Dumnezeule mare! Știu precis că a trăsnit undeva, Mortimer. Nu mai apucăm noi ziua de mîine. Ar fi bine să-ți amintești, cînd vom ajunge pe lumea cealaltă, de vorbele tale îngrozitoare! Mortimer!

— Da! Ce mai e?

— Glasul tău sună oarecum... Mortimer, nu cumva stai drept în fața gurii căminului?

— Întocmai! Asta-i crima ce-o săvîrșesc acum.

— Treci mai la o parte. Imediat. Parcă te-ai hotărît să aduci pierzania pe capul nostru, al tuturora. Nu știi oare că nu există mai bun conducător de trăsnet decît un cămin deschis? Acum unde te-ai dus?

— Aici, lîngă fereastră.

— Ah, pentru numele lui Dumnezeu, ți-ai pierdut capul? Fugi de-acolo imediat. Pînă și pruncii de la sînul mamelor știu că e moarte curată să stai lîngă fereastră, cînd tună și fulgeră. Doamne, Doamne, știu precis că n-am să mai văd ziua de mîine în vecii vecilor. Mortimer?

— Da?

— Ce foșnește acolo?

— Nu te teme, eu...

— Ce faci?

— Caut brăcinarii, să-mi prind și eu nădragii.

— Iute! Aruncă cît colo blestemățiile alea! Poate ții morțiș să-ți pui straiele pe-o furtună ca asta, cînd știi prea bine că toate somitățile în materie sînt de acord că lîna atrage trăsnetele. Ah, Doamne, Doamne, nu-i destul că viața omului e-n primejdie din cauze naturale, mai trebuie să faci și tu tot ce-ți trăsnește prin cap ca să mărești primejdia. Ah, nu cînta! Unde ți-o fi capul?

— Zău? Dar cu asta ce mai stric?

— Mortimer, nu o dată, ci de-o sută de ori ți-am spus: cîntatul stîrnește în atmosferă vibrații care în-

trerup curentul fluidului electric și... La ce naiba mai deschizi ușa aia?

— Doamne sfinte, femeie, și asta aduce nenorocire?

— Nenorocire? Moarte! Oricine s-a ocupat cît de puțin de chestiunile astea știe că dacă faci curent, pur și simplu chemi trăsnetul în casă. N-ai închis ușa de tot; închide-o ca lumea și cît mai iute, dacă nu vrei să fim nimiciți cu toții. Ah, e îngrozitor să stai închisă în dulap, ca un smintit, pe-un asemenea prăpăd. Mortimer, ce faci acum?

— Nimic. Am deschis robinetul. În odaie e o zăpușeală de te înăbuși, nu alta. Vreau să-mi dau cu puțină apă pe față.

— Nici vorbă că ți-ai pierdut pînă și dramul de minte pe care-l mai aveai! Trăsnetul lovește apa de cincizeci de ori mai tare decît oricare altă substanță. Închide imediat robinetul! Ah, Doamne, sînt sigură că nimic pe lume nu ne mai poate mîntui. Mi se pare că... Mortimer, asta ce-a mai fost?

— A fost un bleste... un tablou. A căzut...

— Va să zică, stai la perete! N-am mai pomenit o asemenea imprudență! Nu știi că nu există mai bun conducător de electricitate decît peretele? Vino-n-coace! Și pe deasupra erai cît pe-aci să și blestemi! Ah, cum poți fi așa de mîrșav, cînd familia ta se află la asemenea strîmtoare? Mortimer, ai comandat salteaua de puf, așa cum ți-am cerut?

— Nu, am uitat.

— Ai uitat! S-ar putea să te coste viața. Dac-ai avea acum o saltea de puf și-ai putea să o întinzi în mijlocul odăii și să te culci pe ea, ai fi în deplină siguranță. Vino-năuntru, în dulap, hai iute, pînă n-apuci să faci și alte blestemății.

Am încercat să intru, însă nu încăpeam amîndoi în dulăpior, cu ușa închisă, decît dacă ne resemnam să murim sufocați. Am gîfîit o leacă, pe urmă mi-am croit — cu chiu cu vai — drum afară. Nevasta mi-a strigat:

— Mortimer, trebuie să faci ceva ca să scapi cu viață. Dă-mi cartea aia germană care-i pe cămin și-o

lumînare; dar nu cumva s-o aprinzi tu; dă-mi și un chibrit, c-o aprind eu aici. Cartea aceea cuprinde unele sfaturi...

Am luat cartea — cu prețul spargerii unui vas și al altor cîteva lucruri fragile, — și doamna s-a închis în dulăpior cu lumînarea ei. Am avut o clipă de răgaz; apoi iar m-a strigat:

— Mortimer, ce-a fost asta?

— Nimic... pisica.

— Pisica! Vai, pierzanie curată! Prinde-o și-nchide-o în baie. Repede, dragoste! Pisicile sînt doldora de electricitate. Sînt sigură că are să-mi albească tot părul, după primejdiile înfiorătoare din noaptea asta...

Am auzit iar niște oftaturi înăbușite. Dacă n-ar fi fost suspinele, n-aș fi avut curajul să fac nici cea mai mică mișcare pentru o aventură atît de nebunească, prin bezna aceea.

Totuși, mi-am văzut de misiunea mea — peste trupul scaunelor și împotriva a tot felul de obstacole, toate tari și majoritatea prevăzute cu colțuri ascuțite — și în cele din urmă am vîrît pisoiul în noptieră, cauzînd pagube de mai bine de patru sute de dolari în mobile distruse. După care, din dulap, am auzit iarăși cuvintele înăbușite ale nevesti-mi:

— Cică lucrul cel mai sigur este să stai pe-un scaun în mijlocul odăii, Mortimer, și că picioarele scaunului trebuie să fie izolate cu corpuri rău conducătoare de electricitate. Asta-i! Trebuie să pui picioarele scaunului în niște vase mari de sticlă. (Fss — buum — bang — trosc!) Vai, i-auzi cum face! Grăbește-te, zău, Mortimer, pînă nu te trăsnește!

Am izbutit să găsesc și să iau vasele. Am luat ultimele patru, căci pe toate celelalte le spărsesem. Am izolat picioarele scaunului și-am cerut noi instrucțiuni.

— Mortimer, i-auzi ce scrie-aici: *„Während eines Gewitters, entferne man Metalle, wie z. B. Ringe, Uhren, Geschüssel, etc. von sich und halte sich auch nicht an solchen Stellen auf, wo viele Mettalle bei einander liegen, oder mit andern Körper verbunden sind,*

wie an Herden, Oefen, Eisengittern u. dgl.[1]" Ce-nseamnă asta, Mortimer? Înseamnă că trebuie să ții metalele în preajma ta, sau să le înlături din preajma ta?

— De, Dumnezeu știe! Pare nițeluș cam încîlcit. Toate sfaturile nemțești sînt, oricum le-ai suci, încîlcite. Cred că fraza e pusă mai mult la cazul dativ, cu un pic de genetiv și acuzativ, strecurat pe ici și colo, ca să fie; așa dar, după cîte am priceput, socotesc că trebuie să ții ceva metale prin preajma ta.

— Da, așa trebuie să fie. E la mintea cocoșului că-i așa. Sînt un fel de paratrăsnete, pricepi? Pune-ți coiful de pompier, Mortimer; are mult metal.

M-am dus și mi l-am pus — era un obiect care mă apăsa și mă vătăma al dracului, de loc îmbietor la purtat pe-o noapte apăsătoare, într-o odaie cu zăpușeală. Pînă și cămașa de noapte mi se părea un veșmînt de prisos.

— Mortimer, cred că ar trebui să-ți aperi mijlocul. Nu vrei să-ți încingi sabia de milițian, te rog?

I-am făcut pe plac.

— Acum, Mortimer, ar trebui în vreun fel să-ți aperi și picioarele. Pune-ți, te rog, pintenii.

Mi i-am pus în tăcere, ținîndu-mă să nu răbufnesc.

— Mortimer, uite ce mai scrie: *Das Gewitterläuten ist sehr gefährlich, weil die Glocke selbst, sowie der durch das Läuten veranlasste Luftgang und die Höhe des Thurmes den Blitz anziehen könnten*"[3]. Mortimer, asta înseamnă că-i primejdios să nu tragi clopotele bisericii pe vreme de furtună?

— Da, cam așa, dacă e participiul trecut al cazului nominativ singular. Da, cam așa, dacă e participiul trecut al cazului nominativ singular. Da, mi se pare că e chiar așa. Da. Cred că înseamnă că din pricina înălțimii clopotniței și din lipsă de *Luftzug*, ar fi foarte

---

[1] În timp de furtună, e indicat să fie îndepărtate metalele — ca de pildă: inele, ceasuri, veselă etc. — și nici nu trebuie să te oprești în locuri unde se află îngrămădite multe metale sau obiecte în legătură cu metale, cum ar fi mașini de gătit, sobe, grilaje etc. (n.a.).

Acest mod de semnalizare este foarte periculos, deoarece însuși clopotul, precum și curentul de aer produs de bătaia lui, ca și înălțimea turnului, ar putea să atragă fulgerul (n.a.).

primejdios (*sehr gefährlich*) să nu tragi clopotele pe vreme de furtună; ba, mai mult încă, nu vezi, însăşi topica...

— Lasă asta, Mortimer; nu pierde bunătate de vreme cu farafastîcurile tale. Ia clopotul cel mare din sufragerie şi aşa vom fi aproape în siguranţă. Ah, Doamne, acum cred că vom fi, în sfîrşit, salvaţi!

Mica noastră vilă este aşezată pe creasta cea mai înaltă a unui şir de coline, care domină o vale. În vecinătate se află cîteva ferme şi cea mai apropiată este la vreo trei-patru sute de paşi.

După ce cocoţat pe un scaun bălăngănisem preţ de vreo şapte-opt minute din clopotul acela înfiorător, aud deodată un trosnet îngrozitor la obloane şi văd cum cineva vîră pe fereastră o lanternă puternică şi se răsteşte cu glas dogit:

— Ce Dumnezeu se petrece aici?

Fereastra era înţesată cu capete de oameni, iar capetele erau numai ochi care se holbau aiuriţi la cămaşa-mi de noapte şi la echipamentul meu de război.

Am azvîrlit clopotul, am sărit jos de pe scaun, ruşinat, căutînd să mă explic:

— Nu se petrece nimic rău, prieteni — numai cîteva belele pricinuite de furtună. Încercam să ţin la distanţă trăsnetul.

— Furtună? Trăsnet? Ce-i cu dumneata, domnule Mc. Williams? Ţi-ai pierdut minţile? E-o noapte minunată, înstelată, n-a fost nici urmă de furtună.

M-am uitat afară şi am fost atît de uluit, încît mi-am pierdut graiul o bucată de vreme. După care am zis:

— Nu mai pricep nimic. Am văzut limpede scăpărarea fulgerelor printre perdele şi obloane şi-am auzit cum trăsnea.

Unul după altul, oamenii aceia se întinseră la pămînt ca să rîdă în voie şi doi dintre ei muriră. Unul din supravieţuitori remarcă:

— Păcat că nu v-a dat prin cap să deschideţi obloanele şi să vă uitaţi spre colina de acolo. Ce-aţi auzit n-a fost tunet; ce-aţi văzut nu erau decît artificii. Ştiţi, telegraful a adus nişte veşti tocmai la miezul

nopții; Garfield a fost ales președinte — asta-i toată socoteala!

— Da, domnule Twain, cum spuneam la început (zise domnul McWilliams) oamenii au atîtea reguli care-i apără de trăsnet, și așa de strașnice, încît cel mai de neînțeles lucru din lume pentru mine este cum de mai izbutește cineva să fie trăsnit.

Și zicînd acestea își luă plasa de voiaj și umbrela; apoi coborî. Trenul ajunsese în orașul său...

ORDONANȚA NEAGRĂ A GENERALULUI WASHINGTON

— Schiță biografică —

Partea senzațională a vieții acestui celebru om de culoare începe propriu-zis o dată cu moartea lui, sau mai bine zis: trăsăturile marcante ale biografiei sale încep din ziua primei sale morți... Pînă în clipa aceea, se auzise prea puțin de el, dar de-atunci încoace s-a auzit mereu; s-a auzit necontenit de el, la intervale matematic statornicite. Cariera i-a fost cît se poate de remarcabilă și m-am gîndit că istoricul ei ar constitui o prețioasă contribuție la biografiile literaturii noastre. De aceea, am strîns cu grijă materialele pentru o asemenea lucrare — din izvoare autentice — și le înfățișez aici publicului. Am înlăturat în mod riguros din aceste pagini tot ceea ce avea un caracter îndoielnic, cu scopul de a introduce lucrarea mea în școli, pentru instruirea tineretului patriei mele.

Numele faimoasei ordonanțe a generalului Washington[1] a fost George. După ce și-a slujit cu devotament ilustrul stăpîn, vreme de o jumătate de veac, bucurîndu-se în tot cursul îndelungatului stagiu de înalta sa stimă și încredere, și-a făcut în cele din urmă și

[1] George Washington (1732—1799) a condus trupele revoluționare americane în războiul pentru independență (1775—1783) și a fost apoi ales președinte al S.U.A. în 1789. La expirarea mandatului a fost reales pe o perioadă de patru ani (n.t.).

dureroasa datorie de a-şi însoţi prea iubitul stăpîn spre locul de paşnică odihnă, conducîndu-l la mormîntul de pe malul Potomacului. Zece ani mai tîrziu — în 1809 — încărcat de ani şi onoruri, a murit la rîndul lui, plîns de toţi cei care-l cunoşteau. Iată cum relatează evenimentul o foaie a vremii, *Boston Gazette*:

„George, ordonanţa favorită a regretatului George Washington a murit la Richmond, Virginia, joia trecută, la frumoasa vîrstă de nouăzeci şi cinci de ani. Facultăţile mintale îi rămăseseră neştirbite şi memoria nu l-a părăsit decît cu cîteva minute înaintea decesului. El a fost de faţă la a doua instalare în funcţia de preşedinte a lui Washington şi de asemeni la înmormîntarea lui şi îşi amintea desluşit toate episoadele mai de seamă, legate de aceste însemnate împrejurări".

De atunci încoace nu am mai auzit cîtuşi de puţin de ordonanţa favorită a generalului Washington, pînă în luna mai 1825, dată la care ordonanţa a murit din nou. Un ziar din Philadelphia vorbeşte astfel despre tristul eveniment:

„La Macon, Georgia, săptămîna trecută, un om de culoare numit George, care fusese ordonanţa favorită a generalului Washington, a murit la înaintata vîrstă de nouăzeci şi cinci de ani. Pînă cu cîteva ceasuri înainte de moartea sa, el a fost în deplina stăpînire a tuturor facultăţilor şi îşi putea aminti desluşit de cea de a doua intrare în funcţie a lui Washington, de moartea şi îngroparea lui, de predarea lui Cornwalis, de bătălia de la Trenton, de suferinţele şi încercările grele de la Valley Forge, etc. Decedatul a fost condus la groapă de întreaga populaţie din Macon."

La 4 iulie 1830 şi de asemeni în 1834 şi 1836, eroul acestei schiţe a fost elogiat cu mare pompă de la tribună de către un orator al zilei, iar în noiembrie 1840 omul a murit iarăşi. *Republicanul* din St. Louis, cu data de 25 noiembrie 1840, grăieşte precum urmează:

ALTĂ RELICVA A REVOLUȚIEI S-A DUS DINTRE NOI

„George, odinioară ordonanța favorită a generalului Washington, a murit ieri în casa domnului John Leavenworth, din orașul nostru, la venerabila vîrstă de nouăzeci și cinci de ani. A fost în deplina stăpînire a facultăților sale mintale pînă în ceasul morții și își amintea limpede de prima și cea de-a doua instalare în funcție, precum și de moartea președintelui Washington, de predarea lui Cornwallis, de bătăliile de la Trenton și Monmouth, de suferințele îndurate de către armata patrioților la Valley Forge, de proclamația Declarației de Independență, de discursul lui Patrick Henry în Adunarea Delegaților din Virginia și avea multe alte străvechi amintiri de un deosebit interes. Puțini albi au murit atît de regretați ca acest bătrîn negru. Înmormîntarea s-a bucurat de-o foarte largă participare."

În următorii zece sau unsprezece ani, eroul acestei schițe biografice a apărut, la intervale diferite, la mai multe sărbătoriri ale zilei de 4 iulie, în diferite părți ale Uniunii și a fost arătat publicului și omagiat de la tribunele oratorilor, cu un succes măgulitor. În toamna anului 1855, el a murit iarăși. Iată ce relatează ziarele din California despre această împrejurare:

ÎNCĂ UN BĂTRÎN EROU S-A STINS DIN VIAȚĂ

„La Dutch Flat, a murit la 7 martie, George (fosta ordonanță particulară a generalului Washington), la vîrsta respectabilă de nouăzeci și cinci de ani. Memoria sa, care nu l-a trădat pînă în ultima clipă, a fost o minunată visterie de amintiri prețioase. El își amintea deslușit de prima și cea de a doua intrare în funcție, precum și de moartea președintelui Washington, de predarea lui Cornwallis, de bătăliile de la Trenton, Monmouth și Bunker Hill, de proclamarea Declarației de Independență și de înfrîngerea lui Braddock. George era foarte respectat în Dutch Flat și se socotește că la înmormîntare au fost prezenți zece mii de oameni."

Ultima dată, eroul acestei schiţe biografice a murit în iunie 1869 şi, pînă la proba contrarie, este drept să presupunem că, de astă dată, a murit de-a binelea. Ziarele din Michighan relatează astfel tristul eveniment:

ALTĂ IUBITĂ RELICVĂ A REVOLUŢIEI A PIERIT

„Negrul George, odinioară ordonanţa favorită a generalului Washington, a murit la Detroit, săptămîna trecută, la vîrsta patriarhală de nouăzeci şi cinci de ani. Pînă în clipa morţii, mintea i-a fost netulburată şi el îşi putea aminti limpede de prima şi cea de-a doua intrare în funcţie, precum şi de moartea lui Washington, de predarea lui Cornwallis, de bătăliile de la Trenton şi Monmouth şi Bunker Hill, de proclamarea Declaraţiei de Independenţă, de înfrîngerea lui Braddock, de aruncarea în Ocean a ceaiului, în portul Boston, şi de debarcarea Pelerinilor. A murit foarte respectat şi a fost urmat la mormînt de o nesfîrşită mare de oameni."

Bătrînul şi credinciosul slujitor s-a dus! N-o să-l mai vedem niciodată, doar dacă nu învie din nou. S-a încheiat lunga şi splendida sa carieră de decese, deocamdată, şi doarme în pace — cum dorm numai cei care şi-au meritat deplin odihna. A fost un om remarcabil din toate punctele de vedere. Pentru vîrsta lui, s-a menţinut mai bine decît oricare altă celebritate, care a figurat în istorie şi cu cît a îmbătrînit, cu atît i-a sporit memoria. Dacă mai trăieşte pînă la o viitoare moarte, îşi va aminti limpede şi de descoperirea Americii.

Acest *résumé*[1] de mai sus al biografiei sale îl socotesc exact, în linii mari, deşi se poate ca eroul meu să mai fi murit o dată sau de două ori prin cine ştie ce locuri obscure, unde evenimentul a scăpat ziariştilor şi nu a mai căpătat notorietate. În toate notiţele despre moartea sa, pe care le-am citat, găsesc o greşeală care socot că s-ar cuveni să fie corectată. În aceste relatări, el a murit în acelaşi fel şi la aceeaşi vîrstă

[1] În original, în limba franceză (n.t.).

de nouăzeci şi cinci de ani. Aşa ceva nu se poate să se fi întîmplat. Ar fi putut muri o dată sau poate cel mult de două ori, însă n-ar fi putut-o ţine aşa cu vîrsta la nesfîrşit. Hai să admitem că prima dată, cînd a murit, avea nouăzeci şi cinci de ani; înseamnă că în 1864, cînd a murit ultima oară, era în vîrstă de o sută cincizeci şi unu de ani. Dar vîrsta lui nu a ţinut pasul cu amintirile. Cînd a murit ultima dată, îşi amintea deslușit de debarcarea Pelerinilor, care s-a petrecut în 1620. Trebuie să fi avut vreo douăzeci de ani, cînd a fost martor la acest eveniment; de aceea putem susţine cu siguranţă că ordonanţa generalului George Washington era cam pe aproape de două sute şaizeci sau şaptezeci de ani, cînd, în cele din urmă, a părăsit viaţa aceasta pămînteană.

Aşteptînd un termen de ajuns de îndelungat, ca să văd dacă eroul acestei schiţe a plecat dintre noi în chip demn de încredere şi irevocabil, îi public acum biografia, cu toată convingerea în adevăr şi o ofer respectuos naţiunii îndoliate.

P.S. — Văd în ziare că acest infam şarlatan bătrîn a murit iarăşi, acum în Arkansas. Adică e a şasea oară cînd se află că a murit şi de fiecare dată în alt loc. Moartea ordonanţei lui Washington a încetat de a mai fi o noutate; farmecul ei a pierit; lumea s-a săturat de ea; să-i punem capăt o dată pentru totdeauna. Acest negru bine intenţionat, însă rău îndrumat, a pus pînă acum şase comunităţi diferite la cheltuială, ca să-l îngroape cu pompă, şi a înşelat zeci de mii de oameni, făcîndu-i să-l conducă la groapă cu iluzia că li se acordă o aleasă şi deosebită onoare. Să-l lăsăm acum să rămînă îngropat de-a binelea; şi fie ca ziarul care, în viitor, va vesti lumii întregi că a murit ordonanţa neagră a generalului Washington, favoritul său, să sufere cea mai drastică mustrare.

O CONVORBIRE TELEFONICĂ

Socotesc că o convorbire telefonică — atunci cînd nu faci altceva decît să stai, fără să iei parte la discuţie — este una din cele mai impresionante curiozităţi ale vieţii noastre moderne. Ieri, în timp ce scriam un profund articol asupra unui sublim subiect filozofic, am ascultat, vrînd-nevrînd, chiar în odaia mea, o asemenea conversaţie. Remarc că totdeauna se scrie cel mai bine cînd cineva vorbeşte la telefon în preajma ta. Ei bine, povestea a început cam aşa. Un membru al obştei noastre a intrat şi mi-a cerut să pun casa noastră în legătură cu locuinţa lui Mr. Bagley, de la celălalt capăt al oraşului. Am observat în multe case că sexul slab se fereşte de obicei să cheme singur oficiul central. Nu ştiu de ce, dar aşa procedează femeile. Astfel că am chemat eu centrala, după care a urmat această discuţie:

Centrala (morăcănoasă): Alo!

Eu: Oficiul central?

Centrala: Sigur că da. Ce poftiţi?

Eu : Vreţi să-mi daţi legătura cu casa Bagley, vă rog?

Centrala: S-a făcut. Staţi cu urechea lipită de receptor.

Pe urmă aud un „fîş-ţîc-pîr-scîrţ-fîş“, apoi un oribil „scrîşnet“ de dinţi şi, în cele din urmă, un glas femenin, care ciripeşte:

— Da-a? (Cu inflexiuni tot mai înalte.) Doriţi să vorbiţi cu mine?

Fără a răspunde am înmînat solicitantei receptorul şi m-am retras. Astfel, am fost martorul celei mai năstrşnice dintre toate drăcoveniile de pe lumea asta — o conversaţie din care nu poţi auzi decît o parte. Auzi cum se pun întrebările, dar n-auzi răspunsul. Auzi cum se fac invitaţii — dar n-auzi nici o mulţumire în schimbul lor. Ai pauze, în care se ascută într-o tăcere de moarte, urmate de exclamaţii aparent lipsite de importanţă şi nejustificate — de mirare bucuroasă, de mîhnire sau nedumerire. Pentru tine, convorbirea nu are nici cap, nici coadă, fiindcă nu auzi nimic din ce spune persoana de la celălalt capăt al firului. Ei, şi-am avut parte de următoarea remarcabilă serie de observaţii, toate rostite de-un singur glas şi toate ţipate — fiindcă niciodată nu poţi convinge sexul slab să vorbească mai domol la telefon:

— Da? Cum aşa, cum de s-a-ntîmplat?

Pauză.

— Ce-ai spus?

Pauză.

— A, nu, nu cred că era.

Pauză.

— Nu! A, nu, n-am vrut să spun asta. Voiam să spun, pune-l în oală cînd mai fierbe încă — sau chiar înainte de dă în cloeot.

Pauză.

— Ce?

Pauză.

— L-am întors cu o cusătură pe marginea reverului.

Pauză.

— Da, şi mie-mi place aşa; dar cred că-i mai bine s-o garnisești cu dantelă de Valenciennes sau cu crêpe. Îi dă un aer atît de nostim şi atrage atenţia.

Pauză.

— E în Deuteronom, versetul al patruzeci și nouălea, șaizeci și patru pînă la nouăzeci și șapte inclusiv. Cred că s-ar cuveni să-l citim adesea cu toții.

Pauză.

— Poate că da, de-obicei folosesc o spelcă.

Pauză.

— Ce-ai spus? (Aparte.) Copii, stați cuminți!

Pauză.

— A! Re bemol! Doamne sfinte, credeam că ai spus rasol.

Pauză.

— De cînd?

Pauză.

— Cum așa, n-am auzit niciodată de asemenea lucru.

Pauză.

— Mă uluiești! Mi se pare cu desăvîrșire imposibil!

Pauză.

— Cine-a făcut-o?

Pauză.

— Doamne, Dumnezeule!

Pauză.

— Bine, dar unde-o să mai ajungă lumea asta? Era chiar în biserică?

Pauză.

— Era acolo și mama ei?

Pauză.

— Vai, doamnă Bagley, eu aș fi murit de rușine! Și dînșii ce-au făcut?

Pauză mai lungă.

— Nu pot fi cu totul sigură, fiindcă n-am la mine notele; dar cred că vine cam așa: te roli-lol-lol-lol-loli-lol-lol, O-toli-lol-lol-lol-li-li-li-ti-ti-ti — știi...

Pauză.

— Da, cred că-i foarte duios, foarte solemn și impresionant, dacă îți iese bine andantino și pianissimo.

Pauză.

— Ah, picături pentru gingii, picături pentru gingii! Dar eu nu-i las niciodată să mănînce candel vărgat. Și firește, nici nu pot să mănînce pînă ce nu le ies dinții. În orice caz.

Pauză.

— Cum?

Pauză.

— A, nicidecum, spune mai departe. Stă aici și scrie, pe el nu-l deranjează.

Pauză.

— Foarte bine, am să vin dacă pot. (Aparte.) Vai de mine, cum îți mai obosești brațul, cînd ții ridicat atîta vreme obiectul ăsta! Aș vrea ca femeea asta să...

Pauză.

— A, nu, nici gînd; mie-mi place să stau de vorbă, dar mi-e teamă că te rețin de la treburi.

Pauză.

— Musafiri?

Pauză.

— Nu, nu punem niciodată unt pe ei.

Pauză.

— Da, asta-i o rețetă foarte bună, dar toate cărțile de bucate spun că sînt foarte nesănătoase, cînd le-a trecut sezonul. Și lui nu-i plac, în orice caz — mai ales conservate.

Pauză.

— A, cred că ai plătit prea scump: niciodată n-am dat mai mult de cincizeci de cenți legătura.

Pauză.

— Trebuie să te duci? Bine, la revedere.

Pauză.

— Da, așa cred. La revedere.

Pauză.

— La patru atunci — am să fiu gata. La revedere.

Pauză.

— Îți mulțumesc foarte mult. La revedere.

Pauză.

— A, nicidecum! Tot așa de proaspeți. Care? A, sînt bucuroasă că te-aud spunînd asta. La revedere.

Atîrnă receptorul în furcă și zice: „Hm, tare te mai doare brațul cînd ții receptorul".

Un bărbat rostește un singur și scurt „La revedere", și cu asta a terminat. Dar cu sexul slab nu-i așa. O spun spre lauda lui; femeile nu pot suferi brutalitatea.

POEZII POST-MORTEM*

În Philadelphia există o tradiţie pe care n-ar strica să o vedem adoptată în întreaga ţară. Este aceea de a atîrna în coada anunţurilor mortuare două-trei strofe de poezie alinătoare.

Oricine are obiceiul de a citi cotidianul *Răbojul public* din Philadelphia trebuie să fie adesea mişcat de aceste plîngăreţe tribute aduse vrednicilor răposaţi. La Philadelphia, moartea unui copil constituie o împrejurare urmată tot atît de sigur de o înmormîntare ca şi de tradiţionala poezie de alinare din *Răbojul public*. În oraşul acesta, moartea îşi pierde jumătate din spaima ce o trezeşte de obicei, fiindcă vestea prezenţei sale soseşte travestită în duioasa hlamidă a versului. De pildă, într-unul din ultimele numere din *Răbojul*, am găsit următoarele (din care schimb doar numele):

DECESE

Hawke — La 17 octombrie Clar, fiica lui Efraim şi Laurei Hawke, în vîrstă de 21 luni şi 2 zile.

---

* Lucrare scrisă în 1870 (n.a.).

Nu mai aud strigăt voios,
Nu văd rîzînd prunc jucăuș,
Mînuțe după gît nu sînt,
Nici pe genunchi vreun picioruș.
Buzele-i nu-mi dau sărutări,
Pecetluite-s pe vecie.
O, Doamne Sfinte, cui s-o dau
Pe Clara, altui decît Ție?

Un copil astfel jeluit nu poate muri cu totul nemulțumit. Din ziarul cu aceeași dată, extragem următoarele, schimbînd doar numele ca mai sus:

Becket — Duminică dimineața, la 19 crt. John P., pruncul lui George și al Juliei Becket, în vîrstă de un an, 6 luni și 15 zile.

Nu mai aud strigăt voios,
Nu văd rîzînd prunc jucăuș,
Mînuțe după gît nu sînt,
Nici pe genunchi vreun picioruș.
Buzele-i nu-mi dau sărutări,
Pecetluite-s pe vecie.
O, Doamne Sfinte, cui să-l dau
Pe Johnnie, altui decît Ție?

Asemănarea dintre emoțiile produse acestor suflete îndoliate, în cele două exemple, este vădită. Asijderea, ciudata asemănare dintre gîndurile pe care le-au avut respectivii și surprinzătoarea coincidență a limbajului folosit pentru exprimarea acestor gînduri.

În același ziar, cu aceeași dată, găsim următoarele, schimbînd doar numele ca și pînă acum:

Wagner — la 10 crt. Ferguson F., fiul lui William L. și al Martei Tereza Wagner, în vîrstă de 4 săptămîni și o zi.

Nu mai aud strigăt voios,
Nu văd rîzînd prunc jucăuș,

Mînuțe după gît nu sînt,
Nici pe genunchi vreun piciorș.
Buzele nu-mi dau sărutări,
Pecetluite-s pe vecie.
O, Doamne Sfinte, cui să-l dau
Pe Ferguson, altui decît Ție?

Este nimicitoare puternica înrîurire ce o are asupra cuiva respectarea unui gînd eminamente poetic. Cînd luăm *Răbojul* și citim poezia despre micuța Clara, simțim o mîhnire de nespus. Cînd privirile ne alunecă mai în josul coloanei și citim poezia despre micuțul Johnnie, sufletul ni se întristează cu un patos sporit și încercăm o suferință palpabilă. Aruncîndu-ne ochii și mai în josul coloanei și citind poezia închinată micuțului Ferguson — cuvîntul tortură sugerează doar vag chinul care ne sfîșie.

În *Răbojul public*, același număr la care ne-am referit mai sus, găsim următoarele (modificînd numele, ca de obicei):

Welch — la 5 crt., Mary C. Welch, soția lui William B. Welch și fiica lui George și a Caterinei W. Markland, în al 29-lea an al vieții sale.

O mamă scumpă, drăgăstoasă,
Ne-a părăsit, pe toți ne lasă.
Nu plîngem, lacrimile-s în van,
Scăpată e de chin și-alean.

Rămas bun soț, copii iubiți,
Cu teamă Domnul să-l slujiți.
Să ne-ntîlnim toți sus în rai,
Unde-i doar pace, voios trai.

Ce poate fi mai înduioșător? Nici cea mai îndelung chibzuită înșiruire a unor fapte deosebite (firește, fără a fi reduse la o simplă statistică) nu poate fi mai succintă ca prima strofă a rudelor supraviețuitoare și nici un program, atît de cuprinzător și concis de saluturi de despărțire, dispoziții generale post-mortem, etc., n-ar putea fi încadrat într-o altă formă decît cea

pe care o folosește răposata în versurile ultimei strofe. Aceste spuse ne fac, pe nesimțite, mai înțelepți, mai drăgăstoși și mai buni. Alt extras:

Ball — În dimineața de 15 crt., Mary E., fiica lui John și a Sarei P. Ball.

Dulce-i să te legini cu speranța
Ca de va sosi și al meu ceas,
Îngeri s-or roti la căpătîiu-mi,
Ca să-mi poarte sufletu-mi acas'.

Următorul citat se pare că este în forma tradițională a deceselor capilor de familie:

Burns — la 20 crt., Michael Burns, în vîrstă de 40 de ani.

Prea scump părinte, ne-ai lăsat
Și pierderea-ți adînc simțim,
Dar Domnu-n paza lui ne-a luat
Cu el dureri tămăduim.
Înmormîntarea la orele 2 punct.

E ceva foarte simplu și plăcut în următoarele versuri care la Philadelphia par a constitui forma obișnuită pentru a se anunța decesele ofticoșilor cu un stagiu îndelungat. Anunțul deplînge patru cazuri deosebite într-un singur număr din *Răbojul* și este trecut la rubrica Memoranda:

Bromley — la 29 crt., de oftică, Philip Bromley, în al 50-lea an al vîrstei sale.

Lungi ani îndurat-a boală grea,
Doctorii în van l-au cercetat
Pînă cînd Domnul îl auzi cum jelea
și de dureri l-a ușurat.

Prieten ce moartea ne-a răpit,
N-am vrut să pleci așa curînd;
Adînc durerea a izbit
În al nost' suflet sîngerînd.

Această frumoasă creație nu pierde nimic dacă este repetată. Dimpotrivă, cu cît o întîlnește cineva mai des în *Răboj*, cu atît îi pare mai măreață și îi trezește mai mult respectul:

Voi încheia cu încă un citat:

Doble — La 4 crt. Samuel Peveril Worthington
Doble, în vîrstă de 4 zile.

Micul nostru Sammy-i dus,
Sufletu-i firav a zburat;
Băiețașul scump iubit
Doarme-acum cu morții, sus.
Lacrima-n ochiul părintesc
Durerea mamii întristate,
Pot spune doar cît greu simțesc
Cei nevoiți a se desparte.

Poate fi ceva mai jalnic decît aceasta, fără să se mai pretindă și alte încălcări ale gramaticii? Există oare ceva care ar putea să împace mai ușor pe decedat cu gîndul morții și să-l facă mai dispus să moară? Cred că nu. Puterea poeziei este fără margini. Într-adevăr, există în anumite poezii un element în stare să prefacă pînă și suferința fizică și moartea în lucruri ușor de așteptat și de trăit.

Acest element este prezent și în stadiul actual de dezvoltare al poeziei mortuare din Philadelphia.

Tradiția asupra căreia ne-am oprit în această expunere s-ar cuveni să fie adoptată în toate orașele țării.

Se zice că o dată, la moartea unui om cu totul neînsemnat, reverendul I. K. Becher a fost rugat să țină predica de îngropăciune — fiind un om care nu poate suferi să tămîieze oamenii, fie morți, fie vii, decît într-un limbaj simplu și domn. Și chiar atunci amintește numai de meritele pe care le-a avut sau le are, și nicidecum de meritele care s-a fi cuvenit să le aibă. Prietenii răposatului pregătiseră o înmormîntare cu mare pompă. Pesemne bănuiseră că nu va fi de ajuns

de lăudat cadavrul, și de aceea puseră la punct cîteva îndrumări și însemnări scrise, din care nu lipsea nimic din ceea ce putea țese în jurul subiectului o imaginație înfierbîntată adăugată la compilațiile dintr-un dicționar neprescurtat. Aceste notițe fură înmînate pastorului, tocmai cînd se urcă în amvon. Fuseseră scrise doar cu intenția de a sluji drept sugestii, astfel că prietenii fură copleșiți de consternare cînd pastorul apăru în amvon și se porni a ceti cu glas tare curiosul talmeș-balmeș, alcătuit cu o amănunțime înfiorătoare. Iar jalea li se mări și-i cuprinse de-a binelea, cînd la sfîrșit pastorul se opri, cercetă gînditor mulțimea și zise apoi cu glas impresionant:

— Omul care ar voi să adauge ceva la toate acestea ar fi un nătîng. Fraților, să ne rugăm!

Și cu același strict respect față de adevăr, se poate spune că tot un nătîng ar fi acela care ar vrea să adauge ceva neîntrecutului poem funerar, ce urmează. Este atîta candoare, atîta neprihănire, atîta încîntare — o seninătate atît de nepămînteană și mulțumită de sine — în aceste „lături" literare fără pereche, încît trebuie să fii de piatră ca să le poți citi, fără ca o undă de extaz dulceag să nu ți se strecoare prin șira spinării, făcînd să-ți tremure măduva. Nu-i nevoie să mai precizez că poemul este autentic și sincer, căci dovezile îi stau pe față. Un scrib ingenios l-ar putea imita, la rîndul lui, dar nu Shakespeare. Shakespeare în persoană n-ar fi în stare să-l imite. Merită a fi subliniat că redactorul ziarului rural care l-a publicat nu a știut că era o comoară, nu a bănuit că-i cel mai desăvîrșit exemplar din speța sa, cu care se pot făli depozitele și muzeele de literatură. Redactorul nu a îndrăznit să-l refuze pe temutul poet — căci un asemenea poet trebuie să fi adus cu o stafie — ci s-a resemnat să-l vîre într-un colț al ziarului, unde i-a venit mai la îndemînă. Pesemne chiar că i-a fost rușine și a adăugat deasupra versurilor această mențiune, plină de dezgust: „Publicate la cerere", sperînd astfel că abonații săi vor trece peste poem și nu se vor simți ispitiți să-l citească.

(Publicate la cerere.)

VERSURI

Compuse la moartea copiilor lui Samuel și ai Caterinei Balknap de către M. A. Glaze

Vecini, prieteni, v-apropiați
Și-ascultați ce am de spus;
Și pruncii mici să nu-i uitați,
Cînd sînt micuți și-apoi s-au dus.

Ci vă gîndiți la trista soartă
Ce s-a-ntîmplat în '63;
Patru copii într-o casă au ars —
Gîndiți la ce-au pătimit ei.

Mama lor de-acas'a plecat,
Și i-a lăsat singuri să stea;
A ars casa din temelii,
Pînă s-a-ntors acasă ea.

Jalnicul strigăt îl aud
Vecinii, și alarm-au dat.
Dar, vai! la ei pîn' s-a ajuns,
În rai sufletele-au zburat.

Tatăl lor, el, dus în război
Era, în luptă fu ucis;
Că pe pămînt nu-i va mai găsi,
Nu s-a gîndit el nici în vis.

Vecinii au spus soției-ades:
Copiii-acolo nu-i lăsa,
Decît cînd ai pe cineva
Ce de micuți grijă-or purta.

Cel vîrstnic n-avea șase ani,
Cel mic doar unsprezece luni,
Dar des ea singuri i-a lăsat,
Cum mi-au spus niște vecini buni.

Cum poate locul îndura,
Să-l vază, unde i-a lăsat,
Atît de des, cînd nu avea
De micuți, grijă nimenea.

Vai, cum poate locul privi
Unde zac arsele oscioare,
Cum poate glasul auzi:
Domnul din mila-i ne-a luat sus.

Se roagă-acolo, în genunchi
Lui Dumnezeu cere iertare,
Să poată duce altă viață
Cît va fi în viață trăitoare.

Al ei soț și copiii ei,
Domnul i-a luat din griji și nevoi,
De și-o îndrepta purtările-i,
Să ajungă și ea apoi,

Și cînd va fi preasfînta voie,
A Domnului, ea pregătită
Să fie — Domnul, prieteni, în pace să-i primească.
Să lase această lume de ispită.

POVESTEA COMIS-VOIAJORULUI

Sărman străin cu ochii triști! În purtarea lui sinceră, în privirea lui obosită, în hainele lui ponosite — care fuseseră odată bune — era ceva care aproape că ajungea pînă la grăuntele de milă, mic cît bobul de muștar, ce mai rămînea, îndepărtat și singuratic, în nemărginita pustietate a inimii mele. Aceasta cu toate că observasem la subsuoara lui o mapă și îmi zisesem: „Ia seama, pronia cerească l-a predat pe slujitorul ei în mîinile altui comis-voiajor".

Ei, știți cum e! Oamenii aceștia îți stîrnesc întotdeauna interesul. Pînă să-mi dau bine seama cum s-a întîmplat, agentul îmi și turnă povestea lui și eram numai ochi și urechi, de atîta atenție și simpatie. Îmi zise ceva care venea cam așa:

— Părinții mei au murit, vai, cînd eram un copilaș fără păcate. Unchiul meu, Ithuriel, a prins drag de mine și m-a crescut ca pe copilul său. Singura mea rudă în lumea asta largă, dar ce bun, bogat și darnic! M-a crescut în poalele luxului. N-am cunoscut nici o nevoie pe care banii să n-o poată împlini.

La vremea cuvenită, mi-am sfîrșit studiile și am plecat cu doi servitori — majordomul și valetul meu — într-o călătorie în țări străine. Patru ani de zile am zburat de colo pînă colo, pe aripa nepăsării,

în mijlocul grădinilor minunate ale unui țărm îndepărtat — dacă îngăduiți această întorsătură de frază unui om, a cărui limbă a fost mereu aplecată spre poezie. Într-adevăr, numai astfel vă pot vorbi cu încredere, ca unui om din aceeași plămadă; văd din ochii dumneavoastră că sînteți dăruit, dragul meu domn, cu focul sacru. Aflați că în țările acelea îndepărtate m-am desfătat cu hrana ambroziană, care fructifică sufletul, mintea, inima. Dar din toate, ceea ce atrăgea mai mult înnăscutul meu gust estetic era obiceiul — atît de răspîndit acolo printre bogătași — de a face colecții de rarități frumoase și costisitoare, acele gingașe *objets de vertu*, și de aceea, într-un ceas rău, am încercat să-l ridic pe unchiul meu Ithuriel pînă la nivelul la care îndrăgești asemenea îndeletniciri alese.

I-am scris și i-am spus despre vasta colecție de scoici a unui gentleman; despre nobila colecție de pipe din spumă de mare a altuia; despre înălțătoarea și rafinata colecție de autografe indescifrabile a unui al treilea; despre neprețuita colecție de porțelanuri vechi a cutăruia; despre încîntătoarea colecție de mărci a încă unuia și așa mai departe și tot așa. În curînd, scrisorile mele au dat roade. Unchiul meu începu să caute să colecționeze ceva. Poate știți, din întîmplare, cu cîtă repeziciune se formează un asemenea gust. Mania lui deveni curînd o febră cumplită, deși eu încă nu aflasem nimic. Începu să-și neglijeze importantele sale afaceri cu carne de porc; nu trecu mult și se retrase cu totul din afaceri, prefăcînd o trîndăvie elegantă într-o goană turbată după ciudățenii. Averea îi era uriașă și unchiul meu nu și-o cruță. Mai întîi, își încercă norocul cu tălăngile de vaci. Făcu o colecție, care umplea cinci saloane spațioase, cuprinzînd toate speițele de tălăngi născocite vreodată — afară de una. Acest exemplar — unul străvechi și singurul existent din soiul lui — se afla în posesia altui colecționar. Unchiul meu oferi sume enorme pentru clopot, însă gentlemanul nu voi să-l vîndă. Sigur că vă dați seama ce trebuia să urmeze în mod inevitabil. Un adevărat colecționar nu pune nici un preț pe o colecție care nu-i

completă. Inima sa mare se frînge, își vinde comoara și își îndreaptă gîndurile spre alt cîmp de acțiune, care-i pare liber.

Așa a făcut și unchiul meu. A încercat apoi cu cărămizile. După ce a îngrămădit o colecție veche și deosebit de interesantă, a intervenit aceeași greutate; inima lui mare s-a frînt iar; și-a vîndut idolul sufletului său unui berar, retras din afaceri, care poseda cărămida lipsă. Pe urmă, a încercat cu securi de cremene și alte unelte ale oamenilor primitivi, dar a descoperit treptat că fabrica unde erau produse aproviziona și pe alți colecționari, la fel de prompt ca și pe dînsul. A încercat cu înscripții aztece și cu balene împăiate — altă neizbîndă, după trudă și cheltuieli de necrezut. Cînd, în cele din urmă, colecția lui părea satisfăcătoare, a sosit din Groenlanda o balenă împăiată și din regiunile Cundurango ale Americii Centrale o inscripție azteca — și acestea au făcut ca toate specimenele anterioare să pară o nimica toată. Unchiu-meu s-a grăbit să-și procure acele nobile nestemate. A pus mîna pe balena împăiată, însă un alt colecționar a intrat în posesia inscripției. O veritabilă inscripție Cundurango — după cum poate că știți — înseamnă o avere atît de mare, încît, o dată ce o capătă, colecționarul mai curînd s-ar despărți de familia lui decît de ea. Așa că unchiul meu își vîndu colecția, văzînd cu tristețe cum odoarele sale îl părăsesc pentru a nu se mai întoarce niciodată. Părul său negru precum cărbunele a albit într-o singură noapte.

Acum aștepta și chibzui. Știa că o nouă dezamăgire ar fi putut să-l ucidă. Se hotărî ca această dată să aleagă un lucru pe care nu-l mai colecționa nici un alt om. Și-a alcătuit planul cu grijă și a intrat încă o dată în arenă — de astă dată ca să facă o colecție de ecouri.

— De ce anume? l-am întrebat eu.

— Ecouri, domnule. Prima lui cumpărătură a fost un ecou din Georgia, care se repeta de patru ori; următoarea a fost unul repetat de șase ori, în Mayerland, următoarea, unul cu douăsprezece repetiții, din Maine; următoarea, unul cu nouă repetiții, luat din Kansas; următoarea, unul cu douăsprezece repetiții

din Tennessee, pe care l-a luat ieftin, ca să zicem așa, fiindcă avea nevoie de reparații, o porțiune a stîncii de reflectare fiind căzută. Crezuse că are să-l poată repara cu cîteva mii de dolari și că, sporindu-i înălțimea cu ajutorul zidăriei, va fi în stare a-i întrei capacitatea de a răsuna, dar arhitectul care luase asupra lui treaba aceasta nu mai construise pînă atunci nici un ecou, așa că îl strică de tot. Înainte de a se fi amestecat el, ecoul acesta obișnuia să răspundă ca o soacră, însă acum era bun numai pentru un azil de surdo-muți. Ei bine, după aceea a cumpărat un lot de mici și ieftine ecouri duble, împrăștiate prin diferite state și teritorii; le-a obținut cu o reducere de douăzeci la sută, luînd tot stocul. După aceea, a cumpărat un ecou în Oregon, perfect ca un tun Gatling, și pot să vă spun că l-a costat o avere. Poate știți, domnule, că pe piața ecourilor scara prețurilor e cumulativă, ca și scara caratelor la diamante; de fapt, se folosește aceeași terminologie. Un ecou de un singur carat valorează numai zece dolari peste valoarea pămîntului unde se află; un ecou de două carate, adică dublu, valorează treizeci de dolari; un ecou de cincizeci de carate valorează nouă sute cincizeci; unul de zece carate valorează treisprezece mii. Ecoul din Oregon al unchiului meu, pe care-l botezase Ecoul Rîpei Mari, era o piatră prețioasă de douăzeci și două de carate și costa două sute șaisprezece mii de dolari — pămîntul i l-au dat pe gratis, fiindcă se afla la patru sute de mile depărtare de orice așezare omenească.

Ei, și între timp, eu mergeam pe o cărare presărată cu roze. Eram pretendentul agreat al singurei și fermecătoarei fiice a unui conte englez, și iubit la nebunie. Cînd stam alături de scumpa aleasă a inimii mele, pluteam în nori de fericire. Familia se arăta mulțumită, fiindcă se știa că eram singurul moștenitor al unui unchi prețăluit la cinci milioane de dolari. Totuși nici eu, nici ei nu știam că unchiul devenise colecționar; în orice caz, nu mai mult decît pe o scară mică, ca pentru un amuzament estetic.

Acum se adunară norii deasupra capului meu in-

conștient. Fu descoperit ecoul acela divin — cunoscut de-atunci în lumea întreagă sub numele de Marele Koh-i-noor, sau Muntele Repetițiilor.

Era o nestemată de șaizeci și cinci de carate. Puteai să-i spui un cuvînt și ți-l repeta cincisprezece minute în șir, pe vreme senină. Dar luați seama, în același timp se ivi un alt fapt: alt colecționar de ecouri intrase în acțiune. Cei doi se repeziră să facă acea achiziție fără de preț. Proprietatea consta într-o pereche de mici coline cu o adîncă vale la mijloc — hăt, colo, prin fundul statului New York. Amîndoi soșiră la fața locului în același timp, fără ca vreunul să știe că celălalt se afla acolo. Ecoul nu era stăpînit în întregime de un singur om; o persoană pe nume Williamson Bolivar Jarvis stăpînea colina dinspre est, iar o persoană numită Harbis J. Bledso stăpînea colina dinspre vest; valea dintre ele era linia de despărțire între proprietăți. Așa că, în vreme ce unchiul meu cumpăra colina lui Jarvis cu trei milioane două sute și optzeci și cinci de mii de dolari, rivalul său cumpăra colina lui Bledso cu ceva mai mult de trei milioane.

Acum, vă închipuiți rezultatul firesc? Cea mai măreață colecție de ecouri de pe pămînt era pe vecie incompletă, deoarece fiecare poseda doar jumătate din ecoul-rege al universului. Nici unul din colecționari nu era mulțumit de avuția sa, totuși nici unul din ei nu voia să o vîndă celuilalt. Se ciorovăiră, se certară, își făcură zile fripte, iar în cele din urmă celălalt colecționar — cu o răutate pe care numai un colecționar o poate arăta vreodată față de un semen și un frate — voi să reteze pînă la pămînt propria lui colină!

Vedeți, o dată ce tot nu putea să aibă ecoul, se hotărîse să nu-l aibă nici celălalt. Voia să-și năruie colina și atuncea nu mai avea să existe locul care să dea răspuns. Unchiul meu i-a făcut imputări, dar omul i-a răspuns: „Eu stăpînesc unul din capetele acestui ecou; am hotărît să-l distrug. Vezi-ți de capătul dumitale“.

Unchiul meu a obținut pe cale legală o interdicție împotriva lui. Potrivnicul a făcut apel, combătînd

hotărîrea la o instanţă superioară. Au dus-o aşa din instanţă în instanţă, drept pînă la Curtea Supremă a Statelor Unite. Cazul a stîrnit mare vîlvă. Doi din judecători erau de părere că un ecou poate fi proprietate personală, fiindcă este invizibil, impalpabil, scapă la văz şi la atingere, şi totuşi este achiziţionabil, poate fi vîndut şi în consecinţă, poate fi impus la dări; alţi doi judecători erau de părere că un ecou este proprietate funciară, fiindcă în mod vădit este legat de pămînt, şi nu poate fi purtat dintr-un loc într-altul, alt judecător susţinea că un ecou nu poate face obiectul nici unei specii de proprietate.

Pînă la urmă s-a hotărît că ecoul este totuşi o proprietate; colinele sînt proprietate; cei doi rivali erau stăpînii separaţi şi independenţi ai celor două coline, însă deţinători în comun ai ecoului; drept care pîrîtul avea deplină libertate de-a reteza la pămînt colina sa, deoarece îi aparţinea numai lui, însă trebuia să dea bonuri în valoare de trei milioane de dolari ca despăgubire pentru daunele care ar putea rezulta pentru jumătatea de ecou a unchiului meu. Această hotărîre oprea de asemenea pe unchiul meu de a folosi fără consimţămîntul pîrîtului colina acestuia pentru a resfrînge partea sa de ecou; trebuia să folosească doar colina lui; dacă partea lui de ecou nu avea să funcţioneze în aceste împrejurări, fireşte că era o situaţie tristă, dar curtea nu îi putea oferi nici o soluţie. Curtea opri de asemenea pe unchiul meu să reflecteze capătul de ecou al celuilalt fără consimţămîntul respectiv. Vedeţi ce rezultat strasnic! Nici unul nu voi a-şi da consimţămîntul şi astfel acest uimitor şi nespus de nobil ecou trebui să-şi piardă puterile măreţe, iar din ziua aceea minunata proprietate a rămas blocată şi de nevîndut.

Cu o săptămînă înainte de ziua nunţii mele, pe cînd mai pluteam încă în nori de fericire şi nobilimea se aduna din depărtare şi din apropiere, spre a cinsti cu prezenţa ei cununia noastră, sosi vestea morţii unchiului meu, o dată cu un exemplar din testamentul său, prin care mă numea unicul său moştenitor. Se dusese; vai, scumpul meu binefăcător nu mai era

printre cei vii! Gîndul îmi apasă inima chiar și în această zi îndepărtată. Am înmînat contelui testamentul; eu nu-l puteam citi, fiindcă mă orbeau lacrimile. Contele îl citi; apoi îmi zise cu asprime: „Domnule, asta numești dumneata bogăție? Fără îndoială că așa-i ziceți în țara dumneavoastră plină de exagerări; domnule, ești lăsat drept unic moștenitor al unei vaste colecții de ecouri, dacă se poate numi colecție un șir de lucruri risipite de-a lungul și de-a latul uriașei întinderi a continentului american. Domnule, nu numai atît — ești înfundat pînă peste urechi în datorii; nu există un singur ecou în tot stocul care să nu fie ipotecat; domnule! nu sînt un om aspru, însă trebuie să văd de interesul copilei mele. Dacă ai fi avut măcar un ecou despre care să poți spune în mod cinstit că este al dumitale; dacă ai fi avut măcar un ecou care să fie slobod de sarcini, astfel ca să te poți retrage acolo cu copila mea și — prin hărnicie smerită și trudnică — să-l cultivați, să-l îmbunătățiți și astfel să vă agonisiți de pe urma lui întreținerea, nu ți-aș fi zis nu; dar nu-mi pot mărita copila cu un cerșetor. Lasă-i brațul, draga mea. Pleacă, domnule; ia-ți ecourile ciuruite de ipoteci și piei din ochii mei pe totdeauna!“

Atunci, nobila mea Celestine m-a strîns cu brațe iubitoare la pieptu-i scăldat de lacrimi și a jurat că e dornică — ba nu, chiar bucuroasă — să se mărite cu mine, chiar de nu aș avea nici un ecou pe suflet. Dar nu ne-a fost dat să fie așa. Am fost smulși unul din brațele celuilalt — ea ca să tînjească și să moară într-un an de zile — eu ca să mă căznesc să îndur întristat și singuratic, lunga călătorie a vieții, rugîndu-mă zi de zi, ceas de ceas, să vină izbăvirea care ne va uni iarăși în scumpul regat, unde cei ticăloși încetează de a se mai frămînta și cei trudiți își găsesc odihna.

Acum, dragă domnule, dacă sînteți atît de bun să vă uitați la aceste hărți și planuri din mapa mea, sînt sigur că vă pot vinde un ecou mai ieftin decît oricare altul din meseria mea. Poftiți, acesta, care l-a costat pe unchiul meu zece mii de dolari, acum treizeci de

ani, este unul din cele mai dulci lucruri din Texas. Vi-l las la...

— Dă-mi voie să te întrerup, i-am zis eu. Prietene, azi nu am avut nici o clipă de răgaz din partea comis-voiajorilor. Am cumpărat o mașină de cusut, de care nu aveam nevoie; am cumpărat o hartă, care-i greșită pînă în cele mai mici amănunte; am cumpărat un ceas care nu merge; am cumpărat o otravă contra moliilor, pe care moliile o preferă oricărei alte băuturi; am cumpărat nu știu cîte invenții nefolositoare și acum mi-e lehamite de toate nerozile acestea. Nu aș lua măcar unul din ecourile dumitale, nici dacă mi l-ai da pe gratis. Nu l-aș lăsa să rămînă locului. Am urît întotdeauna pe oamenii care încearcă să-mi vîndă ecouri. Vezi pușca asta? Acum ia-ți frumușel colecția și șterge-o, să nu dăm prilejul unei vărsări de sînge.

El însă se mulțumi să zîmbească — un zîmbet trist, duios — și mai scoase cîteva diagrame. Cunoașteți perfect de bine rezultatul, fiindcă știți că — o dată ce i-ați deschis ușa unui comis-voiajor — nenorocirea s-a abătut asupra ta și trebuie să i te supui.

După un ceas de nesuportat, am căzut la învoială cu omul acela. I-am cumpărat două ecouri duble în stare bună și mi-a mai dat de la el încă unul, care zicea că nu putea fi vîndut, fiindcă vorbea numai nemțește. Îmi zise: „Pe vremuri era un poliglot desăvîrșit, însă, nu știu cum s-a făcut că și-a cam pierdut din glas“.

FAPTA BUNĂ ÎN LITERATURĂ

Toată viața, începînd din copilărie, am avut obiceiul să citesc o anumită colecție de istorioare, scrise în stilul deosebit al ingeniosului fabulist al lumii — și aceasta de dragul învățămintelor pe care le desprindeam și a plăcerii ce mi-o hărăzeau. Am întotdeauna la îndemînă aceste istorioare și, de cîte ori îmi judec cu asprime seminția, mă întorc la ele și ele îmi alungă mizantropia; de cîte ori am simțit că sînt egoist, murdar și josnic m-am aplecat iar asupra lor și ele mi-au spus ce să fac ca să-mi redobîndesc respectul de mine însumi. Adesea, am avut dorința ca fermecătoarele anecdote să nu se fi încheiat cu acele fericite momente culminante, ci să fi continuat cu plăcuta istorie a diferiților binefăcători și beneficiari. Această dorință m-a rîcîit într-atît încît, în cele din urmă, m-am hotărît să mi-o împlinesc, căutînd singur urmările acestor istorioare. Așa că am purces la lucru și, după multă trudă și cercetări plicticoase, mi-am dus misiunea la capăt. Voi așterne rezultatul pe hîrtie sub ochii dumneavoastră, prezentîndu-vă pe rînd fiecare istorioară și continuînd cu urmarea ei, așa cum am aflat-o în urma investigațiilor făcute.

PUDELUL RECUNOSCĂTOR

Într-o zi, un doctor bun la suflet (care citise cărțile cuvenite), găsind un pudel vagabond, beteag de un picior și, întristat din această pricină, l-a dus la el acasă și după ce i-a pus osul la loc și i-a bandajat mădularul, l-a lăsat iar liber pe micul proscris și nu s-a mai gîndit de loc la această întîmplare. Dar nu mică i-a fost mirarea, cînd peste cîteva zile, într-o dimineață, deschizînd ușa, l-a găsit pe pudelul recunoscător așteptînd răbdător în fața casei, însoțit de un alt cîine pribeag, accidentat la un picior. Milostivul doctor s-a îngrijit pe dată de nefericitul animal și nu a uitat să aducă prinos Domnului, care în bunătatea-i de necuprins și cu mila-i nemărginită, își arătase voia de a folosi o unealtă atît de umilă cum era bietul pudel proscris, pentru a insufla etc, etc.

URMAREA LA „PUDELUL RECUNOSCĂTOR"

În dimineața următoare, binevoitorul doctor îi găsi pe cei doi cîini, dînd din coadă plini de recunoștință, și așteptînd la ușa lui, împreună cu alți doi cîini betegi. Accidentații fură grabnic vindecați și cele patru potăi își văzură de drum, lăsîndu-l pe binevoitorul doctor mai copleșit ca oricînd de o evlavioasă mirare. Ziua trecu și o nouă dimineață se ivi. Acum la ușă se aflau cele patru potăi, puse pe picioare, și cu ele veniseră alte patru, care trebuiau înzdrăvenite. Ziua aceea trecu și ea și o altă dimineață sosi. Acum șaisprezece șarle, dintre care opt recent cotonogite, ocupau trotuarul, iar trecătorii le ocoleau. La amiază, toate picioarele betegite fură puse la loc, însă în sufletul doctorului mirarea evlavioasă începea să se amestece cu un involuntar sentiment profan. Soarele răsări încă o dată și înfățișă privirii medicului treizeci și două de javre, dintre care șaisprezece cu picioarele rupte, ocupînd trotuarul și jumătate din stradă —

spectatorii bipezi ocupînd spațiul care mai rămăsese liber. Vaietele răniților, hămăitul veselal dobitoacelor vindecate și comentariile privitorilor alcătuiu o larmă mare și înălțătoare, însă circulația fu întreruptă pe strada cu pricina. Bunul medic angajă doi chirurgi-asistenți și pînă în amurg sfîrși cu munca-i filantropică, luînd mai întîi precauțiunea s-o rupă cu biserica, pentru ca să se poată exprima cu libertatea pe care o impunea cazul.

Dar toate lucrurile au o margine. Cînd zorii se iviră iar și bunul doctor zări afară haitele de cîini carese întindeau pînă departe, claie peste grămadă, zurbagii și rugători, zise: „Acum trebuie să recunosc că m-au înșelat cărțile; ele înșiră numai partea plăcută a povestirii și apoi se opresc. Aduceți-mi o carabină; treaba asta a mers prea departe".

Ieși în stradă, cu arma, și întîmplarea făcu să calce pe coada primului pudel, care îndată îl mușcă de picior. Opera măreață și filantropică, în care se avîntase acest pudel, îi stîrnise un entuziasm atît de puternic și crescînd, încît îi zburătăcise mințile și în cele din urmă îl înnebunise. Peste o lună, binefăcătorul doctor, atins de turbare și aflîndu-se în chinurile agoniei, își chemă în juru-i prietenii care îl căinau și le zise:

— Feriți-vă de cărți. Nu spun poveștile decît pe jumătate. De cîte ori vreun biet nenorocit vă cere ajutorul și stați în cumpănă asupra rezultatului pe care-l va da bunătatea voastră, acordați-vă beneficiul îndoielii și ucideți-l pe solicitant.

După vorbele acestea, se întoarse cu fața la perete și își dădu duhul.

AUTORUL BINEVOITOR

Un tînăr și sărac începător într-ale literaturii încerca în zadar să-și publice manuscrisele. În cele din urmă, cînd spectrul hîd al foamei îl amenința de prăpădenie, împărtăși trista sa situație unui autor celebru, cerîndu-i sfatul și sprijinul. Acest om mări-

nimos lăsă imediat la o parte propriile sale îndeletniciri și se apucă să citească unul din manuscrisele disprețuite. După ce făcu treaba aceasta, izvorîtă din bunătate, strînse cordial mîna tînărului, zicîndu-i: „Bucata aceasta îmi arată că ai talent; vino iar luni să mă vezi". La vremea hotărîtă, celebrul autor, cu un zîmbet blînd, dar fără să zică un cuvînt, deschise o revistă literară, încă umedă de cerneala tiparului. Care nu fu uimirea sărmanului tînăr, cînd descoperi negru pe alb scrierea sa. „Nu știu cum aș putea vreodată să vă dovedesc recunoștința pentru acest nobil ajutor!" zise tînărul, căzînd în genunchi și izbucnind în lacrimi. Celebrul autor era Snodgross; sărmanul tînăr, salvat astfel din obscuritate și din gheara lefoamei deveni, după aceea la fel de celebrul Snagsby. Fie ca această plăcută întîmplare să ne îndemne a pleca o ureche mărinimoasă către toți începătorii care au nevoie de ajutor.

URMAREA LA „AUTORUL BINEVOITOR"

În săpămîma următoare, Snagsby se întoarse cu alte cinci manuscrise respinse. Celebrul autor fu puțin cam mirat, fiindcă în cărțile morale se spune că tinerii care se zbat cu greutățile vieții au nevoie să fie împinși doar o singură dată. Totuși curăță aceste manuscrise, plivind buruienile nefolositoare și smulgînd cîteva hectare de adjective, și astfel izbuti a face să fie acceptate două din lucrările tînărului.

O săptămînă și mai bine se scurse și recunoscătorul Snagsby sosi cu o altă încărcătură. Celebrul autor simțise o puternică flacără de mulțumire lăuntrică prima dată, cînd îl împrietenise cu succesul pe bietul tînăr luptător, comparîndu-se cu ființele mărinimoase din cărți, însă acum începea să bănuiască că dădusc peste ceva inedit, în domeniul nobilei oblăduiri. Ca urmare, entuziasmul i se mai răci. Totuși, nu-i venea să-l respingă pe tînărul autor care se zbătea și se agăța de dînsul, cu atîta simplitate firească și cu o încredere într-adevăr drăgălașă.

Ei bine, concluzia fu că celebrul autor avu parte mereu de ciurucurile bietului începător, ceea ce deveni o grea povară. Toate sforţările sale timide de a se lepăda de această încărcătură nu-i slujiră la nimic. Trebuia să-i dea sfaturi şi încurajări zilnice; trebuia să-i facă rost într-una de comenzi din partea revistelor şi apoi să-i fasoneze textele ca să le facă publicabile. Tînărul aspirant izbuti, în cele din urmă, să se lanseze, şi dobîndi o faimă bruscă, descriind viaţa intimă a celebrului autor—şi asta cu un umor atît de caustic şi cu atîta minuţiozitate în detaliile usturătoare, încît cartea se vîndu într-un tiraj uimitor şi zdrobi de durere inima celebrului autor. La ultima suflare, el zise: „Alelei, cărţile m-au înşelat! N-au zis povestea pînă la capăt. Prieteni, feriţi-vă de tinerii autori care se luptă cu viaţa. Nici un om să nu-l salveze în chip trufaş, spre pierzania sa, pe cel căruia Dumnezeu i-a hărăzit să îndure foamea."

SOŢUL RECUNOSCĂTOR

Într-o zi, o doamnă şi băieţaşul ei treceau cu trăsura pe strada pincipală a unui mare oraş, cînd caii se speriară şi o luară la goană nebuneşte, azvîrlindu-l pe vizitiu de pe capră şi lăsîndu-i pe cei din trăsură înmărmuriţi de groază. Un tînăr curajos, care mîna o căruţă cu zarzavaturi, se repezi în faţa cailor ce-şi luaseră vînt şi izbuti să-i oprească din goană, cu primejdia aleiⁱ sale. Recunoscătoarea doamnă îi luă numele, iar cînd ajunse acasă povesti eroica faptă soţului ei, care citise cuvenitele cărţi de îndrumare morală şi asculta acum cu ochii înlăcrimaţi mişcătoarea întîmplare. Şi după ce împreună cu cei dragi, care-i fuseseră înapoiaţi teferi, înălţă rugăciuni de mulţumire către cel care nu îndură ca nici măcar o vrabie să cadă la pămînt neluată în seamă, trimise după viteazul tînăr şi, punîndu-i în mînă un cec de cinci sute de dolari, zise: „Primeşte această răsplată pentru

[1] Probabil că aici este o greşeală de tipar — M.T.

nobila ta faptă, William Ferguson, și dacă vreodată vei avea nevoie de un prieten, ținc minte că Thompson Mc Spadden are o inimă recunoscătoare". Fie ca aceasta să folosească de învățătură că o faptă bună aduce totdeauna foloase celui care a săvîrșit-o, oricît de umil ar fi el.

URMAREA LA „SOȚUL RECUNOSCĂTOR"

William Ferguson veni în vizită săptămîna viitoare și [illegible] lui Mr. McSpadden să folosească trecerea ce o are pentru a-i obține un post de seamă, căci se simte în stare de lucruri mai mărețe decît să mîne o căruță cu zarzavaturi. Mr. McSpadden îi obținu o mică slujbă de funcționar cu o leafă bună.

Curînd, mama lui William Ferguson căzu la pat și William... În sfîrșit, ca să nu mai lungim vorba, domnul McSpadden fu nevoit să o ia la el în casă. Nu trecu mult și bătrîna duse dorul după copiii ei mai mici, astfel că mai fură primiți în casă Mary și Julie, precum și micul Jimmy. Frățiorul lor, Jimmy, avea un briceag și într-o bună zi rătăci prin salon singur cu unealta sa, reducînd în mai puțin de trei sferturi de oră un mobilier care făcea zece mii de dolari, la o valoare indeterminabilă. Peste o zi sau două, căzu pe scara de serviciu și își frînse gîtul, și șaptesprezece rubedenii veniră în casă ca să ia parte la serviciul funebru.

Astfel intrară și ei în legătură cu familia McSpadden și după aceea ținură ocupată în permanență bucătăria, și pe McSpadden așijderi, urmărind să vîneze slujbe de tot soiul pentru ei și să vîneze altele după ce isprăveau cu primele. Bătrîna bea în lege și înjura în lege, însă recunoscătoarea familie McSpadden știa că-i de datoria ei să o îndrepte pe calea cea bună, ținînd seama de binele ce-l făcuse fiul. McSpaddenii se țineau cu noblețe și fără preget de generoasa lor misiune. William venea des pe acolo, căpăta cu împrumut sume tot mai mici, dar cerea posturi tot mai

mari și mai bănoase — pe care recunoscătorul McSpadden le procura cu mai multă sau mai puțină promptitudine. După oarecare obiecții, McSpadden consimți să-l echipeze pe William pentru colegiu. Cînd veni însă prima vacanță și eroul pretinse să fie trimis în Europa ca să-și vadă de sănătate, prigonitul McSpadden se ridică împotriva tiranului și se revoltă. Îl refuză fățiș și răspicat. Mama lui William Ferguson fu atît de uluită încît îi scăpă din mînă sticla de gin și buzele-i profane refuzară să-și facă datoria. Cînd își veni în fire, spuse aproape sugrumată: „Asta ți-i recunoștința? Unde-ar fi acum nevasta și băiatul dumitale, de n-ar fi existat feciorul meu?"

La rîndul său, William continuă: „Asta ți-e recunoștința? Am salvat viața soției dumitale, ori nu? Spune-mi doar atît!"

Șapte cimotii de-ale lor năvăliră din bucătărie, fiecare din ele repetînd: „Va să zică asta vi-i recunoștința?!"

Surorile lui William priveau trăsnite, zicîndu-i: „Va să zică asta-i recu..."; dar fură întrerupte de mămătia lor, care izbucni în hohote de plîns și strigă: „Cînd te gîndești că îngerașul meu, micuțul Jimmy, și-a dat viața pentru o asemenea gadină!"

Atunci vajnicul revoluționar McSpadden se arătă la înălțimea situației și cu tărie replică:

— Afară din casa mea, cu toții, hoardă de cerșetori! Cărțile m-au înșelat, dar de acum încolo n-am să mă mai las dus de ele. O dată-mi ajunge!"

Și întorcîndu-se spre William țipă:

— Da, ai salvat viața soției mele, dar dacă mai face cineva una ca asta, îl ucid pe loc!

Nefiind pastor, plasez următorul text comentat la sfîrșitul predicii, în loc de început. Iată-l. Este din *Amintirile despre președintele Lincoln*, publicate de Mr. Noah Brooks în *Scribner's Monthly*.

„În rolul lui Falstaff, actorul J. H. Hackett i-a pricinuit o mare desfătare domnului Lincoln. Din obișnuita-i dorință de a arăta semenilor că le este îndatorat, Mr. Lincoln scrise actorului un binevoitor

bilețel, exprimîndu-și plăcerea de a fi fost spectatorul creației sale. Drept răspuns, Mr. Hackett îi trimise președintelui o carte; poate vreuna scrisă de el. De asemeni, îi scrise și cîteva răvașe. După ce a trecut mai multă vreme și uitasem de acest episod, într-o seară am primit un mesaj de la Casa Albă și m-am dus acolo. Trecînd spre biroul președintelui, l-am zărit — spre mirarea mea — pe Hackett stînd în anticameră, ca și cum ar fi așteptat să fie primit în audiență. Președintele m-a întrebat dacă este cineva afară. Cînd i-am spus, exclamă, aproape întristat: «Ah, nu-l pot primi. Speram că a plecat». Apoi adăugă: «Faptul acesta dovedește cît de greu este să ai prieteni adevărați și cunoștințe decente, cînd deții un post ca al meu. Știi cît de mult îl apreciam pe Hackett ca actor și cum i-am scris, ca să știe că îl prețuiesc. Mi-a trimis cartea aceea și am crezut că lucrurile se vor încheia aici. Este un maestru în profesia lui, presupun, și a dobîndit o reputație trainică; însă numai fiindcă am avut o scurtă corespondență prietenească, așa cum se întîmpla adesea între oameni, el s-a gîndit să-mi ceară ceva. Ce îți închipui că vrea?» N-am putut ghici și atunci Mr. Lincoln mi-a zis: «Ei bine, vrea să fie consul la Londra! Oh, Doamne!»"

Sublinicz în concluzie că incidentul cu William Ferguson s-a petrecut aidoma și după propria mea cunoștință. Am schimbat natura amănuntelor, ca să-l împiedic pe William să-și recunoască chipul în această povestire.

Toți cititorii acestui articol au jucat, în vreunul din ceasurile dulci și de efuziune ale vieții lor, rolul eroului din povestirea *Fapta bună*. Tare aș vrea să știu cîți dintre ei mai sînt dornici să pomenească de experiența ce-au avut-o și la cîți le face plăcere să li se amintească de urmările care au decurs din ea.

CANIBALISM ÎN TRENURI

Am vizitat de curînd St. Louis și în drumul meu spre vest, după ce am schimbat trenul la Terre Haute, Indiana, la una din gări, s-a urcat în vagon și s-a așezat lîngă mine un gentleman cu o înfățișare blîndă și binevoitoare, un om la vreo patruzeci și cinci sau poate cincizeci de ani. Am stat de vorbă cu multă plăcere, cam vreun ceas, abordînd felurite subiecte și l-am găsit deosebit de ager și distractiv. Cînd a aflat că sînt din Washington, îndată a început să mă întrebe despre diferiți oameni politici și despre îndeletnicirile Congresului. Mi-am dat numaidecît seama că aveam de-a face cu un om care cunoștea pînă în cele mai mici amănunte toate dedesubturile vieții politice din capitală, ba chiar și obiceiurile, tipicurile și tradițiile de procedură ale senatorilor și reprezentanților din camerele Legislaturii Naționale. Deodată, doi oameni se opriră lîngă noi, doar o clipă, și unul din ei zise celuilalt:

— Harris, dacă faci asta pentru mine, n-am să te uit niciodată, măi băiete.

Ochii noului meu tovarăș de drum licăriră de bucurie. Mi-am închipuit că cele auzite îi treziseră o amintire fericită. Apoi pe chipul lui se ivi o chibzuință adîncă, aproape o posomorîre. Se întoarse spre mine și zise:

— Dați-mi voie să vă spun o poveste, să vă dezvălui un capitol tainic din viața mea, un capitol despre care n-am mai povestit niciodată nimănui, de cînd s-au întîmplat faptele acelea. Ascultați-mă cu răbdare și făgăduiți-mi că nu mă veți întrerupe.

L-am asigurat că nu-l voi întrerupe și străinul mi-a istorisit următoarea aventură ciudată, vorbind cînd cu însuflețire, cînd cu melancolie; dar tot timpul cu simțire și cu sinceritate.

ISTORISIREA STRĂINULUI

La 13 decembrie 1853, am plecat din St. Louis cu trenul de seară, care avea destinația Chicago. Eram cu totul douăzeci și patru de pasageri în tren. Nu se aflau printre noi nici femei, nici copii. Eram tare bine dispuși și curînd s-au legat cunoștințe plăcute. Călătoria făgăduia cu prisosință să fie plăcută și cred că nimeni din cei de față nu avea nici măcar cea mai vagă presimțire a grozăviilor prin care urma să trecem curînd după accea.

La orele 11 a.m. s-a pornit un viscol năprasnic. Cum am ieșit din sătulețul Welden, am intrat în acea înfricoșătoare pustietate a preeriei, ce se întinde leghi peste leghi, lipsită de orice așezare, hăt pînă înspre Jubilee Setlements.

Nestăvilit de copaci sau de coline, ori măcar de stînci stinghere, vîntul șuiera sălbatic de-a lungul deșertului acela, neted ca în palmă, biciuind înaintea lui neaua care cădea ca spuma pe crestele talazurilor unei mări în furtună. Troienele creșteau văzînd cu ochii și știam, după viteza scăzută a trenului, că locomotiva răzbătea tot mai anevoie prin zăpadă. Uneori, aproape că se oprea de-a binelea, în mijlocul marilor trîmbe de omăt care se îngrămădeau de-a lungul talazului liniei ferate, ca niște morminte uriașe. Conversația începu să lîncezească. Voioșiei îi luă locul o îngrijorare apăsătoare. Gîndul că am putea rămîne înzăpeziți în inima preeriilor de

gheață, la cincizeci de mile de orice așezare omenească, frămînta mintea fiecăruia, covîrșindu-ne de-abinelea.

La două noaptea, m-am trezit dintr-un somn chinuit, simțind că orice mișcare încetase în jurul meu. Un adevăr înfiorător îmi fulgeră îndată prin minte — eram prinși într-un viscol năprasnic. „Toată lumea să iasă să dea ajutor!“ Fiecare sări în picioare, ascultînd de chemare. Afară, în viforița turbată, conștiința fiecăruia tresări la gîndul că orice clipă pierdută ar putea însemna pieirea tuturor. Lopeți, mîini, scînduri — tot ce putea înlătura omătul fură aduse pe loc și puse în mișcare. Ce priveliște groaznică, ceata aceea mică de oameni deznădăjduiți, luptînd cu troienele ce se înălțau pe marginile liniei, pe jumătate cufundați în umbră și pe jumătate în lumina mohorîtă a farurilor locomotivei!

Un singur ceas fu de ajuns ca să ne dovedească deplina zădărnicie a sforțărilor noastre. Cînd dădeam la o parte un troian, viscolul stăvilea linia cu o duzină de trîmbe noi. Și, mai rău decît atît, se descoperi că ultima șarjă măreață, pe care o dăduse locomotiva împotriva dușmanului, sfărîmase tija din față a arborelui roții motrice. Chiar dacă linia ar fi fost liberă înaintea noastră, tot am fi rămas acolo neputincioși. Ne-am întors în tren, sleiți de muncă și foarte îndureraţi. Ne-am strîns în jurul sobelor și am dezbătut cu toată gravitatea situația noastră. Nu aveam nici un fel de provizii — asta era jalea cea mare. De înghețat nu puteam înghița, fiindcă aveam un stoc bun de lemne în tender. Era singura noastră mîngîiere. În cele din urmă, am încheiat discuția, împărtășind cu inima grea părerea conductorului, anume că înseamnă moarte sigură pentru oricine ar încerca să meargă pe jos cincizeci de mile, pe o asemenea viforniță. Nu puteam trimite așadar după ajutor, și chiar dacă am fi făcut-o, nimeni nu s-ar fi încumetat să vină încoace. Trebuia să ne resemnăm și să așteptăm — cît mai răbdători — salvarea sau înfometarea! Cred că pînă și cei mai căliți dintre călători simțiră un fior, cînd se rostiră aceste cuvinte

Peste un ceas, conversația se prefăcu într-un murmur înăbușit, abia auzit ici și colo prin vagon, prins cînd și cînd, între dezlănțuirea și domolirea viforniței; flacăra lămpilor scăzu și majoritatea surghiuniților își făcură, de bine de rău, un culcuș în mijlocul umbrelor acelea pîlpîitoare, ca măcar să cugete singuri, nestingheriți — să uite prezentul — dacă reușeau — să doarmă, dacă erau în stare.

Noaptea veșnică — fără îndoială că roșă ni se părea veșnică — își scurse în cele din urmă ceasurile, care se tîrau alene, și la răsărit mijiră zorile reci și cenușii. Pe măsură ce lumina se limpezea, călătorii începură să se dezmorțească și să dea semne de viață, unul după altul, și fiecare își împinse de pe frunte pălăria cu borurile răsfrînte, își întinse oasele înțepenite și aruncă o privire pe fereastra vagonului, la priveliștea aceea lipsită de veselie. Era într-adevăr lipsită de veselie — nu se zărea nici urmă de vietate, nici o așezare omenească, nimic decît un întins pustiu alb; trîmbe de zăpadă învîrtejindu-se ici și colo în fața viscolului — o lume de fulgi adunată de vînturi, ascunzîndu-ne bolta cerului.

Toată ziua ne-am învîrtit prin vagoane, fără să scoatem o vorbă și gîndindu-ne mult. Veni altă noapte tîrîndu-se posomorîtă și, o dată cu ea, foamea.

Alți zori — altă zi de tăcere, de tristețe, de foame care ne rodea, de așteptare fără speranță a unui ajutor care nu putea să vină de nicăieri. O noapte de piroteală și frămîntări, plină de visuri cu ospețe — și ne trezirăm cu sufletul ros de colții foamei.

A patra zi se duse cum sosi — și a cincea la fel! Cinci zile de înfiorătoare întemnițare! În ochii tuturor strălucea o foame sălbatică. Privirile purtau semnul unui înspăimîntător tîlc, prevestirea a ceva care prindea chip pe nesimțite în inima fiecăruia — a unui gînd pe care nici o limbă nu îndrăznea încă a-l tălmăci în cuvinte.

A șasea zi trecu — zorile celei de-a șaptea mijiră deasupra uneia din cele mai scofîlcite, rătăcite și deznădăjduite adunări de oameni aflați vreodată în umbra morții. Acum gîndul acela trebuia să iasă la iveală;

gîndul acela, care crescuse în fiecare inimă, era în sfîrșit gata să țîșnească de pe buzele fiecăruia! Natura fusese ținută în frîu pînă la ultima limită — acum frîul trebuia să slăbească. *Richard H. Gaston*, din Minnesota, un bărbat înalt, cadaveric de palid, se ridică în picioare. Toți știam ce avea să urmeze. Toți eram pregătiți, orice emoție, orice aparență de ațîțare fu înăbușită, numai o calmă și chibzuită seriozitate licări în ochii care, pînă cu puțin mai înainte, fuseseră atît de rătăciți.

— Gentlemeni! Chestiunea nu se mai poate amîna! A sunat ceasul! Trebuie să stabilim care din noi va muri ca să furnizeze hrană celorlalți!

Mr. John J. Williams, din Illinois, se ridică și zise:

— Gentlemeni, îl propun pe reverendul James Sawyer, din Tennessee.

Mr. William R. Adams, din Indiana, zise:

— Gentlemeni, îl propun pe Mr. Daniel Slote, din New York.

Mr. Charles J. Canadon: Îl propun pe Mr. Samuel H. Bowen din St. Louis.

Mr. Slote: Gentlemeni, doresc să renunț în favoarea domnului John A. Van Nostrand junior, din New Jersey.

Mr. Gaston: Dacă nu există nici o obiecție, dorința acestui gentleman va fi împlinită.

Mr. Van Nostrand s-a împotrivit, astfel că demisia domnului Slote a fost respinsă. Demisiile domnilor Sawyer și Bowen au fost de asemenea prezentate și respinse, pe același temei.

Mr. Al. Bascom din Ohio: Sugerez ca acum propunerile să fie închise și Adunarea să treacă la o alegere prin vot.

Mr. Sawyer: Domnilor, protestez cu toată indignarea împotriva acestor procedee. Sînt incorecte și nepotrivite situației din toate punctele de vedere. Trebuie să vă rog să renunțați la ele numaidecît și să trecem la alegerea unui președinte al ședinței și a membrilor cuveniți ai prezidiului, care să-l asiste, și

atunci ne vom putea urma treaba mai departe și cădea la o înțelegere.

Mr. Bell din Iowa: Domnilor, mă opun! Ceasul nu ne îngăduie să ne ținem de forme și de prescripții de procedură. Sîntem lipsiți de hrană de mai bine de șapte zile. Fiecare clipă pierdută în discuții deșarte ne sporește nenorocirea. Mă declar mulțumit cu propunerile — cred că toți gentlemenii de față sînt de acord — și eu, unul, nu văd de ce n-am proceda pe dată la alegerea unuia sau a mai multora din candidați. Doresc să prezint o rezoluție.

Mr. Gaston: Și eu vreau să ridic obiecții și trebuie să cer o amînare de o zi, după toate regulele, propunînd astfel cam aceeași întîrziere pe care doriți să o evitați. Domnul din New Jersey...

Mr. Van Nostrand: Domnilor, sînt un străin printre dumneavoastră, n-am rîvnit la distincția ce mi-a fost acordată și simt că o delicatețe mă împiedică...

Mr. Morgan din Alabama (întrerupînd): Pun chestiunea prealabilă.

Chestiunea a fost admisă și dezbaterile s-au închis, firește. Moțiunea de a se alege membrii prezidiului a fost votată și, conform ei, Mr. Gaston a fost ales președinte. Mr. Blake secretar, Domnii Holcomb, Dyer și Baldwin în comisiunea pentru propuneri, iar Mr. R. M. Hawland, consilier pentru a sprijini comitetul în alegerile sale.

S-a dat o pauză de o jumătate de oră și au urmat cîteva scurte convorbiri. La bătaia ciocănelului prezidențial, ședința s-a deschis iarăși și comisiunea s-a pronunțat în favoarea domnilor George Ferguson din Kentucki, Lucien Herrman din Louisiana și W. Messick din Colorado — drept candidați.

Mr. Rogers din Missouri: Domnule Președinte, raportul fiind acum înaintat, conform legii, în fața Adunării, propun să fie amendat prin substituirea numelui Herrman cu acela al domnului Lucius Harris din St. Louis, care e bine cunoscut și apreciat drept onorabil de către noi toți. Nu doresc să fiu greșit înțeles — nu vreau să se creadă că aș arunca asupra nobilului caracter și asupra poziției gentlemanului

din Louisiana cea mai mică pată — departe de mine acest gînd. Îl respect și îl stimez, așa cum este cazul să o facă oricare din gentlemenii aici de față; dar nimeni nu poate fi orb în fața faptului că în cursul săptămînii, cît am zăcut aici, domnia sa a pierdut în greutate mai mult decît oricare altul dintre noi, nimeni nu poate fi orb față de faptul că aleasa comisiune și-a trădat îndatoririle — fie din neglijență, fie dintr-o vină mai gravă, înfățișînd astfel sufragiilor noastre pe un gentleman care, oricît de curate ar fi motivele ce le-au adus în această situație — conține într-adevăr mai puține substanțe nutritive.

Președintele: Gentleman-ul din Missouri să binevoiască a-și lua locul. Președintele nu poate îngădui ca integritatea comisiunii de propuneri să fie pusă la îndoială decît pe căile obișnuite, conform prevederilor legale. Ce acțiune vrea să hotărască Adunarea, în urma moțiunii gentlemanului?

Mr. Holliday, din Virginia: Propun altă amendare a proiectului, substituind pe Domnul Harvey Davis, din Oregon, domnului Merrick. Gentlemenii pot invoca faptul că încercările grele și lipsurile unei vieți duse în preajma frontierei l-au făcut pe Mr. Davis cam uscat, cam tare; dar, vă întreb, gentlemeni, este oare acum vremea potrivită ca să fim sîcîiți pentru orice moft? Se cade să ne pierdem vremea cu asemenea farafastîcuri? Este acum vremea să facem controverse asupra unor chestiuni de semnificație măruntă? Nu, domnilor, noi acuma dorim cantitate — substanță, greutate, masivitate — acestea sînt imperativele supreme ale clipei de față, iar nu talentul, nici geniul, nici venerația. Stărui asupra moțiunei sale.

Mr. Morgan (ațîțat): Domnule Președinte, mă împotrivesc cu toată tăria acestui amendament. Gentlemanul din Oregon este bătrîn și — ceea ce-i mai grav — e mătăhălos din pricina oaselor, iar nu a cărnii. Îl întreb pe gentlemanul din Virginia dacă noi avem nevoie de supă sau de o hrană mai consistentă? Vrea dumnealui să ne amăgească cu umbre? Vrea să-și bată joc de suferințele noastre cu un strigoi oregonian? Îl întreb dacă are tăria să se uite la fetele nelinistite

din jurul său, dacă se poate uita în ochii noștri întristați, dacă poate asculta bătaia inimilor noastre, pline de o nerăbdătoare așteptare? Dacă are, atunci cum de îndrăznește să ne arunce în brațe această fantasmagorie lihnită de foame? Îl întreb de ce nu ține seamă de starea noastră jalnică, de trecutele noastre suferințe, de viitorul nostru întunecat; de ce caută să ne strecoare, fără nici un pic de milă, această epavă, această ruină, această căzătură, care vrea să ne înșele buna credință, acest vagabond ciolănos și fanat, fără pic de măduvă în el, venit tocmai de pe meleagurile Oregonului? Niciodată nu vom admite așa ceva! (Aplauze.)

Amendamentul a fost pus la vot, și, după o aprigă dezbatere, a fost respins. Mr. Harris a fost pus în discuție, pe baza primului amendament. Apoi a început despuierea scrutinului. Au fost cinci scrutine, fără să se poată ajunge la un rezultat. La al șaselea, a fost ales Mr. Harris, în unanimitate — minus votul său. Atunci s-a propus ca alegerea lui să fie ratificată prin aclamații, ceea ce nu s-a aprobat deoarece el votase împotrivă.

Mr. Radway a propus ca Adunarea să ia în discuție pe ceilalți candidați și să se purcedă la alegerile pentru prînzul mic. Propunerea a fost acceptată.

La primul scrutin s-a produs un balotaj, jumătate din membrii favorizînd pe un candidat din pricina tinereții sale, iar cealaltă jumătate preferînd alt candidat, pe temeiul trupeșiei sale. Președintele și-a dat votul său — hotărîtor în caz de paritate — pentru acesta din urmă, adică pentru Mr. Messick. Această hotărîre a stîrnit o puternică nemulțumire în rîndurile prietenilor domnului Ferguson, candidatul înfrînt, și s-a vorbit chiar de organizarea unui nou scrutin; însă, în mijlocul dezbaterilor, a fost votată o moțiune de amînare și ședința s-a suspendat pe dată.

Pregătirile pentru cină au îndepărtat multă vreme atenția membrilor partidului Ferguson de la discutarea doleanței lor, iar apoi, cînd au vrut să o reia, vestea fericită că Mr. Harris era gata preparat le-a spulberat cu totul gîndul.

Am improvizat niște mese, proptind spătarele fotoliilor unul de altul și ne-am așezat, cu inimile pline de recunoștință, la cea mai minunată cină, care ne binecuvîntase închipuirea în cele șapte zile de chinuri. Cît de schimbați eram, față de cum părusem doar cu cîteva ceasuri mai înainte! Deznădejde, priviri jalnice, foame, neliniște înfrigurată, mai înainte — mulțumire, seninătate, bucurie, prea adîncă pentru a fi cuprinsă în cuvinte — acum. Știu că a fost ceasul cel mai voios din viața-mi agitată. Viforul urla și vîntura năprasnic zăpada în jurul închisorii noastre, însă acum nu mai avea nici o putere de a ne întuneca inimile. Mi-a plăcut Harris. Poate că ar fi putut să fie mai la înălțime, însă am dreptul să spun că pe nici un om nu l-am înghițit ca pe Harris și că nici unul nu mi-a plăcut atît. Messick a fost foarte bun, deși avea un miros cam tare, dar ca veritabilă putere nutritivă și ca frăgezime, Harris a fost incomparabil. Messick a avut și el părțile lui bune. N-am să încerc a o contesta, nici nu urmăresc așa ceva — însă s-a dovedit a fi tot atît de potrivit pentru prînzișor cît și o mumie — nici măcar o ciozvîrtă n-a fost mai dihai. Slab? Și încă cum! Și tare? Ei, da, tare, tare de tot. Nici nu-ți poți închipui, nu ți-ai putea închipui niciodată cît de tare...

— Vrei să spui că...

— Nu mă întrerupe, te rog. După prînzișor, am ales pentru prînz pe-un ins numit Walker, care era din Detroit. A fost foarte bun. Așa i-am și scris soției lui, mai tîrziu. Merita toate laudele. Nu am să-l uit niciodată pe Walker. Era cam aparte, dar foarte bun. Apoi, în dimineața următoare, l-am avut la prînz pe Morgan din Alabama. A fost unul din cei mai aleși oameni din care m-am servit vreodată— chipeș, cultivat, rafinat, vorbea curgător cîteva limbi — un gentleman desăvîrșit; într-adevăr un gentleman desăvîrșit și deosebit de mustos. La cină, l-am avut pe patriarhul din Oregon, dar a fost o adevărată păcăleală, fără discuție — bătrîn, costeliv, tare, nimeni nu-și poate închipui realitatea. În cele din urmă am zis: „Gentlemeni, faceți cum vreți, însă eu unul

am să aștept altă alegere". Grimes din Illinois a zis și el: „Gentlemeni, și eu am să aștept. Cînd veți alege o persoană cu însușiri deosebite, voi fi bucuros să mă alătur iarăși domniilor voastre". Curînd s-a vădit că din pricina lui David din Oregon se crease o nemulțumire generală și astfel — ca să fie păstrată buna înțelegere ce domnise în chip atît de plăcut de cînd îl avusesem pe Harris — s-a hotărît o nouă alegere, iar rezultatul a fost designarea lui Baker din Georgia. A fost splendid! Ei, și-așa, după asta l-am avut pe Doolittle, apoi pe Hawkins și pe Mc. Elroy, au fost ceva plîngeri cu privire la Mc. Elroy, fiindcă era neobișnuit de scund și subțire — apoi pe Penrod, pe doi Smithi și pe Bailey (Bailey avea un picior de lemn, ceea ce a fost o pierdere netă, însă altminteri era bun), apoi pe un băietan indian, pe un flașnetar și pe un gentleman numit Buckminster — ia, acolo un biet hoț vagabond, care nu a fost de nici un folos societății și nu a contat nici pentru prînzișor. Ne-a părut bine că l-am ales înainte de a sosi salvarea.

— Vasăzică, pînă la urmă binecuvîntata salvare tot a sosit?

— Da, a sosit — într-o dimineață strălucitoare, însorită, chiar după ce ținusem o nouă alegere. John Murphy a fost preferatul și sînt gata să dau declarație că nici unul nu era mai indicat; însă John Murphy s-a întors acasă împreună cu noi, în trenul care a venit să ne scape. A trăit pînă s-a însurat cu văduva răposatului Harris...

— Răposatului...

— ...da, a primului nostru ales. S-a însurat cu dînsa și e fericit și respectat și îi merg treburile strună și astăzi. Ei, da, a fost ca într-un roman, dragă domnule, a fost ca în povești atunci. Dar uite că trebuie să cobor în gara asta, dragă domnule, a venit vremea să-mi iau rămas bun de la dumneata. Oricînd ai timp să zăbovești o zi sau două cu mine, voi fi încîntat să te primesc ca oaspe. Imi placi, dragă domnule; am căpătat gust pentru dumneata. S-ar putea să-mi placi tot atît de mult ca și Harris în persoană. Bună ziua, dragă domnule, și călătorie plăcută!

Și dus a fost. În viața mea nu m-am simțit atît de buimăcit și de deznădăjduit, atît de îngrozit. În adîncul inimii, însă, mă bucuram că plecase. În pofida purtărilor sale binevoitoare și a glasului său blînd, mă înfioram de cîte ori își îndrepta asupra mea privirile-i înfometate, iar cînd am auzit că dobîndisem primejdioasa lui afecțiune și că mă aprecia aproape deopotrivă ca pe răposatul Harris, mai-mai să-mi stea inima pe loc!

Eram peste măsură de îngrozit. Nu-i puneam la îndoială spusele, nu puteam să nu dau crezare fiecărei iote dintr-o asemenea relatare, care părea a purta întipărită sinceritatea adevărului; însă cumplitele ei amănunte mă copleșeau și stîrneau un haos în gîndurile mele, fără nădejde de scăpare. Văzînd cum controlorul se uită la mine, l-am întrebat:

— Cine-i omul acesta?

— A fost membru al Congresului, și încă unul de seamă. A fost o dată însă prins de viscol în tren și era să moară de foame. A degerat în așa hal și a fost atît de istovit din lipsa hranei, încît, vreo două-trei luni după aceea, a zăcut bolnav și ieșit din minți. Acum e teafăr, numai că are o manie și cînd îi dă drumul cu subiectul acela vechi, o ia razna și nu se mai oprește niciodată, pînă ce nu mănîncă întreaga încărcătură de oameni despre care vorbește. Ar fi isprăvit cu tot poporul pînă acum, numai că a trebuit să se dea jos aici. Le știe numele pe dinafară, ca pe Tatăl Nostru. După ce îi consumă pe toți — afară de el — adaugă totdeauna: „Pe urmă, sosind ora obișnuitei alegeri pentru prînzișor, și neexistînd nici o opoziție, am fost ales conform procedurii, după care, neridicîndu-se nici o obiecție, mi-am dat demisia. Astfel se face că mă aflu aici“.

Am simțit o ușurare de neînchipuit, aflînd că ascultasem doar aiurările nevătămătoare ale unui smintit, în loc de experiența autentică a unui canibal însetat de sînge.

CANDIDAT LA POSTUL DE GUVERNATOR

Acum cîteva luni am fost desemnat să candidez pe o listă independentă, pentru postul de guvernator al marelui stat New York, avînd ca rivali pe domnii John T. Smith și Blank J. Blank. Mi se părea că față de acești domni am un avantaj important și anume o bună și neștirbită reputație. Într-adevăr, citind ziarele, era ușor de văzut că dacă cei doi au știut vreodată ce înseamnă să porți un nume nepătat, apoi a trecut mult timp de atunci. Era limpede că în anii din urmă fuseseră amestecați în tot felul de matrapazlîcuri rușinoase. Dar chiar în momentul cînd mă felicitam pentru acest avantaj și mă bucuram de el pe ascuns, prin adîncurile fericirii mele se strecură unda tulbure a unei neliniști: mă îngrozea gîndul că numele îmi va fi pomenit în strînsă legătură cu numele unor asemenea indivizi. Gîndul acesta mă tulbura din ce în ce mai mult. În cele din urmă am scris bunicii despre tot ceea ce mă frămînta. Răspunsul ei fu prompt și categoric:

„Toată viața ta n-ai săvîrșit nici măcar o singură faptă de care să-ți fie rușine. Uită-te în ziare, citește-le și vei pricepe ce fel de indivizi sînt domnii Smith și Blank; iar după aceea, gîndește-te dacă mai vrei să te cobori pînă la ei, intrînd în aceeași cloacă politică."

Asta era și părerea mea! N-am închis ochii nici o clipă în noaptea aceea. Cu toate astea nu mai puteam să dau înapoi. Intrasem în horă și trebuia să joc pînă la urmă. În timp ce frunzăream ziarele la micul dejun, am dat de următoarea notiță—și trebuie să mărturisesc că nu mai fusesem niciodată atît de uluit:

SPERJUR

„Poate că acum, cînd se prezintă în fața poporului în calitate de candidat la postul de guvernator, domnul Mark Twain va binevoi să explice cum se face că în 1863 a fost condamnat pentru sperjur, în prezența a treizeci și patru de martori din Wakawak (Cochinchina), scopul acestui sperjur fiind de a fura de la o sărmană văduvă indigenă și de la copiii ei lipsiți de apărare o mică plantație, singurul sprijin ce le mai rămăsese acestor nenorociți! Domnul Twain este dator față de sine însuși, ca și față de marele popor, căruia îi cere voturile, să facă lumină în această chestiune. O va face oare?"

Credeam că voi sări în aer de uimire! Ce calomnie grosolană și nerușinată! Nu fusesem niciodată în Cochinchina! Nu auzisem niciodată de Wakawak. N-aș fi putut deosebi o plantație de un cangur. Nu știam ce să fac. Eram năucit și cu totul neajutorat. M-am învîrtit toată ziua fără să fac nimic. În dimineața următoare, același ziar scria numai atît:

UN FAPT SEMNIFICATIV

„După cum se vede, domnul Twain păstrează o tăcere elocventă în legătură cu sperjurul din Cochinchina."

(N. A. — În tot restul campaniei electorale, acest ziar nu a vorbit despre mine altfel decît ca despre „mișelul sperjur Twain".)

Apoi apăru *Gazeta*, cu următoarele:

TREBUIE SĂ CUNOAȘTEM ADEVĂRUL

„Va binevoi oare noul candidat la postul de guvernator să explice unor concetățeni ai dumisale (care vor avea nenorocul să voteze pentru el) neînsemnatul fapt că tovarășilor săi de baracă din Montana le dispăreau din cînd în cînd mici obiecte de valoare, care apoi erau găsite întotdeauna la domnul Twain sau în „valiza" lui (adică în ziarul în care își înfășura catrafusele) astfel încît s-au văzut siliți ca, spre binele lui, să-i dea un avertisment prietenesc și, ungîndu-l cu catran și tăvălindu-l în fulgi, să-l plimbe călare pe o prăjină, sfătuindu-l apoi să lase gol pentru totdeauna locul pe care-l ocupa de obicei în tabără? Va binevoi el oare?"

S-ar fi putut oare născoci o ticăloșie mai mare? În viața mea nu fusesem la Montana!

(De atunci ziarul acesta nu m-a mai pomenit altfel decît „Twain, hoțul din Montana"...)

Începusem să răsfoiesc ziarele cu teamă, ca cineva care ar ridica o pătură sub care bănuiește că se află un șarpe cu clopoței. Într-una din zile îmi căzură sub ochi următoarele cuvinte:

MINCINOSUL ȚINTUIT LA STÎLPUL INFAMIEI!

„În baza depozițiilor scrise făcute sub jurămînt de domnul Michael O'Flanagan, din Five Points și de domnii Snub Rafferty și Catty Mulligan din strada Water, s-a stabilit că josnica declarație a domnului Mark Twain, anume că regretatul bunic al nobilului nostru fruntaș Blank J. Blank ar fi fost spînzurat pentru tîlhărie la drumul mare, este o MINCIUNĂ abjectă și complet neîntemeiată. Este dureros pentru cetățenii onorabili să vadă că pentru obținerea unui succes politic sînt folosite mijloace atît de rușinoase ca atacarea morților din morminte și profanarea numelor lor respectabile prin tot felul de calomnii. Gîndindu-ne la durerea pe care această minciună mîrșavă o va provoca nevinovatelor rude și prietenilor răposatului, aproape să simțim nevoia să îndemnăm publicul ultragiat și insultat să procedeze la o răzbunare sumară și în afara legii, împotriva calomniatorului... Dar nu! Mai bine să-l

lăsăm pradă chinurilor propriei sale conștiințe sfîșiate (deși dacă mînia va învinge stăpînirea de sine a publicului, iar acesta, în furia sa oarbă, va aduce calomniatorului injurii corporale, este cu totul evident că nici un juriu nu-i va putea recunoaște ca vinovați, și nici un tribunal nu-i va putea pedepsi pe făptași)."

Ingenioasa frază de încheiere a avut darul de a mă face să sar din pat și s-o șterg imediat de-acasă — și încă prin ușa din dos — în timp ce „publicul ultragiat și insultat" tăbăra prin ușa din față, spărgînd în mînia lui dreaptă mobilele și geamurile și luînd cu el cît putea căra în spinare. Și totuși pot să jur cu mîna pe evanghelie că nu-l calomniasem niciodată pe bunicul lui Blank. Mai mult decît atît: n-auzisem nimic despre el și nici măcar nu-i pomenisem numele pînă în ziua aceea.

(Voi spune, în treacăt, că ziarul sus-menționat nu m-a mai pomenit de-atunci decît în felul acesta: „Twain, profanatorul de morminte".)

Articolul care mi-a reținut atenția puțin timp după aceea, glăsuia:

HALAL CANDIDAT!

„Domnul Mark Twain, care urma să țină seara trecută un discurs fulminant la marele miting al Independenților, nu și-a făcut apariția! O telegramă trimisă de medicul său anunța că fusese răsturnat de niște cai speriați și că și-ar fi fracturat piciorul în două locuri, bolnavul suferind acum dureri inimaginabile și așa mai departe, tot felul de asemenea gugumănii. Iar Independenții s-au străduit din răsputeri să înghită o asemenea istorie cusută cu ață albă și s-au prefăcut că nu cunosc *adevărata* cauză a absenței nepricopsitei creaturi pe care o numesc purtătorul lor de cuvînt!

Un anumit individ a fost văzut noaptea trecută, în casa domnului Twain, într-o stare de ebrietate animalică. Independenții au datoria imperioasă de a dovedi că această ființă abrutizată nu era domnul Mark Twain în persoană. De data asta li s-a înfundat! Iată un caz care nu lasă loc pentru eschivări de la un răspuns direct. Poporul întreabă cu o voce tunătoare: CINE ERA INDIVIDUL?"

O clipă mi-a fost imposibil, absolut imposibil, să cred că numele meu e într-adevăr pomenit în legătură cu o asemenea bănuială rușinoasă. Trecuseră trei ani încheiați de cînd nu mai pusesem în gură măcar o picătură de rachiu, bere, vin sau orice altă băutură spirtoasă.

(Ca să vă dați seama ce înseamnă puterea obișnuinței, vă voi spune că atunci cînd în numărul următor al acestui ziar m-am văzut poreclit „Domnul Delirium Tremens Twain", nu am mai simțit nici o durere, deși știam că de acum încolo ziarul mă va numi astfel, cu o persistență monotonă, pînă-n veci vecilor).

Între timp, scrisorile anonime începuseră să ocupe un loc important în corespondența pe care o primeam. De obicei ele aveau următorul cuprins:

„Ce puteți spune despre bătrîna cerșetoare pe care ați dat-o afară pe brînci din locuința dumneavoastră?

POL PRI"

Sau:

„Ați săvîrșit fapte care nu sînt cunoscute de nimeni în afară de mine. V-aș sfătui să ieșiți cu cîțiva dolari sau, dacă nu, veți auzi prin ziare de al dumneavoastră respectuos

HANDY ANDY"

Cam acesta era conținutul scrisorilor. Aș putea să continui, pînă la suprasaturarea cititorului, dar cred că nu e cazul.

În curînd cel mai mare ziar al partidului republican mă acuză că dădeam mită, iar ziarul central al partidului democrat mă învinui că sînt un șantajist ordinar.

(În felul acesta m-am ales cu încă două nume: „Twain, murdarul mituitor", și „josnicul șantajist".)

Cu timpul s-a făcut atîta gălăgie cerîndu-mi-se „răspunsul" la toate acuzațiile înfiorătoare ce mi se aduceau, încît directorii de ziare și liderii partidului meu mi-au spus că, dacă mai păstrez tăcere, cariera mea politică este pecetluită. Și parcă pentru a-mi

dovedi că se impunea din ce în ce mai mult să fac ceva chiar a doua zi am putut citi într-un ziar următoarele rînduri:

PRIVIȚI-L!

„Candidatul Independenților continuă să păstreze tăcere. Pentru că nu îndrăznește să vorbească. Fiecare dintre acuzațiile ce i s-au adus a fost pe deplin dovedită și întărită și răsîntărită prin propria-i tăcere elocventă, astfel încît e demascat pentru totdeauna. Uitați-vă la canditatul vostru, Independenților! Priviți-l pe Infamul Sperjur! Pe Hoțul din Montana! Pe Profanatorul de morminte! Admirați-l pe acest Delirium Tremens! Priviți-l pe murdarul vostru mituitor și pe josnicul vostru șantajist! Priviți-l, cercetați-l bine și apoi spuneți dacă puteți acorda voturile dumneavoastră cinstite acestei creaturi, care și-a cîștigat o asemenea podoabă sinistră de titluri printr-o serie de crime hidoase și care nu îndrăznește să deschidă gura pentru a tăgădui măcar vreuna dintre ele!"

Nu mai exista nici o portiță de ieșire, și de aceea, profund umilit, m-am apucat să pregătesc „un răspuns" la mulțimea de acuzații și minciuni mîrșave. N-am putut însă termina niciodată această treabă, deoarece chiar a doua zi dimineață un alt ziar veni cu o nouă grozăvie, acuzîndu-mă cu toată seriozitatea că aș fi dat foc unui ospiciu cu toți locatarii înăuntru, numai pentru că îmi stînjenea vederea de la fereastra apartamentului meu. Această calomnie m-a adus într-o stare de panică. Apoi veni la rînd acuzația că mi-aș fi otrăvit unchiul pentru a-i moșteni averea, cerîndu-se foarte insistent să i se deschidă mormîntul. Eram în culmea desperării. Și, colac peste pupăză, mi s-a adus acuzarea că fiind administratorul unui azil de copii găsiți, am folosit rude ramolite și știrbe pentru a mesteca hrana copiilor. Tremuram toată ziulica. Și în cele din urmă, ca o încununare firească a nerușinatei persecuții cu care mă urmărea ura partidelor adverse, nouă tînci ce abia învățaseră să meargă, cu pielea de toate nuanțele și culorile și care mai de

care mai zdrențăroși, au fost învățați să năvălească la tribună la o întrunire publică și să se agațe de picioarele mele, strigîndu-mi „TĂTICULE!“

M-am lăsat păgubaș. Am coborît steagul și m-am predat: nu puteam face față cerințelor unei campanii electorale pentru postul de guvernator în statul New York, astfel încît am trimis o scrisoare anunțînd că-mi retrag candidatura și semnînd plin de amărăciune:

„Al dumneavoastră sincer, care pe vremuri a fost un om cinstit, dar acum este Mark Twain Infamul Sperjur, Hoțul din Montana, Profanatorul de morminte, Delirium Tremens, Murdarul mituitor și Josnicul șantajist“.

ONORAT CA O CIUDĂȚENIE ÎN HONOLULU

În Honolulu, dacă intri în vorbă cu un străin și simți dorința firească de a ști cu cine ai de a face și de a afla cam ce soi de om e străinul dumitale, ia-ți inima în dinți și spune-i „căpitane". Pîndește-l atent și dacă vezi, după atitudinea lui, că ai apucat pe-o cale greșită, întreabă-l unde predică. Poți pune fără grijă prinsoare că este ori misionar, ori căpitan de balenieră. Eu, personal, am făcut cunoștință cu șaptezeci și doi de căpitani și nouăzeci și șase de misionari. Căpitanii și predicatorii alcătuiesc jumătate din populație; a treia pătrime este alcătuită din canaci de rînd și din negustori străini, cu familiile lor, iar în sfertul din urmă intră înalții funcționari ai guvernului havaian. Și nu am pus la socoteală pisicile, care-s cîte trei la o para.

Într-o zi, un străin grav m-a întîlnit într-o suburbie și mi-a zis:

— Bună dimineața, sfinția ta. Predicați în biserica de piatră de colo, fără îndoială?

— Nu, nicidecum. Nu sînt predicator.

— Zău așa, te rog să mă ierți, căpitane. Sper că ai avut un sezon bun. Cîtă untură...

— Untură? Drept cine mă iei? Nu sînt vînător de balene.

— A, vă cer de-o mie de ori iertare, excelența voastră. Sînteți generalul-maior al trupelor noastre de gardă, fără îndoială? Ministru de interne, pesemne? Ministru de război? Prim-gentleman al Camerei de Dormit? *Comisar* al augustei...

— Curate farafastîcuri, bre omule! Nu am nici o calitate oficială! Nu am nici o legătură cu guvernul.

— Doamne păzește! Atunci cine naiba mi-ești? Ce naiba îi fi? Și cum naiba ai ajuns aici? Și de unde drăcia dracului ai picat?

— Sînt doar o persoană particulară — un străin fără nici o pretenție — sosit de curînd din America.

— Nu se poate! Nu ești misionar! Nu ești vînător de bălene! Și nici membru al guvernului maiestății sale! Nici măcar ministrul marinei! Ah! Doamne-dumnezeule! E o fericire prea mare ca să fie adevărată! Vai! Trebuie să fie un vis! Și, totuși înfățișarea aceasta nobilă, cinstită, ochii aceștia piezișii, nevinovați, capul acesta impunător, care nu e bun de nimic; mîna dumitale; dă-mi mîna, orfan falnic ce ești! Iartă-mi lacrimile. Vreme de șaisprezece ani urîcioși am dorit o clipă ca aceasta, și...

În acest moment, sentimentele îl copleșiră și omul căzu lat. Mi s-a rupt inima de biata făptură și mi-a fost milă de ea. Am fost adînc mișcat. Am vărsat cîteva lacrimi pe seama lui și l-am sărutat din partea maică-si. Pe urmă, l-am ușurat de mărunțișul pe care i l-am găsit prin buzunare și m-am cărat.

UN STRAIN INTERESANT

— Amintire din insulele Sandwich —

De-abia terminasem observația mea foarte banală, cînd străinul din celălalt colț al camerei, avînd mîncărime la limbă, se grăbi să-și spună părerea.

— O, desigur, într-un fel, e un fapt oarecum ieșit din comun, dar trebuia să vedeți coșul meu, să vedeți coșul meu, domnule! Fum! Hm! Să fiu al dracului dacă... domnule Jones, îți amintești de coșul acela? Nu se poate să fi uitat! Nu, nu, îmi amintesc acum. Pe vremea aceea, nu locuiai în partea asta a insulei. Dar vă spun numai adevărul. Înghiți-m-ar pămîntul în clipa asta, dacă coșul acela nu afuma în așa hal, încît funinginea se făcea piatră și trebuia să o dăm jos cu tîrnăcopul! Degeaba rîdeți, domnilor, dar chiar marelui șerif i-am oferit un bulgăre de funingine, pe care l-am scos în fața ochilor lui, așa că n-aveți decît să vă duceți să-l întrebați, spre a vă convinge singuri.

Vorbele lui puseseră capăt conversației, care, oricum, începuse să lîncezească — așa că am tocmit niște indigeni și vreo două pirogi cu balanțier și am ieșit în largul mării agitate spre a vedea copiii la sportul lor, călărind pe mare, cocoțați pe crestele uriașelor valuri.

Peste două săptămîni, vorbind în tovărășia cîtorva persoane, mi-am ridicat privirea și am descoperit pe același om, sfredelindu-mă cu ochii săi pătrunzători. Din nou, am observat mușchii contractați ai feței lui și simțeam că avea aceeași mîncărime de limbă.

În momentul cînd m-am oprit, i-a și dat drumul.

— Mă scuzați, domnule, mă scuzați, dar ceea ce ați spus poate fi socotit ca ceva neobișnuit numai dacă este scos în evidență, separat de celelalte. Dar comparat cu ceea ce mi-a fost dat mie să văd este doar un fapt banal. Nu, nu-i chiar așa... nu vreau să vorbesc atît de nepoliticos despre cele hărăzite unui străin, care este și un gentleman, dar sînt *nevoit* a spune că nu ați mai putea și nici nu ați mai voi să susțineți că acest copac este mare, dacă ați fi văzut ca mine, marele arbore Yakmatack din insula Ounaska, din marea Kamciatka — un arbore, domnule, cu un diametru de patru sute și cincisprezece picioare, nici un țol mai puțin — înghiți-m-ar pămîntul în clipa asta, dacă nu-i așa! Nu trebuie să mă priviți atît de mirați, domnilor. Bătrînul căpitan Saltmarsch este de față și poate spune dacă știu ce spun au ba. I-am arătat copacul acela.

Căpitanul Saltmarsch:

— Hei, leat, las-o mai domol, că prea ai tras tare de ancoră. Mi-ai făgăduit să-mi arăți minunăția și am cutrierat mai bine de unsprezece mile cu dumneata prin cea mai afurisită și mai înnebunitoare junglă ce mi-a fost dat să văd vreodată și, cînd colo, diametrul copacului pe care în sfîrșit mi l-ai arătat nu atingea nici măcar grosimea unui butoiaș de bere! Asta o știi prea bine și dumneata, Markiss.

— Ia auzi-l! Vezi bine că arborele s-a subțiat la cît spui dumneata. Dar nu ți-am explicat de ce? Răspunde-mi! Nu ți-am spus că aș fi dorit să-l vezi așa cum l-am văzut eu prima oară? Cînd te-ai urcat în trăsură, ocărîndu-mă în tot felul și spunîndu-mi că te-am adus unsprezece mile ca să vezi un puiet, nu ți-am explicat că toate balenierele din mările nordice și-au procurat lemnul tăind din el timp de mai bine de douăzeci și șapte de ani? Ce, crezi că arborele poate dăinui o

veşnicie, fir-ar al naibii să fie! Nu ştiu de ce eşti atît de chiţibuşar şi cauţi să nedreptăţeşti cu dinadinsul pe cineva care nu ţi-a făcut nici un rău.

Nu ştiu de ce, prezenţa acestui om mă stînjenea şi am fost încîntat cînd, chiar în clipa aceea, un băştinaş a venit să ne spună că Muckawow, cel mai sociabil şi mai falnic dintre necioplitele căpetenii de oştire de pe insulele acestea ne poftea la el ca să petrecem cu dînsul, înfruptîndu-ne dintr-un misionar pe care îl prinsese încălcîndu-i terenul. Cred că nu au trecut nici zece zile după aceea, cînd tocmai terminînd de a arăta ceva unui grup de prieteni şi cunoscuţi, fără a fi avut pretenţia de a fi spus cine ştie ce mare lucru, auzii o voce familiară şi urîcioasă, băgîndu-se pe fir şi spunînd:

— Dar, dragă domnule, calul acela nu avea *nimic* extraordinar şi nici faptul în sine nu-i de loc extraordinar! N-aş vrea să vă jignesc cu ceea ce vă spun acum, domnul meu, dar într-adevăr habar n-aveţi ce-i aceea viteză. Doamne, dacă aţi fi văzut-o pe iapa mea, Margareta — ăla zic şi eu animal — iute ca fulgerul, nu alta! Trap! Trap nu-i cuvîntul potrivit — zbura! Cum mai *ştia* să salte trăsurica! O dată, am pornit-o cu ea — domnule colonel Bilgewater *îţi* aminteşti prea bine de acest bidiviu, nu-i aşa? — ei, o dată am pornit-o doar cu vreo treizeci sau treizeci şi cinci de yarzi înaintea celei mai îngrozitoare furtuni ce am apucat în viaţa mea, şi iapa ne-a dus în goană mai bine de optsprezece mile. Aşa a fost, pe ce am mai scump. Şi nu spun decît adevărul gol-goluţ afirmînd că nici o picătură de ploaie nu ne-a ajuns, nici măcar o singură *picătură* nu ne-a atins, domnul meu! Pot să jur! Asta, în timp ce bietul meu cîine a trebuit să înoate tot drumul în spatele căruţei!

O săptămînă sau două am stat mai mult pe acasă. Aveam împresia că, oriunde m-aş fi dus, aş fi dat de omul acesta pe care nu-l mai puteam suferi. Într-o seară, însă, căpitanul Perkins m-a invitat la o petrecere cu prietenii săi. Cam pe la orele zece, vorbeam din întîmplare despre un prieten de al meu, negustor, şi fără nici o intenţie precisă am scăpat observaţia

că era cam strîns la mînă și zgîrcit cu plata funcționarilor săi. Deodată, prin aburul unui punch de whisky, izbucni o voce cunoscută, din partea cealaltă a camerei, și o clipă am tremurat de frică să nu-mi scape cumva vreo vorbă de rușine.

— O, dragă domnule, cred că te pui într-o lumină proastă dacă faci atîta tevatură pe chestia asta — ca și cum ar fi cine știe ce lucru surprinzător. Dumnezeu să-ți dea sănătate, dar habar n-ai ce înseamnă un om strîns la mînă. Ești tot atît de neștiutor ca un nou-născut! Ba chiar ca niște gemeni noi-născuți. Nu știi *nimic* în chestia asta. Îmi pare rău de dumneata, domnule, că ești un străin atît de bine și de simpatic și că te bagi într-o chestiune în care dovedești cea mai crasă ignoranță! Uită-te în ochii mei, te rog, uită-te în ochii mei. John James Godfrey era fiul unor părinți săraci dar cinsiți din statul Mississippi, prietenul meu din copilărie și camarad foarte drag mai tîrziu. Dumnezeu să-l odihnească în pace, căci nu mai e printre noi acum! Acest John James Godfrey a fost tocmit de Societatea Minieră Hayblossom din California pentru a pune la cale exploziile necesare — băieții o numeau „Societatea pe acțiuni a Zgîrciților". Ei bine, într-o zi a sfredelit o gaură adîncă de vreo patru picioare și a băgat înăuntru un explozibil îngrozitor. El stătea deasupra și îndesa explozibilul cu un drug de fier, lung de vreo nouă picioare, cînd deodată chestia aceea afurisită a scăpărat o scînteie, dînd foc explozibilului și — țuști, băiete! — a zburat John Godfrey, ca un foc bengal, el și cu drugul lui de fier cu tot! Ei, și s-a înălțat în văzduh sus, tot mai sus pînă nu s-a mai văzut decît o mogîldeață, cît un copil — apoi, și mai sus și mai sus pînă nu s-a zărit mai mare decît o păpușă — și încă mai sus s-a înălțat, mai sus, pînă nu s-a văzut mai mare decît albinița — iară după aceea nu s-a mai văzut! Apoi, iar s-a ivit, dar cît albinița, și a coborît din ce în ce mai jos pînă s-a făcut cît păpușa și mai jos pînă a ajuns din nou cît un copilaș, apoi de statul unui om în toată firea, pînă cînd atît el cît și drugu-i de fier se pogorîră șuierînd și se îndreptară taman la vechiul loc și reîncepură să îndese, și să

îndese şi să îndese la fel ca mai înainte, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic! Ceea ce însă nu ştiţi este că acest biet om nu a lipsit decît vreo optsprezece minute şi totuşi „Societatea pe acţiuni a Zgîrciţilor" i-a tăiat din leafă timpul pierdut!

Am spus că mă doare capul, şi cu scuza aceasta am plecat acasă. Am notat în jurnalul meu: „O altă noapte pierdută" din pricina acestui individ înfigăreţ. Şi am mai adăugat şi o ocară zdravănă, ca să ţină de urît acestei însemnări. Chiar a doua zi, mi-am strîns lucrurile şi, scos din răbdări, am părăsit insulele. De la bun început, îl considerasem pe acest om ca un şarlatan.

. . . . . .

Linia punctată reprezintă un interval de cîţiva ani.

La sfîrşitul acestui răstimp, părerea pe care m-am încumetat să o însemn a fost temeinic întărită de către persoane cu totul dezinteresate.

Într-o dimineaţă, individul acela, Markiss, a fost găsit spînzurat de o grindă în dormitorul său. (Uşile şi ferestrele fiind bine zăvorîte pe dinăuntru.) Era mort. Era mort, iar pe pieptul său era prinsă cu boldul o hîrtie scrisă de mîna lui, în care ruga pe prieteni să nu bănuiască pe nimeni în legătură cu moartea sa, deoarece era pe de-a-ntregul opera propriilor lui mîini. Totuşi, juraţii au ajuns la concluzia neaşteptată că decedatul a murit de „mîinile uneia sau a unor persoane necunoscute". Ei au motivat că însăşi consecvenţa neclintită pe care o dovedise Markiss timp de treizeci de ani constituia o dovadă colosală şi de neînlăturat că orice afirmaţie făcută de el trebuia socotită neapărat drept o *minciună*. În afară de aceasta, ei nici nu credeau că ar fi murit într-adevăr, punînd la îndoială, contrar puternicei evidenţe, însăşi vorba sa că ar fi murit, şi de aceea cerură judelui instructor să amîne înmormîntarea pe cît se poate — ceea ce s-a şi făcut.

Aşa că, în clima tropicală din Lahaima, coşciugul a stat descoperit timp de şapte zile, pînă cînd chiar şi juraţii s-au dat bătuţi. Ei au revenit asupra cazului

şi au schimbat verdictul în „sinucidere datorată unor rătăciri mintale“, căci, ziceau dînşii cu multă pătrundere: „El a declarat că e mort şi chiar aşa a fost, dar oare ar fi spus el un lucru adevărat, dacă ar fi fost în toate minţile? Nici pomeneală de aşa ceva, stimabile, nu ne duce el pe noi!“

ROGERS

Individul acesta, Rogers, a dat peste mine și s-a recomandat singur în orașul... din sudul Angliei, unde am locuit cîtva timp. Tatăl lui vitreg se însurase cu o rubedenie depărtată de-a mea, care a fost după aceea spînzurată, astfel că el părea convins că ar exista o legătură de sînge între noi. În fiecare zi venea la mine, se așeza și vorbea. Din toate ciudățeniile oricît de omenești, blajine și netulburătoare ce le-am apucat în viață, cred că el era cea mai năstrușnică. O dată, a rîvnit să se uite la țilindrul meu cel nou. Am fost foarte dispus să-l las, fiindcă îmi închipuiam că are să observe în fundul pălăriei numele marelui pălărier de pe Oxford Street, și prin urmare are să mă respecte mai mult. El însă a pus deoparte țilindrul, cu un fel de întristată compătimire, a subliniat vreo două-trei defecte și a declarat că fiind sosit atît de recent în Anglia — nu se putea aștepta de la mine să știu unde să-mi găsesc furnizorii. Mi-a făgăduit că-mi va trimite adresa pălăricrului său. Pe urmă, mi-a zis: „Mă scuzi", și — hait! s-a apucat să taie un rondel frumușel de hîrtie satinată roșie, i-a îndoit cu gingășie marginile, l-a luat și mi l-a lipit pe fundul țilindrului, ca să acopere eticheta furnizorului. „Așa — mi-a spus — nu are să știe nimeni de unde

l-ai luat. Am să-ți trimit cu o etichetă de-a pălăriei-rului meu, ca s-o lipești peste rondelul de hîrtie satinată."

A făcut toate acestea cu cea mai mare răceală și calm, și trebuie să mărturisesc că în viața mea n-am admirat pe cineva mai mult. Băgați de seamă, a făcut toate acestea, în timp ce propria lui pălărie ședea în chip jignitor pe masă, chiar sub nasurile noastre — o străveche mucarniță de tipul celor „trase pe ochi", desfundată și informă de pe urma bătrîneții, decolorată de vînturi și ploi și înconjurată de un ecuator de grăsime, care răzbate prin ea.

Altă dată, mi-a examinat haina. Nu aveam de ce să-mi fie frică, fiindcă deasupra ușii croitorului meu atîrna o firmă: „Din însărcinare specială «Croitor al A.S.R. Principele de Wales»". Pe atunci nu știam că majoritatea croitorilor atîrnă în fața ușii o asemenea firmă și că — în vreme ce e nevoie de nouă croitori ca să „facă" un om obișnuit — e nevoie de o sută cincizeci ca să facă un prinț. Individul se arătă plin de compătimire față de straiele mele. Mi-a scris pe un bilețel adresa croitorului său. Nu mi-a zis că pomenesc *mon nom de plume*[1] pentru ca într-adevăr croitorul să-și dea toată silința, așa cum fac uneori oamenii care mă măgulesc, dar în schimb m-a sfătuit — deoarece croitorul lui nu s-ar deranja pentru o persoană necunoscută (auziți persoană necunoscută, cînd eu credeam că sînt atît de celebru în Anglia! Asta a fost cea mai crudă lovitură) — că e bine să pomenesc de numele *lui* și totul are să meargă așa cum trebuie. Vrînd să fiu glumeț, i-am zis:

— S-ar putea, săracul, să muncească zi și noapte și să-și vatăme sănătatea din pricina mea.

— Ei și? Lasă-l să și-o vatăme — zise Rogers — eu am făcut destule pentru el. Are acum prilejul să-și arate și el, într-un mod oarecare, recunoștința.

Era la fel ca și cum aș fi încercat să intimidez cu hazul meu o mumie. Rogers continuă:

— Îmi lucrez toate costumele la el. Sînt singurele care merită să le îmbraci în lume.

[1] Pseudonimul meu literar (n.t.).

Am mai făcut o încercare, zicînd:

— Aș fi vrut să-mi aduci un costum de-al dumitale — m-ar interesa să-l văd.

— Bată-te norocul, dar nu port un asemenea costum chiar acum? Modelul acesta are, netăgăduit, cupa lui Morgan.

M-am uitat și eu la el. Costumul fusese cumpărat de gata de la vreun telal de pe Chattam Street, pe la 1848. Costase probabil patru dolari, cînd fusese nou-nouț. Acum era jerpelit, mototolit, nu avea dungă și se făcuse soios. Nu m-am putut opri să nu-i arăt locul unde se rupsese. Lucrul acesta l-a afectat atît de mult încît aproape mi-a părut rău de faptă mea. Mai întîi omul păru prăvălit într-o prăpastie de mîhnire, fără fund. Pe urmă, se ridică, făcînd un gest cu mîinile ca și cum ar fi îndepărtat compătimirea unui popor întreg și zise — cu o emoție ce mi-a părut nesinceră:

— N-are a face... n-are a face; nu lua în seamă ruptura, nu te amărî pentru atîta lucru. Pot să-mi comand un alt costum.

După ce și-a venit pe deplin în fire, fiind în stare să examineze ruptura și să-și stăpînească simțămintele, a zis: „Abia acum pricep". Servitorul îi stricase costumul cînd îl ajutase la îmbrăcat, în dimineața aceea.

Servitorul lui! Într-o atît de sfruntată nerușinare, zău că era ceva care stîrnea admirația.

În fiecare zi își arăta interesul pentru cîte o piesă din îmbrăcămintea mea. Cu greu te-ai fi putut aștepta la asemenea manie din partea unui om care purta întotdeauna același costum și încă un costum care părea că datează de pe vremea Cuceririi Normande.

Poate că dovedeam o ambiție vană, dar doream din tot sufletul să-l fac pe-acest om să admire un lucru de-al meu, sau un lucru făcut de mine. Sînt sigur că și dumneavoastră ați fi fost stăpîniți de aceeași dorință. Tocmai atunci s-a ivit un prilej bun: era în ajunul întoarcerii mele la Londra și făcusem lista rufelor pe care trebuia să le dau la spălat. Rufele alcătuiau un munte cu adevărat impunător, într-un

colț al odăii — cincizeci și patru de bucăți. Speram că Rogers își va închipui că toate aceste rufe le folosisem într-o săptămînă. Prin urmare am luat lista rufelor, ca și cum aș fi vrut să verific ceva, și pe urmă am aruncat-o pe masă cu o prefăcută nepăsare. Mai încape vorbă? A luat-o și și-a plimbat ochii pe ea, de sus pînă jos, ajungînd la totalul acela impunător. Dar n-a zis decît: „Scapi ieftin" și a pus-o la loc pe masă.

Mănușile lui erau cea mai jalnică ruină, totuși mi-a indicat de unde aș putea lua o pereche la fel. În pantofii lui anevoie ar fi încăput o foiță de țigară, fără să i-o crape și totuși lui Rogers îi plăcea să-și pună piciorul pe placa de marmură a căminului ca să și-i contemple. Purta un ac de cravată cu o sticlă tulbure, căreia îi zicea „diamant morphylitic" — indiferent ce vor fi însemnat cuvintele acestea — și declara că nu se găsiseră în lumea întreagă decît două exemplare: pe celălalt îl avea împăratul Chinei.

Mai tîrziu, la Londra, era o adevărată plăcere pentru mine de a-l vedea pe acest fantastic vagabond pășind agale pe culoarul unui hotel, în stilul lui de mare duce, fiindcă întotdeauna avea cîte o nouă și închipuită enormitate de susținut. Nu era nimic demodat la el, afară de straie. Dacă mi se adresa, cînd erau străini primprejur, totdeauna ridica puțintel glasul și îmi zicea: „sir Richard" sau „domnule general" sau „excelența voastră" — iar cînd oamenii începeau să se uite la noi și să-și arate respectul, se apuca să mă chestioneze, pe un ton degajat, de ce îl necăjisem, în seara trecută, pe ducele de Argyl; iar pe urmă îmi reamintea de invitația noastră la ducele de Westminster, pentru ziua următoare. Socot că în momentele acelea asemenea lucruri erau pentru el realitate curată. O dată, a venit și m-a poftit să merg cu el ca să petrecem seara la contele de Warwick, la reședința acestuia din oraș. I-am răspuns că nu primisem nici o invitație formală. Mi-a replicat că lucrul n-avea nici o importanță. Contele nu era formalist cu dînsul și nici cu prietenii lui. L-am întrebat dacă puteam să mă duc îmbrăcat

așa cum mă aflam. Mi-a spus că nu, că n-ar fi de loc de bună-cuviință; în lume se cuvine să te îmbraci, seara, în ținuta de rigoare. A spus că mă așteaptă puțin să mă schimb și pe urmă trecem pe la apartamentul lui, unde îmi va servi o sticlă de șampanie și o havană, pînă se va îmbrăca și el. Eram foarte dornic să știu cum avea să iasă toată treaba aceasta, așa că m-am îmbrăcat în ținuta de seară și am pornit-o spre locuința lui. Mi-a propus, dacă nu mă supăr, să facem mai întîi o plimbare. Așa am hoinărit vreo patru mile, prin noroi și pe ceață, pînă ce, în cele din urmă, am dat de „apartamentul" lui. Apartamentul era alcătuit dintr-o singură odaie, așezată deasupra prăvăliei unui bărbier, pe o stradă dosnică. Două scaune, o măsuță, o valiză străveche, un lighean și o cană (amîndouă puse pe dușumea, într-un colț), un pat nefăcut, un ciob de oglindă și un ghiveci cu o mușcată roză, care se stingea încet — mușcată, pe care el a botezat-o pe loc agavă și mi-a spus că o primise în dar de la răposatul lord Palmerston (i se oferise pentru ea o sumă uimitoare) — iată din ce era alcătuit mobilierul odăii. Mai erau de asemenea un sfeșnic de alamă și un căpețel de lumînare. Rogers aprinse lumînarea și îmi zise să iau loc și să mă simt ca la mine acasă. Își exprimă speranța că mi-e sete deoarece îmi va încînta gîtlejul cu o marcă de șampanie, care arareori pătrunde în organismul unui om de rînd; dacă nu cumva prefer un sherry ori porto? Zicea că are vin de porto înfășurat în straturi de pînză de păianjen, fiecare strat înfățișînd o generație. Cît despre havanele lui — ce mai, aveam să le judec singur. Pe urmă, și-a scos capul pe ușă și a strigat:

— Sackville!

Nici un răspuns.

— Hei, Sackville!

Nici un răspuns.

— Ei, na, ce dracu s-o fi întîmplat cu majordomul ăsta? Niciodată nu îngădui unui servitor să... ah, lua-l-ar naiba de idiot, să știi că are cheile la el. Nu pot să intru în odăile celelalte fără chei.

(Tocmai mă minunam de cutezanța lui de a menține mai departe păcăleala cu șampania și încercam să-mi închipui cum avea să se descurce.)

Se sătură să mai strige „Sackville" și începu să strige: „Anglesy!" Dar nici Anglesy nu se arătă. Zise: „Asta-i a doua oară cînd acest valet lipsește fără învoirea mea. Mîine îl concediez."

Apoi se apucă să urle după „Thomas", dar nici Thomas nu răspunse. Pe urmă „Theodore", dar nici un soi de Theodore nu se ivi.

— Ei, am să mă dau bătut, zise Rogers. Servitorii nu mă așteaptă niciodată la ora asta; cred că au șters-o cu toții la vreun chef. Puteam să mă descurc fără valet și fără paj, însă nu pot să am nici băuturi, nici havane, fără majordom și nu mă pot îmbrăca fără camerist.

M-am oferit să-i ajut să se îmbrace, dar nici n-a vrut s-audă de așa ceva. Pe lîngă asta — spunea că nu se simte bine decît dacă e îmbrăcat de o mînă pricepută. Totuși, pînă la urmă a socotit că era prieten atît de vechi cu contele încît nu importă cum va fi îmbrăcat. Așa că am luat o cupea, a dat vizitiului niște îndrumări și am pornit-o. După ce ne-am hurducat așa huța-huța, ne-am oprit în fața unei case mari și ne-am dat jos. Nu-l văzusem niciodată pe Rogers purtînd guler. Acum însă trecu la lumina unui felinar și scoase din buzunarul hainei un venerabil guler de celuloid și o cravată janghinoasă și și le puse la gît. Urcă treptele din fața casei și intră. Reapăru imediat, coborî treptele și zise:

— Hai iute de aici!

Am luat-o la picior și am cotit după colț.

— Acum sîntem în siguranță, zise el, și își scoase gulerul și cravata, vîrîndu-le la loc în buzunar.

— Am scăpat ca prin urechile acului, mai adăugă.

— Cum? am zis eu.

— Sfinte Sisoe! Contesa era acolo!

— Ei și? Ce-i cu asta? Nu te cunoaște?

— Dacă mă cunoaște? Pur și simplu, mă adoră! S-a întîmplat că tocmai am întrezărit-o o clipă — înainte ca să mă vadă ea — și am șters-o glonț

pe ușă afară. Nu o mai văzusem de două luni și dacă dădeam așa peste ea, fără nici o înștiințare prealabilă, s-ar fi putut ca surpriza să-i fie fatală. S-ar fi putut să nu reziste șocului. Nu știam că se afla și ea în oraș — credeam că era la castel. Lasă-mă să mă reazem de dumneata — doar o clipă; acum mă simt mai bine — mulțumesc! Îți mulțumesc nespus, slavă Domnului, ce spaimă am tras!

Așa că, pînă la urmă, n-am mai ajuns să-l vizitez pe conte. Mi-am întipărit însă în minte casa, pentru cercetări viitoare. S-a dovedit a fi o oarecare casă de raport, în care erau aciuați vreo două mii de plebei.

În majoritatea împrejurărilor, Rogers nu era cîtuși de puțin smintit. În unele privințe însă se vădea îndeajuns de limpede că nu era în toate mințile, dar desigur că nu o știa. Era cît se poate de sincer în asemenea prilejuri. A murit pe mare, vara trecută, sub numele de „Contele de Ramsgate".

MORT SAU VIU?

Luna martie a anului 1892 am petrecut-o la Menton, pe Riviera. În colțul acela te bucuri, în strictă intimitate, de toate avantajele pe care la Monte Carlo și Nisa, la numai cîteva mile depărtare, le ai la dispoziție în mod public. Adică, poți contempla revărsarea razelor de soare, văzduhul înmiresmat și scînteietoarea mare albastră, fără adaosurile sîcîitoare ale zarvei și forfotei omenești, ale penajelor și ale luxului înșelător. Menton e un locșor tihnit, odihnitor, simplu, fără pretenții; aici nu vin bogătașii și fandosiții. Din cînd în cînd, însă, mai dă pe acolo și cîte un bogătaș; chiar de curînd am făcut cunoștință cu unul din aceștia. Ca să-l ascund măcar în parte, îl voi numi Smith. Într-o zi la *Hôtel des Anglais*, la al doilea prînz, el exclamă:

— Iute! Uită-te la omul care iese-acum pe ușă. Notează-ți fiece amănunt.

— De ce?

— Știi cine e?

— Da. A petrecut cîteva zile aici, înainte de a veni dumneata. E un bătrîn fabricant de mătăsuri din Lyon, care s-a retras din afaceri și-i putred de bogat; se zice — și bănuiesc că așa o fi — că-i singur pe lume;

arată totdeauna trist și visător și nu vorbește cu nimeni. Se numește Théophile Magnan.

Îmi închipuiam că, după aceste cuvinte, Smith va începe să justifice marele interes pe care-l arătase pentru persoana domnului Magnan, dar în loc de așa ceva, el se cufundă într-o adîncă meditație și timp de cîteva minute păru pierdut atît pentru mine, cît și pentru tot restul lumii. Din cînd în cînd, își petrecea degetele prin păru-i cărunt și încîlcit, adunîndu-și gîndurile, în timp ce mîncarea i se răcea. În cele din urmă zise.

— Nu! S-a dus! Nu mi-o mai pot aminti.

— Ce să-ți amintești?

— Una din frumoasele istorioare ale lui Hans Andersen. Îmi scapă din minte. E vorba de un copil care are o pasăre și o ține în colivie. Copilului îi este dragă păsărica, însă, din nesocotință, nu o îngrijește. Pasărea își revarsă cîntecul, neauzită și neluată în seamă; cu vremea, însă, foamea și setea răpun biata făptură; cîntecul îi ajunge jalnic și stins și, în cele din urmă, se curmă. Pasărea moare. Cînd o vede moartă, copilului i se zdrobește inima de remușcare, apoi, cu lacrimi și bocete amare, își cheamă tovarășii de joacă și îngroapă pasărea cu mare pompă și cu cea mai duioasă mîhnire, fără ca nici unul să știe — sărmane ființe — că nu numai copiii își lasă poeții să moară de foame, pentru ca la urmă să cheltuiască pe înmormîntare și monumente o mulțime de bani, cu care i-ar fi putut ține în viață și le-ar fi oferit un trai ușor și lesnicios. Acum...

În momentul acela, însă, am fost întrerupți. Chiar în aceeași seară, pe la zece, am dat de Smith, care m-a invitat în salonul său să fumăm și să bem un whisky fierbinte. Era un colțișor tihnit, cu fotolii îmbietoare, lămpi vesele și un foc prietenos; lemnele de măslin trosneau în cămin. Ca totul să fie desăvîrșit, de afară se auzeau izbiturile înăbușite ale talazurilor. După al doilea pahar de whisky și un taifas foarte lenevos și mulțumitor, Smith zise:

— Ei, acum am prins chef amîndoi — eu ca să spun o poveste ciudată și dumneata ca s-o asculți.

Ceea ce-ți povestesc, mulți ani în șir a fost o taină — o taină între mine și alte trei persoane — însă acum îi voi rupe pecetea. Cum te simți?

— Perfect. Zi mai departe.

Iată povestirea lui:

„Cu multă vreme în urmă, eram un tînăr artist — de fapt un artist foarte tînăr — și băteam drumurile de țară ale Franței, făcînd cîte-o schiță ba ici, ba colo și curînd m-am însoțit cu o pereche de tineri francezi, oameni încîntători, care se țineau de aceeași treabă ca mine. Eram pe cît de fericiți, pe atît de săraci, sau pe cît de săraci pe atît de fericiți — potrivește-ți cuvintele cum îți cad mai bine. Claude Fière și Carol Boulanger — așa se numeau băieții aceia; scumpi, dragi camarazi, și cele mai însorite inimi care și-au rîs vreodată de sărăcie, știind să petreacă la fel de măreț și de minunat și în vremuri bune, și în vremuri rele.

În cele din urmă, nevoia ne-a prins rău la strîmtoare, tocmai cînd mă aflam într-un sat breton; un artist la fel de sărac ca și noi, François Millet, ne-a dat adăpost și, nici mai mult nici mai puțin, ne-a salvat de la moartea prin înfometare.

— Cum, *marele* François Millet?

— Mare? Pe atunci nu era mai mare ca noi. N-avea pic de faimă, nici măcar în sătulețul lui, și era atît de sărac încît nu ne putea hrăni decît cu napi, ba chiar napii ne lipseau uneori. Toți patru am devenit prieteni la cataramă, prieteni la toartă, de nu ne mai despărțeam. Pictam împreună cît ne țineau puterile, pregătind marfă peste marfă, fără să ne mai descotorosim de ea decît foarte rar. Petreceam frumos împreună, însă vai de sufletul meu cît de lefter rămîneam cîteodată!

Lucrurile au mers așa mai bine de doi ani. În cele din urmă, Claude zise într-o zi:

— Băieți, am ajuns la ananghie. Pricepeți? — ce mai încoace, încolo. Toată lumea s-a unit contra noastră — parcă ar fi întemeiat o ligă împotrivă-ne. Am făcut ocolul satului și e întocmai cum v-am spus. Ni-

meni nu ne mai dă pe datorie, măcar de o centimă, pînă ce nu achităm mărunțișurile acelea.

Vestea asta ne-a înghețat. Toate chipurile păliseră de spaimă. Acum ne dădeam seama că situația era deznădăjduită. Urmă o lungă tăcere. Pînă la urmă, Millet zise, cu un suspin:

— Nu-mi vine în gînd nimic, chiar nimic. Scormoniți și voi, căutați vreo idee, măi băieți.

Nu se auzi nici un răspuns; doar dacă tăcerea jalnică ce urmă putea fi numită răspuns. Carl se ridică și un răstimp se plimbă nervos prin odaie, de colo pînă colo, apoi zise:

— Ce rușine! Uitați-vă la pînzele astea: atîtea tablouri care se pot măsura cu lucrările oricărui pictor din Europa — da, oricît de mare ar fi el. Da, și o grămadă de străini, care au cutreierat pe aici, au spus același lucru — sau aproape același lucru, în orice caz.

— Dar n-au cumpărat nimic, zise Millet.

— N-are-a-face, au spus-o; și pe deasupra-i adevărat. Uită-te la *Angelusul*[1] tău de colo! Să-mi zică mie careva...

— Hm! Carl — *Angelusul* meu! Mi s-au oferit cinci franci pe tablou.

— Cînd?

— Cine-a oferit?

— Unde e?

— De ce nu i-ai luat?

— Stați — nu vorbiți toți o dată. Credeam că are să dea mai mult — eram sigur de asta — arăta ca un om care dispune de opt franci, așa că i-am cerut opt.

— Ei, și pe urmă?

— A spus că are să mai treacă pe aici.

— Tunete și fulgere! Păi bine, François...

— A știu, știu! Am făcut o greșeală, am fost un prost. Băieți, am avut cele mai bune gînduri, vă rog să mă credeți, și eu...

— Bine, sigur, te credem, binecuvîntată fie-ți inima iubitoare; dar să nu mai fii așa de prost.

---

[1] E vorba de celebra compoziție a pictorului Millet *L'Angélus* (n.t.).

– Eu? Aș vrea să se înființeze careva aici și să ne dea o varză pe tablou — și ați vedea voi!

— O varză! Ah, nu mai rosti asemenea cuvinte — îmi lasă gura apă. Vorbește de lucruri mai puțin ispititoare.

— Băieți — zise Carl — mă rog, sînt lipsite de orice valoare aceste tablouri? Răspundeți-mi la întrebare.

— Nu!

— Nu sînt pline de foarte mari și înalte calități? Răspundeți-mi la întrebare.

— Da.

— Au calități atît de mari și înalte încît, dacă ar fi însoțite de un nume ilustru, s-ar vinde la prețuri strașnice. Nu-i așa?

— Ai dreptate. Nimeni nu se îndoiește de asta.

— Nu glumesc — nu-i așa?

— Ce mai tura-vura, sigur că-i așa — și nici noi nu glumim. Dar ce vrei cu asta? Ce-are a face cu pășul nostru?

— Are, prieteni! Vom semna cu un nume ilustru!

Însuflețita conversație amuți și chipurile tuturor se întoarseră întrebătoare spre Carl. Ce fel de ghicitoare li se punea în față? De unde să luăm un nume ilustru? Și cine avea să ni-l dea?

Carl se așeză și ne explică:

— Uite ce e, vă propun un lucru foarte serios. Cred că-i singura cale de a scăpa de azilul săracilor și socotesc că-i o cale cu totul sigură. Îmi întemeiez această opinie pe o sumedenie de fapte precise, de mult statornicite în istoria omenirii. Cred că planul meu ne va îmbogăți pe toți.

— Îmbogăți! Ți-ai pierdut mințile.

— Nu, sînt teafăr la minte.

— Ba da, asta e, ți-ai ieșit din minți. Ce *înțelegi* tu prin „îmbogățire"?

— O sută de mii de franci de cap.

— Și-a pierdut într-adevăr mințile. Știam eu.

— Da, asta e, Carl, lipsurile te-au doborît și...

— Carl, trebuie să iei o pilulă și să te duci de-a dreptul la culcare.

— Mai întîi să-i punem o compresă la cap și pe urmă...

— Nu, puneți-i compresa la cîlcîie că judecata i-a coborît rău la vale, în ultimele săptămîni, propusei eu.

— Tăceți din gură — strigă cu asprime Millet — și lăsați băiatul să zică ce are de zis! Ei, acum, dă-ți la iveală planul, Carl. Despre ce-i vorba?

— Bine, atunci, în chip de preambul, îți voi cere să notezi acest fapt cunoscut în istoria omenirii: meritele multor artiști mari n-au fost recunoscute decît după ce au crăpat de foame. Asta s-a întîmplat așa de des, încît mă încumet să fundamentez o lege pe această constatare. Legea este următoarea: meritele oricărui mare artist necunoscut și neglijat trebuie să fie recunoscute și vor fi recunoscute, iar tablourile sale se vor urca la prețuri fabuloase după moartea lui. Planul meu e următorul: să tragem la sorți — care din noi să moară.

Făcu această propunere cu atîta calm și într-un mod atît de neașteptat, încît aproape că uitarăm să mai tresărim. Pe urmă, se înălță iar un cor haotic de sfaturi — sfaturi medicale — pentru însănătoșirea creierului lui Carl. El însă așteptă răbdător să se potolească ilaritatea și apoi își expuse mai departe planul:

— Da, unul din noi trebuie să moară, ca să salveze pe ceilalți și pe el însuși. Vom trage la sorți. Cel ales va fi un om ilustru și așa vom fi bogați cu toții. Stați liniștiți, vă rog, stați liniștiți și nu mă întrerupeți — vă asigur că îmi dau seama ce spun. Iată care-i ideea mea. În următoarele trei luni, cel care urmează să moară va picta din răsputeri, va spori pe cît se poate stocul, dar nu de tablouri, nu tablouri, ci schițe, făcute în fugă, studii, fragmente de studii, detalii de studii, o duzină de trăsături de pensulă pe fiecare pînză — fără sens, firește — însă ale *lui*, cu inițialele lui pe ele: să toarne cîte cincizeci pe zi, fiecare cu o anumită particularitate, într-o manieră lesne de identificat ca a lui. Acestea sînt lucrurile care se vînd, știți prea bine, și sînt colecționate la prețuri fabuloase

de către toate muzeele lumii, după ce marele om s-a stins din viață; vom pregăti o tonă de asemenea mărfuri. O tonă! Și în tot timpul acesta, ceilalți vor avea grijă să-l sprijine pe muribund, atițînd tot Parisul, mai ales pe negustorii de tablouri, prin pregătiri în vederea apropiatului eveniment, știți, și cînd totul va fi gata, așa cum trebuie, cădem pe capul lor cu mortul și punem la cale vestita înmormîntare. Ați priceput?

— N-nu, adică nu în totul.

— Cum, nu în totul? Ce, nu înțelegeți? Omul nu moare cu adevărat, își schimbă numele și dispare; îngropăm un manechin, și-l plîngem, avînd în spate toată lumea ca să ne ajute, și eu...

Nu i se îngădui însă să sfîrșească. Izbucnirăm cu toții într-un ropot de aplauze și începurăm să țopăim și să ne zbenguim prin odaie, să ne sărim de gît, nemaiputînd de bucurie și de mulțumire. Ceasuri întregi am discutat mărețul plan, fără a mai simți nici măcar foamea. În cele din urmă, cînd toate amănuntele au fost stabilite în mod satisfăcător, am tras la sorți și Millet a fost ales, ales ca să moară, cum ziceam noi. Pe urmă, am strîns laolaltă lucrușoarele acelea de care nu te desparți niciodată, pînă cînd nu le pui ca mizā pentru o bogăție viitoare — iar pe celelalte le-am amanetat pe destui bani ca să ne oferim o frugală cină și o gustare de rămas bun, și să ne mai rămînă vreo cîțiva franci pentru călătorie, precum și un morman de napi și lucruri de soiul acesta cu care să se hrănească cîteva zile Millet.

În dimineața următoare, o dată cu zorile, noi trei am șters-o — imediat după prînzul cel mic — firește, luînd-o pe jos. Fiecare ducea o duzină de tablouri mici de-ale lui Millet, cu intenția de a le desface pe piață. Carl o luă spre Paris, unde, pentru ziua cea mare ce sta să vină, avea să se pună pe treabă spre a clădi numele lui Millet. Claude și cu mine urma să ne despărțim și să cutreierăm Franța în lung și-n lat.

Acum, are să vă mire ce treabă ușoară și lesnicioasă ne-a așteptat. Doar vreo două zile am bătut drumurile și afacerile au început să meargă. M-am apucat să

schițez o vilă din suburbia unui mare oraș — fiindcă-l văzusem pe proprietar stînd pe verandă. Omul a coborît să se uite ce lucrez — eram sigur că are să se întîmple așa. Lucram iute, cu gîndul să-i mențin interesul. Deodată i-a scăpat o mică exclamație de aprobare și încetul cu încetul a început să-mi vorbească plin de entuziasm, pînă cînd a ajuns să-mi spună că sînt un adevărat maestru.

Mi-am pus jos pensula, am băgat mîna în raniță, am scos un Millet și i-am arătat inițialele din colțul tabloului. I-am spus cu ifos:

— Îmi închipui că recunoașteți al cui este? Ei bine, i-am fost elev! Cred și eu că s-ar cuveni să-mi cunosc meseria!

Omul părea cuprins de-o vinovată sfiiciune și rămase tăcut. Cu mîhnire în suflet, i-am zis:

— Nu cumva pretindeți că nu cunoașteți inițialele lui François Millet?

Desigur că nu le cunoștea; dar, cu toate acestea, a fost cel mai recunoscător om din lume pentru că l-am scos din strîmtoare atît de ieftin. Zise:

— Nu mai spune! Cum? Ia te uită! E chiar semnătura lui Millet — sigur că da! Nu știu unde mi-a fost capul. Mai încape vorbă? Acum o recunosc.

Imediat a vrut să-mi cumpere pînza, eu însă i-am spus că, deși nu-s bogat, nu-s *chiar* atît de sărac, încît s-o vînd. Totuși pînă la urmă l-am lăsat să ia tabloul cu opt sute de franci.

— Opt sute!

— Da. Millet l-ar fi vîndut pe o costiță de porc. Da, am căpătat opt sute de franci pentru fleacul acela. Acum, aș vrea să-l recapăt pentru optzeci de mii. Dar s-a dus vremea aceea. Am făcut un tablou foarte drăguț cu casa omului acela și voiam să i-l ofer pe zece franci, dar nu se cădea, ținînd seama că eram elevul unui asemenea maestru, așa că i l-am vîndut cu o sută de franci. I-am trimis numaidecît cei opt sute de franci lui Millet, din orașul unde mă aflam, și am luat-o iar din loc, a doua zi.

Acum însă nu mai umblam pe jos; nu, nici gînd, umblam călare. De atunci am călărit într-una. Vin-

deam cîte un tablou în fiece zi și niciodată nu am încercat să vînd două deodată. Totdeauna, le spuneam clienților mei:

— Aș fi nebun dacă aș vinde măcar un singur tablou de François Millet, fiindcă omul acesta n-are să mai trăiască nici trei luni, iar o dată mort, n-ai să mai poți căpăta un tablou de-al lui, oricît ai da.

Am avut grijă să răspîndesc cît mai departe acest mic amănunt și să pregătesc lumea în vederea evenimentului.

Mă mîndresc că planul de a vinde tablourile îl clocisem eu. L-am propus în acea ultimă seară, cînd am pus la cale campania, și toți trei au căzut de acord să-l încercăm din plin și cu toată nădejdea, înainte de a renunța la el pentru un altul. Ne-a reușit la toți trei. Am mers pe jos două zile — și eu, și Claude — amîndoi temîndu-ne să nu-l facem celebru pe Millet prea aproape de casă. Carl însă a mers pe jos doar o zi și jumătate, că era un lotru sclipitor la minte și lipsit de scrupule, și după aceea a călătorit ca un conte.

Din cînd în cînd, luam legătura cu directorul vreunui ziar de provincie și dădeam cîte o notiță prin presă. Nu o notiță, care să anunțe că s-a descoperit vreun nou pictor, ci una care să facă cunoscut tuturora numele lui François Millet; nu o notiță care să-l laude fără rezerve, ci doar un cuvînt cu privire la starea actuală a sănătății „maestrului" — cuvînt uneori plin de speranțe, alteori descurajator, dar totdeauna umbrit de temeri dintre cele mai rele. Totdeauna, subliniam aceste informații și le trimiteam la cei ce cumpăraseră tablouri de la noi.

Carl fu curînd la Paris și lucră în stil mare. Se împrieteni cu corespondenții de presă și izbuti ca vestile despre starea lui Millet să fie transmise în Anglia și pe tot continentul, ba și în America și pretutindeni.

Cînd s-au încheiat șase săptămîni de la începerea campaniei, ne-am întîlnit toți trei la Paris și am făcut un popas. N-am mai trimis scrisori, cerîndu-i lui Millet alte tablouri. Piața era atît de înfloritoare și toate împrejurările atît de coapte, încît ne-am

dat seama că ar fi o greșeală să nu dăm lovitura chiar pe loc, fără a mai zăbovi. Așa că i-am scris lui Millet să se vîre în pat și să înceapă să se stingă grabnic, fiindcă ne-ar conveni ca în zece zile să fie mort, întrebîndu-l dacă poate să fie gata pînă atunci.

Pe urmă, am făcut bilanțul și am aflat că vîndusem în totul optzeci și cinci de tablouri mici și schițe și aveam în mînă cei șaizeci și nouă de mii de franci obținuți pe ele. Carl încheiase ultima și cea mai strălucită vînzare. Vînduse *Angelusul* cu două mii două sute de franci. Cum l-am mai înălțat în slava cerului, fără să prevedem că va veni cîndva o zi cînd Franța se va lupta să rămînă în stăpînirea tabloului și un străin îl va captura cu cinci sute și cincizeci de mii — bani gheață...

În seara aceea am făcut praznic cu un supeu stropit cu șampanie și, a doua zi, Claude și cu mine ne-am făcut bagajele și ne-am dus să-l îngrijim pe Millet, în pragul ultimelor lui zile și să ținem departe de casă pe toți curioșii care i-ar fi dat tîrcoale. De asemenea, trebuia să trimitem lui Carl buletinele zilnice ca să le publice în ziarele de pe diferite continente, pentru informarea lumii care sta în așteptare. În cele din urmă, sosi și tristul sfîrșit și Carl ajunse la vreme pentru a da o mînă de ajutor la tristele ritualuri.

Îți amintești de înmormîntarea aceea măreață și de vîlva ce a stîrnit-o pe tot globul și cum oamenii de seamă din cele două lumi au venit să ia parte la înmormîntare și să-și arate durerea. Noi patru, tot nedespărțiți, purtam sicriul și nu dădeam voie nimănui să ne ajute. Și aveam motive să o facem, fiindcă înăuntru nu era decît un manechin de ceară și orice alt cioclu ar fi găsit că-i prea ușor sicriul. Da, tot vechiul nostru grup de patru prieteni, care împărțisem împreună cu dragoste lipsurile din vremurile grele, acum spulberate pentru totdeauna, purtam și...

— Care patru?

— Noi patru — fiindcă Millet ne ajuta să purtăm propriul lui sicriu. Deghizat, știi. Dîndu-se drept o rudă, o rudă îndepărtată.

— Uluitor!

— Și totuși adevărat. Ei, nu-ți amintești cum s-a urcat dintr-o dată prețul tablourilor? Bani? Nu mai știam ce să facem cu ei. Azi trăiește la Paris un om care are șaptezeci de tablouri de Millet. Ne-a plătit pe ele două milioane. Cît despre banițele de schițe și studii, pe care Millet le-a aruncat cu lopata în cursul ultimelor șase săptămîni, în vreme ce noi băteam drumurile Franței — ei bine, te-ar uimi să afli la ce preț le vindem azi — adică, atunci cînd ne îndurăm să ne despărțim de vreunul din ele!

— E o poveste minunată, minunată!

— Da, ai dreptate.

— Și ce s-a întîmplat cu Millet?

— Poți păstra o taină?

— Poi.

— Îți amintești de omul asupra căruia ți-am atras atenția azi, în sufragerie? *Era François Millet.*

— Sfinte..

— Sisoe! Da. Uite că s-a întîmplat, măcar o dată, să nu crape de foame un geniu, să nu curgă în buzunarele altora răsplata care i s-ar fi cuvenit lui. Acestei păsări cîntătoare nu i s-a îngăduit să-și verse neauzită inima în cîntec ca mai tîrziu să fie plătită cu pompa rece a neuitatei înmormîntări.

Am avut noi grijă de asta.

LA CURA DE APETIT

I

Stabilimentul se numește Hochberghaus. Se află în Boemia, cale de o zi de Viena și, fiind situat în Imperiul Austro-Ungar, este — bine înțeles — stațiune balneară. Imperiul e alcătuit din stațiuni balneare și distribuie sănătate întregii lumi. Toate apele sale sînt medicinale. Sînt puse în sticle și trimise în toate colțurile lumii; numai localnicii beau bere. Asta seamănă a sacrificiu, în aparență, însă străinii care au băut vreodată bere vieneză sînt de altă părere. Mai ales berea de Pilsen, pe care o obții într-o mică pivniță, aflată într-o fundătură obscură din circumscripția întîi — numele îmi scapă, însă locul e ușor de găsit. Întrebați de biserica grecească și, o dată ajunși acolo, treceți frumușel pe lîngă ea, și casa vecină e berăria. E departe de orice circulație și orice zarvă. Acolo e totdeauna duminică. Sînt două odăițe cu tavane joase, sprijinite de arcade masive; arcadele și bolțile sînt văruite, altminteri odăile ar trece drept niște celule din temnița vreunei fortărețe. Mobilierul e de rînd și ieftin, nu vezi nici un fel de podoabă; totuși e un rai pentru oamenii care se sacrifică, fiindcă berea de-aci n-are pereche; n-are seamăn nicăieri pe lume. În prima odaie, afli zece-cincisprezece doamne și domni, civili; în cealaltă o duzină de generali și

ambasadori. Ai putea trăi multe luni de zile în Viena, fără să auzi de localul acesta, însă o dată ce-ai auzit de el și l-ai încercat, îi vei da mereu tîrcoale.

Cele spuse de mine sînt însă întîmplătoare — un simplu semn de recunoștință, scris în fugă, pentru binecuvîntarea primită — și nu au nimic de-a face cu subiectul meu. Subiectul meu sînt stațiunile climaterice. Toți oamenii cu sănătatea șubredă ar trebui să locuiască la Viena, folosind acest oraș ca bază, de unde, din cînd în cînd, să dea cîte-o raită prin stabilimentele din împrejurimi, după nevoi. O raită pînă la Marienbad ca să scape de grăsime; o raită pînă la Karlsbad ca să scape de reumatism; o raită pînă la Kaltenleutgeben ca să facă o cură de ape minerale și să scape de restul bolilor. Toate sînt la îndemînă. Poți să stai la Viena și să arunci un biscuit în Kaltenleutgeben cu o pușcă de doisprezece țoli. Poți da o fugă pînă acolo la orice ceas al zilei; mergi cu trenuri fenomenal de încete și totuși, pînă într-un ceas, ai schimbat peisajul și vîltoarea orașului, căpătînd în schimb priveliștea colinelor împădurite, cu umbrite poteci de codru, cu adieri răcoroase și suave, cu muzica păsărelelor, cu odihna și pacea paradisului.

Și mai sînt o sumedenie de alte stațiuni balneare la dispoziția dumitale, unde poți ajunge în mod lesnicios de la Viena; locuri fermecătoare, toate. Viena este așezată în centrul unei minunate lumi de munți, învăluită de codri și punctată cu lacuri; la drept vorbind, nici un alt oraș nu se bucură de-o așezare atît de fericită.

Se găsesc stațiuni balneare berechet, cum am mai spus. Printre ele este și localitatea aceasta, Hochberghaus. Stă singuratică în vîrful unui munte acoperit cu păduri dese. Există acolo o clădire de mari proporții numită *Apetit Anstalt*, fiindcă oamenii care și-au pierdut pofta de mîncare, aici vin ca să și-o recapete. Cînd am sosit, am fost luat în primire de către profesorul Haimberger, în cabinetul lui de consultații, și interogat.

— E ora șase după-amiază. Cînd ai mîncat ultima dată?

— La prînz.
— Ce-ai mîncat?
— Mai nimic.
— Ce-ați avut la masă?
— Lucruri obișnuite.
— Cotlete, pui, legume și așa mai departe?
— Da, dar nu-mi pomeni de ele — nu pot să le sufăr.
— Ești sătul de ele?
— O, pînă peste cap. Aș vrea să nu mai aud de ele.
— Simpla vedere a mîncării te supără, nu-i așa?
— Mai mult, mă revoltă.
Doctorul chibzui o bucată de vreme, apoi scoase la iveală un lung menu și-l străbătu încetișor cu privirea.
— Cred că ai nevoie să te nutrești... — zise el — dar, poftim, alege-ți dumneata singur.
Am aruncat o ochire asupra listei și stomacul îmi tresări. Din toate barbarele liste de mîncare care-au fost născocite vreodată, aceasta era cea mai scîrboasă. Începea cu „burtă tare, nefriptă, veche, garnisită cu usturoi"; pe la jumătatea listei era scris: „motan tînăr; motan bătrîn; tocană de pisică", iar în josul ei era menționat: „cizme de marinar, muiate cu seu — servite crude". Restul listei era înțesat cu fel de fel de mîncăruri în stare să astupe și gura unui canibal. Am sărit ca ars:
— Doctore, nu-i frumos să faci glume pe seama unui caz atît de serios ca al meu. Am venit aici ca să-mi recapăt pofta de mîncare, nu să pierd și puțina care mi-a mai rămas.
El îmi întoarse vorba cu gravitate:
— Nu glumesc! De ce aș glumi?
— Dar nu pot mînca grozăviile astea.
— De ce nu?
O spuse cu o admirabilă naivitate, indiferent că era sinceră sau prefăcută.
— De ce nu? Fiindcă — păi bine, doctore, de luni de zile rareori am fost în stare să suport ceva mai substanțial ca omletele sau laptele de pasăre. Mîncărurile astea nemaiauzite ale dumitale...

— A, să vezi cum au să-ți placă. Sînt foarte bune. Și trebuie neapărat să le mănînci. Este o regulă a stabilimentului, care este aplicată cu strictețe.

I-am spus zîmbind:

— Bine doctore, dacă-i așa, vei fi nevoit să îngădui ca pacientul dumitale să plece de aici. M-am dus.

Păru jignit și zise pe un ton, care schimbă înfățișarea lucrurilor:

— Sînt sigur că nu-mi vei face această nedreptate. Te-am primit cu bună-credință și sînt convins că nu-mi vei înșela încrederea. Această cură de apetit înseamnă toată pîinea mea. Dacă pleci de aici, cu soiul de apetit pe care-l ai acum, lucrul s-ar putea afla și, înțelegi și dumneata, lumea ar spune că am dat greș cu tratamentul meu în cazul dumitale și deci aș putea da greș și în alte cazuri. N-ai să pleci, n-ai să-mi aduci această jignire.

Mi-am cerut scuze și i-am făgăduit că voi rămîne.

— Foarte bine. Eram sigur că nu vei pleca; ar fi însemnat să-mi iei pîinea de la gură.

— Și te-ar supăra atîta lucru? Nu cumva ai dumitale mănîncă lucrurile acestea infame?

— Cine? Familia mea? întrebă el, avînd ochii plini de o blîndă uimire. Firește că nu.

— Aha, nu le mănîncă! Dar dumneata?

— Desigur că nu.

— Pricep. Încă un caz în care un doctor nu-și folosește propriul lui leac.

— Eu nu am nevoie. Au trecut șase ore de cînd ai uat prînzul. Vrei să cinezi acum — sau mai tîrziu?

— Nu, nu mi-e foame, însă ori acum, ori mai tîrziu, totuna e. Aș vrea să isprăvesc o dată cu corvada asta și să-mi iau o greutate de pe suflet. De altfel e ora mea obișnuită și regularitatea este recomandată de toate autoritățile. Da, voi încerca să gust ceva — bine ar fi dacă, în loc de mîncare, mi s-ar da o bătaie strașnică...

Profesorul îmi înmînă menu-ul acela odios:

— Alege — sau vrei să mănînci mai tîrziu?

— Ah, vai de mine, condu-mă în odaia mea; am uitat de regula dumitale draconică.

— Așteaptă doar o clipă, înainte de a te hotărî definitiv. Mai este încă o regulă. Dacă alegi acum, comanda va fi executată numaidecît; dacă aștepți, însă, va trebui să te lași în voia bunului meu plac. Nu vei căpăta nici un fel de mîncare, din toată lista, pînă nu-mi dau eu consimțămîntul.

— Foarte bine. Du-mă în odaia mea și trimite-ți bucătarul la culcare; nu-i nici o grabă.

Profesorul mă petrecu pînă în capul unui șir de scări și mă conduse într-un apartament cît se poate de îmbietor și confortabil, alcătuit dintr-un salon, un dormitor și o cameră de baie.

Ferestrele din față dădeau spre o întindere care se pierdea în depărtare — dumbrăvi, văi verzi și coline unduitoare, înveșmîntate cu codri — o singurătate nobilă, netulburată de lumea cea gălăgioasă. În salon se aflau multe rafturi cu cărți. Profesorul îmi zise că mă va lăsa singur și adăugă:

— Fumează și citește cît îți place; bea cîtă apă poftești. Cînd ți s-o face foame, sună și dăcomanda, iar eu voi hotărî dacă va fi sau nu îndeplinită. Cazul dumitale este grav și rebel și cred că primele paisprezece feluri de pe listă sînt — fiecare în parte și toate la un loc — prea delicate pentru necesitățile dumitale. Îți cer o favoare: să te stăpînești și să nu le comanzi.

— Să-mi înfrîng poftele, care va să zică? Las' pe mine în privința asta. Cu mine ai să faci economie. Ideea de a stîrni apetitul unui om bolnav cu ajutorul acestei hrane de erete e curată nebunie.

I-am spus-o cu amărăcine, fiindcă mă simțeam jignit de cuvintele lui calme și reci. Ce mijloc necruțător de a asasina oamenii! Medicul păru mîhnit, dar nu jignit. Puse lista de bucate pe comodă la căpătîiul meu, ca să-mi fie mai la îndemînă și zise:

— Cazul dumitale nu e, în orice eventualitate, cel mai deznădăjduit din cîte am întîlnit; totuși e un caz grav și cere un tratament energic. De aceea îți vor fi recunoscător dacă îți vei înfrînge poftele și vei sări de-a dreptul la numărul cinsprezece începînd cu acest fel de mîncare.

Pe urmă m-a lăsat singur şi am început să mă dezbrac, fiindcă eram trudit ca un cîine şi foarte somnoros. Am dormit cincisprezece ceasuri în şir şi m-am trezit foarte înviorat pe la orele zece, în dimineaţa următoare. Cafea vieneză! Întîi şi întîi la ea m-am gîndit — la această desfătare fără seamăn — la gustoasa cafea de cafenea, în comparaţie cu care toate celelalte cafele europene şi toate cafelele din hotelurile americane sînt o simplă poşircă. Am sunat şi am comandat o cafea; plus cornuri vieneze, invenţia aceasta delicioasă. Chelnerul mi-a vorbit prin portiţa de la uşă, spunînd — dar ştiţi bine ce mi-a spus. A pomenit de lista de bucate. I-am îngăduit să plece — nu mai aveam ce face cu el.

După baie, m-am îmbrăcat şi am pornit la plimbare, ajungînd chiar pînă la uşă. Era încuiată pe dinafară. Am sunat şi a venit servitorul, care mi-a explicat că asta era altă regulă. Izolarea pacientului era necesară, pînă după primul prînz. Nu ţinusem în mod deosebit să ies din odaie; însă acum era cu totul altceva. Faptul de a fi încuiat într-o odaie te face dornic să ieşi din ea. Curînd, începu să mă apese încetineala cu care se scurgea timpul. La ora două, se împliniseră douăzeci şi şase de ceasuri de cînd nu mai pusesem nimic în gură. De cîteva ceasuri începuse să-mi fie foame. Mi-am dat seama că eram nu numai înfometat, ci chiar înfometat cu un adjectiv puternic înainte. Totuşi, nu eram de ajuns de hămesit ca să accept lista de bucate.

Trebuia încă să-mi trec vremea, într-un fel sau altul. Aveam voie să citesc şi să fumez. Am făcut şi una şi alta — ceas de ceas. Cărţile erau toate de-un singur soi — naufragii, oameni pierduţi în pustiu; oameni închişi în fundul unor mine; oameni murind de foame în oraşe asediate. Am citit despre toate mîncărurile revoltătoare cu care oamenii lihniţi îşi potoliseră vreodată foamea. În timpul primelor ceasuri, lucrurile acestea m-au scîrbit; au urmat apoi ceasuri în care nu m-au mai impresionat atît de rău; au urmat şi alte ceasuri în care m-am trezit că-mi ling buzele cu gîndul la vreo cîteva ghivece destul de infecte. După ce s-au

împlinit patruzeci si cinci de ore de cînd nu mai căpătasem nici un fel de hrană, am alergat nerăbdător să trag clopotul şi am comandat al doilea fel de pe listă — un soi de găluşte, conţinînd o umplutură preparată din icre negre şi smoală.

Mi-a fost refuzat. În cursul următoarelor cincisprezece ore, am vizitat din cînd în cînd clopotul, comandînd cîte un fel care era trecut tot mai jos pe listă. Am întîmpinat numai refuzuri. Învingeam însă treptat prejudecată după prejudecată; făceam progrese sigure; mă tîram spre numărul cincisprezece cu o certitudine necruţătoare şi inima îmi bătea tot mai tare, în vreme ce speranţa mea creştea tot mai puternică.

În cele din urmă, cînd buzele mele nu mai atinseseră hrană de şaizeci de ore, victoria a fost a mea. şi am comandat numărul cincisprezece.

„Pui de primăvară fierţi uşor — în ouăle lor: şase duzini, fierbinţi şi înbălsămate!"

Peste un sfert de oră, puiul se afla pe tavă şi doctorul sosi îndată cu el, frecîndu-şi mîinile de bucurie. Zise grozav de înfierbîntat:

— E o cură încununată de succes; ăsta zic şi eu că-i un succes. Ştiam că sînt în stare să realizez aşa ceva. Dragă domnule, măreţul meu sistem nu dă greş niciodată! Ţi-ai recăpătat apetitul — ştii bine că ţi l-ai recăpătat — recunoaşte şi fă-mă fericit.

— Adu-ţi toate stîrvurile — sînt în stare să mănînc orice-i trecut pe lista dumitale!

— A, iată un lucru nobil. Splendid! — ştiam că voi izbuti aşa ceva! Sistemul nu dă greş niciodată. Cum ţi se par păsările?

— N-am mîncat în viaţa mea ceva mai delicios şi totuşi de obicei nu mă dau în vînt după vînat. Dar nu mă întrerupe, te rog, nu mă întrerupe — nu-mi pot pierde timpul cu vorbele, zău că nu pot.

Auzindu-mă, doctorul exclamă:

— Cura e perfectă. Nu mai există nici o îndoială sau primejdie. Lasă orătăniile în pace; acum pot să-ţi acord încrederea mea şi să-ţi ofer un biftec.

Biftecul sosi — un biftec mare cît o coşniţă — garnisit cu cartofi şi însoţit de cornuri vieneze şi cafea; şi am mîncat un prînz care merită toată osteneala şi cheltuiala făcută pentru el. Şi tot timpul am vărsat lacrimi de recunoştinţă în sosul biftecului — recunoştinţă faţă de doctor pentru că îmi vîrîse în cap puţinul şi elementarul bun-simţ, de care dusesem lipsă atîţia ani.

II

Cu treizeci de ani în urmă, profesorul Haimberger a plecat cu vaporul într-o lungă călătorie. Pe bord se aflau cincisprezece pasageri. Menu-ul era alcătuit după tipicul în vigoare: la 7 dimineaţa, o ceaşcă de cafea proastă, servită la pat; la 9 prînzişorul; cafea proastă cu lapte condensat; chifle jilave, pesmeţi, peşte sărat; la 1 p.m. prînzul; limbă rece, carne conservată rece, chifle jilave reci, pesmeţi; la 5, cina: supă deasă de mazăre, peşte sărat, carne conservată caldă şi varză acră, rasol de porc cu fasole, budincă; de la 9 pînă la 11 p.m. supeul: ceai cu lapte condensat, limbă rece, şuncă rece, murături, biscuiţi marinaţi, stridii murate, piftie de picior de porc, ciolane prăjite.

La sfîrşitul primei săptămîni nu se mai mînca aşa, ca lumea, ci se ciugulea. Pasagerii veneau la masă, însă veneau în parte ca să-şi treacă vremea şi în parte, fiindcă o înţelepciune multiseculară le poruncea să păstreze regularitatea meselor. Erau sătui de menu-ul ordinar şi lipsit de variaţie şi nu aveau nici un interes pentru el, nici un fel de poftă de mîncare. În fiecare zi, cît era ziulica de lungă, hoinăreau pe vas, pe jumătate înfometaţi, chinuiţi de stomacurile care-i rodeau, afanisiţi, fără chef de vorbă, nenorociţi. Printre ei se aflau şi trei dispeptici înveteraţi. Aceştia ajunseseră nişte umbre, în cursul celor trei săptămîni. Mai era şi un bolnav prăpădit, ţintuit la pat; se ţinea numai cu orez fiert, nici nu putea să se uite măcar la nişte mîncăruri obişnuite.

Pe urmă, veni naufragiul și viața în bărci, sub cerul liber, cu obișnuita lipsă de hrană. Proviziile se împuținau tot mai mult. Atunci pofta de mîncare se ameliră. Cînd nu le mai rămase naufragiaților nimic decît șuncă crudă și porția scăzuse la două uncii pe zi de persoană, apetitul tuturor deveni perfect. După cincisprezece zile dispepticii, bolnavul cel grav și cele mai mofturoase doamne din societate mestecau extaziați cizme de marinar, plîngîndu-se numai de faptul că au un stoc limitat. Și totuși erau aceiași oameni care nu putuseră să îndure plicticoasa carne conservată de pe vas, varza acră și celelalte merinde reci. Au fost salvați de un vapor britanic. Peste zece zile, toți cincisprezece erau la fel de sănătoși ca în momentul cînd se întîmplase naufragiul.

— Aventura nu le vătămase întru nimic sănătatea, zise profesorul. Nu observi?

— Da.

— Ai observat bine faptul?

— Da — așa cred.

— Dar nu-l consideri așa cum merită... Nu prinzi însemnătatea acestei constatări. Am s-o spun din nou — apăsat — nici unul din ei nu a suferit nici cea mai mică indispoziție.

— Acum încep să pricep. Da, a fost într-adevăr remarcabil.

— Nicidecum. Era perfect natural. Nu există nici un motiv ca să fi suferit vreo vătămare. Urmau cura de apetit a naturii — cea mai bună și cea mai înțeleaptă cură din lume.

— De-acolo ți-ai luat dumneata ideea?

— Întocmai. Întîmplarea asta a dat naufragiaților o lecție prețioasă.

— Ce te face să crezi așa ceva?

— De ce n-aș crede? După cîte văd, dumneata socotești că te-a învățat ceva.

— Asta n-are nici o legătură, eu nu sînt nerod.

— Pricep. Naufragiații erau nerozi.

— Erau făpturi omenești.

— E același lucru?

— De ce mai întrebi? O știi singur. În privința sănătății sale — și a restului lucrurilor — omul mijlociu este rezultatul mediului și al superstițiilor sale proprii, iar rostul acestora este de a face din el un dobitoc. Nu știe să facă legătura între trei sau patru împrejurări noi și să-și dea seama ce înseamnă; este peste puterile lui. Nu-i în stare să observe singur: trebuie să primească totul de-a gata. Dacă animalele, numite în mod greșit inferioare, ar fi la fel de proaste ca omul, ar pieri toate de pe fața pămîntului într-un an de zile.

— Va să zică, pasagerii aceia nu au tras nici o învățătură de pe urma pățaniilor lor?

— Nici atîtica. S-au dus iar la mesele obișnuite de pe vaporul lor englez și foarte curînd începură iarăși să ciugulească — ciuguleau, mestecau în silă, nu aveau poftă de mîncare, hrana îi dezgusta, erau afanisiți, nenorociți, pe jumătate înfometați, iar stomacurile lor jignite blestemau, înjurau, gemeau, implorau de dimineața pînă seara. Și în zadar, fiindcă erau stomacuri de nerozi.

— Atunci, după cîte înțeleg eu, planul dumitale...

— Cît se poate de simplu. Nu mînca pînă nu ți-e foame. Dacă nu-ți place gustul mîncării, dacă nu te satisface, nu te bucură, nu-ți aduce vreo mîngîiere, nu mai mînca pînă nu ești foarte înfometat. Atunci te va bucura și îți va face și bine.

— Și trebuie să respect vreo regulă în privința orelor?

— Cîtă vreme lupți cu un apetit prost — nu. După ce l-ai învins, regularitatea nu strică, atîta vreme cît apetitul rămîne bun. De îndată ce ți se clatină apetitul, aplici iarăși corectivul: post lung sau scurt, după necesitățile cazului.

— Presupun că regimul cel mai bun — adică cel mai sănătos...

— Toate regimurile sînt sănătoase. Unele sînt mai sănătoase decît altele, însă toate regimurile obișnuite sînt de ajuns de sănătoase pentru cei care le aplică. Fie că mîncarea este bună sau proastă, are să-ți pară că are un gust bun și are să te hrănească, dacă îți su-

praveghezi apetitul și introduci puțin post, de cîte ori el slăbește. Nansen era obișnuit cu mese dese dar cînd prînzurile lui s-au mărginit luni de-a rîndul la carne de urs, n-a pățit nimic, nu s-a ales nici măcar cu o indigestie, fiindcă apetitul lui era menținut constant datorită dificultății de a-și procura regulat carnea de urs.

— Doctorii aranjează însă diete delicate și chibzuite pentru bolnavi.

— N-au încotro. Bolnavul e plin de superstiții moștenite și nu-i dispus să se înfometeze singur. Crede că asta l-ar ucide în mod sigur.

— Dar l-ar slăbi, nu-i așa?

— Nu într-o măsură îngrijorătoare. Dovadă, bolnavii de pe vaporul naufragiat. Au trăit cincisprezece zile cu firimituri de șuncă crudă, cizme de marinar rupte și o foamete generală. Regimul ăsta i-a slăbit, dar nu le-a făcut rău. I-a pregătit tocmai bine ca să consume zdravăn mîncăruri zdravene și să-și asigure o stare de sănătate robustă. Nu au știut însă să profite îndeajuns de situație; au scăpat prilejul; au rămas bolnavi; și-au meritat soarta. Știi ce șmecherie fac doctorii din stațiunile balneare?

— Ce anume?

— Folosesc sistemul meu în mod deghizat, promovînd înfometarea mascată. Cura de struguri, băi,cură de nămol — toate sînt același lucru. Strugurii, băile și nămolul sînt mai mult așa, de ochii lumii, și nu ajută aproape de loc — treaba adevărată o face înfometarea obținută pe furiș. Pacientul este obișnuit cu patru mese și cu orele tîrzii, dimineața și seara — și gîndește-te acum ce are de făcut într-o stațiune balneară. Se scoală la șase dimineața. Mănîncă un ou. Se învîrtește de colo- colo pe promenadă, timp de două ceasuri, laolaltă cu ceilalți nătărăi. Mănîncă un fluture. Soarbe încet un pahar de lăturI filtrate, care duhnesc ca o răsuflare de erete. Se plimbă încă două ore, dar singur; dacă-i vorbești, îți spune îngrijorat: „Apa mea minerală! Îmi plimb apa! Te rog să nu mă întrerupi!“ și pornește iar să-și bată picioarele. Mănîncă o petală de trandafir zaharisită. Stă culcat ca

să se odihnească în tăcerea și în singurătatea odăii sale, ceasuri în șir; nu are nevoie să citească, nici să fumeze. Apoi vine doctorul și îi ia pulsul și tensiunea, îl ciocănește la piept, în spinare și în stomac și ascultă rezultatul, cu un fel de fluieraș de-un penny, după care ordonă ca baia individului să fie cu o jumătate de grad Réaumur mai rece decît ieri. După baie, alt ou. Un pahar de poșircă la trei sau patru după-amiază și o promenadă solemnă împreună cu ceilalți indivizi, buni de dus la panoramă. Cina la șase și jumătate, alcătuită dintr-o gogoașă și o ceașcă de ceai. Iarăși plimbare. La opt și jumătate, supeul — altă porție de fluture; la nouă, culcarea. Șase săptămîni de asemenea regim — ia gîndește la asta. Îl înfometează de-a binelea pe un om și-l pune într-o formă splendidă. Ar avea același efect la Londra, New York, Ierihon — oriunde.

— Cît îți trebuie ca să pui o persoană pe picioare aici?

— Ar trebui să-mi ia doar o zi sau două, dar în practică îți ia de la una pînă la șase săptămîni, după caracterul și mentalitatea pacientului.

— Cum vine asta?

— Vezi ceata aceea de femei de colo, care joacă fotbal, boxează și sar peste obstacole? Sînt aici de șase sau șapte săptămîni. Erau niște spectre, niște biete slăbănoage cînd au venit aici. Erau obișnuite să ciugulească trufandale și delicatese numai la anumite ceasuri din zi și nu aveau poftă de nimic. Le-am pus o serie de întrebări, pe urmă le-am încuiat în odăile lor — pe cele mai firave ca să facă foame, vreo nouă sau zece ore, pe celelalte, douăsprezece sau cincisprezece ore. N-a trecut mult și au început să se roage de mine, căci într-adevăr suferiseră de ajuns. S-au plîns de greață, dureri de cap și așa mai departe. Era o plăcere să le vezi înfulecînd după ce li s-a împlinit sorocul. Nu-și puteau aminti să mai fi avut parte de asemenea încîntare — e chiar cuvîntul lor. Acum, sigur că asta ar fi trebuit să pună capăt curei lor, dar n-a fost așa. Au fost libere să se ducă la orice mese din sanatoriu și și-au ales obișnuitele patru. Într-o zi sau două, am

fost silit să intervin. Apetitul lor slăbea. Le-am indicat să renunțe la o masă. Asta le-a pus iarăși pe picioare. Pe urmă, au luat-o iar cu patru mese. Le-am rugat să se învețe să renunțe și singure la o masă, fără să mai aștepte avizul meu. Pînă acum vreo două săptămîni nu au fost în stare — într-adevăr nu aveau destulă tărie sufletească, dar au dobîndit-o treptat și acum cred că sînt la adăpost de orice primejdie. Din cînd în cînd renunță la o masă, din propria lor inițiativă. Acum sînt într-o stare splendidă și cred că s-ar putea duce acasă fără nici o grijă, dar încrederea lor încă nu-i desăvîrșită, așa că mai așteaptă aici o bucată de vreme.

— Sînt și altfel de cazuri?

— O, da. Uneori, un om învață toată șmecheria într-o săptămînă. Învață să-și disciplineze apetitul și caută să și-l păstreze în perfectă ordine. Învață să renunțe foarte des la o masă, fără să-i mai pese de ea.

— Dar de ce să renunțe la o masă întreagă? De ce să nu renunțe numai la o parte?

— E o metodă slabă și neadecvată împrejurărilor. Dacă stomacul nu răcnește — ca să zic așa, dacă nu țipă, e mai bune să nu-l sîcîi și să-i acorzi o adevărată odihnă. Unii oameni pot mînca mai mult decît alții și tot nu-și încarcă stomacul. Există tot soiul de oameni și tot soiul de pofte de mîncare. Am să-ți arăt îndată un om care era obișnuit să ciugulească din opt mese pe zi. Întrecea cu două mese măsura cuvenită apetitului său. Acum l-am redus la șase mese pe zi și se simte foarte bine. Se bucură din plin de viață. Cîte mese obișnuiești pe zi?

— Mai înainte — timp de douăzeci și doi de ani — o masă și jumătate; în ultimii doi ani, două și jumătate; cafea cu un corn la 9 dimineața, prînzul la 1, cina la 7,30 sau 8.

— Mai-nainte mîncai o masă și jumătate — adică o cafea cu un corn la 9, cină seara și nimic între, așa-i?

— Da.

— De ce ai adăugat încă o masă?

— A fost ideea familiei. Erau îngrijorați. Își închipuiau că mă sinucid.

— O masă și jumătate ți s-a părut suficientă în tot timpul celor douăzeci și doi de ani?

— Berechet.

— Actuala dumitale stare proastă se datorește tocmai acestei mese suplimentare. Renunță la ea. Încerci să mănînci mai des decît cere stomacul dumitale. Nu cîștigi nimic prin asta; pierzi. Acum asimilezi mai puțină hrană într-o zi, cu două mese și jumătate, decît mîncai înainte la o singură masă și jumătate.

— E adevărat — cu mult mai puțin, fiindcă în vremurile acelea de odinioară cina mea era de proporții foarte impresionante.

— Acum pune-te singur la regimul de o singură masă pe zi — o cină timp de cîteva zile, pînă îți asiguri un apetit bun, solid, regulat, demn de încredere, pe urmă limitează-te permanent la acea masă și jumătate a dumitale și nu mai asculta de loc de familie. Cînd ai vreo indispoziție obișnuită, mai ales din cele care produc febră, nu mînca nimic timp de douăzeci și patru de ore. Asta te va vindeca. Îți va vindeca de asemeni și cel mai îndărătnic guturai. Nici un guturai nu poate supraviețui unei înfometări totale de douăzeci și patru de ore.

— Știu și eu. Am aplicat metoda aceasta de multe ori.

LEGENDA DE LA SAGENFLED — DIN GERMANIA*

Acum mai bine de o mie de ani, acest mic district era un regat — o bucățică de regat, un fel de gingașă jucărioară de regat, cum s-ar zice. Era foarte departe de ambițiile, rivalitățile, luptele și vîrtejurile acelor străvechi timpuri războinice, astfel că între hotarele sale se ducea o viață simplă, iar poporul său era blînd și neprihănit, cufundat mereu într-un adînc vis de pace, într-o duioasă liniște duminicală. Nu găseai acolo nici răutate, nici pizmă, nici ambiție, prin urmare inimile nu ardeau de patimi și nu era nefericire în țară.

Cu vremea, bătrînul rege muri și veni pe tron micul său fiu, Hubert. Dragostea poporului pentru el creștea din zi în zi; era atît de bun, atît de neprihănit și de nobil, încît treptat această dragoste ajunse o pasiune, aproape o adorație. La nașterea sa, prezicătorii cercetaseră cu sîrg stelele și găsiseră scris în cartea lor strălucitoare ceva, care zicea cam așa:

„În al patrusprezecelea an al vieții lui Hubert se va petrece o întîmplare de seamă: făptura alcărei cîntec va dezmierda cel mai dulce auzul lui Hubert

* Omisă din volumul „Un vagabond prin străinătate", fiindcă autenticitatea ei părea îndoielnică și, la vremea aceea, nu putea fi dovedită. (n. t.)

va mîntui viața acestuia. Cîtă vreme regele și poporul vor cinsti neamul acestei făptăuri pentru fapta-i bună, străvechea dinastie nu va fi lipsită de urmași, iar poporul nu va cunoaște războiul au ciuma, au sărăcia. Dară luați aminte a nu se greși alegerea!"

Cînd regele împlini treisprezece ani, prezicătorii, oamenii de stat, micul sfat al țării și obștea poporului nu vorbiră — tot anul acela — decît despre un singur lucru: ce tîlc trebuia să se dea celor din urmă cuvinte ale proroсirii? Ceea ce se spune la început pare să însemne că făptura mîntuitoare se va alege singură, la vremea cuvenită, însă cuvintele de la urmă par să însemne că *regele* trebuie să aleagă dinainte și să spună care cîntăreț îi place mai mult, iar dacă alege în chip înțelept, făptura aleasă va mîntui viața lui, ca și a dinastiei și a poporului, numai dacă va face „o alegere greșită" — să ia aminte!

Pe la sfîrșitul anului, erau tot atîtea păreri asupra acestei probleme, cîte fuseseră și la început; dar majoritatea oamenilor simpli și înțelepți căzuseră de acord că planul cel mai sigur ar fi ca micul rege să-și facă el întîi alegerea și cu cît mai curînd, cu atît mai bine. Așa că se dădu un edict, poruncind tuturor locuitorilor care aveau făpturi cîntătoare să le aducă în marea sală a palatului, în dimineața primei zile a noului an. Porunca fu ascultată. Cînd totul fu pregătit pentru încercare, regele își făcu intrarea măreață, împreună cu marii dregători ai coroanei, toți înveșmîntați în mantii de gală. Regele se urcă pe tronul de aur și se pregăti să-și rostească judecata. Numai-decît însă zise:

— Făpturile acestea cîntă toate deodată; larma lor este de neîndurat; nimeni nu poate să-și facă alegerea, în mijlocul unei asemenea zarve. Luați-le pe toate de aici și aduceți-le îndărăt una cîte una.

Așa se și făcu. Una după alta, dulcile ciripitoare fermecară urechea tînărului rege și fură scoase din sală ca să facă loc alteia. Prețioasele minute se scurgeau treptat cu atîția cîntăreți plini de vrajă. Regelui îi venea greu să aleagă, cu atît mai greu cu cît pedeapsa făgăduită pentru greșeală era atît de cumplită, ceea

ce îi tulbura judecata și îl făcea să-i fie teamă a se încrede în urechile lui. Nu stătea locului și pe față i se citea desperarea. Miniștrii văzură acest lucru, căci nu-și luau privirile de la el nici o clipă. Atunci începură să-și zică în inimile lor:

„Și-a pierdut curajul — limpezimea minții i s-a dus, va greși — și el, și dinastia, și poporul său sînt sortiți pieirii!"

După scurgerea unui ceas, regele rămase tăcut un răstimp, apoi zise:

— Aduceți îndărăt pietroșelul.

Pietroșelul înălță trilurile sale voioase, și în toiul valurilor de armonie regele fu cît pe-aci să-și ridice sceptrul, în semn de alegere, dar se stăpîni și zise:

— Stați, să fim siguri. Aduceți îndărăt sturzul. Puneți-i să cînte împreună.

Sturzul fu adus și cele două păsărele revărsară împreună minunățiile lor de cîntece. Regele șovăi, apoi aplecarea sa începu a se statornici și a căpăta tărie. Se putea vedea aceasta după ținuta lui. Nădejdea înmuguri în inimile bătrînilor miniștri, inima începu să le bată mai iute, sceptrul începu să se ridice încet, cînd...

Urmă o întrerupere urîcioasă. Drept din prag se auziră niște sunete cam așa:

„Hi...han ... hi... han! — hi-han! hi-han! — hi-han!

Toată lumea sări în sus și se înfurie că își dăduse pe față sperietura.

În clipa următoare, intră înăuntru, lipăind, cea mai scumpă și drăgălașă, cea mai drăguță țărăncuță de nouă ani, cu ochii negri, sclipindu-i de o nerăbdare copilărească; dar cînd zări adunarea aceea aleasă și chipurile acelea mîniate, se opri, lăsă capul în jos și își duse la ochi șorțul de pînză grosolană. Nimeni nu-i ură bun venit, nimeni nu o compătimi. Apoi, fetița înălță sfioasă privirea printre lacrimi, și zise:

— Stăpînul meu, măria ta, rogu-te de iertare, căci nu am avut nici un gînd rău. Nu am nici tată, nici mamă, ci doar o capră și un măgar, și ei sînt tot ce am pe lume. Capra îmi dă laptele cel mai dulce, iar cînd

dragul și bunul meu măgar rage, mi se pare că nu se află pe lume muzică mai ispititoare. Astfel, cînd milord, măscăriciul regelui, a zis că cel mai dulce cîntăreț din toate viețuitoarele va scăpa coroana și poporul, și m-a îndemnat să-l aduc aici...

Toți curtenii izbucniră într-un rîs crud și copila fugi din sala tronului, plîngînd, fără a încerca să sfîrșească ce avea de zis. Primul-ministru porunci el însuși ca ea și buclucașu-i măgar să fie alungați dincolo de împrejmuirea palatului și să li se poruncească să nu se mai arate pe acolo.

Apoi, întrecerea păsărilor urmă. Cele două păsărele se întreceau cu osîrdie la cîntat, însă sceptrul rămînea nemișcat în mîna regelui. Speranța pieri încet în sufletele tuturora. Trecu un ceas, trecură două, și tot nu se luă nici o hotărîre. Ziua se apropia de sfîrșit și mulțimea care aștepta în afara palatului simțea că nu mai poate de atîta neliniște și îngrijorare.

Amurgul se lăsă, umbrele se așternură tot mai dese. Regele și curtenii săi nu își mai puteau zări fețele. Nimeni nu scotea nici o vorbă — nimeni nu cerea să se aducă torțe. Marea întrecere fusese ținută și dăduse greș; fiecare în parte și toți laolaltă doreau să-și ascundă de lumină fața și să-și îngroape în fundul inimii tulburarea adîncă.

În cele din urmă — ce se auzi! Un șirag bogat și plin de cea mai dumnezeiască melodie se revărsă dintr-un colț îndepărtat al sălii — glasul privighetorii.

— Sus inimile! strigă regele. Spuneți tuturor clopotelor să vestească poporului, căci alegerea este făcută și nu am greșit. Rege, dinastie și popor sînt mîntuiți. De azi înainte, privighetoarea să fie cinstită pe vecie în întreaga țară și dați de știre către toți supușii că oricine va aduce ocară sau va face rău vreunei privighetori va fi pedepsit cu moartea. Regele și-a rostit cuvîntul.

Toată lumea aceea măruntă fu beată de bucurie. Castelul și orașul scînteiară pînă la ziuă de focuri sărbătorești, poporul jucă și bău și cîntă, iar dăngănitul de biruință al clopotelor nu mai contenea.

Din ziua aceea, privighetoarea fu o pasăre sfîntă. Cîntecul ei era auzit în fiecare casă, poeţii îi aduceau laude; pictorii o zugrăveau; imaginea ei sculptată împodobea fiecare arcadă şi fiecare turnuleţ, fiecare fîntînă şi clădire obştească. Lua parte chiar şi la sfaturile regelui şi nici o treabă însemnată de-a statului nu era hotărîtă, pînă ce prorocii nu supuneau chestiunea privighetorii obşteşti şi nu tălmăceau sfetnicilor ce anume cîntase despre ea pasărea.

Tînărului rege îi plăcea foarte mult să vîneze. Într-o bună zi, la sosirea verii, porni călare, cu şoimi şi dulăi, însoţit de un strălucit alai. Pe nesimţite se despărţi de ceilalţi, în mijlocul unui codru mare şi o tăie prin desiş, închipuindu-şi că scurtează drumul, ca să dea iarăşi de ei; se înşelă însă. Călări tot mai departe, mai întîi plin de nădejde, dar pînă la urmă scăzîndu-i de tot curajul. Se lăsă amurgul şi regele se tot înfunda într-un ţinut singuratic şi necunoscut. Apoi, se întîmplă năpasta. În lumina aceea ceţoasă, sili calul printr-un tufiş încîlcit, aflat deasupra unui povîrniş stîncos. Cînd cal şi călăreţ ajunseră în fundul rîpei, cel dintîi era olog de un picior, iar celălalt cu grumazul rupt. Micul şi sărmanul rege suferi dureri chinuitoare şi fiecare ceas îi păru o lună fără sfîrşit. Îşi încordă auzul ca să prindă cel mai mic sunet, care să-i făgăduiască o nădejde de scăpare; însă nu desluşi nici urmă de glas, nici un sunet de corn sau lătrat de dulăi. Aşa că în cele din urmă îşi pierdu orice nădejde şi zise: „Să vină moartea, dacă trebuie să vină".

Tocmai atunci, pătrunzătorul şi dulcele cînt al privighetorii străbătu tăcutele pustietăţi ale nopţii.

„Sînt mîntuit!" zise regele... Mîntuit! E pasărea sfîntă şi prorocirea trebuie să se adevercască. Însăşi zeii m-au ferit de greşeală în alegerea mea."

Abia îşi putea stăpîni bucuria; nu găsea cuvinte să-şi rostească recunoştinţa. În fiecare clipă, acum, i se părea că aude zgomotul ajutoarelor care se apropiau. De fiecare dată, însă, era dezamăgit: nu-i venea nici un fel de ajutor. Ceasurile mohorîte se scurgeau şi nu se ivea nici un ajutor. Totuşi, pasărea sfîntă cînta mai departe. Regele începu a avea bănuieli cu pri-

vire la alegerea sa, dar și le înăbuși. Spre ziuă, pasărea își încetă cîntecul. Dimineața sosi, și o dată cu ea foamea și setea; dar nici un fel de ajutor. Ziua se topi și pieri în noapte. În cele din urmă, regele o blestemă pe privighetoare.

Îndată din pădure se auzi cîntecul sturzului. Regele își zise în inima sa: „Aceasta era pasărea adevărată — nu mi-a fost bună alegerea — acum vor sosi ajutoarele!“

Dar nimeni nu veni. Apoi regele zăcu multe ceasuri în nesimțire. Cînd își veni în fire, tocmai cînta un pietroșel. Ascultă pătruns de nepăsare. Credința i se irosise. „Păsările acestea — își zise — nu pot aduce nici un fel de ajutor; eu și casa mea regală și poporul meu sîntem sortiți pieirii.“ Se întoarse pe-o coastă, gata să moară; căci de foame și de sete și de suferință, puterile îi slăbiseră foarte mult și simțea că i se apropie sfîrșitul. De fapt, dorea să moară, ca să scape de durere. Ceasuri îndelungate zăcu așa, fără un gînd sau o simțire sau o mișcare. Apoi își mai veni în simțiri.

Răsăreau zorile celei de a treia zile. Ah, lumea părea foarte frumoasă pentru ochii aceia istoviți. Deodată, un dor puternic de a trăi se înălță în inima băiatului și din sufletul său izvorî o adîncă și fierbinte rugăciune ca să se îndure de el cerul și să-l lase să-și vadă iarăși pămîntul și prietenii. În clipa aceea, un sunet ușor, stins, pierdut—dar vai, nespus de dulce! pentru urechea sa care aștepta! — se prefiră din depărtare.

„Hi...han! — hi...han! — hi-han! — hi-han! hi-han!“

„O, acest cîntec e mai dulce, de o mie de ori mai dulce, decît glasul privighetorii, al sturzului, al pietroșelului, fiindcă nu aduce doar nădejdea, ci siguranța ajutorului; și acuma într-adevăr sînt mîntuit! Cîntărețul sfînt s-a ales singur, așa cum a dat a se înțelege oracolul; prorocirea este îndeplinită și viața mea, casa mea regală și poporul meu sînt izbăviți. Din ziua aceasta măgarul va fi sfințit!“

Muzica aceea dumnezeiască se apropie din ce în ce, crescu tot mai puternic și se făcu tot mai dulce pentru

urechea celui care se stingea în suferință. Blîndul măgăruș hoinări în josul povîrnișului, păscînd buruienile și cîntînd, iar cînd în cele din urmă zări calul mort și regele rănit, veni și îi adulmecă, cu o curiozitate candidă și uimită. Regele îl mîngîie și el îngenunche, precum era deprins cînd micuța sa stăpînă voia să-l încalece. Cu mare trudă și durere, băiatul se tîrî și se urcă pe spinarea necuvîntătorului și se ținu drept de bogatele urechi ale dobitocului. Măgarul se urni din loc, cîntînd și îl duse pe rege pînă la coliba micii țărăncuțe. Ea îl culcă pe laviță, îl învioră cu lapte de capră și apoi fugi să ducă vestea cea mare celei dintîi cete de cercetași, care îi vor ieși în cale.

Regele se însănătoși. Prima sa măsură fu aceea de a proclama sfințenia și inviolabilitatea măgarului; a doua fu de a-l aduce pe măgar în sînul guvernului său și de a-l face primul sfetnic al coroanei; a treia fu de a pune ca toate statuile și efigiile privighetorii din întregul regat să fie nimicite și înlocuite cu statuile și efigiile măgarului sfințit; iar în al patrulea rînd dădu șfară în țară că o va face pe mica țărăncuță regina lui, cînd ea va împlini cincisprezece ani —și își ținu cuvîntul.

Aceasta-i legenda. Ea explică de ce imaginea mucegăită a măgarului împodobește toate aceste străvechi ziduri și arcade, care se fărîmițează și arată de ce de-a lungul atîtor veacuri un măgar a fost totdeauna primul-ministru în acel guvern regal; așa cum este încă și acum în majoritatea cabinetelor — pînă în ziua de azi. Faptele acestea mai arată de ce în regatul acela mic, multe secole de-a rîndul, toate poemele mărețe, toate cuvîntările însemnate, toate solemnitățile obștești și toate proclamațiile regale începeau întotdeauna cu aceste cuvinte mișcătoare:

„Hi... han! — hi... han! — hi-han-hi-han-hi-han!“

POVESTE MEDIEVALĂ

CAPITOLUL I

DEZVĂLUIREA UNEI TAINE

Era noapte. Tăcerea domnea în măreţul şi străvechiul castel din Klugenstein. Anul 1222 se apropia de sfîrşit. Sus de tot, în vîrful celui mai înalt turn al castelului, licărea o luminiţă singuratică. Acolo se ţinea un sfat tainic. Bătrînul şi aprigul stăpîn al Klugensteinului şedea în jilţ şi chibzuia. Deodată, zise cu duioşie:

— Fiica mea!

Un tînăr cu înfăţişare nobilă, înzăuat din creştet pînă în tălpi ca un cavaler, răspunse:

— Grăieşte, tată!

— Fiica mea, a sosit ceasul să-ţi dezvălui taina care a tulburat frageda-ţi viaţă. Află, dară, că taina purcede din nişte fapte pe care acum le voi da în vileag. Fratele meu, Ulrich, este Marele Duce de Brandenburg. Pe patul de moarte, tatăl nostru a hotărît că dacă Ulrich nu va fi blagoslovit cu un fecior, moştenirea sa va trece pe seama spiţei mele, dacă în schimb eu voi avea un fecior. Ba mai mult decît atît: dacă se va întîmpla să nu avem nici unul dintre noi feciori, ci doar fiice,atunci moştenirea va fi a fiicei lui Ulrich, de se va dovedi neprihănită, iară de nu,fiica mea îi va urma la tron, de-şi va păstra numele nepătat. Şi astfel eu, împreună cu bătrîna mea soaţă aci de faţă,

ne-am rugat fierbinte ca să ni se hărăzească fecior, dară ruga în zadar ne-a fost. Tu ai venit pe lume și tare am mai fost deznădăjduit. Vedeam cum strașnica pradă îmi aluneca din mînă — visul cel falnic pierea! Și totuși, nădăjduisem atîta! Cinci ani trăise Ulrich cu cununie și, cu toate acestea, soața nu-i dăruise nici un moștenitor, fecior sau fiică.

„Ei, stai — am zis eu—nu e totul pierdut!“ Un gînd izbăvitor mi-a fulgerat prin minte. Tu te-ai născut în miezul nopții. Numai doica și cele șase slujnice știau că erai fată. Le-am spînzurat pe toate pînă la una— și asta într-un ceas. În dimineața următoare, toți supușii baroniei înnebuniseră de bucurie la vestea că se născuse un fiu în neamul Klugensteinilor — un moștenitor al puternicului ducat de Brandenburg! Și taina a fost păzită cu strășnicie. Însăși sora mamei tale te-a alăptat, iară de-atunci pînă azi nu ne-am mai temut de nimic.

Cînd erai de zece ani, Ulrich a căpătat o fiică. Ne-am amărît, dar ne-am pus nădejdea în pojar sau în medici și în alți dușmani firești ai copiilor, dar veșnic am fost dezamăgiți. Fata a rămas în viață și a crescut — bătu-o-ar Cel de Sus! Dar nu-i nimic. Sîntem în siguranță. Căci, ha! ha! nu avem noi un fecior? Și feciorul nostru nu-i viitorul Duce? Nu-i așa, mult iubitul nostru Conrad? Căci oricît ești tu de femeie, și ai împlinit douăzeci și opt de ani, copila mea, niciodată alt nume nu ți s-a dat *ție*.

Acum, fratele meu a ajuns la bătrînețe grele și puterile îi slăbesc văzînd cu ochii. Grijile statului îl copleșesc și de aceea voiește ca să te duci la el și să fii de pe-acum duce cu fapta, chiar dacă nu încă și cu numele. Slujitorii care te vor însoți sînt gata și veți purcede la noapte.

Acum, ascultă-mă bine. Ia aminte fiece cuvînt pe care ți-l spun. Este o datină veche cît și Germania, glăsuind că dacă o femeie se-așază măcar o singură clipă pe marele tron ducal, înainte de a fi fost încoronată cu toată rînduiala în fața poporului — *ea va muri!* Așa că ia seama la vorbele mele. Fii smerită. Rostește-ți judecățile de pe jilțul primului sfetnic,

care stă la *picioarele* tronului. Fă astfel pînă cînd vei fi încoronată și vei scăpa astfel de primejdie. Nu prea-i de crezut că s-ar putea descoperi taina, cu toate acestea înțelept este să te gîndești pe cît cu putință la toate, în această înșelătoare viață pămîntească.

— O, tată! De aceea am trăit toată viața în minciună? Numai ca să jeîuiesc de dreptul ei pe vara mea, care nu mi-a făcut nici un rău? Cruță-mă, tată, cruță-ți copila de asemenea nefericire.

— Cum, neobrăzato? Asta mi-e răsplata pentru augusta soartă pe care ți-a hărăzit-o mintea mea? Pe moaștele tatălui meu, această pornire a ta rău se mai potrivește cu vrerea mea. Pleacă pe dată la curtea Ducelui și păzește-te să-mi încalci poruncile!

Destul cu această convorbire. Ajunge să știm că rugămințile, stăruințele și lacrimile bunei fete nu au folosit la nimic. Nici ele, nici nimic altceva nu a izbutit să miște inima împietrită a bătrînului stăpîn al Klugensteinului. Și astfel, neavînd încotro, cu inima grea, fata văzu cum porțile castelului se închid în urmă-i și se trezi călărind prin beznă, înconjurată de un alai cavaleresc de vasali înarmați și urmată de un viteaz pîlc de slujitori.

Bătrînul baron rămase tăcut multă vreme după plecarea fiicei sale; apoi se întoarse către amărîta lui soție și zise:

— Doamnă, treburile noastre par a merge strună! S-au împlinit trei luni de cînd l-am trimis pe vicleanul și chipeșul conte Detzin, cu diavolească solie pe lîngă fiica fratelui meu, Constanța. Dacă dă greș, nu vom fi feriți de primejdie, dară dacă izbîndește, nici o putere din lume nu o poate împiedica pe fiica noastră să ajungă Ducesă, chiar dacă soarta potrivnică va hotărî să nu fie niciodată Duce.

— Inima mi-e plină de prevestiri rele, totuși s-ar putea încă să iasă toate cu bine.

— Fii pe pace, femeie! Lasă cucuvelele să cînte. Mai bine du-te la culcare și visează la Brandenburg și la măririle ce ne așteaptă!

CAPITOLUL II

SĂRBĂTOARE ȘI LACRIMI

La șase zile după întîmplările povestite în capitolul de mai sus, strălucita cetate de scaun a ducatului de Brandenburg sclipea de fast militar și vuia de larma bucuroasă ce se înălța din piepturile mulțimii de supuși credincioși, căci Conrad — tînărul moștenitor al coroanei — sosise. Inima bătrînului Duce nu mai putea de fericire, fiindcă făptura nurlie a lui Conrad și portu-i grațios îi cîștigaseră pe dată iubirea. Vastele săli ale palatului erau înțesate de nobili, care îl întîmpinau pe Conrad cu mare drag și toate păreau atît de luminoase și de fericite, încît fata simțea cum temerile și necazurile i se iroseau ca fumul, lăsînd loc unei mulțumiri mîngîietoare.

Într-un ungher îndepărtat al palatului se petrecea însă o scenă cu totul deosebită. La fereastră sta singura odraslă a Ducelui, domnița Constanța. Ochii îi erau roșii, umflați și plini de lacrimi. Era singură. Deodată izbucni iarăși în plîns și zise cu glas tare:

„Mîrșavul Detzin a plecat — a fugit din ducat! Nu mi-a venit mai întîi să dau crezare, dară vai, e prea adevărat! Și îl iubeam așa de mult. Am cutezat să-l iubesc, deși știam că tatăl meu, Ducele, nu-mi va îngădui niciodată a mă cununa cu el. Îl iubeam, însă, și acum îl urăsc! Îl urăsc din tot sufletul! Oare ce se va alege din mine? Sînt pierdută, pierdută, pierdută pentru totdeauna! Mi se vor zburătăci mințile!“

CAPITOLUL III

SE ÎNCURCĂ IȚELE

Cîteva luni se scurseră. Toată lumea nu mai înceta să laude cîrmuirea tînărului Conrad și să înalțe în slavă înțelepciunea judecăților sale, judecățile sale îndurătoare și smerenia cu care își îndeplinea înalta-i datorie. Bătrînul Duce îi lăsă în curînd totul pe mînă,

iar el stătea deoparte și asculta cu mîndră mulțumire cum moștenitorul său rostea hotărîrile coroanei, din jilțul primului sfetnic. Părea vădit că un om atît de lăudat și cinstit de toată lumea, cum era Conrad, nu putea fi decît fericit. Totuși, oricît ar părea de ciudat, nu era așa. Vedea cu groază cum principesa Constanța începuse a-l iubi! Dragostea celorlalți oameni din preajmă era un noroc pentru el; însă iubirea aceasta era plină de primejdie! Și mai vedea aș ijderea că și Ducele descoperise cu încîntare patima fiicei sale și visa de îndată la căsătorie. Cu fiece zi, tristețea adîncă, ce se așternuse pe chipul principesei, se risipea; cu fiecare zi, nădejdea și însuflețirea sclipeau mai vii în ochii ei și încetul cu încetul zîmbete fugare mijiră pe chipul mai înainte atît de frămîntat.

Conrad se cutremura de spaimă. Amarnic se blestema fiindcă se lăsase în voia firii și căutase tovărășia unei ființe de aceeași parte, cînd fusese nou-venit și străin în palat — cînd era mîhnit și dornic de o mîngîiere cum numai femeile pot dărui sau simți. Începu să se ferească de vară-sa, dar astfel nu izbuti decît să înrăutățească lucrurile, fiindcă — în chip destul de firesc — cu cît o ocolea mai mult, cu atît se vîra ea mai mult în sufletul lui. Mai întîi, faptul îl miră, apoi îl sperie. Fata îi dădea tîrcoale, ba chiar îl hăituia; dădea peste el tot timpul și prin toate locurile, noaptea ca și ziua. Părea deosebit de neliniștită. Negreșit că era o taină la mijloc.

Lucrurile nu puteau merge așa la nesfîrșit. Toată lumea vorbea. Ducele începea a se simți stînjenit. Bietul Conrad ajunsese de-a dreptul o arătare, datorită spaimei și cumplitei deznădejdi. Într-o zi, pe cînd ieșea dintr-o încăpere de lîngă galeria de tablouri, Constanța i se înfățișă și, luîndu-i mîinile, îi zise:

— O, de ce te ferești de mine? Ce făcut-am, ce zis-am ca să-ți pierzi buna părere despre mine? — căci este neîndoios că o dobîndisem mai înainte! Conrad, nu mă disprețui! Fie-ți milă de o inimă chinuită! Nu pot, nu pot să-mi mai înfrînez vorbele, să le țin nerostite, altmintrelea mă vor ucide — *te iubesc Con-*

rad! Haide, dispreţuieşte-mă, dacă aşa se cuvine, dar *le-am* rostit cel puţin!

Lui Conrad i se tăie graiul. Constanţa şovăi o clipă, apoi, răstălmăcindu-i tăcerea, în ochii ei se aprinse o bucurie sălbatică şi ea îşi aruncă braţele după gîtul lui şi zise:

— Te înduioşezi! Te înduioşezi! Poţi aşadar să mă iubeşti şi *mă vei iubi!* O, zi-mi că mă vei iubi, odorul meu, adoratul meu Conrad!

Conrad gemu amarnic. O paloare de moarte se aşternu pe chipul său şi începu să tremure ca frunza plopului. Apoi, în culmea deznădejdii, o dădu la o parte pe sărmana fată şi strigă:

— Nu ştii ce-mi ceri! Cu neputinţă este, în vecii vecilor! Şi-apoi fugi ca un ucigaş, lăsînd-o pe principesă încremenită de uimire. În clipa următoare, ea plîngea şi suspina în galerie, iar Conrad plîngea şi suspina în cămara lui. Amîndoi erau deznădăjduiţi. Amîndoi îşi vedeau pierzania cu ochii.

După un răstimp, Constanţa se ridică încet şi se depărtă, zicîndu-şi: „Cînd te gîndeşti că mi-a dispreţuit iubirea tocmai în clipa cînd îmi închipuisem că îi voi îndupleca inima-i crudă! îl urăsc! M-a alungat cît colo — da, aşa a făcut — m-a alungat de lîngă el, ca pe un cîine!

CAPITOLUL IV

ÎNFIORĂTOARE DEZVĂLUIRE

Mai trecu cîtăva vreme. O tristeţe statornică se răspîndi iarăşi pe chipul fiicei bunului Duce. Acum nimeni nu o mai vedea împreună cu Conrad. Ducele era mîhnit. Pe măsură însă ce săptămînile se scurgeau, Conrad se rumeni iarăşi la obraji, ochii lui căpătară iar vioiciunea de mai înainte şi tînărul cîrmuia ducatul cu o luminoasă înţelepciune, care se desăvîrşea mereu.

Pe nesimţite, şoapte ciudate începură să umble prin palat. Zvonurile sporiră şi se lăţiră. Bîrfelile oraşului

începură să le ia în primire. Zvonul străbătu întregul ducat. Și iată ce zicea gura lumii:

— „Domnița Constanța a născut un prunc!"

Cînd baronul de Klugenstein auzi, își flutură de trei ori în jurul capului coifu-i împănoșat și strigă:

— Trăiască Ducele Conrad, căci, pe legea mea, de azi înainte coroana a lui rămîne! Detzin și-a îndeplinit bine solia și bravul nemernic va fi răsplătit!

Și bătrînul răspîndi vestea în lung și în lat, și timp de patruzeci și opt de ceasuri nu se află făptură în toată baronia, care să nu joace și să nu chiuie, să nu chefuiască și să nu aprindă torțe, spre a sărbători vestea cea mare — firește toate pe cheltuiala mîndrului și fericitului baron de Klugenstein.

CAPITOLUL V

ÎNGROZITORUL PRĂPĂD

Judecata sta să înceapă. Toți marii boieri și baroni din Brandenburg se adunaseră în Sala Direptății din castelul ducal. Nu rămăsese nici o palmă de loc, unde să stea jos sau în picioare vreun spectator. Înveșmîntat în purpură și hermină, Conrad stătea în jilțul primului sfetnic, iar de ambele laturi stăteau marii judecători ai ducatului. Cu asprime bătrînul Duce poruncise ca judecarea fiicei sale să se facă fără nici o cruțare și apoi căzuse la pat, cu inima zdrobită. Zilele îi erau numărate. De parcă ar fi fost în joc însăși viața sa, bietul Conrad se rugase ca să-i fie cruțat chinul de a sta să judece fărădelegea varei sale, însă zadarnice îi fură rugămințile.

În pieptul său se zbătea inima cea mai întristată din întreaga adunare. Cea mai bucuroasă bătea în pieptul tatălui său, fiindcă — fără știrea fiicei sale „Conrad" — bătrînul baron de Klugenstein venise și el și se afla în mijlocul mulțimii de nobili, semețindu-se la priveliștea măririi casei sale.

După ce crainicii rostiră cuvenitele proclamații și urmară celelalte pregătitoare, preacinstitul Mare Judecător zise:

— Pîrîto, ridică-te!

Nefericita principesă se ridică și stătu, cu vălul scos, în fața puzderiei de lume. Marele Judecător zise:

— Prea nobilă domniță, în fața judecătorilor de seamă ai acestui ducat ai fost învinuită și s-a dovedit că, în afara sfintei legături a cununiei, Luminăția Ta ai dat viață unui copil, și după străvechea noastră lege pedeapsa ce ți se cuvine este moartea, afară doar într-o singură împrejurare, de care Luminăția Sa, ce ține locul Ducelui, bunul nostru stăpîn Conrad, te va înștiința acum cu măreața lui judecată; la care să fii cu luare-aminte.

Conrad întinse în silă sceptrul și în aceeași clipă inima de femeie de sub mantia lui se aplecă milostivă către vinovata sortită pieirii, podidindu-l lacrimile. Deschise gura să vorbească, dar Marele Judecător zise grăbit:

— Nu de acolo, Luminăția Voastră, nu de acolo! Nu-i legiuit a rosti judecata asupra cuiva din neamul ducelui *decît numai de pe tronul ducal!*

- Bietului Conrad îi trecu un fior prin inimă și așijderea un tremur scutură ființa de fier a bătrînului său tată. Cum *Conrad nu fusese încoronat* — avea el să cuteze a pîngări tronul? Șovăi și păli de teamă. Dar faptul trebuia săvîrșit. O puzderie de ochi mirați se și ațintiră asupră-i. S-ar fi prefăcut în ochi bănuitori, dacă mai șovăia. Urcă treptele tronului. Numaidecît întinse iar sceptrul și zise:

— Pîrîto, în numele domnului nostru Ulrich, Duce de Brandenburg, purced la măreața îndatorire ce a trecut-o asupră-mi. Ia aminte la vorbele mele. După străvechea lege a țării, dacă nu dai pe față pe părtașul vinei tale și nu îl dai pe mîna călăului, trebuie neapărat să mori. Folosește-te de acest prilej — mîntuie-ți viața cît îți mai stă în putință. Rostește numele celui ce este tatăl pruncului tău!

O tăcere grea pogorî în măreața sală — o tăcere atît de adîncă încît oamenii își puteau auzi bătăile inimilor. După aceea, principesa se întoarse încet, cu ochii sclipind de ură și, arătînd cu degetul drept la Conrad, zise:

— Omul acela ești tu!

Credința înfiorătoare a deznădăjduitei primejdii, a unei primejdii fără de scăpare, în care se afla — îngheță inima lui Conrad, precum însăși gheața morții. Ce putere de pe pămînt îl mai putea mîntui? Ca să înlăture învinuirea, trebuia să dezvăluie că era femeie — iar pentru o femeie neîncoronată, a sta pe tronul ducal tot moarte însemna! În aceeași clipă, atît el cît și bătrînul și mohorîtul său tată leșinară și căzură la pămînt, fără simțire.

*

Restul acestei palpitante și senzaționale povestiri nu va fi aflat nici în această publicație, nici în vreo altă — nici acum, nici altă dată.

Ca să vă spun drept mi-am vîrît eroul (sau eroina) într-un chichion atît de afurisit încît nu mai văd cum am să-l (sau s-o) mai scot din el vreodată, și de aceea mă spăl pe mîini de întreaga afacere și o las pe sus-numita persoană să se descurce cum va putea mai bine — ori să rămînă încurcată, dacă nu poate altfel. La început, crezusem că are să fie destul de ușor a trece peste această mică greutate, însă acum nu mai sînt de aceeași părere.

CONTROLORUL FISCAL

Primul om care m-a luat în seamă cînd m-am „așezat“ și eu, nu demult, a fost un domn care mi-a spus că-i controlor fiscal și că are legături cu Departamentul veniturilor directe al Statelor Unite. I-am spus că nu auzisem în viața mea despre ramura lui de activitate, dar că îmi părea bine să-l cunosc și l-am poftit să ia loc. S-a așezat. N-am prea avut ce discuta cu el și totuși eram convins că oamenii care au ajuns să aibă gospodăria lor, casa lor, trebuie să fie în stare a duce o conversație, trebuie să fie sociabili și plăcuți cu musafirii. Așa că, din lipsă de alt subiect, l-am întrebat dacă avea de gînd să-și deschidă prăvălia în vecinătate. Mi-a răspuns că da. (Nu voiam să par ignorant, totuși *sperasem* că-mi va spune ce avea de vînzare.)

M-am încumetat să-l întreb „cum merg afacerile“ și el mi-a spus „așa și așa“.

Atunci i-am făgăduit că îl vom vizita și, dacă ne va plăcea la el, cît de cît ca și în alte părți, ne va avea de mușterii.

Mi-a spus că, după părerea lui, ne va plăcea, așa că vom rămîne la el — adăugînd că nu a văzut pe nimeni care să plece de la el și să umble după altcineva din domeniul lui de activitate, după ce va fi avut de-a face o dată cu el.

Cuvintele lui sunau destul de puțin modest, dar făcînd abstracție de doza de bădărănie pe care o aveam cu toții în chip firesc, omul arăta destul de cumsecade.

Nu știu cum s-a întîmplat anume, dar gheața dintre noi părea să se topească din ce în ce și — ca să spun așa — se făcu sudura, după care discuția merse cu regularitatea unui ceasornic.

Am vorbit, am vorbit — sau cel puțin eu am vorbit — și am rîs, am rîs, am rîs — sau cel puțin el a rîs. Dar nu mi-am pierdut nici o clipă prezența de spirit — șiretenia mea înnăscută era pusă la „maximum", cum ar zice mecanicii. Eram hotărît să descopăr totul în legătură cu ocupația lui, în pofida răspunsurilor lui cam misterioase și eram hotărît să scot totul de la dînsul, fără să-mi simtă intenția. Socoteam să-l prind în capcană printr-o mare, mare șiretenie. Îi voi spune totul despre propriile mele afaceri și, desigur, se va lăsa atît de furat de această atrăgătoare dovadă de încredere din parte-mi, încît va uita de a mai fi prudent și îmi va spune totul despre afacerile lui înainte de a bănui ce gînduri nutresc. Mă gîndeam: fîrtate, habar n-ai cu ce vulpe bătrînă ai a face. De aceea, i-am zis:

— Ei bine, n-ai să ghicești niciodată cît am cîștigat cu conferințele din iarna asta și din primăvara trecută!

— Nu, n-aș putea ghici o dată cu capul. Dar ia să mă gîndesc — să mă gîndesc. Cam vreo două mii de dolari, nu? Dar nu, nu domnule, nu cred să fi strîns atîta. Să zicem o mie șapte sute, poate.

— Ha, ha! Cred și eu că nu-ți dai seama. Rețetele conferințelor mele din primăvara trecută și din iarna asta s-au ridicat la patrusprezece mii șaptesute cincizeci de dolari. Ce zici de asta?

— Ia te uită! Mă uimește — grozav mă uimește! Voi nota chestia asta. Și zici că nu-i tot ce ai încasat?

— Tot? Doamne ferește! Mai era venitul meu de la *Daily Warwhoop* pe timp de patru luni — vreo — vreo — ei bine, ce-ai zice de vreo opt mii de dolari, de pildă?

— Ce să spun? Vai, aş spune că mi-ar plăcea să mă văd scăldîndu-mă într-un astfel de ocean de bogăţie. Opt mii! Voi nota-o şi pe asta. Straşnic, domnule! Şi pe deasupra, după cîte înţeleg, ai mai avut şi alte venituri.

— Ha! Ha! Ha! Ce, nu eşti decît la periferia lor, ca să zic aşa. Mai e cartea mea *Ageamiii în străinătate* — costă de la trei şi jumătate la cinci dolari volumul, după cum e broşat sau legat. Ascultă-mă, uită-te în ochii mei. În timpul ultimelor patru luni şi jumătate, ca să nu mai vorbim de vînzările dinainte, ci doar de cele patru luni şi jumătate, s-au vîndut nouăzeci şi cinci de mii de exemplare. Nouăzeci şi cinci de mii! Gîndeşte-te la asta. O medie de patru dolari de exemplar, să zicem. Asta face aproape patru sute de mii de dolari, frăţioare. Jumătate îmi vine mie.

— Ia te uită, domnule! Voi nota şi asta. Patrusprezece — şapte — cincizeci şi opt — două sute. Total, ce — pe cuvîntul meu, totalul general e cam de vreo două sute treisprezece sau paisprezece mii de dolari! E oare cu putinţă?

— Ba bine că nu! Dacă e vreo greşeală, atunci e de partea cealaltă. Două sute paisprezece mii în mînă este venitul meu pe anul acesta, dacă n-oi fi uitat să adun.

Apoi domnul se ridică să plece. Mă fulgeră un gînd neplăcut: poate că mă destăinuisem în zadar, başca faptul că exclamaţiile de uimire ale străinului mă făcuseră să exagerez în mod serios. Dar nu! În ultimul moment, domnul îmi înmînă un plic mare, spunîndu-mi că acolo înăuntru este reclama lui şi că voi afla totul cu privire la ocupaţia lui, după ce voi deschide acel plic; mai adăugă că ar fi foarte fericit să mă aibă de client — de fapt ar fi chiar mîndru să-i fie client un om cu un venit aşa de fabulos. Se gîndise şi pînă atunci că există o sumedenie de oameni bogaţi în oraş, dar de cîte ori aveau de-a face cu el, descoperea că abia aveau cu ce să trăiască şi că în adevăr, de atîta şi atîta amar de vreme nu stătuse faţă în faţă cu un om aşa de bogat, nu vorbise şi nu-l atinsese cu mîinile lui încît acum de-abia putea să se

oprească de a nu mă strînge în brațe — de fapt ar socoti-o ca o mare favoare, dacă i-aș da voie să mă strîngă în brațe.

Aceasta m-a bucurat atît de mult, încît nici nu am încercat să mă împotrivesc, ci am îngăduit acestui străin cu inima curată să mă îmbrățișeze și să verse cîteva lacrimi liniștitoare, ce mi se rostogoliră de pe ceafă pe spinare. Apoi își luă tălpășița.

De îndată ce plecă, deschisei plicul. L-am studiat cu băgare de seamă timp de vreo patru minute. Apoi am chemat bucătăreasa și i-am spus:

— Ține-mă, că leșin. Lasă prăjiturile pe seama Mariei.

Încetul cu încetul mi-am venit în fire și am trimis îndată la fabrica de băuturi spirtoase de la colț, de unde am tocmit un om cu săptămîna, care să stea nopțile și să înjure pe străinul acela și să-mi dea o mînă de ajutor uneori ziua, cînd ajungeam la un pasaj mai greu.

Doamne, ce ticălos! Reclama lui nu era altceva decît un odios formular de impunere — un șir de întrebări obraznice în legătură cu afacerile mele particulare, întrebări care se întindeau pe cea mai mare parte din cele patru pagini mărunt tipărite; întrebări ce — trebuie să recunosc — erau înșirate cu atît de savantă ingeniozitate încît omul cel mai bătrîn din lume nu ar fi putut înțelege scopul lor; întrebări menite a pune pe om să declare de vreo patru ori adevăratul său venit, spre a nu fi învinuit de declarație mincinoasă. Am căutat să găsesc vreo portiță de salvare, dar nu am găsit nici una. Întrebarea numărul unu se referea la cazul meu, cuprinzîndu-mă tot atît de complet și de amplu cum o umbrelă ar acoperi un furnicar.

„Care au fost beneficiile dumneavoastră anul trecut, provenite din comerț, afaceri sau profesie, pe care le-ați exercitat indiferent unde?“

Și această întrebare era sprijinită de alte treisprezece tot atît de iscoditoare, dintre care cea mai modestă ținea să afle dacă făptuisem vreo spargere ori vreun furt la drumul mare, sau dacă prin punere de

foc sau prin vreun alt izvor tainic de venit, nu dobîndisem vreo proprietate nemenționată în declarația venitului de la punctul unu.

Era limpede că străinul reușise să-și bată joc de mine. Lucrul era foarte limpede, cît se poate de limpede. Așa că m-am dus și am mai tocmit un artist. Atingîndu-mă la coarda simțitoare, străinul mă făcuse să declar un venit de două sute paisprezece mii de dolari. Legal, din această sumă, o mie de dolari erau scutiți de impozit — aceasta era singura ușurare pe care o puteam vedea și făcea cît un strop într-un ocean. Socotind cei cinci la sută după lege, rezulta că trebuia să plătesc statului înspăimîntătoarea sumă de zece mii șase sute cincizeci de dolari, ca impozit pe venit!

(Este locul să arăt că n-am făcut-o.)

Cunosc un om foarte bogat, stăpînul unei case minunate, un adevărat palat. Dă mese regești, cheltuielile lui sînt enorme și totuși acest om nu are nici un venit, cel puțin așa am văzut din rolul său de la fisc. În desperarea mea, m-am dus la el ca să primesc un sfat. Domnia sa a luat teancul acela îngrozitor de chitanțe ce îl aveam, și-a pus ochelarii, și-a luat tocul și — presto! — am ajuns om sărac! Era lucrul cel mai ușor din lume. A făcut-o pur și simplu, mînuind cu dibăcie capitolul „scăzăminte". A scăzut atîta pentru impozitul de stat, național și municipal, atîta pentru pierderi prin naufragii, incendii etc., pentru pierderi din vînzări de imobile, din vînzări de animale, din plata chiriei, casei, din reparații, îmbunătățiri, dobînzi, din salarii impuse anterior ca ofițer al armatei, marinei, administrației Statelor Unite și altele și a obținut scăzăminte uimitoare la fiecare din aceste rubrici și la fiecare din subdiviziunile rubricilor; după ce a fost gata, mi-a înmînat hîrtia și dintr-o ochire am văzut că în cursul anului expirat venitul meu fusese, în ceea ce privește beneficiile, de *una mie două sute cincizeci de dolari și patruzeci de cenți*.

— Ei — mi-a spus el — o mie de dolari sînt scutiți de lege. Ce-ți rămîne de făcut e să juri că cele decla-

rate sînt conforme cu adevărul şi să plăteşti impozitul pentru cele două sute cincizeci de dolari.

(În timp ce îmi spunea acestea, băieţelul său, Willie, i-a scos o hîrtie de doi dolari din buzunarul vestei şi a dispărut cu ea. Aş face prinsoare pe orice că dacă mîine omul meu l-ar chema pe băiat, acesta ar face o declaraţie falsă de venituri.)

— Faceţi întotdeauna scăzămintele în felul acesta — l-am întrebat eu — cînd e vorba de dumneavoastră?

— Eeei, te cred! Dacă n-ar fi aceste unsprezece rubrici, denumite „scăzăminte", ar fi trebuit să cerşesc pe stradă în fiecare an, numai ca să subvenţionez acest îngrozitor şi ticălos stat, care te tiranizează şi te stoarce.

Domnul acesta figurează printre cei mai serioşi oameni din oraş — printre oamenii cu autoritate morală, cinste comercială, fiind socotit fără pată în societate — aşa că nu am făcut decît să mă plec în faţa exemplului său. M-am dus la percepţie şi, sub privirea învinuitoare a vechiului meu vizitator, m-am ridicat şi am jurat, spunînd minciună după minciună, înşelăciune după înşelăciune, ticăloşie după ticăloşie, pînă ce conştiinţa mi-a fost acoperită cu un strat gros de mărturii mincinoase, iar respectul de sine s-a dus pe copcă, în vecii vecilor.

Ei şi? Nu am făcut nimic altceva decît ceea ce fac în fiecare an mii de oameni dintre cei mai cu vază, mai bogaţi, mai mîndri, mai respectaţi, mai onoraţi şi mai bine văzuţi din America. Aşa că puţin îmi pasă şi nu mi-e ruşine. De acum încolo, am să vorbesc pur şi simplu mai puţin şi am să suflu pînă şi în iaurt, de teamă să nu cad pentru totdeauna în anumite deprinderi îngrozitoare.

O SITUAȚIE DEZNĂDĂJDUITĂ

O dată sau de două ori pe an primesc cîte o scrisoare ticluită după un anumit tipic. Un tipic, care nu se schimbă niciodată materialicește, ca formă și substanță. Totuși, nu mă pot obișnui cu o asemenea scrisoare, care mă uimește totdeauna.

Mă impresionează, așa cum mă impresionează locomotivele, ori de cîte ori le văd. Îmi zic în sinea mea: „Te-am văzut de o mie de ori și totdeauna arăți la fel, totuși ești veșnic o minune și veșnic de neconceput; să te născocească cineva e cu siguranță mai presus de puterile oricărui geniu omenesc — nu poți exista, nu ești, și totuși, iată-te aici!"

Am la mine o scrisoare de acest soi, o scrisoare foarte veche. Sînt dornic să o public, căci nu văd ce rău ar fi în asta. Fără îndoială că semnatara ei a murit cu ani în urmă și dacă-i ascund numele și adresa — adresa de pe lumea asta — sînt convins că umbra ei nu se va supăra. Și, o dată cu scrisoarea, vreau să public răspunsul pe care l-am scris atunci, dar probabil că nu l-am trimis. Dacă răspunsul a plecat — ceea ce nu-i prea probabil — a plecat sub formă de copie, fiindcă originalul l-am găsit tot aici, în același sertar cu sus-zisa scrisoare. Acestui tip de scrisoare îi formulăm cu toții răspunsuri pe care nu le

trimitem, temîndu-ne de a nu jigni, cînd nu avem de loc o asemenea dorință. Eu, unul, am făcut astfel de nenumărate ori și fără îndoială că acest caz este unul din ele.

SCRISOAREA

L... California, 3 iunie 1879

Mr. S. L. CLEMENS

Hartford, Connecticut

Stimate domnule Clemens,

Fără îndoială că vei fi mirat aflînd cine a cutezat să-ți scrie și să-ți ceară un serviciu.

Lasă-ți amintirea să călătorească în trecut, spre zilele pe care le-ai trăit în minele de la Humboldt — prin 1862-63. Îți vei aminti că dumneata, Cayett Oliver și bătrînul fierar Tillou locuiați într-un bordei așezat la jumătatea drumului spre rîpă și că erau șase bordeie din bușteni în tabără — frumos înșirate și bine despărțite, de unde începea rîpa în care se afla ultimul lot, colo spre cumpăna apelor. Bordeiul în care locuiați era cel cu acoperișul de pînză prin care într-o noapte căzuse o vacă înăuntru, așa cum ai povestit chiar dumneata în *La trîntă cu viața*. Unchiul meu, Simmons, își amintește foarte bine de asta. El locuia în bordeiul cel mai de seamă, la jumătatea drumului spre cumpăna apelor, laolaltă cu Dixon, Parker și Smith. Avea două odăițe, una care servea de bucătărie și cealaltă, în care erau paturile de campanie; era singurul bordei cu paturi. Dumneata și cu ceata dumitale ați fost acolo în noaptea aceea de neuitat, cînd au servit plăcinta cu mere uscate. Unchiul Simmons pomenește adesea despre asta. E curios ca o plăcintă cu mere uscate să fi părut un lucru atît de grozav, dar așa era — și asta arată cît de izolat era Humboldtul de restul lumii, cît de greu era să ajungi pînă acolo și ce sărăcăcioasă era mîncarea de toate zilele. Aveam doar paisprezece ani. Nu te-am văzut niciodată, căci locuiam în Washoe. Dar unchiul Simmons se întîlnea cu dumneata din cînd în cînd, peste săptămînă, cînd dumneata și tovarășii dumitale vă lucrați galeria, care

era ca și celelalte. Tabăra s-a risipit de mult; nu mai găseai în ea nici atîtica argint cît să-ți faci un nasture.

Dumneata nu l-ai văzut niciodată pe soțul meu, dar el a fost acolo după ce ai plecat, și a locuit chiar în bordeiul acela; pe atunci era burlac, acum e însurat cu mine. Descori regreta că nu a fost un fotograf pe acolo, în zilele acelea, să tragă în poză bordeiul. A fost rănit în vechea galerie Hal Clayton, care a fost părăsită ca și celelalte, punîndu-se un fitil. El însă nu a izbutit să se cațăre afară destul de iute, deși se tîrîse de-a bușilea cît a putut. Explozia l-a azvîrlit hăt, tocmai în josul potecii și l-a izbit de un indian. Săptămîni de-a rîndul, se credea că n-are să mai scape cu viață, dar a scos-o la capăt. Acum e sănătos, voinic. De atunci n-a mai avut nimic.

Introducerea e cam lungă, dar este singura cale prin care mă pot face cunoscută dumitale. Sînt sigură că inima dumitale generoasă îmi va face serviciul pe care-l cer. Dă-mi un sfat, te rog, cu privire la o carte pe care am scris-o. Nu cer nimic pe ea, numai că este cît se poate de adevărată și la fel de interesantă ca mai toate cărțile din vremea noastră. Sînt necunoscută în lumea literară. Iar dumneata știi prea bine ce înseamnă asta, afară doar dacă ai pe cineva cu trecere (ca dumneata), care să te ajute, punînd o vorbă bună. Mi-ar plăcea să plasez cartea, pe baza unui contract cu drepturi de autor, la oricare editor mă vei sfătui dumneata.

E vorba de un secret pe care-l păstrez față de soțul meu și familia mea. Am de gînd să le fac o surpriză, dacă va fi publicată cartea.

Sînt sigură că vei fi interesat de propunerea mea și, dacă vei putea, îmi vei da o scrisoare de recomandație către vreun editor — sau, și mai bine ar fi dacă ai putea vorbi chiar dumneata în numele meu și pe urmă să-mi dai de veste.

Apelez la dumneata ca să-mi faci acest serviciu.

Cu cea mai adîncă recunoștință, îți mulțumesc pentru bunăvoință.

Știe oricine, fără să mai cerceteze, că geamăna acestei scrisori stînjenitoare cutreieră cu poșta veșnic de colo pînă colo, de-a curmezișul continentelor — zi și noapte, ceas de ceas, neîncetat și fără răgaz. E adresată fiecărui negustor și funcționar la calea ferată, fiecărui industriaș, capitalist, primar, deputat, guver-

nator, director de ziar, editor, autor, agent de bursă și bancher bine cunoscut — într-un cuvînt, oricărei persoane care se presupune că „are trecere". Totdeauna e croită după același calapod. „Pe mine nu mă cunoașteți, *însă ați cunoscut pe vremuri pe o rudă de a mea*" etc., etc. Tuturora ne-ar plăcea să-i ajutăm pe solicitanți, toți am fi bucuroși s-o facem, tuturora ne-ar plăcea să trimitem speța de răspuns dorită, dar... Ei, bine, nu există ceva pe care să-l putem noi face și care să ajute pe cineva, pentru că asemenea scrisori nu vin niciodată din partea cuiva care poate într-adevăr să fie ajutat. Luptătorul, pe care l-ai putea ajuta, se ajută singur; lui nu i-ar da în gînd să apeleze la tine, un străin. El are talent și o știe și de aceea se avîntă în luptă cu înflăcărare, cu energie și hotărîre — preferînd să fie singur. Scrisorilor acelea patetice, care-ți vin din partea celor incapabili din partea celor care nu pot fi ajutați — cum să le răspunzi, tocmai tu care ești prea deprins cu ele? Ce să găsești de spus? Nu vrei să rănești și cauți tot felul de căi ca să te ferești de așa ceva. Dar ce găsești? Cum scapi cu conștiința împăcată din situația aceasta grea? Încerci oare să dai explicații? Vechiul meu răspuns la o asemenea misivă arată că o dată am încercat și metoda asta. Am fost mulțumit de rezultat? Poate că da, poate că nu; probabil că nu; aproape sigur că nu. Am uitat totul, de multă vreme. Dar, oricum, alătur aci rodul strădaniei mele:

RĂSPUNSUL:

Îl cunosc pe domnul H. și mă voi duce la el, scumpă doamnă dacă — după ce chibzuiești — vei ajunge la concluzia că tot ma, dorești așa ceva. Ce va urma? O conversație. Știu cam cum se va desfășura. Cam așa:

Dl. H: Cum ți-au plăcut cărțile doamnei?

Dl. Clemens: Nu le cunosc.

H: Cine le-a editat?

C: Nu știu.

H: Dar are un editor, îmi închipui.

C: Cred — cred că nu.

H: Aha! Crezi că-i la prima ei carte?

C: Da — așa presupun. Așa cred.

H: Despre ce-i vorba în ea? Care-i eroul?

C: Nu prea știu.

H: Ai văzut-o pe autoare?

C: Ei bine, nu, n-am văzut-o...

H: Aha-a. De cînd o cunoști?

C: Nu o cunosc.

H: Cum, n-o cunoști?

C: Nu.

H: Aha-a. Atunci cum de-ai ajuns să te intereseze cartea ei?

C: Păi, ea—ea mi-a scris și mi-a cerut să-i găsesc un editor, și a pomenit de dumneata.

H: De ce ți s-a adresat dumitale, în loc să mi se adreseze mie?

C: Dorea să fac uz de trecerea pe care o am.

H: Doamne ferește, dar ce legătură are prestigiul dumitale cu o asemenea chestiune?

C: Ei, și-a închipuit cred că vei fi mai dornic să-i cercetezi cartea, dacă vei fi influențat.

H: Cum? Păi de asta ne aflăm noi aici, ca să cercetăm cărțile — cartea oricui s-ar ivi. Asta-i meseria noastră. De ce am înlătura o carte necitită, numai fiindcă e cartea unui necunoscut? Ar fi o nerozie. Nici un editor nu face una ca asta. Pe ce temei a încercat să se folosească de influența pe care o ai, de vreme ce nu o cunoști? Pesemne, a socotit că-i cunoști proza și ai putea veni în sprijinul ei. Așa e?

C: Nu. Știa că nu am citit nici un rînd de al ei.

H: Bine, atunci ce este? Avea vreun motiv anumit să te socotească competent în recomandarea prozei ei și totodată obligat să o faci?

C: Da, îl cunoșteam pe unchiul ei.

H: Îl cunoșteai pe unchiul ei?

C: Da.

H: Nu zău! Va să zică îl cunoșteai pe unchiul ei; unchiul ei îi cunoștea proza și o trece pe numele dumitale; lanțul e complet, nu mai e nevoie de nimic, ești mulțumit, și deci...

C: Nu, nu-i de loc așa, există alte legături. Am cunoscut bordeiul în care a locuit unchiul ei, la o mină; i-am cunoscut și ortacii; de asemeni, era cît pe-aci să-i cunosc soțul, înainte să-l ia de bărbat și am cunoscut într-adevăr un puț părăsit unde un fitil

s-a aprins prea devreme, făcînd pe viitorul soț să zboare prin văzduh și să cadă pe o potecă, tocmai în cîrca unui indian, ceea ce a avut niște urmări aproape fatale.

H: Pentru el, sau pentru indian?

C: Nu mi-a precizat pentru care din doi.

H (oftînd): Asta fără doar și poate că întrece orice măsură! Pe ea nu o cunoști, proza nu i-o cunoști, nu știi cine a fost rănit cînd a luat foc fitilul; nu cunoști un singur lucru pe care să întemeiem o apreciere a cărții ei, după cîte îmi...

C: Vai, l-am cunoscut pe unchiul ei. Uiți de unchiul ei.

H: Ei, și la ce-mi folosește unchiul? L-ai cunoscut multă vreme? Cît timp?

C: De, nu știu dacă l-am cunoscut cu adevărat, dar, oricum, se poate să-l fi întîlnit cîndva. Cred că așa a fost; știi, despre asemenea lucruri nu poți vorbi cu siguranță, doar dacă s-au petrecut foarte de curînd.

H: De curînd? Cînd s-au întîmplat toate astea?

C: Acum șaisprezece ani.

H: Halal bază pentru judecarea unei cărți! Mai întîi, ai spus că-l cunoșteai, și acum nici nu știi dacă-i așa ori ba.

C: O, da, l-am cunoscut; în orice caz, cred că mi-am închipuit că-l cunosc. Sînt cu desăvîrșire sigur de asta.

H: Ce te face să-ți închipui că-l cunoști?

C: Cum, chiar ea zice că l-am cunoscut.

H: Așa zice ea!

C: Da, așa zice și cu siguranță-l cunosc într-adevăr, cu toate că nu-mi amintesc în clipa de față.

H: Dă-o-ncolo de treabă! Cum poți să știi, cînd nici nu-ți amintești?

C: Nu știu. Adică, nu cunosc procesul mental, dar cunosc într-adevăr o puzderie de lucruri de care nu-mi amintesc și-mi amintesc o puzderie de lucruri pe care nu le cunosc. Așa se întîmplă tuturor persoanelor culte.

H (după o pauză): Dumneata dispui de timp berechet, nu?

C: Nu — adică nu prea.

H: Eu am foarte puțin timp.

Și cu asta am plecat; fiindcă omul arăta într-adevăr cam obosit. Surmenaj... Eu însă nu pățesc niciodată așa ceva. Am văzut ce efecte rele are. Mama mea se temea totdeauna că am să mă istovesc muncind, dar așa ceva nu s-a întîmplat niciodată.

Stimată doamnă, vezi cum ar merge lucrurile dacă m-aş duce la editor. El mi-ar pune aceste întrebări şi eu aş încerca să-i răspund ca să-i fiu pe plac şi astfel m-ar încolţi de colo pînă colo şi apoi m-ar strînge mai dihai cu uşa, încît pînă la urmă ar părea surmenat şi aşa s-ar sfîrşi treaba, fără să iasă nimic. Aş vrea să-ţi pot fi de folos, dar vezi că editorilor nu le pasă de unchi sau de orice alte lucruri de soiul acesta; nu-i mişcă, nu au nici cel mai mic efect asupra lor, nu le pasă de nimic decît de literatura propriu-zisă, şi pentru ei „trecerea" nu înseamnă aproape nimic. Dar de cărţi le pasă cu adevărat şi sînt dornici să le capete şi să le cerceteze, indiferent de unde-ar veni sau din pana cui au purces. Dacă vei trimite cartea dumitale unui editor — oricărui editor — cu siguranţă că o va examina. De asta te pot încredinţa.

UN ARTICOL HAZLIU

Extrag următorul paragraf dintr-un articol din *Informatorul din Boston:*

UN CRITIC ENGLEZ DESPRE MARK TWAIN

Poate cel mai reușit aspect al umorului lui Mark Twain sînt descrierile personajelor care nu apreciază de loc umorul său. Ne-am obișnuit cu californienii, care au fost îngroziți de felul său caraghios de a relata o poveste în stil gazetăresc și am auzit de preotul din Pennsylvania, care cu tristețe a dat înapoi librarului cartea sa *Ageamiii în străinătate* cu mențiunea că „omul care a putut să verse lacrimi la mormîntul lui Adam trebuie să fie un idiot". Acum, Mark Twain poate adăuga un exemplu cu mult mai strălucit la galeria trofeelor sale. *Revista de sîmbătă*, în numărul din 8 octombrie, face o dare de seamă asupra cărții sale de călătorii, publicată din nou în Anglia, și o cercetează cu seriozitate. Ne putem închipui bucuria umoristului citind acest tribut adus capacității sale. Și, articolul fiind atît de hazliu, desigur că umoristul nu ar putea născoci ceva mai bun decît să-l reproducă, în întregimea lui, în următoarele sale note lunare.

(Publicînd acest paragraf mi se dă astfel un soi de autoritate pentru a reproduce aici în întregime articolul din *Revista*

de sîmbătă. Ţii foarte mult s-o fac deoarece eu nu sînt în stare să scriu ceva nici pe departe atît de nostim. Dacă aş avea un cîine turnat din fier care ar putea să citească această critică engleză şi să-şi păstreze seriozitatea l-aş alunga de la poarta mea. Redactorul notelor.)

(Din Revista de simbătă-Londra)

RECENZII DE CĂRŢI NOI

AGEAMIII ÎN STRĂINĂTATE, *o carte de călătorii de Mark Twain. Londra, editura Hooten, 1870.*

Lordul Macaulay[1] a murit prea devreme. N-am simţit niciodată atît de adînc această pierdere decît atunci cînd am terminat ultimul capitol al răstignirii lucrării mai sus-menţionate. Macaulay a murit prea devreme, căci el ar fi fost singurul în stare să pedepsească precum se cuvine, în mod deplin şi inteligent această dovadă de necuviinţă, obrăznicie, îngîmfare şi minciună şi, mai presus de toate, maiesutoasa ignoranţă a acestui autor.

Să spunem că *Ageamiii în străinătate* este o carte ciudată ar însemna să folosim un limbaj prea şters — ar însemna să pomenim despre Matterhorn ca despre o ridicătură de pămînt netedă, sau despre Niagara că e „drăguţă" sau „nurlie". „Ciudat" este un cuvînt cu mult prea blînd pentru a descrie insanitatea impresionantă a acestei lucrări. Nu există un cuvînt destul de mare sau de lung. De aceea să fotografiem un crîmpei oarecare din carte şi despre autor şi să lăsăm restul pe seama cititorului. Să încredinţăm cercetătorului englez, cultivat cunoscător al naturii omeneşti, să şi-l închipuiască pe acest Mark Twain ca pe o persoană în stare de a face acele descrise mai jos — şi nu numai a le face, dar cu o inocenţă de necrezut a le şi tipări, cu seninătate într-o carte. De exemplu:

El susţine că a intrat într-o frizerie la Paris ca să se bărbierească şi la prima „greblă" pe care i-a dat-o bărbierul cu briciul i-a jupuit pielea, făcîndu-l să sară de pe scaun.

Fără îndoială că acest lucru este exagerat. La Florenţa a

[1] Lordul Thomas Macaulay (1800—1859), istoric englez (n. t.).

fost atît de sîcîit de cerşetori încît susţine că a pus mîna pe unul din ei şi l-a mîncat, aprins de o dorinţă năprasnică de răzbunare. Desigur nici aceasta nu este adevărat. Redă în toată lungimea un program de teatru vechi de o mie şapte sau o mie opt sute de ani, pe care susţine că l-ar fi găsit în ruinele Coliseului printre gunoaie, mucegăituri şi dărîmături. În legătură cu aceasta, ajunge să observăm că nici un program turnat în fier nu ar fi rezistat atîta vreme în asemenea condiţiuni. În Grecia, îşi dă în vileag pur şi simplu teama, cît şi faptul de a fi luat-o la fugă, într-o oarecare împrejurare, dar cu o semeţie fără pereche pune aceasta din urmă în următoarea formă blîndă: „Ne-am *furişat încetişor* spre Pireu". „încetişor", desigur! Dumnealui nu se dă la o parte de a susţine că la Efes, cînd catîrul său s-a abătut de pe drumul cel bun, el a coborît, l-a luat sub braţ, l-a dus din nou pe drumul bun, l-a îndreptat încotro trebuia, l-a încălecat iar şi a adormit mulţumit, pînă ce din nou a fost nevoit să pună dobitocul pe făgaşul cuvenit. Susţine că un flăcăuaş în creştere aflat printre pasagerii vaporului avea mereu obiceiul de a-şi astîmpăra foamea cu săpun şi cîlţi, între mese. Povesteşte că în Palestina veniseră nişte furnici cale de unsprezece zile să-şi petreacă vara în deşert şi că îşi aduseseră şi proviziile cu ele, deşi din descrierea pe care o face ţării reiese că acest fapt este cu neputinţă. Susţine, ca şi cum ar fi lucrul cel mai banal, că a tăiat în două un musulman, ziua năniiază mare la Ierusalim, cu spada lui Godefroy de Bouillon şi ar mai fi vărsat încă mult sînge *dacă ar fi stăpînit un cimitir*. Aceste afirmaţii nu merită nici măcar un dram de crezare. Domnul Twain, sau oricare alt străin care ar face aşa ceva la Ierusalim, ar fi împresurat de mulţime şi desigur că nu ar scăpa cu viaţă. Dar la ce bun să continuăm? De ce să mai repetăm minciunile-i sfruntate şi atît de exasperante? Să încheiem cu următoarea: El afirmă că „în moscheea Sfînta Sofia din Constantinopol, mi s-au împotmolit picioarele într-o asemenea adunătură de gumă şi alte murdării că am stricat *mai bine de două mii de perechi de cîrlige de tras cizmele* ca să-mi scot în seara aceea cizmele". Este monstruos — astfel de afirmaţii sînt simple *minciuni* — nu există alt nume pentru ele. Se va mai mira oare cititorul de ignoranţa cumplită care domneşte în America, dacă vom spune că sîntem informaţi din sursele cele mai competente că această compilaţie năstrşnică de minciuni, această mină nesecată de ignoranţă, aceşti *Ageamii în străinătate* au

fost introduşi acum în manual, în şcolile şi facultăţile din unele state.

Dar, dacă minciunile sale sînt dezesperante, inocenţa şi ignoranţa sa sînt şi ele suficiente ca să ne facă să ardem cartea şi să dispreţuim autorul. Într-o localitate, a fost atît de speriat de spectacolul neaşteptat al unui om omorît, dezvăluit de lună, că a sărit pe fereastră prin oblon şi celelalte, pentru a face apoi observaţia — şi asta cu cea mai infantilă candoare — că „nu a fost speriat, ci foarte neliniştit". Ne scoate din sărite faptul că trebuie să remarcăm că acest naiv nu are idee că Lucrezia Borgia a existat vreodată şi în afară de scenă. Este revoltător de necunoscător al oricărei limbi străine, dar este destul de sincer ca să critice pe italieni că utilizează limba lor. Dumnealui spune că ei scriu numele marelui lor pictor „Vinci", dar îl pronunţă „Vinşi" — şi apoi adaugă, cu naivitatea de care este în stare numai un ignorant fără leac, că „străinii întotdeauna scriu mai bine decît pronunţă". Într-un alt loc, comite eroarea grosolană de a pune în gura unui italian expresia „să cîntăreşti o uncie". La Roma dă crezare fără nici o şovăire legendei că inima sfîntului Filip Neri era atît de aprinsă de dragostea divină încît sfîntului i-au plesnit coastele — şi o crede aidoma numai pentru că un autor cu o listă savantă de titluri universitare, înşirate în coada numelui său, susţine aşa ceva — „altminteri", spune acest idiot blajin, „aş fi fost tare curios să ştiu ce a mîncat Filip la masa de seară". Autorul nostru face o călătorie lungă şi obositoare la „Grotta del Cane" pentru a cerceta puterea otrăvitoare a acestei grote asupra unui cîine. Se pregăteşte cu de-amănuntul pentru experiment pentru a descoperi în cele din urmă că nu are nici un cîine la îndemînă. Un om mai înţelept ar fi păstrat acest fapt pentru el însuşi şi nu l-ar mai fi trîmbiţat, dar această victate inofensivă scoate totul la iveală. În Pompeiul dezgropat se loveşte la picior într-un hîrtop vechi de două mii de ani şi, deodată, văzînd în piaţa vecină un cadavru cu aspect de cenuşă şi neîngropat, îi dă prin gînd că ar putea să fie rămăşiţele fostului comisar al străinilor şi groaza îi dispare subit, prefăcîndu-se într-un fel de mulţumire veselă faţă de starea lucrurilor. La Damasc vizitează fîntîna lui Anania, veche de trei mii de ani, şi este surprins şi încîntat ca un copil la constatarea că apa e „atît de curată şi proaspătă ca şi cum fîntîna ar fi fost săpată ieri". În Ţara Sfîntă îngînă cu desperare grelele nume arabe

și ebraice din Biblie și în cele din urmă se decide să le zică Baldwinsville, Williamsburgh și așa mai departe, *pentru a ușura scrierea lor.*

Am vorbit astfel deschis despre uimitoarea neghiobie și nevinovăție a acestui om, dar nu putem vorbi în același mod despre colosala sa ignoranță. Nu știm cu ce să începem. Și dacă am ști cu ce să începem, desigur că nu am ști cu ce să sfîrșim. Vom da un exemplu, numai unul singur. Înainte de-a fi ajuns la Roma, nu știa că Michel Angelo murise. Și apoi în loc să dea bir cu fugiții și să-și ascundă rușinoasa ignoranță pe unde-o putea, el continuă și își exprimă un fel de satisfacție, o mulțumire pioasă că Michel Angelo s-a stins și astfel a scăpat de griji.

Nu! Se cuvine ca cititorul să descopere el însuși amploarea inculturii autorului. Cartea este pur și simplu periculoasă, luînd în considerație mulțimea și varietatea afirmațiilor greșite și încrederea convingătoare cu care sînt scrise. Și totuși se află inclusă în manualele americane!

Bietul prostănac caută să mai descopere și sublimele creații ale vechilor maeștri, dorind să dobîndească cunoștințe în studiul artelor, pe care încearcă să le dibuiască, ceea ce pentru un om voiajat este ceva firesc. Dar care este stilul studiului său? Și ce progres dobîndește? În ce măsură se familiarizează cu marile privelești ale Italiei și în ce măsură le apreciază el? Citiți, vă rog:

„Dacă vedem un călugăr umblînd fără rost alături cu un leu și privind în sus spre cer, știm că este sfîntul Marcu. Dacă vedem un călugăr cu o carte și o pană, uitîndu-se liniștit spre cer și încercînd să găsească un cuvînt, știm că acesta este sfîntul Matei. Dacă vedem un călugăr șezînd pe o stîncă și uitîndu-se liniștit spre cer, cu o tigvă omenească lîngă el și fără alt bagaj, știm că este sfîntul Ieronim, deoarece știm că nu se prea împovăra cu bagaje. Dacă vedem alți călugări, privind liniștiți spre cer, dar fără vreo altă marcă de fabrică, ne întrebăm întotdeauna cam cine ar putea fi acești oameni. O facem pentru că dorim cu toată smerenia să învățăm."

Apoi înșiră miile și miile de copii ale celor cîteva tablouri pe care le-a văzut și adaugă, cu obișnuita-i simplicitate, că se simte încurajat să creadă că atunci cînd va mai vedea „încă ceva" din fiecare și va căpăta o experiență mai mare, va putea, probabil, „să înceapă să-l intereseze mult de tot" — bădăranul ordinar!

Credem că nimeni nu va tăgădui că această carte este remarcabilă, în sensul pe care l-am arătat. Că este o carte prea dăunătoare pentru a fi pusă în mîinile celor lesne crezători și neinformați, am arătat de asemenea. Că această carte este o creație voită și răutăcioasă a unei minți bolnave, este vădit la fiecare pagină. După ce ne-am arătat astfel mirarea, să încheiem cu toată mila de care sîntem în stare, observînd că pînă și în această carte se poate găsi ceva bun, căci ori de cîte ori autorul vorbește despre țara sa și lasă Europa în pace, devine interesant, și nu numai interesant, dar chiar instructiv. Nimeni nu poate citi, fără a profita, capitole le și pasajele sale întîmplătoare despre viața din minele de aur și argint din California și Nevada; despre indienii din șes și din deșerturile din vest și despre canibalismul lor; despre cultivarea legumelor în butoiașe de praf de pușcă cu ajutorul a două sau trei linguriițe de guano; despre mutarea peste noapte a unor ferme mici dintr-un loc într-altul, cu ajutorul roților, pentru a evita impozitele și despre un soi de vaci și catîri din minele Humboldt, care coboară pe coșuri și deranjează oamenii noaptea. Aceste chestiuni nu sînt numai noi, dar merită chiar să fie cunoscute. E păcat că autorul nu ne-a dat mai multe lucrări de acest fel. Cartea sa este bine scrisă și e foarte hazlie, așa că puțin îi lipsea că să aibă o oarecare valoare!

Articolul de mai sus a fost scris de mine ca o parodie la critica făcută cărții mele în „Revista de sîmbătă". *(Mark Twain.)*

PRIMA MEA MINCIUNĂ ȘI CUM AM SCOS-O LA CAPĂT CU EA

Londra, octombrie 1899

După cîte văd, doriți să știți despre prima mea minciună și cum am scos-o la capăt cu ea. M-am născut în 1835, sînt încă în viață și memoria mea nu mă mai ajută ca pe vremuri. Dacă m-ați fi întrebat cînd am rostit primul adevăr, ar fi fost mai ușor pentru mine și mai amabil din partea dumneavoastră, fiindcă de așa ceva îmi amintesc foarte bine. Îmi amintesc de parcă s-ar fi petrecut săptămîna trecută. Ai mei sînt convinși că evenimentul s-a produs înainte, însă cred că-i o lingușire, în dosul căreia probabil se ascunde cine știe ce plan egoist. Cînd o ființă a tras învățăminte din experiență proprie și a ajuns la vîrsta de șaizeci și patru de ani, adică vîrsta cînd oamenilor le vine mintea la cap, îi place la fel de mult ca și în trecut să primească un compliment din partea familiei, însă nu-și mai pierde capul din pricina lui, ca în nevinovatele zile de odinioară.

Nu mai țin minte prima mea minciună — s-a scurs prea multă vreme de atunci! — dar îmi amintesc, de parc-ar fi azi, de cea de a doua. Aveam nouă zile pe atunci și învățasem că, dacă mă înțeapă vreun ac și eu anunț faptul așa cum se cuvine, sînt dezmierdat și răsfățat cu dragoste, ba chiar compătimit și, spre marea mea plăcere, capăt o rație suplimentară între mese.

Cum este în firea omenească, din dorința de a primi aceste daruri, am căzut și eu în ispită. Am mințit pe seama acului, urlînd, cînd nu se afla nici urmă de ac prin preajma mea. Ai fi făcut și dumneata la fel; George Washington și oricine ar fi făcut la fel. În prima jumătate a vieții mele nu am întîlnit nici un copil în stare să disprețuiască această ispită, în stare să nu uzeze de amintita minciună.

Pînă în 1867, toți copiii civilizați, care s-au născut pe lume, au fost mincinoși — inclusiv George. Apoi a apărut acul de siguranță și le-a stricat jocul. Dar oare reforma aceasta prețuiește ceva? Nu, fiindcă este o reformă samavolnic înfăptuită și nu este înzestrată cu nici o virtute; pur și simplu împiedică existența acestei forme de minciună, dar nu îndreaptă cîtuși de puțin înclinarea de a minți. E aplicarea din leagăn a convertirii prin foc și sabie; e totuna cu aplicarea principiului temperanței cu ajutorul prohibiției.

Să revin însă la acea minciună precoce. Negăsindu-se urmă de ac, cei din jurul meu s-au convins că stocul mondial s-a îmbogățit cu încă un mincinos. Într-adevăr, datorită unei prea fericite inspirații, un fapt cu totul banal, dar rareori observat, s-a întipărit în mintea lor — anume că aproape toate minciunile sînt acte, iar vorbirea nu joacă nici un rol în ele. Apoi, cercetînd mai îndeaproape lucrurile, au recunoscut că toți oamenii sînt mincinoși încă din leagăn — fără nici o excepție — și că încep să mintă de cum se trezesc în zori și neîntrerupt o țin așa, neîndemnați de nimeni, pînă se duc noaptea la culcare. Descoperind acest adevăr, ai mei au rămas probabil tare mîhniți, din cauză că fuseseră educați în mod neglijent și cu superficialitate de către cărțile și profesorii lor. Altminteri, de ce s-ar mai mîhni omul pentru un lucru pe care nu-l poate împiedica, fiind izvorît din însăși veșnica lege a naturii? Nu el a născocit legea aceasta, iar treaba lui e doar să se supună și să stea liniștit, să intre în conspirația universală și să rămînă atît de liniștit încît să-și înșele complicii, făcîndu-i să-și închipuie că el nu știe de existența acestei legi. Aceasta o facem cu toții, noi, cei care știm. Vorbesc de minciuna recu-

noașterii tacite; putem să o săvîrșim fără a rosti o vorbă, și o facem cu toții — noi cei care ne dăm seama. După raza ei de acțiune, este una din cele mai mărețe minciuni pe care civilizațiile se străduiesc cu o sfîntă și statornică grijă să o păzească, să o ocrotească și să o răspîndească.

Să vă dau o pildă. O ființă inteligentă și pătrunsă de omenie nu-i cu putință să găsească o scuză rațională pentru sclavie.

Și totuși amintiți-vă că, în primele zile ale campaniei pentru eliberarea sclavilor, propagatorii eliberării au găsit prea puțin sprijin sau încurajare în nord. Oricît argumentau, pledau și se rugau, nu izbuteau să spargă tăcerea obștească ce domnea, începînd cu amvonul și presa și pînă la stratul cel mai de rînd al societății. Era o tăcere de gheață, creată și menținută de minciuna recunoașterii tacite — recunoașterea tacită că nu se dezbătea o problemă în care să fie interesați cetățenii inteligenți și omenoși.

De la începutul pînă la încheierea afacerii Dreyfus, toată Franța — afară de vreo două duzini de paladini[1] morali — a zăcut înăbușită de minciuna recunoașterii tacite; nu i se părea că se săvîrșește nici o nedreptate față de un om persecutat. Aceeași minciună a gîtuit de curînd Anglia, unde mai bine de jumătate din populație pretindea a nu ști că un Chamberlain încerca să pornească un război în Africa de Sud și că era dispus să plătească orice preț ca să-și procure materialele de război.

Iată exemplele a trei civilizații de seamă, practicînd minciuna recunoașterii tacite. Ar putea găsi cineva și alte exemple, în cele trei țări? Eu cred că da. Nu prea multe, poate, dar să zicem un miliard, da — așa, ca să ne menținem în limita posibilităților. Oare aceste țări nu practică minciuna zi de zi în mii și mii de feluri, fără a conteni vreodată? Da, știm că într-adevăr așa stau lucrurile. Conspirația universală, în care este învăluită minciuna recunoașterii tacite, lucrează din plin mereu și pretutindeni, mereu în interesul unei

[1] Oameni care apără o anumită cauză (n. t).

neghiobii ori al unei înșelătorii și niciodată în interesul vreunui lucru frumos sau vrednic de cinstire. Este oare minciuna sfioasă și pirpirie? Așa pare a arăta. Veacuri de-a rîndul minciuna a lucrat pe tăcute în interesul despotismului, al aristocraților și al înrobitoarelor caste militare și religioase, menținîndu-le în viață; le menține încă și azi, ba ici, ba colo, de jur împrejurul globului, și le va menține mai departe, pînă cînd minciuna recunoașterii tacite se va retrage din afaceri. Adică recunoașterea tacită că nu se petrece nici un fapt de care să nu fie conștienți oamenii de bună-credință și inteligenți și pe care să nu aibă datoria de a încerca să-l împiedice, cînd în realitate cu totul altfel stau lucrurile.

Ajung la următorul fapt: cînd neamuri și popoare întregi conspiră ca să răspîndească giganticele lor minciuni mute, în interesul tiranilor și al înșelătorilor, ce să le mai pese de minciunile mărunte ale unor oarecare indivizi? De ce să mai stăruim, înfățișînd drept o virtute faptul de a nu minți? De ce să ne înșelăm singuri în această privință? De ce ajutăm fără pic de remușcare națiunea să mintă, ca mai tîrziu să ne rușinăm de a îndruga o mică minciună ce ne privește personal? De ce să nu fim cinstiți și onorabili și să ne mințim de cîte ori avem prilejul? Cu alte cuvinte, de ce să nu fim consecvenți — ori să mințim tot timpul, ori de loc? De ce să ajutăm națiunea să mintă cît îi ziulica de lungă și pe urmă să ne ridicăm împotriva unei mici minciuni individuale, spusă în interesul nostru, înainte de a ne culca? Doar așa ca o împrospătare, ori ca să ne ia gustul amar din gură?

Aici, în Anglia, oamenii au cele mai ciudate obiceiuri. N-ar spune o minciună pentru nimic în lume. Firește, cu excepția cazurilor cînd sînt în joc importante interese morale de felul politicii și religiei. Pentru ei, pare de neconceput să umble cu minciuna, fie pentru cel mai infim folos personal. Uneori, m-au făcut să mă rușinez de mine însumi, atît de bigoți sînt. N-ar spune o minciună nici de dragul glumei, nici de frică; și chiar dacă n-ar aduce nici cea mai mică umbră de pagubă sau folos cuiva, n-ar face-o. În ciuda rațiunii,

aceste apucături au o influență stînjenitoare asupra mea și totdeauna (cînd mă aflu în Anglia) îmi pierd antrenamentul la croitul minciunilor.

Fără îndoială, spun și ei tot felul de mici minciuni tainice, asemenea oricărui om, dar nu-și dau seama de ele, pînă nu le atragi atenția. M-au adus în așa hal, încît uneori nu mai spun minciuna decît într-o anumită formă, modificată — dar ei nu o aprobă nici chiar în această formă modificată. Mai mult decît atît nu pot face în interesul întăririi relațiilor prietenești între cele două popoare și-apoi, trebuie să-mi păstrez demnitatea și sănătatea. Îmi pot duce zilele cu o dietă draconică, dar nu pot trăi lipsit întru totul de hrană.

Firește, se întîmplă uneori ca și oamenilor acestora să le scape din gură cîte o minciună; așa ceva se întîmplă oricui din cînd în cînd și s-ar întîmpla chiar și îngerilor, fiindcă minciunile la care mă refer sînt minciuni altruiste, minciuni rostite cu un scop generos, nu unul meschin. Dar chiar cînd acești oameni îndrugă o minciună de soiul acesta, faptul pare să-i sperie și le tulbură mințile. E un lucru vrednic de observat și arată că toți sînt țicniți. Dacă stai să te gîndești, țara asta e plină de cele mai interesante superstiții.

Sînt prieten de douăzeci și cinci de ani cu un englez, și ieri, cînd străbăteam orașul, aflîndu-ne pe imperiala omnibusului, mi s-a întîmplat să-i spun o minciună — o minciună îndulcită firește — o corcitură de minciună — pentru că acum nu prea e momentul potrivit să desfac alt sort de minciuni, deoarece piața este cam slabă. Îi explicam tocmai cum anul trecut am ieșit dintr-o încurcătură, în Austria. Nu știu ce s-ar fi întîmplat cu mine, dacă nu mi-ar fi dat prin cap să spun poliției că fac parte din același neam cu principele de Wales. Într-o clipită toate lucrurile s-au schimbat și mi-au dat drumul. Ba mai mult, și-au cerut scuze și au fost atît de buni, de îndatoritori și politicoși, că nu mai știau ce să facă pentru mine și s-au apucat să-mi explice cum de s-a săvîrșit asemenea greșeală, făgăduindu-mi să-l spînzure pe comisarul care făcuse boroboața, în speranța că voi închide ochii și nu voi sufla o vorbă despre incident. Eu le-am spus, firește,

că se pot bizui pe mine în privința aceasta. Prietenul meu exclamă:

— Asta numești tu o minciună îndulcită? În ce constă îndulcirea?

I-am explicat că îndulcirea constă în formularea declarației mele către poliție.

— Nu le-am spus că fac parte din familia regală — le-am spus doar că fac parte din același neam cu principele, gîndindu-mă firește la neamul omenesc. Dacă indivizii aceia s-ar fi gîndit cît de cît mai profund, și-ar fi dat seama. Doar n-o să umblu după polițiști și să le dăruiesc creier — nimeni nu-mi poate cere așa ceva.

— Cum te-ai simțit după isprava asta?

— Ei, firește, puțin mîhnit, văzînd că poliția mă înțelesese greșit, dar de vreme ce n-am spus nici o minciună, știam că nu era cazul să-mi pierd somnul și să mă perpelesc din pricina asta.

Timp de cîteva minute prietenul meu luă în răspăr cazul acela, sucindu-l și învîrtindu-l pe toate fețele și cîntărindu-l în mintea sa; apoi zise că — după cît pricepea el — însăși îndulcirea fusese o minciună, deoarece omisesem explicațiile cu vădita intenție de a induce în eroare, astfel că spusesem două minciuni în loc de una.

— Eu, unul, nu aș fi făcut așa ceva, zise el. N-am spus în viața mea o minciună și aș fi foarte întristat să fac un asmenea lucru.

Tocmai în clipa aceea își scoase pălăria și aruncă un buchet întreg de zîmbete mirate și încîntate către un om care trecea într-un cupeu.

— Cine era...?

— Nu știu.

— Atunci de ce l-ai salutat?

— Fiindcă își închipuie că mă cunoaște și se așteaptă să-l salut. Cel puțin așa am observat. Dacă n-aș fi făcut așa, s-ar fi socotit jignit. Nu voiam să-l pun într-o situație penibilă față de lumea de pe stradă.

— Bine, inima ta a avut dreptate și fapta ta a fost îndreptățită. Ai avut o purtare binevoitoare

și frumoasă și eu aș fi făcut la fel, dar a fost o minciună.

— O minciună? Dar n-am spus o vorbă. De unde ai mai scos-o și pe asta?

— Știu că n-ai vorbit, totuși i-ai spus foarte limpede și entuziast, printr-o întreagă pantomimă: „Să trăiești! Ești în oraș? Grozav mă bucur că te văd, bătrîne prieten; cînd te-ai întors?" În purtarea ta era ascunsă ceea ce ai numit omisiunea unei explicații cu intenția de a induce în eroare — faptul că nu l-ai mai văzut în viața ta. Ți-ai arătat bucuria, cînd l-ai văzut — iată o minciună, și ai făcut această omisiune — altă minciună. Sîntem chit, dar nu fi supărat, toți facem la fel.

Peste două ceasuri, la cină, isprăvindu-se toate celelalte subiecte, ne-a spus cum s-a întîmplat o dată, tocmai la tanc, să facă un mare serviciu familiei unor vechi prieteni de-ai săi. Capul familiei murise subit, în împrejurări și într-un mediu de-un caracter cu desăvîrșire nenorocit, chiar nimicitor. Dacă s-ar fi aflat amănuntele acestea ar fi zdrobit inima unei familii nevinovate și i-ar fi aruncat pe umeri povara unei rușini de neîndurat. Nu era altă scăpare decît o minciună gogonată și el luîndu-și inima în dinți a spus-o.

— Familia n-a aflat niciodată, G...?

— Niciodată. N-a bănuit niciodată nimic. Erau mîndri de el și totdeauna au avut dreptul să fie. Mai sînt încă și acum mîndri de el și amintirea lui e pentru ei sfîntă, nepătată și frumoasă.

— Au scăpat prin urechile acului, G...

— Într-adevăr, așa e.

— Fiindcă omul care ar fi venit după tine putea fi unul din acei răscoci tori de adevăr, o ființă nerușinată și lipsită de inimă. Ai rostit adevărul de un milion de ori în viața ta, G..., dar acea singură minciună de aur îți răscumpără totul. Stăruie pe calea aceasta.

Unii vor fi socotind că propovăduiesc o morală nu tocmai riguroasă, însă poziția lor nu prea stă în picioare. Există multe feluri de a minți pe care eu nu le aprob. Nu-mi place minciuna injurioasă — decît cînd altul este insultat și nu eu; de asemenea nu-mi place minciuna sfidătoare, nici minciuna virtuosului

care cade în extaz. Bryant[1] o practică pe cea din urmă, Carlyle[2] pe cea dintîi.

Dl. Bryant spune că „adevărul doborît la pămînt se va ridica iar". Am luat medalii la treisprezece expoziții mondiale (și pot pretinde că sînt destul de talentat în materie de minciuni), dar niciodată n-am trîntit o minciună așa de sfruntată. Carlyle spunea în esență cam așa — nu-mi amintesc exact cuvintele: „Învățătura aceasta e veșnică, pe cînd minciuna nu poate dăinui". Am o afecțiune plină de stimă pentru cărțile lui Carlyle și am citit de opt ori *Revoluția* lui, așa că prefer să cred că nu era în toate mințile cînd a tras minciuna asta. Pentru mine e limpede că a spus-o într-o clipă de iritare, cînd gonea niște americani afară din ograda lui, azvîrlind cu cărămizi după ei. Aveau obiceiul să vină acolo și să-l adore. Probabil că în adîncul inimii sale ținea la ei, dar totdeauna știa să-și ascundă dragostea. Păstra cărămizi de rezervă pentru ei, dar nu era un țintaș prea bun și este un fapt istoric constatat că se fereau cînd azvîrlea după ei și luau cărămida; știi, noi sîntem un popor care ținem la relicve și — cît vreme le putem obține — nu ne pasă prea mult ce gîndește despre asta producătorul relicvelor. Pun capul că, atunci cînd a spus el minciuna aceasta sfruntată despre minciuna care nu poate avea viață, era tocmai într-un asemenea moment cînd nu nimerise pe un american și își cam ieșise din sărite. A trîntit-o de mai bine de treizeci de ani și uite că tot mai dăinuie... foarte sănătoasă și voinică, și are șanse să supraviețuiască oricărui fapt din istorie. Carlyle era sincer cînd era calm, dar pune-i la dispoziție americani și cărămizi îndeajuns și ar putea lua și el medalii pentru croitul minciunilor.

Cît despre adevărul formulat de Georges Washington, firește că trebuie să spunem un cuvînt și despre el. Este nestemata de căpetenie din coroana Americii și e foarte firesc să ne ocupăm de el pe cît merită, cum spune Milton în *Cîntarea ultimului trubadur*. A fost un adevăr binevenit și judicios; l-aș fi rostit chiar și eu, în impre-

[1] William Cullen Bryant (1794-1878), scriitor american (n. t.).
[2] Thomas Carlyle (1795-1881), istoric și eseist englez (n. t.).

jurările acelea. Dar m-aș fi oprit aci. A fost un adevăr măreț, semeț — un turn impunător, însă cred că era o greșeală să te apuci să distragi atenția de la măreția lui, construind alături un alt turn de paisprezece ori mai înalt. Mă refer la observația că „nu era în stare să mintă". Aș fi spus-o diferiților gură-cască sau aș fi lăsat-o pe seama lui Carlyle — căci este exact în stilul lui. Minciuna aceasta ar fi cîștigat o medalie la orice expoziție europeană și ar fi obținut mențiune onorabilă chiar la Chicago, dacă ar fi fost păstrată. Dar să trecem peste asta; pesemne că părintele patriei era cam înfierbîntat și atîțat. M-am aflat și eu în aceeași împrejurare și n-am uitat.

N-am nici o obiecție împotriva adevărului pe care l-a rostit, după cum am mai spus-o. Cred că nu a fost premeditat, ci era o inspirație a frumoasei lui minți de militar, probabil obligîndu-se să-l ia părtaș pe fratele său Eduard la rezultatele escapadei în cireș, însă — printr-o inspirație — prinsese la timp prilejul și-l folosise. Spunînd adevărul putea să-și uimească tatăl. Tatăl său avea să povestească vecinilor, vecinii aveau să-i ducă faima, care avea să cutreiere prin toate casele, și pînă la urmă popularitatea sa avea să-l facă președinte. Ba mai mult chiar, primul președinte al Americii. Era un băiat cu o viziune largă și te puteai aștepta din partea lui să se gîndească la asemenea lucruri. De aceea, după părerea mea, este îndreptățit în cele ce a făcut. Nu însă și pentru celălalt turn — asta a fost o greșeală. Totuși nu mai știu nici eu, cînd stau și mă gîndesc, poate că nu a fost o greșeală. Dacă n-ar fi zis: „Nu pot spune nici o minciună", n-ar fi stîrnit senzația. Iată cutremurul care a zdruncinat planeta. Acest soi de declarații trăiesc veșnic și un fapt legat de ele are șanse bune de a se înfrupta din nemurirea lor.

Ca să tragem o încheiere, trebuie să declar că în general sînt mulțumit de felul cum merg lucrurile. Există o prejudecată împotriva minciunii rostite, dar nici una împotriva celeilalte și — la o cercetare și verificare matematică — găsesc că proporția dintre minciuna rostită și celelalte spețe de minciună este de 1 la

22.894. De aceea, minciuna rostită nu are nicio însemnătate și nu merită să-ți pierzi vremea făcînd caz de ea și încercînd să convingi lumea că ar fi o chestiune importantă. Colosală, tacită, Minciuna Națională este paznicul și aliatul tuturor tiranilor, al înșelătorilor, inegalităților și nedreptăților, care impilează popoarele și împotriva ei trebuie să zvîrlim cu cărămizi și cu predici. Dar trebuie să fim cuminți și să lăsăm pe altcineva să facă începutul.

Și pe urmă... Dar m-am îndepărtat de subiect. Cum am scos-o la capăt cu cea de a doua minciună a mea? Cred că am scos-o la capăt cu cinste, dar nu pot fi sigur, deoarece a trecut multă vreme de atunci și unele amănunte mi s-au șters din amintire. După cîte-mi aduc aminte, stăteam parcă aplecat, cu fața pe genunchii cuiva și mi s-a întîmplat ceva, însă acum nu-mi pot aminti ce anume. Cred că s-a auzit o muzică, dar acum totul este atît de tulbure și încețoșat de curgerea vremii, încît s-ar putea să fie doar o închipuire senilă.

MAREA REVOLUȚIE DIN INSULA PITCAIRN

Rog pe cititor să-mi îngăduie a-i împrospăta puțin memoria. Acum aproape o sută de ani, echipajul vasului britanic *Bounty* s-a răzvrătit, lăsînd pe căpitan și pe ofițeri într-o barcă, în largul mării. După ce i-a părăsit astfel în voia valurilor, echipajul a luat în stăpînire vasul și s-a îndreptat spre sud. Marinarii și-au luat neveste dintre băștinașele din Tahiti, apoi s-au îndreptat spre o mică și stingheră insulă stîncoasă din mijlocul Pacificului, numită insula Pitcairn, au făcut să eșueze vasul, luînd de pe el tot ce putea fi folositor unei noi colonii și s-au statornicit în insulă.

Pitcairn era atît de îndepărtată de căile comerciale, încît au trecut mulți ani pînă să acosteze acolo un alt vas. Totdeauna fusese socotită o insulă nelocuită; astfel că, în cele din urmă, cînd într-adevăr a ancorat acolo un vas, în 1807, căpitanul a fost foarte mirat găsind-o locuită. Deși răzvrătiții se luptaseră între ei și treptat se uciseseră unii pe alții, pînă ce mai rămăseseră doar doi-trei din numărul de la început, aceste tragedii nu se petrecuseră mai înainte de a se fi născut un număr oarecare de copii, așa că, în 1808, insula avea o populație de douăzeci și șapte de persoane. John Adams, căpetenia răzvrătiților, mai era în viață și avea să mai trăiască încă mulți ani, în calitate de

guvernator și patriarh al turmei. Din răzvrătit și ucigaș, el ajunsese creștin și predicator, iar poporul său în număr de douăzeci și șapte de suflete era acum cel mai neprihănit și mai devotat din întreaga creștinătate. Adams înălțase de mult drapelul britanic și făcuse din insula lui o posesiune a Coroanei.

Astăzi populația insulei numără nouăzeci de persoane — douăzeci și șase de bărbați, nouăsprezece femei, douăzeci și cinci de băieți și douăzeci de fete — toți urmași ai răzvrătiților de odinioară și purtîndu-le numele, toți vorbind englezește și numai englezește. Insula se înalță semeață din valurile mării, cu țărmurile ei stîncoase. E lungă cam de vreo trei sferturi de milă și în unele locuri are o lățime de jumătate de milă. Pămîntul arabil este stăpînit de cele cîteva familii, după o împărțeală făcută cu mulți ani înainte. Se găsesc și unele animale — capre, porci, găini și pisici — însă nu se află cîini și nici animale mai mari. Există o biserică — folosită totodată drept sală de dezbateri, școală și bibliotecă publică. Titlul guvernatorului a fost, vreme de o generație sau două: „Magistrat și Cîrmuitor, aflat în subordinele Maiestății Sale Reginei Marii Britanii". El avea menirea de a face legile, precum și de a le aduce la îndeplinire. Postul lui era electiv; orice cetățean, care împlinea șaptesprezece ani, avea drept de vot, fără deosebire de sex.

Singurele îndeletniciri ale acestor oameni erau plugăritul și pescuitul; singura lor desfătare, slujba religioasă. În insulă nu au existat niciodată nici prăvălii și nici bani. Obiceiurile și îmbrăcămintea acestor oameni au fost totdeauna primitive, iar legile lor simple pînă la puerilitate. Au viețuit într-o adîncă tihnă de Sabat, departe de lume, de ambițiile și sîcîielile ei, fără a ști și fără a le păsa de ceea ce se petrecea în puternicele împărății, aflate dincolo de pustietățile oceanului lor ce le părea fără margini. O dată la trei-patru ani, acosta acolo vreun vas și marinarii îi impresionau cu veștile învechite ale vreunor bătălii sîngeroase, ale unor molime pustiitoare, trenuri prăbușite și dinastii răsturnate, pe urmă schimbau cu localnicii ceva săpun și niște flanele pe niște igname și fructe ale arbo-

relui de pîine, și ridicau ancora — lăsîndu-i să se închidă iarăși în visurile lor pașnice și în desfătările lor cuvioase.

Anul trecut, la 8 septembrie, amiralul de Horsey, comandant-șef al flotei britanice din Pacific, a vizitat insula Pitcairn și, în raportul său oficial, adresat Amiralității, a arătat cele ce urmează:

„Au fasole, morcovi, sfeclă, varză și puțin porumb, ananași, smochini, portocali, lămîi și cocotieri. Îmbrăcămintea o capătă numai de la vasele în trecere, făcînd troc cu alimentele de care dispun. Pe insulă nu se află izvoare, însă cum în general plouă o dată pe lună, au apă din belșug, deși uneori — în anii trecuți — au suferit de secetă. Nu cunosc nici un fel de băutură alcoolică — afară de cele ce se obișnuiesc în scopuri medicinale — și beția este necunoscută...

Articolele cerute de locuitorii insulei sînt arătate mai bine prin cele pe care le-am furnizat noi, în schimbul proviziilor primite și anume: flanelă, serj, dril, cizme, piepteni, tutun și săpun. Au, de asemeni, mare nevoie de hîrtie și de tăbliițe pentru școlile lor, iar uneltele de orice fel sînt cît se poate de binevenite. Le-am furnizat din depozitele publice un drapel britanic de arborat la sosirea vaselor și un ferăstrău, de care aveau nevoie grozavă. Sînt încredințat că acest lucru va primi aprobarea Excelențelor Voastre. Dacă generosul popor al Angliei ar afla de nevoile acestei mici colonii, cît se poate de vrednice, sînt sigur că nevoile ar fi satisfăcute în scurtă vreme...

Slujba religioasă se ține în fiecare duminică la 10,30 dim. și la 3 d. a. în lăcașul clădit și folosit în acest scop de către John Adams, pînă la moartea sa, în 1829. Slujba este oficiată, respectîndu-se în totul liturghia bisericii anglicane, de către mister Simon Young, pastorul ales de ei și care este foarte venerat. Un curs asupra Bibliei se ține în fiecare miercuri și iau parte la el toți cei care au răgaz. Se mai ține de asemeni o adunare generală pentru rugăciuni, în prima vineri a fiecărei luni. În fiecare casă, rugăciunile în comun ale familiei sînt lucrul care se rostește cel dintîi dimineața și cel din urmă seara, și nici o hrană nu este împărtășită fără a se cere binecuvîntarea Domnului, înainte și după aceea. Nimeni nu poate vorbi altfel decît cu cel mai profund respect despre evlavia acestor insulari. Un popor, a cărui bucurie și privilegiu suprem este de

a-şi contopi sufletul prin rugăciune cu Dumnezeul său şi de a-şi uni glasul spre a înălţa imnuri de slavă şi care, pe lîngă aceasta, este voios, harnic şi probabil mai lipsit de vicii decît ori care dintre popoare, nu are nevoie de preot în sînul lui."

Acum ajung la o frază din raportul amiralului, pe care fără îndoială că el a lăsat-o să-i cadă cu nepăsare din pană şi apoi nu s-a mai gîndit nici o clipă la ea. Prea puţin îşi închipuia amiralul cît de plină de o tragică profeţie era fraza sa. Iat-o:

„Un străin, un american, s-a statornicit pe insulă, ceea ce este *o achiziţie îndoielnică*."

O achiziţie îndoielnică, într-adevăr! Căpitanul Ormsley a ancorat la Pitcairn cu vasul american *Viespea*, la patru luni după vizita amiralului şi, din faptele pe care le-a cules el de atunci încoace, am aflat cele necesare despre americanul acela. Să înşirăm faptele în ordine, într-o desfăşurare istorică. Numele americanului era Butterworth Stawely. De îndată ce a cunoscut mai bine pe toţi localnicii — şi pentru asta desigur că nu i-a trebuit mai mult decît cîteva zile — a început să le intre sub piele prin toate căile pe care le cunoştea. A ajuns peste măsură de popular şi totodată foarte respectat, căci întîi şi întîi a avut grijă să lepede felul său lumesc de viaţă şi să-şi cheltuiască toată energia cu îndeletniciri evlavioase. Cît era ziulica de lungă, îl găseai citind Biblia, rugîndu-se, cîntînd imnuri sau cerînd binecuvîntarea Celui de Sus. Nu era nimeni atît de darnic cu rugăciunile şi nimeni nu se putea ruga mai mult şi cu pricepere decît dînsul.

În cele din urmă, cînd a socotit că situaţia devenise prielnică, el a început să azvîrle pe furiş sămînţa nemulţumirii printre oameni. De la început, scopul său premeditat a fost să răstoarne guvernul, însă desigur că secretul acesta l-a păstrat pentru el. Folosea şiretlicuri diferite, de la caz la caz. Stîrnea nemulţumirea unora, atrăgîndu-le atenţia cît erau de scurte slujbele de duminică; susţinea că duminicile s-ar cădea să se ţină trei slujbe a cîte trei ore, în loc de două. Mulţi

cetățeni avuseseră această părere, de mai înainte — în taina inimii lor; acum se strînseră anume într-un partid, ca să o susțină fățiș. Arătă cîtorva femei că nu aveau drept de vot la adunările ținute pentru rugăciuni; astfel se formă încă un partid. Nici o armă nu îi scăpa; coborî chiar și în mijlocul copiilor și trezi nemulțumire în sufletele lor fiindcă — după cum descoperise el, în numele lor — nu aveau destule ore de școală duminicală. Acest fapt creă un al treilea partid.

Acum, în calitate de șef al acestor partide, constată că era cea mai însemnată putere din întreaga obște. Astfel, trecu la măsura următoare — nici mai mult nici mai puțin, decît punerea sub acuzare a magistratului-șef, James Russell Wickoy, un om de caracter și tare priceput, care avea oarecare stare, fiind stăpînul unei case cu salon, a trei pogoane de igname și a singurei bărci din Pitcairn — o barcă de vînat balene. Și, în chip cît se poate de nenorocos, un pretext pentru această punere sub acuzare se ivi de la sine, tocmai la timpul potrivit. Una din cele mai vechi și mai prețioase legi ale insulei era legea împotriva încălcării pămîntului altuia. Legea se bucura de un mare respect și era socotită ca scutul libertăților poporului. Cu vreo treizeci de ani mai înainte, un caz însemnat fusese judecat de către tribunal în legătură cu această lege: un pui, aparținînd Elizabetei Pring (în vremea aceea în vîrstă de cincizeci și opt de ani, fiica lui John Mills, unul din răzvrătiții de pe Bounty), încălcase pămînturile lui Thursday October Christian (în vîrstă de douăzeci și nouă de ani), nepotul lui Fletcher Christian, unul din răzvrătiți. Christian a ucis puiul. După lege, Christian ar fi putut să păstreze puiul sau, dacă prefera, ar fi putut să-i înapoieze stăpînului rămășițele lui pămîntești și să primească „daune" în bunuri, echivalente cu pagubele și stricăciunile pricinuite. Din arhivele tribunalului reiese că „numitul Christian, mai sus-citat, a înmînat într-adevăr sus-pomenitele rămășițe pămîntești numitei Elizabeta Pring și a cerut o baniță de igname, drept compensație pentru paguba suferită". Elizabeta Pring însă a socotit cererea prea mare; părțile nu s-au putut învoi; drept care Christian a in-

tentat acțiune în justiție. A pierdut procesul la tribunal; cel puțin i s-a acordat numai un galon de igname, ceea ce el a socotit a nu fi de ajuns, părîndu-i-se o înfrîngere. A făcut apel. Cazul a zăcut cîțiva ani în fața unei instanțe superioare și s-a rezolvat cu o sentință care confirma hotărîrea inițială. În cele din urmă, lucrurile au ajuns în fața instanței supreme, unde s-a tărăgănat douăzeci de ani cu judecata procesului. Cu o vară înainte, însă, pînă și Curtea Supremă izbutise să ajungă în sfîrșit la o încheiere. Hotărîrea inițială fusese întărită încă o dată. Christian s-a declarat mulțumit; însă Stawely, care era de față, a spus în șoaptă și lui, și avocatului său, să ceară să li se arate textul de lege, — aceasta ca „o simplă formalitate" spre a se asigura că legea mai era în vigoare. Această sugestie li se păru cam ciudată, dar plauzibilă, așa că avocatul ceru să i se arate textul de lege. Un curier fu trimis la casa magistratului și se întoarse numaidecît cu știrea că documentul dispăruse din arhivele statului.

În fața acestei situații, curtea declară nulă ultima sa hotărîre, de vreme ce fusese rostită pe temeiul unei legi, care nu avea existență reală.

Îndată se stîrni o mare zarvă. În întreaga insulă se răspîndi vestea că scutul libertăților cetățenești fusese pierdut — poate chiar nimicit în chip perfid.

În treizeci de minute, aproape întreaga suflare a insulei s-a adunat în sala tribunalului — adică în biserică. Urmă, după moțiunea lui Stawely, punerea sub acuzare a magistratului. Acuzatul înfruntă nenorocita situație, cu demnitatea cuvenită. Nu pledă, nici măcar nu argumentă, ci aduse în apărarea sa simpla afirmație că nu avusese de-a face cu textul legii care lipsea; că păstrase arhivele statului în aceeași cutie de lumînări, care fusese folosită de la început pentru depozitarea lor și că nu avea nici o vină în îndepărtarea sau distrugerea documentului cu pricina.

Nimic însă nu-l putea scăpa; fu găsit vinovat și decăzut din funcția sa, iar toată averea îi fu confiscată.

Cel mai șubred din această înscenare rușinoasă fu motivul pe care îl vînturau dușmanii, anume că magistratul distrusese textul legii spre a-l favoriza pe Chris-

tian, care era văr cu el! De fapt, din întreaga populație a insulei, Stawely era singurul individ care nu era văr cu dînsul! Cititorul să nu uite că toți insularii erau urmașii a cinci-șase oameni; că prima generație de copii se căsătoriseră între ei și dăduseră viață nepoților răzvrătiților; după ei, strănepoții și stră-strănepoții se căsătoriseră între ei; astfel că astăzi fiecare este rudă de sînge cu toți ceilalți. Mai mult însă, înrudirile erau uimitor — chiar uluitor — de încîlcite și complicate. Un străin îi zise, de pildă, unui insular:

— Ziceai că fata aceea ți-e verișoară; mai adineauri i-ai spus mătușă.

— Ei bine, chiar și este mătușa mea, și totodată mi-e și verișoară. Și mai mi-e și soră vitregă, nepoată, vară de gradul al patrulea, vară de gradul al treizeci și treilea, vară de gradul al patruzeci și doilea, mătușă din partea bunicii, bunică, cumnată văduvă — iar săptămîna viitoare îmi va fi soție.

Așa că învinuirea de favoritism între rude adusă magistratului era foarte șubredă. Nu avea însă nici o importanță. Șubredă sau nesubredă, ea îi convenea lui Stawely, care imediat fu ales în postul vacant de magistrat și, transpirînd de reforme prin fiecare por, se apucă vîrtos de treabă.

Nu trecu multă vreme și slujbele religioase se țineau lanț, pretutindeni și mereu. Din ordinul său, a doua rugăciune a slujbei de duminică dimineața — care de obicei ținea vreo treizeci și cinci-patruzeci de minute, implorînd ajutorul Domnului pentru lumea întreagă, mai întîi pe continente și apoi amănunțit pe națiuni și triburi — fu întinsă pînă la un ceas și jumătate și făcută să cuprindă pomenirea tuturor popoarelor care ar putea exista în diferitele planete. Toată lumea fu încîntată de noua schimbare: fiecare își spunea: „Aha, asta da, zic și eu că e ceva". Din ordinul său, obișnuitele predici de trei ceasuri își dublară durata. Poporul veni în corpore să-și exprime recunoștința față de noul magistrat. Vechea lege, care oprea gătitul în ziua de Sabat, fu extinsă și asupra consumării hranei. Din ordinul magistratului, școala de duminică dobîndi privilegiul de a fi ținută în toată săptămîna. Bucuria

tuturor claselor fu deplină. Într-o singură lună, noul magistrat devenise idolul poporului.

Acum era vremea potrivită pentru următoarea mișcare. Stawely începu, mai întîi cu băgare de seamă, să învenineze spiritele împotriva Angliei. Luă deoparte pe cetățenii mai cu vază, unul cîte unul, și discută cu ei asupra acestei chestiuni. După aceea, deveni mai cutezător și își rosti gîndul fățiș, zicînd că națiunea își datora ei înseși, onoarei sale, marilor ei tradiții, dreptul de a se ridica, cu toată înverșunarea, împotriva apăsătorului jug englez.

Insularii aceia simpli îi răspunseră însă:

— Noi nu am băgat de seamă că jugul este apăsător. În ce fel ne apasă? O dată la trei-patru ani, Anglia trimite un vas care ne aduce săpun și veșminte și lucruri de care avem grozavă nevoie și le primim cu recunoștință, însă nu ne tulbură niciodată; ne lasă să facem ce vrem noi.

— Vă lasă să faceți ce vreți voi! Așa au simțit și au vorbit sclavii în toate epocile! Vorbele acestea arată cît de rău ați ajuns, cît v-a înjosit și v-a abrutizat această tiranie nimicitoare! Ce, v-ați pierdut orice mîndrie bărbătească? Oare libertatea nu înseamnă nimic? Sînteți mulțumiți să fiți o simplă anexă a unei suveranități străine și ocrotiții ei, cînd ați putea să vă ridicați și să vă luați locul cuvenit în augusta familie a națiunilor; să fiți mari, liberi, luminați, independenți, nu jucăria vreunui stăpîn cu sceptru, ci stăpîni pe soarta voastră, avînd votul și puterea de a hotărî soarta surorilor voastre, țările suverane ale lumii?

Asemenea cuvîntări își dădeau treptat roadele; cetățenii începură să simtă jugul englez; nu știau exact cum sau cam pe unde îl simțeau, dar erau cu totul siguri că-l simțeau. Începură să mîrîie iritați, să nădușească sub lanțurile lor și să ardă de dorul descătușării. Apoi începură să urască drapelul englez, acest semn și simbol al înjosirii națiunii lor. Nici nu se mai uitau la el, cînd treceau pe lîngă Capitoliu, ci își întorceau privirile și scrîșneau din dinți. Iar, într-o dimineață, cînd steagul fu găsit zvîrlit în noroi și călcat în picioare, nimeni nu puse mîna ca să-l înalțe iarăși, ci îl lăsară

acolo. Apoi se petrecu ceea ce era sortit mai curînd sau mai tîrziu. Într-o noapte, unul din cetățenii de vază se duse la magistrat și zise:

— Nu mai putem îndura această odioasă tiranie. Cum să ne descătușăm?

— Printr-un *coup d'état*[1].

— Cum?

— Printr-un *coup d'état*. Vine așa: totu-i pregătit și, la momentul potrivit, eu — în calitate de șef oficial al statului — proclam în mod public și solemn independența statului, declarîndu-l liber față de orice altă putere.

— Pare și simplu și ușor de înfăptuit. Putem s-o facem chiar acum. Dar după aceea ce mai trebuie să facem?

— Să puneți mîna pe toate instituțiile și proprietățile publice de orice fel, să decretați legea marțială, să puneți armata și flota pe picior de război și să proclamați imperiul!

Acest strașnic program îi orbi pe nevinovații aceia, care exclamară:

— Asta-i măreț! Splendid! Dar Anglia nu se va împotrivi oare?

— N-are decît! Stînca aceasta e un Gibraltar.

— Adevărat! Dar cu imperiul ce e? Avem nevoie chiar de un imperiu și de un împărat?

— Prieteni, aveți nevoie de unire. Uitați-vă la Germania; uitați-vă la Italia. Sînt unite. Unirea este lucrul cel mai de preț. Ea face viața frumoasă. Iată ce înseamnă progres. Trebuie să avem o armată permanentă și o flotă. După asta urmează, ca un lucru firesc, impozitele. Toate acestea, adunate laolaltă, alcătuiesc măreția. Avînd unire și măreție, ce ați mai putea dori? Foarte bine — numai un imperiu poate hărăzi aceste daruri.

Așa că la 8 decembrie, locuitorii insulei Pitcairn se proclamară națiune liberă și independentă și în aceeași zi avu loc încoronarea lui Butterworth I, împăratul insulei Pitcairn, prilejuind o mare bucurie și sărbătoare.

---

[1] *Coup d'état* (în franțuzește în original) — lovitură de stat (n. t.).

Întreaga naţiune, cu excepţia a paisprezece persoane — mai toţi nişte prunci — mărşălui prin faţa tronului, om după om, cu muzică şi drapele, şi alaiul se înşiră pe vreo treizeci de metri. Unii manifestanţi pretind că a ţinut chiar trei sferturi de minut pînă să treacă tot alaiul. În istoria insulei nu se mai pomenise niciodată aşa ceva. Entuziasmul obştesc era neţărmurit.

Apoi, se ţinură lanţ reformele imperiale. Se instituiră ranguri de nobleţe. Fu numit un ministru al marinei şi baleniera trecu pe seama lui. Se înfiinţă un minister de război, cu ordinul de a alcătui imediat o armată permanentă. Fu numit un Prim Lord al Tezaurului, cu însărcinarea de a întocmi un plan de impozite şi de a începe negocieri cu puterile străine pentru tratate ofensive, defensive şi comerciale. Fură numiţi cîţiva generali şi amirali; de asemeni, cîţiva şambelani, scutieri şi cîţiva gentilomi ai Camerei de Dormit.

Ajungîndu-se aici, tot materialul uman al insulei se consumase. Marele duce de Galilea, ministrul de război, se plînse că toţi cei treizeci şi şase de adulţi din imperiu căpătaseră slujbe mari şi, prin urmare, nu mai voiau să servească sub drapel; din care pricină armata lui permanentă era la un punct mort. Marchizul de Ararat, ministrul marinei, făcuse o plîngere asemănătoare. Spunea că e gata să cîrmească singur baleniera, însă tot trebuia neapărat să aibă pe cineva în echipaj.

Împăratul făcu tot ce-i sta în putinţă, ţinînd seama de împrejurări: îi luă de la mamele lor pe toţi băieţii trecuţi de zece ani şi-i vîrî în armată, alcătuind astfel un corp de şaptesprezece soldaţi proşti, comandaţi de un general-locotenent şi doi generali-maiori. Aceasta îl mulţumi pe ministrul de război, însă atrase duşmănia tuturor mamelor din ţară, care spuneau că odoarele lor aveau să-şi găsească morminte sîngeroase pe cîmpurile de bătaie şi el va purta răspunderea soartei lor. Cîteva mame, cu inima mai zdrobită decît celelalte şi mai de neîmpăcat, îl pîndeau mereu pe împărat şi aruncau după el cu igname, fără să le pese de garda lui personală.

Din pricina materialului uman extrem de redus, se socoti necesar a se cere ducelui de Bethania — directorul general al poştelor — să tragă ca vîslaş din faţă în marină, stînd astfel în urma unui nobil de rang mai neînsemnat, pe nume vicontele de Canaan, prim judecător al Judecătoriei de Ocol. Acest fapt făcu din ducele de Bethania un nemulţumit destul de făţiş, cît şi un conspirator — lucru pe care împăratul îl prevăzuse, dar nu-l putea evita.

Toate mergeau din ce în ce mai rău. Într-o zi, împăratul o înălţă pe Nancy Peters la rangul de pairesă, iar a doua zi se însură cu ea, deşi — din raţiuni de stat — consiliul de miniştri îl sfătuise cu stăruinţă să se însoare cu Emmeline, fiica cea mai mare a arhiepiscopului de Beetleem. Această întîmplare stîrni tulburări într-un puternic sector — Biserica. Noua împărăteasă îşi asigură sprijinul şi prietenia a două treimi din cele douăzeci şi şase de femei adulte ale naţiunii, absorbindu-le la curtea ei, în calitate de doamne de onoare, dar acest lucru îi atrase o duşmănie de moarte din partea celorlalte douăsprezece, care rămîneau pe dinafară. Familiile doamnelor de onoare începură în curînd să se răscoale, fiindcă acum nu mai era cine să îngrijească de gospodăriile respective. Cele douăsprezece femei dispreţuite refuzaseră să intre ca servitoare în bucătăria imperială, astfel că împărăteasa fu silită să ceară contesei de Jericho şi celorlalte înalte doamne de la curte să aducă apă, să mature încăperile palatului şi să îndeplinească alte însărcinări mărunte şi la fel de înjositoare, ceea ce făcu mult sînge rău în acest sector.

Toată lumea începu să se plîngă că impozitele ridicate pentru susţinerea armatei, a flotei şi a restului instituţiilor imperiale erau nesuferit de împovărătoare şi aduceau poporul la sapă de lemn. Replica împăratului: „Uitaţi-vă la Germania; uitaţi-vă la Italia. Sînteţi mai grozavi decît ei? N-aţi avut unire?“ — nu-i mulţumea. Oamenii ziceau:

— Nu poţi să mănînci unire, şi noi murim de foame. Agriculturii i s-a pus capăt. Toată lumea este în armată, este în marină, toată lumea este în administra-

ţia publică, toţi se învîrtesc îmbrăcaţi în uniforme, fără să aibă nimic de făcut. Nu avem nimic de mîncat şi pe nimeni care să ne lucreze cîmpurile...

— Uitaţi-vă la Germania, uitaţi-vă la Italia. La fel merg lucrurile şi acolo. Aşa-i unirea şi nu este altă cale ca să o înfăptuieşti — nu-i altă cale să o păstrezi, o dată ce ai înfăptuit-o — zicea într-una bietul împărat.

Dar cei care mîrîiseră răspundeau atunci:

— Nu putem face faţă impozitelor — nu le putem face faţă.

Tocmai atunci, colac peste pupăză, guvernul mărturisi o datorie naţională ce se ridica la aproape patruzeci şi cinci de dolari. Jumătate de dolar de cap de familie. Şi propuse încheierea unui împrumut public. Aşa auzise că s-ar face întotdeauna în asemenea împrejurări. Propuse taxe asupra exporturilor şi asupra importurilor. Şi voia să emită bonuri şi hîrtie-monedă, răscumpărabilă în termen de cincizeci de ani, cu igname şi verze. Se zicea că plata lefurilor armatei, marinei şi a întregii maşinării guvernamentale era cu mult în urmă şi că — dacă nu se va lua vreo măsură, ba încă o măsură imediată — va urma un faliment naţional şi poate chiar o insurecţie şi o revoluţie. Împăratul se hotărî pe dată pentru măsuri de mînă forte şi de o natură nemaiauzită pînă atunci în insula Pitcairn. Duminică dimineaţa se duse la biserică, îmbrăcat în ţinuta de gală, cu armata în spatele lui, şi ordonă ministrului tezaurului să înceapă o colectă.

Aceasta a fost picătura care a făcut să se verse paharul. Mai întîi un cetăţean, apoi altul, se ridicară şi refuzară să se supună acestei jigniri nemaiauzite — şi fiecare refuz avu ca urmare confiscarea imediată a averii nemulţumitului. Această măsură viguroasă curmă curînd refuzurile şi colecta urmă, în mijlocul unei tăceri ameninţătoare. Cînd împăratul se retrase cu trupele sale, zise: „Am să vă învăţ eu cine-i stăpîn aici". Cîteva persoane strigară: „Jos cu unirea!" Fură arestate pe loc şi smulse de către soldaţi din braţele prietenilor, înecaţi în lacrimi.

Între timp, însă, după cum ar fi putut să prevadă orice profet, se dezvoltase un curent social-democrat. Cînd împăratul urcă în roaba imperială aurită, la ușa bisericii, social-democratul îl împunse de vreo cincisprezece-șaisprezece ori cu un harpon, dar din fericire — cu o imprecizie atît de tipic social-democrată, încît nu îi făcu nici un rău.

În aceeași noapte, se produse răzvrătirea. Întreg poporul se răsculă, ca un singur bărbat, deși patruzeci și nouă de revoluționari erau de alt sex. Infanteriștii își lepădară furcile; artileria își zvîrli cît colo nucile de cocos; flota se revoltă; împăratul fu prins și legat burduf în palatul său. Fu foarte amărît. Zise:

— V-am liberat de sub o tiranie strivitoare; v-am ridicat din degradarea în care zăceați și v-am făcut o națiune printre celelalte națiuni; v-am dat un guvern puternic, solid, centralizat; și, mai mult decît orice, v-am dat binecuvîntarea binecuvîntărilor — Unirea. Am săvîrșit toate acestea și iată care mi-e răsplata: ură, ocări și lanțuri. Luați-mă de-aici; făceți cu mine ce vreți. Renunț în fața voastră la coroana mea și la toate demnitățile mele. Mă lepăd singur de povara lor prea apăsătoare. Din pricina voastră mi le-am luat pe umeri, din pricina voastră le pun iar la pămînt. Giuvaerul imperiului nu mai există — acum sfărîmați și pîngăriți cum poftiți montura nefolositoare.

Printr-un vot unanim, poporul îi osîndi la alegere pe fostul împărat și pe social-democrat — sau la oprirea pe viață de a participa la slujba religioasă, sau la munca pe viață ca robi la catargă pe balenieră. A doua zi, națiunea se întruni iarăși și înălță din nou drapelul britanic, instaură iar stăpînirea britanică, coborî iarăși nobilimea la situația oamenilor de rînd și apoi își îndreptă numaidecît atenția și hărnicia la plivirea țarinilor, la ogoarele de igname părăginite și prăpădite și la reluarea vechilor meșteșuguri folositoare și la vechea mîngîiere și alinare a deprinderilor evlavioase. Fostul împărat restitui textul legii încălcării, arătînd că îl furase nu pentru a se atinge de dreptul cuiva, ci pentru a-și susține planurile politice.

Drept urmare, poporul îi înapoie iarăşi fostului magistrat-şef slujba, precum şi averea confiscată.

După o matură chibzuinţă, fostul împărat şi social-democratul vrură să aleagă ca pedeapsă îndepărtarea pe viaţă de la slujbă religioasă, preferabilă faţă de munca de robi la catargă. Ei însă ziseseră că muncii de robi la catargă îi preferă „slujba religioasă pe viaţă" — drept care poporul socoti că nenorocirile prin care trecuseră le zdruncinaseră raţiunea, aşa că judecă mai nimerit, pînă una-alta, să-i închidă. Ceea ce s-a şi făcut.

Aceasta este povestea „îndoielnicei achiziţii" făcută de cei din insula Pitcairn.

PAMFLETE

SCENE DIN VIAȚA POLITICĂ AMERICANĂ*

I

REPREZENTANȚII POPORULUI

Onorabilul Olliver Higgins era reprezentantul unui teritoriu îndepărtat, neconstituit încă în stat. Acest gentleman ținea cîrciuma principală și vindea cel mai bun whisky din tot cătunul, ba chiar din tot ținutul său necivilizat și de aceea era socotit drept capul comunității și omul cel mai potrivit pentru a o reprezenta în Congres. În ținutul său natal, el se bucura de o mare autoritate, deoarece era însuflețit de spirit cetățenesc, era comandantul postului de pompieri, omorîse cu mîna lui cîțiva nenorociți și poseda o rezervă nesecată de înjurături. Purta cămăși scrobite, de o curățenie imaculată și nu știu dacă mai era pe lume un altul care ar fi putut, ridicînd piciorul, să dea jos cu mai multă grație și precizie, cu capătul batistei sale albe ca zăpada, un fir de praf prins de cizma lui. Lanțul de la ceas cîntărea un pfund. Inelul de aur din deget costa patruzeci și cinci de dolari. La cravată purta un ac cu briliant. Cărarea îi ajungea pînă la ceafă. Pe scurt, era socotit bărbatul cel mai ferches din tot ținutul, iar în ce privește povestitul anecdotelor deocheate, îl egala în această

* Fragmente din romanul *Epoca de aur (The Gilded Age)*, scris de Mark Twain în colaborare cu Ch. D. Warner și publicat în 1873 (n. t.).

privință — după cum afirmă toți — numai guvernatorul însuși, un bătrînel cu părul nins.

Higgins nu a venit degeaba la Washington, numai așa ca să se spună că-și servește patria. El a izbutit a trece prin congres un proiect de lege pentru acordarea unui fond în folosul populației indiene de pe teritoriul său, un fond serios, care, fără îndoială că ar fi făcut bogați pe toți acei indieni, dacă banii ar fi ajuns pînă la ei. Onorabilul Patrick O'Relly era un bogătaș din orașul irlandez Corck. Mai precis, el ajunsese bogat după venirea sa din orașul irlandez Corck. Coborînd de pe vapor la New York, a zăbovit cîteva minute pe la direcția poliției pentru a primi și apoi a arăta niște acte care certificau că trăiește în Statele Unite de doi ani de zile. Apoi s-a ținut de urna de vot și și-a dat votul partidului democrat. O'Relly a hotărît să-și consacre talentele în afacerile de construcții. În timpul zilei amesteca var și căra cărămizi, iar seara studia moravurile politice ale noii sale patrii. Dragostea de muncă și spiritul său economicos i-au îngăduit în curînd să deschidă un debit de băuturi spirtoase într-unul din cartierele cele mai rău famate ale New Yorkului, și prin aceasta să pună temelia carierei sale sociale.

După cum se știe, noi, americanii, cerem, înainte de toate ca poporul să aibă putința de a alege după propria-i voință, chiar în cele mai înalte posturi de stat, pe cei mai vrednici reprezentanți ai săi. La noi alegerile încep de obicei cu adunarea alegătorilor pe cartiere. Aceste adunări sînt controlate de cîrciumarul din partea locului și de ajutoarele sale (deoarece ceilalți socotesc că politica este o treabă murdară și e mai bine să stai acasă). Delegații adunărilor de cartier organizează, la rîndul lor, adunări de alegători pentru partidul republican și pentru cel democrat, fiecare din ele înaintînd lista sa de incoruptibili pentru ocuparea funcțiunilor publice. La momentul cuvenit, poporul se arată, votează după propria lui voință și înalță osanale Domnului pentru că trăiește într-o țară liberă, în care despotismul este necunoscut.

Patrick O'Relly și-a făcut repede prieteni, deoarece era întotdeauna gata să dea poliției judiciare o indicație falsă, în folosul clienților săi, sau să le facă rost de un alibi, dacă li se întîmpla să omoare pe cineva prin apropierea stabilimentului său. Drept urmare, el a devenit curînd un lider politic și a fost ales într-o funcție neînsemnată din administrația autonomă a orașului. Din modesta leafă ce-o primea de la stat, el a reușit să strîngă repede o sumă pentru a deschide o cîrciumă elegantă în partea cea mai „șic" a orașului, și un tripou alături de cîrciumă. În scurt timp s-a făcut foarte cunoscut, a cîștigat respectul tuturora și a fost ales consilier municipal. Aceasta era o vînă de aur. O'Relly și-a închis cîrciuma. Trăsura și caii săi erau socotiți ca fiind cei mai buni din oraș.

Treptat, el a ajuns un mare antreprenor al lucrărilor de construcții urbane și a devenit prietenul intim al strașnicului William M. Weed, a aceluiași Weed care a jefuit orașul de douăzeci de milioane de dolari și care era așa de respectat și de venerat de public, încît cînd șeriful s-a înfățișat la biroul său pentru a-l aresta ca pe un criminal de drept comun, s-a înroșit de tulburare și și-a cerut scuze. Un ziar ilustrat a redat această scenă, iar din comentarii s-a putut vedea că redactorul era profund îndurerat din pricină că se folosise o măsură atît de grosolană ca arestarea, față de o personalitate atît de radiantă ca mister Weed.

Mister O'Relly a furnizat ouie de tapete pentru noua clădire a judecătoriei, cu trei mii de dolari butoiașul și a vîndut optsprezece duzini de termometre, dintr-acelea de zece cenți bucata, cu o mie cinci sute dolari duzina. Inspectorul-controlor și biroul de revizie au aprobat socotelile, iar primarul, care nu era un răufăcător, ci pur și simplu un neștiutor, le-a semnat. Cînd se făcură socotelile, admiratorii lui mister O'Relly, imitînd pe generoșii prieteni ai lui mister Weed, i-au oferit un ac de cravată cu un solitar de mărimea unei alune, după care mister O'Relly s-a lăsat de asemenea afaceri și a început să se distreze cu cumpărarea unor imobile mari, pe care le trecea de îndată pe numele altora. Peste cîtva

timp, apărură în ziare articole în care Weed și O'Relly erau atacați și demascați ca niște bandiți. Atunci poporul se ridică și într-o suflare îi alese pe amîndoi gentlemenii reprezentanți în adunarea legislativă a statului New York, ceea ce era o arenă mult mai prielnică pentru activitatea lor. Ziarele nu s-au astîmpărat însă, și legislatorii trebuiră să fie dați în judecată pentru cîteva infracțiuni mărunte. Atunci apăru pe scenă incomparabila noastră justiție. Grație ei, infractorii reușiră să întocmească o listă de jurați, care cuprindea nouă pensionari ai celei mai apropiate case de nebuni și trei gentlemeni, care de curînd isprăviseră un stagiu complet la Sing-Sing[1]. Weed și O'Relly ieșiră basma curată, în urma judecății. Adunării legislative i se puse în vedere să invalideze pe Weed și O'Relly. Adunarea legislativă însă respinse această cerere. Era ca și cum li s-ar fi cerut unor copii să se despartă de propriul lor tată. Era doar o adunare legislativă de cel mai recent model.

II

DIALOG PE TEME POLITICE

— Scumpul meu domn, mă uimești. Probabil că dumneata nu știi cum se aranjează asemenea afaceri... Totul este extrem de simplu. O măsură legislativă costă bani. Judecă și dumneata. Pentru ca s-o treci, ai nevoie mai întîi de toate de majoritate în comisia Camerei Reprezentanților. Aceasta va costa, să zicem, zece mii de dolari de om. În total — patruzeci de mii. Majoritatea în comisia senatului o socotești la tot atîta — încă patruzeci de mii. O mică sumă pentru președinții comisiei — minimum cîte zece mii — iată încă douăzeci de mii, și uite suta de mii. Mai departe, cei cu influență pe culoarele camerei — șapte bărbați a cîte trei mii — în total douăzeci și una de mii și o doamnă cu un onorar mai mare, zece mii. Zece mem-

[1] Sing-sing — închisoare de drept comun din statul New York (n. t.).

bri de înaltă moralitate ai Camerei Reprezentanţilor şi Senatului, cîte trei mii de cap, în total treizeci de mii. Cei de înaltă moralitate costă mai scump, deoarece ei dau mai multă autoritate legii. Douăzeci din plevuşca reprezentanţilor, care de obicei nu votează nimic dacă nu-i ungi, cîte cinci sute de dolari de om — în total zece mii. Prînzurile oferite reprezentanţilor se ridică la minimum zece mii. Nişte farafastîcuri pentru nevestele şi copiii reprezentanţilor — treaba cea mai folositoare — încă zece mii. Apoi vine presa. În cifre rotunde, ea ne-a costat cam la o sută douăzeci de mii de dolari...

— Glumiţi?

— Cum să glumesc, dragă domnule? Presa nu-i un moft — dă-mi voie să ţi-o spun. Să luăm de exemplu o anumită cheltuială cum ar fi donaţiile făcute din partea acţionarilor societăţii noastre — să zicem pentru sinistraţii din Chicago sau din Boston, pentru azilurile de orfani şi alte scopuri de binefacere. Ziarele menţionează în întregime numele societăţii noastre, iar dedesubt: donaţie, o mie de dolari. O astfel de reclamă, clasa întîi, este un bun atu. Mai ales cînd faci o danie pentru scopuri religioase. Pastorul aminteşte din amvon orice danie şi astfel reclama-i sigură. Donaţiile acestea ne-au costat şaisprezece mii de dolari.

— Doamne-dumnezeule!

— Da, da. În schimb, asemenea donaţii ne-au prins foarte bine. Şi iată cum. Am convins pe un politician, care deţine în guvern un post de o înălţime de-a dreptul himalaică, să declare vreo cîteva cuvinte favorabile campaniei noastre, îngăduind tipărirea lor într-un ziar de tendinţă religioasă şi cu un tiraj colosal. Asemenea declaraţii impun credincioşilor din pătura mijlocie. Ziarele cu tendinţe religioase sînt tocmai ceea ce ne trebuie în cazul nostru. Poţi strecura în mod imperceptibil ceea ce te interesează în mijlocul articolului, mai ales dacă l-ai prevăzut cu două-trei citate din Sfintele Scripturi, dacă n-ai uitat să spui ceva în privinţa propagandei pentru temperanţă şi a şcolilor de duminică şi dacă ai scos un oftat pentru „fratele mai mic, cu mîinile bătătorite şi inima cu-

rată". Treaba e făcută și nimeni nu va bănui că nu-i decît o reclamă. Un ziar obișnuit va plasa un astfel de articol la rubricile destinate anunțurilor și reclamelor și nu va fi o treabă bună. Nu, mie să-mi dați un ziar de nuanță religioasă...

— Ascultați-mă, vă rog. Noi trimitem o puzderie de misionari în țări îndepărtate ca să civilizeze popoarele care zac în beznă. Ar fi mai înțelept și mai ieftin dacă oamenii ar veni aici și s-ar desfăta cu priveliștea civilizației noastre, să spunem așa, chiar la izvoarele ei.

— Sînt cu totul de acord cu dumneavoastră, dragă domnule. Plecați? Vă urez drum bun. Mai treceți, vă rog, pe la mine. Voi fi fericit să vă dau orice informație în privința mersului afacerilor care vă interesează.

III

AL DOILEA DIALOG PE TEMĂ POLITICĂ

— Presupun — zise colonelul — că năzuința Congresului este spre adevăr, în limitele priceperii ce i-a fost hărăzită. Nu puteți să cereți mai mult. Prima chestiune de care se va ocupa va fi așa-numita autoepurare. Se va porni o anchetă împotriva a douăzeci sau treizeci și poate și cincizeci sau șaizeci de reprezentanți pentru că au luat mită în timpul sesiunii trecute.

— Va să zică, asemenea reprezentanți trebuiesc numărați cu zecile?

— Vedeți, cum în țara noastră liberă oricine are dreptul de a fi ales în Congres, nu puteți cere de la această instituție o neprihănire paradisiacă. Aceasta ar fi împotriva firii. O bună parte din membrii Congresului nu-s îngeri. Sînt gata să o recunosc. Cît timp însă în Congres se află și oameni cinstiți, socot că nu am dreptul de a mă plînge. Chiar și în zilele noastre, cînd poporul, una-două, mîrîie, iar ziariștii nu mai au nici o reținere, în Congres mai iau loc un număr mic de oameni onorabili și cinstiți și acest fapt îmi dă o mare mulțumire.

— Numărul mic al oamenilor cinstiți, domnule colonel, îi face neputincioși de a ajunge la ceva.

— Nu sînt de acord cu aceasta.

— Nu sînteți de acord? Dar cum pot ei să acționeze într-adevăr eficient?

— După diferite metode, după foarte multe metode.

— Poate îmi veți putea numi măcar una din aceste metode.

— Este o întrebare grea. Nu poți răspunde dintr-o dată. Cere în prealabil multă chibzuială. În orice caz, o asemenea metodă există, și aceasta îmi dă o profundă satisfacție.

— Bine, s-o lăsăm. Și ce va face mai departe Congresul?

— Tocmai despre aceasta voiam să-ți vorbesc. Ancheta afacerii cu reprezentanții care s-au lăsat mituiți va dura, după socotelile mele, patru săptămîni.

— Pierdere zadarnică de timp. Cînd te gîndești că oamenii aceștia primesc leafă ca demnitari de stat!...

— Curățirea izvorului puterii legislative este pierdere zadarnică de timp? Mă uimiți... De îndată ce se va termina afacerea cu reprezentanții care au luat mită, se va trece la afacerea cu cei care au dat mită pentru a fi aleși în Congres. Cred că aceasta va mai lua o lună.

— Minunat, continuați, vă rog. Mai mult de jumătate din sesiune e ca și cum nu ar fi fost.

— Apoi, se vor ocupa de aleșii națiunii, care au săvîrșit păcate mai mici, ca vînzarea funcțiunilor de stat și altele asemănătoare — știți, numai banii de buzunar. Poate că nici n-ar fi trebuit să ne ocupăm de acestea, însă Congresul adoră autoepurarea. Acest fapt mă mișcă profund.

— Cît timp va dura curățirea acestor pete mărunte?

— Cam vreo două săptămîni.

— Ați socotit două luni și jumătate. Aproape întreaga sesiune... Și nu vă dă prin minte că prin excluderea membrilor amintiți de dumneavoastră, congresul nu va mai avea *quorum*[1]?

---

[1] *Quorum*, numărul necesar al membrilor unui corp sau comitet pentru a lua hotărîri valabile (n. t.).

— Prin excluderea membrilor? Cine a spus că vor fi excluși?

— Cum? Nu vor fi excluși?

— Sub nici un motiv! Ei nu sînt niciodată excluși. Aceasta ar însemna călcarea tradiției.

— Atunci, la ce bun cele două luni și jumătate pentru anchete și la ce bun toată comedia asta?

— Stranie întrebare! Așa se cuvine. Țara o cere.

— Se vede că țara nu-i în toate mințile.

— Vă înșelați. Țara crede întotdeauna că cineva va fi exclus.

— Bine — dar cînd se va afla că nu a fost nimeni exclus, ce va crede țara?

— La epoca aceea, autoepurarea îi va plictisi pe toți așa de mult, încît țara va fi bucuroasă că în sfîrșit Congresul se va ocupa și de altceva. Toată anchcta aceasta însă nu înseamnă o pierdere zadarnică de timp. Dumneavoastră nu vă gîndiți ce mare influență morală au aceste anchete, o influență morală cu adevărat pozitivă.

— Influența morală pozitivă! Asupra cui?

— Drept să vă spun — nu știu. Cred că mai curînd asupra altor țări... E mare lucru să fii model pentru întreaga lume civilizată.

ALTE FRAGMENTE DIN „EPOCA DE AUR"

I

SENATORUL DILWORTHY SE PREGĂTEȘTE DE REALEGERE LA SAINT'S REST

Sesiunea se apropia de sfîrșit. Senatorul Dilworthy hotărî că nu strică să plece în vest, pentru a strînge mîna alegătorilor săi și a le aminti de existența sa. Adunarea legislativă locală care trebuia să-l aleagă a doua oară în Senatul Statelor Unite, își și începuse sesiunea. Mister Dilworthy socotea alegerea sa ca un lucru sigur, dar fiind un om prevăzător și grijuliu, socotea că dacă plecarea în statul său îi va permite să convingă pe cîțiva legiuitori în plus să-i dea votul, rezultatul acesta merita osteneala călătoriei. Voturile universitarilor le socotea acum sigure. Putea fi fără teamă; în această privință nu mai era nevoie de prezența sau de supravegherea sa. Dar în adunarea legislativă[1] a statului său era cineva asupra căruia trebuie să fie mereu cu ochii în patru, o persoană, care, după părerea senatorului Dilworthy, era veșnic nemulțumită, obtuză, răutăcioasă. Acest om era dușmanul neîmpăcat al reformelor, al progresului și al *său* personal. Senatorul bănuia chiar că tipul acesta fusese înadins cumpărat de careva ca să-l combată pe el și prin asta să atenteze

[1] Pînă la 31 mai 1913, cînd a fost ratificat și a intrat în vigoare amendamentul la Constituție prin care s-a stabilit ca alegerea senatorilor americani să se facă prin vot direct, senatorii erau aleși de adunările legislative ale statelor și de alte foruri (n. t.).

la buna stare a comunității și la puritatea moravurilor ei politice.

— Dacă individul acesta, Noble — zise mister Dilworthy într-un mic discurs ce-l rosti la banchetul pe care un grup de admiratori îl dădu în cinstea sa — ar urmări numai pieirea mea, eu n-aș pregeta o clipă să-mi jertfesc cariera politică pe altarul prosperității scumpului nostru stat. Aș fi bucuros și chiar recunoscător s-o fac, dar cînd văd că el mă folosește ca pe un paravan pentru a-și ascunde gîndurile sale viclene, cînd văd că el, țintind în mine, țintește să dea o lovitură în inima iubitului nostru stat — atunci se trezește leul din mine și zic: „Acilea stau eu, singur și solitar, însă tare și nestrămutat, neînfricoșat, de trei ori înarmat de datoria mea sfîntă, și oricine va încerca să atace acest ținut care îmi cere să-l proteguiesc nu va putea să-și facă mendrele decît trecînd peste cadavrul meu rece.

El arătă mai departe că dacă Noble ar fi fost un om care doar s-a abătut din calea sa, însă un om cinstit, el l-ar fi iertat fără alte vorbe, dar că încercările lui Noble de a-și înfăptui planurile mișelești, cu ajutorul unor mituiri murdare, întinează bunul nume al statului și sapă moralitatea publică. Și așa ceva el nu putea răbda. Morala publică nu trebuie pîngărită. El îl va căuta pe acest Noble, va discuta cu el, îl va convinge, va face apel la onoarea lui.

Cînd senatorul sosi la fața locului, constată că prietenii săi nu erau de loc intimidați. Ei îi țineau cu tărie partea și erau plini de curaj. Noble se străduia din răsputeri, dar fără vreun succes deosebit, deoarece situația îi era potrivnică. Mister Dilworthy se folosi de primul prilej ce-l avu la îndemînă pentru a-l vedea pe Noble. Întrevederea avu loc noaptea tîrziu. Îl sfătui pe Noble să renunțe la uneltirile sale viclene și îl rugă să treacă pe la el mai des, ceea ce acesta și făcu. Ultima întîlnire se prelungi și Noble plecă de la senator pe la orele trei dimineața. Rămas singur, mister Dilworthy își zise: „Acum mă simt mai ușurat, mult mai ușurat".

Senatorul putea acum să-și închine în întregime puterile salvării sufletelor alegătorilor săi. Se ducea la bi-

serică și avea un rol de seamă la întrunirile credincioșilor, care veneau să se roage. Susținea societățile de temperanță și onora cu prezența sa cercurile de cusut ale doamnelor din oraș, organizate în scop de binefacere și, luînd chiar în mînă acul, făcu cîteva împunsături pe o cămașă de stambă, hărăzită unui oarecare păgîn necreștinat din Mările Sudului, lucru cu care fermecă pe toate coanele și conițele; cămașa atinsă de mîna lui fu socotită astfel oarecum sfințită. De asemenea, senatorul dădu cîteva lecții în clasele de biblie și nimic nu-l mai putu ține departe de școala duminicală, nici boala, nici furtuna, nici oboseala. Ba făcu chiar treizeci de mile bune, zguduit într-o diligență hodorogită, ca să se ducă în prăpăditul cătun Cattleville, spre a împlini dorința celor de acolo, de a-l vedea la Școala de duminică[1].

Întregul cătun l-a întîmpinat pe senator la locul de sosire al diligenței. Fuseseră aprinse două focuri mari, iar fierarii din localitate îl salutară izbind prietenește în nicovale. Pentru oamenii aceștia, care nu văzuseră niciodată un om mai de seamă ca judecătorul de plasă, un senator al Statelor Unite era asemenea unui zeu. Pentru ei, un senator al Statelor Unite era un imens și vag colos, o irealitate înspăimîntătoare.

A doua zi, toți se adunară în biserica satului cu o jumătate de oră înainte de începerea școlii de duminică; fermierii și crescătorii de vite de pe o rază de cinci mile veniră în păr, cu familiile lor. Toți erau nerăbdători să-l vadă pe marele om, care fusese la Washington, care văzuse pe președintele Statelor Unite și chiar vorbise cu el, care văzuse monumentul lui Washington și poate chiar îl atinsese cu propria mînă.

Cînd sosi senatorul, biserica era înțesată de lume; la ferestre era mare îmbulzeală, ca și pe coridoare și tot așa în curtea din fața clădirii. În timp ce se îndrepta spre amvon, de braț cu pastorul, urmat de invidiatele

[1] Școala de duminică (sau duminicală) constă din cursuri ținute la bisericile diferitelor secte protestante, duminica dimineața, înainte sau după slujbă, și unde în fața elevilor de vîrste diferite se comentează mai cu seamă biblia (n. t.).

oficialități ale cătunului, toți își încordau privirile și își întindeau gîturile, pe cît se putea, străduindu-se să vadă cît mai bine. Cei mai vîrstnici își ziceau unul altuia: „Uite-l că vine, e acela cu fruntea înaltă și nobilă!“ Băieții, dîndu-și coate, ziceau: „Ei, Johnny, uite-l că vine. Uite-l, ăla cu scăfîrlia cheală“.

Senatorul luă loc în amvon, între pastor și eforul școlii duminicale. Notabilitățile locale se așezară în stranele de onoare de lîngă altar. Copiii care urmau școala duminicală, îmbrăcați în straie de sărbătoare în care nu se simțeau la îndemînă, bine pieptănați și cu fețele prea curate, pentru a părea firești, se așezară în primele zece bănci. Erau atît de copleșiți de prezența în carne și oase a senatorului încît, timp de vreo trei minute, încetară chiar să-și azvîrle cu cocoloașe de hîrtie pe care mai întîi le mestecau nițeluș. Dar încetul cu încetul își veniră în fire, farmecul se topi de tot și începură să recite din biblie și să se tragă de păr.

După ce se trecu repede peste materia obișnuită la școala duminicală, pastorul se ridică și plictisi adunarea cu o cuvîntare, bazată pe programul școlilor duminicale. Eforul îi luă locul. Demnitarii locali avură și ei cîte ceva de spus. Toți pomeneau cu vorbe măgulitoare de „prietenul nostru, domnul senator“, arătau ce om mare și însemnat este și cît de mult a făcut el pentru patrie, pentru religie și pentru temperanță și sfătuiau pe băieți să fie ascultători și silitori, străduindu-se să ajungă într-o bună zi așa cum era senatorul. Oratorii își atraseră ura tuturor, prin întîrzierea ce o cauzau, dar tăcură în sfîrșit și speranța renăscu; marea inspirație avea să-și spună cuvîntul prin glasul oaspetelui.

Senatorul Dilworthy se sculă și nu mai puțin de șaizeci de secunde, nerostind nici un cuvînt, revărsă asupra adunării o privire radioasă. Apoi, învălui cu un zîmbet dulceag chipurile copiilor și începu:

— Micii mei prieteni — căci eu cred cu tărie că acești copilași cu fețele surîzătoare îmi simt prietenia și îmi vor îngădui să le fiu prieten — așa, micii mei prieteni, aflați că eu am călătorit mult, am fost prin multe orașe și state, am cutreierat toată patria noastră, mare și

nobilă, de la un capăt la celălalt al ei. Din mila Proniei cerești, mi-a fost dat nu o dată să asist la adunări asemănătoare cu a voastră, dar rogu-vă să-mi îngăduiți a vă spune cu toată mîndria că niciodată nu mi-a fost dat să văd pe minunatele chipuri tinere, îndreptate către mine, atîta deșteptăciune, atîta farmec, atîta drăgălășenie, cum văd acum înaintea mea. De aceea stau și mă întreb: unde mă găsesc? Nimerit-am într-o împărăție îndepărtată și stau de vorbă cu mici prințișori și prințese? Nu! Sau poate mă găsesc într-unul din marile orașe ale patriei noastre, unde s-au adunat din toate colțurile cei mai frumoși și mai cinstiți copii ai țării, ca să primească premii? Nu! Sau poate că sînt într-o ciudată țară străină, unde viețuiesc niște copii minunați cum nu s-a mai pomenit niciodată? Nu! Unde sînt dar? Unde? Într-un cătun simplu, îndepărtat și smerit, aflat în dragul și scumpul meu stat, iar în fața mea stau copiii nobililor și virtuoșilor oameni care m-au făcut să fiu ceea ce sînt. Și numai la gîndul acesta, sufletul mi se cutremură în fața unei asemenea minunății! De aceea mulțumesc cu smerenie celui în fața căruia nu sîntem decît niște viermi ce se tîrăsc prin țărînă, căci el m-a chemat să slujesc unor asemenea oameni. Pentru mine nu poate să fie, pe acest pămînt, o chemare mai înaltă, mai de cinste. N-au decît să-și păstreze regii și împărații coroanele lor de tinichea — eu nu am ce face cu ele! Inima mea este aici...

Și m-am gîndit: oare locul acesta să fie un teatru? Nu. Atunci este un concert sau o operă aurită? Nu. Atunci să fie un templu frumos, strălucitor și van, în care se joacă și se petrece? Nu. Atunci ce este? Vreți să știți ce mi-a răspuns conștiința la toate aceste întrebări? Vă întreb pe voi, micii mei prieteni, ce credeți voi că mi-a răspuns propria mea conștiință? Iată ce mi-a răspuns: aici este Casa Domnului! Gîndiți-vă la asta, gîndiți-vă bine! Eu unul, abia mi-am putut reține lacrimile, atît de fericit sînt! Ce frumos e să vezi aceste șiruri de fețe însorite, adunate aici ca să învețe cum să meargă pe calea vieții, să învețe binele; să învețe a fi folositori; să învețe a fi credincioși; să învețe a deveni

bărbați și femei, mari și însemnați; să învețe a fi stîlpii susținători ai statului și lumini strălucitoare în consiliile și gospodăriile națiunii; să fie purtători de stindarde și soldați ai crucii, în lupta cea aspră a vieții, să fie suflete arvunite pentru cîmpiile fericite ale raiului de dincolo.

Copii, cinstiți pe părinții voștri și fiți-le recunoscători că vă dau prețiosul privilegiu de a urma la școala duminicală!

Acum, micuți și drăgălași prieteni, stați cuminți și frumușel — uite așa — și ascultați cele ce am să vă povestesc despre un elev micuț și sărac al școlii duminicale, pe care l-am cunoscut odată. Copilul de care vă povestesc trăia în vestul îndepărtat și părinții lui erau tare săraci. Nu aveau, bieții de ei, bani ca să-l dea la o învățătură costisitoare, dar erau oameni buni și credincioși și l-au trimis la școala duminicală. Copilului îi era dragă școala. Nădăjduiesc că și vouă vă este dragă școala voastră duminicală. Da, văd de pe fețele voastre că o îndrăgiți. Și e bine că o îndrăgiți.

Băiețelul acela sărac era întotdeauna la locul lui cînd suna clopotul și își învăța întotdeauna lecțiile, pentru că îi erau date de profesorii săi, iar el își iubea nespus de mult profesorii. Să vă iubiți întotdeauna profesorii, dragii mei copii, căci ei vă iubesc mai mult decît știți. El nu asculta niciodată de băieții cei răi, care voiau să-l ispitească îndemnîndu-l să meargă la joacă în zilele de duminică. O dată, el a cunoscut un băiat păcătos, care mereu încerca să-l ademenească, dar n-a izbutit niciodată.

Și iată că acest băiețel sărac a crescut și a ajuns om în toată firea. Atunci și-a părăsit casa părintească și prietenii pentru a-și cîștiga traiul. Ispitele îl înconjurau, uneori era gata să le cadă pradă, dar în clipele acelea își amintea mereu de ceea ce i se predase în iubita școală duminicală și acest lucru îl mîntuia. Timpul a trecut și el a fost ales membru al adunării legislative. În această calitate el a făcut tot ce a putut pentru școlile duminicale. A sprijinit diferite legi în

folosul școlilor duminicale și a înființat asemenea școli oriunde s-a putut.

Timpul a trecut și poporul l-a ales guvernator. Dar niciodată n-a uitat că toate acestea le datorește școlii duminicale.

A mai trecut cîtva timp și poporul l-a ales în Camera reprezentanților din Congresul Statelor Unite și astfel a ajuns om vestit. Acum ispitele îl împresurau din toate părțile. Oamenii se străduiau să-l facă să bea vin, să danseze, să meargă la teatru. Căutau chiar să-i cumpere votul. Amintirea școlii duminicale era însă un scut împotriva oricărui rău. De cîte ori era ispitit își amintea de soarta băiatului cel păcătos, care încercase a-l face să meargă la joacă în zi de duminică. Căci băiatul cel păcătos ajunsese un mare bețivan și își sfîrșise zilele la spînzurătoare. El își amintea de asta și era bucuros că niciodată nu-l ascultase pe acel băiat și că nu se jucase în zilele de duminică.

Și ce credeți că s-a întîmplat pînă la urmă cu băiatul despre care vă povestesc, — ce credeți voi? Poporul i-a încredințat o demnitate de înaltă și mare însemnătate. Ce demnitate este asta, micuții mei prieteni? Demnitatea de senator al Statelor Unite! Micul, sărmanul băiețel, care își iubea așa de mult școala duminicală, a fost ales senator. *Acest senator se află în fața voastră, copii!* Și tot ceea ce este o datorește școlii duminicale.

Dragi copilași! Iubiți-vă părinții, iubiți-vă profesorii; iubiți școala voastră duminicală; fiți credincioși, fiți ascultători, fiți cinstiți, fiți silitori căci așa veți izbuti în viață și vă veți bucura de respectul și stima concetățenilor voștri. Dar mai presus de toate, copii, fiți cinstiți, gîndurile voastre să fie curate ca neaua. Și acum să ne rugăm cu toții!"

Cînd senatorul Dilworthy părăsi Cattleville, cel puțin treizeci de băiețași se hotărîră să-și organizeze viețile, să lupte toată viața pentru a-și realiza țelul final, acela de a fi aleși în senatul Statelor Unite.

O dată întors în capitala statului, senatorul primi la miezul nopții pe mister Noble și se sfătui cu dînsul timp de trei ore. La plecare Noble îi zise:

— Trebuie să recunosc că am avut de furcă cu ei, dar pînă la urmă i-am convins. E drept că șase din ei nu au încă curajul s-o cotească brusc, trecînd deodată de partea dumneavoastră chiar mîine, la prima votare, dar vor vota numai de formă împotriva dumneavoastră, urmînd să vă dea votul la al doilea scrutin. Totul este pus la cale cum trebuie. Mîine, pe vremea asta, veți fi reales. Puteți dormi liniștit.

Cînd Noble plecă, senatorul își zise: „Ce să-i faci, pentru un asemenea rezultat făcea să dau această mică raită prin vest!"

II

ÎN AȘTEPTAREA TELEGRAMELOR

„Mare senzație! Știri uluitoare de la Saint's Rest[1]*!* La primul scrutin pentru alegerea de senator al Statelor Unite, înainte de începerea votării, domnul Noble s-a ridicat de la locul său, a scos din buzunar un teanc de bancnote și, străbătînd sala, îl puse pe masa președintelui, cu următoarele cuvinte: «Aici sînt șapte mii de dolari. Azi-noapte, mai precis la miezul nopții, senatorul Dilworthy mi-a înmînat în dormitorul său acești bani, pentru ca să-mi cumpere votul. Rog pe domnul președinte să numere încă o dată banii și să-i țină la el. Ei vor fi trebuincioși adunării ca să înceapă anchetarea și urmărirea pentru mituire a acestui infam trădător». Adunarea amuți de uimire și oroare. Noble mai dădu în vileag că cincizeci de deputați din cei prezenți au primit bani de la Dilworthy pentru a-și asigura voturile lor. Votarea s-a desfășurat într-o nemaipomenită agitație. Dilworthy nu a obținut nici un vot! Senator al Statelor Unite a fost ales J. M. Smith.

Noble pregătește noi destăinuiri în legătură cu activitatea lui Dilworthy și anumite măsuri ale lui luate sub oblăduirea Congresului."

---

[1] *Saint's Rest*, numele localității unde se petrece acțiunea, — înseamnă pe englezește „Odihna Sfîntului" (n. t.).

III

SENATUL STÎRPEŞTE DIN RĂDĂCINI CORUPŢIA PENTRU A-ŞI PĂSTRA INTEGRITATEA

Cînd bomba lui Mister Noble a explodat în cîmpul senatorului Dilworthy, acest bărbat de stat a fost nedumerit o clipă. Dar numai o clipă şi nu mai mult. În clipa următoare, era din nou calm şi gata de acţiune. Destăinuirile domnului Noble se răspîndiră prin toată ţara, de la centru pînă în ţinuturile cele mai îndepărtate, şi poporul se mînie. Era mînios şi indignat nu pentru că mituirea ar fi ceva neobişnuit în viaţa noastră publică, dar pur şi simplu pentru că era un caz nou. Poate că bunii şi vrednicii cetăţeni nu-şi dădeau seama că de vreme ce ei stăteau acasă şi încredinţau adevăratul izvor al puterii politice — acele „adunări primare[1]" — în mîinile cîrciumarilor, crescătorilor de cîini şi ale salahorilor nu puteau decît să se aştepte la noi cazuri de acest fel şi chiar la zeci şi sute, şi deci nu se cuvenea să fie vreodată dezamăgiţi. Poate că ei socoteau că stînd acasă şi bodogănind vor îndrepta o dată şi o dată răul. Da, poporul era tulburat, însă senatorul Dilworthy, mai bine zis ceea ce rămăsese dintr-însul după explozia bombei — era liniştit. Liniştit, cu fruntea sus şi tare ocupat. Care credeţi că a fost prima măsură ce a luat-o? Ce-aţi fi făcut dumneavoastră însivă dacă aţi fi spart dintr-o lovitură de tomahawk craniul măicuţei, pentru că vă pusese prea mult zahăr în cafeaua de dimineaţă? Aţi fi solicitat o amînare în judecata opiniei publice, nu-i aşa? La fel a făcut şi senatorul Dilworthy. Aşa-i obiceiul şi el a obţinut amînarea obişnuită. În lungul şi în latul ţării, el a fost numit hoţ, mituitor, amestecat în încasări ilegale de fonduri, în escrocherii la căile ferate, în furturi din averea statului, făcute în toate felurile şi sub toate formele. Ziarele şi toată lumea spunea că nu-i decît un ipocrit care face pe credinciosul, un şarlatan scîrbos şi viclean, o gadină care

[1] Adunările primare *(primaries)* stabilesc în S.U.A. numele delegaţilor unui partid, care urmează să aleagă în cadrul „convenţiilor" *(conventions)* partidului pe candidaţii pentru alegerile generale (n. t.).

mînuiește mișcările de temperanță, mitingurile de rugăciune, școlile duminicale, caritatea publică, întreprinderile misionarilor numai pentru folosul său personal. Toate aceste acuzări erau susținute de ceea ce părea a constitui dovezi suficiente și au fost crezute în unanimitate de lume.

Apoi Mister Dilworthy făcu o a doua mișcare. El se prezentă la Washington și ceru o anchetă. Acest gest nu rămase necomentat și multe ziare se exprimau în chipul următor:

„Rămășițele senatorului Dilworthy solicită o anchetă. Ce curaj, ce eleganță, ce nevinovăție! E de ajuns numai să amintim că cererea este adresată Senatului Statelor Unite, pentru a ne prăpădi de rîs. Este ca și cum am pune pe gentlemenii, care își duc traiul în închisorile de drept comun, să se judece unii pe alții. Această anchetă se va dovedi, asemenea tuturor anchetelor întreprinse de Senat, distractivă și inutilă. De ce ține Senatul la acest cuvînt pompos «anchetă»? Nimeni nu-și scoate ochii, spre a orbi, cînd este să cerceteze ceva cu ochi și cu sprîncene!"

Mister Dilworthy își ocupă locul în senat și prezentă o rezoluție, prin care se cerea crearea unei comisiuni speciale pentru anchetarea cazului său. Rezoluția fu, bineînțeles, admisă și comisiunea fu numită. Ziarele comentau aceasta, în chipul următor:

„Sub masca numirii unei comisiuni pentru anchetarea afacerii decedatului înainte de termen Dilworthy, Senatul a numit ieri o comisiune pentru *anchetarea faptelor acuzatorului său, Noble*. Acesta este spiritul și sensul adevărat al acestei rezoluții. Și comisiunea nu poate judeca pe nimeni decît pe domnul Noble, fără a-și depăși însărcinările ce le are. Că mister Dilworthy a avut nerușinarea de a prezenta o asemenea rezoluție, nu poate mira pe nimeni, precum nimeni nu poate fi mirat că senatul a admis-o fără să roșească. Ne amintim de o scrisoare pe care am primit-o de la cunoscutul spărgător Murphy prin care protesta împotriva afirmației noastre că își făcuse un stagiu la ocnă și încă unul în Senatul Statelor Unite. În dezmințirea sa

Murphy scria: «A doua afirmație nu corespunde realității și îmi pătează bunul meu nume...» După un sarcasm inconștient ca acesta, nu mai este nevoie de nici un comentariu."

Și totuși Senatul a fost adînc zguduit de afacerea Dilworthy. Discursurile se perindau unul după altul. Un senator (acuzat în presă că-și vînduse, pe cincizeci de mii de dolari, adversarului său dreptul de a fi reales, învinuire pe care el nu o dezminișe) a declarat că „a invita în capitala Statelor Unite o creatură de teapa lui Noble pentru a depune mărturie împotriva unui frate, membru al corpului lor legislativ, înseamnă o jignire adusă Senatului însuși". Un alt senator a spus:

„Ancheta trebuie să-și urmezecalea, ca să-i fie de învățătură lui Noble și altora ca el că nu vor izbuti să ponegrească nepedepsiți pe un senator al Statelor Unite."

Un al treilea senator a declarat că salută din toată inima această anchetă, căci:

— A sosit momentul ca Senatul să învețe minte pe niște cîini ca Noble și să arate întregii lor haite că Senatul Statelor Unite are de gînd să-și păstreze vechea-i demnitate...

O persoană din rîndul publicului a început să rîdă de această peroratie atît de frumos declamată și a zis:

— Nu știți? Ăsta-i senatorul care și-a trimis bagajul acasă, și încă înregistrat, fără să plătească vreun ban. Poate că și atunci fuseseangajat să susțină vechea demnitate a Senatului.

— Nu, demnitatea actuală a Senatului — a adăugat un altul — nu seamănă cu demnitatea-i de dinainte, dar în schimb se potrivește de minune cu practicile celor de astăzi.

Neexistînd nici o lege care să împiedice observațiile usturătoare la adresa senatorilor Statelor Unite, această conversație și altele asemănătoare au continuat nestînjenite. Dar noi trebuie să arătăm ce a făcut comisiunea de anchetă.

Așadar, Mister Noble s-a înfățișat înaintea comisiunii Senatului și a depus următoarea mărturie:

Este membru al adunării legislative a statului său — Fericită Țară a Canaanului — și a venit la Saint's

Rest, capitala statului, pentru alegerile senatoriale. Da, el este cunoscut ca un înverșunat adversar politic al lui Mister Dilworthy și s-a opus din răsputeri ca Dilworthy să fie reales. I s-a comunicat că Dilworthy a venit acolo pentru a-și asigura realegerea prin corupție. Dilworthy l-a invitat la el, la hotel și s-a dus. După asta, a mai fost la Dilworthy de două-trei ori; de fiecare dată după miezul nopții. Mister Dilworty i-a cerut să-i dea votul său. El a refuzat. Dilworthy a stăruit spunînd că și într-un fel și într-altul va fi ales și Noble va fi nimicit, dacă votează împotriva sa. Toate căile ferate, toate funcțiunile publice și toate puterile statului, pe toate le are el, Dilworthy, în buzunar. El poate să înalțe sau să doboare pe cine poftește. I-a dat unele exemple cînd s-a folosit de influența sa — și în ce fel! Dacă Noble va vota pentru el, Dilworthy îl va face reprezentant în Congresul Statelor Unite. Noble a continuat să refuze și și-a exprimat îndoiala în privința realegerii lui Dilworthy. Acesta i-a arătat atunci lista membrilor adunării legislative care vor vota pentru dînsul.

Era majoritatea adunării... A mai adus apoi unele dovezi de puterea ce-o are, repetînd lui Noble tot ceea ce se făcuse și se spusese într-o ședință secretă a partidului advers, susținînd că spionii săi îi raportau absolut totul și că...

Declarațiile fură întrerupte de unul din membrii comisiunii, care susținu că declarațiile acestea nu sînt relevante în cazul de față și sînt opuse spiritului instrucțiunilor primite de către comisiune. Dacă asemenea fapte aruncă o umbră asupra cuiva, acesta nu este tocmai Dilworthy. Președintele comisiunii spuse însă că Noble poate să-și continue declarațiile, comisiunea avînd dreptul de a nu le cuprinde în procesul-verbal, dacă nu au directă legătură cu afacerea.

Noble a continuat: El, Noble, i-a zis lui Dilworthy că va fi exclus din partid, dacă va vota pentru Dilworthy. Acesta i-a răspuns că faptul îi va aduce numai foloase, căci astfel se va chema că este prietenul lui Dilworthy și că el, Dilworthy, nu numai că va avea grijă de cariera politică a lui Noble, dar îl va face și

om bogat. „Cît vreți să primiți pentru votul dumneavoastră?“ Noble nu avea habar. Dilworthy i-a oferit cinci mii de dolari.

Mărturia a fost întreruptă de un alt membru al comisiunii, care, indignat, a declarat că toate aceste fleacuri nu au nici o legătură cu afacerea și că sînt o încercare de a ponegri pe unul din colegii lor. Timpul prețios este irosit fără nici o noimă. Președintele susținu că totuși este metoda cea mai rapidă și că, de altfel, nu va trebui neapărat să se dea importanță unor asemenea declarații.

Noble a continuat. El, Noble, îi spusese lui Dilworthy că cinstea, reputația și meritele unui om costă mai scump decît cinci mii. Dilworthy i-a răspuns că se miră, socotind că suma de cinci mii este o avere pentru unii și l-a întrebat care este cifra sa. Noble i-a spus zece mii. Dilworthy a făcut observația că este cam scump și că nimănui nu i-ar fi plătit atît, în ă Noble îi place, iar cînd un om îi place, nu există nici o jertfă la care el să nu fie gata. El știe că Noble este sărac, că duce în cîrcă o familie grea și că el, Noble, se bucură de un nume bun. Să ajuți pe un astfel de om este o faptă care nu poate fi zadarnică. Pe el l-au mișcat întotdeauna adînc suferințele și strădaniile celor săraci, deci îi va da cele zece mii. Este încredințat că Noble le va da întrebuințarea meritată și că acești bani vor aduce bucurie în multe case nevoiașe și multor suflete necăjite. Tot ceea ce îi cere în schimb este ca Noble să voteze pentru el și să anunțe, în adunarea legislativă, că el însuși a cercetat învinuirile de mituire, corupție și mașinațiuni pungășești în Congres aduse senatorului Dilworthy și că s-a încredințat că totul nu-i decît o calomnie nerușinată față de un om cinstit și incoruptibil. Apoi Dilworthy a scos din buzunar un teanc de bancnote, două mii de dolari, și i l-a înmînat lui Noble. A mai scos din geamantan un teanc, în care erau cinci mii de dolari și de asemenea i l-a înmînat lui Noble, apoi...

Declarațiile au fost întrerupte de un membru al comisiei, care a sărit de la locul său, zicînd:

— În sfîrșit, domnule președinte, acest om lipsit de

rușine a ajuns la miezul afacerii. E îndeajuns de concludent. A recunoscut el însuși că a luat mită. E o crimă gravă și nu poate fi trecută sub tăcere. Nu e nevoie să-l ascultăm mai departe. Propun ca, fără întîrziere, în conformitate cu instrucțiunile pe care le-am primit, să votăm o pedeapsă celui care a defăimat cu bună știință pe un senator al Statelor Unite.

Președintele zise că mai corect ar fi să nu întrerupă mersul obișnuit al anchetei. Recunoașterea lui Noble va fi trecută în procesul-verbal.

Noble a continuat:

Cînd el, Noble, a părăsit hotelul lui Dilworthy, trecuse mult de miezul nopții. Totuși, el s-a dus la cîțiva dintre membrii adunării legislative și le-a comunicat cele întîmplate, silindu-i să numere banii și anunțîndule de asemenea că a doua zi chiar se va prezenta pentru a face destăinuiri în adunarea legislativă. Cele trei mii care lipseau, Dilworthy făgăduise a le plăti după alegeri.

După asta, se propuse senatorului Dilworthy să comunice comisiunii cele ce știe despre „acest Noble".

Senatorul își șterse buzele cu batista, își îndreptă cravata albă și spuse că dacă interesele morale și sociale nu ar cere ca viitorii Noble să primească pedeapsa exemplară, el ar ruga stăruitor comisiunea, în numele datoriei creștinești, să ierte pe acest frate rătăcit și nenorocit și să-l lase în pace. Oricum, este clar că acest om a căutat să-l cunoască, trăgînd nădejde să ia mită. A venit de cîteva ori la el la hotel, cu tot soiul de povestiri, care îți sfîșiau inima, descriind cumplita sărăcie în care se zbătea. Mister Dilworthy mărturisi că din pricina povestirilor lui Noble inima i se sfîșiase în așa măsură, încît voise de cîteva ori să roage pe cineva să vină în ajutorul lui Noble. O voce tainică îi repetase de la început că Noble este un om rău, un om care nutrește gînduri rele, dar cum el, Dilworthy, a avut puțin de-a face în viață cu oameni răi, nu putea bănui că vizitatorul său ascundea planul diabolic de a aduce calomnii unui senator al Statelor Unite. Acum este limpede — și trebuie să recunoască cu amărăciune — că acesta a fost planul adevărat a lui Noble și că pedeapsa nu mai poate fi oprită, fără a pune în primejdie onoarea Senatului.

Era întristat să spună că, datorită uneia din tainicele îngăduinți greu de înțeles pe care pronia cerească, în marea-i înțelepciune și în țelurile-i de dreptate, le hărăzește— povestirea acestui uneltitor avea un oarecare colorit de plauzibilitate, care însă în curînd se va irosi în limpedea lumină a adevărului, pe care el o va aduce asupra întregii afaceri.

— S-a întîmplat — urmă senatorul Dilworthy — ca tocmai în timpul acela unul dintre tinerii mei prieteni, care locuiește într-unul din orășelele pierdute ale statului meu, să se hotărască a-și fonda o bancă. Neavînd bani lichizi, el m-a rugat să-l împrumut. I-am spus că nu aveam bani, dar că voi căuta să-i fac rost, împrumutîndu-mă eu însumi. Cu o zi înainte de alegeri, un alt cunoscut de-al meu mi-a spus că cheltuielile mele cu alegerile sînt probabil foarte mari, mai ales contul de la hotel, și mi-a propus să-mi împrumute o sumă oarecare. Amintindu-mi de tînărul meu prieten, i-am zis că am nevoie imediat de cîteva mii și de cîteva încă mai tîrziu. Așa se face că el mi-a dat două teancuri de bancnote — unul de două mii de dolari, și celălalt de cinci mii de dolari. N-am desfăcut teancurile, nici n-am numărat banii: de asemenea nu i-am dat nici o chitanță. Nici eu, nici cunoscutul meu n-am trecut suma amintită în registrele noastre. Tocmai în aceeași seară și-a făcut apariția individul acesta viclean, Noble. Nu aveam nici un minut liber și nu știam cum să scap de el. Și iată că el aduce vorba despre tînărul meu prieten, bancherul, și îmi aduce la cunoștință că prietenul meu are nevoie, cu orice preț și imediat de șapte mii de dolari, iar de rest ceva mai tîrziu și îmi propune să-i dă el banii. Pînă la urmă am luat cele două teancuri de bancnote și i le-am înmînat lui Noble. Din nou, nu iau chitanță și nu însemn banii aceștia în registrele mele. Eu am încredere în oameni, așa cum am încredere în mine însumi și niciodată nu-mi vine să cred că cineva m-ar putea minți sau înșela. Nu m-am mai gîndit la Noble, iar a doua zi am rămas uluit, aflînd cu cîtă nerușinare a abuzat de naivitatea mea și de banii pe care îi încredințasem. Gentlemeni — am terminat. Jur solemn pe cinstea mea de senator că fiecare

cuvînt al declarației mele este adevărul sfînt și iau ca martor pe acela, care este adevărul însuși și tată iubitor tuturor celor ale căror buze detestă minciuna. Jur pe cinstea mea de senator că am arătat adevărul și numai adevărul. Dumnezeu să-l ierte pe omul acesta păcătos, așa cum îl iert și eu.

Mr. Noble: Domnule senator Dilworthy, după cum arată contul ce-l aveți la bancă, în tot timpul șederii dumneavoastră la Saint's Rest pînă în ziua alegerilor, ați rezolvat toate afacerile dumneavoastră bănești cu ajutorul cecurilor și nu cu bani lichizi și păstrați evidența fiecărei operațiuni bănești. De ce în acest caz ați hotărît să plătiți cu bani pești?

Preşedintele: Îmi permit să vă amintesc, domnule, că ancheta o conduce comisiunea și nu dumneavoastră.

Mr. Noble: Atunci rog comisiunea să pună această întrebare.

Preşedintele: Comisiunea o va pune cînd va dori să afle răspunsul.

Mr. Noble: Ceea ce s-ar putea să nu se întîmple în secolul acesta.

Preşedintele: Încă o observație asemănătoare și voi fi silit să recurg la ajutorul chestorului.

Mr. Noble: Ducă-se pe pustii chestorul și cu el întreaga comisiune!

Mai mulți membri ai comisiunii: — Domnule președinte, e de-a dreptul un act de dispreț.

Mr. Noble: Dispreț față de cine?

Voci: Față de comisiune, față de Senatul Statelor Unite!

Mr. Noble: În cazul acesta eu am și devenit un reprezentant al poporului. Știți tot așa de bine ca și mine că întreaga națiune disprețuiește cel puțin trei cincimi din Senatul Statelor Unite. Trei cincimi dintre dumneavoastră sînt oameni de teapa lui Dilworthy.

Chestorul potoli izbucnirea reprezentantului națiunii și îl convinse că nu se găsește în atmosfera prea liberă a statului său, Fericita Țară a Canaanului.

Firește că declarația senatorului Dilworthy fu găsită convingătoare de membrii comisiunii. Declarația fusese stringentă, logică, de nedezmințit. Ea vădea

multe aspecte intime ale adevărului. De pildă, vădea obiceiul că în toate țările oamenii de afaceri împrumută sume de bani în bancnote, în loc de cecuri. Vădea obiceiul că cel ce dă cu împrumut nu înseamnă suma dată și nici acela care primește banii nu înseamnă suma sau să dea vreo chitanță — pentru că el nu va muri probabil peste noapte și nici nu va dă uitării datoria. Lăsa impresia că ar exista obiceiul să împrumuți oricui bani ca să înființeze o bancă, mai ales dacă nu ai banii și la rîndul tău trebuie să-i iei cu împrumut ca să-i dai. Vădea un lucru obișnuit să ai la tine, sau în geamantan, sume mari de bani. Precum și obiceiul să înmînezi sume mari de bani în bancnote unui domn, a cărui cunoștință abia ai făcut-o, ca acesta să ducă banii într-un oraș îndepărtat unei terțe persoane. În schimb, nu reieșea din declarația senatorului cum se înseamnă de obicei tranzacția făcută sau cum se dă chitanță pentru bani; că nu ar exista obiceiul să se ceară chitanță de la cel căruia i s-au înmînat banii în îndepărtata localitate. Ar fi desigur ciudat dacă ai spune celui ce se oferă să ducă banii: „Se poate întîmpla să te atace hoții, voi depune banii la bancă și îi voi trimite prietenului meu prin cec".

Sprijinindu-se pe declarația lui Mister Dilworthy, garantată de „cinstea sa de senator", comisiunea dădu verdictul că „nu s-a dovedit a se fi oferit sau primit mită". Verdictul a exonerat indirect și pe Noble, făcîndu-l să scape de pedeapsa legală.

Comisiunea înaintă raportul ei Senatului, care purcese la discutarea raportului, în vederea acceptării lui. Un senator, ba chiar mai mulți, declarară că respectiva comisiune nu și-a îndeplinit datoria. Ea a dovedit că individul acela, Noble, nu este vinovat cu nimic și nu a propus nici o sancțiune. Dacă raportul va fi acceptat, Noble va fi nepătat și liber să se laude cu isprava lui. Aceasta va constitui un îndemn pentru orișice canalie ca să insulte Senatul Statelor Unite și să atenteze fără teamă de pedeapsă la reputația sacră a membrilor săi. Vechea și glorioasa demnitate a Senatului cere să se dea un exemplu, prin nimicirea acestui individ, Noble.

Un senator mai în vîrstă se ridică și susținu un alt punct de vedere. Era un om de modă veche, vetust și paradit; un om care trăia încă în păienjenișurile trecutului și depășit de spiritul vremii. El spuse că pasămite ar fi o ciudată neînțelegere a cazului. Gentlemenii păreau foarte dornici să mențină onoarea și demnitatea Senatului.

Se putea oare face aceasta, trăgînd la răspundere pe un biet aventurier pentru că încercase a prinde în capcană pe un senator, ca să-i dea mită? Nu ar fi oare o cale mai dreaptă aceea de a se descoperi mai întîi dacă senatorul putea fi ispitit la o faptă atît de rușinoasă, și apoi să fie judecat? Bineînțeles că da. Actualmente, singura preocupare a Senatului era să-l apere pe senator și să-l ferească de anchetă. Singura cale de a susține totuși onoarea Senatului este de a avea în sînul său numai senatori cinstiți. Dacă acest senator se lăsase ispitit și dăduse mită, el este un om pătat și imediat trebuie dat afară din Senat. De aceea bătrînul dorea ca senatorul să fie anchetat, iar ancheta să fie făcută cu toată seriozitatea fără să se mai umble cu fofîrlica. Vroia să cunoască adevărul. În ceea ce îl privește, bătrînul senator era convins că vina senatorului Dilworthy fusese stabilită fără nici o umbră de îndoială, și socotea că Senatul săvîrșește un lucru rușinos și mișelesc, mușamalizînd acest caz și evitînd consecințele. Dacă senatorii doresc tovărășia unui astfel de om, înseamnă că ei recunosc a fi de o teapă cu el și nu sînt, prin urmare, dezonorați de prezența lui. Cerea o severă cercetarea cazului senatorului Dilworthy și, dacă va fi nevoie, cercetările să continue în apropiata sesiune extraordinară. Nu se putea cocoloși afacerea aceasta sub pretextul lipsei de timp.

Drept răspuns, un onorabil senator ceru să se închidă dosarul și să se accepte raportul comisiunii, adăugînd mai mult în bătaie de joc, că cu cît se agită chestiunea, cu atît va fi mai rău pentru agitator. Nu tăgăduia că îl socotea pe senatorul Dilworthy vinovat — ei și ce-i dacă-i vinovat? Este oare un caz atît de extraordinar? Cît despre el, chiar dacă se-

natorul ar fi vinovat, nu credea că prezența sa în cele cîteva zile cît mai ținea sesiunea, ar putea contamina Senatul. (Acest răspuns plin de umor, fu primit cu admirație și zîmbete, deși răspunsul nu era cu totul nou, fiind deja folosit în Senat cu o zi sau două înainte de către un general din Massachussetts cu prilejul unor dezbateri la care s-a propus îndepărtarea unui membru care își vînduse votul pe bani.)

Senatul recunoscu că în cele cîteva zile rămase pentru sesiune nu putea fi contaminat de prezența senatorului Dilworthy și astfel acceptă raportul comisiunii, trecînd peste acest incident mărunt.

Mister Dilworthy își ocupă locul său în Senat pînă în ultimul ceas al sesiunii. El declară că se află acolo ca apărător al poporului și nu stă în obiceiul său să trădeze pe oamenii care au avut încredere într-însul. El va rămîne la postul său pînă la ultima suflare.

El a luat cuvîntul și și-a dat pentru ultima oară votul ca să susțină o măsură ingenioasă, propusă de generalul din Massachussetts, prin care se dubla salariul președintelui, iar fiecare membru al Congresului primea cîteva mii de dolari în plus, pentru o muncă deja făptuită, pe baza unui contract, adică după ce munca fusese plătită și se dăduseră chitanțe pentru banii primiți.

În statul său, prietenii senatorului Dilworthy i-au organizat o primire grandioasă și după ovații i-au făcut cunoscut că încrederea și dragostea lor față de dînsul nu puteau fi în nici un chip umbrite de persecuțiile la care fusese supus și că, dimpotrivă, ei îl socoteau destul de bun pentru dînșii.[1]

---

[1] Cele șapte mii de dolari, pe care mister Noble i-a lăsat — o dată cu expirarea legislaturii — statului său, au fost depuși într-un safe, urmînd să fie solicitați de posesorul lor legal. Senatorul Dilworthy a încercat să reintre în posesia banilor prin mijlocirea protejatului său — embrionul acela de bancher — dar întrucît nu a putut prezenta vreun act sau vreo dovadă prin care să-și susțină cererea, încercarea a dat greș. De unde se poate trage folositoarea morală: „Dacă dai bani ca să fondezi o bancă, ia chitanță!"

ÎNSEMNĂRI ZILNICE, AFORISME, CÎTEVA DEFINIȚII

Senator: om care face legi la Washington, în intervalele de timp cînd nu se află la închisoare pentru delicte de drept comun.

Slujitorii poporului: persoane alese în posturile lor pentru a lua mită.

Buletin de vot: singurul soi de marfă care se poate negocia fără brevet.

Cititorule, închipuiește-ți că ești un idiot. Și acum închipuiește-te membru al Congresului american. De altfel mă repet...

Probabil că nu ar fi greu de dovedit, cu faptele și cu cifrele în mînă, că nu există vreo rasă specifică de răufăcători, cu excepția membrilor Congresului S.U.A.

Afaceristul politic Bill Stiles, reușind a face ca în Camera legislativă a statului său să fie ales pentru senat candidatul... se plîngea de imoralitatea legiuitorilor americani. „Pur și simplu, rămîi trăsnit — a zis el — cînd te gîndești cît este de greu să găsești oameni cinstiți care, o dată ce ți s-au vîndut, să rămînă ai tăi."

*

În legătură cu moartea unuia din conducătorii lui Tammany-Hall, Twain a rostit celebra sa frază:

„Am renunțat să iau parte la înmormîntare, însă am trimis o scrisoare politicoasă, în care am arătat că salut această măsură din tot sufletul".

*

N-am ce spune, nobil sistem politic, acela în care nu este confirmat un om ca P. Dane, iar unul ca Jones, din poliția judiciară, mijlocitor în afaceri necurate, este făcut senator!

*

Priviți lista:

Polkin, Taylor, Pierce și Tilden[1], cel care era cît pe-aci să fie ales, pe care-l așteaptă judecata pentru escrocherii în plata impozitelor. Jumătate din țară a votat pentru el.

Acest Congres mediocru este o adunătură de ignoranți și de afaceriști. O bandă de șantajiști și de hoți.

*

Partidele politice, care sînt nemulțumite de partidul care guvernează, pentru că el a pus mîna pe toate locșoarele și le-a împărțit calde-călduțe aderenților săi, îmi amintesc de lupul care a văzut pe ciobani mîncînd carne de oaie și a zis: „Desigur, voi aveți dreptul să faceți așa ceva, dar ce tevatură ar fi fost dacă m-aș fi ospătat eu?"

*

După cît se pare, unii se socotesc a fi cetățeni ai partidului republican, crezînd că în aceasta constă patriotismul — și încă un patriotism de înaltă clasă. Eu prefer să fiu cetățean al Statelor Unite.

*

O trăsătură caracteristică americanilor este grosolănia. Noi sîntem o națiune de grobiani. În această

[1] James Polik, președintele S.U.A. (1845—1849); Zachary Taylor, președintele S.U.A. (1849—1850); Franklin Pierce, președintele S.U.A. (1853—1857); Samuel Tilden — candidat la președinția S. U.A. în alegerile din 1877 (n. t.).

privință, am progresat mult înainte sau înapoi, sau într-o parte — față de toatecelelalte națiuni, atît cele primitive, cît și cele civilizate.

Sîntem numiți națiune de inventatori, însă și alte națiuni inventează. Se zice că sîntem o națiune de lăudăroși, dar și alte națiuni se laudă. Tot noi sîntem numiți națiune energică, însă și alte națiuni sînt energice. Numai în privința lipsei de politețe, a relei creșteri și a grosolăniei, ne aflăm mai presus de orice concurență — lipsindu-ne informațiile din iad.

*

În comitetul misiunilor creștine pentru străinătate:
— Am salvat sufletul unui turc.
— Cît a costat?
— Două milioane de dolari.
— Merita cheltuiala?
În guvernul Statelor Unite:
— Am ucis o sută de indieni.
— Cît a costat?
— Două milioane de dolari.
— Pentru banii aceștia le puteați asigura studii superioare.

*

Ce frumos că America a fost descoperită, dar ar fi fost și mai frumos dacă ea nu ar fi fost văzută și s-ar fi trecut pe lîngă ea.

*

Fragment din cuvîntarea pe care Mark Twain se pregătea să o țină la întoarcerea din insulele Haway:

Acum optzeci sau nouăzeci de ani, populația băștinașă a insulelor Haway era de patru sute de mii de oameni, iar poporul trăia în libertate și belșug. Veniră însă oamenii albi și aduseră comerțul, cultura, bolile complicate, civilizația și tot felul de pacoste, în urma cărora nenorociții de băștinași începură să

moară cu o repeziciune așa de uimitoare, încît după patruzeci-cincizeci de ani, în loc de patru sute de mii rămaseră doar două sute de mii. Atunci albii dublară binefacerile instrucțiunii (culturii etc.). Era ca și cum într-o comunitate, care nu a fost niciodată vaccinată împotriva variolei, s-ar fi introdus vărsatul negru. Acum, vor fi suficiente numai cîteva focare de cultură pentru ca să se isprăvească, cu siguranță, cu întregul popor! El este osîndit la moarte și nu ne îndoim că în decursul viitoarei jumătăți de secol va dispare cu desăvîrșire de pe fața pămîntului.

*

Toată lumea creștină alcătuiește un lagăr militar. În unele țări săracii sînt duși la înfometare prin cursa monstruoasă a înarmărilor, pusă la cale de respectivele guverne, pentru a se apăra de alte puteri iubitoare de Hristos și pentru ca, o dată cu aceasta, să apuce orice fărîmă de teritoriu scăpat de sub supravegherea vecinului mai slab.

*

Fragment nepublicat dintr-o cuvîntare pe care Mark Twain a vrut să o țină la adunarea Crucii Roșii.

Salutări secolului al XX-lea din partea secolului al XIX-lea. Salutările le trimite familia puterilor europene, care se întoarce murdărită, amărîtă și fără cinste din raidurile sale piratești asupra Kiao-Ciao-ului, Manciuriei, Africii de sud și Filipinelor. Sufletul îi este plin de mîrșăvie, buzunarele doldora de profituri, gura plină de cuvinte fățarnice și viclene. Să i se dea săpun și un prosop, dar să i se ascundă oglinda

*

Note din jurnal

„...Noi însă credem sincer că omul, care trăiește pe acest mic pămînt, după esența sa și după posibilitățile sale, este ființa cea mai înaltă dintre toate

creaturile pămîntului — prima iubire a lui Dumnezeu și prima lui bucurie." *(Chicago Interior*, organ al bisericii presbiteriene).

Pe naiba! Sincer vorbind, eu însumi cred uneori astfel, chiar și cînd sînt treaz. Dar dacă am băut, chiar și aceste cuvinte puternice pălesc în fața simțămintelor mele, cînd, ținîndu-mă ca să nu cad, îmi fac singur cu ochiul în oglindă și îmi zic că sînt scrise despre mine!

Ba, cînd mă pasionez de istorie, trebuie să mărturisesc că nu există desfătare mai mare pentru mine decît să urmăresc pe „prima iubire a lui Dumnezeu și prima lui bucurie" prin toate ungherele micului nostru glob pămîntesc și să o observ în acțiune. Sub ochii mei, omul, „prima iubire și prima bucurie a lui Dumnezeu", progresează și iar progresează, progresează neîncetat, se ridică tot mai sus și mai sus, fie cu ajutorul inchiziției, fie cu ajutorul terorii, fie arzînd ereticii pe ruguri în decurs de opt sute de ani, fie punînd la cale noaptea sfîntului Bartolomeu, fie sădind iadul și civilizația în China, fie întărind și mărind infernul și civilizația la sine acasă, printr-o armată de milioane de suflete și de o mie de vase militare; și iată-l ajuns pînă în vremurile noastre și eu tot nu-mi pot lua privirea de la el. Și îl văd cum s-a întins pe toată pagina ziarului de azi și cum înhață în Congres, înhață în Albany, înhață în New York și Saint Louis, înhață peste tot, linșează pe nevinovați, se îneacă cu fraze ipocrite, gras, puturos, scîrbos, dar rămînînd, ca și mai înainte, „ființa cea mai înaltă dintre toate creaturile Pămîntului, prima iubire a lui Dumnezeu și prima lui bucurie". Atuncea jubilez și mai tare și mă bucur că bucuria lui Dumnezeu sînt eu!

*

Fragment nepublicat din pamfletul O grandioasă procesiune internațională:

La ora stabilită, procesiunea porni la drum prin toată lumea, în ordinea următoare:

Secolul al douăzecilea. Ființă tînără, blondă, beată și destrăbălată. O duce în brațe Satana. Drapel cu inscripția: „Înhață tot ce poți! Ce-ai înhățat, nu-i mai da drumul!" În cortegiul de onoare — monarhi, președinți, granguri de la „Tammany-Hall", tîlhari, acaparatorii pămîn- turilor altora, ocnași — toți în veșmintele corespunzătoare și cu emblemele profesiunii.

Creștinismul. Ființă mătăhăloasă, cu hainele fîlfîinde, îmbibate de sînge: pe cap poartă o coroană de aur cu spini, în ácele cărora sînt înfipte capetele însîngerate ale patrioților, care și-au dat viața pentru patrie: buri, boxeri, filipini. Într-o mînă, Creștinismul ține o prăștie, în cealaltă evanghelia, deschisă la versetul: „Ajută pe aproapele tău". Din buzunar iese gîtul unei sticle cu eticheta: „Noi purtăm darurile civilizației". La gît poartă o salbă din cătușe și șperacluri, de care se servesc hoții. Crima și Fățărnicia sprijină Creștinismul de subsuori.

Drapel cu deviza: „Iubește averea aproapelui ca pe tine însuți!"

Emblemă — un steag negru.

Suită de onoare — misionari și soldați germani, francezi, ruși și englezi cu prăzile respective.

*

Am cumpărat niște insule de la un proprietar fictiv și, făcînd pe prietenii dezinteresați, am atras în capcană un popor slab, încrezător în noi și l-am prins într-însa; am trădat pe un oaspete de cinste al țării noastre, cînd acesta a devenit inutil și l-am izgonit în munți; am pus mîna pe imensul arhipelag al Filipinelor, ca și cum ar fi fost într-adevăr al nostru; am sugrumat mii de băștinași și i-am îngropat; am călcat cîmpurile acestor oameni, le-am ars așezările și am lipsit de adăpost văduvele și copiii, rămași orfani; am osîndit la surghiun și la suferință sute de

patrioți nedoriți, iar restul de zece milioane de filipinezi au fost robiți cu ajutorul „asimilării voluntare" (cum o numesc acuma fățarnicii noștri mușchetari). Am primit în posesie trei sute de ibovnice și alți sclavi ai asociatului nostru, sultanul zulus și am înălțat deasupra tuturor acestor trofee de pirați steagul nostru de pază.

Și așa, grație proniei cerești (cuvintele acestea nu îmi aparțin, ci sînt ale guvernului!), Statele Unite sînt acum o putere mondială. Iar noi sîntem mulțumiți și mîndri de aceasta: în sfîrșit, am căpătat și noi, în ultimul rînd, un locșor printre marile națiuni. Este drept, din scaun cam ies cuiele. În orice caz, noi ne vom preface că sîntem mulțumiți și mîndri. N-ai ce face, altă soluție nu există. Trebuie să păstrăm un aer important — căci lumea se uită la noi! Sîntem o putere mondială și nu o mai putem ascunde — așadar, trebuie să ne păstrăm reputația.

*

Monarhia, sub orice formă, este o jignire adusă omenirii.

*

În toate țările monarhice, prima poruncă trebuie să fie: răscoala, a doua tot răscoala și a treia și toate celelalte porunci, în orice țară monarhică, trebuie să fie: răscoala împotriva bisericii și a statului.

*

Nu mai încape îndoială că americanul este cel mai zelos în a face temenele în fața capetelor încoronate și a aristocrației de sînge și că încearcă o imensă plăcere în a se tîrî pe burtă dinaintea lor. Nu toți americanii se comportă astfel, dar dacă unul s-a apucat de o asemenea treabă, este cu neputință să-i faci concurență.

*

Ca și aiurea, biserica se menține atît de statornică în Anglia, pentru că ea este dușmanul progresului și

îi pune tot felul de stavile în cale. De îndată ce progresul învinge, însă, ea se grăbește a socoti această izbîndă printre meritele sale.

Tot ceea ce biserica blestemă — trăiește; toate, la care ea se împotrivește — înfloresc. De pildă: lupta împotriva sclaviei și învățătura despre evoluție.

*

Fără tăgadă, creștinismul va exista pe pămînt și peste o mie de ani, în chip de sperietoare, la muzeu.

*

Ca dovadă a nemuririi sufletului se înfățișează faptul că nenumăratele mulțimi de oameni cred în această nemurire. Dar ele credeau cu tot atîta strășnicie, că pămîntul este plat.

*

Satana (sosind din nou, nemulțumit): Nenorocul vostru, locuitori ai orașului Chicago, este faptul că voi vă socotiți oamenii cei mai de seamă din iad; de fapt, sînteți pur și simplu mai numeroși decît oamenii de prin alte locuri.

*

La Jaipur, am făcut cîteva experimente de-ale lui sir John Lubbock[1] și am ajuns la aproape aceleași rezultate ca și dînsul. Apoi, am făcut cîteva experimente proprii. Ele au dovedit că furnica se descurcă cu o finețe uimitoare în problemele spirituale. Am construit patru temple în miniatură — o moschee musulmană, un templu indian, o sinagogă evreiască și o catedrală creștină și le-am pus pe un singur rînd. Apoi, am însemnat cu vopsea roșie cincisprezece furnici și le-am dat drumul. Ele fugeau înainte și

[1] John Lubbock, naturalist englez. A publicat lucrări despre obiceiurile insectelor. (1834—1913) (n. t.).

înapoi, se uitau în fugă la cele patru temple, însă nu intrau înăuntru. Apoi, am dat drumul la alte cincisprezece furnici însemnate cu albastru. Comportarea celor albastre nu s-a deosebit prin nimic de aceea a furnicilor însemnate cu roşu. Apoi, am poleit alte cincisprezece furnici cu aur şi le-am dat drumul printre celelalte. Rezultatul a fost acelaşi. Toate cele patruzeci şi cinci de furnici se agitau care încotro neobosite, se furişau printre temple însă nu intrau înăuntru. Din aceasta am tras concluzia că furnicile mele sînt în totul ferite de orice prejudecăţi religioase şi tocmai o asemenea premisă mi-era necesară pentru reuşita celui de al doilea experiment, de însemnătate mai mare. Am pus, apoi, cîte un pătrăţel de hîrtie albă în pragul fiecărui templu; pe hîrtiuţa din faţa moscheii am lipit o bucăţică de chit, pe hîrtiuţa din faţa templului indian — puţină smoală, pe hîrtiuţa dinaintea sinagogii am picurat terebentină, iar pe hîrtiuţa dinaintea catedralei creştine am pus o bucăţică de zahăr. Întîi, am dat drumul furnicilor roşii. Ele mirosiră şi respinseră chitul, smoala şi terebentina, iar asupra zahărului tăbărîră cu înflăcărare şi, se pare, cu sinceră convingere. După aceea, am dat drumul celor albastre şi ele făcură la fel ca şi cele roşii. După ele, eliberai pe cele poleite şi acestea repetară întocmai acelaşi mod de comportare. Faptul părea a dovedi în mod definitiv că furnicilor le sînt străine prejudecăţile religioase şi că ele sînt întotdeauna gata să prefere creştinismul celorlalte mari religii. Totuşi, pentru verificare, am ascuns din nou furnicile mele şi am pus chitul în catedrala creştină, iar zahărul în moschee. Apoi, am dat drumul la toate furnicile deodată, iar ele toate, ca nebunele, s-au aruncat asupra catedralei. Aceasta m-a umilit şi m-a mişcat pînă în adîncul sufletului. M-am dus în camera vecină ca să însemn observaţiunea mea; însă, întorcîndu-mă, am constatat că furnicile se lepădaseră de creştinism şi trecuseră la credinţa mahomedană. Am înţeles că mă grăbisem cu deducţiile mele şi am fost, firește, indignat şi ruşinat. Îmi urmai experimentul, dar eram departe de a mai avea atîta încredere

ca la început. Am pus aceeași bucată de zahăr într-un templu, apoi în altul și așa mai departe, pînă cînd ea trecu pe la toate, și constatai următoarele: în oricare din temple aș fi pus zahărul, furnicile treceau numai-decît la credința respectivă. Nu am mai avut nici o îndoială că în problemele religioase, furnica este opusul omului: omul năzuiește la găsirea unicei, adevăratei biserici, pe cînd furnicile caută pe aceea care are zahăr.

*

— Noi stăruim în dreptul nostru de a ne purta cu slujbașii noștri așa cum socotim că-i mai bine, a spus un magnat englez al căilor ferate.

La Johannesburg, conducătorul unei mari mine a spus:

— Noi nu numim pe negrii noștri robi, însă în fond ei sînt robi și intenționăm să păstrăm această situație și în viitor.

*

O dozare corectă a unui aforism: minimum de cuvinte, maximum de sens.

*

Pace, fericire, frăție între oameni — iată de ce avem nevoie pe lumea asta!

*

El are o încredere neștirbită în providență, proprie creștinului care are în mînă patruași.

*

De regulă este mai bine să meriți cinstirea fără să o capeți, decît să te bucuri de ea fără să o meriți.

*

Caută iubirea cu inima, nu cu capul.

*

Educația este totul. Piersicul a fost cîndva un migdal amar; conopida, o simplă varză cu studii superioare.

*

E trist să asculți o muzică fără cuvinte, însă și mai trist e să asculți muzică fără muzică.

*

Durerea o poți încerca în singurătate, însă bucuria, pentru a o cunoaște într-o măsură deplină, trebuie să o împarți cu altcineva.

*

Se socotește că iubirea sporește foarte repede, dar lucrurile nu se petrec de loc astfel. Nici un om nu este în stare a înțelege ce este adevărata iubire, dacă nu a trăit un sfert de veac în căsnicie.

*

Evitați pe aceia care încearcă să vă sape încrederea în voi înșivă. Această trăsătură este proprie oamenilor mici. Un om mare, dimpotrivă, vă va insufla sentimentul că și voi puteți ajunge mari.

*

Recuz pe critic, socotind că este nedrept. Scrie cu ură și cruzime, însă el ar putea să-mi obiecteze, în chip cu totul întemeiat: „Dacă vei citi lucrarea dumitale, peste zece ani, vei fi în totul de acord cu părerea mea!“

*

După ce ți-ai terminat cu un simțămînt de mulțumire articolul, numai de atunci înainte trebuie să

începi a-l scrie. Abia în acest moment ai căpătat o idee limpede și logică asupra a ceea ce voiai cu adevărat să spui într-însul.

*

Există trei metode sigure de a intra în grațiile unui scriitor. Iată-le în ordinea ascendentă:1) să-i spui că i-ai citit una din cărțile sale; 2) să-i spui că i-ai citit toate cărțile și 3) să-i ceri să te lase să-i citești manuscrisul noii sale cărți. Numărul 1 îi va insufla respect față de dumneata, numărul 2 îi va provoca simpatia, iar cu numărul 3 vei cuceri un loc în inima lui.

*

Numai acel umor va dăinui, care purcede din adevărul vieții. Puteți să-l faceți pe cititor să rîdă, însă aceasta este o îndeletnicire deșartă, dacă la rădăcinile operei nu stă iubirea de oameni.

Mulți nu pricep că umoristului i se cere un talent de a vedea, de a analiza, de a înțelege, egal cu acela necesar autorilor de cărți serioase.

*

Miop ca redactorul care ștergea cu vîrful nasului ceea ce scrisese cu penița.

*

Zgomotul nu dovedește totuși nimic: cîteodată găina face un biet ou și cotcodăcește ca și cum ar fi ouat o planetă întreagă.

*

Spiritul și umorul — dacă există vreo deosebire între ele, aceasta este numai în timp: ca fulgerul și lumina electrică. Amîndouă sînt, vădit, din același

material, însă spiritul este o izbucnire vie, instantanee și nu lipsită de primejdie, pe cînd umorul face pozne și se desfată cu înflorirea subiectului.

*

Cînd te îndoiești, spune adevărul.

*

Spune adevărul, și atuncea nu va trebui să mai ții minte nimic.

*

Cînd așteptăm un lucru foarte multă vreme și, în sfîrșit, se petrece, pare ceva neașteptat.

*

Cea mai bună metodă de a te îmbărbăta este de a îmbărbăta pe altul.

*

Cineva îi cerea socoteală, cu multă asprime, unui prieten: „Nu ți-e rușine, de cincisprezece ani n-ai spus nevestei tale nici măcar un cuvîntel. Cum poți îndreptăți această purtare?“ Nenorocitul răspunse: „N-am vrut s-o întrerup“.

*

Ploaia, precum se știe, nu alege; ea cade cu aceeași putere și peste cei drepți și peste cei păcătoși. Dacă mi s-ar fi încredințat cîrmuirea ploilor, atunci pe cei drepți i-aș fi stropit ușurel și mîngîietor, dar dacă aș fi ajuns în stradă pe vreun păcătos, l-aș fi potopit din cap pînă în picioare.

*

În 1906, Mark Twain a asistat la o întrecere de biliard și fiind rugat să o istorisească, zise următoarele:

Pasiunea pentru biliard a stricat pînă la urmă firea mea angelică. Demult, demult, cînd eram un

biet reporter în Virginia City, îmi luam întotdeauna ca parteneri niște fraieri, pe care era ușor să-i bat.

O dată, sosi în orașul nostru un necunoscut și deschise o sală de biliard. Mă uitai la el fără de vreun interes deosebit. El îmi propuse să jucăm o partidă și îi răspunsei:

— De acord, haidem.

— Rostogoliți puțin bilele, vreau să văd cum jucați, mă rugă el.

Îi îndeplinii rugămintea; după aceasta, îmi zise:

— Voi fi absolut cinstit: înțeleg să joc cu dumneavoastră cu mîna stîngă.

Aceasta m-a mișcat foarte mult. Omul era șpanchiu, roșcat, pistruiat și mă hotărîi să-l învăț minte. Așeză prima bilă și termină tot jocul, fără a mă lăsa să-mi vin în fire — stăteam și frecam cu cretă tacul de biliard. Jumătatea mea de dolar trecu în buzunarul său.

— Dacă jucați astfel cu mîna stîngă — zisei eu — e interesant cum veți fi jucînd cu dreapta?

— Cu dreapta nu știu să joc, răspunse el. Sînt stîngaci.

*

Să trăim în așa fel, încît pînă și dricarului să-i pară rău cînd avem să murim.

*

Din mila Domnului, noi cei din America, am căpătat trei daruri neprețuite: libertatea cuvîntului, libertatea conștiinței și înțelepciunea de a ne abține să le folosim.

*

Numai morții au libertatea cuvîntului. Numai morților le este îngăduit a zice adevărul. În America, la fel ca pretutindeni, libertatea cuvîntului este dreptul exclusiv al morților.

UN CUVINT DE ÎMBARBATARE CĂTRE EXILAȚII NOȘTRI RUȘINAȚI

(1898)

...Ce părere ai despre țara noastră acum? *Ce zici de înfățișarea pe care și-o croiește în ochii lumii întregi? În ce mă privește, mie mi-e rușine. (Extras dintr-o lungă și înfăcărată scrisoare, trimisă de un exilat de bună voie, membru al coloniei americane din Paris.)*

Prin urmare, ți-e rușine! Mă tot gîndesc ce anume a putut pricinui această nobilă atitudine spirituală și această vie revărsare de sarcasm. După cît se pare, ți-e rușine să privești Europa în față; ți-e rușine de numele de american; ți-e rușine în prezent de naționalitatea ta. În lumina unor observații, pe care un american mi le-a făcut aici, la Viena, socotesc că ți-e rușine pentru următoarele motive:

1. Ne amestecăm în treburi care nu ne privesc și la care nu avem dreptul a ne amesteca; ne amestecăm în afacerile particulare ale unei națiuni surori; împietăm asupra drepturilor ei sacre de a proceda cum dorește în chestiunile ei personale, fără a da socoteală nimănui.

2. Facem aceasta sub un rușinos pretext de umanitarism.

3. O facem cu scopul de a pune mîna pe Cuba, justificarea distinctă și formală cuprinsă în ultimatum apărînd ca un artificiu extrem de șubred și ușor de recunoscut, atît de fiecare dintre noi cît și de Europa virtuoasă.

4. În sfîrșit, ți-e rușine de toate acestea pentru că ele constituie o purtare nouă, mîrșavă, brutală și necinstită; și pentru că Europa, neavînd parte pînă acum de experiența unor asemenea lucruri, este înspăimîntată de ele și nu ne mai poate respecta și nici nu se mai poate asocia cu noi.

Brutali, mîrșavi, necinstiți? Noi? Hoți de pămînturi? Oameni care varsă sînge nevinovat? Noi? Trădători, care-și calcă cuvîntul dat? Noi? Vom pierde respectul Europei din pricina acestei noi și respingătoare purtări?

Am putea oare pierde respectul Franței? Oare purtarea noastră necavalerească poate supăra acea națiune, a cărei existență se datorează doar unei tinere fete, plină de bravură, care a salvat-o, cînd mișeii săi o pierduseră? O națiune, care a părăsit-o pe curajoasa fată, ca un singur om, în clipa primejdiei? Oare vicleanul nostru atac asupra unui popor lipsit de apărare poate indigna națiunea, care a contribuit la istoria omenirii cu ziua Sfîntului Bartolomeu? Oare atitudinea noastră necruțătoare poate jigni într-adevăr sensibilitatea acelei națiuni, care ne-a dat privilegiul să citim despre Regimul Terorii? Oare amestecul nostru inuman în afacerile particulare ale unei țări surori rănesc sentimentele poporului, care a trimis pe Maximilian în Mexic? Oare procedeele noastre meschine și grosolane pot indigna într-adevăr poporul acela greu de mulțumit, care a trimis pe un om nevinovat (Dreyfus) într-un iad al oamenilor vii, acoperind mîrșăvia celui vinovat și expunîndu-l la tot soiul de jigniri pe Emile Zola, cel mai demn și curajos om din toată Franța?

Am putea oare pierde respectul Spaniei? Oare contemplă ea cu tristețe, în prezent, măreața-i istorie spre a o compara cu intervenția noastră vicleană și neîmblîn-

zită — cu istoria noastră ruşinoasă, cuprinzînd prădăciuni în străinătate, demonstraţii de fals umanitarism şi anihilarea unor popoare slabe şi cuminţi? Nu-şi aminteşte ea oare cu mîndrie cum l-a trimis înapoi în ţară pe Columb, în lanţuri; cum a robit jumătate din neprimejdioasele piei-roşii, iar cealaltă jumătate a dus-o la groapă, fără a cruţa măcar o singură viaţă; cum a jefuit şi măcelărit blînda rasă a incaşilor şi apoi, atrăgînd în cursă cu mărinimoase făgăduieli pe Inca, l-a ars pe rug; cum a scăldat Lumea Nouă în sînge, dobîndind pe bună dreptate renumele de: Naţiunea care lasă urme de sînge pe oriunde calcă; cum a izgonit pe toţi evreii din Spania, într-o singură zi, îngăduindu-le să-şi vîndă averea, dar interzicîndu-le de a lua cu ei vreun ban din ţară; cum a ars mii şi mii de eretici pe rugurile din pieţele publice, generaţii după generaţii, în prezenţa regilor şi a preoţilor ei, care priveau execuţiile ca un spectacol sărbătoresc; cum Sfînta ei Inchiziţie a importat iadul pe pămînt; cum ea cea dintîi a instituit inchiziţia şi a fost cea din urmă care a renunţat la inchiziţie — şi aceasta numai fiindcă a fost silită a o face; cum şi astăzi încă ea îşi torturează prizonierii, fără ca timpul ce s-a scurs să-i fi îmblînzit firea; cum, cu vechea şi neschimbata ei pasiune pentru chinuiri şi sînge, continuă să adune în arene doamne, domni şi preoţi, care urmăresc cu nesaţ un taur aţîţat şi hărţuit şi un cal împuns, tîrîndu-şi măruntaiele pe pămînt; cum ducele de Alba — acel personaj incredibil, care supravieţuieşte peste toate strădaniile Spaniei de a se civiliza — reînvie în persoana generalului Weyler, astăzi cel mai idolatrizat personaj în Spania — şi cum vedem sute de mii de femei şi copii, care sînt fără nici o milă închişi în ţarcuri ca să moară de foame?

Oare vom pierde cu adevărat respectul Spaniei? Nu există nici un mijloc de a scăpa de această pacoste — ori, dimpotrivă, de acest compliment? Urmează să pierdem respectul ei pentru că am făcut prin ultimatumul nostru o făgăduială pe care Spania crede că o vom nesocoti? Sau poate, între timp, încearcă ea

să-şi amintească de vreo făgăduială pe care întîmplător a respectat-o?

Este cu adevărat Mincinosul Oficial al Europei tulburat de moravurile noastre? Scumpe amice din Paris, iei oare în serios zilnicele observaţii ale unei gazete şi ale unui orator despre „această nobilă naţiune, cu o glorioasă istorie"? Aceste cuvinte sînt doar o amabilitate, un simplu act de caritate faţă de un popor care trece vremelnic printr-o pasă rea. Nici gazeta, nici oratorul nu cred ce spun. Cînd zic ce zic, ei fac cu ochiul.

Spuneai că ţi-e ruşine. Să nu-ţi fie ruşine, nu-i cazul.

PIATRA DE LA PLYMOUTH ȘI PĂRINȚII PELERINI

— Cuvîntare rostită la banchetul „Societății Noua Anglie" din Philadelphia —

1901

Vreau să încep cu un protest. Am tăcut mulți ani; dar tăcerea noastră nu a fost suficient îndreptățită. Cum v-a venit să-i sărbătoriți pe acești oameni, înaintașii noștri, acest trib puritan venit încoace pe „Mayflower"?[1] De ce să-i sărbătorim? Scuzați-mă: gentlemanul din stînga îmi face cunoscut că sărbătoriți nu pe părinții pelerini, ci debarcarea lor lîngă piatra din Plymouth, la 22 decembrie 1620. Așadar, sărbătoriți debarcarea lor! Știți, dacă primul motiv îmi părea ceva efemer, cel de al doilea este încă și mai imponderabil; primul poate fi asemuit cu o foiță de țigară, cu o foiță de cositor, cu o bășică de pește, cel de al doilea mai subțire decît cea mai subțire foiță de aur. Așadar, se sărbătorește debarcarea? Dați-mi voie să vă întreb: ce-ați găsit așa de remarcabil în această debarcare? Să nu uităm că acești pelerini au rătăcit timp de trei sau patru luni pe ocean. Iarna era

[1] „Părinții pelerini" au fost o congregație de calviniști englezi, care au întemeiat colonia din Plymouth, Massachussetts, la 11(22) decembrie 1620. Persecutați în Anglia, deoarece nu recunoșteau supremația eclesiastică a regelui și doreau să-și aibă o biserică a lor, independentă de cea oficială, „Părinții pelerini" s-au stabilit mai întîi în Olanda și apoi, în număr de o sută doi, au pornit pe corabia *Mayflower* spre America. După grele peripeții, au debarcat în toi de iarnă pe țărmul Massachussettsului (n. t.).

în toi, iar la capul Cod era un frig de crăpau pietrele. Aveau ei altceva mai bun de făcut decît să debarce? Dacă, dimpotrivă, nu ar fi debarcat, atunci dumneavoastră ați fi avut temeiul să relevați acest lucru cu toată pompa cuvenită. Într-adevăr, omenirea n-ar fi uitat pentru nimic în lume un asemene act de măreț patriotism. Dacă ați fi fost *dumneavoastră*, gentlemeni, în locul lor, presupun că nu ați fi coborît pe țărm! Oricum, nu aveți nici cel mai mic drept de a sărbători pe strămoșii dumneavoastră pentru calități pe care ei nu le-au dovedit, ci doar vi le-au lăsat ca moștenire.

Va să zică, a sărbători debarcarea puritanilor, a te strădui să prezinți acest act simplu și firesc drept ceva neobișnuit, vrednic de minunare, entuziasm și tămîiere, la aceste orgii anuale ce se țin de două sute șaizeci de ani încoace — dar și pe un cal — drace! — și pe un cal l-ar fi tăiat capul să ajungă la mal! Un cal...

Îmi cer încă o dată iertare: gentlemanul din dreapta afirmă că ne-am adunat aici nu numai în amintirea debarcării părinților pelerini, ci și în amintirea lor înșiși. O asemenea divergență în idei este caracteristică pentru rasa noastră, încăpățînată și neîndupleacată. Căci la voi, la Boston, nu sînteți de acord niciodată și în nimic! Totuși, este interesant să aflăm: de ce v-ați adunat aici și țineți să-i sărbătoriți pe pelerini? Nu este nici o taină că acești gentlemeni aveau un caracter dificil. Sînt gata să recunosc că ei erau mai buni, mai mărinimoși și mai drepți decît contemporanii lor din Europa. Sînt gata să recunosc că erau mai de treabă decît înaintașii lor. Ei și? Asta nu zice nimic. Întotdeauna oamenii au propășit. Dumneavoastră sînteți mai buni decît părinții și bunicii dumneavoastră (este prima oară în viața mea cînd jignesc așa de tare memoria celor morți; de obicei, socot necuviincios acest lucru). Da, acei dintre dumneavoastră care n-au stat la închisoare — dacă se vor găsi și din aceștia în sală — sînt oameni mai buni decît părinții lor. Dar poate fi faptul acesta un motiv destul de serios ca să organizați chefuri anuale, în

cinstea dumneavoastră înșivă? În nici un caz! Așadar, repet: Părinții-pelerini au avut un caracter dificil, ei își păzeau fără succes interesele, iar în ce privește pe înaintașii altor oameni, pe aceia, pur și simplu, îi exterminau. Eu sînt un bădăran din statul de frontieră Missouri[1] care apoi, cu anii, m-am transformat într-un yankeu din Connecticut. În mine se unește morala din Missouri și cultura Connecticutului. Aceasta este, gentlemeni, combinația ideală! Dar unde sînt înaintașii mei? Pe cine să sărbătorim? De unde să-mi aflu inițiala materie primă?

Primul meu strămoș american a fost, gentlemeni, un indian, un vechi indian. Strămoșii voștri l-au jupuit de piele și eu am rămas orfan. Strămoșii mei de mai tîrziu au fost quakerii William Robinson, Marmaduk Stevenson[2] și alții. Frăția voastră i-a izgonit din sînul ei pentru convingerile lor religioase, amenințîndu-i cu moartea, dacă s-ar întoarce. În fond, strămoșii voștri, netemîndu-se de primejdiile unei călătorii pe mare, nici de clima aspră și de o natură sălbatică, și-au părăsit așezările pentru a dărui fiecărui om, pe acest continent necuprins, binele cel mai prețios și mai înalt — libertatea de a mărturisi orice credință, după cum îl îndeamnă conștiința; și strămoșii voștri nu aveau de gînd a îngădui unor quakeri schismatici să-i tulbure în atingerea acestui scop. Strămoșii voștri au rupt pentru secole lanțurile sclaviei politice și au dat drept de vot tuturor locuitorilor acestei țări întinse, fără nici o excepție. Fără excepție, dacă nu-i socotim pe aceia care nu țineau de biserica lor puritană ortodoxă. Strămoșii voștri — fie ei și cu un caracter dificil — ne-au dat libertatea religiei, adică libertatea de a mărturisi credința după prescripțiile lor, precum și libertatea politică — libertatea de a vota așa cum ordonă biserica. Și iată că,

---

[1] Statul Missouri era, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, partea cea mai apusană a teritoriului S.U.A. (n. t.).

[2] Quakeri — secta religioasă, înființată pe la 1650, care respinge ritualul exterior al bisericii. William Robinson și Marmaduk Stevenson au fost animatorii quakerismului printre coloniștii americani din sec. al XVII-lea (n. t.).

eu, orfan nenorocit, stau înaintea domniilor voastre și mă străduiesc, pe măsura puterilor mele, să vă ajut să le preaslăviți cum se cuvine memoria.

Din neamul meu mai făcea parte și Elisabeth Hutton din secta Quakerilor. Înainte de a-și da ultima suflare, se pare că strămoșii au convins-o să se răzgîndească și au primit-o în sînul sfintei biserici; putem presupune așadar că, după moarte, ea s-a dus în același loc unde s-au dus și ei. Păcat, căci era o femeie tare bună! Roger Williams[1] a fost, de asemenea, strămoșul meu. Nu-mi amintesc exact ce pedeapsă au născocit pentru el străbunii voștri, știu doar că l-au izgonit în Rhode Island și apoi, înțelegînd desigur că aceasta este o cruzime prea mare, li s-a făcut milă și l-au ars pe rug. Într-adevăr, dificil caracter mai aveau strămoșii voștri! Și toate vrăjitoarele din Salem au fost printre străbunicile mele. Rudele voastre le-au dat jeratic! Cu ajutorul asupririlor morale și al spînzurătorilor, strămoșii voștri și-au dus pînă la capăt și în mod strălucit misiunea, încît de atunci, adică de o sută optzeci și nouă de ani, în familia noastră n-a mai apărut nici o vrăjitoare și aproape că nici n-am mai avut de-a face cu spînzurătoarea.

Primul sclav adus de strămoșii voștri, din Africa în Noua Anglie, a fost o rudă de-a mea, da, da, eu sînt o corcitură, extrem de pestriță și interesantă; eu nu pot fi colorat într-o singură săptămînă ca orice lulea falsă din spumă de mare. Pentru culoarea pielii mele și-au depus strădaniile opt generații de oameni! La timpul cuvenit, am căpătat un număr imens de rude; oameni pe care îi cumpăram, îi schimbam, îi căpătam pe drept și pe nedrept, trăind fără griji. Deodată, cu nestatornicia inerentă tribului vostru, le-ați declarat război și mi i-ați răpit pe toți. Și iată că am rămas din nou orfan și singur și nici o picătură din sîngele meu nu mai curge în vinele vreunei ființe vii, care să fie sortită vînzării.

---

[1] Roger Williams — cunoscut adversar al dominației bisericii puritane în America, susținător al separației dintre stat și biserică și al toleranței religioase (secolul al XVII-lea) (n. t.).

Prieteni, ascultați-mă și îndreptați-vă! V-o cer nu pentru binele meu, ci pentru al vostru! Dizolvați toate aceste „societăți ale Noii Anglii“, aceste focare de vorbărie entuziastă, de slăvire și de laude nemăsurate! Dacă veți continua tot așa, va sosi ziua cînd vi se va schimba caracterul vostru drept și veți preface smerenia voastră în trufie. Opriți-vă cît nu-i prea tîrziu, cît mai aveți măsură în judecarea strămoșilor voștri. Vă rog cu toată căldura puneți la cale o licitație și vindeți piatra din Plymouth! Părinții-pelerini au fost oameni simpli, neștiutori. Pînă la debarcarea lor pe țărmul american, ei nu mai văzuseră niciodată pietre bune, în orice caz, din acelea care să aparțină cuiva. De aceea lor li se poate ierta că, așezîndu-se pe țărm, ei s-au bucurat de piatra aceasta și chiar au împrejmuit-o cu o îngrăditură de fier! Dar dumneavoastră sînteți totuși niște gentlemeni, oameni cultivați, educați; vă este bine cunoscut că în patria noastră, în generoasa și bogata Nouă Anglie, unde sînt pietre cîte poftești, treizeci și cinci de cenți e un preț bun pentru o asemenea piatră. Așadar, vindeți-o cît nu se va fi „evaporat“, ori în cel mai rău caz, cedați-o pentru reclama unei firme de medicamente brevetate — prin aceasta se vor răscumpăra măcar impozitele!

Ascultați sfatul unui prieten, care vă este sincer credincios! Dizolvați toate societățile acestea, pepiniere de stricăciune și de disoluțiune morală, care eternizează o prejudecată ca aceea a cultului strămoșilor! Aici, pe masa aceasta, văd apă, văd lapte, văd o limonadă vătămătoare și otrăvită. Aceștia sînt primii pași înspre calea pierzării, apoi vor apărea ceaiul, ciocolata, cafeaua... cafeaua de restaurant. Și încă vreo cîțiva ani, numai cîțiva ani și veți începe, țineți minte cuvintele mele, să beți cidru!

Gentlemeni, opriți-vă cît mai este cu putință! Vă aflați pe calea ce duce la dezmăț, la degenerarea fizică, la destrămarea morală, la fărădelegile sîngeroase și la spînzurătoare. În numele viitoarelor noastre văduve și orfanilor, vă conjur: opriți-vă cît nu este încă prea tîrziu! Închideți toate „societățile din

Noua Anglie“, renunțați pentru totdeauna la bacanale jubiliare, încetați să dați lustru reputației ruginite a strămoșilor voștri, putreziți de mult, acestor stîlpi ai moralității umane de la capul Cod, acestor idoli — bandiți de la piatra din Plymouth! Duceți-vă pe la casele voastre și străduiți-vă să vă purtați cum se cuvine!

Să lăsăm, totuși, glumele la o parte. Cred că respect și apreciez originea voastră puritană nu mai puțin decît voi înșivă; însă eu mă solidarizez întru totul cu părerea bunicului meu — om cu vederi severe, cu suflet cinstit — și de loc înclinat spre lingușire. Iată ce mi-a spus el o dată: „Zică-se orice despre acești pelerini, la urma urmelor e greu să găsești oameni mai buni ca ei; în ce mă privește, nu mi-e teamă să declar: ei ar fi fost cei mai buni din toți, dacă s-ar fi născut în Missouri“

CELOR CARE TRAIESC ÎN BEZNA

(North American Review, 1901)

Zorile Crăciunului se vor revărsa mîine în Statele Unite peste un popor plin de speranță, ideaturi și voioșie. O asemenea stare de lucruri înseamnă mulțumire și fericire. Nemulțumitul, care se va găsi ici și colo, dornic să dea glas amărăciunii sale clevetitoare, va găsi puțini oameni dispuși să-l asculte. Cei mai mulți se vor întreba ce-i cu el și își vor vedea de drum. (New York Tribune, *numărul din ajunul Crăciunului.)*

Din ziarul *Sun* din New York:

„Scopul acestui articol nu este de a descrie hidoasele crime săvîrșite împotriva umanității în cele mai notorii districte din East Side — și aceasta în numele politicii. *Ele nu pot fi descrise nici măcar verbal,* dar avem de gînd să oferim mulțimii de cetățeni ai frumoasei metropole a Lumii Noi — cetățeni mai mult sau mai puțin nepăsători — o idee despre prăpădul și distrugerile pricinuite bărbaților, femeilor și copiilor în cel mai populat și mai puțin cunoscut cartier al orașului. Oricărei persoane, care s-ar îndoi de realitatea celor consemnate sau care s-ar simți jignită, îi punem la dispoziție datele cu privire la numele, ziua și locul celor relatate. Este o simplă dare de seamă cu date și observații scrise fără nici o exagerare și fără înflorire.

Închipuiți-vă, dacă sînteți în stare, o secțiune din teritoriul acestui oraș complet dominată de către un singur om, fără voia căruia nu se poate întreprinde nici un soi de activitate legală sau ilegală; un cartier în care *afacerile ilegale sînt încurajate, iar cele legale sînt combătute*; unde cetățenii respectabili sînt nevoiți să-și zăvorească ușile și ferestrele, în nopțile de vară, șezînd în odăile lor într-un aer înăbușitor și o căldură nesuferită, renunțînd la umbra de adiere pe care ar fi putut-o respira din balconul casei lor; *unde femei despuiate dansează noaptea pe străzi și bărbați asexuați pîndesc ca vulturii în noapte după o pradă*, în cadrul «afacerilor» nu numai tolerate, dar chiar încurajate de poliție; *unde educația copiilor începe prin cunoașterea prostituției* și unde creșterea fetelor implică studiul în arta curtezanei Phryné; unde fetele *americane* crescute cu aleasă îngrijire în casele *americane* sînt importate din orășele din statele Massachussetts, Connecticut și New Jersey și ținute ca niște prizoniere, pînă ce pierd orice urmă de feminitate; unde *băieți de vîrstă fragedă sînt învățați să umble după femeile din casele de toleranță*; unde există societăți organizate de tineri, al căror *singur scop în viață este să corupă fete tinere și să le treacă apoi bordelelor*; unde bărbații, mergînd cu soțiile lor pe stradă, sînt insultați trivial; *unde copii care au boli de adulți sînt clienții spitalelor și ai dispensarelor;* unde este o regulă și nu o excepție ca *omorul, raptul, tîlhăria și furtul* să rămînă nepedepsite — într-un cuvînt unde prețul celor mai josnice forme de viciu face parte din profitul politicienilor."

Următoarele știri din China au apărut în ziarul *Sun* din New York în ajunul Crăciunului, sublinierile aparținîndu-ne:

„Sfinția sa, părintele Ament, membru al Comitetului American pentru Misiunile străine, s-a întors dintr-o călătorie întreprinsă cu scopul de a strînge fondurile necesare pentru plata pagubelor pricinuite de Boxeri.[1] *Oriunde s-a dus, a obligat pe chinezi să plătească.* El afirmă că a luat măsuri pentru a pune la adăpost viața tuturor creștinilor băștinași. El a avut în grija sa șapte sute de creștini băstinași, dintre care trei sute au fost omorîți. Părintele a *adunat trei sute de taels pentru fiecare om*

[1] *Boxer*, membru al unei asociații secrete chineze, care lupta împotriva colonialistilor și imperialiștilor, apărîndu-și patria și tradițiile ei (n. t.).

ucis și a silit să se plătească integral valoarea proprietăților distruse care au aparținut creștinilor. A încasat, de asemenea, *amenzi*, reprezentînd de treisprezece ori valoarea pagubelor ce trebuiau plătite. *Această sumă de bani urmează a fi folosită pentru răspîndirea evangheliei.*

Reverendul Ament declară că despăgubirile dobîndite sînt moderate în comparație cu sumele colectate de catolici, care au pretins, în afară de bani, tot atîtea capete cîte au căzut omorîte de Boxeri. Catolicii primesc cîte cinci sute de taels pentru fiecare catolic ucis. În ținutul Wenchiu au fost omorîți șase sute optzeci de catolici și coreligionarii lor europeni pretind pentru aceștia șapte sute cinci zeci de mii fișicuri de bani și șase sute optzeci de capete.

În cursul unei conversații, reverendul Ament s-a referit la atitudinea misionarilor față de chinezi, spunînd:

«Dezmint în modul cel mai categoric că misionarii sînt *vindicativi* că ei ar prăda *în genere* sau că ar fi săvîrșit vreo acțiune după asediu care să nu fi fost *dictată de împrejurări*. Îmi permit să aduc americanilor o critică. *Mîna blîndă a americanilor nu are valoarea pumnului înarmat al germanilor*. Dacă tratezi pe chinezi cu o mînă îngăduitoare, ei profită de asta. Declarația făcută de guvernul francez în sensul că se vor restitui lucrurile prădate de soldații francezi nu face decît să producă cea mai mare ilaritate aici. Soldații francezi au prădat mai sistematic decît germanii și este un fapt de netăgăduit că în prezent *creștinii catolici* pradă satele din provincia Chili, purtînd steaguri franceze și fiind înarmați cu arme moderne»".

Din fericire, aceste vești îmbucurătoare ne sosesc în ajunul Crăciunului, tocmai la timp ca să ne dea putință de a sărbători Sfînta Zi cu voioșia și entuziasmul cuvenit. Sufletele noastre se luminează și veselia ne îndeamnă să facem glume. Eu cîștig coroana și capul ți-l pierzi tu.

Părintele Ament este omul potrivit la locul potrivit. Ceea ce noi cerem de la misionarii noștri, aflați în acele locuri îndepărtate, este nu numai de a reprezenta prin faptele și persoana lor bunătatea, mila, iubirea și harul credinței noastre, ci și spiritul american. Cei mai vechi americani sînt oamenii din tribul Pawnee. Cităm din Istoria Macallum:

„Cînd un Boxer alb ucide un Pawnee şi-i nimiceşte avutul, ceilalţi Pawnee nu se străduiesc să-l caute pe *acesta*, ci ucid orice alb care le iese în cale. De asemenea, ei constrîng un oarecare sat de albi să plătească moştenitorilor decedatului valoarea integrală în numerar a acestui decedat, cît şi valoarea integrală în numerar a proprietăţii distruse. De asemenea, obligă satul să plătească în plus de *treisprezece ori* valoarea acelei proprietăţi, vărsînd suma într-un fond pentru răspîndirea religiei Pawnee, pe care o socotesc religia cea mai indicată pentru îmblînzirea şi umanizarea inimii omului. După părerea lor este drept şi echitabil ca cei nevinovaţi să fie puşi să sufere pentru cel vinovat şi este mai bine ca nouăzeci şi nouă de nevinovaţi să sufere decît să scape un vinovat."

Părintele Ament este pe drept cuvînt gelos pe acei semeţi catolici, care obţin nu numai sume mari pentru fiecare convertit pierdut, dar obţin şi „cap pentru cap". Părintele Ament se poate mîngîia însă cu gîndul că, pe cîtă vreme totalitatea sumelor pretinse de catolici intră în propriile lor buzunare, el, mai puţin egoist, afectează numai trei sute de taels de cap pentru acest scop, iar tot vastul rest, de treisprezece ori despăgubirea acordată pentru proprietate, este folosit în scopul răspîndirii evangheliei. Prin mărinimia sa, părintele Ament a cucerit aprobarea naţiunii sale, care desigur că îi va ridica un monument. Poate fi mulţumit cu această răsplată. Îi purtăm recunoştinţă pentru apărarea bărbătească a colegilor săi din sînul propovăduitorilor, învinuiţi de nişte fapte exagerate, care începuseră să ne mîhnească. Mărturia sa a schimbat atît de mult această impresie încît acum putem contempla faptele săvîrşite de ei, fără prea multă durere. Acum sîntem în cunoştinţă de cauză; acum ştim că şi înainte de asediu „în genere", misionarii nu erau porniţi pe pradă şi că „de la asediu încoace" ei au procedat foarte mărinimoş în afară de cazurile cînd „împrejurările" i-au silit să facă altceva. De monument mă voi ocupa chiar eu. Daniile pentru ridicarea monumentului se pot trimite la Comitetul American; schiţele monumentului îmi vor fi înaintate mie personal. Ele trebuie să înfăţişeze în mod

alegoric cele treisprezece repetări ale plății despăgubirilor, și scopul pentru care au fost cerute; ca ornamente, schițele trebuie să înfățișeze șase sute optzeci de capete astfel orînduite încît să producă un efect agreabil și atrăgător, întrucît catolicii au făcut o treabă frumușică și au tot dreptul ca ea să fie scoasă în relicful monumentului. Se pot propune motto-uri, dacă cineva va găsi vreun motto în stare să reprezinte în mod satisfăcător ideea.

Performanța financiară a reverendului Ament de a stoarce de treisprezece ori despăgubiri de la țăranii nevoiași pentru a repara fărădelegile altor persoane, condamnînd prin aceasta pe ei, femeile și nevinovații lor copilași la foamete și la o inexorabilă moarte lentă — toate cu scopul de a folosi acest tribut sîngeros pentru „*răspîndirea evangheliei*", nu-mi tulbură sănătatea; deși atît faptele cît și cuvintele, luate laolaltă, constituie fără îndoială o nelegiuire atît de hidoasă și de imensă, încît nu i se poate găsi perechea în istoria vremii noastre sau a oricărei alte vremi. Dacă un laic ar fi săvîrșit aceste fapte și le-ar fi justificat cu aceste cuvinte, știu bine că m-aș fi cutremurat. Tot astfel dacă aș fi săvîrșit eu însumi fapta sau aș fi rostit eu însumi cuvintele. Dar nici nu mă pot gîndi la așa ceva și lucrul mi se pare jignitor, orice-ar crede unele persoane prost informate în privința mea. Atunci cînd un preot hirotonisit pornește pe calea nelegiuirii, un laic nu-l poate întrece și nici măcar egala.

Am citit zeloasa asigurare a reverendului Ament că misionarii nu sînt „vindicativi". Să nădăjduim și să ne rugăm lui Dumnezeu să nu devină niciodată răzbunători, ci să rămînă de-a pururi așa cum sînt acum, adică aproape bolnăvicios de blînzi, drepți și echitabili, calități care prilejuiesc atîta satisfacție fratelui lor întru cruce și campionului lor de astăzi.

Iată încă un citat, de data aceasta din *New York Tribune*, numărul din ajunul Crăciunului. Articolul este trimis de corespondentul din Tokio al numitului ziar și are un ton curios și semeț, dar să nu uităm că japonezii nu sînt decît pe jumătate civilizați. Cînd se vor civiliza pe deplin, vor vorbi altfel:

„Problema misionarilor are un rol primordial în discuţie. Se consideră o chestiune esenţială ca puterile apusene să ţină seama de sentimentul nutrit aici în privinţa invaziei religioase în ţările orientului, invazie întreprinsă de puternice organizaţii occidentale. Aceste invazii sînt socotite ca fiind asemănătoare cu expediţiile de pradă întreprinse de nelegiuite bande înarmate şi trebuiesc prin urmare nu numai dezaprobate, dar este chiar nevoie să se ia măsuri severe pentru a le pune capăt. Organizaţiile de misionari sînt socotite aici a reprezenta o continuă ameninţare împotriva paşnicelor relaţiuni internaţionale."

Ce facem? Continuăm să răspîndim civilizaţia noastră printre aceste popoare care trăiesc în beznă sau vom acorda sărmanilor oameni un răgaz de odihnă? Vom continua a merge orbeşte înainte, după vechea noastră manieră zgomotoasă şi pioasă, angajînd şi noul secol în această acţiune, sau ne vom opri, ca să ne dezmeticim şi să ne gîndim serios? Nu ar fi mai prudent oare să adunăm uneltele noastre civilizatoare şi să facem un inventar al mărgelelor lor de sticlă şi al teologiei, al mitralierelor Maxim şi al cărţilor de rugăciune, al rachiului şi al făcliilor pentru răspîndirea progresului şi culturii, „model ajustabil spre a putea la nevoie servi şi pentru incendierea satelor" — şi să încheiem bilanţul, stabilind profitul şi pierderea? Ca astfel să putem hotărî în cunoştinţă de cauză, dacă continuăm afacerea sau lichidăm patrimoniul şi pornim o nouă campanie civilizatoare cu capitalul rămas?

Extinderea binefacerilor civilizaţiei noastre asupra fraţilor noştri care trăiesc în beznă s-a dovedit în fond o afacere foarte bună şi mănoasă; întreprinderea ar mai putea oferi beneficii, dacă este bine condusă, dar, după părerea mea, nu atîtea încît să merite considerabile riscuri. Oamenii care trăiesc în beznă devin din ce în ce mai rari, prea rari şi prea timizi. Iar bezna care a mai rămas nu este de prea bună calitate, nici destul de deasă ca să merite strădania. Cei mai mulţi dintre aceşti oameni care trăiesc în beznă au primit mai multă lumină decît le era folo-

sitoare lor și profitabilă nouă. Nu am procedat judicios.

Trustul Binefacerilor Civilizației, condus cu îndemînare și prudență nu este o mare ispravă. Dintre toate jocurile puse la cale, nici unul nu aduce averi mai mari, teritorii mai întinse, mai multă putere suverană și diferite alte foloase. După părerea mea, în ultima vreme, creștinătatea nu a mai condus cu pricepere acest joc și este vădit că se resimte de pe urma acestui fapt. În jocul ei a fost nerăbdătoare să cîștige fiecare miză pusă pe masa verde, așa încît oamenii care trăiesc în beznă au observat și, observînd, au început să-și arate neliniștea. S-au apucat să devină bănuitori față de Binefacerile Civilizației. Mai mult decît atît: au început chiar să le cerceteze natura. Lucrul nu-i prea plăcut. Binefacerile Civilizației sînt un lucru bun și un prețios capital comercial. S-ar părea că nici nu există vreo afacere mai bună dacă o privim într-o lumină estompată. Prezentat într-o lumină potrivită și la cuvenita distanță, cu avantajele comerciale scoase din focar, Trustul Binefacerilor Civilizației reușește să ofere Domnilor care trăiesc în beznă un atrăgător tablou, ce cuprinde:

Iubire	Legalitate și Ordine
Dreptate	Libertate
Bunătate	Egalitate
Creștinătate	Acțiune cinstită
Ocrotirea celor slabi	Milă
Cumpătare	Educație

și.a.m.d.

Ei, vă place? E strașnic, dom'le! Tabloul acesta va atrage pe orice neghiob care trăiește în beznă, oriunde ar fi el. Cu condiția însă ca tabloul să nu fie denaturat. Trebuie să fim absolut categorici asupra acestui punct. Marfa aceasta este exclusiv pentru export — în aparență. *În aparență*. De fapt, și în mod confidențial, nici pomeneală de așa ceva. De fapt, și în mod confidențial, nu-i vorba decît de un ambalaj viu colorat și atrăgător, redînd cîteva

trăsături caracteristice ale Civilizaţiei noastre, rezervate însă pentru Consumul Intern, în timp ce înăuntrul balotului se află Marfa Propriu-Zisă, pe care Clientul trăind în beznă o cumpără, plătind-o cu sîngele şi cu lacrimile sale, cu pămînt şi cu libertate. Această Marfă Propriu-Zisă este într-adevăr Civilizaţia, dar numai pentru Export. Există vreo deosebire între cele două feluri de marfă? În ceea ce priveşte unele amănunte, da.

Cu toţii ştim acum că Afacerea este pe cale de a fi compromisă. Motivul nu-i greu de găsit. Aceasta se datorează faptului că domnul McKinley[1] şi domnul Chamberlain[2], kaiserul, ţarul şi francezii au tot exportat Marfa Propriu-Zisă *fără ambalaj*, fapt care strică socotelile, dovedind că aceşti noi jucători nu cunosc destul de bine regulile jocului.

E jalnic să priveşti şi să consemnezi mişcările greşite, care sînt atît de ciudate şi stîngace. Domnul Chamberlain fabrică un război din materiale atît de nepotrivite şi de capricios adunate, încît produc stupoare în loji şi rîsete la galerie. El încearcă să se convingă singur că acţiunea sa nu este o simplă lovitură particulară, dată în scop de cîştiguri, ci că are un soi de vag iz de respectabilitate, cu condiţia de a putea descoperi unde se ascunde această respectabilitate. El mai speră să poată cu timpul curăţi steagul, după ce va fi terminat a mătura noroiul cu el şi să-l înalţe iarăşi spre bolta cerului, unde să lucească şi să strălucească din nou, aşa cum a strălucit şi a scînteiat acolo timp de o mie de ani, bucurîndu-se de respectul lumii pînă a pus el mîna-i nelegiuită pe acest steag. Jocul nu este bine condus, ba-i chiar rău condus, căci dă în vileag adevărata Marfă acelora care trăiesc în beznă şi care îşi vor zice: Cum adică? Creştini contra creştini? Şi aceasta numai pentru bani. Este oare un exemplu de mărinimie, de înţelegere de iubire, bunătate, de milosîrdie şi de ocrotire a celor slabi — acest ciudat şi făţiş atac al unui elefant

[1] William McKinley (1843—1901), preşedinte al S.U.A., (1897—1901) (n. t.).
[2] Joseph Chamberlain (1836—1914), om de stat englez (n. t.).

împotriva unui cuib de popîndăi, sub pretextul că șoarecii au chițăit vreo necuviință la adresa lui — purtare pe care „nici un guvern, conștient de demnitatea sa, nu o poate lăsa să treacă nesancționată", precum s-a exprimat domnul Chamberlain. A fost aceasta un bun pretext într-un caz oarecum neînsemnat, cînd nu s-a dovedit a fi bun într-un caz mult mai important? Într-adevăr, foarte de curînd Rusia a știut să înfrunte de trei ori pe elefant și a scăpat cu viață, ba chiar neatinsă. Aceasta înseamnă Civilizație și Progres? Aceasta constituie un stadiu mai ridicat decît cel în care ne aflăm? Atacurile sîngeroase, pîrjolul și pustiirile de pe pămîntul Transvaalului înseamnă oare un pas spre lumină față de bezna noastră? Să fie oare cu putință să existe două feluri de Civilizație — o Civilizație pentru consum intern și alta pentru pieţele păgînilor?

Așadar, cei care trăiesc în beznă stau adînc tulburați și clatină neînțelegători din cap, iar cînd au, citesc un extras din scrisoarea unui soldat englez, în care acesta își povestește isprăvile și se tulbură și mai rău:

„Am înaintat ca o vijelie pînă în creasta dealului și pînă în tranșeele lor; Burii[1], dîndu-și seama că sînt pierduți, și-au aruncat armele și au căzut în genunchi, înălțînd mîinile lor împreunate și cerîndu-ne îndurare. Ne-am îndurat de ei... *cu țeapa lungă.*"

Țeapa lungă este baioneta. Citește *Lloyd's Weekly*, săptămînalul londonez, apărut în pagina acelor zile. În același număr și în aceeași coloană se găsește o involuntară satiră sub forma unor amare și indignate imputări făcute Burilor pentru actele lor brutale și inumane!

Pe deasupra, spre marea noastră pagubă, kaiserul a intrat și el în joc, înainte însă de a-i stăpîni regulile. El a pierdut cîțiva misionari într-o ciocnire care s-a petrecut la Șantung, iar la facerea socotelilor a

[1] Coloniști în Africa de sud, de obîrșie olandeză (n. t.).

încărcat prețurile în mod exagerat. China a fost silită să dea o sută de mii de dolari de fiecare persoană, în numerar, douăsprezece mile de teritoriu, cuprinzînd mai multe milioane de locuitori și valorînd douăzeci de milioane de dolari, să ridice un monument și o biserică creștină. Cred că poporul chinez ar fi putut să-și amintească de acești misionari, fără a mai recurge la costisitoarele monumente comemorative. Tot jocul a fost greșit condus. Într-adevăr, greșit condus pentru că nu va înșela și nici nu va putea înșela vreodată pe Omul care trăiește în beznă. El știe că i s-a pretins mai mult decît se cuvenea. El știe că orice misionar este la fel ca oricare om; valoarea lui este în funcție de locul ce-l ocupă și nimic mai mult. El îndeplinește o funcție utilă, după cum îndeplinește și un medic, un șerif sau redactorul unei gazete. Un împărat drept nu poate pretinde prețuri mari pentru aceștia. Un misionar sîrguitor și ager, dar obscur, la fel ca și redactorul ager și sîrguitor al unei publicații de provincie au o valoare certă pe care o recunoaștem, dar nu poți cere pentru ei tot pămîntul. Noi prețuim un asemenea gazetar și ne îndurerează pierderea lui, dar găsim că douăsprezece mile de teritoriu, o biserică și o fabuloasă sumă de bani reprezintă o despăgubire exagerată pentru pierderea sa. În orice caz, dacă ar fi fost un gazetar chinez și ne-ar fi revenit nouă sarcina de a-i lichida contul, despăgubirea ni s-ar fi părut excesivă. Nu este cifra cu adevărat corespunzătoare pentru un gazetar sau pentru un misionar; poți să obții chiar și regi, puțin uzați, pe o sumă mai mică. Indiscutabil, kaiserul nu și-a jucat bine partida. Într-adevăr, datoria a fost onorată; dar ea *a produs revolta chinezilor*, răscoala indignată a Boxerilor, acești defăimați patrioți chinezi. Rezultatul a fost costisitor pentru Germania și pentru ceilalți Răspînditori ai Progresului și ai Binefacerilor Civilizației.

Creanța kaiserului a fost achitată, totuși jocul n-a fost bine jucat, căci nu putea să nu producă în mod inevitabil o impresie rea asupra „celor care trăiesc în beznă" în China. Probabil că aceștia au meditat

asupra evenimentului și și-au zis: „Civilizația este mărinimoasă și superbă, — iată reputația ei; dar oare ne putem îngădui noi acest lux? Există într-adevăr și chinezi bogați și poate că ei își pot îngădui acest lux; numai că această taxă n-a fost pusă pe veniturile lor, ci asupra țăranilor din Șantung care trebuie să plătească uriașa sumă, cu toate că venitul lor reprezintă doar patru cenți pe zi. Să fie oare o civilizație mai bună decît a noastră, mai sfîntă, mai înaltă, mai nobilă? Nu înseamnă aceasta mai curînd o prădalnică lăcomie? Nu este pur și simplu o extorcare? Ar fi cerut Germania Americii două sute de mii de dolari pentru doi misionari, ar fi ridicat pumnul amenințător împotriva ei, ar fi trimis vase de război și soldați și ar fi spus: „Cedează-mi douăsprezece mile de teritoriu, în valoare de douăzeci de milioane de dolari, ca preț adițional pentru misionari și pune pe acești țărani să construiască un monument în cinstea misionarilor și o costisitoare biserică creștină pentru amintirea lor"? Și mai tîrziu ar fi poruncit Germania soldaților ei: „Străbateți în marș America și ucideți *fără milă și cruțare*, faceți ca orice chip german să însemne acolo ceea ce înseamnă chipul nostru de hun aici, adică teroare pentru o mie de ani; înaintați în marș prin Marea Republică și ucideți! ucideți! ucideți!, croind pentru credința noastră jignită un drum prin inima și măruntaiele acestei țări!" Ar fi făcut-o Germania față de America, de Anglia, de Franța, de Rusia? Sau numai cînd este vorba de China, lipsită de orice apărare — imitînd pe elefantul care atacă popîndăii? Nu ar fi mai bine să nu investim bani în această Civilizație care deși l-a denumit pe Napoleon tîlhar, pentru că a luat cu sine caii de bronz din Veneția, totuși nu s-a sfiit să prade vechile noastre instrumente astronomice, aflate pe zidurile noastre, și ne jecmănește ca un jefuitor de rînd? Și care ia cu asalt satele înfricoșate și zilnic comunică telegrafic voioaselor ziare de acasă: „Pierderile chineze, 450 morți; pierderile noastre *un ofițer și doi soldați răniți*. Mîine vom continua atacul asupra satului învecinat, unde ni se raportează că s-a petrecut

un «massacru». Putem noi să ne îngăduim luxul de a adopta civilizația?

Apoi, vine la rînd America și căpitanul echipei noastre conduce și el greșit jocul — îl joacă la fel cu domnul Chamberlain în Africa de Sud. A fost o greșeală de a proceda astfel și greșeala este cu atît mai surprinzătoare cu cît căpitanul echipei a desfășurat un joc desăvîrșit în Cuba. Într-adevăr, în Cuba el a condus jocul după obișnuitele reguli *americane*, cîștigînd partida. Nici că se putea juca mai bine. Căpitanul echipei, privind pe cubani a zis: „În fața noastră, se află un mic popor impilat și fără prieteni, dar hotărît să lupte pentru libertatea lui. Să ne asociem și noi, vom contribui cu puterea a șaptezeci de milioane de simpatizanți și cu resursele Statelor Unite: jucați!" Numai Europa, dacă s-ar fi asociat, ar fi putut proceda la fel, dar Europa nu reușește niciodată să se asocieze. Conducătorul american aplica în Cuba marile noastre tradiții, într-un mod care ne îndreptățea să fim mîndri de el și mîndri de adînca nemulțumire pe care acțiunea lui o stîrnea pe continentul european. Însuflețit de o nobilă inspirație, el a rostit acele mișcătoare cuvinte, care proclamau că o anexare prin forță este totuna cu „o agresiune criminală" și la acest cuvînt a slobozit o nouă salvă ce a răsunat în întreaga lume. Amintirea acestor frumoase cuvinte nu a putut fi ștearsă decît de o singură faptă a sa și anume de aceea că el însuși și-a nesocotit vorbele înainte de a se împlini anul și o dată ce ele întreg alaiul de principii morale pe care le implică.

Într-adevăr, curînd după aceea, a urmat ispita acțiunii din Filipine. Era o ispită mare, chiar prea mare pentru căpitanul echipei care a săvîrșit grava greșeală de a conduce jocul după regulile europene, în stilul lui Chamberlain. Păcat! Mare păcat și mare greșeală! O greșeală regretabilă și care nu se mai poate schimba. Într-adevăr, acolo era locul și atunci era momentul să joace din nou jocul după regulile americane. Și fără riscuri. Se puteau dobîndi beneficii mari, importante și permanente; beneficii indestructibile; un patrimoniu de-a pururi transmisibil ge-

neraţiilor următoare, care vor creşte sub fluturarea steagului american. Nu pămînt, nu bani, nu dominion, nu — ci ceva de nenumărate ori mai valoros decît partea noastră de cîştig şi anume: contribuţia noastră, imaginea unei naţiuni de sclavi îndelung obijduiţi şi prigoniţi, liberaţi prin înrîurirea noastră. Aceasta trebuia să fie partea noastră pe care să o transmitem posterităţii — slăvita amintire a acelei nobile fapte. Jocul era în mîinile noastre. Dacă s-ar fi jucat potrivit regulilor americane, Dewey ar fi trebuit să părăsească Manilla îndată după distrugerea flotei spaniole şi să fi înălţat pe ţărm o placardă, cuprinzînd garanţia acordată vieţii şi bunurilor străinilor, în cazul unei acţiuni ostile din partea Filipinelor precum şi un avertisment dat Puterilor că orice amestec în viaţa acestor patrioţi eliberaţi va fi socotit ca un act duşmănos faţă de Statele Unite. Puterile în cauză nu se puteau uni, nici măcar pentru o cauză rea, aşa că placarda nu ar fi fost smulsă de la locul ei.

Dewey ar fi putut să-şi continue activitatea într-altă parte şi să fi lăsat priceputa armată filipineză să ducă pînă la capăt asediul micii garnizoane spaniole, trimiţînd pe spanioli acasă. Precum şi să fi lăsat pe cetăţenii filipinezi să-şi instituie forma de guvernămînt dorită de ei şi să procedeze faţă de clerici şi dubioasele lor achiziţii potrivit concepţiilor filipineze despre echitate şi justiţie; concepţii care au fost între timp verificate şi constatate a fi tot atît de înalte ca şi cele aplicate în Europa sau America.

Noi am preferat să jucăm în stilul lui Chamberlain şi am pierdut prilejul de a adăuga în palmaresul nostru altă Cubă şi încă o faptă onorabilă.

Cu cît cercetăm mai atent greşeala săvîrşită, cu atît vedem mai limpede că ea va avea urmări neprielnice pentru întreaga lui politică. Omul care trăieşte în beznă va spune cu siguranţă: „Este ceva ciudat în toată chestiunea aceasta — ciudat de neînţeles. Trebuie să existe două Americi: una care liberează pe captivi şi alta care răpeşte fostului captiv libertatea de curînd dobîndită, căutînd fără nici un motiv ceartă cu el şi ucigîndu-l ca să-i ia pămîntul."

Acesta este adevărul. Omul care trăiește în beznă într-adevăr zice asemenea lucruri și de dragul afacerilor noastre trebuie să-l convingem să judece chestiunea filipineză într-un alt mod, mai sănătos. Trebuie să-i aranjăm noi opiniile, să le formulăm pentru el. Cred că lucrul este cu putință, căci și domnul Chamberlain a fost în stare să aranjeze opinia Angliei cu privire la chestiunea Africii de Sud și chiar într-un mod foarte dibaci. El arăta faptele — o parte din ele — și dovedea celor care voiau să-l creadă semnificația acestor fapte. A procedat statistic, ceea ce este o foarte bună metodă. A folosit formula: „de două ori doi fac patrusprezece și dacă scădem doi din nouă rămîn treizeci și cinci". Cifrele produc impresie, cifrele sînt convingătoare pentru oamenii aleși.

Eu însă am un plan și mai îndrăzneț decît acela al domnului Chamberlain, deși în aparență ar fi o imitație a acestuia. Să fim mai sinceri decît domnul Chamberlain; să prezentăm cu bărbăție absolut toate faptele, fără a omite vreunul și apoi să le explicăm după formula domnului Chamberlain. Această cutezătoare sinceritate va uimi și ului pe Omul care trăiește în beznă și el va accepta explicația înainte ca mintea lui să aibă răgazul de a reveni la realitate. Să-i zicem:

„Cazul nostru e simplu. În ziua de 1 mai, Dewey a distrus flota spaniolă. Prin aceasta, arhipelagul a rămas în mîinile posesorilor săi legitimi, poporul filipinez. Armata filipineză numără treizeci de mii de oameni și era în măsură să izgonească sau să înfometeze mica garnizoană spaniolă; după care poporul putea institui un guvern potrivit cu năzuințele sale. Tradițiile noastre cereau ca Dewey să înalțe acea placardă cu avertismentul respectiv și apoi să plece. Dar Conducătorul Partidei s-a gîndit întîmplător la un alt plan — planul european — și a procedat în consecință. Acest plan a fost de a trimite o armată, care în aparență să ajute pe patrioții indigeni de a duce la bun sfîrșit lupta lor trudnică și curajoasă pentru independență, dar în realitate să răpească pămîntul indigenilor și să-l păstreze. Aceasta, firește,

în numele Progresului şi al Civilizaţiei! Planul s-a desfăşurat etapă cu etapă, în condiţii foarte satisfăcătoare. Am încheiat o alianţă militară cu filipinezii care s-au încrezut în noi, apoi, ei au înconjurat Manilla şi astfel cu preţiosul lor ajutor localitatea a fost cucerită, inclusiv garnizoana de opt sau zece mii de spanioli — ceea ce noi n-am fi reuşit atunci să facem, fără acest ajutor. Le-am obţinut sprijinul prin abilitate. Noi ştiam că ei luptă pentru independenţă şi că lupta dura de doi ani. Ştiam, de asemenea, că ei presupuneau că noi luptăm tot pentru cauza lor legitimă — precum ajutasem pe cubani, în lupta lor pentru independenţa Cubei. Şi i-am lăsat să creadă asta, *pînă ce Manilla a căzut în mîinile noastre şi noi puteam continua acţiunea fără ei*. Atunci am dat cărţile pe faţă. Fireşte, au fost surprinşi. Se înţelege de la sine: surprinşi şi dezamăgiţi; dezamăgiţi şi mîhniţi. Purtarea noastră li se părea neamericană, necaracteristică, contrară tradiţiilor noastre consacrate—şi aceasta pe drept cuvînt, deoarece în public noi jucam jocul după regulile americane, iar în realitate îl jucam după regulile europene. E drept că s-a procedat grijuliu, cu maximum de grijă, ceea ce i-a uluit. Nu puteau înţelege: fusesem atît de prietenoşi, chiar atît de afectuoşi, faţă de acei naivi patrioţi! Chiar noi îl adusesem din exil pe conducătorul lor, eroul lor, speranţa lor, Washington-ul lor — Aguinaldo. Fusese adus pe un vas de război cu toate onorurile, sub scutul sacru şi ospitalitatea steagului american; fusese adus şi redat poporului său, care ne-a exprimat recunoştinţa lui elocventă şi mişcătoare. Fusesem într-adevăr atît de prietenoşi faţă de filipinezi şi îi îmbărbătasem în atîtea rînduri! Le împrumutasem arme şi muniţii, ne consultasem cu ei, schimbasem acte de caldă curtenie, lăsasem bolnavii şi răniţii în grija lor binevoitoare, încredinţasem pe prizonierii spanioli luaţi de noi în supravegherea lor omenoasă şi cinstită, luptasem cot la cot cu ei împotriva „duşmanului comun“ (propria noastră frază). Am lăudat curajul lor, am lăudat cavalerismul lor, am lăudat mărinimia lor, am lăudat purtarea lor demnă şi

nobilă, am folosit tranşeele lor, am folosit poziţiile întărite, pe care ei le cuceriseră mai înainte de la spanioli, i-am răsfăţat, i-am minţit — declarînd, în mod oficial, că forţele noastre terestre şi navale au venit să le dăruiască libertatea şi să înlăture nedreapta guvernare spaniolă — i-am înşelat, i-am folosit pînă nu am mai avut nevoie de ei, apoi i-am batjocorit şi i-am zvîrlit ca pe o lămîie stoarsă. Am păstrat poziţiile pe care le-am luat prin înşelăciune; cu vremea, am făcut un pas înainte, încălcînd teritoriul patrioţilor filipinezi — o idee foarte dibace, căci căutam ceartă şi acest act o provoca. Un soldat filipinez trecînd peste un teren, unde trecerea nu fusese interzisă de nimeni, fu împuşcat de o santinelă a noastră. Patrioţii, soldaţi improvizaţi, au reacţionat cu armele, fără a aştepta aprobarea lui Aguinaldo care nu se afla acolo. Aguinaldo nu şi-a dat încuviinţarea, dar aceasta nu a schimbat nimic. Ceea ce noi urmăream în interesul Progresului şi al Civilizaţiei, era stăpînirea arhipelagului, nestingheriţi de patrioţii ce luptau pentru independenţa lor. Ne trebuia război. Am profitat de prilejul ivit. Este la fel ca şi cazul domnului Chamberlain — cel puţin în ce priveşte mobilul şi intenţiile. Am jucat jocul tot atît de dibaci precum l-a jucat şi el."

S-ar cădea ca în această înfăţişare cinstită a faptelor, pe care o prezentăm Omului care trăieşte în beznă, să introducem acum cîteva consideraţiuni despre Binefecerile Civilizaţiei — ca variaţie şi pentru înălţarea lui sufletească — şi apoi să continuăm povestea:

„După ce noi, împreună cu patrioţii, am cucerit Manilla, dreptul de proprietate al spaniolilor şi suveranitatea lor asupra arhipelagului a fost înlăturată, desfiinţată, anihilată, nelăsînd în urmă nici o fărîmă din drepturile lor. În acest moment, am conceput noi superba şi nostima idee de *a cumpăra* aceste două fantome de la spanioli! (Putem mărturisi fără nici un risc acest lucru celui care trăieşte în beznă, întrucît nici el şi nici vreo altă persoană în toate minţile nu o va crede.) Prin cumpărarea acestor fantome în schimbul sumei de douăzeci de milioane, noi am

contractat angajamentul de a ne îngriji și de clericii și de avutul lor. Cred că ne-am angajat să propagăm și lepra și vărsatul de vînt, deși asupra acestui punct mai stăruie oarecare îndoială. Dar aceasta nu are mare importanță, căci persoanele contaminate de clerici nu se mai sperie de alte molime.

Tratatul fiind ratificat, Manilla subjugată și Fantomele intrate în posesiunea noastră, nu mai aveam trebuință de Aguinaldo și de proprietarii arhipelagului. Am impus războiul și de atunci vînăm prin codrii și prin bălți pe oaspeții și aliații Americii."

Cînd vom ajunge la acest capitol al povestirii noastre, n-ar strica să ne lăudăm puțintel cu activitatea noastră războinică și cu eroismul nostru pe cîmpul de luptă, pentru ca performanțele noastre să apară tot atît de glorioase ca și performanțele Angliei în Africa de Sud. Dar sînt de părere că nu trebuie pedalat prea mult asupra acestui aspect. Se cuvine să fim prudenți. Firește, trebuie să citim telegramele de război Omului care trăiește în beznă, pentru a-i dovedi sinceritatea noastră, dar trebuie să introducem o notă de umor în interpretarea ce o facem, pentru a reduce caracterul prea aspru al elocvenței lor, pentru a atenua manifestările prea ostentative și exuberante. Astfel, înainte de a citi titlurile depeșelor din 18 noiembrie 1900, pe care le vom comunica mai jos, ar fi nimerit să facem anumite repetiții prealabile pentru a da cuvenitul ton de voie bună și dezinvoltură:

„GUVERNUL INDISPUS DE PRELUNGIREA OSTILITĂȚILOR!"
„RĂZBOI ADEVĂRAT ÎN PERSPECTIVĂ ÎMPOTRIVA REBELILOR* FILIPINEZI."
„VOM FI FĂRĂ MILĂ"
„PLANUL LUI KITCHENER A FOST ADOPTAT"

Kitchener[1] știe cum să se descotorosească de oameni stingheritori care luptă pentru căminele și libertățile

* Mulțumiți-vă doar să boiborosiți nostimul cuvînt „rebeli" — astfel ca omul care trăiește în întuneric să nu-l audă prea deslușit! (n. a.).

[1] Lordul Herbert Kitchener, general englez (1850—1916), conducător al unor operațiuni militare în Egipt și Transvaal, mai tîrziu ministru de război (n. t.).

lor. Trebuie să lăsăm să se înțeleagă că noi doar îl imităm pe Kitchener și că nu avem alt interes naționa în această chestiune decît acela de a fi admirați de Marea Familie a Națiunilor, în augusta companie a cărora avem și noi un loc în stalurile din fund, cumpărat de către „Conducătorul Patriei noastre".

Firește nu trebuie să nesocotim rapoartele generalului nostru MacArthur — oare de ce continuă să se publice acele stînjenitoare rapoarte? — dar e mai bine să le rostim din vîrful buzelor și să vedem ce se va întîmpla:

„În cursul ultimelor zece luni, pierderile noastre au fost de 268 morți și 750 răniți; pierderile filipinezilor *trei mii două sute două zeci și șapte de morți* și 694 de răniți".

Trebuie să fim gata să prindem în brațe pe Omul care trăiește în beznă căci la auzul acestor mărturisiri, va leșina zicînd: „Doamne-dumnezeule! «Negrii» ăștia își cruță răniții, pe cîtă vreme americanii îi masacrează pe ai lor."

Trebuie să ne străduim a-l readuce la viață pe Omul din beznă, să-l mîngîiem și să-l liniștim, asigurîndu-l că, totuși, căile proniei cerești sînt cele mai bune și nu ni se cade nouă să le criticăm. Apoi, pentru a-i demonstra că noi sîntem numai imitatori și nu inițiatori, se cuvine a-i citi următorul pasaj din scrisoarea adresată de către un tînăr soldat american din Filipine mamei sale, scrisoare publicată în *Public Opinion* din Docorah, statul Iowa, în care descrie sfîrșitul unei bătălii victorioase:

„N-AM CRUȚAT PE NICI UNUL! DACĂ ERA RĂNIT, ÎMPLÎNTAM BAIONETA ÎNTR-ÎNSUL!"

Acum că am prezentat toate datele istorice omului care trăiește în beznă, urmează să-l trezim din leșinul său și să-i explicăm aceste date precum urmează:

„Ele par îndoielnice, dar în fond nu sînt așa. S-au rostit și neadevăruri, dar pentru a servi o cauză dreaptă. Am folosit înșelăciunea, dar am făcut-o numai pentru ca binele adevărat să răsară din răul aparent. E

adevărat, am zdrobit un popor încrezător și dezamăgit; am lovit în cel slab și părăsit, care avusese încredere în noi; am înlăturat o republică bine organizată, dreaptă și cuminte; am înjunghiat un aliat pe la spate și am pălmuit obrazul unui oaspe; am cumpărat o Fantomă de la un dușman care nu o avea de vînzare; am răpit pămîntul și libertatea unui prieten care s-a încrezut în noi; am impus tinerilor noștri cetățeni fără prihană să mînuiască o armă compromisă și să desfășoare acțiuni tîlhărești, sub faldurile unui steag de care tîlharii erau obișnuiți să se teamă și nu să se unească spre a-l urma; noi am profanat onoarea Americii și i-am mînjit obrazul, înaintea lumii întregi. Dar fiecare din aceste fapte urmărea înfăptuirea binelui. O știm cu certitudine. Căpetenia fiecărui stat și suveranii creștinătății, precum și nouăzeci la sută din toate corpurile legiuitoare din întreaga creștinătate, inclusiv Congresul nostru și cele cincizeci de parlamente statale sînt nu numai membri ai Bisericii, dar și ai Trustului Binefacerilor Civilizației. Această adunare mondială de moravuri consacrate, de principii înalte și de justiție nu poate săvîrși nici un act nelegiuit, nici un act nedrept, nici un act negeneros, nici un act mîrșav. Ei știu despre ce este vorba. Nu-ți fă griji, totul este așa cum trebuie să fie."

· E bine! Aceasta îl va convinge pe omul cu pricina... Veți vedea. Va restabili încrederea în ordinea lucrurilor. De asemenea, va duce la alegerea Conducătorului Partidei, în locul rămas vacant în Sfînta Treime a Zeilor noștri naționali. Și acolo, pe înaltele lor tronuri, Cei Trei vor sta veac după veac, în văzul lumii, purtînd fiecare emblema serviciului adus țării: Washington cu Sabia liberatorului; Lincoln cu lanțurile rupte ale sclavilor; Conducătorul, cu lanțurile reparate.

Aceasta va servi de minune afacerilor viitoare. Veți vedea.

Toate merg strună, acuma; totul se arată așa cum am visat. Sîntem stăpîni pe arhipelag și sîntem hotărîți să nu renunțăm niciodată la el. De asemenea, avem motive de a nădăjdui că se va ivi, în puțină vreme, un prilej ca să anulăm contractul încheiat de Congres cu

insula Cuba, oferindu-i ceva mai bun. Cuba este o țară bogată și mulți dintre noi am început să ne dăm seama că a fost o greșeală sentimentală contractul încheiat. Acum însă — chiar acum — este momentul cel mai prielnic pentru a meșteri o profitabilă operă de reabilitare — o operă care ne va ridica în ochii noștri și ne va lua o piatră de pe inimă, alungînd diferitele bîrfeli. Trebuie să mărturisim, între noi, că sîntem puțintel îngrijorați în privința uniformei noastre militare. Ea este una din mîndriile noastre; este legată de simțămîntul onoarei, este legată de fapte mari și nobile; o iubim, o venerăm și de aceea drumul pe care și l-a ales acum ne cam neliniștește. La fel și steagul nostru — o altă mîndrie a noastră, cea mai de frunte! L-am proslăvit atît de mult, cînd l-am zărit în țări îndepărtate — apărînd pe neașteptate sub un cer străin, fluturîndu-ne bun sosit și dîndu-ne binecuvîntarea lui. La gîndul ce înseamnă pentru noi și ce nobile idealuri simbolizează, ne-a făcut să ne ținem răsuflarea și să ne descoperim capetele — fără a mai putea rosti un cuvînt pentru o clipă. Neapărat, *trebuie* să întreprindem ceva în privința lor și nu e greu: putem arbora un steag special — statele noastre au acest obicei — să luăm stindardul nostru obișnuit, în care însă dungile albe să le colorăm în negru, iar stelele să le înlocuim cu capul de mort și cu ciolanele încrucișate.

Pe de altă parte, cred că nu avem nevoie să mai trimitem misiuni civile acolo. Neavînd puteri precise, ele trebuiesc să le născocească singure, iar o asemenea activitate nu poate fi pusă la cale de oricine; este neapărat nevoie de un specialist. Ne-am putea lipsi de serviciile domnului Croker. Nu-i nevoie ca Statele Unite să fie reprezentate acolo, ci numai jocul acelea de care a fost vorba.

Cu ajutorul acestor amendamente pe care le-am propus, Progresul și Civilizația vor lua o mare dezvoltare în respectiva țară, înșelînd pe Oamenii care trăiesc în beznă și astfel vom putea înscăuna Afacerile la vechiul loc cuvenit.

STATELE UNITE ALE LINȘAJULUI*

I

1901

Așadar, Missouri, acest stat măreț, s-a prăbușit! Cîțiva dintre fiii lui au trecut de partea celor care linșează și acum cu toții purtăm pecetea rușinii. Acel mănunchi de copii ai săi ne-au procopsit cu un nume și ne-au pus o pecete. De acum încolo, pentru locuitorii lumii întregi, sîntem și vom fi „cei ce linșează[1]". Lumea nu stă să gîndească, niciodată nu o face, căci nu este felul ei de a proceda astfel, ci trage concluzii generale dintr-o singură pildă. Lumea nu va zice: „Locuitorii statului Missouri și-au dobîndit timp de optzeci de ani un nume bun și de cinste; suta de oameni, care au linșat într-un colț al statului, nu sînt adevărați missourieni — ci doar niște «renegați»". Nu, acest adevăr nu va pătrunde în cugetul lumii, ea va generaliza ținînd seama de un exemplu sau două, care induc în eroare, și se va zice: „Cetățenii din Missouri linșează"! O asemenea atitudine este lipsită de judecată, nu are

* Mark Twain a fost puternic impresionat de legea lui Lynch și cînd în 1901, a avut loc, în statul său natal, un incident neobișnuit de sîngeros, s-a hotărît să-și exprime sentimentele în scris. Articolul nu a fost însă atunci spre publicare, momentul fiind socotit probabil nepotrivit (n. t.).

[1] Cuvîntul linșaj vine de la numele lui Charles Lynch (1736—1796) un fermier din Virginia care pedepsea fără judecată nelegiuirile făptuite în timpul războiului de independență (n. t.).

logică, nici simț al proporției! Pentru lume, însă, cifrele nu înseamnă nimic, nu indică nimic; lumea nu poate judeca cifrele în mod rațional: a spune, de pildă, despre China că devine repede creștină, deoarece nouă chinezi pe zi se fac creștini și a nu lua în seamă faptul că zilnic se nasc treizeci și trei de mii de păgîni acolo, nu e un argument. Lumea este gata să zică: „Există o sută de cetățeni care linșează în Missouri, deci toți missourienii sînt la fel". Faptul că există, în Missouri, două milioane și jumătate de oameni care nu linșează, nu va schimba verdictul lumii.

II

O, Missouri!

Tragedia s-a produs nu departe de Pierce City, la granița de sud-vest a statului. Într-o duminică după-amiază, a fost găsită, ucisă, o tînără albă, care plecase singură la biserică. Sînt multe biserici pe acolo; pe vremea mea religia era mai răspîndită, mai eficientă, în sud decît în nord, mai puternică și mai sinceră, cred; am motive a socoti că și astăzi este tot așa. Tînăra femeie a fost așadar ucisă. Și deși este o regiune de biserici și de școli, populația s-a ridicat, a linșat trei negri — dintre care doi foarte bătrîni — a pîrjolit cinci gospodării negre și a gonit treizeci de familii de negri în pădure.

Nu stărui asupra provocării care a dus pe acești oameni la crimă, deoarece nu are legătură cu chestiunea pe care vreau să o ridic: poate asasinul să *ia legea în mîinile sale*? Întrebarea este simplă și dreaptă: dacă ucigașul poate dovedi că a luat asupră-și prerogativele legii, ca să îndrepte un rău făptuit împotriva sa, atunci totul este limpede; o mie de provocări nu fac cît acest argument. Locuitorii din Pierce City au fost provocați — într-adevăr, dacă s-ar judeca după anumite amănunte, au fost victimele celei mai insuportabile provocări — dar nu aceasta are importanță, deoarece ei au luat legea în mîinile lor, atunci cînd după propriile lor statute victima ar fi fost desigur spînzurată, dacă se dă-

dea curs firesc legii. Există puţini negri în regiunea aceea şi ei nu au nici autoritatea, nici influenţa necesară de a înrîuri pe juraţi.

De ce a ajuns linşajul, cu diferitele-i suplimente barbare care-l însoţesc, un regulator îndeobşte ales în cazurile de „crimă de drept comun" în mai multe locuri din ţară? Oare pentru că oamenii socotesc că o pedeapsă năprasnică şi cumplită constituie o lecţie mai pilduitoare, mai puternică şi cu un mai mare efect de intimidare decît o spînzurare sobră şi incoloră, săvîrşită discret, între zidurile unei închisori? Nu cred că un om cu scaun la cap să judece astfel. Chiar şi majoritatea copiilor s-ar cuveni să judece mai bine. Se ştie doar prea bine că orice eveniment ciudat şi mult comentat este întotdeauna urmat de altele asemănătoare, este imitat — lumea fiind plină de persoane excitabile, cărora nu le trebuie decît o uşoară aţîţare ca să le faci să-şi piardă cumpătul şi să făptuiască lucruri nesăbuite, la care nu s-ar fi gîndit altfel.

Pînă şi un copil ar trebui să ştie că, după o lege a firii noastre omeneşti, comunităţile caută să imite la fel ca şi indivizii; o linşare mult comentată va produce cu toată siguranţa alte linşări, ba ici, ba colo, şi cu vremea se va naşte o manie, o modă, o modă care se va lăţi din ce în ce mai mult, an de an, din stat în stat, ca o molimă.

Linşajul s-a întins pînă în Colorado, pînă în California, Indiana — şi acum în Missouri! E foarte posibil să apuc ziua cînd, în mijlocul Union Square-lui din New York, sub ochii unei mulţimi de cincizeci de mii de oameni, va fi ars de viu un negru, fără a se zări nicăieri vreun procuror, vreun guvernator sau vreun poliţist, vreun colonel, vreun preot sau măcar vreun reprezentant al legii şi al ordinii.

Creşterea numărului linşajelor. În 1900, au fost opt cazuri de linşaj mai mult decît în 1899, iar anul acesta probabil că vor fi şi mai multe. Nu au trecut nici şase luni şi s-au petrecut optzeci şi opt de cazuri de linşaj, pe cînd, în tot cursul anului precedent, fuseseră, una peste alta, o sută cincisprezece cazuri. Lucrurile stau cel mai prost în cele patru state din sud: Alabama, Georgia, Louisiana şi Mississippi. Anul trecut au fost opt

cazuri în Alabama, șasesprezece în Georgia, douăzeci în Louisiana și douăzeci în Mississippi, peste jumătate din total. Anul acesta s-au și produs nouă cazuri în Alabama, douăsprezece în Georgia, unsprezece în Louisiana și treisprezece în Mississippi, adică iarăși mai mult de jumătate din totalul cazurilor petrecute în restul Statelor Unite (*Chicago Tribune*).

Înmulțirea cazurilor se datorează înnăscutului instinct de imitație al omului. Aceluiași instinct, precum și celei mai obișnuite slăbiciuni omenești, i se datorează și aversiunea individului de a se deosebi de semenii săi, de a fi arătat cu degetul sau ocolit de ei, de a fi de partea celor slabi. Numele acestei slăbiciuni este Lașitatea Morală și este trăsătura cea mai vădită a nouă mii nouă sute nouăzeci și nouă de oameni din zece mii.

Se crede că gloata care linșează se bucură de ceea ce face. Desigur că nu este adevărat. Afirmația nu e temeinic susținută. Se afirmă — și ați citit adeseori în ultima vreme — că impulsul la linșaj a fost greșit interpretat; că *nu* este rezultatul spiritului de răzbunare, ci, pur și simplu, rezultatul unui nesaț înfiorător de a *asista la suferința umană*. Dacă lucrurile ar sta așa, mulțimea care a văzut Hotelul Windsor arzînd s-ar fi bucurat de grozăviile pe care le vedea. S-a bucurat cineva? Nimeni nu poate crede asta, nimeni nu poate aduce o asemenea acuzație. Mulți și-au riscat viețile ca să salveze pe cei în primejdie. De ce au făcut-o? Pentru că nimeni nu i-ar fi dezaprobat. Nu a existat nici o constrîngere și fiecare putea să-și urmeze imboldul firesc. De ce o mulțime asemănătoare în Texas, Colorado, Indiana, privește la un linșaj nenorocită în sine, cu inima zdrobită, dar dă totodată semne ostentative de bucurie? De ce nu ridică nimeni mîna sau glasul în semn de protest? Numai pentru că acest gest nu ar fi pe placul mulțimii, cred eu; fiecăruia îi este teamă de dezaprobarea vecinului — un lucru mai înfricoșător pentru majoritatea seminției umane decît rănile sau moartea. Cînd e vorba de linșaj, bărbații vin de la mai mulți kilometri să privească, împreună cu nevestele și copiii lor. Vin ca să vadă într-adevăr? Nu, le este tea-

mă să rămînă acasă, ca nu cumva să se observe și să se comenteze atitudinea lor. Putem crede aceasta, deoarece știm cu toții cum ne simțim noi înșine în fața unor asemenea spectacole și totodată cum ne-am purta în fața unei asemenea constrîngeri. Nu sîntem nici mai buni nici mai curajoși decît alții și nu trebuie să căutăm a dezminți acest fapt.

Un Savonarola[1] ar putea stăpîni și risipi numai dintr-o privire o mulțime care linșează; de altfel au putut-o face un Merrill[2] sau un Beloat[3]. Căci o mulțime, oricît de închegată, nu e totuși un zid în fața unui om cunoscut prin curajul său. Și-apoi, o gloată care linșează se bucură să fie risipită, căci fără îndoială nici zece dintre cei de față nu ar prefera să rămînă acolo, dacă ar putea s-o șteargă, și bineînțeles dacă ar avea curajul s-o facă.

S-ar putea ca remediul împotriva linșajului să constea în următoarele: în fiecare comunitate infectată de acest spirit mîrșav să fie numit cîte un om curajos care să aibă menirea de a stimula și menține o atitudine dezaprobatoare față de judecata lui Lynch, dezaprobare care, fără îndoială, se ascunde în adîncurile sufletului oricărui cetățean. Astfel, aceste comunități ar găsi ceva mai bun de imitat, pentru că fiind alcătuite din oameni, trebuie bineînțeles să imite ceva. Dar unde să găsești asemenea oameni curajoși? Aici e greutatea, căci pe tot globul pămîntesc nu cred să existe nici trei sute.

Nu, după ce m-am gîndit mai bine, îmi dau seama că planul acesta nu va da rezultate. Nu putem găsi nici un număr îndestulător de oameni plini de bărbăție. Ne lipsește curajul moral, sîntem cufundați într-o sărăcie adîncă. Avem doi șerifi în sud, care... dar nu sînt de ajuns; și apoi ei trebuie să aibă grijă de comunitățile lor.

---

[1] Gerolamo Savonarola (1452—1498), predicator italian, excomunicat și ars pe rug (n. r.).

[2] Șerif în districtul Caroll, Georgia (n. a.).

[3] Șerif la Princeton, Indiana. Datorită acelei puteri formidabile, care sălășluiește în reputația de a avea sînge rece și curaj, acești doi șerifi au înfruntat gloatele care linșau și au reușit să le țină piept (n. a.).

Dacă am mai avea trei sau patru șerifi de acest soi bun! Ne-ar fi de mare ajutor, nu? Eu cred că da. Tuturor ne place să imităm; alți șerifi curajoși i-ar urma pe aceștia și atunci lumea de acolo ar recunoaște că a fi un șerif neînfricoșat este ceva firesc și corect, iar teama de a fi dezaprobat ar cădea pe seama șerifilor din cealaltă categorie; curajul în această funcțiune ar deveni un obicei, iar lipsa de curaj o dezonorare, tot așa cum curajul înlocuiește cu încetul teama tinerilor recruți. Atunci ar dispare gloatele și linșajul și...

Nu se poate face, însă, începutul, fără cîțiva care să vrea să pornească acțiunea, și unde să-i găsim? Să dăm un anunț în ziare? S-o facem și pe asta.

Deocamdată, însă, iată alt plan. Să-i aducem acasă pe misionarii americani din China și să-i trimitem să stîrpească linșajul. Dacă facem socoteala că fiecare din cei o mie cinci sute unsprezece misionari, care se găsesc acolo, convertesc cîte doi chinezi pe an și zilnic vin pe lume cîte treizeci și trei de mii de păgîni[1], va fi necesar mai mult de un milion de ani pentru ca această convertire să cuprindă toată creșterea aceasta, iar creștinarea țării să poată fi vizibilă. De aceea, să oferim cît mai repede misionarilor noștri un cîmp de activitate tot atît de bogat la ei, în patrie. Treaba necesită cheltuieli mai mici și, în același timp, în ce privește primejdiile, poate da mai multă satisfacție misionarilor. De ce să nu se întoarcă ei acasă, de ce să nu vadă dacă totuși nu putem fi puși și noi la încercare. Lumea recunoaște că chinezii sînt un popor vrednic, cinstit, iubitor de muncă, demn de încredere, bun la inimă și așa mai departe. Deci lăsați-i în pace, sînt foarte buni așa cum sînt. Unde mai punem că aproape fiecare nou convertit riscă să se molipsească de la civilizația noastră .Trebuie să ne purtăm cu băgare de seamă. Trebuie să ne gîndim de

[1] Aceste cifre nu sînt imaginare, ci reale și autentice. Le-am luat din statisticile oficiale ale misionarilor din China. A se cerceta cartea doctorului Morrison despre călătoria sa în China; el citează aceste date și dă sursele de informație. Morrison a fost timp de mai mulți ani reprezentantul ziarului londonez *Times* la Pekin și a stat acolo în timpul asediului (n. a.).

două ori înainte de a-i supune la un asemenea risc — *căci o dată civilizată, China nu va mai putea fi descivilizată*. Noi nu ne-am gîndit încă la acest lucru. Ar trebui să ne gîndim măcar acum. Misionarii noștri se vor încredința că la noi există un bun cîmp de activitate pentru dînșii; acest cîmp va fi de ajuns nu numai pentru cei o mie cinci sute unsprezece, ci și pentru cincisprezece mii unsprezece oameni. N-au decît să citească următoarea telegramă și să ne *spună dacă vor găsi în China* ceva mai apetisant. Telegrama este din Texas:

Negrul a fost tîrît pînă la copac și agățat de o cracă. Sub corpul lui s-a aruncat o grămadă de vreascuri, cărora li s-a dat foc. Apoi, s-a ajuns la ideea că negrul nu ar trebui să moară prea repede, drept care a fost coborît la pămînt. În acest timp, unii s-au dus după gaz la Dexter, cale de două mile. Apoi rugul a fost stropit cu gaz și fapta împlinită.

Noi îi implorăm pe misionari să vină îndărăt, acasă, și să ne ajute în această nenorocire. E datoria lor patriotică. Țara noastră se află într-o stare incomparabil mai îngrozitoare decît a Chinei. Misionarii sînt compatrioții noștri și patria îi cheamă întrajutor în ceasul acesta de cumplită pacoste. Ei sînt capabili, pe cînd oamenii noștri nu. Ei sînt obișnuiți cu batjocura, disprețul, ocările, primejdiile, pe cînd ai noștri nu. Ei au spiritul muceniciei; numai un mucenic poate înfrunta, stăpîni și risipi o gloatăcare linșează. Ei pot mîntui țara și noi îi conjurăm să vină și să ne mîntuiască. Îi rugăm încă o dată și încă o dată să recitească telegrama, să-și înfățișeze în minte acea scenă, să cugete în liniște la ea, să înmulțească cu o sută cincisprezece, să adauge optzeci și opt, să pună aceste două sute trei torțe omenești în șir, dînd fiecăreia cîte un spațiu de șase sute de picioare, în așa fel încît în jurul ei să poată încăpea cinci miide spectatori creștini — bărbați, femei și copii, băieți și fete, toți americani. Pentru ca efectul să fie mai puternic, să-și închipuie că totul se petrece noaptea, pe un șes ușor povîrnit, iar stîlpii de care sînt legate

victimele sînt așezați în linie ascendentă. În felul acesta ochiul va cuprinde întregul șir neîntrerupt de douăzeci și patru de mii de ruguri în care se mistuie carnea și sîngele omenesc. Dacă l-am așeza la un loc neted, sfîrșitul liniei înclinîndu-se în jos, ar ieși din raza vizuală din pricina rotunjimii pămîntului. Cînd totul va fi gata, cînd bezna se va înteți și va domni o liniște prevestitoare de rele — căci nu trebuie să se audă nici un sunet, în afară de gemetele vîntului de noapte și de plînsetele înăbușite ale victimelor aflate în agonie — toate rugurile funebre, stropite cu petrol, să se aprindă în același timp, iar flăcările și strigătele de pierzanie să se înalțe pînă la tronul Celui prea înalt.

S-au strîns peste un milion de oameni; în pălălăile rugurilor se proiectează siluetele nedeslușite a cinci mii de biserici. O, bunule misionar, o, misionarule plin de milosîrdie! Părăsește China, întoarce-te în patrie și adu la dreapta credință pe acești creștini.

Sînt convins că dacă această mulțime de nebunie sîngeroasă poate fi stăvilită, apoi numai persoane marțiale o pot stăvili, numai ele pot înfrunta gloatele fără a șovăi. Deoarece asemenea personalități marțiale se dezvoltă numai prin deprinderea cu primejdiile și prin însușirile pe care le capătă înfruntînd primejdiile, locul mai potrivit unde putem găsi asemenea personalități este în China, în rîndurile misionarilor — care au fost supuși unei școli grele în ultimii doi ani. Avem foarte mult de lucru pentru ei, acasă, precum și pentru sute și mii alții, deoarece cîmpul de activitate crește și se lărgește zilnic. Îi vom găsi? Să încercăm. Între șaptezeci și cinci de milioane de oameni, trebuie să mai existe și alți Merill-i și Beloat-i. Legea firii noastre, după care orice pildă trezește un spirit cavaleresc asemănător, la oameni de același soi, îi va face să iasă dintre rînduri.

SCRISOARE MINISTRULUI DE FINANȚE

Riverdale-pe-Hudson, 13 octombrie 1902

Excelenței sale domnului ministru al Finanțelor,

Washington

Domnule ministru,

Prețurile diferitelor sorturi de combustibil fiind inaccesibile scriitorilor cu venituri modeste, vă adresez următoarea comandă:

Patruzeci și cinci tone din cele mai bune și vechi titluri de stat, uscate, pentru calorifer, de preferință titluri din 1864.

Douăsprezece tone de vechi bilete de bancă, pentru sobe de bucătărie.

Opt butoaie de timbre poștale de tot soiul, variind între douăzeci și cinci și cincizeci de cenți, model 1866, pentru a aprinde focul.

Binevoiți să-mi livrați cît mai curînd posibil aceste mărfuri și să trimiteți factura.

Al dumneavoastră prea supus
MARK TWAIN
care vă va fi foarte recunoscător
și va vota cum trebuie.

EXTRAORDINARA DESCOPERIRE A DOCTORULUI LOEBE*

După toate probabilitățile, specialiștii din domeniul biologiei vor primi cu o oarecare doză de scepticism comunicarea doctorului Jack Loebe de la Universitatea din California, asupra creării substanței vii pe cale chimică. Doctorul Loebe este un experimentator foarte talentat și îndemînatic, însă părerea generală a specialiștilor în biologie înclină spre concluzia că el este mai curînd un om cu o fantezie vie decît un naturalist serios. (New York Times, *2 martie*)

Aș vrea să mă întorc iarăși la tinerețea mea, care îmi amintește de toate lucrurile acestea. Deși acum par bătrîn, foarte bătrîn, am fost și eu odată tînăr. Deși au trecut de atunci vreo treizeci sau patruzeci de ani, îmi amintesc de minune cît de neclintite îmi păreau pe vremea aceea opiniile acreditate ale experților, oameni foarte susceptibili și care aveau mania de a paraliza orice idee nouă, cînd era vorba de alți experți, cu concepții mai deosebite și care, cu răbdare și necruțîndu-și puterile, își făceau drum în domeniile mai ascunse ale naturii, comunicînd lumii

* Jack Loebe (1859—1924), fiziolog american care s-a ocupat de fiziologia protoplasmei (n. t.).

descoperirile lor prețioase. În vremurile acelea, părerea general acreditată a experților era hotărîtoare pentru mine.

Acum însă, lucrurile stau altfel, cu totul altfel. O dată cu trecerea anilor, m-am încredințat că experții sau specialiștii judecă de obicei ceea ce este nou nu după înclinațiile rațiunii, ci după înclinațiile propriilor sentimente. Recunoașteți și dumneavoastră că am dreptate. Dar oare acești domni se lasă măcar conduși de sentimentele lor cele bune? Știți bine că nu. Ei judecă totul numai în lumina prejudecăților proprii — cine ar putea-o tăgădui?

Iar rezultatele obținute sînt atît de curioase! Așa de curioase, încît te minunezi, cum de mai stă șandramaua lor în picioare! Puteți să-mi indicați un singur caz cînd părerea generală a specialiștilor a învins? N-aveți decît să priviți în trecut și veți descoperi, cu folos pentru dumneavoastră, o maximă nescrisă, care și-a păstrat valoarea pînă în zilele noastre: „Cînd nu ești hotărît ce carte să joci, trage — drept atú — părerea generală a experților și să n-ai nici o teamă că vei pierde!" De mult, chiar în Grecia antică, s-a descoperit o mașină primitivă cu aburi, iar specialiștii și-au bătut joc de ea. Acum două sute cincizeci de ani a apărut motorul cu aburi al marchizului Wooster și experții l-au împroșcat cu batjocuri. De vaporul lui Fulton, descoperit la începutul secolului trecut, și-au bătut joc experții Franței, inclusiv Napoleon însuși. Dar pînă să stabilească specialiștii, cu ajutorul calculelor și cu altele, că vaporul nu poate străbate oceanul Atlantic, vaporul îl și străbătuse. Părerea specialiștilor a luat în derîdere pe savantul Priestley[1]

---

[1] Joseph Priestley, chimist și filozof englez, născut la Fieldhead, lîngă Leeds, în 1733 — mort la 1804 în Northumberland (Pensylvania). Încurajat de Franklin, Priestley a publicat în 1767 prima istorie a electricității. Ca rezultat al experiențelor sale îndrăznețe, între altele, Priestley a descoperit bioxidul de azot. Salutînd cu entuziasm Revoluția Franceză din 1789, savantul este numit cetățean de onoare și membru al Adunării Naționale franceze, ceea ce îi atrage persecuții din partea guvernului său. Priestley se refugiază în Statele Unite, unde moare după o viață de rodnice și laborioase cercetări și studii științifice și filozofice (n. t.).

cu oxigenul lui; el a fost urmărit și izgonit din Anglia. Toți specialiștii medicali ai Angliei se distrau pe socoteala lui Jenner[1] și a vaccinărilor sale contra variolei. Toți experții medicali ai Franței se distrau pe socoteala stetoscopului. Toți experții medicali ai Germaniei petreceau pe socoteala tînărului medic (cum îl chema? numele lui este în prezent uitat de toți — de toți, în afară de medicii care îi păstrează o amintire respectuoasă) care a descoperit și a înlăturat cauza unei groaznice maladii — febra puerperală; el a fost jignit, urmărit, dus la desperare și ucis cu zile. Telegraful electric, cablul telegrafic prin oceanul Atlantic, telefonul — toate acestea nu sînt decît „jucării", amuzamente care nu au nici un fel de valoare practică — așa a sunat verdictul experților. Geologia, paleontologia, evoluționismul — la coș cu ele! — aceasta a fost sentința tuturor experților, inclusiv experții teologici, slujitorii bisericii creștine, cărora le-a sărit în ajutor contele de Argyll[2] și le-au ținut isonul (în primele perioade) savanții din alte specialități. Amintiți-vă de Pasteur și din impunătoarea listă a realizărilor sale mărețe în folosul omenirii! Turbați și furioși, specialiștii în problemele medicale și în cele de chimie au aruncat multă vreme anatema asupra fiecărei noi descoperiri a lui Pasteur, fără a lua de altfel cunoștință de lucrările lui, oricît i-ar fi implorat Pasteur ca să arunce măcar o privire asupra celor ce făcea el, mai înainte de a-l meni focului gheenei. Prin prigoana și bîrfelile lor, ei au scurtat viața lui Pasteur și astfel au lipsit omenirea de serviciile neprețuite ale marelui savant, care în anumite domenii și în anumite limite a adus lumii mai mult folos decît oricare alt om. A fost nevoie de zece mii de ani ca să apară un astfel de savant și poate

---

[1] Eduard Jenner, celebru medic englez, născut în 1749 și mort în 1823 la Berkeley, inventatorul vaccinului împotriva variolei (n. t.).

[2] George-John Douglas Campbell, duce de Argyll, om de stat englez, născut la 1823 în Scoția și mort în 1900. Sub numele de „marchizul de Lorna", a luat parte activă la controversele din sînul bisericii presbiteriene și a fost membru în mai multe guverne liberale. În 1881, s-a retras din viața politică, dedicîndu-se studiilor istorice și religioase (n. t.).

că domnii experți vor avea nevoie de încă alte zece mii de ani ca să creeze și să piardă pe un nou Pasteur. De multă vreme, preoții își fac o glorie din faptul că urmăresc cu încăpățînare, cu o prostie bovină, tot ceea ce este nou; însă, desigur că este o distanță de la ei pînă la medici! Da, poate că și pînă la alți cîțiva experți prea susceptibili, care influențează opinia publică și fac să piară noutatea; numai că ea se ivește din mîinile cercetătorilor, a celor muncitori, a visătorilor inspirați, a Pasteurilor, care aruncă mărgăritare pe dinaintea experților.

Cum să nu ne emoționăm într-un asemenea caz? Într-o clipă, temperatura mea face un salt, iar pulsul începe să-mi bată, de parcă ar fi turbat. Clocotesc de mînie numai cînd aud de la depărtare răcnetele experților. Eu însumi am apărut în postura unui astfel de expert și o cunosc prea bine, ca și falsitatea ei! Sînt specialist în zețărie, culegător de mare experiență, trecut prin ciur și prin dîrmon; acum doisprezece ani, am dat o sentință definitivă și irevocabilă asupra linotipurilor. Am susținut că linotipurile nu-și vor găsi niciodată răspîndirea și nu vor da de mîncare nimănui, iar astăzi uzinele care fabrică linotipuri se întind în Anglia pe o suprafață de patrusprezece acri!

Acum treizeci și cinci de ani, mai eram specialist și în căutarea aurului. În apropierea parcelei prospectate de mine se zărea un zăcămînt de minereu; se socotea că fiecare tonă din acest minereu conținea aur în valoare pînă la șase sute de dolari, însă fiecare grăunte din prețiosul metal era adînc îngropat sub crusta dură și neînduplecată a rociigolașe. Apărînd ca expert în această chestiune, eu am anunțat fără drept de apel că nimănui nu îi va da prin gînd cum să extragă din acest minereu aur, chiar și în valoare de doi dolari, căci nu prevăzusem prelucrarea minereului prin cianură de potasiu. În genere, de cînd am devenit om în toată firea, răspunzător pentru faptele sale, am jucat destul de des rolul de expert, însă nu îmi amintesc să fi avut vreodată dreptate.

Amara-mi experiență m-a învățat să mă port cu neîncredere față de părerile experților. Și acum, cînd

mă ciocnesc de ei, mă apucă frigurile și mi se zbîrcește pielea. Mă retrag grăbit într-un colțișor întunecos, zicîndu-mi: „Cu toate că, în aparență, totul pare în regulă, mă prind pe zece dolari că se va petrece o încurcătură de felul celei cu cianura de potasiu".

Și acum, haidem să vorbim despre „crearea substanței vii pe cale chimică". Cititori, sfatul meu este: nu căutați cu dinadinsul să „tăiați" cu atú această idee! Nu vă zic: mizați pe ea, ci numai: nu căutați să o „tăiați" cu atú. Vedeți, părerea generală a experților s-a ridicat împotriva ei. Dacă nu aveți puterea de a înfrîna patimile și simțiți că datoria voastră morală este să distrugeți ceva, atunci îndreptați-vă lovitura împotriva părerii generale a experților. Aceasta este treaba cea mai sigură și, drept dovadă, aveți toată istoria! Dacă ești tînăr, cititorule, desigur că nu te vei putea stăpîni și va trebui să aderi la una din părți. În ce mă privește, acum sînt bătrîn și voi aștepta noi rînduieli. P.S.I — În același număr al ziarului *New York Times*, Dr. Funck[1] scrie: „O încredere insuficientă poate să-l înșele pe om tot atît de crud ca și o încredere nemăsurată; căci tocmai scepticul-raționalist Toma a fost singurul dintre apostoli care a fost păcălit!" Oare constituie aceasta o tratare rațională, corectă a problemei? Poate că mă înșală memoria, dar eu am presupus întotdeauna că Toma a fost singurul dintre apostoli care a întreprins o cercetare și a stabilit un fapt precis, pe cînd ceilalți apostoli — la fel ca orice expert — au acceptat ori au respins faptul după propria lor credință. Dacă lucrurile stau astfel, atunci Toma Necredinciosul a înlăturat îndoielile care, în caz contrariu, ar fi tulburat și neliniștit omenirea, și printre aceștia, și pe doctorul Funck. Cred că Toma cel Îndărătnic (sau cu judecata sănătoasă) nu merită a fi atît de ponegrit. De ce chiar doctorul Funck cercetează spiritismul și totodată zvîrle cu pietre în Toma? De ce nu admite spiritismul pe încredere? Oare în Lafayette-Place este la modă lipsa de logică?

---

[1] Casimir Funck, fiziolog american (n. t.).

Bătrînul care se teme de părerea acreditată a experților. P.S. II. — Dau un fragment din jurnalul lui Adam: „Și atunci se puse la cale o consfătuire a experților — prima. Ei ținură o ședință de șase zile și șase nopți, după care dădură publicității concluziile lor: «Este cu neputință să creezi lumea din nimic; mărunțișuri ca soarele, luna și stelele — poate, însă pentru a crea astrii pe o scară mare, va fi nevoie de nenumărați ani.» Experții dădură această sentință și se sculară de la masă și apoi priviră pe ferestruică și ce văzură! Dinaintea lor, în întinderea nesfîrșită, se rotea și sclipea măreț focul de artificiu al creației.

Și acre li se mai făcură mutrele!"

1902

A iscălit pentru Adam
MARK TWAIN

ÎN APĂRAREA GENERALULUI FUNSTON

1902

22 februarie. Ziua de azi este o dată memorabilă[1]. *Ea este atît de mult pomenită pretudindeni pe glob și din pricina unei nostime încurcături, datorită deosebirilor de oră astronomică, ce au făcut ca depeșele prin care se aduc onoruri marelui nostru înaintaș, deși expediate aproape toate la aceeași oră, unele din ele să se dovedească a fi de ieri, iar altele de alaltăieri.*

I

Astăzi a apărut în ziare o mențiune despre generalul Funston.

Nici Washington, nici Funston nu au fost creați într-o singură zi. A fost nevoie de vreme îndelungată pînă să li se închege ființa. Și la unul, și la celălalt, baza sau scheletul moral îl constituie anumite înclinații înnăscute. La amîndoi, musculatura morală (cu alte cuvinte caracterul) a crescut pe acest schelet și și-a luat formă datorită educației, legăturilor cu oamenii și împrejurărilor. Dacă osatura unui om este strîmbă din născare, nici un fel de înrîurire, nici o forță de pe lume nu i-o va îndrepta. Educația, societatea și condi-

[1] 22 februarie este ziua de naștere a lui George Washington (n. t.).

ţiile de viaţă îi pot servi drept proptele, cîrji, corsete; ele îl pot strînge şi înghemui într-o frumoasă formă artificială, care se păstrează cîteodată pînă în ultima zi, înşelînd nu numai pe cei din preajmă, dar pe însuşi omul nostru. Totuşi, la el totul este artificial şi e de ajuns să iei cîrjele şi proptelele, ca să iasă la iveală diformitatea congenitală.

Washington nu şi-a creat el singur osatura personalităţii sale, ci s-a născut aşa şi de aceea nu este meritul lui că firea sa a atins desăvîrşirea. Firea lui Washington şi numai ea l-a silit să caute oameni cu care avea afinităţi spirituale şi să-i prefere altora; să primească influenţele ce erau pe placul firii sale şi pe care le socotea demne şi, dimpotrivă, să respingă şi să evite pe aceia care îi erau neplăcuţi. Oră de oră, zi de zi, an după an, firea lui s-a aflat sub acţiunea a nenumărate influenţe, nespus de mici, pe care ea le atrăgea automat şi le reţinea, aşa cum mercurul atrage toate particulele de aur, respingînd cu dispreţ particulele de minereu sărac, ignorînd de la sine tot ceea ce nu era nobil, tot ceea ce nu era aur. Firea lui avea o atracţie înnăscută pentru influenţele bune şi sublime, primindu-le bucuros şi asimilîndu-le. Dimpotrivă, avea o aversiune înnăscută pentru influenţele rele şi grosolane şi se ferea de ele. Natura alegea prietenii şi tovarăşii pentru cel pe care-l avea sub puterea ei. Ea îi alegea influenţele şi îi statornicea idealurile şi, din materialele strînse cu grijă, cu migală, îi modela caracterul remarcabil.

Şi noi ne închipuim că meritul a fost al lui Washington însuşi!

Noi socotim ca fiind un merit al lui Dumnezeu că este atotştiutor şi atotputernic şi îl slăvim pentru asta, dar aici lucrurile stau cu totul altfel. Lui Dumnezeu nu i-a ajutat nimeni, el nu a căpătat calităţile sale în dar, la naştere, ci şi le-a creat el însuşi. Washington s-a născut cu natura gata făcută care (şi ea) a fost arhitectul caracterului său, iar caracterul — la rîndul lui — a fost arhitectul marilor sale fapte. Dacă m-aş fi născut cu firea lui Washington, iar el cu a mea, atunci tot mersul istoriei ar fi fost altul. Avem tot dreptul să ne extaziem

în fața splendorii soarelui, a frumuseții curcubeului și a caracterului lui Washington, dar nu avem temeiuri de a-l glorifica pentru asta, pentru că nu ei înșiși au dat naștere izvoarelor ce le alcătuiesc meritele; nu soarele a dat naștere focului său, nici curcubeul nu a dat naștere luminii care se răsfrînge în picăturile de apă, iar părintele țării noastre nu a dat el însuși naștere firii sale curate, raționale și virtuoase.

Atunci, se mai cuvine a prețui pe un om ca Washington, dacă recunoaștem că nu din meritul său personal a fost el ceea ce a fost și a făcut ceea ce a făcut? Este absolut necesar să-l prețuim, căci valoarea lui este nemăsurat de mare. Prielnicele influențe exterioare au fost materialul din care natura lui Washington și-a modelat caracterul, pregătindu-l pentru fapte glorioase. Să presupunem că asemenea influențe nu ar fi existat, că el s-ar fi născut și ar fi crescut într-un cuib de hoți — atunci, fără materialul prielnic și potrivit lui, nu s-ar fi creat caracterul lui Washington.

Din fericire pentru noi, pentru întreaga omenire și pentru secolele viitoare, Washington s-a născut într-un loc unde se aflau influențe prielnice și potrivite lui, într-o societate în care a fost cu putință să-și formeze caracterul în toată măreția și frumusețea lui și unde, mulțumită cursului fericit al împrejurărilor, s-a deschis înaintea lui un cîmp de activitate unde el și-a putut manifesta din plin talentul de conducător.

Aceasta înseamnă că valoarea lui Washington stă în faptele pe care le-a săvîrșit în viață? Nu, ele au doar o valoare secundară; valoarea cea mai de preț a lui Washington, pentru noi, pentru toată omenirea și pentru secolele viitoare, stă în faptul că el va rămîne pentru totdeauna un model de *influență*, nespus de înalt.

Noi sîntem făcuți — cărămidă cu cărămidă — din influențele care se adună încetul cu încetul în jurul structurii alcătuite din predispozițiile noastre (înnăscute). Numai așa ne formăm, altă cale neexistînd. Orice bărbat, orice femeie, orice copil sînt izvoare de anumite influențe, ce nu încetează nici o oră, nici un minut să înrîurească în bine sau în rău, caracterele din jurul lor. Cizmarul contribuie la formarea caracteru-

lui a douăzeci de oameni care au de-a face cu el; hoțul de buzunare are influență asupra celor cincizeci de oameni cu care vine în contact; preotul de la țară va avea chiar și cinci sute de asemenea prilejuri de înrîurire asupra credincioșilor; un hoț specializat în spargerea safe-urilor de la bănci are influența asupra a o sută de amici ai lui și încă asupra a cam trei mii de oameni, pe care el nu i-a văzut niciodată. Străduințele unui filantrop cunoscut și darurile unui milionar mărinimos îmblînzesc inimile și fac ca o sută de mii de oameni, complet necunoscuți lor, să-și desfacă băierile pungii, influențînd pe cei din jur, fiecare din acești oameni adăugîndu-și o cărămidă la zidirea caracterului său. Un ziar fără principii grăbește în fiecare zi descompunerea morală a unui milion de cititori corupți; dimpotrivă, un ziar cu principii înalte ajută în fiecare zi ca un alt milion de oameni să devină mai buni. Tîlharul care s-a îmbogățit repede prin tot soiul de matrapazlîcuri în legătură cu afacerile căilor ferate face să scadă pentru trei generații viitoare nivelul moravurilor comerciale ale națiunii. Un om ca Washington, care s-a înălțat pe culmea cea mai înaltă a lumii, învăluit de o lumină ce nu pălește și văzut pretutindeni, slujește tuturor ca o pildă luminoasă, inspiratoare, încurajatoare, influența lui contribuind la perfecționarea oamenilor și a popoarelor, care sînt receptive la bine, atît în America, cît și dincolo de granițele ei, și durata acestei influențe se măsoară nu cu schimbarea rapidă a generațiilor, ci cu trecerea înceată a secolelor.

Washington nu a fost numai părintele națiunii, ci și — ceea ce este mai însemnat — părintele patriotismului, al patriotismului în sensul cel mai înalt și mai frumos al cuvîntuui, iar puterea sa de înrîurire a fost atît de mare, încît prețiosul lui patriotism a rămas la fel de limpede și nepătat un secol întreg — cu lipsa unui singur an[1] — iar prelungita sa înrîurire înnobilatoare

[1] Twain se referă la anul 1898, cînd se împlineau nouăzeci și nouă de ani de la moartea lui George Washington (1799) și în care, în urma războiului americano-spaniol, întregul arhipelag al Filipinelor a fost acaparat de Statele Unite (n. t.).

a pus asemenea temelii de onestitate pentru poporul nostru încît astăzi acesta se întoarce de la patriotismul străin, importat, și își îndreaptă privirile spre patriotismul moștenit de către înaintașii lui de la Washington, înspre singurul patriotism cu adevărat american, care a dăinuit nouăzeci și nouă de ani și are toate temeiurile ca să mai dăinuie încă un milion de ani. Îndoiala dacă Statele Unite s-au comportat drept în privința Filipinelor stăpînește din ce în ce inimile americanilor; iar după îndoială va urma convingerea, și poporul își va spune cuvîntul, căci voința poporului este lege și alt stăpîn pe pămîntul nostru nu există. Atunci vom îndrepta răul pe care l-am pricinuit, vom înceta să ne mai agățăm cu slugărnicie de mantiile încoronaților uzurpatori europeni, iar America va deveni iarăși, ca mai înainte, o adevărată putere mondială, cea mai autentică din toate. Aceasta numai dacă va mai avea mîinile curate, nepătate de robirea unui popor lipsit de apărare, dacă ea le va spăla în patriotismul lui Washington — numai atunci va putea îndrăzni, fără rușine, să stea înaintea Umbrei adorate și să-i atingă pulpana hainei. Influența lui Washington a creat pe Lincoln și alți patrioți adevărați ai republicii noastre; influența lui a creat pe soldații care au salvat Statele Unite în anii războiului civil; și ea ne va servi întotdeauna ca apărare și stea călăuzitoare. Cum se cuvine, așadar, să ne comportăm cînd soarta ne trimite un Washington, un Lincoln, un Grant? Știm doar că un singur exemplu viu de influență bună atîrnă mai greu decît un miliard de influențe îndoielnice și aceasta înseamnă că sîntem datori să păstrăm din toate puterile această influență, menținînd pretutindeni focul ei curat și nestins — la grădinițele de copii, în școli, în universități, în biserici, în paginile ziarelor și chiar în congres, dacă aceasta este cu putință!

Au fost necesare propriile lui înclinațiuni înnăscute pentru ca să apară Washington, au fost necesare influențele favorabile, împrejurările și un cîmp larg de activitate ca să-l dezvolte și să-l împlinească. Același lucru s-a întîmplat și cu Funston.

II

„Războiul s-a terminat" — așa scriau ziarele la sfîrșitul anului 1900. După o lună a fost descoperit refugiul din munți al conducătorului filipinez, învins, urmărit, lipsit de puteri, dar nu și de nădejdi. Armata i se risipise, republica lui nu mai exista, generalii săi erau în mormînt sau căzuseră prizonieri. Amintirea visului său nobil va rămîne peste secole și va inspira unor patrioți mai norocoși alte fapte vitejești. În acel moment, însă, visul său murise și părea că nu va mai reînvia, deși Aguinaldo nu putea crede acest lucru.

Și iată că a fost prins. Un autor care îl admiră, Edwin Wildman, ne arată împrejurările acestui fapt în cartea sa *Aguinaldo*. Wildman merită crezare, deoarece el rezumă în mod corect mărturisirile făcute de bună voie la vremea lor de către generalul Funston. Citez, menționînd că sublinierile îmi aparțin:

„Pînă în februarie 1901, locul unde se ascundea Aguinaldo nu a putut fi descoperit. Cheia tainei a fost dată de scrisoarea lui Aguinaldo, în care acesta ordona vărului său, Baldormero Aguinaldo, să-i trimită patru sute de oameni înarmați, urmînd ca purtătorul scrisorii să însoțească detașamentul. Ordinul fusese cifrat, însă printre trofeele luate mai înainte se găsise și un cod al răsculaților. Curierul, care făcea parte dintre răzvrătiți, a fost convins că se află pe un drum greșit (cu ce mijloace—istoria nu ne spune!) și a căzut de acord să arate locul unde se afla Aguinaldo. Astfel se ivea putința unor aventuri cu nimic mai prejos de acelea descrise în romanele de doi cenți. Și tocmai o asemenea aventură care cerea o cutezanță diabolică era pe placul inimii romantice a generalului Funston. Desigur că nu se cade ca un general de brigadă să-și părăsească postul și să se transforme într-un ostaș de recunoaștere, într-un cercetaș, dar Funston era renumit prin stăruința sa. Imediat el puse la cale un plan și se adresă generalului MacArthur, cerîndu-i permisiunea de a acționa. Era cu neputință să refuzi ceva îndrăznețului aventurier și iată că Fuston trecu la fapte, începînd să imite scrisul caracteristic al lui Lacuna, ofițerul răsculat, căruia i se adresa scrisoarea lui Aguinaldo. Cu puțin timp înainte de prinderea curierului, mai multe scrisori de-ale lui Lacuna

fuseseră găsite împreună cu codul cifrat al lui Aguinaldo. Învăţînd să imite la perfecţie iscălitura lui Lacuna, Funston scrise două scrisori lui Aguinaldo, una la 24 şi cealaltă la 28 februarie, în care, confirmînd primirea dispoziţiilor lui Aguinaldo, îi aducea la cunoştinţă că el (Lacuna) îi trimite pe cîţiva din cei mai buni soldaţi pe care-i are. Fără a se opri la acest fals iscusit, generalul Funston a dictat unui fost răzvrătit, în prezent sub ordinele sale, o scrisoare adresată tot lui Aguinaldo, în care i se aducea la cunoştinţă că pe drum forţele trimise în ajutor au surprins şi capturat un detaşament de americani, dintre care i se aducea cinci prizonieri, deosebit de importanţi. Acest vicleşug a fost folosit pentru a explica prezenţa în detaşament a cinci americani: generalul Funston, căpitanul Hazzard, căpitanul Newton, locotenetul Hazzard şi aghiotantul generalului Funston, locotenentul Kitchell, care trebuiau să întovărăşească expediţia.

Şaptezeci şi opt de oameni din tribul Macabebe, duşmani din tată în fiu ai tribului Tegalog au fost aleşi de către Funston ca să alcătuiască expediţia. Aceşti băştinaşi curajoşi şi războinici au luat parte cu bucurie la realizarea planului schiţat. În detaşament au intrat de asemenea trei tegalogi şi un spaniol. Macabebeii au fost îmbrăcaţi în uniformele aruncate de răsculaţi, iar americanii în uniforme soldăţeşti uzate. Fiecare a primit cîte o puşcă şi raţia pe trei zile. Curajoşii căutători de aventuri plecară pe vasul «Vickburg» pentru a debarca în apropiere de Palauang, unde era ascunzătoarea lui Aguinaldo. Debarcară la Casignan, nu departe de capitala secretă a răsculaţilor. Trei băştinaşi din tribul Macabebe, care cunoşteau bine limba tegalogilor, fură trimişi în oraş cu însărcinarea de a comunica localnicilor că aduc întăriri lui Aguinaldo, precum şi cîţiva prizonieri americani de seamă şi pentru a cere concursul autorităţilor locale şi însoţitori. Preşedintele răzvrătit îşi dădu asentimentul şi în curînd detaşamentul, după ce se ospătă şi-i înfăţişă pe prizonierii americani, purcese la drumul de nouăzeci de mile spre Palanan, care se afla în regiunea muntoasă de lîngă litoral a provinciei Izabella. Pe urcuşuri abrupte şi povîrnişuri pietroase, prin jungla deasă, trecînd prin vadurile rîurilor de munte şi pe poteci înguste, de-abia mai călcînd cu picioarele zdrelite şi frînţi de oboseală pînă la oase — rătăciră drumeţii căutători de aventuri, pînă cînd li se isprăviră merindele şi slăbiră în aşa hal, încît nu mai fură în stare să se mişte, deşi pînă la refugiul lui Aguinaldo mai erau doar opt mile.

Atunci trimiseră nn curier la Aguinaldo ca să-l înștiințeze de poziția detașamentului și *să-i ceară provizii*. Conducătorul răsculaților răspunse îndată: trimise orez, precum și o scrisoare către comandantul detașamentului, în care îi ordona să se poarte omenește cu prizonierii americani, dar să-i lase dincolo de marginile orașului. Ar fi putut ingeniosul Funston să creeze condiții mai prielnice pentru executarea planului său? La 23 martie, detașamentul ajunsese la Palanan. Aguinaldo trimise în întîmpinarea lui unsprezece soldați de-ai săi, ca să ia în primire pe prizonierii americani, dar Funston și subalternii lui știură să se ascundă în junglă, iar escorta trecu mai departe, deoarece i se spusese că americanii rămăseseră undeva în urmă.

Funston își reluă comanda și ordonă micii sale bande de draci împielițați să meargă fără teamă în oraș, de-a dreptul la Aguinaldo. Aici îi întîmpinară, așezate ca pentru paradă, gărzile lui Aguinaldo, în uniformă militară albastră și cu pălării albe. Parlamentarul care luă cuvîntul în numele noilor sosiți, îl duse cu atîta șiretenie pe Aguinaldo, încît acesta nu bănui nici o uneltire. În acest timp, macabebeii, sub comanda spaniolului, ocupară poziții avantajoase și așteptară semnalul. Cînd spaniolul le strigă: «Macabebei! Acum e rîndul vostru!», ei începură să tragă de aproape în garda lui Aguinaldo.

Americanii luară și ei parte la încăierare. Doi oameni din statul-major al lui Aguinaldo fură răniți, dar reușiră să scape, iar casierul guvernului revoluționar se predă. Ceilalți ofițeri filipinezi fugiră. Aguinaldo s-a predat cu resemnare, temîndu-se totuși de răzbunarea macabebeilor. Generalul Funston însă îl încredință că se poate simți în siguranță. Aceasta îl liniști pe Aguinaldo și el se învoi să discute. Era nespus de abătut din pricină că se afla prizonier și afirmă că prin *nici un alt mijloc* ei nu l-ar fi putut prinde viu, recunoaștere care dădu și mai multă valoare isprăvii lui Funston. Cazul lui Aguinaldo fusese un caz greu, desperat și necesita folosirea unor metode neobișnuite."

Unele practici ale războiului nu par plăcute civililor, însă am fost obișnuiți cu ele de atîtea secole, încît acum am ajuns să justificăm și să admitem fără a mai crîcni lucruri care ne lasă totuși cu inima grea. Ceea ce a făcut Funston, în afară de un singur lucru, a mai fost făcut în multe războaie și absolvit de istorie. După obiceiurile războiului și în interesul unei operați-

uni în felul aceleia întreprinsă de Funston, i se admite unui general de brigadă (dacă nu i se face scîrbă), să convingă pe un curier să trădeze, sau să-l mituiască sau să folosească alt mijloc; i se admite să-și scoată semnele distinctive ale înaltului său grad și să se dea drept altcineva; se admite să mintă, să săvîrșească fapte perfide, să măsluiască semnături, să se înconjoare cu oameni pregătiți pentru o asemenea activitate; i se admite să primească saluturi pline de amabilitate și să omoare pe cei ce i le aduc, cînd mîinile lor încă mai păstrează căldura strîngerii prietenești.

După obiceiurile războiului, toate aceste acțiuni sînt socotite ca nevinovate, nici una din ele nu merită ocară, toate sînt îndreptățite. Nu-i nimic nou; toate acestea s-au făcut și mai înainte, deși nu de către generali de brigadă. Un singur amănunt însă este nou aici, un singur lucru nu a fost făcut de nici un popor, nici de cele primitive, nici de cele civilizate, în nici o țară și în nici o epocă. Este vorba de acel amănunt pe care l-a avut în vedere Aguinaldo cînd a mărturisit că „prin nici un alt mijloc nu l-ar fi putut prinde viu". Într-adevăr, cînd un om este istovit într-atîta de foame încît „nu mai este în stare să se miște", el este în drept să-și implore dușmanul ca să-i salveze viața; dar, dacă el a gustat din hrana ce i s-a oferit, această hrană — chiar numai un dumicat — devine pentru el sacră, potrivit legii tuturor timpurilor și popoarelor și cel salvat de la înfometare *nu mai are dreptul să ridice mîna asupra dușmanului său.*

A trebuit să vină un general de brigadă al armatelor americane de voluntari, pentru ca să facă de rușine o tradiție pe care au respectat-o pînă și decăzuții călugări spanioli. *De aceea noi l-am înălțat în grad.*

Președintele nostru, nebănuind nimic, a întins mîna ucigașului său, în momentul cînd acesta a tras[1]. Toată lumea a fost consternată de acest mîrșav procedeu care a pricinuit multe interpretări și amare reflexiuni și a silit pe oameni să roșească și să spună

[1] William McKinley, președintele Statelor Unite de la 1897 pînă la 1901, a fost ucis în orașul Buffalo în septembrie 1901. I-a urmat la președinție Theodore Roosevelt (n. t.).

că această crimă a pătat şi a dezonorat omenirea. Cu toate acestea, cît de mizerabil ar fi fost acel om, el totuşi nu s-a adresat preşedintelui rugîndu-l să-l susţină, pentru că i s-ar fi istovit puterile, necesare pentru săvîrşirea trădării, nu a ridicat mîna asupra binefăcătorului care îi salvase viaţa.

14 aprilie. Am fost plecat pentru cîteva săptămîni în Indiile de vest. Acum păşesc iar în apărarea generalului Funston.

Mi se aduce la cunoştinţă că aprecierile generalului Funston asupra felului în care l-a luat prizonier pe Aguinaldo merită noi consideraţii. Mi se pare că în discursurile sale la mesele oficiale, generalul îşi descrie propriul eroism în culori prea generoase. Este drept că-i un om curajos, şi chiar şi cel mai înverşunat duşman al său va întări acest lucru. Sîntem nevoiţi totuşi să regretăm că în cazul de faţă nu a fost cîtuşi de puţin nevoie de curaj; nimeni nu se îndoieşte că Funston ar fi avut berechet. Totuşi, din propriile sale relatări, reiese limpede că pe el îl păştea o singură primejdie — moartea prin foame. Funston şi oamenii săi erau bine travestiţi în desconsideratele uniforme americane şi filipineze; ca număr, grupul lui Funston întrecea cu mult garda personală a lui Aguinaldo*; prin plăsmuirile şi prin perfidia sa, Funston a ştiut să adoarmă neîncrederea — era aşteptat şi i s-a arătat drumul; itinerarul lui străbătea locuri nepopulate, unde nu era de aşteptat vreun atac al duşmanului. Funston şi oamenii săi erau de asemenea foarte bine înarmaţi şi misiunea lor a fost să-şi răpească prada prin surprindere, în momentul în care filipinezii aveau să le iasă în întîmpinare cu zîmbete ospitaliere, cu mîinile întinse prieteneşte. Tot ce le-a mai rămas a fost să tragă în îndatoritoarele gazde. Aşa au şi făcut. O asemenea răsplată a ospitalităţii este socotită a fi ultima modă a Civilizaţiei contemporane şi ar urma să fie admirată de mulţi oameni.

---

* După cum a mărturisit Funston la banchetul de la clubul „Lotus", el avea optzeci şi nouă de oameni, iar garda lui Aguinaldo, patruzeci şi opt (n. a.).

„Parlamentarul care luă cuvîntul în numele noilor sosiți, îl duse cu atîta șiretenie pe Aguinaldo, încît acesta nu bănui nici o uneltire. În acest timp, macabebeii, sub comanda spaniolului, ocupară poziții avantajoase și așteptară semnalul. Cînd spaniolul le strigă: «Macabebei! Acum e rîndul vostru!», ei începură să tragă de aproape în garda lui Aguinaldo." (Pasaj din cartea lui Wildman, citat mai sus.)

Asupra faptului că, prin falsul și perfidia sa, Funston a știut să adoarmă într-adevăr bănuielile filipinezilor și să-i surprindă de aproape, ne putem convinge foarte ușor din următoarea descriere umoristică a episodului respectiv, făcută într-unul din discursurile pline de făloșenie ale lui Funston. (Acesta a crezut că președintele vrea să vadă cuvîntarea tipărită în ziare. Pare-se însă că a fost numai o părere a reporterului!)

Iată ce povestește generalul:

„Macabebeii sloboziră o salvă în oamenii aceștia și omorîră pe loc doi dintre ei. Ceilalți se retraseră, apărîndu-se cu focuri de armă, în timpul fugii; și trebuie să spun că s-au retras cu atîta dibăcie, încît au aruncat optsprezece puști și o mie de cartușe.

Sigismondo fugi îndărăt în casă, își scoase revolverul și porunci ofițerilor insurgenți să se predea. Toți ridicară mîinile în sus, cu excepția lui Villia, șeful statului-major al lui Aguinaldo. Villia avea la el un pistol Mauser, model nou, și voia să încerce drăcia aceea, dar nu apucă să-și scoată pistolul din toc, cînd fu lovit el însuși de două gloanțe — Sigismondo nefiind nici el un rău țintaș.

Alambra fu lovit la față. Rănit fiind, sări pe fereastră — casa era chiar lîngă rîu — și de pe malul înalt de douăzeci și cinci de picioare se aruncă drept în apă. Trecu rîul înot și dispăru, iar cinci luni mai tîrziu se constitui el singur prizonier.

Villia, împușcat și el în umăr, sări pe fereastră în urma lui Alambra și se azvîrli tot în rîu, însă Macabebeii, văzîndu-l, alergară la mal și îl pescuiră. Apoi îl zoriră cu lovituri de picior pe cînd urcau înspre faleză, întrebîndu-l dacă îi place acest lucru. (Rîsete în sală.)"

Fără a tăgădui că în acest moment tăietorii de capete ai lui Funston nu ar fi fost amenințați de nici o primejdie — nu trebuie să uităm că a fost un alt moment cînd i-a amenințat o primejdie cu mult mai mare, o primejdie de moarte atît de îngrozitoare încît, în comparație cu ea, moartea prin glonte, secure sau sabie, moartea prin spînzurătoare, în apă sau în foc poate părea doar o jucărie, o moarte atît de chinuitoare încît are întîietate între toate suferințele ce pot fi hărăzite unui om — mă refer la moartea datorită foamei. Aguinaldo i-a scăpat de la un asemenea sfîrșit.

După ce am înfățișat aceste fapte, trecem la întrebarea: este vrednic de ocară Funston? Socotesc că nu. După părerea mea, cazul lui Funston a fost exagerat peste măsură. Nu Funston și-a creat această înclinație. El s-a născut cu ea! Această înclinație i-a ales idealurile, nu el și le-a ales. Ea i-a ales lumea care-i pria, prietenii care i-au convenit ei, silindu-l să fie prieten numai cu ei, iar pe ceilalți să-i respingă. Funston nu se putea împotrivi acestui lucru. El avea înclinația de a se extazia față de tot ceea ce i-ar fi cășunat scîrbă lui George Washington, primind cu bucurie și încălzind la pieptul său tot ceea ce Washington ar fi azvîrlit pe ușă afară, însă înclinația, pornirea înnăscută, este vinovată de toate acestea și nu Funston. Firea lui era întotdeauna atrasă de zgura morală, după cum natura lui Washington era atrasă de aurul moral, însă și aici tot firea lui este vinovată și nu Funston însuși! Dacă pornirea sa înnăscută ar fi posedat un ochi moral, acest ochi nu ar fi deosebit albul de negru; dar atunci de ce să-l învinuim pe Funston pentru urmări? Firea lui avea o înclinație înnăscută pentru purtările mîrșave. Ar fi însă o nedreptate sfruntată să-l ținem de rău pe Funston pentru asta, după cum la fel de nedrept ar fi să-l învinuim pe general că de mic copil conștiința i se evaporase prin porii trupului — fapt la care el nu s-ar fi putut împotrivi, cum de asemeni nu ar fi putut face nimic ca să-și dezvolte conștiința. Firea lui Funston putea spune dușmanului: „Fie-ți milă de mine, mă pră-

pădesc de foame, sînt atît de slăbit încît nu mă mai pot mişca! Dă-mi de mîncare. Sînt prietenul tău, fratele tău filipinez, la fel de patriot ca şi tine, şi lupt la fel pentru libertatea scumpei noastre patrii. Fie-ţi milă, dă-mi hrană, salvează-mă! De nicăieri nu mă pot aştepta la vreun ajutor!" Şi astfel firea lui Funston a fost în stare să-şi învioreze şi să-şi întremeze propria ei marionetă, cu ajutorul hranei căpătate şi apoi să-şi împuşte salvatorul — să-l împuşte în momentul cînd acesta îi întindea mîna ca să-l salute, asemeni preşedintelui nostru. Şi totuşi, dacă aceasta a fost o trădare şi o mîrşăvie, dacă este cineva vinovat în cazul acesta, atunci vinovat nu e Funston, ci natura sa. Ea este înzestrată cu nobilul simţ al umorului, iar lumea se prăpădeşte de rîs la banchete, cînd pornirea înnăscută a lui Funston are de povestit vreo păţanie caraghioasă. Face, de exemplu, să recitiţi de două ori şi poate chiar şi de mai multe ori aceste rînduri:

„Sigismondo fugi îndărăt în casă, îşi scoase revolverul şi porunci ofiţerilor insurgenţi să se predea. Toţi ridicară mîinile în sus, cu excepţia lui Villia, şeful statului-major al lui Aguinaldo. Villia avea la el un pistol Mauser, model nou, şi voia să încerce drăcia aceea; dar nu apucă să-şi scoată pistolul din toc cînd fu lovit el însuşi de două gloanţe — Sigismondo nefiind nici el un rău ţinţaş.

Alambra fu lovit la faţă. Rănit fiind, sări pe fereastră — casa era chiar lîngă rîu — şi de pe malul înalt de douăzeci şi cinci de picioare se aruncă drept în apă. Trecu rîul înot şi dispăru, iar cinci luni mai tîrziu se constitui el singur prizonier.

Villia, împuşcat şi el în umăr, sări pe fereastră în în urma lui. Alambra şi se azvîrli tot în rîu, însă Macabebeii, văzîndu-l, alergară la mal şi îl pescuiră. Apoi îl zoriră cu lovituri de picior pe cînd urcau înspre faleză, întrebîndu-l dacă îi place acest lucru. (Rîsete în sală)".

Dar omul acesta rănit! De-altfel toate acestea le spunea acea pornire înnăscută şi nu Funston însuşi! Cu o bucurie tinerească privea ea cum pier oamenii

cu sufletul simplu, care răspunseră la chemarea ei, cînd istovită, ea ceruse hrană. Ea citea fără nici o remuşcare dojana din privirea celor care se stingeau; dar să fim drepţi, era totuşi ea—pornirea înnăscută—şi nu Funston! Ea a dat depline puteri generalului Funston, slujitorul ei credincios din naştere; purtînd uniforma unui soldat american şi păşind în urma steagului american, ea şi-a înfăptuit treaba-i mîrşavă şi a dat o pildă de nerecunoştinţă şi uluitoare perfidie. Şi acum ea şi nu generalul se întoarce acasă ca să-i înveţe pe copii ce înseamnă, la o adică, patriotismul! Sigur, ea trebuie să ştie ce-i patriotismul!

Pentru mine este limpede şi socot că e limpede pentru toţi că nu Funston poate fi ţinut de rău pentru ceea ce a făcut şi ceea ce face, pentru ceea ce gîndeşte şi vorbeşte.

Şi aşa, Funston stă în faţa noastră; el s-a produs ca fenomen şi îl avem în circă. Se pune întrebarea cum vom face faţă acestei situaţii urgente? Ştim cum s-au petrecut lucrurile cu George Washington. El a devenit un model măreţ pentru toate vremurile, căci numele şi faptele lui sînt cunoscute lumii întregi; ele au stîrnit şi vor stîrni întotdeauna entuziasmul oamenilor şi imboldul de a-l imita. În cazul de faţă, lumea trebuie să se comporte astfel: să arate ce stă dincolo de notorietatea nefastă a lui Funston, dincolo de nimbu-i aurit, descoperind în faţa tineretului dinţara noastră adevăratul şi întunecatul ei fond. Altfel, generalul va deveni şi el pentru tinerele generaţii un model, un idol — spre marea noastră întristare — iar patriotismul grotesc de tipul lui Funston va începe să se ia la întrecere cu patriotismul lui Washington. De fapt, o asemenea întrecere a şi început. E greu de crezut, dar este foarte adevărat că există profesori şi directori de şcoală care îl dau pe Funston ca model de erou şi de patriot.

Dacă această avalanşă funstoniană nu va fi stăvilită, se va manifesta şi în armată. De altfel, fenomenul a început de pe acum să se observe. În toate armatele se găsesc ofiţeri slabi de minte şi cu principii morale şubrede — gata oricînd să copieze orice metode —

fie drepte, fie nedrepte — care duc la celebritate. E de ajuns ca oamenii de acest soi să audă că Funsten a ajuns celebru, lăsînd gură-cască universul cu o nouă și monstruoasă născocire — ca să fie buni — bucuroși a-i urma pilda, iar la primul prilej se vor strădui chiar să-l întreacă. Funston are de pe acum o seamă de imitatori și istoria noastră s-a îmbogățit cu o sumedenie de fapte scîrnave. Să amintim, de pildă, îngrozitorul „tratament cu apă" la care au fost supuși filipinezii pentru a li se smulge mărturisiri. Ce fel de mărturisiri: adevărate sau mincinoase? Cine știe? Sub tortură, omul poate să spună tot ce i se cere; și adevărul, și minciuna; declarațiile sale nu au nici o valoare. Totuși, ofițerii americani au lucrat pe temeiul unor asemenea declarații — de altfel știți prea bine toate cruzimile pe care ministerul nostru de război le-a tăinuit timp de un an sau doi, după cum cunoașteți ordinul de executare a unui măcel, ordin acum faimos, al generalului Smith. Ordinul a fost astfel rezumat de presă, în urma mărturiei date de maiorul Waller:

„Ucideți și pîrjoliți — acum nu mai este timpul să faceți prizonieri! Cu cît veți ucide și pîrjoli mai mult, cu atît mai bine. Ucideți-i pe toți, de la zece ani în sus. Prefaceți Samarul într-un pustiu răsunător."

Iată ce-a inspirat exemplul lui Funston într-un timp atît de scurt — chiar înainte de a fi dat el acel exemplu. El a făcut civilizația noastră să propășească mult, tot atît de mult ca în China, sub influența Europei. Este de netăgăduit faptul că exemplul lui Funston a îngăduit Americii (și Angliei) să imite hidoasa activitate de *reconcentrado* a lui Waller[1], și aceasta după ce, cu puțin înainte, atît Anglia cît și America, arborînd un zîmbet fățarnic, obișnuit la școala de duminică și ridicînd înspre cer nasuri de bigoți, îl numiseră pe Waller un „monstru satanic". Groaznicul cutremur de la

[1] N. Waller (1839—1930) — general spaniol, guvernatorul Cubei și al Filipinelor în 1895—1897, cunoscut pentru monstruoasa-i cruzime față de populația băștinașă (n. t.).

Krakatoa, care a nimicit o insulă cu două milioane de locuitori... totuşi exemplul lui Funston nu are ce căuta aici: mi-am amintit că pe atunci el nu era încă pe lume.

Şi totuşi eu socot, ca şi mai înainte, că firea lui Funston, şi nu el însuşi, e vinovată de toate. Ţin să spun, în încheiere, că l-am apărat pe cît mi-a stat în puteri şi nu mi-a venit chiar aşa de greu. Cred că am împrăştiat toate prejudecăţile împotriva lui Funston şi că l-am reabilitat în mod definitiv. Din păcate, însă, firea lui nu am putut-o albi de fel; e o treabă ce nu mai stă în puterile mele. Nu stă nici în puterea lui Funston, nici în a celorlalţi oameni. După cum am dovedit, Funston nu poate fi hulit pentru fapta lui hidoasă; ba, dacă aş fi stăruit mai mult, aş fi putut dovedi că nu-i vina lui dacă ţara noastră continuă să lipsească de libertate pe omul prins pe cale ilegală de către Funston, un om asupra căruia noi nu avem mai multe drepturi decît un tîlhar asupra banilor furaţi. Aguinaldo trebuie să-şi recapete libertatea. Dacă el ar fi fost monarhul unei mari puteri sau expreşedintele Statelor Unite şi nu un fost preşedinte al unei mici republici, zdrobite şi nimicite, Civilizaţia (cu literă mare) nu ar fi încetat cu criticile şi cu protestele vehemente pînă cînd el nu şi-ar fi recăpătat libertatea.

RUGACIUNEA RAZBOINICA

(Dictată în 1904 — 1905)

Era o vreme de mărețe și avîntate emoții. Țara toată ardea de nerăbdare să lupte — era război, în piepturile tuturor și al fiecăruia ardea focul sacru al patriotismului. Tobele răpăiau, orchestrele cîntau, pistoalele-jucărie se descărcau cu frenezie, mănunchiuri de rachete își luau zborul în văzduh, șuierînd și trosnind. Încotro te uitai, de-a lungul acoperișurilor și al balcoanelor ce se pierdeau în depărtare, sclipea în soare desișul unduitor al steagurilor; în fiecare zi, tineri voluntari plini de voioșie și nespus de frumoși în noile lor tunici mărșăluiau pe drumurile largi, iar tații, mamele, surorile și logodnicele îi petreceau și în salutau cu vocea sugrumată de fericire. În fiecare seară, în sălile arhipline, o mulțime de oameni asculta cu răsuflarea tăiată pe oratorii patriotismului, ale căror cuvinte atingeau cele mai tăinuite coarde ale sufletului lor și îi întrerupeau cu furtuni de aplauze, în timp ce lacrimile le șiroiau pe obraji; în biserici, preoții propovăduiau cu atîta patos și foc credința față de drapel și patrie și se rugau de Dumnezeul războiului, implorîndu-l să ne ocrotească în dreapta noastră cauză, încît nu găseai măcar un singur ascultător care să nu fie mișcat pînă la lacrimi. Era într-adevăr o vreme glorioasă, o vreme fericită și puținii

nesăbuiţi, care cutezaseră a se exprima dezaprobator faţă de război şi a se îndoi de dreptatea lui, primiseră de îndată un răspuns atît de aspru şi de mînios încît, pentru siguranţa propriei lor persoane, preferaseră să se strecoare nevăzuţi şi să tacă din gură.

Sosi dimineaţa de duminică — a doua zi batalioanele urmau să plece spre front; biserica gemea de lume; nu lipseau nici voluntarii, ale căror chipuri tinere ardeau, în aşteptarea isprăvilor marţiale; cine ştie, poate că gîndurile lor erau de pe acum acolo, pe cîmpul de luptă; iată-i înaintînd cu dîrzenie tot mai repede şi regrupîndu-se o clipă; apoi atacul vijelios, sclipiri de săbii, duşmanul fuge — panică, fum de praf de puşcă, urmărire aprigă, capitulare! — şi iată-i din nou acasă: eroi de bronz, întîmpinaţi cu dragoste, idolatrizaţi, săltaţi pe valurile aurii ale mărilor de glorie! Lîngă voluntari şedeau rudele lor, mîndre şi fericite, stîrnind invidia prietenilor şi a vecinilor lipsiţi de fraţi ori de fii pe care să-i trimită pe cîmpul de onoare, unde să învingă pentru steag sau, căzînd, să moară de cea mai nobilă moarte. Serviciul divin îşi urma cursul: preotul citi un capitol războinic din Vechiul Testament, apoi rosti prima rugăciune; orga răsună, cutremurînd zidurile; deodată, cei de faţă se ridicară cu inima-n clocot şi cu ochii radioşi, începînd să intoneze uriaşa invocaţie!

Atotputernice Doamne! Tu care hotărăşti toate
Tunet să-ţi fie trîmbiţa, fulger să-ţi fie sabia!

Apoi urmă rugăciunea „cea lungă". Nimeni nu-şi amintea să fi auzit vreodată cuvinte mai avîntate, mai fierbinţi, mai alese. În rugă, se cerea ca părintele nostru atotiertător şi milostiv să păzească pe tinerii şi vitejii noştri ostaşi, să le fie ajutor şi sprijin şi să-i îmbărbăteze în isprăvile lor, spre binele patriei; să-i binecuvînteze şi să-i ocrotească în ziua bătăliei şi în ceasurile de grea cumpănă; să-i ţină sub tăria mîinii sale, să le dea putere şi încredere şi să-i facă de neînvins în zilele de sîngeroase lupte, ajutîndu-i să zdrobească pe duşman, să le hărăzească lor, steagului lor şi ţării lor slavă şi cinste nepieritoare...

În clipa aceea pătrunse în biserică un necunoscut cu păr cărunt, pășind fără zgomot, calm, și se îndreptă prin trecerea principală înspre altar. Ochii lui erau ațintiți la preot, trupul său înalt era înveșmîntat într-o mantie care-i ajungea pînă la călcîie, capul îi era descoperit, iar părul cărunt îi cădea ca o coamă stufoasă pe umeri, încadrînd chipu-i zbîrcit, neobișnuit de palid, aproape cadaveric. Toți îl priveau curioși, iar el, trecînd în tăcere printre bănci, urcă treptele amvonului și rămase în așteptare lîngă preot. Acesta își continuă rugăciunea-i înfocată, strîngînd din pleoape și nebănuind prezența necunoscutului. Sfîrși apoi înfocata rugă, rostind: „Binecuvîntează oastea noastră, dăruiește-ne nouă biruința, Doamne, Dumnezeul nostru, părintele și ocrotitorul țării și al drapelului nostru!"

Necunoscutul atinse brațul preotului, îi făcu semn să se dea deoparte, ceea ce, preotul, uimit, nu întîrzie să îndeplinească și îi luă locul. Cîteva clipe, omul acela privi cu asprime pe ascultătorii înfiorați — părea că ochii îi ardeau de focul unei năluciri, apoi cu un glas adînc începu:

— Eu vin din preajma tronului ceresc și vă aduc solie din partea celui atotputernic!

Cuvintele zguduiră adunarea, dar necunoscutul, chiar dacă observase uimirea celor de față nu o luă în seamă.

— Cel de sus a ascultat rugăciunea slugii sale, păstorul vostru, și este gata să o împlinească, dacă aceasta vă este dorința. Firește, după ce eu, solul său, vă voi fi lămurit mai bine tîlcul ei, tîlcul ei deplin. Aceasta din pricină că rugăciunea voastră, ca multe și multe alte rugăciuni ale oamenilor, cere mult mai mult decît își dă seama cel ce o rostește — bineînțeles dacă el nu a stat să-și cumpănească ruga dinainte.

Slujitorul Domnului și al vostru și-a spus rugăciunea. S-a oprit el oare să se gîndească, înainte de a o fi rostit cu glas tare? Și este oare aici o singură rugăciune? Ei bine, nu — sînt două: una rostită și alta nerostită. Și amîndouă au ajuns la urechile Ace-

luia care aude toate rugăciunile — și cele rostite și cele nerostite. Chibzuiți asupra acestui lucru și luați aminte. Dacă veți începe să cereți binecuvîntarea pentru treburile sau faptele voastre, fiți cu băgare de seamă, căci în aceste clipe puteți zvîrli în chip necugetat blestemul asupra vecinului vostru. Dacă vă rugați să vă trimită ploaie pentru că este trebuincioasă semănăturilor voastre, poate că vă rugați spre paguba vecinului vostru, a cărui semănătură nu are nevoie de umezeală, și ploaia nu-i poate aduce decît stricăciune.

Ați ascultat rugăciunea slujitorului vostru, partea rostită. Dumnezeu m-a trimis la voi, ca să îmbrac în cuvinte cealaltă parte a ei, cea nerostită, cea pe care pastorul și voi ați cerut-o în tăcere, în adîncurile inimii voastre. Ați făcut-o oare fără a cugeta și fără a cumpăni? Dă, Doamne, să fie așa. Ați auzit aceste cuvinte: „Dăruiește-ne biruința, Doamne, Dumnezeul nostru"! Este de ajuns. *Toată* rugăciunea pe care voi ați rostit-o aici este cuprinsă în aceste cuvinte pline de înțeles. Amănuntele sînt deprisos. Cînd v-ați rugat pentru biruință, v-ați rugat pentru o seamă de rezultate, nepomenite de voi, care vor urma victoriei, *trebuie* să-i urmeze, nu pot să nu-i urmeze. Dar iată că a ajuns pînă la urechea lui Dumnezeu, părintele nostru, și acea parte nerostită a rugăciunii. El mi-a poruncit s-o îmbrac în cuvinte. Ascultați, așadar:

Doamne, Dumnezeul nostru! Tinerii noștri patrioți, idolii inimilor noastre pleacă la luptă — fii cu ei! În cuget, noi părăsim, împreună cu ei, liniștea și căldura căminurilor noastre și mergem să zdrobim pe dușman. Doamne, Dumnezeul nostru, ajută-ne să sfîrtecăm cu obuzele noastre în bucăți sîngerînde pe soldații vrăjmași; ajută-ne să presărăm cîmpiile lor înflorite cu leșurile patrioților lor; ajută-ne să acoperim bubuiturile armelor vrăjmașe cu țipetele răniților lor închirciți de durere; ajută-ne să radem de pe fața pămîntului, cu un uragan de foc, căsuțele lor smerite; ajută-ne să sfîșiem cu o durere nestinsă inimile văduvelor lor nevinovate; ajută-ne să lipsim pe prietenii lor de un acoperiș — pentru ca să

rătăcească împreună cu copiii lor prin cîmpiile fără de rod ale țării lor pustiite, să rătăcească în zdrențe, chinuiți de sete și munciți de foame, vara arși de soare, iarna tremurînd în vîntul înghețat și, în sfîrșit, îngroziți, istoviți de truda peste puteri, rugîndu-te în zadar să deschizi înaintea lor porțile mormîntului spre a-și dobîndi liniștea de dragul nostru, Doamne, care ne închinăm ție; fă-le praf și pulbere nădejdile, pustiește-le viețile; prelungește-le rătăcirile amarnice, îngreuiază-le pasul, stropește-le calea cu lacrimile lor, înroșește neaua albă cu sîngele picioarelor zdrelite! Cu dragoste și cu credință îți cerem noi aceasta, ție care ești izvorul dragostei, oaza și prietenul credincios al celor obijduiți și care îți cer ajutorul cu inima smerită și cu sufletul pocăit. Amin.

(După o scurtă tăcere): Pentru aceasta v-ați rugat voi; dacă tot o mai doriți, spuneți-o! Solul Celui de sus așteaptă.

Mai tîrziu, mulți ziceau că necunoscutul era un nebun, deoarece vorbele lui nu avuseră nici un înțeles.

„O STRĂLUCITĂ VICTORIE MILITARĂ..."

Luni, 12 martie 1906.

Pentru moment, nu vom mai vorbi despre camarazii mei de școală de acum șaizeci de ani; vom reveni la ei mai tîrziu. Cum mă interesează mult soarta lor, n-or să scape ei de mine. Deocamdată, însă, oricît de mare ar fi acest interes, el pălește în fața unei recente întîmplări, cu mult mai interesantă. Întîmplarea a uimit întreaga lume, vinerea trecută. Ea a fost comunicată guvernului de la Washington printr-o telegramă oficială trimisă de către comandantul forțelor noastre din Filipine. Iată fondul chestiunii:

Un trib de moros, sălbatici cu pielea negricioasă, s-a barricadat în craterul unui vulcan stins, nu departe de Jollo, și deoarece acești băștinași ne sînt potrivnici, dat fiind că timp de opt ani ne-am străduit să-i lipsim de libertate, șederea lor în crater a fost considerată ca o amenințare. Comandantul nostru, generalul Leonard Wood, a ordonat să se facă o recunoaștere la fața locului și astfel s-a stabilit că indigenii moros, cu femeile și copiii lor, sînt în număr de șase sute și că amintitul crater se găsește pe un munte înalt de două mii două sute picioare deasupra nivelului mării, greu accesibil pentru trupele și artileria creștină. Văzînd acestea,

generalul Wood a ordonat un atac prin surprindere și s-a îndreptat într-acolo în persoană spre a se asigura de executarea ordinului. Trupele noastre s-au cățărat pe cărările abrupte și piezișe ale muntelui, luînd cu ele și cîteva piese de artilerie. Ce anume piese de artilerie nu se indică în comunicat, însă se știe că pe alocuri ele au trebuit să fie tîrîte pe un drum înclinat de trei sute de picioare înălțime cu ajutorul unor macarale și frînghii.

Apropiindu-se de gura craterului, trupele au deschis focul. Soldații noștri erau în număr de cinci sute patruzeci la care trebuie să adăugăm detașamentul de poliție locală, alcătuit din băștinași aflați în solda noastră (nu ni se comunică numărul respectivilor) și un detașament de infanterie de marină (la fel nu-i cunoaștem numărul). Totuși, putem presupune că, după numărul oamenilor, părțile erau egale: șase sute de bărbați de partea noastră, aflați la gura craterului și șase sute de bărbați, femei și copii în fundul lui. Adîncimea craterului era de cincizeci de picioare.

Ordinul generalului Wood era: „Ucideți sau capturați pe cei șase sute de oameni".

Așadar, lupta a început — căci așa se numește în mod oficial ceea ce s-a petrecut acolo: soldații noștri au început să tragă cu tunurile și puștile împotriva celor care se aflau în fundul craterului. Sălbaticii au răspuns, opunînd o rezistență desperată, începînd probabil să arunce cu pietre; aceasta este numai o presupunere a mea, căci în telegramă nu se arată de ce anume dispuneau băștinașii. Pînă atunci tribul morosilor se folosise mai mult de cuțite și bîte și cîteodată de niște flinte proaste, dacă se întîmpla să le aibă.

În raportul oficial, se precizează că ambele părți s-au luptat cu înverșunare o zi și jumătate și că lupta s-a sfîrșit cu deplina victorie a armelor americane. Deplinătatea victoriei o confirmă următorul fapt: din cei șase sute de băștinași n-a mai rămas nici unul în viață. De altminteri, strălucita victorie e confirmată și de alt fapt: din cei șase sute de eroi ai noștri nu au pierit decît cincisprezece.

Generalul Wood a asistat la bătălie și a urmărit mersul ei. Ordinul său a fost: „Ucideți *sau* prindeți pe acești sălbatici". E limpede că mica armată a lui Wood a înțeles prin acest „sau" că este la latitudinea ei de a ucide sau de a lua prizonieri, fiecare procedînd după gustul său. Iar gustul militarilor noștri din ținuturile acelea a rămas neschimbat de opt ani încoace, și anume gustul unor măcelari creștini.

Raportul oficial elogiază și preamărește după cum se cuvine „eroismul" și „vitejia" trupelor noastre și deplînge pe cei cincisprezece oameni uciși. Se menționează cu grijă și rănile căpătate de treizeci și doi soldați. Felul rănilor acestor treizeci și doi de ostași este descris cu migală și conștiinciozitate, în interesul viitorilor istoriografi ai Statelor Unite. Se arată că un soldat s-a ales cu cotul zgîriat de o dardă, pomenindu-se și numele lui. Un alt soldat s-a ales cu nasul zdrelit, tot de o dardă. Numele lui este de asemenea menționat în telegramă, unde fiecare cuvînt costă un dolar și jumătate.

A doua zi informațiile din ziare confirmară cele anunțate în ajun, înșirînd *iarăși* numele celor cincisprezece morți și treizeci și doi de răniți. Rănile fură descrise din nou și aurite cu adjectivele cuvenite.

Să ne gîndim acum la două-trei amănunte din istoria noastră militară. Într-una dintre marile bătălii ale războiului civil[1], amîndouă taberele au avut zece la sută morți și răniți. În bătălia de la Waterloo, la care au luat parte patru sute de mii de oameni, numărul morților și al răniților, de amîndouă părțile, a fost, după cinci ore, de cincizeci de mii; restul de trei sute cincizeci de mii de soldați au scăpat teferi pentru alte isprăvi. Acum opt ani, cînd s-a jucat tragi-comedia numită Războiul cuban, Statele Unite au chemat sub arme două sute cincizeci de mii de oameni. Am purtat un șir întreg de bătălii de mare efect; iar cînd războiul s-a terminat și s-au numărat victimele s-a dovedit că

[1] Războiul civil, sau de secesiune, a izbucnit în 1860 și a durat pînă în 1865. Alegerea ca președinte, în 1860, a lui Abraham Lincoln a fost semnalul izbucnirii războiului de secesiune dintre statele sclavagiste și statele aboliționiste. Acestea din urmă au învins după patru ani de război (n. t.).

din cele două sute cincizeci de mii, pierdusem în luptă două sute șaizeci și opt morți sau răniți, iar în spitale și cantonamente, prin străduințele medicilor noștri militari, de patrusprezece ori mai mult. Iar pespanioli nu i-am exterminat — nu, nici pomeneală de așa ceva. În fiecare luptă, inamicul pierdea în medie *doi la sută* morți și răniți.

Acum, comparați acestea cu marea statistică ce ne-a sosit din craterul tribului Moros! Acolo, fiind șase sute de oameni de fiecare parte, au fost uciși cincisprezece din oamenii noștri și răniți trizeci și doi, inclusiv nasul și cotul mai sus-amintite! În tabăra inamică erau șase sute de oameni, inclusiv femeile și copiii, și noi i-am nimicit în întregime, nelăsînd în viață nici măcar un prunc, care să-și plîngă mama ucisă. *Iată, incontestabil, cea mai mare victorie obținută de către soldații creștini ai Statelor Unite.*

Cum au fost primite toate acestea la noi? În dimineața de vineri, minunata știre a victoriei a apărut sub titluri pompoase în toate ziarele din orașul nostru, care numără, precum se știe, patru milioane treisprezece mii de locuitori. Nici un ziar însă nu a comentat acest eveniment în articolul de fond. Ziarele de seamă au retipărit veștile de dimineață, de asemeni fără a scăpa în articolele de fond vreun cuvînt asupra marilor noastre izbînzi. A doua zi, s-au primit noi cifre și noi amănunte, însă redacțiile au continuat să nu manifeste nici bucurie, nici vreo altă părere, de orice fel, în articolele de fond. Sîmbătă seara, același lucru: ziarele au tipărit noile cifre, care apăruseră dimineața, dar ca și mai înainte, fără comentarii redacționale. În coloanele pe care toate ziarele, atît cele de dimineața, cît și cele de seară, le destinează pentru corespondență cu cititorii, nimeni nu a pomenit în aceste zile vreun cuvînt despre „bătălie". De obicei aceste coloane sînt îmbinate de pornirile și pasiunile cetățenilor. Lumea nu lasă să-i scape nici un eveniment, oricît de mărunt, fără să-și exprime, în scrisorile ce le trimite redacțiilor, fie lauda, fie critica, fără să-și verse bucuria, sau dimpotrivă, nemulțumirea la adresa evenimentelor pomenite în această coloană. Repet că în acele două zile cetățenii, ca și

redactorii, au fost la fel de tăcuți. După cîte știu, din cele optzeci de milioane de americani, un singur om și-a permis a face declarații asupra evenimentului zilei — și anume președintele Statelor Unite. Vineri, președintele, aidoma întregii țări, a tăcut cu încăpățînare. Sîmbătă însă a înțeles că este de datoria lui să spună ceva și luînd tocul și-a făcut datoria.

După părerea mea, cred că am studiat bine caracterul președintelui Roosevelt[1] și sînt gata să afirm că această declarație l-a costat mai multe chinuri sufletești și i-a pricinuit o rușine mai amară ca oricare din manifestările lui verbale sau scrise. Nu-l critic de loc pe Roosevelt. Dacă aș fi fost în locul lui, poziția mea oficială m-ar fi obligat și pe mine să spun ceea ce a spus el. Aceasta este puterea convențiilor, tradițiilor, iar președintele le-a rămas credincios. Iată ce a scris:

Washington, 10 Martie

Către WOOD

Manilla

Vă felicit pe dumneavoastră, pe ofițerii și pe soldații care se găsesc sub comanda dumneavoastră pentru strălucita victorie militară prin care ați apărat atît de bine onoarea drapelului american.

THEODORE ROOSEVELT

Se înțelege de la sine că aceasta a fost doar un act de convenienţă. Nimic nu a fost sincer în cuvintele lui Roosevelt. El știe bine că a împinge în cursă șase sute de indigeni neajutorați și neînarmați ca pe niște șobolani și a-i nimici pînă la unul, de pe poziții sigure, într-o zi și jumătate, nu se poate numi o victorie strălucită și că o asemenea acțiune nu poate fi o victorie strălucită, chiar dacă lefegiii războinici, reprezentanți ai Americii creștine, ar fi tras nu cu gloanțe, ci cu biblii și cu „Regula de aur"[2]. Președintele Roosevelt știa

[1] Theodore Roosevelt, președintele S.U.A. (între 1901—1909), ideolog al militarismului american. Twain l-a criticat în mai multe rînduri, cu asprime pe Roosevelt (n. t.).

[2] „Regula de aur" (*„The golden Rule"*): „Tot ce voiți să vă facă vouă oamenii, faceți-le și voi la fel" (Evanghelia după Matei, VII, 12) (n. t.)

foarte bine că asasinii în uniformă nu au apărat onoarea drapelului american, ci dimpotrivă, au făcut ceea ce fac în Filipine de opt ani încoace, adică îl necinstesc.

În ziua următoare, duminică, adică ieri, telegraful a adus ştiri noi — şi mai straşnice — spre mai mare cinste a drapelului american. În primele ediţii, titluri mari au orbit pe cititori cu următoarea ştire:

FEMEI UCISE ÎN MĂCELUL MORO.

„*Măcel*" este un cuvînt potrivit. Cu siguranţă că nu există unul mai potrivit în tot Dicţionarul Integral, care să se potrivească în această ocazie.

Subtitlul precizează:

Amestecîndu-se cu copiii lor în gloata din crater, ele au murit împreună cu ceilalţi.

Deşi este vorba doar despre nişte sălbatici despuiaţi, iată că atunci cînd cuvîntul „copii" ne cade sub ochi, simţim un fel de fiori, căci cuvîntul evocă totdeauna în conştiinţă icoana vie a unor fiinţe nevinovate şi neajutorate: şi această icoană, prin forţa-i nepieritoare, ne face să uităm de culoarea pielii, de crez şi naţionalitate, înţelegînd pur şi simplu că în faţa noastră sînt copii — doar copii! Şi dacă ei sînt speriaţi şi plîng, dacă încearcă vreo durere, mila pentru ei ne cuprinde dintr-un imbold firesc. Şi atunci ni se iveşte în faţă un tablou cu forme micuţe, cu chipuri speriate şi lacrimi în ochi. Vedem că mîinile micuţe se agaţă rugătoare de poalele mamei. Noi însă nu ne închipuim pe copiii despre care este vorba; în locul lor vedem micile fiinţe pe care le cunoaştem şi le iubim.

Următorul titlu este plin de strălucirea gloriei americane şi creştine, asemeni soarelui la nămiezi:

NUMĂRUL CELOR UCIŞI ESTE DE NOUĂ SUTE.

Niciodată încă nu am fost atît de mîndru de steagul nostru!

Titlul următor arată negru pe alb în ce poziţii sigure s-au aflat bravii noştri ostaşi:

ÎN CRUNTA BĂTĂLIE DE PE VÎRFUL MUNTELUI DAJO ERA CU NEPUTINȚĂ A DISTINGE FEMEILE DE BĂRBAȚI.

Sălbaticii despuiați se găseau la o depărtare atît de mare în fundul capcanei, încît soldații noștri nu au putut distinge sînii femeilor de sfîrcurile nedezvoltate ale bărbaților, nu au putut deosebi pe copilul cel mic de vlăjganul înalt de șase picioare. *Aceasta a fost, fără îndoială, bătălia cea mai puțin primejdioasă din toate pe care le-au dat vreodată soldații creștini de orice naționalitate.*

Un alt titlu:

BĂTĂLIA A DURAT PATRU ZILE.

Așadar, ai noștri au fost ocupați acolo nu o zi și jumătate, ci patru zile în cap! A fost un lung și fericit picnic — fără nici o treabă; doar că șezi liniștit și să împrăștii „Regula de aur" peste capetele celor din fundul pîlniei și să te gîndești la scrisorile pe care le veți trimite familiei care te admiră adăugînd glorie peste glorie. Și sălbaticii aceia, care luptau pentru libertatea lor, au avut de petrecut patru zile, dar pentru ei timpul trebuie să fi fost jalnic. În fiecare zi vedeau căzînd dintre ei cîte două sute douăzeci și cinci de oameni, iar cînd venea noaptea, aveau pe cine jeli și plînge! Și, desigur, fără a avea măcar mîngîierea și ușurarea de a ști că între timp ei înșiși ucideau zilnic cîte patru din numărul dușmanilor și răneau încă vreo cîțiva la nas și la cot. Ultimul subtitlu vestește că:

Locotenentul Johnson a fost doborît de pe parapet de o lovitură de tun pe cînd conducea vitejește atacul.

De la început, toate știrile telegrafice erau pline de Johnson. Locotenentul și rana sa străluceau într-însele ca un șerpuitor fir roșu prin maldărul de foi scorojite ce se făceau scrum pe jar. Fără să vrei, te duci cu gîndul la una din farsele lui Gilette, jucată acum cîțiva ani, *Prea mult Johnson!* Probabil că Johnson a fost singurul rănit din partea noastră a cărui schilodire me-

rita reclamă. Ea a stîrnit mai multă vîlvă decît orice pățanie de acest soi—de cînd Humpty-Dumpty[1] a căzut de pe zid și s-a rănit. Depeșele oficiale nu știu ce să admire mai mult: glorioasa rană a locotenentului Johnson sau cele nouă sute de crime. Entuziasmul care se revarsă de la cartierul general al armatei din acel capăt al globului pămîntesc spre Casa Albă — la prețul de un dolar și cincizeci de cenți cuvîntul — a stîrnit un entuziasm similar în pieptul președintelui american. Se pare că acest nemuritor rănit a luptat în rîndurile „călăreților neobosiți", în bătălia de pe dealul San-Juan (Waterloo-ul numărul doi!) sub comanda locotenent-colonelului Theodore Roosevelt, cînd comandantul regimentului, actualul general-major, doctorul Leonard Wood, s-a îndreptat spre spatele frontului pentru a aduce pilule și a lipsit de la bătălie. Președintele nostru păstrează în inima lui călduroase sentimente pentru fiecare din cei care au participat la acea ciocnire între militărești le sisteme solare și de aceea nu a pregetat să-l întrebe telegrafic pe eroul rănit: „Cum vă simțiți?" Răspunsul, tot telegrafic, a fost: „Minunat. Mulțumesc". Iată un eveniment de importanță istorică, hărăzit de-a dreptul posterității.

Johnson a fost rănit la umăr de o schijă. Schija a provenit dintr-un obuz — în comunicat se spune că rănirea a fost pricinuită de explozia unui obuz care l-a trîntit pe Johnson de pe parapet. Cum oamenii din crater nu au avut artilerie, e limpede că tunul care l-a răsturnat de pe parapet era al nostru. Așadar, trebuie să admitem ca un fapt istoric că singurul ofițer american care s-a ales cu o rană în jurul căreia se putea face o reclamă mai acătării, s-a ales cu rana nu de la dușman, ci de la ai săi. Mi se pare mai mult decît probabil că dacă nu am fi pus pe soldații noștri în fața propriilor noastre arme, am fi ieșit din cea mai nemaipomenită bătălie din istorie fără nicio zgîrietură.

---

[1] Humpty-Dumpty, personaj dintr-o poezie engleză pentru copii (n. t.).

Marasmul, de rău augur, continuă. Ici și colo, printre scrisorile primite de la cititori au început să se strecoare imputări la adresa președintelui nostru pentru că numise acel măcel rușinos „o strălucită victorie militară“ și lăudase pe criminalii noștri pentru „apărarea onoarei drapelului american“ într-un mod atît de ciudat. Totuși, în articolele de fond nu găsești nici o iotă despre victoria militară.

Sper că tăcerea aceasta se va prelungi. După mine, ea este aproape tot atît de grăitoare, distrugătoare și eficace ca și tiradele cele mai pline de ură. Cînd un om adoarme în zgomot, zgomotul nu-i mai tulbură somnul; totuși, e suficient ca zgomotul să înceteze pentru ca liniștea să-l trezească. O asemenea liniște ține de cinci zile. Și ea, fără îndoială, trebuie să trezească națiunea adormită. Desigur că națiunea trebuie să se întrebe care-i rostul acestei liniști: O liniște de cinci zile după un asemenea eveniment care a uimit întreaga lume nu s-a mai întîmplat pe planeta noastră de cînd s-au inventat gazetele cotidiene.

La dejunul de despărțire dat eri la George Harvey, care pleacă să-și petreacă vacanța în Europa, oaspeții au vorbit numai și numai despre această strălucită victorie militară. Nimeni însă nu a exprimat vreo părere pe care președintele Roosevelt, generalul-maior Wood sau locotenentul rănit Johnson ar putea-o socoti măgulitoare pentru ei, sau ar dori-o tipărită în manualele noastre de istorie. Harvey a spus că, după părerea lui, indignarea și rușinea stîrnite de acest eveniment vor pătrunde tot mai adînc în sufletele americanilor, vor coace acolo ca un abces și vor da rezultate. El socoate că această afacere va distruge partidul republican și pe președintele Roosevelt. Eu însă nu cred că această prezicere se va adeveri, pentru motivul că prorocirile care făgăduiesc lucruri de preț, lucruri necesare, lucruri bune sau vrednice, nu se împlinesc niciodată. Prorocirile de felul acesta — ca și războaiele pentru o cauză dreaptă — sînt așa de rare, încît nu merită a fi luate în seamă.

Alaltăieri, raportul telegrafic al fericitului general doctor Wood era încă numai triumf. Se arătau cu mîndrie amănuntele așa-numitei „lupte îndîrjite corp la corp". Doctorul Wood, însă, nu bănuia că se trăda singur, ca să spunem așa. Dacă într-adevăr pe muntele Dajo s-ar fi petrecut „lupte îndîrjite corp la corp", atunci cei nouă sute de filipinezi, în îndîrjirea lor, ar fi știut desigur să omoare nu cincisprezece americani, ci mult mai mulți, înainte de a fi căzut ultimul om din tribul lor — bărbat, femeie sau copil.

Și iată că ieri, în edițiile ziarelor de după-amiază, au apărut primele simptome ciudate, care arată că doctorul Wood este pe cale de a coborî tonul, de a se justifica și scuza. Wood anunță că își ia toată răspunderea luptei asupra sa. De unde se vede că el a simțit, dincolo de tăcerea generală, dorința nelămurită a lumii de a acuza pe cineva de cele întîmplate. Wood a tăgăduit că în timpul luptei s-a petrecut o „exterminare nesocotită a femeilor și copiilor", dar a declarat că „mulți din ei au fost uciși de nevoie, căci morosii întrebuințau femeile și copiii ca scuturi în luptele corp la corp".

Această explicație este totuși mai bună decît nici una; într-adevăr așa este. Totuși, dacă în realitate s-au petrecut asemenea crîncene încăierări corp la corp, atunci trebuie să se presupună că, la capătul a patru zile, a sosit momentul cînd printre vii a rămas un singur băștinaș: de-ai noștri erau șase sute și numai cincisprezece din ei căzuseră; de ce oare acești șase sute de soldați au ucis pe ultimul bărbat, femeie sau copil?! Doctorul Wood va constata că asemenea explicații se potrivesc ca nuca-n perete. El își va da seama că pentru un om de curajul său și avînd forțele necesare sub comanda sa, este mai ușor să omoare nouă sute de sălbatici neînarmați, decît să explice de ce — fără nici o remușcare — a dat el măcelului un caracter exterminator. Mai departe, Wood ne oferă următoarea izbucnire de umor inconștient care dovedește că el ar trebui să redacteze textele rapoartelor înainte de a le telegrafia:

„Mulți dintre morosi se pefăceau a fi morți și măcelăreau pe sanitarii americani, care dădeau ajutor răniților".

Iată, așadar, ciudata priveliște în care sanitarii americani dau ajutor sălbaticilor răniți! În care scop? Doar toți sălbaticii au fost uciși. Scopul vădit era de a nimici pe toți băștinașii, de a nu lăsa pe nici unul în viață. Atunci la ce bun să ușurezi vremelnic suferințele cuiva pe care în curînd îl vei ucide? Depeșele din ziare numesc acest măcel „luptă". Ce-a fost aici care să semene a luptă? Absolut nimic. De obicei, într-o luptă sînt cinci răniți la un mort. Cînd această așa-numită bătălie s-a încheiat, pe cîmpul de luptă au rămas cel puțin două sute de sălbatici răniți. Ce s-a întîmplat cu ei? Nici unul nu a rămas în viață!

Concluzia e limpede. Trupele noastre și-au desăvîrșit munca lor de patru zile, prin măcelărirea acestor oameni lipsiți de apărare.

Bucuria președintelui în fața acestei isprăvi îmi amintește de o altă izbucnire a entuziasmului prezidențial. Cînd, în 1901, a sosit știrea că Funston a pătruns în bîrlogul patriotului filipinez Aguinaldo și l-a făcut prizonier, folosindu-se de tot soiul de meșterșuguri, ca falsificarea scrisului, minciuna, travestirea militarilor jefuitori în uniforma inamicului, dînd perfide asigurări de prietenie lui Aguinaldo și strîngînd cu amabilitate mîinile ofițerilor filipinezi pentru a le îndepărta bănuielile, pentru ca în același moment să-i împuște pe neașteptate — cînd s-a primit la Casa Albă cablograma ce vestea această „strălucită victorie militară", ziarele au arătat că președintele McKinley, cel mai blajin, cel mai duios și mai delicat dintre muritori, nemaiștiind cum să-și stăpînească bucuria și recunoștința, s-a apucat să-și exprime aceste sentimente prin anumite mișcări care semănau aidoma cu un dans.

UN GENTLEMAN AMERICAN

1906

Nu glumesc, dimpotrivă, sînt serios în cel mai înalt grad cînd anunț că preşedintele[1] nostru este un model de gentleman american al vremurilor noastre. Socotesc că el este un model de gentleman american al vremurilor prezente precum a fost Washington al vremurilor lui. În el sînt reprezentate pe de-a-ntregul toate trăsăturile pe care nu ar trebui să le aibă un gentleman american şi care, totuşi, îl caracterizează. Dintre toate naţiunile, atît cele civilizate, cît şi cele sălbatice, care trăiesc pe planeta noastră, noi sîntem naţiunea cea mai grosolană, iar preşedintele nostru se distinge ca un monument văzut din toate colţurile pămîntului. În cazurile în care un gentleman' îşi manifestă sensibilitatea şi delicateţea, el îşi arată grosolănia şi cruzimea. Nu de mult, cînd creatura lui, guvernatorul Cubei, acest măsluitor cu gradul de general-maior, Leonard Wood, a atras în cursă şase sute de băştinaşi spre a organiza un măcel sîngeros, în care nu au fost cruţaţi nici femeile, nici copiii, preşedintele Theodore Roosevelt, un model

[1] Fragment din cartea *Mark Twain în erupţie.* Mark Twain se referă la Theodore Roosevelt, preşedintele S.U.A. (n. t.).

de gentleman american, primul gentleman american, a pus tot sufletul națiunii noastre de gentlemeni în urletul de triumf pe care l-a trimis prin telegraf lui Wood, felicitîndu-l pentru strălucita victorie și glorificîndu-l fiindcă a „ținut sus cinstea steagului american“.

AMERICANIZĂM EUROPA

7 septembrie 1906

Nu știu dacă este spre binele sau spre răul ei, dar noi continuăm să educăm Europa[1]. De peste un secol și un sfert deținem funcția de instructor. Nu am fost aleși în acest post, l-am luat pur și simplu. Noi aparținem rasei anglo-saxone. La banchetul, ținut iarna trecută la organizația denumită Clubul Capătul Lumii, președintele, un ofițer superior scos la pensie, a proclamat cu glas tare și cu fervoare: „Noi aparținem rasei anglo-saxone și cînd anglo-saxonul dorește ceva, *și-l însușește pur și simplu*".

Cuvintele lui au fost urmate de nesfîrșite aplauze. Erau de față vreo șaptezeci și cinci de civili și douăzeci și cinci de militari și marinari. Le-a trebuit acestor persoane aproape două minute ca să-și descarce admirația lor furtunoasă pentru acel măreț sentiment, în timp ce inspiratul profet, care lansase această formulă — din adîncul ficatului, al măruntaielor, al esofagului sau al altui loc, unde va fi nutrit acest sentiment — stătea în picioare radios, strălucitor, surîzînd și emanînd raze de fericire prin toți porii.

[1] Fragment din cartea *Mark Twain în erupție* (n. t.).

Măreţele cuvinte ale bravului ostaş, interpretate în lumina sensului pe care a ţinut să li-l dea, se pot traduce în engleza de rînd astfel: „Englezii şi americanii sînt hoţi, tîlhari de drumul mare, piraţi şi ne simţim mîndri să aparţinem acestei plămade".

Dintre toţi englezii şi americanii, care erau de faţă, nici unul nu a găsit de cuviinţă să se ridice şi să declare că îi era ruşine de a fi anglo-saxon şi că-i era de asemenea ruşine de a aparţine rasei umane, devreme ce această rasă umană trebuie să suporte pecetea anglo-saxonă. Eu personal nu puteam lua asupra-mi această sarcină. Nu-mi convenea să-mi pierd calmul şi să fac caz de virtuţile şi de superioarele mele concepţii morale ca să învăţ pe aceşti analfabeţi în materie de bună-cuviinţă abecedarul acestui cult, căci nu ar fi în stare să-l adîncească, ba nici măcar să-l înţeleagă cît de cît.

A fost ceva uluitor frenetica explozie de entuziasm juvenil, atît de spontan şi de sincer, care a urmat remarcii pestilenţiale ale profeticului ostaş. Părea aproape o revelaţie, o intuire tainică a sentimentului naţional, transpus, printr-un accident neprevăzut, în imagine şi formulă datorită caracterului reprezentativ al adunării. Toate mecanismele esenţiale, care alcătuiesc maşina ce pune în mişcare şi vitalizează civilizaţia acestei naţiuni erau de faţă — jurişti, bancheri, negustori, industriaşi, gazetari, politicieni, ostaşi, marinari, toţi erau prezenţi. Erau parcă înseşi Statele Unite adunate la banchet şi îndreptăţite să vorbească cu autoritate în numele naţiunii şi să reveleze atenţiei publice — morala lor particulară.

Deviza noastră publică este „Cu credinţă în Dumnezeu", şi cînd vedem aceste nobile cuvinte pe dolarul comercial (care valorează 60 de cenţi) ele par să tremure şi să vibreze, cuprinse de o pioasă emoţie. Aceasta este deviza noastră publică. Cea privată însă pare a fi „Cînd anglo-saxonul vrea ceva, şi-l *însuşeşte pur şi simplu*". Morala noastră publică este exprimată în mod mişcător în acea deviză solemnă, totuşi blîndă şi suavă, care demonstrează că sîntem o naţiune de fraţi multipli, curtenitori şi iubitori, adunaţi într-unul singur — *e pluribus unum*. Morala noastră

privată, în schimb, își găsește expresia în fraza sacră „hai! *pășește* vioi!“

Am importat imperialismul nostru din Europa monarhică și tot astfel și ciudatele noastre noțiuni de patriotism — admițînd că avem principii patriotice, în stare de a fi limpede și hotărît definite. Prin urmare e drept ca, la rîndul nostru, să instruim Europa în schimbul acestor idei și a altor forme de instrucțiune primite de la acest izvor.

De atunci, Europa a avut de învățat multe lucruri prețioase de la noi. Dacă nu am fi fost noi, Europa nu ar fi cunoscut niciodată pe gazetarul care ia interviuri; fără noi anumite state europene nu ar fi cunoscut fericirea de a plăti impozite extravagante; fără noi, Trustul Alimentar European nu ar fi cunoscut arta de a otrăvi lumea contra numerar; fără noi, Trusturile de Asigurare Europene nu ar fi cunoscut niciodată sistemul cel mai îndemînatic de a stoarce profitul de la văduve și orfani; fără noi, reînvierea mult întîrziată, în Europa, a jurnalismului venal ar fi putut fi amînată pentru cîteva generații încă. Cu statornicie, cu continuitate și cu stăruință americanizăm Europa și cu timpul vom izbuti să ne desăvîrșim opera.

CU PRIVIRE LA UNELE CELEBRITAȚI AMERICANE ȘI LA POLITICA LOR*

I

UN SENATOR: DOMNUL CLARK

28 ianuarie 1907

Alaltăieri după-amiază, un bun prieten, pe care îl voi numi Jones, mi-a telefonat, comunicîndu-mi că ar dori să treacă pe la mine, la șapte și jumătate, ca să mă ia la o cină ce se dă la Clubul Union League, adăugînd că voi putea pleca acasă la orice oră voi dori, întrucît știa că am obiceiul să refuz toate invitațiile, — nu numai anul acesta, ci și în tot restul vieții mele — care m-ar obliga să ies noaptea și mai cu seamă să calc acele locuri în care se țin discursuri lungind reuniunile pînă după orele zece. Cum Jones îmi este un foarte apropiat prieten, am socotit că pot să-mi trădez regula și să accept invitația, fără a-mi călca pe inimă. Ba nu, am avut totuși o strîngere de inimă, una chiar foarte tare, cînd după ce Jones mi-a precizat că masa era intimă și participau numai zece persoane, a menționat printre invitați numele senatorului de Montana, Clark. Sînt un om care vorbește răspicat, un om cu o anumită ținută morală, în stare să suport orice privire și de aceea mă socot mai presus, și nu mă asociez cu animale de soiul domnului Clark.

* Fragmente din *Autobiografia* lui Mark Twain, scrisă spre sfîrșitul vieții. (n. t.).

Îmi pare rău că sînt un om vanitos — cel puțin regret că trebuie să dau în vileag faptul că sînt astfel — dar nu am încotro: trebuie s-o mărturisesc și să mă explic. Nu pot să nu fac caz de această dovadă prețioasă a prieteniei mele față de Jones, acceptînd invitația de a mă ospăta la aceeași masă cu o persoană ca domnul Clark din Montana. Aceasta nu pentru că dumnealui este senator al Statelor Unite — adică nu numai pentru că ocupă o asemenea dubioasă situație — căci există o seamă de senatori pentru care am oarecare respect și nu m-aș gîndi să refuz a-i întîlni în lume, dacă aș socoti că așa-i voia Domnului.

De curînd noi am trimis la închisoare un senator al Statelor Unite, dar îmi dau destul de bine seama că, dintre cei care au scăpat din această promoție, există și unii care sînt, măcar în unele privințe, nevinovați — nu nevinovați chiar de orice fel de crimă, căci așa ceva nu se poate spune, cred eu, despre nici un senator al Statelor Unite. Oricum, aceștia nu sînt vinovați de anumite crime. Toți însă aduc pagube vistieriei statului, votînd legi care acordă pensii neîndreptățite pentru a rămîne în bune relații cu Marea Armată a Republicii, cu descendenții Marii Armate a Republicii, cu descendenții descendenților Marii Armate a Republicii și cu alți strănepoți ai războiului. Astfel de legi sînt crime incontestabile și înseamnă încălcarea jurămîntului depus de fiecare senator.

Totuși, dacă sînt uneori dispus să las la o parte considerațiile de ordin moral și să frecventez pe criminalii mai modești din rîndurile senatorilor — chiar pe Platt și Chauncey Depew — trebuie să trag linia cînd e vorba de Clark din Montana. Se zice că acesta ar fi cumpărat adunări legislative și judecători, așa cum alți oameni își cumpără hrană și îmbrăcăminte. Prin pilda sa, a legitimat și edulcorat corupția în așa măsură, încît în Montana ea nu mai are nici un iz respingător. Povestea vieții lui este cunoscută de toți. Este ființa cea mai putredă care poate fi găsită sub faldurile steagului american. Este o rușine a națiunii americane și nici unul dintre cei care au ajutat ca el să fie trimis la Senat, nu a ignorat că locul potrivit pentru Clark era

la penitenciar, cu lanțuri și o ghiulea legată de picior. După părerea mea, el este cea mai scîrboasă creatură pe care a produs-o Republica din vremea lui Tweed și pînă acum.

Am luat parte la cina care s-a servit într-una din încăperile rezervate ale clubului, cu nelipsitul pian și cu lăutarii aduși parcă înadins pentru a stînjeni conversația și pentru a alunga orice intimitate. Acolo mi-a fost dat să aflu că cetățeanul din Montana nu era numai un oaspete, dar că banchetul era dat în cinstea lui. În timp ce mesenii se hrăneau, cei doi vecini ai mei mi-au furnizat informațiile cu privire la motivul acestui tribut de respect față de domnul Clark. Domnia sa împrumutase de curînd Clubului Union League, cel mai puternic și poate cel mai bogat club politic din America, o colecție de tablouri europene în valoare de un milion de dolari pentru a organiza o expoziție. Evident, informatorul meu socotea aceasta ca fiind un act de generozitate aproape supraomenesc. Unul dintre informatori îmi mai spuse, în șoaptă, plin de emoție și admirație, că dacă s-ar pune laolaltă toate daniile și actele de mărinimie față de club ale domnului Clark, inclusiv această grandioasă contribuție, suma cheltuită de domnia sa s-ar ridica fără îndoială, una peste alta, la o sută de mii de dolari. Mi-am dat seama că respectivii domni se așteptau de la mine ca să-mi manifest admirația, să aplaud și să-mi exprim venerația, lucru pe care nu eram de loc dispus a-l face, întrucît aflasem chiar cu cinci minute mai înainte de la unul dintre marii săi admiratori, că veniturile domnului Clark erau de treizeci de milioane de dolari anual.

Oamenii nu au simțul proporțiilor. O donație de o sută de mii de dolari scăzută dintr-un venit de treizeci de milioane de dolari nu este un act care să merite asemenea accese isterice de admirație și de proslăvire. Dacă eu aș fi contribuit la o cauză cu o danie de zece mii de dolari, aceasta ar fi reprezentat a noua parte din venitul meu pe anul trecut, și desigur că m-aș fi resimțit. În cazul acesta, însă, aș fi meritat mai multă admirație, minunare, uluire și recunoștință și aș fi depășit pe departe o contribuție de douăzeci și cinci de

milioane de dolari din partea candidatului la pușcărie din Montana, căruia tot i-ar mai fi rămas pentru întreținerea sa o sută de mii de dolari pe săptămînă din venitul anual.

Aceasta îmi reamintea de unicul caz de filantropie, cu care defunctul Jay Gould luase ochii lumii, singurul caz de care auzisem vreodată. Atunci cînd cel dintîi și cel mai mîrșav corupător al moravurilor comerciale americane se scălda în nesfîrșitele milioane furate, el făcu o donație de cinci mii de dolari pentru ajutorarea populației nevoiașe din orașul Memphis, statul Tennessee. Era pe vremea cînd bîntuia în acest oraș o epidemie de friguri galbene. Ofranda domnului Gould nu însemna pentru el nici un sacrificiu. Deși reprezenta doar venitul ceasului pe care-l petrecea zilnic în rugăciune, căci era un om foarte evlavios, valul de recunoștință și venerație, care urmă acestei orfande și care cuprinse întregul teritoriu al Statelor Unite, ziarele, amvoanele și cercurile particulare nu ar fi putut convinge pe un străin decît că pentru un milionar american a dărui cinci mii de dolari pentru săracii morți sau muribunzi, cînd de fapt ar fi putut cu banii aceștia cumpăra un judecător de circumscripție — a constituit cea mai nobilă și mai sfîntă faptă din istoria Americii.

La timpul cuvenit, președintele comitetului de artă al clubului se ridică și începu prin a rosti vechea și mult compromisa formulă că nu se vor ține discursuri cu acest prilej, ci vor fi numai convorbiri amicale. Continuă apoi, în aceeași antică și mult compromisă manieră, ținînd el însuși un discurs — un discurs care ar fi făcut pe orice ascultător lucid să-i crape obrazul de rușine că aparține seminției omenești. Dacă un străin ar fi intrat pe ușă în clipa aceea, ar fi putut crede că se ține un serviciu divin și că divinitatea însăși era de față. El ar mai fi ghicit că domnul Clark era, poate, cea mai nobilă ființă umană, produsă pînă în prezent de Marea Republică, cel mai mărinimos binefăcător în viață din lumea întreagă, cel mai risipitor susținător al cauzelor bune, omul a cărui bunătate nu cunoaște margini și nu precupețește nici o jertfă. Nici nu i-ar fi trecut prin minte acestui proslăvitor al banu-

lui și al posesorului banului că, de fapt, domnul Clark nu făcuse decît să azvîrle o para chioară în pălăria întinsă de ligă. Domnul Clark nu se resimțea mai mult de lipsa sumei dăruite, decît de lipsa unui gologan.

Cînd acest plictisitor orator a terminat cu tămîierile, s-a ridicat președintele ligii și a continuat slujba pe același ton, vărsînd proslăviri la adresa candidatului la pușcărie; proslăviri, care, judecate după un criteriu drept al valorilor, reprezentau cele mai deocheate ironii, lucru de care vorbitorul, însă, nu-și dădea seama. Amîndoi oratorii au fost aplaudați de-a lungul cuvîntărilor, dar cel de al doilea a rostit la urmă cuvinte care, după părerea mea, ar fi trebuit să producă o tăcere rece, chiar o atmosferă glacială. El a destăinuit faptul că cheltuielile făcute de club pentru organizarea expoziției de tablouri, împrumutate de senator, depășiseră încasările provenite din vînzarea biletelor de intrare. După aceasta, se opri — așa cum fac întotdeauna oratorii cînd caută să obțină un mare efect — și aminti că în acea clipă de ananghie senatorul Clark se prezentase din propria sa inițiativă, vîrîse mîna în buzunar și îi înmînase o mie cinci sute de dolari, cu care să se achite jumătate din costul asigurării tablourilor, salvînd astfel finanțele clubului. Să nu mor niciodată, dacă evlavioșii domni prezenți la această slujbă religioasă nu au izbucnit în aplauze de recunoștință la auzul acestei surprinzătoare declarații și să nu mor niciodată de-a binelea dacă respectivul candidat la ocnă nu a arborat un surîs ce i-a cuprins întreaga față, părînd radios și fericit, așa cum desigur că va arăta în ziua cînd Satana îi va dărui o vacanță duminicală în cripta lui rece.

În fine, cît mai eram încă în viață, președintele clubului își încheie anosta și obositoarea etalare de puerile banalități, vîndute ca la tîrg, cu toptanul, dădu cuvîntul lui Clark și se așeză. Clark se ridică în acordurile imnului național american — ba nu, ale imnului regal englez[1], executate cu frenezie și vacarm de scripcari

[1] Aici, Mark Twain face aluzie la sentimentele antidemocratice ale lui Clark, care ar fi dorit și în S.U.A. o monarhie și sugrumarea libertăților cîștigate de popor (n. t.).

și pian, după care urmă „Mulți ani trăiască", intonat de formația completă a fericiților adulatori. Urmă o minunăție. Întotdeauna am susținut că un om nu poate ține un discurs în care să nu fie măcar un singur compliment la adresa celorlalți, dar acum știu că o reptilă ca senatorul Clark poate trăncăni fără a aduce nimănui vreun compliment. A trăncănit și a trăncănit o bună jumătate de ceas, fără a ataca nici un alt subiect decît acele revărsări de laude, care îi fuseseră adresate pentru neînsemnatele lui gesturi de generozitate. Nu s-a mulțumit să accepte aceste caraghioase elogii la valoarea lor, ci a adăugat cu toptanul la ele lăudîndu-și așa-numitele lui acte de generozitate și mărinimie cu atîta strășnicie și culoare, încît slei complimentele celorlalte persoane, făcîndu-le să apară palide și șterse. Deși am patruzeci de ani de experiență în materie de vanitate și dobitocie umană, manifestată la diferite banchete — mărturisesc că nu am văzut niciodată ceva care să se poată compara cu dobitocia și complezența acestei autoglorificări de mîrlan ignorant.

Îi voi fi întotdeauna recunoscător lui Jones că mi-a înlesnit să particip la această sacră orgie. Crezusem că în viața mea am văzut toate speciile de animale rostitoare de discursuri, care există pe lume și de asemenea toate soiurile de oameni care alcătuiesc laolaltă populația țării noastre, dar mă înșelasem. Mi-a fost dat pentru prima oară să văd oameni tîrîndu-se în noroi și venerînd din toată inima dolarii și pe posesorii lor. Firește, cunoșteam asemenea lucruri din ziare, dar nu auzisem pînă atunci, cu urechile mele, oameni proslăvind dolarul și nici nu-i văzusem îngenunchind în acest act de proslăvire.

II

UN OM DE AFACERI: DOMNUL JAY GOULD

16 februarie 1906

Jay Gould a fost cel mai mare prăpăd care a căzut pe capul țării noastre. Oamenii doriseră bani și înainte de vremea lui, dar el este acela care i-a învățat să se

prosterneze în fața banului și să-l preaslăvească. Lumea respectase pe oamenii avuți și înainte vreme, dar în acest respect era cuprins și respectul cuvenit caracterului și priceperii cu care își strînseseră avuția. Jay Gould, însă, a învățat întreaga națiune să zeifice atît banul cît și pe omul avut, indiferent de modul în care și-a dobîndit averea. În tinerețea mea nu se pomenea de idolatria banului sau al posesorului banului în partea noastră a țării. Pe meleagurile noastre nu a existat om cu dare de mînă care să fi fost învinuit de a-și fi cîștigat banii prin mijloace necurate.

Evanghelia, lăsată moștenire de Jay Gould, dă rezultate uriașe în zilele noastre. Porunca lui este: „Fă bani! Fă-i repede! Fă-i din gros! Fă nemăsurat de mulți! Fă-i pe cale necinstită, dacă poți, sau pe cale cinstită, dacă nu ai încotro!"

Această evanghelie pare să fie aproape universală. Marii săi apostoli sînt astăzi McCurdie, McCall, Hydes, Alexander și restul bandei de tîlhari, care au fost de curînd izgoniți din funcțiile de încredere, pe care le-au profanat, în giganticele societăți de asigurare din New York. Alaltăieri, circula știrea că președintele unei asemenea societăți, McCall, era pe patul de moarte. De asemenea, în ultimele două-trei luni s-a vorbit în mai multe rînduri despre ceilalți că ar fi pe moarte. S-ar putea crede că motivul acestor lovituri fatale ar fi durerea și rușinea de a fi jecmănit două-trei milioane de deținători ai polițelor de asigurare și familiile lor, văduve și orfani, dar din cînd în cînd aflăm cu uluire că nu remușcările de conștiință ale acestor oameni îi fac să sufere, ci că sînt bolnavi și amărîți pentru simplul motiv că au fost dați pe față.

Fiii și fiicele lui Jay Gould frecventează astăzi ceea ce este socotită a fi cea mai bună lume a New-Yorkului — lumea aristocratică.

Una dintre fiicele sale s-a căsătorit, acum zece sau doisprezece ani, cu un francez, purtînd un titlu de noblețe dar care nu era decît un coate-goale, gălăgios și caraghios, cartofor și craidon, iar ea a consimțit să-i plătească datoriile care se ridicau la suma de vreun milion. A consimțit să-i plătească, însă, numai datoriile

existente, iar nu cele viitoare. Cele viitoare au devenit, între timp prezente, şi ating cifre fabuloase. Astăzi, fiica domnului Gould a intentat acţiune de divorţ împotriva soţului, cumpărat în pagubă, şi fireşte că simpatia şi compătimirea lumii sînt de partea ei.

III

UN ALT SENATOR: DOMNUL GUGGENHEIM

30 ianuarie 1907

Moravurile politice şi comerciale ale Statelor Unite nu sînt numai o fărîmă din hrana care întreţine rîsul oamenilor, ci un adevărat ospăţ. Ciudată şi interesantă născocire mai e şi omul. Lui Cromwell şi celor cîteva mii de soldaţi predicatori şi iubitori de rugăciune le-a trebuit zece ani pentru a ridica principiile moravurilor oficiale şi comerciale ale englezilor la o înălţime vrednică de respect, dar i-au fost de ajuns doar cîţiva ani unui singur Charles al II-lea, pentru a le arunca din nou în noroi. Principiile morale care au însufleţit generaţia trecută erau destul de înalte şi fuseseră aduse la această înălţime prin munca stăruitoare şi sănătoasă a mai multor generaţii de educatori ai naţiunii. Jay Gould[1] însă, a putut singur să submineze structura acestei societăţi în vreo şase ani. În curs de treizeci de ani, mica lui bandă de urmaşi — senatorul Clark şi cei de o seamă cu el — au reuşit să o acopere cu mucegai din temelii şi pînă la acoperiş, alterînd-o, după cît se pare, în mod ireparabil.

Înainte de vremea lui Jay Gould, circula o vorbă foarte sonoră şi foarte elegantă, care era pe buzele tuturora şi toată lumea o repeta cu deliciu, zi şi noapte, peste tot, vibrînd la sunetul ei: „Presa este scutul libertăţilor noastre". Era o vorbă înţeleaptă, o vorbă dreaptă, dar a murit de mult şi a fost adînc îngropată

[1] Jay Gould — unul din magnaţii căilor ferate americane, care şi-a adunat, în partea a doua a secolului trecut, o avere fabuloasă prin speculaţiuni frauduloase. Simon Guggenheim s-a îmbogăţit mai cu seamă din exploatarea minelor din Colorado (n. t.).

în neantul uitării. Nimeni nu ar îndrăzni să o repete astăzi decît poate în ironie.

Domnul Guggenheim a fost ales de curînd senator al Statelor Unite de către adunarea legislativă din Colorado[1], cumpărată după toate probabilitățile, căci așa este, după cît se pare, obiceiul consacrat astăzi în alegerea senatorilor Statelor Unite. Se afirmă că domnul Guggenheim și-a cumpărat locul său de legislator și l-a plătit. Declarațiile lui publice dovedesc cu prisosință că putreziciunea politică, peste tot prezentă, l-a pătruns și pe el, stăpînindu-l în așa măsură încît nici nu își dă seama că s-a făcut vinovat măcar de vreo indelicatețe, ca să nu spunem de o gravă crimă. În multe prilejuri, scutul libertăților noastre nu are decît cuvinte de prețuire și de justificare la adresa lui. Ziarul *Denver Post*, recunoscut ca principala și cea mai fidelă oglindă a opiniei publice din statul său afirmă:

„E drept că domnul Guggenheim a cheltuit o mare sumă de bani, dar n-a făcut decît să urmeze precedentele create în multe alte state. În eșecuță, nu-i nimic incorect în ceea ce a făcut. Domnul Guggenheim se va dovedi cel mai bun senator, pe care l-a avut vreodată Colorado. Alegerea sa va avea drept efect aducerea în Colorado tocmai a ceea ce are nevoie acest stat: capitaliști și populație de bună calitate. Domnul Guggenheim va obține multe îmbunătățiri pentru statul Colorado, pe care Tom Patterson nu a reușit să le obțină de la Washington. Este omul potrivit la locul potrivit. Nu are nici un rost să încercăm a reforma lumea. De două mii de ani se tot încearcă asta; dar fără succes. Domnul Guggenheim este alesul poporului și se cade ca poporul să-l păstreze, chiar dacă domnia sa a cheltuit un milion de dolari. Poporul a avut de ales între Tom Patterson și Simon Guggenheim și poporul l-a ales pe Guggenheim. Ziarul *Denver Post* se înclină în fața voinței poporului."

Domnul Guggenheim, cumpărînd ceea ce se numește cu o expresie învechită „onorurile senatoriale", nu a

[1] Vezi nota anterioară cu privire la modul de alegere a senatorilor americani, în perioada descrisă de Twain (n. t.).

cumpărat întreaga adunare legislativă, ci, aplicînd un principiu tradițional de parcimonie, a cumpărat numai cîți legislatori îi erau necesari pentru alegerea sa. Cei care n-au fost cumpărați și-au exprimat resentimentul lor, propunînd o moțiune, care cerea să se cerceteze mijloacele folosite în această alegere.

Majoritatea cumpărată reuși nu numai să respingă moțiunea propusă, dar chiar să o șteargă din procesul verbal al dezbaterilor. S-ar putea crede că a făcut-o din motive de gingașă susceptibilitate, dar probabil că nu acestea au fost motivele. Este în firea omului de a dori, chiar cînd este vorba de tîlhari lipsiți de orice conștiință, să evite a fi stigmatizați și expuși în galeria răufăcătorilor.

IV

UN TEOLOG AMATOR: DOMNUL ROCKEFELLER-JUNIOR

20 Martie 1906

Una din desfătările cele mai alese ale națiunii americane, în zilele noastre, o constituie aventurarea în teologie a domnului John D. Rockefeller-junior, anume clasa sa pentru studierea bibliei.

În fiecare duminică, tînărul Rockefeller explică biblia în fața clasei sale. A doua zi agenția „Associated Press" și ziarele difuzează explicațiile sale pe întreg continentul, iar lumea se prăpădește de rîs. Întreaga națiune rîde, dar nu bănuiește, în naivitatea ei, că rîde de ea însăși. Și totuși așa se întîmplă!

Tînărul Rockefeller, care trebuie să aibă vreo treizeci și cinci de ani, este un om banal, simplu, serios, sincer, cinstit, plin de cele mai bune intenții, și gîndind cele mai comune lucruri, absolut lipsit de originalitate, neavînd nici un dram de așa ceva. Iar dacă ar fi de călătorit pe meritele propriei sale inteligențe și nu pe banii babacăi, comentariile sale asupra bibliei s-ar fi irosit în tăcere și nu ar fi fost auzite de public. Tatăl său e socotit încă cel mai bogat om din lume și de aceea elucubrațiile teologice ale fecio-

rului trec drept interesante și importante. Lumea crede că averea lui Rockefeller senior se ridică la un miliard de dolari. El însă plătește impozite numai pentru două milioane și jumătate. Este un creștin serios, dar fără pregătire și ani și ani la rînd a fost conducătorul unei școli duminicale la Cleveland, statul Ohio.

De ani și ani, el cuvîntează despre sine însuși ascultătorilor săi de la școala duminicală și le arată cum și-a dobîndit dolarii. În toți acești ani, cei de la școala duminicală l-au ascultat cu încîntare, împărțindu-și adorația între el și Dumnezeu, dar în mod inegal. Cuvîntările de la școala duminicală se transmit prin telegraf în toate colțurile țării și întreaga națiune le citește cu nu mai puțin interes decît pe ale feciorului său.

Așa cum am spus mai înainte, toată lumea rîde de analizele pe care tînărul Rockefeller le face pe marginea Sfintei Scripturi. Cu toate acestea, lumea ar trebui să știe că aceste analize sînt întru totul asemănătoare cu ceea ce i se oferă în fiecare duminică din orice amvon; asemenea analize ale bibliei au ascultat de-a lungul secolelor și strămoșii noștri, fără să se schimbe nici măcar o singură idee, dacă putem vorbi de prezența vreunei idei în aceste cuvîntări. Metodele tînărului Rockefeller sînt acelea folosite în toate predicile. Deducțiile sale, de-o fantezie aurită, rupte din realități respingătoare, sînt aidoma acelora pe care de secole le oferă amvonul. Oricare din argumentele avansate de tînărul Rockefeller a fost atît de mult folosit de către teologii generațiilor anterioare, încît n-a mai ajuns pînă la el decît o biată ferfeniță. Raționamentele lui seamănă ca două picături de apă cu argumentele tocite ale oricărui predicator, luate din arsenalul de adevăruri răsuflate, rostite de pe amvon secole de-a rîndul.

Tînărul John nu a studiat niciodată vreo doctrină pentru propria sa plăcere, nu a examinat niciodată vreo doctrină cu vreun anumit scop, afară de acela de a face să se potrivească cu noțiunile uzate, primite de la profesorii săi. Cuvîntările sale sînt tot atît de instructive și de originale ca orice cuvîntare rostită

de pe buzele vreunui teolog, începînd cu papa de la Roma, și terminînd cu el însuși. Toată țara rîde de felul abscons și stîngaci în care John analizează caracterul și purtarea lui Iosif — dar propovăduitorii de la amvon au cercetat întotdeauna la fel de stîngaci și de stupid caracterul și purtarea lui Iosif. De aceea, lumea nu ar face rău să înțeleagă că, distrîndu-se pe socoteala tînărului John, se distrează pe socoteala ei însăși. Oamenii ar fi trebuit să priceapă că tînărul John nu-l zugrăvește pe Iosif folosindu-se de culori noi. El întrebuințează aceeași bidinea veche și același vechi lapte de var, datorită cărora de veacuri Iosif apare sub același aspect grotesc.

L-am cunoscut și am ținut la tînărul John o bună bucată de vreme, fiind dintru început convins că locul care i se potrivește de minune este amvonul. Sînt sigur că scăpărările vulpești ale minții sale vor lumina așa cum se cuvine acolo — dar tare mi-e teamă că el va trebui să asculte de poruncile ursitei și va urma tatălui său, ca stăpîn al giganticului trust „Standard Oil". Una dintre cele mai încîntătoare expuneri teologice a fost aceea pe care a făcut-o acum trei ani asupra semnificației — asupra înțelesului real, a tîlcului profund — ce-l are sfatul prevenitor al lui Isus Hristos față de tînărul împovărat de averi, dar dorind să-și salveze sufletul, dacă s-ar fi putut găsi un mijloc convenabil: „Vinde tot ce ai și dăruiește celor săraci".

Iată cum a interpretat tînărul John sfatul lui Hristos: „Orice lucru s-ar găsi între tine și salvarea ta, înlătură cu orice preț această piedică. Dacă e vorba de bani, dăruiește-i săracilor; dacă este proprietate, vinde-o pe de-a-ntregul și ceea ce obții pe ea dă săracilor; dacă este ambiție militară, retrage-te din serviciu; dacă este vorba de o preocupare care te absoarbe față de vreo ființă, vreun lucru sau vreun țel, îndepărtează-te de ele și poartă-te nutrind singurul gînd al salvării."

Cele ce reies de aici sînt limpezi ca lumina zilei. Milioanele tatălui lui John și propriile sale milioane nu sînt decît ceva întîmplător în viețile lor și cîtuși

de puțin o piedică în străduința lor de a-și salva sufletele. De aceea, povața lui Hristos nu are nici o aplicație în ceea ce-i privește. Unele din ziarele noastre au trimis reporteri ca să ceară interviuri la șase sau șapte slujitori ai altarului din New York. Ziariștii voiau să cunoască părerile preoților în această chestiune. Rezultatul a fost că toți, cu excepția unuia singur, au fost de acord cu tînărul Rockefeller. Zău că nu știu ce ne-am face fără învățătura rostită din amvoane. Mai bine ne-am lipsi de soare sau de lună decît de amvon.

O SCRISOARE DIN PARTEA SATANEI

Am primit următoarea scrisoare semnată Satana, dar avem toate motivele să credem că a fost scrisă de Mark Twain.

EDITORUL

Domnului director al revistei
HARPER'S

Scumpul meu director,

Să punem capăt acestor discuţii neserioase. Societatea de Asistenţă obştească acceptă darurile mele în fiecare an şi nu văd pentru ce nu ar accepta pe cele ale domnului Rockefeller. De cînd e lumea, fondurile destinate operelor caritabile au fost alimentate mai mult sau mai puţin cu bani de provenienţă necurată, de aceea nu pricep ce importanţă mai poate avea faptul că aceşti bani au trecut prin mîinile domnului Rockefeller? Sursa fondurilor Asistenţei obşteşti o constituie cimitirele, adică donaţiile testamentare, ceea ce înseamnă bani cîştigaţi în mod necinstit, deoarece moştenitorii sînt păgubiţi din cauza dărniciei decedatului. Sub acest pretext trebuie oare Societatea de Asistenţă să refuze donaţiile testamentare?

Îngăduiţi-mi să continui. Domnul Rockefeller a fost deseori atacat în modul cel mai violent pentru că averea lui este pătată de noroiul respingător al matrapazlîcurilor lui, dovedite în faţa tribunalelor. Dar, domnilor, mă faceţi să rîd! Nu există

în întreg orașul vostru vreun bogătaș care să nu comită în fiece an cîteva afaceri necurate și toți fac false jurăminte în această privință. Dacă există vreunul care să facă excepție de la această regulă, sînt dispus să-l cumpăr pentru colecția mea; aș plăti pentru el prețul unui ihtiosaur. Să nu spuneți că în acest caz nu e vorba de o încălcare a legii, ci doar de o fugă din fața legii! Consolați-vă cu această gingașă distincție deocamdată, dacă doriți, dar mai tîrziu, cînd veți veni să sălășluiți la mine, vă voi arăta ceva care vă va interesa: un infern ticsit cu oameni care n-au făcut decît să fugă din fața legilor țării lor. Se întîmplă ca un hoț curajos să nu vină în iad, dar cei care se mărginesc să eludeze legea, ăștia sînt totdeauna ai mei!

Să revenim la oile noastre. Aș vrea să știți limpede că cei mai șmecheri bogătași doncază mulți bani Asistenței: sînt bani pe care i-au sustras impunerii, ei reprezintă deci salariul păcatului de aceea banii aceștia îmi aparțin—și în consecință eu sînt acela care umple casa de bani a Asistenței...

Prin urmare, dacă darurile mele sînt acceptate, de ce oare să fie refuzate cele ale domnului Rockefeller, care nu e mai rău decît mine, orice ar spune tribunalele?

SATANA

DERVIȘUL ȘI STRAINUL CÎRCOTAȘ

Dervișul: Trebuie să repet încă o dată și încă o dată că o faptă bună...

Străinul cîrcotaș: Pace ție, om cu strîmte vederi! Nu există pe lume *faptă* bună...

Dervișul: O! Nelegiuit fără de rușine...

Străinul cîrcotaș: Și nu există nici fapte rele. Nu există decît *impulsuri* bune și *impulsuri* rele și nimic altceva. Jumătate din rezultatele unei intenții bune sînt rele și jumătate din rezultatele unei intenții rele sînt bune. Nici un om nu este în stare să hotărască efectele și nici să le distribuie cum vrea.

Dervișul: Și atunci...

Străinul cîrcotaș: Atunci vei lăuda oamenii pentru bunele lor intenții și nu-i vei ocărî pentru rezultatele cele rele: vei ocărî oamenii pentru intențiile lor rele și nu-i vei lăuda pentru urmările cele bune.

Dervișul: O, nărăvitule, vrei să spui că...

Străinul cîrcotaș: Ascultă ce zice legea: din *fiecare* impuls, fie bun sau rău, pornesc două curente, unul purtător de sănătate, celălalt de otravă. De cînd lumea, această lege a rămas neschimbată și pînă la sfîrșitul lumii nu se va schimba.

Dervișul: Îmi vine să te lovesc de moarte, în furia mea...

Străinul cîrcotaș: Sau să mă ucizi cu o licoare, care sperai să-mi dea viață și puteri înnoite...

Dervișul: Bine, continuă...

Străinul cîrcotaș: În amîndouă cazurile rezultatele sînt aceleași. Pentru tine, un nesfîrșit chin sufletesc, deci un efect rău; iar pentru mine, liniște, odihnă, sfîrșitul suferințelor, deci un efect bun. Trei inimi, cărora le sînt drag, s-ar frînge; trei veri îndepărtați, oameni săraci, mi-ar moșteni averea și s-ar bucura; tu te-ai duce la închisoare și prietenii tăi s-ar întrista, în schimb, smeritul tău ucenic întru preoție ți-ar lua locul, o dată cu mănoasele foloase ale vieții tale și ar fi fericit. Și socoți oare că acestea ar fi toate lucrurile bune și lucrurile rele, care izvorăsc din fapta bună sau rău intenționată, ce mi-ar curma viața? O, făptură fără chibzuință, ființă oarbă! Urmările bune și rele, care purced din orice act, oricît de neînsemnat, își continuă desfășurarea din veac în veac, pururea și în vecii vecilor, tîrîndu-se încet-încet în jurul globului, înrîurind generațiile ce vin și se duc pînă la sfîrșitul lumii, pînă la prăpădul cel din urmă!

Dervișul: Dacă, prin urmare, nu există faptă bună...

Străinul cîrcotaș: Păi, nu ți-am spus că sînt intenții bune și intenții rele și asta-i tot? Efectele nu pot fi prevăzute. Ele sînt de amîndouă felurile, în toate cazurile. Asta-i legea. Ascultă un episod din istoria Far-Westului:

VOCI DIN UTAH*

I

Căpetenia albă către poporul său: Cîmpia aceasta întinsă a fost un deșert. Prin vrednicia noastră, binecuvîntată de Dumnezeu, am zăgăzuit fluviul și am folosit apele pentru a preface pustiul în cîmpii vesele,

* *Utah* este unul din statele vestice ale S.U.A. întemeiat în 1847 de către secta protestantă a mormonilor, care s-au stabilit mai întîi la Salt Lake City, acum capitala acestui stat (n. t.).

ale căror roade îmbogățesc și fericesc mii de familii, care au zăcut în foamete și sărăcie. Ce nobilă și binefăcătoare este civilizația!

II

Căpetenia pieilor roșii către poporul său: Cîmpia aceasta întinsă, unde preoții spanioli au învățat pe părinții noștri cum să o facă roditoare, prin lucrări de irigație, a fost o veselă cîmpie, ale cărei roade au îmbogățit și fericit familiile noastre. Americanul cel alb a zăgăzuit fluviul nostru, a abătut apele noastre spre valea lui și a prefăcut cîmpul nostru într-un pustiu. Din această pricină murim de foame.

Dervișul: Văd, într-adevăr, că buna intenție a adus în egală măsură și efecte bune și rele. Dar un caz izolat nu poate dovedi o regulă. Mai încearcă.

Străinul cîrcotaș: Iartă-mă, toate cazurile o dovedesc. Columb a descoperit o lume nouă și prin aceasta a dat săracilor din Europa, sîrguitori, dar lipsiți de pămînt, moșii, spațiu de respirat în voie, belșug și fericire...

Dervișul: Un efect bun.

Străinul cîrcotaș: Și ei au vînat și au hărțuit pe stăpînii de baștină ai pămîntului, i-au jefuit și i-au sărăcit, i-au izgonit din case și i-au nimicit pînă la ultimul vlăstar.

Dervișul: Un efect rău, într-adevăr!

Străinul cîrcotaș: Revoluția franceză a adus jale în inimile și casele a cinci milioane de familii, scăldînd țara în sînge și reducînd bogățiile țării la o cumplită sărăcie.

Dervișul: Un efect rău.

Străinul cîrcotaș: Totuși, toate libertățile, atît de mari și de prețioase, de care se bucură astăzi națiunile continentului european, sînt darul acelei Revoluții.

Dervișul: Un efect bun, recunosc.

Străinul cîrcotaș: În strădania noastră, bine intenționată, de a ridica pe filipinezi la înălțimea noastră

morală, cu ajutorul carabinei, am alunecat pe gheață și am căzut la nivelul moralei lor.

Dervișul: Un efect foarte rău.

Străinul cîrcotaș: În schimb, am devenit o mare putere.

Dervișul: Dă-mi răgaz. Trebuie să mă mai gîndesc asupra acestui punct. Continuă.

Străinul cîrcotaș: Cu ajutorul a trei sute de mii de soldați și a opt sute de milioane de dolari, Anglia a reușit să-și atingă nobilul ei scop de a ridica pe burii recalcitranți și de a-i face mai buni, mai puri, mai fericiți decît ar fi putut vreodată ajunge prin propriile lor mijloace.

Dervișul: Iată fără îndoială un rezultat foarte bun.

Străinul cîrcotaș: Numai că nu au mai rămas decît unsprezece buri, acum.

Dervișul: După cît se pare, un rezultat rău, dar trebuie să mă mai gîndesc înainte de a mă rosti.

Străinul cîrcotaș: Să luăm un ultim exemplu. Cu cele mai bune intenții, lucrează de optzeci de ani misionarii în China.

Dervișul: Rezultatul cel rău este că...

Străinul cîrcotaș: Că aproape o sută de mii de chinezi și-au însușit Civilizația noastră.

Dervișul: Iar rezultatul cel bun este că...

Străinul cîrcotaș: Că prin mila lui Dumnezeu patru sute de milioane au scăpat pînă acum de ea.

UN CHINEZ ÎN AMERICA

Nota autorului. — *În aceste scrisori nimic nu este născocit. Nu este nevoie de ajutorul fanteziei pentru a face atrăgătoare povestea unui chinez din țara noastră. Simplele fapte ajung*[1].

SCRISOAREA INTÎIA

Shanghai, 18...

Dragă Cing-Fu! Totul s-a aranjat. Părăsesc patria noastră umilă și oprimată și plutesc pe ocean, înspre țara bogată unde toți oamenii sînt egali și liberi și nimeni nu încalcă drepturile altuia. Plec în America! O, cît de neprețuit este dreptul Americii de a se numi țara celor liberi și patria celor curajoși. Noi toți ne îndreptăm cu dor gîndurile într-acolo și comparăm în minte lipsurile pe care le-am îndurat la noi în țară, cu bunăstarea care ne așteaptă în acest azil al fericirii. Știm cu cîtă bucurie a întîmpinat America pe germani și pe francezi și pe nenorociții de irlandezi flămînzi,

[1] În 1759, scriitorul englez Olliver Goldsmith a publicat o serie de scrisori satirice, în numele unui chinez care ar fi vizitat Anglia, în care critica moravurile de acolo. Twain se folosește de procedeul lui Goldsmith pentru a judeca stările sociale din Statele Unite (n. t.).

cum le-a dăruit pîine, le-a dat de lucru și le-a asigurat libertatea și cît de recunoscători i-au fost ei. Știm de asemenea că America este gata să-și arate ospitalitatea și altor popoare asuprite, să ofere bogăția ei tuturor, fără a-i mai întreba de naționalitate, de confesiune sau de culoarea pielii. Și, fără a ni se mai spune, noi știm că nenorociții străini care au fost scăpați de împilare și foamete sînt dintre toți copiii ei cei mai dornici a ne primi cu brațele deschise, deoarece au suferit ei înșiși și știu ce înseamnă suferința. Și fiind ajutați cu mărinimie, doresc, la rîndul lor, să fie mărinimoși cu cei nenorociți și să dovedească astfel că mărinimia nu le-a fost arătată în zadar.

AH SONG HI

SCRISOAREA A DOUA

Pe mare, 18...

Dragă Cing-Fu! Sîntem departe, în largul mării, în drum spre țara fericită a celor liberi și patria celor curajoși. În curînd vom ajunge acolo unde toți oamenii sînt egali și unde nu se știe ce este suferința.

Americanul cel bun, care m-a tocmit să plec cu dînsul în patria lui, are de gînd să-mi plătească doisprezece dolari pe lună, cogeamite simbrie! Asta înseamnă de douăzeci de ori mai mult decît cîștigam în China. Drumul mă costă însă mulți bani. La drept vorbind, înseamnă o avere și pesemne că va trebui să plătesc eu însumi totul, dar deocamdată stăpînul meu a plătit din banii lui și cu mărinimie mi-a dat un termen lung ca să-i restitui în rate costul drumului. Trebuie să recunosc că nevastă-mea, fiu-meu și cele două fiice au rămas la asociatul stăpînului meu pentru garantarea plății, dar asta-i o simplă formalitate. Stăpînul m-a asigurat că ele nu vor fi vîndute, el fiind convins că am să-i plătesc la soroc banii datorați și că în această privință s-a lăsat călăuzit de încrederea în om.

Am crezut că atunci cînd voi sosi în America voi avea doisprezece dolari, însă consulul american mi-a

și luat doi dolari pentru certificatul care-ți dă dreptul de a călători pe vapor. Mi s-a spus că are dreptul de a lua doi dolari pentru un singur certificat de călătorie pe vapor, iar pe certificat se va trece numele tuturor călătorilor chinezi aflați pe bord. El însă a socotit cu cale să dea cîte un certificat de călătorie fiecărui chinez în parte. Pe vapor, mai călătoresc încă o mie trei sute de compatrioți de-ai mei și, în acest fel, consulul bagă în buzunar două mii șase sute de dolari. Stăpînul meu mă asigură că guvernul de la Washington a aflat de această potlogărie și că a fost așa de indignat, încît a întreprins în Congres o încercare energică de a da acestei potlogării... vreau să spun perceperi de taxă, o formă legală. Întrucît însă proiectul de lege nu a trecut, consulul este nevoit a-și percepe taxa în mod ilegal, pînă cînd noul Congres o va legifera. O țară mărinimoasă, unde nu este loc pentru abuzuri și vicii! Noi ne aflăm în acea parte a vaporului, în care de obicei sînt îngrămădiți compatrioții noștri. Aceasta este așa-numita clasă a treia. Stăpînul zice că ne este pusă la dispoziție pentru că aici sîntem la adăpost de orice schimbare a temperaturii și de influența vătămătoare a curentului. Iată încă o dovadă a înduioșătoarei griji pe care americanii o arată unor străini năpăstuiți. Ce-i dreptul, încăperea este cam ticsită! Ne este cald și stăm îndesați unul într-altul. Totuși, nu încape nici o îndoială că toate acestea sînt spre folosul nostru.

Ieri compatrioții noștri s-au luat la harță. Pe loc, căpitanul a împroșcat mulțimea cu un șuvoi de aburi fierbinți și a opărit mai mult sau mai puțin aproape o sută de oameni. Pielea atîrna ca niște zdrențe pe nenorociții de ei! Ce de țipete, ce învălmășeală! Alte zeci de oameni care scăpaseră de aburul fierbinte, au fost stîlciți rău în învălmășeală. Noi însă nu ne-am plîns. Stăpînul mi-a spus că pe mare întotdeauna se procedează așa, în caz de ceartă între pasageri și că, în cabinele unde călătoresc americanii, se trimite abur fierbinte la fiecare două-trei zile.

Felicită-mă Cing Fu! Mai sînt numai zece zile și voi păși pe pămîntul american, unde voi fi primit de poporul său mărinimos, îmi voi îndrepta spinarea și voi ajunge om liber între oameni liberi.

AH SONG III

SCRISOAREA A TREIA

San Francisco, 18..

Dragă Cing-Fu! Am pășit triumfător pe țărm. Aș fi vrut să joc, să trag niște chiote, să cînt; să binecuvîntez pămîntul slăvit al țării celor liberi și al patriei celor curajoși. N-am apucat însă a face doi pași, cînd un om în uniformă cenușie mi-a dat un ghiont zdravăn în spate și mi-a zis să fiu mai atent — așa mi-a tălmăcit stăpînul cuvintele lui. M-am dat la o parte, însă un alt om, îmbrăcat la fel, m-a lovit cu un baston scurt și tot așa m-a sfătuit să fiu mai atent. Cînd am vrut să apuc capătul prăjinii, de care atîrna coșul cu lucrurile mele și ale lui Hong Wo, un al treilea domn în uniformă m-a pocnit cu bastonul, vrînd să-mi spună că nu trebuie să procedez așa și apoi mi-a dat un ghiont ca să mă încredințeze că-i mulțumit de purtarea mea ascultătoare. A mai apărut un domn, care a răscolit lucrurile noastre, și le-a răsturnat pe pavajul murdar al cheiului. Apoi, împreună cu ajutorul lui, ne-a percheziționat cu toată grija. Au găsit un pachețel cu opiu cusut în partea îndoită a cozii lui Hong Wo. Luînd opiul, l-au arestat pe Hong Wo și l-au predat unui alt funcționar, care l-a luat cu el. Apoi au confiscat bagajul lui Hong Wo, din pricina acestei încălcări a legii. Cum însă lucrurile lui Hong Wo fuseseră amestecate, în timpul percheziției, cu ale mele, le-au luat toate. Le-am spus că i-aș putea ajuta să aleagă lucrurile mele, dar ei m-au lovit din nou, exprimîndu-și dorința ca să-mi bag mințile în cap.

Așa se face că mi-am pierdut lucrurile și prietenul. I-am spus apoi stăpînului că dacă n-are nimic împotrivă și n-are nevoie de ajutorul meu, tare aș dori să mă

plimb puțin ca să văd orașul. N-am vrut să-i arăt că sînt cam amărît de chipul în care am fost întîmpinat în marele azil al celor obidiți și de aceea zîmbeam și mă străduiam să vorbesc cu voie bună. El însă mi-a zis: „Așteaptă puțin. Trebuie să te vaccinezi ca să nu capeți vărsat". Auzindu-l, am zîmbit și i-am răspuns că am fost bolnav de vărsat — lucru de care se putea convinge oricine privind ciupiturile de pe obrazul meu — și de aceea nu-i nevoie să mai fac ceea ce numește el vaccin. El însă mi-a obiectat că așa este legea și că nu se poate să te sustragi de la vaccinare. „Doctorul n-are să te lase nevaccinat — zise el — deoarece el vaccinează contra vărsatului, conform legii în vigoare, pe toți chinezii care sosesc aici, luînd pentru asta zece dolari de cap. Fii liniștit, nici un doctor nu va pierde cîștigul numai pentru că un chinez a făcut prostia să se îmbolnăvească de vărsat la el în patrie". Așa că medicul, venind, și-a făcut datoria și mi-a luat ultimii bani — zece dolari, prețul a doi ani de muncă și de chiverniseală. O, dacă făuritorii acestei legi ar ști că în acest oraș trăiesc o mulțime de doctori care ar fi făcut cu bucurie vaccinul pentru un dolar sau pentru un dolar și jumătate, desigur că n-ar fi cerut niciodată o plată atît de mare de la un biet irlandez, italian sau chinez, lipsit de apărare, care a fugit în țara făgăduinței pentru a scăpa de foame și nevoi.

AH SONG HI

SCRISOAREA A PATRA

San Francisco, 18...

Dragă Cing-Fu! Mă aflu de aproape o lună aici. Încep cîte puțin să înțeleg limba localnicilor. Stăpînul nostru a dat greș în socotelile lui de a ne închiria la plantațiile din îndepărtatele regiuni răsăritene ale țării! De aceea, ne-a lăsat liberi, obligîndu-ne numai ca să-i plătim banii cheltuiți cu venirea încoace. Trebuie să-i dăm îndărăt din primul nostru cîștig. Zice că i se cuvin cîte șaizeci de dolari din partea fiecăruia.

Așa se face că la două săptămîni după sosirea noastră aici am ajuns liberi. Pînă atunci am trăit în așteptare, în niște căsuțe, înghesuiți ca vai de lume și încuiați cu cheia. M-am dus să-mi caut de lucru. A trebuit să pășesc singur în viață într-o țară străină, fără un prieten, fără un ban în buzunar. Haina de pe mine era singura-mi avere și singurul lucru cu care mă puteam făli era sănătatea pe care o am. Scăpasem de chinuitoarea teamă că cineva mi-ar putea fura lucrurile în lipsa mea. Nu, n-am dreptate. Am uitat că am o superioritate vădită asupra săracilor din alte țări — sînt, mă rog, în America! Mă aflu în refugiul hărăzit de cer celor umili și asupriți.

Mă împăcasem cu acest gînd mîngîietor, cînd, într-o zi, cîțiva tineri au asmuțit împotriva mea un afurisit de cîine. Am încercat să mă apăr, dar degeaba. M-am refugiat repede în cerdacul unei case, dar ușa casei era închisă, așa că am rămas la voia dulăului. Cîinele a sărit la mine și m-a apucat de gît, m-a mușcat de obraz, apoi de mîini și de picioare. Am strigat după ajutor, dar tinerii aceia rîdeau mai departe, fără să le pese. Doi oameni în uniforme cenușii (aici le zice policemeni) s-au uitat o clipă la mine și și-au văzut de drum, tacticoși. Unul din trecători i-a oprit însă și i-a întors din drum, spunîndu-le că este o rușine să mă lase pradă cîinelui. Atunci policemenii au gonit cu bastoanele lor scurte dulăul. A fost o mare fericire pentru mine, căci eram plin de sînge, iar hainele se făcuseră ferfeniță.

Atunci trecătorul, care adusese îndărăt policemenii, îi întrebă pe tinerii aceia de ce se purtaseră atît de neomenos cu mine. Ei însă îi cerură să nu se amestece unde nu îi fierbe oala. „Diavolii ăștia de chinezi vin în America să smulgă pîinea de la gura albilor cumsecade — ziseră ei — iar cînd ne străduim să apărăm drepturile noastre legitime, se mai găsesc oameni care scornesc pe seama asta tot felul de istorii."

După care au început să-l amenințe pe binefăcătorul meu și deoarece mulțimea care se strînsese ținea cu ei, omul a trebuit să-și ia tălpășița, petrecut de ocările celorlalți. Atunci policemenii mi-au zis că sînt arestat și

trebuie să merg cu ei. Am întrebat pe unul de ce sînt arestat, dar m-a lovit cu bastonul și mi-a poruncit să-mi „țin gura". M-au dus printr-un gang, însoțit de mulțimea de gură-cască și de golani, care mă copleșeau cu ocările și batjocura. Am ajuns într-o încăpere a închisorii, pardosită cu piatră. În lungul unui perete se întindea un șir de celule mari, cu grilaje de fier în loc de uși. Domnul care ședea la masă a început să scrie ceva despre mine. Unul din policemeni i-a raportat:

— Chinezul ăsta e învinuit de violarea liniștii publice.

Am încercat să spun ceva pentru a mă dezvinovăți, însă domnul care scria mi-a zis:

— Tăcere! Lasă-te de trăncăneala asta prostească! De data asta obrăznicia n-are să-ți mai fie de nici un folos. Potolește-te, prietene, sau te potolim noi! Spune, cum te numești?

— Ah Song Hi.

— Dar pînă acum cum te numeai?

I-am spus că nu înțeleg. Atunci mi-a zis că vrea să știe numele meu adevărat pentru că nu se îndoiește o clipă că mi l-am schimbat, după ce am fost prins ultima oară furînd găini. Au rîs multă vreme de gluma asta. Apoi, m-au percheziționat și, firește, n-au găsit nimic. Asta i-a supărat foarte mult și m-au întrebat cine va depune pentru mine cauțiune și va plăti amenda. După ce mi-au lămurit ce înseamnă toate astea, le-am răspuns că nu săvîrșisem, după părerea mea, nici un rău și de aceea, nu înțeleg de ce trebuie să se depună pentru mine vreo cauțiune sau să se plătească vreo amendă. La care mi-au răspuns cu cîteva ghionturi și m-au sfătuit să mă port cuviincios. Eu am protestat, spunîndu-le că nu aveam de loc intenția de a fi necuviincios. Atunci unul din ei m-a luat deoparte și mi-a zis:

— Ascultă, Johnny, lasă șiretlicurile. Noi sîntem oameni de afaceri. Scoate colo cinci dolari și scapi de orice neplăceri. Mai ieftin nu se poate. Spune, ce prieteni ai în oraș?

Le-am răspuns că în America n-am nici măcar un singur prieten, că sînt străin, locuința mi-e foarte

departe şi că sînt foarte sărac. Şi m-am adresat lor cu rugămintea să-mi dea drumul.

Atunci policemanul m-a înhăţat de guler, m-a scuturat din răsputeri, m-a tîrît prin curtea închisorii şi a deschis cu cheia una din uşile cu gratii. Cu o izbitură de picior m-a împins în celulă.

— Ai să putrezeşti aici, veneticule — mi-a zis el — pînă ai să înţelegi că în America nu-i loc pentru oameni de teapa ta.

AH SONG HI

NUVELE

BANCNOTA DE UN MILION DE LIRE

La vîrsta de douăzeci și șapte de ani eram funcționar la un antreprenor de mine din San-Francisco și, fără să mă laud, eram iscusit nevoie mare în toate chiți-bușurile operațiunilor cu acțiuni.

Singur pe lume, pentru a învinge greutățile, nu mă puteam bizui decît pe inteligența și pe buna mea reputație; de altfel, aceste două atu-uri îmi erau de ajuns pentru a-mi călăuzi pașii pe calea norocului și aveam mare încredere în viitor.

Cum de obicei sîmbăta după-amiază eram liber, mă foloseam de acest răgaz, plimbîndu-mă cu barca cu pînze, în jurul golfului.

Într-o zi, mă aventurai prea departe și fui tîrît în larg. Tocmai cînd se lăsa noaptea și eram gata să-mi pierd orice speranță, soarta făcu să fiu luat pe bordul unui bric cu destinația spre Londra. Călătoria fu lungă și furtunoasă și mă puseră să-mi plătesc drumul, făcînd treaba unui marinar de rînd. Cînd am pus piciorul pe pămîntul englez, hainele mi-erau zdrențuite și ponosite în ultimul hal; iar drept avere, aveam doar un singur dolar în buzunar, care mă ajută să nu mor de foame și să-mi găsesc un acoperiș în prima zi; ziua următoare am umblat razna, fără mîncare și fără adăpost.

A treia zi, către ora zece dimineața, istovit și hămit de foame mă tîram anevoie prin Portland Place, cînd întîlnii un copilaș pe care guvernanta îl trăgea de mînă; la doi pași de mine, copilul aruncă pe marginea trotuarului o pară ademenitoare din care de-abia mușcase. M-am oprit firește, ațintindu-mi ochii pofticioși asupra acestei comori mînjite de noroi. O mîncam din ochi; îmi lăsa gura apă, stomacul o rîvnea și, în acea clipă, o cerea cu deznădejde întreaga mea ființă. Dar de cîte ori schițam gestul de a ridica para, întîlneam privirea indiscretă a cîte unui trecător; atunci, cuprins de rușine mă îndreptam și mă prefăceam că habar n-am de pară. Chinul meu se prelungi într-atît încît, pînă la urmă mă gîndeam să mă las păgubaș.

În clipa cînd deznădejdea mea ajunsese la culme și eram gata să înfrunt orice rușine, ridicînd para, auzii deschizîndu-se o fereastră în spatele meu și mă pomenii chemat de către un domn, care îmi strigă: „Urcă sus, te rog".

Un fecior, într-o livrea ce-ți lua ochii, mă introduse într-o cameră luxoasă, unde se aflau doi domni mai în vîrstă. Făcură semn feciorului să iasă și mă poftiră să iau loc. De-abia își isprăviseră micul dejun și vederea celor ce mai rămăseseră pe masă aproape că mă fascină mai mult decît para dinainte. Abia îmi puteam lega gîndurile în fața mîncărurilor gustoase. Totuși cum nu eram poftit să le gust, n-am avut încotro și a trebuit să-mi iau gîndul de la ele, ducîndu-mi cum puteam povara.

Cu siguranță că înainte de sosirea mea se petrecuse între acești doi domni un lucru despre care nu aveam să aflu decît la multe zile după aceea, însă despre care vă voi vorbi chiar acum.

Cei doi frați avuseseră probabil o discuție aprinsă, cu cîteva zile mai înainte și o încheiaseră punînd un rămășag, ca toți englezii care se respectă!

Vă amintiți poate că Banca Angliei a emis mai de mult două bancnote de cîte un milion de lire sterline, care trebuiau să servească unei tranzacții cu o țară străină. Dintr-un motiv oarecare, unul singur din aceste bilete de bancă fusese folosit și anulat; celălalt rămăsese în

tezaurul băncii. Ei bine, cei doi frați își puneau problema cum s-ar descurca un străin cinstit și totodată isteț, care ar pica la Londra, fără nici un prieten, fără alte mijloace decît această bancnotă de un milion de lire și care, pe deasupra, nu ar putea justifica proveniența acestei averi.

Fratele A puse rămășag că străinul ar muri de foame; fratele B susținu contrariul. Fratele A afirmă că străinul nu ar putea prezenta această bancnotă la vreo bancă sau în oricare altă parte, fără a fi arestat numaidecît! Discuția se înflăcără din ce în ce mai mult, cînd, pentru a o curma, fratele B puse rămășag pe douăzeci de mii de lire că omul acela ar putea să trăiască o lună oricum ar pofti, datorită creditului ce l-ar obține pe baza bancnotei de un milion de lire și fără să intre la închisoare. Fratele A primi rămășagul; fratele B se duse numaidecît la bancă pentru a achiziționa faimoasa bancnotă, și asta firește cu tupeul unui englez sadea!

Apoi dictă unui funcționar de-al său o scrisoare pe care acesta o scrise cu cea mai frumoasă caligrafie; după care cei doi frați petrecură o zi întreagă la fereastră, căutînd pe omul potrivit, căruia să-i încredințeze scrisoarea.

Se perindară pe sub ochii lor o seamă de trecători care le părură cu fețe cinstite, dar nu destul de inteligente. Pe alte chipuri văzură contrariul: inteligență, dar nu destulă cinste. Multe aveau amîndouă însușirile, însă nu erau săraci, sau chiar dacă păreau de ajuns de săraci, nu erau străini. Pe scurt, găsiră mereu cîte un cusur pînă la ivirea mea, pe care m-au socotit a fi singurul în stare de a satisface toate aceste condiții; așadar, mă aleseră în *unanimitate* și mă socotiră vrednic de a le îndeplini mandatul. Și iată cum mă aflam în fața acestor doi domni, așteptînd să aflu pentru ce mă chemaseră înăuntru.

Mai întîi mă întrebară cine sînt și ce fac; le-am înșirat repede povestea mea. Pînă la urmă îmi declarară că eram tocmai omul pe care îl căutau. Le-am spus că mă bucur din toată inima și i-am întrebat în ce constă misiunea mea. Unul din ei îmi întinse un plic, spu-

nîndu-mi că voi găsi acolo explicația necesară. Încercai să-l deschid, dar el mă rugă să mai aștept.

— Ia acest plic — îmi spuse el — păstrează-l la dumneata cu grijă și procedează cu sînge rece, fără pripeală.

Foarte nedumerit, doream să limpezesc treaba înainte de a-i părăsi; dar ei nu-mi îngăduiră acest lucru.

Plecai foarte jignit, convins că făcuseră o glumă proastă pe socoteala mea. Dar, la urma urmei, trista-mi situație nu-mi îngăduia să mă supăr fără rost și nici să încerc a mă răzbuna pe asemenea oameni bogați și sus puși pentru jignirea adusă.

Ce mult aș fi dorit să găsesc iarăși para aceea și s-o mănînc de față cu toată lumea. Para însă dispăruse. Pierdusem chilipirul din pricina acestei afaceri nenorocite și gîndul la pară îmi sporea și mai mult mînia împotriva celor doi domni.

De îndată ce ieșii din raza lor vizuală, deschisei faimosul plic; spre marea mea mirare, erau bani! Vă asigur că părerea mea despre oamenii aceia s-a schimbat!

Cît ai clipi, băgasem plicul și bancnota în buzunarul de la vestă și pornii în căutarea celui mai apropiat birt popular, să-mi potolesc foamea.

Mîncai cu mare lăcomie! Cînd nu a mai încăput în mine nici o firimitură, am scos bancnota din buzunar și am despăturit-o. Am aruncat o ochire asupra ei și m-am ținut tare să nu leșin. Valora cinci milioane de dolari! Să-ți vină pandaliile, nu alta!

Trebuie că am rămas înlemnit. M-am chiorît în extaz la bancnotă preț de un minut, înainte de a-mi veni în fire. Primul lucru pe care l-am băgat de seamă a fost mutra patronului: rămăsese împietrit, prostit, cu brațele spînzurînde și cu picioarele de plumb, pierdut trup și suflet în adorarea bancnotei. Am găsit într-o clipită replica potrivită și luînd singura atitudine posibilă în situația mea, îi întinsei nepăsător bancnota, zicînd:

— Dă-mi restul, te rog.

Ieșindu-și din buimăceală, birtașul își ceru mii de scuze că nu poate schimba bancnota. Nu îndrăzni nici măcar s-o atingă, declarîndu-mi că se mulțumea s-o

privească cu admirație, s-o contemple, și că vederea unei asemenea minuni îi încînta ochii, dar că nici nu i-ar trece prin cap vreodată ca el, un biet muritor de rînd, să pună mîna pe acest obiect sfînt, de teamă să nu-l pîngărească.

Stăruii la rîndul meu:

— Îmi pare rău, dacă vă stingheresc, dar trebuie să stărui. Fiți așa de bun și-mi schimbați bancnota, căci nu am alta.

Îmi răspunse că nu avea nici cea mai mică importanță dacă nu achitam imediat; era foarte dornic să lase ca acest mizilic să fie achitat la prima ocazie.

În zadar i-am atras eu atenția că poate voi lipsi cîtva timp din localitate.

Nu voi să știe de nimic. Mă încredință că nu are nici o grijă de soarta banilor, ba mă asigură că îmi pune tot birtul la dispoziție de cîte ori am chef și că-mi deschide credit nelimitat. Adăugă că, dacă îmi făcea plăcere, puteam desigur să-mi permit capriciul de a-mi bate joc de lume, îmbrăcîndu-mă în zdrențe, dar că aceasta nu-l împiedica de a mă considera un gentleman adevărat, un milionar din cei mari.

Între timp intră alt client; patronul îmi făcu semn să ascund bancnota aceea monstruoasă apoi mă petrecu pînă la ușă, cu nesfîrșite temenele.

Nu-mi rămînea decît să mă duc glonț la casa celor doi frați, pentru a îndrepta eroarea pe care o săvîrșiseră — și asta mai înainte ca poliția să-mi dea de urmă. Așa și făcui. Mărturisesc însă că mă simțeam destul de nervos și, de fapt, chiar intrase spaima în mine, deși nu aveam să-mi aduc vreo mustrare. Cunoșteam de ajuns de bine oamenii spre a-mi da seama că văzînd la un vagabond o bancnotă de un milion de lire, în loc de o hîrtie de o liră, lesne pot fi cuprinși de o mînie de nedescris împotriva lui, în loc să se mustre, așa cum ar fi firesc, de propria lor zăpăceală, singură răspunzătoare de o asemenea borcboață. Totuși, apropiindu-mă de casa celor doi domni, mă liniștii, observînd că totul părea la locul lui: desigur nu constataseră isprava ce-o făcuseră. Sunai. Lacheul veni și-mi deschise ușa. Îi cerui să mă anunțe stăpînilor.

— Au plecat, îmi răspunse lacheul, pe tonul acela trufaş, caracteristic celor din tagma lor.

— Au plecat? şi unde?

— Într-o călătorie.

— Cam prin care meleaguri?

— Pe continent, cred.

— Pe continent?

— Da, domnule.

— În ce direcţie, ce itinerar au?

— Nu vă pot spune, domnule.

— Cînd se întorc?

— Peste o lună. Aşa mi-au zis.

— O lună! E îngrozitor! Dă-mi vreo idee cum aş putea să-i înştiinţez de ceva care îi interesează.

— Îmi pare rău, nu vă pot ajuta cu nimic. Habar n-am unde au plecat.

— N-aş putea să văd atunci pe vreo rudă de-a lor?

— Familia a plecat cu luni de zile înainte, cred că în Egipt şi Indii.

— Omule, dar e cu neputinţă! Cu siguranţă că se vor întoarce înainte de-a înnopta. Spune-le că i-am căutat şi că mă voi întoarce să aranjez totul. Spune-le să nu-şi facă nici o grijă.

— Le voi spune dacă se înapoiază. Dar nu-i aştept. De altfel, m-au înştiinţat că veţi trece pe aci peste o oră şi-o să întrebaţi de dînşii şi m-au însărcinat să vă spun că totul e în regulă; că se vor înapoia la momentul dorit, cînd vor aştepta vizita dumneavoastră.

Nu-mi rămînea aşadar decît să mă dau bătut şi să plec.

Care era misterul? Să-şi piardă omul minţile, nu alta. Au spus că vor fi înapoi la momentul dorit! Ce înţelegeau prin aceasta? Poate că scrisoarea lor mă va lămuri; e drept că uitasem s-o citesc. O scosei din buzunar şi citii cele ce urmează:

„Îmi faci impresia unui om cinstit şi inteligent, după cum se poate citi pe faţa dumitale. Presupun că eşti străin şi lipsit pe mijloace. Alăturat vei găsi o anumită sumă. Ţi-o împrumut pe termen de o lună, fără dobîndă. Revino aici după această perioadă. Am pus un rămăşag cu privire la dumneata. Dacă-l

cîștig, îți voi procura cea mai frumoasă situație care-mi va sta în putință; va fi suficient pentru aceasta să știi să te achiti de însărcinările dumitale."

Scrisoarea nu avea nici semnătură, nici adresă, nici dată.

Ce mai! Asta zic și eu încurcătură pe capul omului! Domniile voastre sînteți la curent cu cele ce au precedat această scrisoare, eu însă nu eram.

Totul îmi părea o enigmă de nepătruns și mi s-a făcut negru înaintea ochilor. Habar n-aveam de întorsătura pe care-ar putea să o ia această glumă și mă întrebam dacă mi se voia binele sau răul. Mă retrăsei într-un parc din apropiere și mă așezai pe o bancă pentru a chibzui asupra situației mele.

După o oră de chibzuință, gîndurile mi se cristalizară asupra următorului verdict:

Poate că cei doi domni îmi doreau binele, poate răul. Nu aveam cum să știu. Deci să trecem peste asta. Cu siguranță că se distrau pe socoteala mea și asta cu un scop anumit. Joc, experiență sau altceva — nu puteam ghici ce anume, deci să trecem și peste asta. Făcuseră o prinsoare pe socoteala mea, dar ce fel de prinsoare nu puteam ști. Hai să trecem și peste asta. Astfel se înlătură și cantitățile indeterminabile și restul chestiunii rămîne tangibil, concret și poate fi clasificat cu certitudine. Dacă voi cere Băncii Angliei să crediteze cu acest bilet persoana căreia îi aparține, firește că Banca o va face, căci cunoaște pe posesorul bancnotei; dar, fără îndoială că mă va întreba prin ce împrejurare dețin bancnota. Dacă voi spune adevărul, sigur că mă vor închide la casa de nebuni; dacă voi spune o minciună oarecare, mă vor băga la beci. Oricum, dacă încerc să încasez acest bilet, sau să împrumut bani, arătîndu-l, rezultatul ar fi același. Iată-mă așadar definitiv condamnat să plimb această povară stînjenitoare, pînă la înapoierea celor doi indivizi și asta, fie că vreau ori ba!

Averea mea trecătoare nu-mi va fi de nici un folos, nici cît un pumn de cenușă; și totuși trebuie să veghez această comoară. N-o voi slăbi din ochi, în timp ce-mi voi cerși anevoie existența.

Cu neputință pentru mine să mă descotorosesc de acești bani; nici un om cinstit și nici un tîlhar de drumul mare nu ar voi în ruptul capului să-i primească, pentru a mă scoate din încurcătură.

Cei doi frați nu riscau nimic; căci, admițînd că aș fi pierdut sau distrus bancnota lor, ei puteau numaidecît să oprească plata, și banca le-ar fi înlesnit operația.

În așteptare, voi avea o lună de suferință, fără cel mai mic folos sau salariu pentru mine — afară doar dacă reușesc să-l fac să cîștige rămășagul, oricare ar fi el și să merit frumoasa situație pe care mi-a făgăduit-o cel care mi-a adresat scrisoarea. Tare aș mai dori ca să mi se întîmple așa ceva! Oameni ca ei trebuie să fie în stare a hărăzi situațiile cele mai vrednice de invidiat!

Cugetînd îndelung la această situație, pînă la sfîrșit mi-am făcut tot felul de vise deșarte. Fără nicio îndoială, mi se va da un salariu gras; voi începe să pun mîna pe bani luna viitoare și, după aceea, totul va merge strună pentru mine. În clipa aceea am pornit-o iar razna pe străzi.

La vederea unui magazin de confecții, mi-a venit ideea să-mi lepăd boarfele și să mă îmbrac iarăși cuviincios. Îmi dădea mîna?

Nu, deoarece nu posedam decît un milion de lire sterline. Am voit să-mi caut de drum. Curînd însă am făcut cale întoarsă. Ispita mă încerca necruțătoare. Trebuie că m-am învîrtit în sus și în jos prin fața magazinului poate de vreo șase ori, în cursul acestei lupte pline de bărbăție. Nemairezistînd, intrai și întrebai dacă aveau de vînzare un costum de ocazie. Vînzătorul, căruia mă adresasem îmi făcu semn din cap să mă duc la raionul vecin; de acolo, mă trimiseră ceva mai departe, tot prin cîte un semn din cap și fără ca nimeni să catadicsească a-mi adresa vreo vorbă.

Ajuns la ultimul vînzător, acesta îmi zise în fine:

— Sînt la ordinele dumneavoastră într-o clipă.

Cînd termină treaba, mă conduse într-o odaie din fundul magazinului, se opri în fața unui maldăr de costume refuzate, alese pe cel mai puțin prost și mi-l dete să-l încerc. Nu-mi venea bine și nu era de fel

atrăgător, dar cum mi se părea aproape nou și eram nerăbdător să-l iau, nu i-am găsit nici un cusur. I-am spus cu oarecare neîncredere vînzătorului:

— Ai ceva împotrivă dacă nu plătesc decît peste cîteva zile? Nu am mărunțiș la mine.

Vînzătorul îmi răspunse, luîndu-mă peste picior:

— Nu aveți bani? Îmi cam închipuiam eu; clienți ca dumneavoastră nu prea au obiceiul să umble cu sume mari la dînșii.

Mi-a sărit țandăra și îi întorsei vorba:

— Prietene, n-ar trebui să judeci totdeauna străinii după hainele ce le poartă. Pot foarte bine să vă plătesc costumul. Voiam doar să vă scutesc de osteneala de a da rest la o bancnotă mare.

Vînzătorul își schimbă puțin atitudinea, dar nu renunță să-mi zică totuși cu un aer batjocoritor:

— Nu am avut nici o intenție jignitoare, însă țin să vă atrag atenția că nu sînteți îndreptățiți de a ne crede incapabili să vă schimbăm biletul de bancă. Dimpotrivă, sîntem cu totul în măsură a o face.

Atunci îi întinsei bancnota, zicînd:

— Cu atît mai bine, scuzați-mă, vă rog.

Primi bancnota zîmbind, dar vai! cu unul din acele zîmbete larg căscate, care despică gura pînă la urechi și te fac numaidecît să te gîndești la undele și spiralele încrețite, pe care le vezi pe fața apei cînd arunci cu cărămizi într-un eleșteu.

În clipa în care își aruncă ochii asupra bancnotei, zîmbetul îi încremeni pe față și omul se făcu numaidecît palid; ai fi zis că unul din acele torente unduitoare de lavă, pe care le întîlnești pe coastele Vezuviului, i s-ar fi solidificat pe obraz. Nu mai văzusem vreodată un zîmbet atît de împietrit și perpetuat astfel. Omul încremenise năuc, cu bancnota în mînă.

Patronul magazinului se apropie pentru a vedea ce se petrece și zise grăbit:

— Ei bine, ce este? Ce nu vă place? Ați găsit vreun cusur?

— Nici unul, răspunsei eu. Aștept doar restul.

— Haide, grăbește-te, Tod; termină și dă-i restul o dată!

Tod răspunse:

— Ușor de spus să-i dau restul! Uitați-vă la bancnota pe care dorește să-o schimb.

Patronul magazinului cercetă bancnota, fluieră elocvent printre dinți, holbă ochii și se îndreptă către maldărul de haine vechi, începu să le pipăie, sucindu-le și învîrtindu-le și vorbindu-și cu un aer foarte agitat:

„Auzi să îndrăznească să vîndă asemenea boarfe unui multimilionar excentric! Tod e nebun de legat, zău așa! Tot deauna face asemenea pozne. Voi pierde cea mai bună clientelă, fiindcă nu este în stare să deosebească un milionar de un vagabond. Să încerc să dreg boroboața!"

— Vă rog, domnule, lepădați acest costum! Aruncați-l cît mai departe de dumneavoastră. A, iată ce căutam. Faceți-mi cinstea să încercați cămașa și hainele acestea. E tocmai ceea ce vă trebuie: un costum simplu din stofă fină; modest, dar cu croială după ultima modă, potrivit unui duce. Acest costum mi-a fost comandat de un principe străin — îl cunoașteți fără îndoială — altețea sa serenisimă principele de Halifax: Mi l-a lăsat în cont și și-a comandat un costum de doliu, căci mama îi era pe moarte — dar n-a mai murit. N-are însă nici o importanță; lucrurile nu ies totdeauna cum dorim — adică așa cum poftim, pantalonul vă vine ca turnat, vesta de asemenea; aha, e perfect așa! Cît despre veston, poftiți, uitați-vă la el, e o adevărată minunăție! Completul este perfect; pe viața mea dacă am mai văzut un asemenea triumf!

Mă declarai mulțumit.

— Ne-am înțeles, domnule. Luați costumul acesta, deocamdată, are să meargă ca saftea, dacă pot să mă exprim astfel; veți vedea cum vă voi servi, cu haine de comandă. Dați-mi voie să vă iau măsura. Tod! Cerneală, o peniță și carnetul. Scrie: lungimea gambei 32; și așa mai departe.

Înainte de a fi putut sufla o vorbă, îmi și luase toate măsurile și comanda unor haine de ceremonie, unor costume de dimineață, unei serii de cămăși — pe scurt, o garderobă întreagă.

Pînă la urmă, cînd am avut și eu o șansă să iau cuvîntul, i-am zis:

— Dar, dragul meu domn, nu *pot* să plătesc toată această comandă, afară decît dacă consimțiți să așteptați factura „la nesfîrșit", sau să-mi schimbați bancnota.

— Vă aștept la nesfîrșit! Glumiți, domnule! Voi aștepta, dacă trebuie, o veșnicie — ăsta-i cuvîntul! Tod, ia toate acestea și trimite-le, fără a pierde o clipă, la locuința domniei sale, care va binevoi să-ți indice adresa. Lasă clienții mai mărunți să aștepte. Scrie adresa domnului și...

— Sînt pe cale de a mă muta — răspunsei — așa că vă voi comunica noua mea adresă.

— Perfect, domnule, cum doriți. Ieșirea e pe aici. La revedere. domnule, la revedere!

Cum vă închipuiți prea bine, am profitat de situație și am cumpărat tot ceea ce îmi lipsea, încercînd să schimb bancnota.

După o săptămînă, eram asortat cu o garderobă nou-nouță, foarte elegantă și luxuoasă. Intrasem în pensiune la un hotel somptuos de pe Hanover Square. Luam acolo masa de seară, dar la dejun rămăsesem credincios umilei cîrciume a lui Harris, unde prînzisem prima dată în contul faimoasei bancnote de un milion de lire.

Devenisem „senzația" birtului și-i adusesem o celebritate nemăsurată! Ca din pușcă, se răspîndise zvonul că străinul țicnit, care plimba un milion de lire în vesta lui, era sfîntul ocrotitor al cîrciumei.

A fost de ajuns pentru a transforma acea sărăcăcioasă locantă, al cărei patron își scotea din greu banii de pe-o zi pe alta într-un restaurant năpădit de clienți.

Harris îmi era atît de recunoscător, încît își convingea clienții să-mi împrumute bani; care de care se grăbea, încît primii sume enorme și — așa calic cum eram — putui să risipesc banii în petreceri, la fel cu cei mari și bogați.

Îmi era totuși teamă să nu sfîrșesc printr-o prăbușire, căci, angrenat cum eram trebuia sau să răzbesc prin noianul greutăților, sau să mă înec fără doar și poate. Nimic nu cășunează mai mult rău lucrurilor și situațiilor, care altminteri ar fi pur și simplu caraghioase, nimic nu le conferă un caracter

sobru și grav, care ajunge adesea pînă la tragic, decît primejdia unei prăbușiri ce pare de neînlăturat. Noaptea, împresurat de beznă, nu vedeam decît partea tragică a situației mele; aveam coșmaruri, gemeam, mă zvîrcoleam și nu-mi găseam somnul. Dar ziua-n amiaza mare, gîndurile îmi deveneau trandafirii și mă plimbam cu pas ușor, amețit întrucîtva de norocul atît de neașteptat, care dăduse peste mine.

Era de altfel firesc, căci mă simțeam acum pe cale de a deveni unul din oamenii de vază ai metropolei universului și succesul începea să mi se suie la cap.

Era cu neputință să-mi arunc ochii pe vreun ziar englez, scoțian sau irlandez, fără să nu dau peste un articol închinat faptelor și apucăturilor miliardarului care poartă un milion de lire în „buzunarul de la vestă" și ultimelor sale cugetări. La început eram citat în josul coloanei care înregistra mondenitățile; dar încetul cu încetul, mi se dete întîietate asupra cavalerilor și baronilor; ba încă în asemenea măsură, încît notorietatea mea, crescînd din zi în zi, pînă la sfîrșit urcă pe culmea măririlor și avui precădere asupra ducilor și înalților membri ai clerului; singură familia regală și primatul Angliei îmi treceau înainte la „mondenități". Notați însă bine că toate acestea nu erau decît pură notorietate; iar eu rîvneam la mai mult; îmi trebuia o faimă mondială. Lovitura hotărîtoare fu dată de *Punch*, care îmi făcu caricatura și într-o clipă văzui cum umila și șubreda mea notorietate se transformă într-o glorie nepieritoare; primisem „acolada", eram acum un om „ajuns"! Se putea glumi pe socoteala mea, dar cu respect și fără grosolănie; rîdeau de aventura mea, dar nimeni n-ar mai fi încercat să-și bată joc de mine.

Punch mă înfățișă sub trăsăturile unui vagabond, cu zdrențele fîlfîind în aer și flecărind cu un paznic al Turnului Londrei.

Vă închipuiți zăpăceala care mă cuprinse? Eu, un tinerel, un sărman terchea-berchea, pe care pînă mai ieri nimeni nu-l lua în seamă, deveneam deodată un punct de atracție mondială; nu era cu putință să rostesc

o vorbă, fără ca aceasta să treacă din gură în gură; nu era cu putință să fac un pas, fără a auzi în jurul meu: „Stați! Ăsta el"

În timpul meselor, eram privit ca un animal ciudat; la Operă, o mie de binocluri erau ațintite spre loja mea. Pe scurt, înotam literalmente în plină glorie, și aceasta de dimineața pînă seara.

În pofida acestei situații, nu renunțasem cu totul la hainele mele vechi, și, din cînd în cînd, ieșeam în jalnicul meu costum ca să mai gust plăcerea din primele zile — anume de a face cumpărături și a fi jignit de negustori și pe urmă să-l fac praf cu bancnota mea de un milion de lire pe cel care mă făcuse de ocară.

Dar aceasta nu ținu mult, căci ziarele ilustrate mă schițară atît de exact, încît îmi fu cu neputință să mai ies fără a fi recunoscut și urmat de mulțimea de gură-cască. Îndată ce încercam să fac cea mai mică cumpărătură, mi se oferea pe credit întregul magazin, înainte de a avea măcar timp să scot bancnota.

Cam prin a zecea zi de la dobîndirea faimei, socotii nimerit să mă duc să-mi îndeplinesc datoria față de drapel, prezentîndu-mă ministrului Americii. Mă primi cu entuziasmul cuvenit situației mele, mustrîndu-mă că nu venisem să-l văd mai curînd și adăugînd foarte amabil că cel mai bun mijloc de a-i obține iertarea era să cinez cu el chiar în seara aceea; tocmai avea o mare recepție și mă ruga stăruitor să iau locul unuia din invitații săi, căzut la pat în ultimul moment. Acceptai și începurăm să discutăm; îi amintii că fusese coleg de școală cu tatăl meu, în copilărie; că apoi se întîlniseră din nou la Universitatea din Yale și păstraseră relații strînse pînă la moartea tatălui meu.

În amintirea acestei prietenii, îmi ceru să mă socotesc în locuința lui ca la mine acasă și îmi declară că i-aș face mare plăcere venind oricînd pofteam.

Eram încîntat de această ospitalitate, pentru că protecția ministrului putea să-mi fie de mare ajutor, salvîndu-mă de la pieire în ziua cînd s-ar fi întors lucrurile și cînd ar fi căzut pe capul meu pacostea — nu știam cum, dar poate că ar fi găsit el un mijloc.

Acum, cînd lucrurile ajunseseră atît de departe, nu puteam să mă dau de gol față de el, punîndu-l la curent cu situația mea. La începutul acestei extraordinare cariere în Londra nu aș fi șovăit să o fac, dar acum mă simțeam prea intrat în horă și-apoi, de ce aș fi riscat o mărturisire așa de gravă față de un prieten atît de recent?

Cugetînd, viitorul nu mi se părea totuși prea sigur; pînă acum împrumuturile făcute fuseseră moderate și nu depășeau leafa mea. Firește, încă nu puteam ști la cît se va urca acea sumă, dar eram îndreptățit să cred că — dacă binefăcătorul meu cîștiga rămășagul — îmi va oferi să-mi aleg una din cele mai frumoase situații de care putea dispune bogatul bătrîn, firește dacă eram la înălțimea datoriei mele.

Eram sigur de această ultimă condiție și puteam să răspund de priceperea mea: aveam să cîștig, firește, rămășagul, fiindcă totdeauna fusesem norocos.

Îmi evaluam leafa la o cifră variind între șase sute și o mie de lire pe an; să zicem șase sute în primul an, plus o creștere progresivă, ajungînd la cifra a doua, în proporție cu meritul dovedit. Deocamdată, datoram o sumă echivalentă cu leafa mea pe primul an, căci, deși toată lumea se întrecea să-mi împrumute bani, îmi putusem limita împrumuturile la trei sute de lire; celelalte trei sute de lire reprezentau totalul cumpărăturilor mele și fondul de rezervă necesar traiului meu pe un an de zile. Aveam de gînd să nu cheltuiesc mai mult decît leafa mea pe al doilea an, în timpul ultimelor săptămîni ale lunei; dar pentru aceasta trebuia să deschid bine ochii, să mă arăt prudent și chibzuit.

La sfîrșitul lunii, binefăcătorul meu trebuia să se întoarcă din călătorie; totul urma să meargă bine pentru mine din clipa aceea; voi repartiza între creditori leafa pe doi ani și-mi voi lua numaidecît în primire slujba, apucîndu-mă de treabă.

La cina, care fu din cele mai strălucite, se aflau patrusprezece persoane: ducele și ducesa de Shoreditch; fiica lor, lady Anne-Grace-Eleonor și așa mai departe — și tot așa — Celeste de-Bohun; contele și contesa de Newgate; vicontele Cheapside; lordul și lady Blat-

herskite. Alți invitați fără titluri, de ambele sexe. În fine, mai erau ministrul, soția și fiica sa, precum și o prietenă de a fiicei lor, numită Portia Laugham, o fată de douăzeci și doi de ani de care m-am îndrăgostit lulea în mai puțin de două minute. Trebuie să mărturisesc că i-am inspirat aceeași pasiune, ceea ce se vedea de altfel de la o poștă. Mai era un oaspete, un american — dar o cam iau înainte cu povestirea.

În timp ce toată lumea era adunată în salon și se schimbau politețuri în așteptarea mesei, fiecare cercetînd cu răceală pe ultimii veniți, lacheul anunță: Mr. Lloyd Hastings. După ce i-a salutat pe stăpînul și pe stăpîna casei, Hastings mă zări și veni de-a dreptul la mine, întinzîndu-mi mîna, dar se opri brusc în clipa cînd voi să o strîngă pe a mea, și îmi zise, cu un aer foarte stînjenit:

— Vă cer scuze, domnule, credeam că vă cunosc.

— Păi cum să nu. Mă cunoști perfect, vechiul meu prieten.

— Nu, după cîte știu. N-ați fi cumva acel... acel...?

— Acel monstru cu faimoasa vestă! Ai nimerit-o, nu te sfii să-mi spui porecla pe șleau. Sînt obișnuit.

— Ce surpriză plăcută! Ia te uită! Am văzut de douătrei ori numele dumitale împodobit cu acest epitet, dar nu-mi venise în minte că ai putea fi una și aceeași persoană cu acel Henry Adams la care se făcea aluzie. Au trecut abia șase luni de cînd erai funcționar la Blake Hopkins în San-Francisco, și făceai ore suplimentare noaptea pentru a mă ajuta să pun în regulă și să verific actele și statisticile la Gould Curry Extension. Cine și-ar fi închipuit să te vadă acum la Londra, doldora de milioane și mare celebritate!... Așa ceva-i leit ca într-o poveste dintr-o mie și una de nopți. Dragul meu, mi se pare că visez; nu te mira dacă-mi trebuiesc cîteva clipe pentru a mă dezmetici.

— Sînt tot așa de uimit ca și dumneata, Lloyd, și nu mai înțeleg nici eu nimic.

— Am rămas „gură-cască", dragul meu. Și cînd te gîndești că sînt astăzi exact trei luni de cînd cinam împreună la cantina minerilor!

— Te înșeli, era la *What Cheer!*

— A, da, întocmai la What Cheer! Ne-am întîlnit acolo la ora două noaptea; am luat un cotlet și cafea, ca să ne refacem forțele după ce ne măcinasem șase ore în șir cu socotelile întreprinderii; încercasem chiar să te conving să mă urmezi la Londra, făgăduindu-ți să-ți obțin un concediu și să-ți plătesc cheltuielile de drum; îți garantam o parte de beneficii, dacă ieșea afacerea. M-ai trimis la plimbare, prezicîndu-mi că nu voi reuși și susținînd că nu voiai să dai cioara din mînă pe vrabia de pe gard și să-ți pierzi o groază de vreme, cînd te întorci, ca să prinzi iar dedesubturile afacerii. Și acum, iată-te totuși aici! E de necrezut. Spune-mi cine te-a adus la Londra și prin ce împrejurări ai reușit în chipul acesta de necrezut?

— O, printr-o simplă întîmplare. E o istorie prea lungă de povestit. Aproape un roman, pot spune. Te voi pune la curent cu toate întîmplările — dar nu acum.

— Atunci cînd?

— La sfîrșitul lunii.

— Cum, va trebui să aștept mai mult de cincisprezece zile? Îmi pui la grea încercare curiozitatea. Haide, făgăduiește să-mi spui povestea peste o săptămînă.

— Cu neputință. Vei afla de ce, încetul cu încetul. Dar, ia spune-mi, cum merg afacerile?

Se schimbă la față într-o clipită și îmi zise, cu un suspin adînc:

— Ai fost un adevărat profet, Hal, un adevărat profet! Măcar dacă n-aș fi venit aici. Mai bine să tac chitic în privința asta, nu crezi?

— Dimpotrivă, mărturisește-mi în ce constă dezamăgirea dumitale. Vino astă-seară la mine, după recepție, și povestește-mi pe îndelete ce ți s-a întîmplat.

— Într-adevăr? Vorbești serios? Și spunînd așa, îl podidiră lacrimile.

— Da. Vreau să nu-mi ascunzi nimic.

— Îți mulțumesc. Se mai găsește și cîte un suflet milos, o inimă largă, care se interesează de afacerile mele după toate prin cîte-am trecut, Doamne! Ar trebui să-ți mulțumesc în genunchi!

Îmi luă mîna și o strînse cu putere.

Părea cu moralul ridicat, hotărît a fi foarte vesel în timpul cinei, care se cam lăsa așteptată. Se întîmplă ceea ce era inevitabil, datorită jalnicului și sîcîitorului sistem englez, care pune înainte de toate chestiunea ierarhiei. Nu se cină pentru că nu putu fi rezolvată această problemă a ierarhiei. De altfel englezii au totdeauna grijă să mănînce acasă, cînd sînt invitați altundeva la cină, căci se așteaptă să fie trași pe sfoară. Ar face bine să anunțe și pe străinii care cad în capcană ca niște țînci.

Firește, această cină ratată nu trezi mirarea nici unuia din noi, căci cunoșteam cu toții lăudabilele obiceiuri englezești și nici unul nu era novice. Hastings, însă, care nu era inițiat în acest soi de maimuțărie, fusese înștiințat din vreme de către ministrul care-l învitase că, din respect față de tradiția britanică, nu va urma nici o cină.

În fine, oferirăm invitatelor brațul pentru a ne îndrepta spre sala de mîncare! Acolo începură ciorovăielile. Ducele de Shoreditch pretindea să i se acorde precădere și deci el să prezideze masa, invocîndu-și calitatea de reprezentant al regelui; trebuia să treacă înaintea ministrului, care nu reprezenta, la drept vorbind, decît națiunea.

Eu însă nu cedai, foarte hotărît să-mi păstrez drepturile: În toate revistele mondene lăsam în urmă pe orice duce, cu singura excepție a celor din familia regală. Prin urmare, în seara aceea mi se cuvenea întîietatea față de ducele de Shoreditch și mă grăbii să-i atrag atenția.

Discuția dură mult și bine, dar fu cu neputință să se rezolve litigiul. De altfel, amîndoi folosisem argumente concludente: el, încercînd să menționeze pe nedrept nașterea și descendența sa directă din Wilhelm Cuceritorul; eu, declarîndu-mă rudă apropiată a lui Adam (cum dovedea numele) și „tăindu-l cu asta". Dacă-i să stăm drept și să judecăm cuminte, el făcea parte doar dintr-o ramură colaterală foarte recentă — de origine normandă.

În cele din urmă, urcarăm din nou în salon, fără să fi luat masa, și tot cu același tipic de mai adineauri.

Acolo ne aștepta o gustare pe care o luarăm în picioare; puturăm căpăta sardele și cîteva căpșune, mîncîndu-le fără să ne mai batem capul de data aceasta cu eticheta și cu ierarhia; în cazul acesta, procedeul e foarte simplu: cei doi invitați de rang mai mare aruncă un șiling în aer; cel care cîștigă se repede la căpșune, iar celălalt ia șilingul. Următorii fac același lucru, iar ceilalți îi imită pînă la cei din urmă.

Se aduseră apoi mese și începurăm cu toții să jucăm pichet. Miza era cincizeci de bani. Englezii nu socot jocul o simplă distracție; trebuie să cîștige sau să piardă ceva (puțin interesează ce), altfel în ruptul capului nu ar pune mîna pe o carte.

Partida fu din cele mai plăcute, cel puțin pentru Miss Laugham și pentru mine; mă vrăjise într-atîta încît nu eram în stare să-mi număr levatele și nici nu-mi dădeam seama cînd întorceam un atu. În aceste condiții, era sigur că vom pierde, și cum de altfel fetei nu-i ardea de joc mai mult decît mie, eram doi penibili parteneri. Nu știam decît un lucru: că eram în culmea fericirii, eram în al nouălea cer și nu voiam să știm de altceva; nici să fim treziți din fericirea noastră.

Avui curajul de a-i mărturisi dragostea; da, avui această tărie. Auzind declarația mea, fata roși pînă la rădăcina părului, dar îmi răspunse cu un aer radios că și dînsa mă iubea.

Ah, ce seară minunată! De cîte ori însemnam un punct, adăugam un post-scriptum pentru dînsa; la rîndul ei, număra levatele, răspunzînd cu drăgălășenii. Nu mai puteam zice un cuvînt fără să adaug: „Ce drăguță sînteți!" Ea continua: „Cincisprezece, doi; cincisprezece, patru, cincisprezece, șase, și o pereche fac opt, și opt fac șasesprezece".

— Așa crezi? Și zicînd aceasta, mă privea pieziș, pe sub frumoasele-i gene blonde, cu duicșie și șiretenie. Dumnezeule, ce minunată și gingașă era în timpul acelei partide!

Fui foarte cinstit și fără ascunzișuri față de ea, mărturisindu-i că nu posedam nici un ban, în afară de faimoasa bancnotă de un milion de lire, despre care auzise vorbindu-se atîta. Adăugai firește că acest bilet nu-mi

aparţinea! Mărturisirea mea izbuti doar să-i aţîţe curiozitatea; îmi ceru să-i spun de-a fir-a-păr povestea mea, fără să trec peste nici un amănunt; istorisirea mea o făcu să se prăpădească de rîs!

Nu pricepeam ce putea găsi ea așa de caraghios în pățania mea. La fiecare nou amănunt, ilaritatea ei sporea, așa că fui silit de mai multe ori să-mi întrerup povestirea, pentru a o lăsa să-și mai tragă sufletul.

Se prăpădea de rîs, zău așa. Am mai văzut eu oameni rîzînd cu hohote, dar niciodată ascultînd relatarea unei povestiri atît de triste și a unor aventuri atît de neplăcute pentru cel care era în cauză.

Așa că am iubit-o și mai mult, încîntat să văd că știe să ia partea bună din toate; fiindcă, de! — o femeie cu un asemenea caracter fericit mi-ar fi putut fi o tovarășă din cele mai neprețuite, în halul în care se înfățișau treburile mele.

Îi povestii, firește, cum cheltuisem cu anticipație doi ani din salariul meu; îmi răspunse însă că nu-i pașă de loc, numai să știu să-mi moderez cheltuielile și să nu mă ating cîtuși de puțin de leafa pe cel de-al treilea an.

Pe urmă, începu totuși să pară puțin îngrijorată, întrebîndu-mă dacă nu mă înșelasem, dacă nu-mi făceam socoteli prea optimiste în legătură cu salariul pe care urma să-l primesc în primul an. Întrebarea, plină de bun-simț, mă făcu să mă simt mai puțin încrezător în viitor, însă îmi dădu o idee practică, pe care i-am împărtășit-o cu sinceritate:

— Portia, scumpa mea, ai consimți oare să mă întovărășești în ziua în care va trebui să am o întrevedere cu cei doi binefăcători ai mei?

Ea șovăi o clipă, apoi îmi răspunse:

— Da, dacă prezența mea îți poate da curaj și sluji cît de puțin. Totuși, parcă n-ar fi tocmai potrivit, ce zici?

— Sînt de aceeași părere în fond; dar, vezi, întrevederea trebuie să aibă o atît de mare însemnătate pentru viitorul nostru, încît...

— S-a făcut! Voi merge cu dumneata; nu-mi pasă de „ce va zice lumea" îmi răspunse ea într-un frumos și

mărinimos elan. Aș fi atît de fericită la gîndul că îți ajut cu ceva!

— Să-mi ajuți, scumpa mea? Păi, dumneata vei face totul. Ești atît de frumoasă, atît de încîntătoare, atît de atrăgătoare, încît dacă vei fi de față, pot să-mi ridic sus de tot pretențiile, pînă ce voi frînge rezistența celor doi bătrîni miliardari. Ei nu vor mai îndrăzni să se tocmească în privința salariului.

Ah! Dacă ați fi văzut cum îi mai năvăli sîngele în obraji și cum îi sclipeau de fericire ochii, cînd îmi răspunse:

— Lingușitor urîcios, ce-mi ești! Din toate cîte ai înșirat, nu-i nimic adevărat! Voi merge totuși cu dumneata pentru a te învăța minte. Nu toată lumea mă vede cu aceiași ochi ca dumneata.

Aceste vorbe îmi redară încrederea și îmi risipiră atît de strașnic îndoielile, încît în sinea mea, prețuiam salariul meu din primul an la un minimum de douăsprezece mii de lire. Nu împărtășii Portiei speranțele mele bine întemeiate, preferînd să-i păstrez această surpriză frumoasă.

Întorcîndu-ne spre casă, tot lungul drumului, pluteam lin în nori; Hastings vorbea, dar în zadar, căci nu auzeam nici un cuvînt. Cînd intrarăm în micul meu salon, el se minună de confortul și de luxul locuinței ce-o aveam.

— Ah, dragul meu, lasă-mă să stau puțin și să admir în tihnă! Doamne! e un adevărat palat! Nu-i lipsește nimic din ce-și poate dori omul de la căminul vesel și primitor, pînă la masa îmbietoare, servită din belșug. Zău, Henry, vederea apartamentului dumitale nu-mi dezvăluie numai cît de bogat ești, ci face să-mi pătrundă pînă în cel mai ascuns ungher al sufletului conștiința sărăciei mele — sărăcie cumplită și înjositoare.

Dracu să-l ia cu toate complimentele lui, că astfel mă scoase din toropeala mea și îmi dădu niște fiori reci, amintindu-mi deodată că tot acest edificiu măreț era clădit pe un teren șubred, pe un strat de pămînt gros doar de un centimetru și minat de un crater.

Nu-mi dădusem încă seama că visam cu capul de-a binelea în nori — adică, un răstimp nu-mi îngăduisem să știu acest lucru.

Da, iată, trista realitate a situației mele; datorii peste datorii; nici o para chioară în perspectivă; fericirea sau nenorocirea unei fete minunate stăteau în mîna mea, iar eu, la rîndul meu, nu pot pune la bătaie decît un salariu mai mult decît problematic! Ah, ah, ah! s-a sfîrșit cu orice nădejde, sînt ruinat, pierdut pentru vecie!

— Dar, Henri, numai o picătură neînsemnată din veniturile dumitale zilnice ar ajunge să...

— Din veniturile mele zilnice? Haide să ne așezăm în fața acestei sticle cu whisky bătrîn și să vorbim; dar la urma urmei, poate ți-e foame. Să ne așezăm, în orice caz.

— Nu-mi da nimic; nu mai știu ce e pofta de mîncare, în ultimele zile; dar am să beau bucuros cu dumneata pînă am să cad lat. Haide. Să începem!

— De acord, sînt de părerea dumitale. Gata! Ca să ne vie însă cheful, deapănă firul povestirii dumitale, Lloyd, pînă pregătesc eu băutura. Dă-i drumul.

— Să depăn firul povestirii mele? Cum, s-o iau încă o dată de la capăt?

— Cum adică încă o dată? Ce vrei să spui?

— Te întreb dacă ai poftă s-o mai auzi o dată?

— S-o mai aud o dată? E o enigmă la mijloc. Ascultă, dragul meu, nu-i mai trage cu băutura. Nu vezi că nu-ți prieste?

— Hotărît, Henry, mă îngrijorezi. Pari că nu-ți dai seama de loc că ți-am povestit toată istoria venind încoace.

— Dumneata?

— Da, eu.

— Să mă spînzuri dacă am înțeles o boabă.

— Haide, Henry, acum să vorbim serios. Ce te-a apucat acolo, la recepția ministrului?

Atunci, întregul adevăr îmi fulgeră prin minte. Și i-am mărturisit: mă iubește. Am cucerit pe cea mai răpitoare fată din lume!

Auzindu-mi mărturisirea, el tăbără pe mine, îmi luă mîinile și mi le scutură, gata-gata să-mi frîngă oasele; de data asta mă ierta că nu i-am ascultat povestirea în tot lungul drumului de trei mile pe care îl străbătusem împreună. Ca un bun prieten ce era, omul se așeză resemnat și începu povestirea de la capăt. Iată, în două cuvinte, tabloul pătimirilor sale:

Venise în Anglia să pună la cale o afacere pe care o socotea strașnică: avea „opțiune" pentru a plasa acțiuni în contul proprietarilor de la mina cunoscută sub numele de Gould Curry Extension. Aceste acțiuni reprezentau un capital de un milion de dolari; tot ce putea obține în plus însemna cîștigul său.

Străduindu-se din răsputeri și folosind toate mijloacele cinstite și necinstite, el cheltuise tot ce avusese, fără a găsi măcar un singur capitalist care să-i primească propunerile. Și colac peste pupăză, trebuia să dea socoteală de misiunea sa la sfîrșitul lunii. Era cu desăvîrșire ruinat. Deodată, începu să sară în sus și îmi strigă:

— Henry, dumneata poți să mă scoți din acest impas. Numai dumneata poți să mă scoți la liman. Vrei? Răspunde-mi o dată.

— Spune-mi în ce fel, dragul meu. Hai, vorbește, băiete.

— Dă-mi un milion, plus drumul pînă în America; în schimb îți las opțiunea mea. Haide, nu mă refuza, nu spune nu!

În fața acestei propuneri simții că îmi îngheață sîngele în vine; îmi venea să-i strig:

— Dar, sărmanul meu Lloyd, dumneata uiți că și eu sînt pe geantă. Un biet calic fără un ban pe suflet și dator vîndut!

Dar pe loc îmi veni o idee la capac, caldă și rumenă, așa că mă ținui tare, încercînd să-mi stăpînesc emoția și încleștîndu-mi fălcile. Ca un capitalist sigur pe sine, îi răspunsei cu o îndrăzneală neștirbită:

— Ei bine, da. Te voi salva, Lloyd!

— Atunci sînt ca și salvat! Să te răsplătească Dumnezeu în vecii vecilor. Dacă aș putea vreodată...

— Lasă-mă să termin, Lloyd. Te voi salva, dar în felul meu; căci doresc ca acum să nu mai ai de înfruntat nici un risc. N-am nevoie să cumpăr minele; pot și fără asta să-mi pun în circulație capitalurile, într-un centru comercial ca Londra și nici nu caut altceva tot timpul, decît să-mi folosesc creditul. Iată ce vom face: cunosc mina despre care vorbești și sînt convins de imensa ei valoare; pot jura pentru ea cu ochii închiși. În două săptămîni, ai să vinzi acțiuni la purtător în valoare de trei milioane, slujindu-te de numele meu; după aceea, vom face împărțeala acțiunilor, jumătate-jumătate.

Ideea mea îi surîse pînă într-atîta încît începu să țopăie un dans nebunesc; în bucuria sa, ar fi spart totul în jurul său, dacă nu aș fi pus frîu delirului său, călcîndu-l în picioare și legîndu-l cobză.

Se potoli în fine, zicînd, în timp ce fața îi scînteia de o fericire desăvîrșită:

— Să mă servesc de numele dumitale! Numele dumitale — închipuie-ți! Acești londonezi bogați se vor năpusti roiuri-roiuri la mine ca să pună mîna pe acțiuni; va fi o adevărată bătălie! Averea mea e gata făcută și asigurată; fii liniștit, nu voi uita niciodată că-ți datorez fericirea, ți-o jur!

În mai puțin de douăzeci și patru de ore toți bogătașii Londrei fură în picioare și veniră buluc la mine: eram silit să stau zi de zi în casă, spunîndu-le tuturor vizitatorilor: „E adevărat, i-am dat voie să se folosească de numele meu.“

Îl cunosc și îi prețuiesc inima la justa-i valoare; omul acesta are un caracter mai presus de orice bănuială; cît despre mina lui, face mult mai mult decît cere.

Între timp, îmi petreceam serile la ministru, alături de scumpa mea Portia; nu-i suflam o vorbă despre mină, voind să-i fac o surpriză. Înfiripam o dragoste curată, vorbind doar despre viitor, despre fericire, carieră, salariu și iubire, uneori despre salariu, alteori despre iubire, cîteodată și una și alta. Nu-ți închipui, scumpul meu, în ce măsură toate acestea interesau pe soția și pe fiica ministrului; amîndouă foloseau ne-

numărate șiretlicuri spre a ne feri de întreruperi și a-l ține pe ministru departe de taina noastră. Ce mai, amîndouă erau de-o drăgălășenie fără cusur.

La sfîrșitul lunii, aveam un credit de un milion de dolari, repartizați între băncile Londrei și ale acele ale comitatului, iar Hastings era procopsit ca și mine.

Îmbrăcat cum se cuvine, mă dusei cu trăsura la casa din Portland Place și mă asigurai — cercetînd dintr-o ochire fațada clădirii — că cei doi călători se înapoiaseră; de acolo mă întorsei la ministru ca s-o caut pe scumpa mea Portia; plecarăm în trăsură spre Portland Place și vorbirăm de salariu tot lungul drumului. Această chestiune arzătoare dădea frumuseții Portiei o strălucire aproape de neîndurat. Văzînd-o atît de înfrigurată și în același timp radiind un farmec căruia nu i te puteai împotrivi, nu mă putui reține să nu-i spun:

— Comoara mea, ești atît de fermecătoare încît ar fi o crimă dacă am pretinde mai puțin de trei mii de dolari pe an.

— Henry, Henry, nici să nu-ți treacă prin minte așa ceva. Ne ruinezi!

— Las' pe mine, nu te teme! Numai să arăți la fel de fermecătoare și te poți încrede în mine. Totul va merge strună.

În ciuda afirmației mele, Portia nu era de loc convinsă și trebui să-i dau curaj tot lungul drumului. Ea îmi repeta într-una:

— Henry, să nu uităm că, dacă ceri prea mult, nu vei căpăta nici un salariu. Ce ne facem atunci, fără mijloace și fără putința de a ne cîștiga viața?

Furăm primiți de același lacheu, care îmi deschisese ușa cu o lună în urmă, și mă aflai dinaintea aceloraşi doi gentlemeni bătrîni. Se uitară surprinși la fermecătoarea făptură care mă însoțea, iar eu le spusei fără șovăire:

— Această tînără fată, domnilor, este viitorul meu sprijin, tovarășa mea de viață.

Apoi prezentai pe acești domni Portiei, spunîndu-le numele și titlurile. Nu părură de loc mirați; mă

socoteau, fireşte, în stare de-a cunoaşte almanahul monden al Londrei.

Foarte amabili, ne poftiră să luăm loc şi se arătară foarte îndatoritori faţă de Portia, pentru a o face să se simtă la largul ei.

Luai cuvîntul şi zisei:

— Domnilor, sînt gata să vă dau socoteală de însărcinările mele.

— Sîntem încîntaţi să vă ascultăm, îmi întoarse vorba binefăcătorul meu, căci de-abia aşteptăm să aflăm care din noi doi: fratele meu Abel sau eu, a cîştigat rămăşagul. Dacă am să cîştig eu, vei avea tot ce-mi stă în putinţă să-ţi ofer. Ai bancnota de un milion de lire?

— Iat-o, Domnule, răspunsei, întinzîndu-i-o.

— Am cîştigat! urlă el, bătîndu-l pe Abel pe spate. Ce mai zici, scumpul meu frate?

— Spun că tînărul a supravieţuit şi că pierd douăzeci de mii de lire. N-aş fi crezut aşa ceva nici în ruptul capului!

— Nu-i numai atît, domnilor, adăugai eu. Mai am o povestire foarte lungă să vă spun. Îngăduiţi-mi să vin o dată aici spre a vă istorisi pe îndelete isprăvile mele din luna care a trecut; merită, vă asigur. Pînă atunci, aruncaţi o privire la hîrtia aceasta:

— Ce? O chitanţă de depunere a două sute de mii de lire; chiar a dumitale?

— Da, chiar a mea! Am cîştigat această avere, slujindu-mă timp de treizeci de zile de mica sumă ce mi-aţi împrumutat-o. Şi, lucru curios, nu m-am servit de ea decît pentru a cumpăra diverse nimicuri şi pentru a cere restul, de altfel fără succes.

— Asta, dragul meu, e ceva uimitor. Eşti un om şi jumătate! E de necrezut!

— Totuşi, e adevărul gol-goluţ, şi vă voi dovedi-o.

Portia nu-şi venea nici ea în fire: căscînd nişte ochi mari şi rotunzi, ea mă întrebă:

— Cum, Henry, banii aceştia sînt într-adevăr ai tăi? De ce mi-ai îndrugat numai braşoave?

— Mărturisesc că aşa stau lucrurile, scumpa mea; dar mă vei ierta, îmi închipui?

Ea se bosumflă și îmi răspunse:

— Nu-i chiar așa de sigur; nu-i de loc frumos să-ți bați joc de mine în felul acesta.

— Haide, scumpa mea Portia, nu te supăra; am vrut să glumesc și nimic mai mult. Acum, să plecăm.

— Nu, nu, așteptați, îmi zise binefăcătorul meu. Uitați situația pe care v-am făgăduit-o?

— Ah, da, e drept. Vă mulțumesc din toată inima; dar, drept să vă spun, nu mai am nevoie.

— Nu uita că îți ofer tot ce-mi stă în putință.

— Mulțumesc de mii de ori și din toată inima. Ofertele dumneavoastră, chiar cele mai mărinimoase, nu m-ar putea ispiti.

— Henry, mi-e rușine de tine. Abia dacă îi mulțumești marelui tău binefăcător! Lasă-mă cel puțin s-o fac eu, în locul tău și să-i exprim recunoștința noastră.

Ea se sculă, se duse glonț la bătrînul domn, se așeză pe genunchii lui, îi trecu brațele după gît și îl sărută drept pe gură. În aceeași clipă, cei doi frați izbucniră în rîs. Eu rămăsesem împietrit, cu totul copleșit de uimire, după cum vă puteți închipui. Portia strigă:

— Tăticule, auzi, îți spune că nu-i poți oferi nici o situație destul de bună pentru el? Vezi cum mă jignește?

— Cum, scumpa mea, îngăimai eu. E tatăl tău?

— Desigur, ți-l prezint pe tatăl meu vitreg și încă cel mai scump tată vitreg din lume. Înțelegi acum de ce mă prăpădeam de rîs, cînd mi-ai povestit la recepția ministrului, necunoscîndu-mi relațiile de familie, cum născocirea tatălui meu și a unchiului Abel te băgase cu totul la apă!

La aceste cuvinte, vorbii fără înconjur; eram foarte hotărît să merg de-a dreptul la țintă.

— Ah, scumpul meu domn, dați-mi voie să retrag cele spuse. Există o situație pe care sînt gata să o primesc din partea dumneavoastră și încă pe loc.

— Care anume?

— Aceea de ginere.

— Perfect, perfect. Dar trebuie să-ți atrag atenția că, deoarece nu ai îndeplinit niciodată funcția de ginere, desigur că nu poți aduce nici o recomandație care să arate că ai îndeplinit condițiile, așa că...

— Nu face nimic; lăsați-mă să încerc, vă implor. Măcar pentru treizeci sau patruzeci de ani! Dacă după aceia voi...

— Ei bine, fie! Ne-am înțeles. Îți fac acest mic hatîr. Ia-o pe Portia: e a dumitale!

Nu mai este nevoie să mă întrebați dacă eram fericiți! Nici nu am cuvinte să vă descriu. Portia și cu mine ne simțeam plutind în al nouălea cer. Peste o zi sau două, cînd Londra află despre întîmplarea mea și fură cunoscute pățaniile mele cu faimoasa bancnotă, puteți ghici că sfîrșitul aventurii mele trecu din gură în gură și mult se mai trăncăni pe socoteala noastră. Întreaga Londră petrecu pe seama noastră. Dar n-ai ce-i face!

Socrul meu duse înapoi la Banca Angliei acea prețioasă bancnotă și o încasă; aceasta, ca o atenție foarte delicată, anulă biletul și îl dărui socrului meu. În ziua cununiei, tatăl Portiei ne dărui această bancnotă; din acea zi, o puteți vedea cu grijă înrămată în dormitorul nostru în locul cel mai sfințit. Și vă asigur că venerez acea bucată de hîrtie, care mi-a adus-o pe scumpa mea Portia!

Fără ea, într-adevăr, poate că nu aș fi putut rămîne la Londra, nu aș fi fost niciodată primit la recepția ministrului și prin urmare nu aș fi întîlnit-o pe Portia.

Uitați-vă bine la această bancnotă de un milion de lire! Nu mi-a servit să fac decît o singură cumpărătură în viața mea, dar această cumpărătură nu am plătit-o nici cu a zecea parte din valoarea-i reală.

CAMPANIA MEA MILITARĂ

Ați auzit desigur despre o mulțime de oameni care au făcut cîte ceva în război; nu este oare drept și cinstit să ascultați o clipă și pe unul care a pornit pe cîmpul de luptă cu gîndul de a face o ispravă, dar n-a izbutit? Mii de oameni au fost în război, au gustat puțintel din el și pe urmă s-au săturat pentru totdeauna. Aceștia impun prin numărul lor și, prin urmare, au dreptul să-și spună cuvîntul — e drept, un cuvînt nu prea energic, ci mai curînd modest; nu lăudăros, ci mai mult aducînd a scuză. Recunosc că nu li se cade un spațiu prea mare față de oamenii mai valoroși decît ei — aceia care au făptuit ceva — dar trebuie să li se dea voie măcar să mărturisească de ce nu au făcut nimic și totodată să explice cum au ajuns a nu face nimic. Desigur că acest fel de a arunca o lumină asupra istoriei trebuie să-și aibă și el valoarea, oricît de mică ar fi această valoare.

În cursul primelor luni ale marii încleștări, acolo prin Vest, era mare zăpăceală în mințile oamenilor și multă nestatornicie; unii înclinau cînd colo, cînd încoace, cînd aiurea. Ne era greu să știm cărei cauze să ne plecăm urechea. Îmi vine în minte o pildă de acest soi. Eram pilot pe Mississippi, cînd sosi vestea că statul Carolina de sud a ieșit din Uniune, la 20

decembrie 1860. Tovarășul meu de pilotaj era un new-yorkez, partizan înfocat al Uniunii, ca și mine. Dar nu sta niciodată să mă asculte, căci în ochii lui patriotismul meu era pătat, deoarece tatăl meu avusese sclavi. În dorința de a șterge cît de cît impresia lăsată de acest fapt întunecat, i-am arătat că l-am auzit pe tatăl meu spunînd — cîțiva ani înainte de a muri — că sclavia este o mare nedreptate și că l-ar dezrobi pe singurul negru ce-l mai avea pe-atunci, dacă ar fi fost drept să irosească și bruma de avere a familiei, cînd era atît de strîmtorat. Camaradul meu mi-a replicat că un simplu imbold nu înseamnă nimic. Peste o lună, simpatiile față de secesiune crescuseră foarte mult pe Mississippi-ul inferior și eu am devenit un răzvrătit, iar el de asemeni. Ne aflam amîndoi la New Orleans, la 26 ianuarie, cînd Louisiana a ieșit din Uniune. El a zbierat în favoarea rebelilor cît îl ținea gura, dar s-a opus cu strășnicie ca să fac și eu la fel, spunîndu-mi că mă trag dintr-un neam prost — dintr-un tată care avusesc de gînd să-și dezrobească sclavii. În vara următoare, amicul meu pilota o canonieră federală și manifesta iarăși pentru Uniune, în timp ce eu eram în armata Confederală. Mai păstrez și acum o chitanță de-a lui pentru niște bani ce îi dădusem cu împrumut. Era unul din cei mai cinstiți oameni pe care i-am cunoscut; însă n-a șovăit măcar o clipă a nu recunoaște chitanța aceea, fiindcă eram rebel și fiul unui om care avusese sclavi.

În vara anului 1861, șuvoiul războiului își revărsă prima undă pe țărmurile Missouri-ului. Statul nostru fu cotropit de forțele unioniste. Fură cucerite St. Louis, Jefferson, Barracks și alte cîteva localități. Guvernatorul, Claib Jackson, dădu o proclamație prin care chema sub drapel cincizeci de mii de voluntari ca să-i respingă pe cotropitori.

Din întîmplare mă aflam tocmai în orășelul Hannibal, din comitatul Marion, unde îmi petrecusem anii copilăriei. Cîțiva tineri ne-am adunat noaptea într-un loc tainic și ne-am organizat într-o companie militară. Un oarecare Tom Lyman, băiat foarte inimos, însă lipsit de orice experiență militară, a fost

făcut căpitan, iar eu sublocotenent. Locotenent însă nu aveam — nu mai ştiu din ce pricină, căci e tare mult de-atunci. Eram cincisprezece cu totul. După sfatul unui ageamiu, însărcinat cu organizarea companiei, ne-am botezat singuri Grănicerii din Marion. Nu-mi amintesc să fi găsit cineva vreun cusur acestui nume. Eu, unul, nu i-am găsit; mi se părea că suna foarte bine. Flăcăul, care propusese acest titlu, era oarecum o mostră a aluatului din care eram plămădiţi. Tînăr naiv, avea o fire bună şi cele mai frumoase intenţii, dar era cam superficial, şi pe deasupra burduf de romantism, pasionat după romane cavalereşti şi după vechi poveşti de dragoste. Avea cîteva mici apucături aristocratice; de pildă, nu-şi putea suferi numele — Dunlap. Nu-l suferea, pe de o parte fiindcă în ţinutul acela era aproape la fel de comun ca şi Smith, dar mai cu seamă fiindcă în urechea lui suna cam plebeian. Aşa că încercă să şi-l înnobileze, scriindu-l *d'Unlap*. Asta-i mulţumea ochiul, însă îi lăsa urechea nesatisfăcută, fiindcă oamenii dădeau noului său nume aceeaşi veche pronunţare, accentuînd prima silabă. Atunci săvîrşi cea mai vitejească faptă ce se poate închipui — o faptă care îţi dă fiori, cînd îţi dai seama cît e de supusă lumea aceasta la prefăcătorii şi maimuţăreli caraghioase: începu să-şi scrie numele *d'un Lap*. Înfruntă răbdător îndelungatele furtuni de noroi, care întinară această creaţie a sa şi, în cele din urmă, îşi primi răsplata: a trăit pînă şi-a văzut noul nume acceptat şi cu accentul pus aşa cum dorea el. Cei care îl cunoscuseră toată viaţa şi cărora tribul Dunlapilor le fusese timp de patruzeci de ani la fel de familiar ca şi ploaia şi lumina soarelui îi făcură în cele din urmă pe plac, dovedindu-se astfel că o cutezanţă care ştie ce-i răbdarea poate fi sigură de victorie. El susţinea că, cercetînd unele vechi cronici franceze, găsise că, la origine, numele său aşa se scrisese şi aşa era corect: *d'un Lap*. Mai spunea că, tradus în engleză, numele său ar fi Peterson. *Lap*, cuvînt latinesc sau grecesc, pretindea el, este echivalent cu piatră sau stîncă; deci acelaşi cu franţuzescul *pierre*, adică *Peter; D*, din sau al lui;

un, unul sau una; așadar, *d'an lap*, însemnă *dintr-o piatră* sau *dintr-un Peter;* cu alte cuvinte, cineva care este fiul unei *pietre*, *fiul unui Peter — Peterson.* Cum voluntarii noștri nu erau oameni învățați, explicația aceasta îi încurcă pe toți cei din companie, care îl numiră Peterson-Dunlap. Acest camarad Dunlap se dovedi un om folositor, în felul său. Avea mania să boteze locurile unde era tabăra noastră și de obicei nimerea cîte un nume, care nu era de loc „nasol", cum ziceau băieții.

Acesta era unul din specimenele noastre. Altul era Ed. Stevens, fiul bijutierului, un tînăr bine legat, chipeș, grațios, curat ca o pisică; deștept, cultivat, însă pus numai și numai pe glume. Nu lua nimic în serios. Dacă ar fi fost după el, expediția noastră militară ar fi însemnat doar o simplă vacanță. Ce-i drept, jumătate din noi o priveam cam în același fel, dar probabil că nu în mod conștient. Fapt este că noi nu gîndeam și nici nu eram în stare de așa ceva. Cît despre mine, eram stăpînit de o nesăbuită bucurie de a rupe pentru o bucată de vreme cu sculatul din pat la miezul nopții și la patru dimineața; eram mulțumit că voi avea o schimbare, decoruri noi, noi preocupări, un nou interes în viață. Pînă aici mergeam cu gîndurile mele; nu intram în amănunte; de regulă nu faci așa ceva la douăzeci și cinci de ani.

Alt specimen era Smith, ucenicul fierarului. Mătăhălosul acesta avea ceva curaj, dar un curaj molcom și nepăsător de om cu inimă nehotărîtă. Cîteodată, era în stare să-ți doboare un cal din pricina vreunei necuviințe, altă dată i se făcea dor de casă și se pornea pe plîns. În orice caz, avea la viața lui și un merit, pe care unii din noi nu l-au avut: s-a ținut de război, pînă cînd, în cele din urmă, a fost ucis într-o bătălie.

Jo Bowers, alt specimen, era un nătărău uriaș, cu părul de culoarea inului, bun la suflet, leneș, sentimental, plin de o lăudăroșenie nevătămătoare, cîrtitor din fire; un mincinos sfruntat, harnic în această privință, ba și ambițios și adesea de ajuns de pitoresc; și totuși fără reușită, fiindcă nu se antrena în mod inteligent și i se îngăduia să-și plaseze minciunile

oricum se nimerea. Viața aceasta pămîntească era un lucru destul de serios pentru dînsul și rareori satisfăcător. În orice caz, era un om cumsecade și toți băieții îl simpatizau. L-au făcut sergent, iar pe Stevens caporal.

Specimenele acestea sînt lămuritoare și cu totul potrivite. Ei bine, turma aceasta a pornit la război. La ce te puteai aștepta din partea lor? Se străduiau pe cît se pricepeau, dar, pe bună dreptate, mă întreb la ce te puteai aștepta din partea lor? La nimic, aș zice eu. Atît au și realizat.

Am așteptat să se întunece bine, fiindcă prudența și taina erau necesare; apoi aproape de miezul nopții, ne-am strecurat doi cîte doi, din diferite locuri, spre cîmpul lui Griffith, dincolo de orășel; din punctul acela am întins-o laolaltă pe jos. Hannibal se afla în colțul cel mai sud-estic al comitatului Marion, pe fluviul Mississippi; obiectivul nostru era cătunul New London, la zece mile depărtare, în comitatul Rolls.

Primul ceas a trecut numai cu snoave și cu nerozii, zise în plicțiseală și cu rîsete. Nu puteam însă s-o ținem așa. Tot întinzînd într-una pasul, plimbarea începu să semene a muncă; îi cam pierise înfățișarea de joacă; tăcerea pădurilor și întunecimea nopții începură să-și strecoare înrîurirea apăsătoare în sufletele băieților și curînd flecăreala se stinse și fiecare se închise în sinea lui cu propriile-i gînduri. În jumătatea a doua a celui de-al doilea ceas, nimeni nu mai scoase o vorbă.

Deodată, ne apropiarăm de o casă țărănească, făcută din bîrne, unde — potrivit rapoartelor primite — se afla o gardă alcătuită din cinci soldați unioniști. Lyman ordonă un popas și acolo, în bezna adîncă a crengilor ce atîrnau pe deasupra capetelor, începu să îndruge un plan de atac împotriva casei, plan care făcea ca bezna să pară și mai apăsătoare. A fost un moment crucial; cu o luciditate rapidă, ne-am dat seama că nu mai era glumă — stăteam față în față cu războiul adevărat. Cu toții am fost la înălțimea situației. În răspunsul nostru nu a existat urmă de

șovăire sau nehotărîre: într-un glas, am declarat că, dacă Lyman are chef să se încurce cu soldații ăia, n-are decît s-o ia înainte și să facă așa cum îi place; dacă însă vrea să-l urmăm, va trebui să aștepte mult și bine.

Lyman stărui, pledă, încercă să ne zgîndăre ambiția, dar fără rezultat. Drumul nostru era limpede, hotărîrile noastre erau luate: aveam să înconjurăm din flancuri casa — și s-o ocolim — ceea ce am și făcut. Astfel am învăluit noi poziția.

Am tăiat prin păduri și am trecut printr-o grea încercare, poticnindu-ne din pricina rădăcinilor, și încurcîndu-ne printre crengi, alegîndu-ne cu carnea sfîșiată de spini. În cele din urmă, am ajuns într-un luminiș, la loc sigur, și ne-am așezat nădușiți și cu răsuflarea tăiată, ca să ne răcorim și să ne oblojim vînătăile și zgîrieturile. Lyman era necăjit; toți ceilalți însă eram voioși; înconjuraserăm pe de lături casa aceea, dusesem cu bine la capăt prima noastră manevră militară; nu aveam de ce să ne simțim necăjiți, ci dimpotrivă. Șotiile și rîsul se ținură lanț iarăși; expediția devenise din nou o zbenguială, ca în vacanță.

Pe urmă, am mai avut două ceasuri de mers urîcios, într-o deplină tăcere și apăsare sufletească; apoi, pe la revărsatul zorilor, ne-am tîrît pe ulițele din New London, murdari, cu tălpile bășicate, sleiți de micul nostru marș, și cu toții — în afară de Stevens — rău dispuși, acrii, gata de cîrteală și cu un foarte scăzut entuziasm față de război. Strînserăm grămadă, în grajdul colonelului Ralls, carabinele noastre vechi și prăpădite și ne-am dus buluc să ne luăm prînzul cel mic împreună cu acest veteran din războiul mexican. După care, colonelul ne-a dus într-o poiană îndepărtată unde, la umbra unui copac, ne ținu un discurs vetust, plin de praf de pușcă și de glorie, plin de metafore din cele mai încîlcite și punctat de o groază de adjective — o declamație searbădă și sforăitoare, care pe vremuri, în ținutul acela depărtat, ar fi fost socotită drept adevărată elocință. Ne-a pus apoi să jurăm pe Biblie că vom fi credincioși

statului Missouri și vom alunga pe cotropitori de pe glia lui, de oriunde ar veni ei și sub orice steag ar fi. Asta ne-a încurcat grozav. Nu mai pricepeam limpede la ce ne angajasem; însă colonelul Ralls, un încercat politician și mare panglicar de fraze, părea că nu are nici cea mai mică îndoială; știa foarte limpede că ne-a miruit drept apărători ai cauzei Confederației Sudice. A încheiat solemnitățile, încingîndu-mi sabia pe care vecinul său, colonelul Brown, o purtase la Buena Vista și Molino del Rey, însoțind acest act cu un alt discurs tunător.

Pe urmă, ne-am încolonat și am mărșăluit așa vreo patru mile pînă la o pădurice umbroasă și plăcută, din buza căreia se întindea, largă, o pajiște smălțuită cu flori. Era un ținut încîntător pentru un război — pentru soiul nostru de război.

Ne-am înfundat cam la o jumătate de milă în pădure și am ocupat o poziție puternică, avînd în spatele nostru niște coline joase, stîncoase și împădurite, iar în față un pîrău șerpuitor și limpede, care susura plăcut. În cîteva minute, jumătate din detașament intrase în pîrău și înota, iar cealaltă jumătate pescuia. Măgarul cu nume franțuzesc dădu poziției un titlu romantic, însă prea lung, așa că băieții îl scurtară și îl simplificară, zicîndu-i Tabăra Ralls.

Am ocupat un loc, unde mai înainte se fabricase zahăr din arțari; vechile jgheaburi, pe jumătate putrezite, abia se mai propteau de copaci. Un hambar lung servea drept dormitor pentru batalion. La stînga noastră, la vreo jumătate de milă depărtare, se afla ferma și casa lui Mason — un partizan al cauzei noastre. Pe la începutul după-amiezii, începură să sosească din diferite părți fermieri, aducîndu-ne catîri și cai, pe care ni-i împrumutară pe toată durata războiului, socotind că va ține cam trei luni. Animalele erau de toate mărimile, culorile și soiurile. Cele mai multe erau tinere și neîngăduitoare, așa că nici un ostaș din detașament nu putu să se mențină multă vreme pe spinarea lor, fiindcă eram băieți de la oraș și habar nu aveam de călărie. Bîzdîgania de care am avut eu parte era un catîr foarte mic și totuși

atît de iute și de întreprinzător încît mă putea arunca la pămînt fără nicio cazană— și o și făcea ori de cîte ori mă urcam pe el. Pe urmă necheza, își întindea gîtul, își lăsa urechile și își căsca fălcile de-i puteai vedea și măruntaiele. Era un dobitoc urîcios din toate punctele de vedere. Dacă-l luam de căpăstru și încercam să-l urnesc din loc, se tolănea jos și se trăgea îndărăt, de nu-l mai putea nimeni clinti de-acolo. Totuși, nu eram nici eu cu totul lipsit de însușiri militare și curînd am izbutit să-i vin de hac; văzusem multe vapoare eșuate pe uscat, la vremea mea, și cunoșteam cîteva marafeturi de care pînă și un catîr înțepenit la pămînt era nevoit să țină seama. Lîngă hambar se afla un puț, așa că am înlocuit căpăstrul cu treizeci de picioare de frînghie, aducîndu-l pe catîr acasă cu scripetele.

Voi anticipa îndeajuns asupra acestui punct, spunînd că după o practică de cîteva zile am învățat cu toții să călărim. Eu însă niciodată n-am călărit bine. Nu ne puteau place animalele noastre, căci nu erau de soi sau alese și mai toate aveau tot felul de năravuri supărătoare, Calul lui Stevens îl ducea — cînd nu băga de seamă — sub cioturile rămase pe trunchiurile stejarilor și-l mătura din șa; în felul acesta, Stevens s-a lovit rău de cîteva ori. Calul sergentului Bowers era foarte înalt și spătos, cu picioarele sprintene și lungi, și arăta ca un pod de cale ferată. Lungimea grumazului îi permitea să ajungă cu capul la orice obiect din jur, așa că-l mușca totdeauna de picioare pe Bowers. Cînd mărșăluiam în plin soare, Bowers dormea o mare parte din timp; cum simțea că a adormit, calul își întindea grumazul și-l mușca de picior. De aceea picioarele lui Bowers erau negre și vinete de atîtea mușcături. Era singurul lucru care-l putea face să înjure vreodată; treaba aceasta îi stîrnea furia totdeauna; de cîte ori îl mușca animalul, el îl înjura și firește că Stevens, care rîdea de orice, rîdea și de asta, ba chiar îl apuca o asemenea poftă de rîs, încît își pierdea echilibrul și cădea de pe cal; atunci Bowers, care își ieșise mai înainte din fire din pricina mușcăturii, îl ocăra cu vorbe

aspre pentru rîsul lui și astfel se lăsa cu ceartă. Patrupedul acela stîrnea tot felul de zîzanii și făcea mult sînge rău în detașament.

Dar să mă întorc la prima noastră după-amiază, petrecută acolo în pădure. Jgheaburile, în care odinioară se scursese sucul pentru zahăr, le foloseam de minune ca jgheaburi pentru cai. Aveam porumb din belșug ca să-i îndopăm. I-am ordonat sergentului Bowers să-i dea de mîncare catîrului meu; el mi-a spus însă că dacă mi-am închipuit cumva că a pornit la război ca să fie dădaca unui catîr, n-are să-mi trebuiască multă vreme ca să-mi descopăr greșeala. Am socotit că răspunsul său însemna nesupunere la ordine, dar eram atît de nesigur în privința tuturor chestiunilor militare încît l-am lăsat în plata Domnului și m-am dus să-i ordon lui Smith, ucenicul fierarului, să-i dea de mîncare catîrului. Smith însă s-a mulțumit să-mi răspundă, rînjind cu gura pînă la urechi, rece și batjocoritor — așa cum te întîmpină numai un cal, în aparență de șapte ani, și căruia, cînd îi ridici buza, descoperi că are paisprezece — și mi-a întors spatele. Atunci m-am dus la căpitan și l-am întrebat dacă nu era drept și potrivit regulelor militare ca să am o ordonanță. Mi-a dat dreptate, dar a adăugat că deoarece nu era decît o singură ordonanță în întregul corp de armată, se cuvenea să-l ia chiar el pe Bowers. Acesta, însă, ne-a spus că el nu are să servească pe nimeni, iar dacă i-ar trece cuiva prin cap că l-ar putea sili la așa ceva — să poftească să încerce. Așa că, bineînțeles, a trebuit să ne lăsăm păgubași: n-am avut încotro.

De asemenea, nimeni nu a vrut să gătească; lucrul era socotit ca o degradare, așa că n-am mai prînzit. În tot restul după-amiezii aceleia plăcute, am trîndăvit, unii trăgînd un pui de somn pe sub copaci, alții făcîndu-și țigări din știuleți de porumb și discutînd despre iubite și despre război, alții trecîndu-și vremea cu jocuri. Pe la ceasul cinei, toată trupa era înfometată și, ca să facem față greutăților, ne-am apucat cu toții de treabă — pe picior de egalitate — și am strîns vreascuri, am făcut cîteva focuri și am gătit. După

aceea, un răstimp totul a mers ca pe roate, apoi s-a iscat o ceartă între caporal și sergent. Fiecare pretindea că gradul lui e mai mare. Nici unul din noi nu știa care grad era mai însemnat, așa că Lyman a trebuit să rezolve chestiunea, egalîndu-i în grad. Comandantul unei trupe atît de ignorante are pe cap mari necazuri și sîcîieli, care probabil că nu se ivesc de loc în armata regulată. Oricum, mai cu cîntecul, mai cu poveștile în jurul focului de tabără, toate se domoliră iarăși. Într-un tîrziu, am potrivit mormanul de porumb într-un colț al hambarului și ne-am culcat cu toții pe el, legînd un cal de ușă, ca să necheze, dacă ar fi încercat cineva să pătrundă înăuntru.[1]

În fiecare zi, înainte de amiază, făceam cîteva exerciții de călărie, apoi după-amiezele călăream cîteva mile în jur, dar în grupuri. Așa se face că am vizitat pe fetele fermierului, unde am petrecut strașnic, ca între ineri. Ne învîrteam de cîte un prînz sau o cină, cu mîncăruri zdravene și gustoase și pe urmă o porneam iarăși pre casă, adică spre tabără, fericiți și mulțumiți.

O bucată de vreme, viața ni s-a scurs într-o trîndăvie delicioasă; totul era desăvîrșit și nu exista nimic care să ne tulbure. Într-o bună zi, însă, sosiră niște fermieri, alarmîndu-ne. Ziceau că ar fi auzit cum că dușmanul înaintează în direcția noastră, de dincolo de imașul lui Hyde. Drept urmare s-a pornit o forfotă serioasă la noi și o spaimă generală. A fost o trezire brutală din plăcuta noastră amorțeală. Zvonul nu era decît un zvon și nu avea nici un temei, dar noi, în zăpăceala noastră, n-am știut încotro să ne retragem. Lyman era de părere să nu ne retragem de loc, în asemenea împrejurări

[1] Mereu am avut impresia că pentru acest scop se aflau pe acolo cali și știu că aceasta era și impresia a cel puțin încă unui ostaș din detașament, fiindcă la vremea accea am vorbit despre asta și amîndoi am admirat ingeniozitatea militară a trucului. Acum trei ani, aflîndu-mă în vest, d-l A. Fuqua — un membru al grupului nostru — mi-a spus că bidiviul ce-l vedeam era al său și fusese lăsat legat la ușă din simplă neglijență. Să pui acest fapt pe seama unei născociri inteligente — susținea el — ar însemna să dai prea mult credit autorului ei. În sprijinul spuselor sale, mi-a atras atenția asupra faptului revelator că șiretlicul nu mai fusese niciodată folosit. La așa ceva nu mă gîndisem pînă atunci (n. a.).

nesigure, însă îşi dădu seama că, dacă ar încerca să se menţină pe poziţia aceasta, o va păţi urît, deoarece detaşamentul nu avea chef să respecte pedepsele pentru nesupunere la ordin. Aşa că s-a dat bătut şi a convocat un consiliu de război — alcătuit din el şi din ceilalţi trei gradaţi. Soldaţii au făcut însă atîta tărăboi fiindcă erau lăsaţi pe dinafară, încît am fost nevoiţi să le dăm voie să rămînă, devreme ce tot erau prezenţi, şi mai mult, să ducă tot greul conversaţiei. Întrebarea era încotro să ne retragem. Cu toţii însă eram atît de speriaţi, încît nimeni nu era în stare să-şi dea cu presupusul, în afară de Lyman. El ne explică, în cîteva cuvinte calme, că atîta vreme cît inamicul se apropie de dincolo de imaşul lui Hyde, drumul nostru era simplu: n-aveam altceva de făcut decît să nu ne retragem înspre el; oricare altă direcţie ne va satisface pe deplin necesităţile. Fiecare dintre noi văzu într-o clipită cît de adevărată era părerea aceasta şi cît de înţeleaptă, astfel că Lyman primi o droaie de complimente. Atunci hotărîrăm să ne retragem spre ferma lui Mason.

În momentul acela, se întunecase de-a binelea şi deoarece nu puteam şti cînd ar putea sosi inamicul, nu ni se părea cel mai nimerit lucru a încerca să ne luăm caii şi lucrurile cu noi, aşa că ne-am înhăţat doar puştile şi muniţiile şi am luat-o la picior numaidecît. Poteca urca pieptiş, fiind foarte anevoioasă şi stîncoasă şi curînd noaptea se făcu ca smoala şi începu să plouă; astfel că ne-au trecut toate năduşelile, luptîndu-ne şi împleticindu-ne prin beznă; cel din frunte alunecă şi căzu, iar cel din spatele lui se poticni de el, la rîndul său, şi se întinse lat, şi toţi ceilalţi îl urmară unul după altul, pînă cînd îi veni rîndul şi lui Bowers, cu butoiaşul de pulbere, pe care-l purta în braţe. Detaşamentul ajunsese claie peste grămadă, de nu mai ştiai unde-s braţele şi unde picioarele fiecăruia, pe povîrnişul acela noroios, aşa încît — fireşte — căzu şi el cu butoiaş cu tot. Asta ne puse capacul şi întregul detaşament se rostogoli de-a dura în vale. Nu ne oprirăm decît în pîrâul de la poalele colinei, buluciţi unul peste altul. Cei de dedesubt îi trăgeau de păr, îi zgîriau şi îi muşcau pe cei aflaţi deasupra; iar cei care erau zgî-

riați și mușcați, îi mușcau — la rîndul lor — pe ceilalți și cu toții spuneau că preferă să moară decît să se ducă iar la război. Numai să mai iasă din pîrăul acela, că despre partea lor n-are decît să putrezească cotropitorul și patria împreună cu el. Numai vorbe de soiul ăsta auzeai. Te înfiorai, auzindu-le rostite de glasuri atît de stinse și gîtuite și într-un loc atît de înfricoșător, întunecat și umed, cînd dușmanul putea să se arate dintr-o clipă într-alta.

Butoiașul cu pulbere se pierdu și puștile la fel; așa încît cîrîiala și văicăreala continuă o bună bucată de vreme, în timp ce brigada orbecăia în jurul colinei clisoase și se bălăcea prin pîrău, vînînd toate lucrurile acelea. Drept urmare am pierdut o groază de vreme. Apoi, am auzit un sunet. Ne-am reținut răsuflarea, am ascultat și ni s-a părut că vine dușmanul, deși putea foarte bine să fie vreo vacă, fiindcă scotea o tuse ca de vacă. Noi n-am mai așteptat, am lăsat dracului cîteva puști și am tulit-o prin beznă iarăși spre ferma Mason. În cîteva minute, însă, ne-am rătăcit printre niște rîpe mici și colțoase, pierzînd multă vreme pînă să ne găsim iar drumul. Se făcuse ora nouă cînd am ajuns, în sfîrșit, la pîrleazul lui Mason. Înainte însă de a apuca să deschidem gura ca să dăm parola, cîțiva dulăi, sărind peste gard, se năpustiră cu mare hărmălaie, fiecare potaie luînd în primire pe cîte un soldat de turul pantalonilor și trăgîndu-l la o parte. Nu puteam împușca dulăii fără să primejduim pe cei de care se țineau cu dinții, așa că am fost siliți să privim cu brațele încrucișate la ceea ce reprezenta poate cel mai umilitor spectacol al războiului civil. Lumină era acum berechet, fiindcă familia Mason ieșise în păr pe prispă, cu lumînările în mîini. Bătrînul și feciorul său veniră și potoliră dulăii fără mare greutate — pe toți dulăii în afară de acela care-l apucase pe Bowers și de care nu-l putură despărți, necunoscîndu-i cifrul; era corcit cu buldogii și părea încuiat cu cheie Yale. În cele din urmă, îl făcură să-i dea drumul cu niște apă clocotită, din care Bowers își primi porția, ba încă mai și mulțumi pentru ea. Peterson-Dunlap născocei după aceea un minunat nume pentru această încăierare ca și pen-

tru marşul de noapte ce o precedase, însă amîndouă mi s-au şters de mult din amintire.

Am intrat apoi în casă şi cei de-acolo începură să ne pună o sumedenie de întrebări, din care ieşi pe dată la iveală că habar n-aveam de cine sau de ce fugisem; astfel că bătrînul gentleman se arătă foarte sincer, cînd zise că sîntem un ciudat soi de soldaţi şi îşi mărturisi convingerea că lumea se putea într-adevăr bizui pe noi că vom sfîrşi-o iute cu războiul, deoarece nici un stat n-ar putea face faţă cheltuielilor de pingele tocite, dacă ar încerca să se ţină de noi, „Grănicerii din Marion!" „Bun nume! Să mă tai de nu-i aşa!" zise el. Apoi, voi să ştie de ce nu pusesem un post de pază la locul unde şoseaua dădea în imaş şi de ce nu trimisesem o patrulă de cercetaşi, ca să spioneze duşmanul şi să ne aducă un raport asupra tăriei efectivului său, înainte de a sări în sus şi a o lua razna, părăsind în goană o poziţie puternică, pe temeiul unui simplu zvon, atît de vag. O ţinu aşa pînă ce ne făcu pe toţi să ne simţim mai prăpădiţi decît în urma atacului dulăilor, şi întîmpinaţi cu un entuziasm nici pe jumătate atît de înflăcărat. Aşa că ne-am dus la culcare ruşinaţi şi cu coada între picioare, în afară de Stevens. Acesta se apucă imediat să născocească pentru Bowers un veşmînt, care să poată — în mod automat — fie să expună admiratorilor cicatricele căpătate în bătălie, fie să le ascundă de privirile invidioşilor, după împrejurări. Bowers însă nu avea chef de asemenea glume, astfel că se încinse o bătaie şi, cînd se isprăvi, Stevens avea şi el cîteva cicatrici proprii, căpătate în bătălie, asupra cărora putea sta să chibzuiască în viitor.

Pe urmă, am aţipit şi noi puţin. După toate încercările prin care trecusem, activitatea noastră totuşi nu se încheiase pentru noaptea aceea, căci pe la două după miezul nopţii am auzit un strigăt de alarmă din josul aleii, însoţit de corul tuturor dulăilor. Într-o clipă, toată lumea era în picioare şi zbura prin jurul casei ca să afle ce se întîmplase. Alarma fusese dată de către un călăreţ, care aduse vestea că un detaşament de soldaţi unionişti era în marş spre Hannibal cu ordinul de a captura şi a spînzura orice fel de bande ca aceea a

noastră, pe care le va găsi în drum. Călărețul ne spuse că nu avem vreme de pierdut. De astă dată, se cam pierduse cu firea chiar fermierul Mason. Ne dădu afară din casă, în cea mai mare grabă și trimise pe unul din negrii lui ca să ne arate unde să ascundem puștile, care ne-ar fi dat de gol, adică printre rîpe, la vreo jumătate de milă depărtare. Ploua cu găleata.

Am luat-o în josul uliței, pe urmă am trecut peste o pășune cu multă pietrărie, care oferea bune prilejuri de a te poticni; drept care alunecam prin noroaie mai tot timpul și de cîte ori vreunul cădea la pămînt blestema războiul și pe acei care-l porniseră, ba și pe oricine avea vreo legătură cu el. Omul își dădea singur cea mai strașnică porție de ocări, fiindcă fusese atît de nerod ca să se apuce de o asemenea treabă. În cele din urmă, ajungînd la gura împădurită a unei văgăuni, ne-am ghemuit pe sub copacii din care apa curgea șiroaie și l-am trimis acasă pe negru. Se lăsase o vreme înfiorătoare, bună să-ți macine inima. Era aproape să fim înecați de ploaie, asurziți de vîntul ce urla și de tunetele înfricoșătoare și orbiți de fulgere. Într-adevăr era o noapte de urgie a firii, ce se dezlănțuia din plin. Ne simțeam destul de nenorociți în halul în care ne aflam — făcuți ciuciulete — însă mai mare era nenorocirea la gîndul că streangul ar fi putut să ne pună capăt zilelor, înainte de a fi apucat să mai îmbătrînim cu o zi. Nu ne dăduse prin cap că războiul ne putea oferi, printre altele, și o moarte așa de rușinoasă — și aceasta alunga tot romantismul campaniei, prefăcînd visele noastre de glorie în niște visuri urîte și respingătoare. Cît despre faptul că se dăduse un ordin atît de barbar, nici unul din noi nu se gîndea să-l pună la îndoială.

În cele din urmă, noaptea aceea lungă luă sfîrșit. Ne-am pomenit iarăși cu negrul, care ne aduse vestea că alarma fusese în mod vădit mincinoasă și că îndată avea să fie gata prînzișorul. Numaidecît, ne-am simțit iarăși cu inima ușoară. Lumea ne păru strălucitoare, iar viața la fel de plină de nădejde și de făgăduieli ca mai înainte — căci pe atunci eram tineri. Cîtă vreme s-a scurs de atunci! Douăzeci și patru de ani!

Corcita odraslă a filologiei boteză refugiul nostru de noapte „Tabăra Devastării" și nimeni nu se împotrivi. Familia Mason ne cinsti cu un prînzișor cum se obișnuia la țară, prin Missouri, dovedind belșugul missourian, de care chiar aveau nevoie: biscuiți calzi, pîine de grîu, împletită frumos, aidoma colacilor, pui fripți, slănină, cafea, ouă, lapte, zer, unt și altele. Cu adevărat puteam sfida lumea întreagă cu un asemenea prînzișor, care era la înălțimea celui gătit în Sud.

Am rămas cîteva zile la ferma lui Mason, dar chiar după mulțimea anilor ce s-au scurs de atunci, amintirea posomorîrii, tăcerii și lipsei de viață din casa aceea somnoroasă îmi mai apasă sufletul, făcîndu-mă să simt parcă prezența morții și a jalei. Nu era nimic de făcut pe acolo, nimic care să-ți dea ceva de gîndit; nu găseai nici un interes în viață. Partea bărbătească a familiei se afla toată ziua la cîmp, femeile erau ocupate și nu se zăreau; nici un sunet nu se auzea, în afară de scîncetul jalnic al unei roți de tors, care gemea veșnic dintr-o odaie îndepărtată — cel mai jalnic sunet din natură; un sunet trist, în care simțeai dorul de casă și pustietatea vieții. Familia se culca întotdeauna o dată cu găinile și cum nu eram invitați să o tulburăm cu vreun obicei nou, firește că îi urmam deprinderile. Nopțile acelea păreau lungi cît o sută de ani pentru niște flăcăi obișnuiți să se culce la douăsprezece. Treji și nenorociți, ședeam întinși în fiecare seară pînă la ora aceea și îmbătrîneam și ne ofileam așteptînd, în veșniciile tăcute, să auzim bătăile ornicului. Nu era un loc potrivit pentru niște băieți de oraș. Așa că, în cele din urmă, am primit cu un fel de bucurie vestea că dușmanul era iarăși pe urmele noastre. Simțind cum renaște în noi vechiul spirit războinic, am dat fuga la locurile noastre din linia de bătaie și astfel ne-am întors la tabăra Ralls.

Căpitanul Lyman prinsese ceva din vorbele lui Mason, așa că dădu ordin ca tabăra noastră să fie ocrotită împotriva unui atac prin surprindere, postîndu-se pichete de strajă. Mi s-a ordonat să așez o santinelă la răspîntia drumului dinspre imașul lui Hyde. Noaptea se lăsase neagră și amenințătoare. I-am poruncit sergen-

tului Bowers să se ducă la locul acela și să stea acolo pînă la miezul nopții; iar el, întocmai cum mă așteptasem, mi-a spus că nu va face așa ceva. Am încercat să-i conving pe ceilalți să se ducă; dar au refuzat cu toții. Unii se scuzară, invocînd vremea urîtă, pe cînd alții erau de ajuns de sinceri ca să-mi spună că nu s-ar duce acolo chiar dacă ar fi o vreme minunată. Treaba aceasta sună cam ciudat și acum pare de necrezut, dar pe atunci nu era ceva de care să te miri. Dimpotrivă, părea un lucru cît se poate de firesc. Existau o sumedenie de mici tabere, împrăștiate prin tot statul Missouri, unde se întîmpla același lucru. Aceste tabere erau alcătuite din tineri, care se născuseră și fuseseră crescuți într-un spirit de dîrză independență și ei nu știau ce înseamnă să-ți comande Tom, Dick sau Harry, cu care legaseră prietenie intimă din frageda copilărie, în sat sau la fermă. Este cît se poate de probabil că același lucru se întîmplă prin tot Sudul. James Redpath a recunoscut temeinicia acestei presupuneri, furnizînd în sprijinul ei următorul exemplu. În cursul unei scurte ședere în răsăritul Tennessee-ului, se afla în cortul unui colonel. Stătea de vorbă cu el, cînd un soldat voinic se ivește în prag și, fără nici un salut sau vreun ocol, îi zise colonelului:

— Ia ascultă, Jim, mă'c acasă pe cîteva zile.

— De ce?

— Păi de, n-am mai fost pe acolo de nu mai știu cînd, și aș avea chef să văd cum merg treburile.

— Cît ai de gînd să stai acasă?

— Vreo două săptămîni;

— Bine, dar nu întîrzia mai mult; întoarce-te mai curînd, dacă poți.

După care ofițerul își continuase conversația, întreruptă de soldat. Așa era, firește, doar în primele luni ale războiului. În Missouri, taberele de prin partea noastră se aflau sub comanda generalului-brigadier Thomas M. Harris. Era un concetățean de-al nostru, un om și jumătate și foarte simpatizat; însă îl cunoscusem cu toții foarte bine în calitate de unic și modest salariat telegrafist la oficiul nostru poștal, unde avea de expediat cam o depeșă pe săptămînă — în zi-

lele normale — și două cînd făcea dever mare. Drept urmare, cînd într-o bună zi apăru din flanc în mijlocul nostru și ne dădu nu știu care comandă militară, într-un stil milităresc pompos, nu s-a mirat nimeni de răspunsul primit din partea soldățimii:

— Ei, ia zi, Tom Harris, ce te faci dacă-ți zicem nu?

Era ceva cît se poate de firesc. Unii ar putea să-și închipuie că nu eram făcuți pentru război și gata. Și așa și păream, în halul de ignoranță în care ne aflam. Totuși s-au găsit printre noi destui care mai tîrziu au învățat sinistra meserie, ba s-au obișnuit să se supună ca niște mașini, devenind ostași valoroși; și aceștia au luptat de la un capăt la celălalt al războiului și l-au sfîrșit cu excelente state de serviciu. Chiar unul dintre băieți, care în noaptea aceea a refuzat să stea de santinelă și m-a făcut măgar, fiindcă îmi trecuse prin cap că avea să se expună primejdiei, cu o cutezanță atît de neroadă, s-a distins prin vitejie, în mai puțin de un an.

Mi-am asigurat totuși o santinelă în noaptea aceea — nu datorită autorității, ci diplomației. L-am convins pe Bowers să se ducă în post, învoindu-mă să schimb gradul cu el, cît timp va sta de gardă și să vin să-i țin tovărășie, în calitate de subaltern. Am stat acolo vreo două ceasuri mohorîte, pe ploaie și în beznă. Doar mîrîielile monotone ale lui Bowers împotriva războiului și a vremii mai aduceau vreo schimbare în posomoreala aceea. Pe urmă, am încercat să moțăim și deodată am descoperit că ne era aproape cu neputință să ne mai ținem în șa, astfel că ne-am lăsat păgubași de treaba aceea plicticoasă și ne-am întors în tabără, fără să ne mai așteptăm schimbul. Am călărit pînă în tabără, fără să fim opriți sau să se împotrivească cineva. La fel ar fi putut face și inamicul, fiindcă nu era nici picior de santinelă. Toată lumea dormea dusă; la miezul nopții, nu mai era cine să trimită alt schimb de gardă, așa că nu a fost trimis nimeni. N-am mai încercat niciodată să organizăm o gardă de noapte, după cîte îmi amintesc eu, însă de obicei țineam un post în timpul zilei.

În tabăra noastră, tot efectivul dormea dus pe maldărul de porumb din hambarul cel mare, dar de

obicei spre ziuă se isca o încăierare generală, fiindcă locul era înțesat de șobolani, care alergau peste trupurile și peste fețele băieților, sîcîindu-i și întărîtîndu-i pe toți. Din cînd în cînd, șobolanii mușcau pe cîte unul din ai noștri de un deget de la picior și proprietarul degetului sărea în sus, înfrumusețînd limba engleză și începea să arunce cu știuleți prin întuneric. Știuleții erau grei aproape cît cărămizile și, cînd te loveau, durea al naibii. Cei loviți răspundeau, și în cinci minute fiecare era prins într-o încleștare de moarte cu vecinul său. În hambar se vărsa o cantitate de sînge înfiorătoare—însă aceasta a fost singura vărsare de sînge produsă cîtă vreme am luat eu parte la război. Nu! Nu-i chiar adevărul adevărat. Dar în afară de o singură împrejurare, ar fi fost tot. Ajung acum și la asta.

Deseori, trăgeam și cîte o spaimă. Cam la treipatru zile eram înștiințați, din zvonuri, că inamicul se apropie. În cazurile acestea, ne căutam salvarea în vreo altă tabără de-a noastră; niciodată nu rămîneam unde ne aflam. Zvonurile însă se dovedeau a fi întotdeauna false, așa că, în cele din urmă, nu le-am mai dat nici o crezare. Într-o noapte, un negru a fost trimis la hambarul nostru cu același vechi avertisment: inamicul dă tîrcoale prin preajma noastră. Cu toții i-am zis să-l lase să dea tîrcoale sănătos. Ne-am hotărît să stăm liniștiți și să nu ne sinchisim. Era o hotărîre frumoasă, vrednică de niște războinici, și fără îndoială că am simțit cu toții imboldul ei în vine — pentru o clipă. Petrecusem de minune, ținînd-o numai în pozne și în rîsete, ca școlarii, însă veselia se spulberă în curînd și rafalele de glume și rîsete forțate se risipiră iute. Compania deveni tăcută. Tăcută și emoționată. Și apoi neliniștită — îngrijorată — speriată. Zisesem că avem să rămînem pe loc și deci ne dădusem cuvîntul. Am fi putut fi lesne convinși să plecăm, dar nu era nimeni de ajuns de curajos ca să dea ideea aceasta. Pe dată, o manevră, ce aproape că nu pricinuia nici un zgomot, începu prin beznă, dintr-un îndemn general, dar nerostit. Cînd manevra fu terminată, fiecare din noi știa că

nu era singura persoană care se tîrîse pînă la peretele din față și sta cu ochiul lipit la cîte o crăpătură dintre bîrne. Da, eram cu toții acolo, cu sufletul la gură, cu ochii spre jgheaburile pentru zahăr, pe unde trecea poteca dinspre pădure. Era tîrziu și pretutindeni domnea o tăcere adîncă. Lumina lunii, ușor umbrită, era destul de puternică totuși pentru a ne îngădui să deslușim conturul general al obiectelor. Deodată, urechile noastre prinseră un sunet înăbușit și deslușirăm tropotul copitelor a unuia sau a mai multor cai. În clipa următoare, zărirăm o siluetă pe poteca dinspre pădure. Putea fi alcătuită și din fum, masa ei avînd contururi atît de puțin deslușite. Era un om călare și mi se părea că mai erau și alții îndărătul lui. Am pus mîna pe pușcă, în întuneric, i-am vîrît țeava prin crăpătura dintre bușteni — aproape că nu mai știam ce fac, atît mă zăpăcise frica. Cineva zise „Foc!" Am apăsat pe trăgaci. Mi s-a părut că văd o sută de scăpărări și aud o sută de ecouri, pe urmă l-am văzut pe omul acela, căzînd jos din șa. În prima clipă, m-am simțit mulțumit și mirat; primul meu impuls a fost acela al unui proaspăt vînător, cînd se duce să-și ridice vînatul. Cineva zise abia auzit: „Strașnic! Am pus mîna pe el — așteaptă și restul". Restul însă nu s-a mai ivit. Am pîndit — am tras cu urechea — dar nu a mai venit nici unul. Nu se auzea nici un sunet, nici măcar foșnetul unei frunze; liniște desăvîrșită; un fel de liniște ciudată, cu atît mai ciudată cu cît miresmele cu iz de pămînt jilav ale nopții tîrzii se ridicau și năpădeau totul. Apoi, stînd încă în cumpănă, ne-am furișat cum am putut și ne-am apropiat de omul acela. Cînd am ajuns pînă la el, luna îl dezvălui deslușit. Zăcea pe spate, cu brațele desfăcute; gura îi era deschisă și pieptul i se zbătea în lungi horcăieli, iar pieptarul cămășii albe era scăldat tot în sînge. M-a fulgerat gîndul că sînt un ucigaș, că ucisesem un om — un om care nu-mi făcuse niciodată nici un rău. A fost cea mai glacială senzație care mi-a trecut vreodată prin șira spinării. Într-o clipă, am îngenuncheat lîngă cel căzut, mîngîindu-i în neștire fruntea,

și aș fi dat atunci orice — chiar viața mea, bucuros — ca să învie iarăși, să fie cum fusese cu cinci minute mai înainte. Toți băieții păreau a fi încercați de același sentiment: se aplecau asupra lui, plini de curiozitate și compătimire, străduindu-se să facă tot ce le sta în putință ca să-l ajute și exprimîndu-și, prin tot felul de cuvinte, părerea de rău. Uitaseră cu totul de inamic și se gîndeau numai la această singură unitate izolată a dușmanului. Ba, închipuirea-mi mă convinse că muribundul îmi aruncase, cu ochii săi încețoșați, o privire mustrătoare și mi se părea că mai degrabă aș fi preferat să mă fi înjunghiat, decît să-[illegible]i făcut una ca asta... Murmura și mormăia ca un om adormit, care visează despre nevasta și copilul său și atunci m-am gîndit, cuprins de un nou val de desperare: „Fapta pe care am săvîrșit-o nu se sfîrșește o dată cu el, ci cade și asupra lor, iar ei nu mi-au pricinuit niciodată nici cel mai mic rău, la fel cum nu mi-a făcut nici el".

În scurtă vreme, omul murise. Fusese ucis în război, ucis într-un război deschis și îndreptățit, ucis în bătălie, cum s-ar zice; și totuși fu deplîns de forța adversă, la fel de sincer ca și cum ar fi fost fratele lor. Băieții stătură acolo o jumătate de ceas, jelindu-l și recapitulînd amănuntele tragediei, întrebîndu-se cine ar putea fi victima și dacă nu fusese un spion. Și adăugau că dacă ar fi s-o ia iar de la capăt, nu i-ar face rău decît dacă i-ar ataca el întîi. Curînd ieși la iveală că nu numai eu trăsesem; mai trăseseră încă cinci băieți, așa că vina se împărțea, fapt care îmi aduse o îmbucurătoare ușurare, deoarece — într-o măsură oarecare — ceilalți luaseră din povara pe care o dusesem în spate. Se trăseseră șase focuri deodată, însă în acele clipe nu fusesem în mințile mele și imaginația-mi înfierbîntată transformase salva într-o singură împușcătură.

Omul nu era în uniformă și nici înarmat. Era necunoscut în ținut. Aceasta a fost tot ce am aflat despre dînsul. Întîmplarea începu să mă obsedeze în fiecare noapte; nu puteam scăpa de el. Nu-l puteam alunga din gînd. Faptul că răpisem viața unui om, care nu

mă vătămase cu nimic, părea un lucru așa de absurd. Și părea un simbol al războiului, arăta că orice război trebuia să însemne doar asta: uciderea unor necunoscuți, față de care nu simți nici o dușmănie personală; necunoscuți pe care, în alte împrejurări, i-ai ajuta, dacă i-ai găsi la strîmtoare și care te-ar ajuta și ei, dacă ai avea tu nevoie. Mi-a pierit tot cheful de război. Mi se părea că nu sînt înzestrat cum se cuvine pentru această înfiorătoare afacere; că războiul era făcut pentru bărbați, pe cînd eu eram făcut să fiu doică la copii. M-am hotărît să mă retrag din această meserie de fals soldat, cîtă vreme mai eram în stare să-mi păstrez puțina demnitate pe care o aveam. Gîndurile acestea bolnăvicioase se țineau scai de mine, în pofida oricărui raționament, fiindcă în adîncul inimii nu credeam că eu îl nimerisem pe omul acela. Legea probabilităților mă decreta nevinovat de vărsarea sîngelui său, deoarece în toată scurta-mi experiență ca trăgător cu pușca nu nimerisem niciodată ceea ce încercasem să nimeresc și știam că-mi dădusem toată silința să-l țintesc pe tînăr. Totuși, gîndul acesta nu-mi aducea nici o alinare. Demonstrația nu face nici două parale, cînd are de luptat cu o imaginație bolnavă.

Restul experienței mele războinice a semănat leit cu ceea ce v-am și povestit. O țineam tot așa, în același chip monoton, retrăgîndu-ne dintr-o tabără într-alta și mîncînd într-una tot ce găseam prin ținut. Și acum stau și mă minunez de răbdarea fermierilor și a familiilor lor. S-ar fi cuvenit să ne împuște; cînd colo, dimpotrivă, erau atît de buni, de primitori și curtenitori cu noi, de parcă am fi meritat să se poarte așa. Într-una din aceste tabere am dat de Ab Grimes, un pilot de pe cursul superior al Mississippi-ului, care mai tîrziu s-a făcut cunoscut prin diabolica-i îndrăzneală ca spion rebel și a avut o carieră plină de desperate aventuri. Înfățișarea și atitudinea camarazilor săi arătau limpede că nu se apucaseră de război în joacă și isprăvile lor adeveriră mai tîrziu aceste presupuneri. Erau călăreți minunați și buni țintași; arma lor preferată era însă lasso-ul. Fiecare ținea

un lasso la oblînc, cu care putea să tragă pe oricine jos din șa și asta oricînd voia, din plin galop și de la orice distanță rațională.

Într-altă tabără, șeful era un bătrîn fierar, om aprig și rău de gură, în vîrstă de vreo șaizeci de ani. Fierarul îi echipase pe cei douăzeci de recruți ai săi cu niște cuțite de vînătoare gigantice, de fabricație proprie, care trebuiau să fie învîrtite cu amîndouă mîinile, ca niște *machete*[1] din Istm. Era o priveliște sinistră să vezi ceata aceea de flăcăi cumsecade, repezindu-se să taie și să spintece, sub ochii acelui bătrîn fanatic, lipsit de orice conștiință.

Ultima tabără în care ne-am retras era într-o hîrtoapă de lîngă satul Florida, unde m-am născut — în Comitatul Monroe. Acolo am fost înștiințați într-o zi, că un colonel al Uniunii venea valvîrtej asupra noastră, în fruntea unui regiment întreg. Hotărît că de astă dată treaba părea serioasă. Băieții noștri s-au dus la o parte și s-au sfătuit; pe urmă ne-am întors cu toții și le-am declarat celorlalte companii că războiul însemnase o dezamăgire pentru noi și aveam de gînd să ne împrăștiem pe la casele noastre. Ceilalți se pregăteau și ei să se retragă în nu știu care loc. Și îl așteptau doar pe generalul Tom Harris, care urma să sosească dintr-o clipă într-alta — așa că au încercat să ne convingă să mai așteptăm puțin. Majoritatea noastră însă a fost de părere că noi sîntem obișnuiți cu retragerile și nu avem nevoie de nici un fel de ajutor în acest scop din partea lui Tom Harris; putem foarte bine să ne descurcăm și fără el, cîștigînd și timp pe deasupra. Așa că vreo jumătate din ceata noastră de cincisprezece — printre care și eu — am încălecat și am plecat pe dată; ceilalți s-au lăsat convinși și au rămas — au rămas pînă la capătul războiului.

Peste un ceas, l-am întîlnit în drum pe generalul Tom Harris, în tovărășia a doi-trei oameni — probabil statul său major. De asta însă nu eram siguri; nici unul din ei nu era în uniformă. Uniformele încă

[1] Un fel de cuțit, folosit în America ca armă și unealtă (n. t.).

nu erau la modă. Harris ne-a ordonat să ne întoarcem; noi însă i-am spus că un colonel de-al Uniunii venea cu un întreg regiment în urma lui și, după cîte se arăta, aveau să se întîmple oarecare tulburări, așa că noi am ajuns la concluzia să ne ducem acasă. A tunat el și a fulgerat o bucată de vreme; dar degeaba — hotărîrea noastră era luată. Făcusem partea noastră de război, ucisesem un om, exterminasem o armată și, așa cum stăteau lucrurile, n-avea decît să se ducă singur și să ucidă restul duș manilor, ca să pună capăt războiului. Nu l-am mai văzut pe acel tînăr și vioi general pînă anul trecut, cînd purta favorite și avea păr alb.

Mai tîrziu, am reușit să-l cunosc pe colonelul unionist, a cărui sosire ne speriase, făcîndu-ne să ieșim din război și păgubind astfel cauza sudului de aportul nostru. Era generalul Grant. Lipsiseră doar cîteva ceasuri ca să-l văd la față, cînd era la fel de necunoscut ca și mine; pe vremea cînd oricine ar fi putut zice: „Grant? Ulysses S. Grant? Nu-mi amintesc să fi auzit vreodată de numele acesta!“ Îți vine greu să-ți dai seama că a fost și o vreme cînd o asemenea observație putea fi făcută în mod rațional. Totuși așa a fost și eu mă aflam doar la cîteva mile de locul și chiar de împrejurarea aceea, deși mergeam în cu totul altă direcție.

Oamenii cu scaun la cap nu vor arunca la o parte și cu ușurință acest jurnal de război, ca pe un lucru lipsit de valoare. Jurnalul are valoare prin faptul că e o descriere sinceră a celor ce s-au petrecut în nenumărate tabere de voluntari, în primele luni ale rebeliunii, cînd recruții erau niște boboci cruzi și nedisciplinați, lipsiți de înrîurirea dătătoare de forță și curaj a unor conducători pricepuți; cînd toate împrejurările erau noi și ciudate, încărcate de spaime exagerate, și înainte ca experiența neprețuită a unei veritabile ciocniri pe cîmpul de bătălie să fi făcut din niște iepuri adevărați soldați. Dacă acest aspect al tabloului din primele zile ale războiului nu a fost pînă acum trecut în istorie, atunci istoria a fost incompletă în această privință, fiindcă această latură își avea și își are locu-i îndreptățit în cronică. Pentru că în primele

zile ale războiului se aflau prin taberele răspîndite în întreaga țară mai mulți oameni din care să plămădești eroii de la Bull Run — decît s-au găsit la Bull Run. Și totuși, ei și-au învățat în scurt timp meseria și au ajutat mai tîrziu la marea bătălie. Eu însumi puteam deveni un adevărat soldat, dacă aș mai fi așteptat. Oricum, tot am învățat ceva; știam mai multe despre retragere decît cel care a născocit-o.

CÎND FACI PE ÎNSOȚITORUL

Trebuia să plecăm de la Aix-les-Bains la Geneva și de-acolo, printr-un lanț de călătorii încîlcite, ce dura fiecare cîte o zi, să ajungem la Bayreuth, în Bavaria. Firește că s-ar fi cuvenit să tocmesc un însoțitor, care să aibă grijă de o societate atît de simandicoasă.

Am tot amînat însă, iar timpul s-a scurs pe nesimțite. În cele din urmă, m-am pomenit într-o bună zi că eram pe cale de-a porni și nu aveam nici picior de însoțitor. Atunci, am luat o hotărîre, despre a cărei nechibzuită cutezanță îmi dădeam bine seama, dar care nu mai puțin mă ispitea. M-am hotărît să fac prima etapă, fără ajutorul cuiva — și m-am ținut de cuvînt.

Am condus eu însumi întregul grup — patru persoane — de la Aix-les-Bains la Geneva. Distanța era de două ceasuri și ceva și trebuia să schimbăm o singură dată trenul. Nu s-a produs nici o încurcătură. Doar o valiză și cîteva lucrușoare au rămas uitate pe peron — fapt care abia merită numele de încurcătură, atît este de banal — așa că m-am oferit să conduc societatea tot drumul, pînă la Bayreuth.

Asta a fost într-adevăr o boroboață, deși în momentul acela nu mi-a părut așa. Existau mai multe operații și amănunte decît îmi închipuiam eu: 1. două per-

soane, pe care le lăsasem într-o pensiune la Geneva, cu cîteva săptămîni mai înainte, urmau să fie anunțate și aduse la hotel; 2. trebuia să anunț pe cei de la depozitul de bagaje de pe Grand Quay să aducă la hotel șapte din cuferele lăsate de noi și să care îndărăt la gară alte șapte cufere, pe care urmau să le găsească adunate pe coridor; 3. trebuia să descopăr în care parte a Europei se afla Bayreuthul și să cumpăr șapte bilete de tren pentru această localitate; 4. trebuia să trimit o telegramă unui prieten din Olanda; 5. cum era ceasul două după-amiază, trebuia să ne grăbim ca să fim gata pentru primul tren de seară, asigurîndu-ne bilete la vagonul de dormit; 6. mai trebuia să scot bani de la bancă.

Mi s-a părut că cel mai important lucru erau biletele pentru vagonul de dormit așa că m-am dus personal la gară ca să mă asigur de bilete; comisionarii de la hoteluri nu sînt totdeauna oameni prea descurcăreți. Cum era zăpușeală, s-ar fi cuvenit să iau o trăsură, dar mi s-a părut mai economicos să mă duc pe jos. Lucrurile nu au ieșit însă cum am dorit, fiindcă m-am rătăcit și astfel distanța s-a întreit. Am cerut bilete și am fost întrebat pe care rută vreau să merg, ceea ce m-a stînjenit și m-a făcut să-mi pierd capul — stăteau atîția oameni în jurul meu și eu habar n-aveam de rute și nici nu-mi trecuse prin cap că voi avea de ales între două rute — așa că am socotit că-i mai bine să mă întorc la hotel, să alcătuiesc itinerarul și apoi să mă reîntorc la gară,

De astă dată, am luat o trăsură, dar în drum spre hotel mi-am amintit că mi se isprăviseră țigările, așa că m-am gîndit că ar fi bine să-mi iau cîteva, pînă nu uit. Tutungeria era chiar după colț și nu aveam nevoie de trăsură. I-am cerut birjarului să mă aștepte. Cu gîndul la telegramă și tot încercînd să mi-o formulez în cap, am uitat de țigări și de trăsură și de toate și am mers așa în neștire. Avusesem de gînd să-i rog pe cei de la hotel să trimită telegrama, dar cum nu puteam fi prea departe de poștă, m-am gîndit să o expediez chiar eu, însă poșta era mai departe decît îmi închipuisem. În cele din urmă, găsind oficiul poștal, am scris telegrama și am înmînat-o. Amploaiatul era un

cm cu aer grav, care se tot foia și agita și începu să mă țină sub un tir de întrebări, puse în franțuzește și căzînd ca ropotele de ploaie, așa încît nu puteam prinde legăturile dintre cuvinte. Iarăși m-am fîstîcit. Un englez însă a intervenit, zicîndu-mi că amploaiatul voia să afle unde trebuie să expedieze telegrama. Nu i-am putut spune, fiindcă nu era telegrama mea și i-am explicat că eu nu făceam decît un serviciu unuia dintre membrii grupului nostru. Funcționarul însă nu vru să înțeleagă: lui îi trebuia adresa; ce să mă fac? I-am declarat că — întrucît era atît de pretențios — am să mă duc îndărăt la hotel și am să i-o aduc.

Totuși, m-am gîndit că-i mai bine să mă duc mai întîi pe la cele două persoane care trebuiau anunțate în privința plecării, zicîndu-mi că-i necesar să procedez sistematic și în ordine, ocupîndu-mă pe rînd de fiecare amănunt. Apoi, mi-am amintit că trăsura îmi mînca averea acolo lîngă hotel, așa că am chemat altă trăsură și i-am spus birjarului să vină cu cealaltă trăsură la Oficiul Postal, și să mă aștepte pînă mă reîntorc.

Am făcut un drum lung, pe arșiță, ca să-i adun pe oamenii aceia, dar cînd am ajuns la ei, am constatat că nu puteau veni cu mine fiindcă aveau o mulțime de valize, care mai de care mai grele și le trebuia o trăsură. Am plecat să caut o trăsură, dar pînă să dau de vreuna am crezut că ajunsesem în apropierea lui Grand Quay — cel puțin așa mi s-a năzărit. Drept aceea, mi-am zis că aș putea cîștiga timp, abătîndu-mă puțin și aranjînd treaba cu cuferele. M-am abătut cale de vreo milă și, deși nu am găsit Grand Quay-ul, am dat peste o tutungerie și mi-am amintit de țigări. I-am spus tutungiului că, întrucît plec la Bayreuth, doresc o provizie serioasă de țigări, care să mă țină tot drumul. Omul m-a întrebat pe care rută am de gînd să o iau. I-am zis că nu știu. M-a sfătuit să merg prin Zürich și prin diferite alte localități, pe care mi le-a înșirat, și s-a oferit să-mi vîndă șapte bilete directe de clasa a doua cu douăzeci și doi de dolari bucata, ceea ce însemna că renunța la comisionul la care societatea căilor ferate îi dădea dreptul.

Cum eram sătul să călătoresc în clasa a doua cu bilete de clasa întîia, am încheiat tîrgul.

Tot căutînd, am găsit și biroul de depozitare a bagajelor, adică societatea de transporturi „Natural & Co." și le-am spus celor de acolo să trimită șapte cufere de-ale noastre la hotel și să le îngrămădească pe culoare. Mi s-a cam părut mie că nu le-am transmis chiar tot ce trebuia, dar, ce vreți, mai mult nu-mi venise în minte, în clipele acelea.

Am găsit apoi banca și am cerut niște bani, însă lăsasem pe undeva scrisoarea de credit și nu am fost în stare să scot nici un gologan. Mi-am adus aminte îndată că trebuie să o fi lăsat pe masa unde scrisesem telegrama, așa că am luat o trăsură, am zburat la Oficiul Poștal și am urcat scările într-un suflet. Funcționarii mi-au spus că, într-adevăr, se găsise pe masă o scrisoare de credit, care acum însă se afla depusă la poliție, unde este necesar să mă duc și să adeveresc că scrisoarea îmi aparține. Mi-au dat un băiat să mă conducă și am ieșit pe din dos. După ce-am bătut cîteva mile, am găsit sediul poliției, dar imediat mi-am amintit de trăsuri și l-am rugat pe băiat să le trimită la mine, cînd mă întorc la Poștă.

Între timp, se lăsase noaptea și comisarul se dusese la cină. M-am gîndit să mă duc și eu să cinez, dar agentul de serviciu a fost de altă părere, astfel că am rămas acolo. Comisarul a dat pe-acolo pe la zece și jumătate, însă s-a scuzat că fiind prea tîrziu nu mai poate face nimic în seara aceea, sfătuindu-mă să vin la 9,30 dimineața. Agentul ar fi vrut să mă țină acolo toată noaptea, spunînd că eram un individ suspect și probabil nici nu știam ce-i o scrisoare de credit, ci pur și simplu îl văzusem pe adevăratul deținător al scrisorii lăsînd-o pe masă și voisem s-o iau eu. Pesemne că îi păream un individ care punea mîna pe orice nimerea, fie că era de preț sau nu. Comisarul însă a zis că nu găsește nimic suspect la mine, că par o ființă neprimejdioasă și nu am nici un cusur în afară de o minte cam aiurită, dar nici aceasta într-o măsură prea îngrijorătoare. I-am mulțumit pentru compliment și, după

ce am scăpat de acolo, m-am dus acasă cu cele trei trăsuri angajate în cursul zilei.

Cum eram trudit ca un cîine și într-un hal fără de hal, ceea ce nu mi-ar fi îngăduit să răspund cumpătat la întrebări, m-am gîndit să nu tulbur „expediția“ la ceasul acela de noapte. Știam că la celălalt capăt al holului se afla o odaie goală. Nu am izbutit să ajung chiar pînă acolo, fiindcă se pusese o gardă, „expediția“ fiind îngrijorată de soarta mea. Mă aflam într-o situație foarte supărătoare. Membrii „expediției“ ședeau țepeni și necruțători în patru fotolii, orînduite la șir. Erau cu șalurile la gît, cu toate catrafusele în preajmă, cu valize și ghiduri în poală. Așa stăteau de patru ceasuri și termometrul coborîse într-una. Da, și așteptau așa, adică mă așteptau pe mine. Simțeam că doar un neașteptat și strălucit „*tour de force*“, fericit plănuit, ar putea sparge acest front de fier, schimbînd lucrurile în favoarea mea; așa că mi-am azvîrlit pălăria în arenă, și am urmat-o cu un salt și o tumbă, țipînd, plin de voioșie:

— Ha, ha! Iată-ne cu toții laolaltă, domnule Ghidușu!

Nimic nu putea fi mai adînc și mai mort decît lipsa aplauzelor după această introducere. Totuși am ținut-o așa. Mi se părea că nu există altă cale de scăpare, deși încrederea ce-o avusesem în succesul meu — slabă pînă atunci — primise o lovitură mortală și se dusese de rîpă.

Cu inimă grea, am încercat să fiu glumeț. M-am căznit să înmoi inimile celorlalți și să îmblînzesc furia amară care se citea pe chipurile lor, luîndu-i cu tot soiul de spirite deștepte și sprințare și transformînd toată povestea aceea înfiorătoare într-un incident umoristic, foarte amuzant. Planul însă nu fusese bine conceput. Recunosc că nu era atmosfera cea mai prielnică pentru așa ceva. N-am fost răsplătit nici măcar cu un singur zîmbet; nici o trăsătură de pe chipurile acelea jignite nu s-a destins; n-am domolit cu nimic gerul din privirile acelea glaciale. Am mai făcut un efort desperat de a îmbuna lumea, însă șeful „expediției“ mi-a retezat-o drept la mijloc, zicîndu-mi:

— Unde-ai fost?

Din tonul său, am priceput că avea de gînd să treacă la chestiuni mai precise, așa că am început să povestesc din călătoriile anterioare, dar dumnealui mi-a retezat-o din nou.

— Unde sînt celelalte două persoane? Am fost grozav de îngrijorat, neștiind ce li s-a întîmplat.

— A, cei doi sînt sănătoși și teferi. M-am dus să iau o trăsură. Uite, chiar acum mă duc și...

— Stai jos! Nu știi că e ora unsprezece? Unde i-ai lăsat?

— La pensiune.

— De ce nu i-ai adus aici?

— Fiindcă nu le-am putut căra valizele. Așa că m-am gîndit...

— Te-ai gîndit! Să nu mai încerci așa ceva. Omul nu poate gîndi, dacă nu are mașinăria cuvenită. Pînă la pensiunea ălora sînt două mile. Cum te-ai dus la ei fără trăsură?

— Eu, să vedeți, n-am avut de gînd să mă duc așa; numai că s-a întîmplat de-au ieșit lucrurile așa.

— Cum de s-au întîmplat așa?

— Eram la Oficiul Poștal, cînd mi-am amintit că lăsasem o trăsură să mă aștepte aici, așa că, pentru a cruța cheltuielile, am trimis o altă trăsură ca să — ca să...

— Ca să, ce?

— Ei, nu-mi mai amintesc acum de ce, dar cred că cel de-al doilea birjar urma să le spună celor de la hotel să plătească pe primul birjar și să-l expedieze.

— Ce folos ai fi avut din asta?

— Ce folos aș fi avut? Ar fi scutit o cheltuială inutilă, nu-i așa?

— Punînd altă trăsură în locul primei, ca să continue cheltuielile?

N-am mai zis nici pîs.

— De ce nu i-ai spus celui de-al doilea birjar să vină să te ia cu o trăsură?

— Aa, ba chiar asta am și făcut! Acum îmi aduc aminte. Da, da, așa am făcut. Fiindcă îmi amintesc că atunci cînd...

— Bine, atunci de ce nu s-a mai întors trăsura să te ia ?

— La Oficiul Poștal? Cum? Dar s-a întors.

— Foarte bine, atunci cum de s-a făcut că te-ai dus pe jos la pensiune?

— Nu, nu-mi amintesc prea bine cum s-a întîmplat. A, ba da, mi-am adus aminte. Am scris depeșa, care trebuia trimisă în Olanda, și...

— Of, slavă Domnului, bine că ai făcut ceva! Pentru nimic în lume nu te-aș fi iertat dacă uitai... De ce arăți așa de schimbat? De ce te ferești de privirea mea? Depeșa aceea e lucrul cel mai important, care... Cum, n-ai expediat-o?

— Nu v-am spus că n-am expediat-o.

— Nici nu mai e nevoie să ne spui. Of, Doamne, pentru nimic în lume n-aș fi dorit să întîrzie depeșa. De ce n-ai trimis-o?

— Păi, să vedeți, după ce aveam atîtea lucruri pe cap, atîtea pe care trebuia să le fac și la care trebuia să mă gîndesc — cei de la poștă s-au găsit să fie din cale-afară de pretențioși. După ce-am scris telegrama...

— Ah, nu face nimic. Las-o încolo de treabă! Justificările astea nu mai pot îndrepta nimic. Ce părere are să-și facă omul despre noi?

— A, în privința asta totu-i în regulă! Are să-și închipuie că am dat telegrama funcționarilor de la hotel și că ei...

— Sigur, chiar așa! De ce n-ai procedat așa. Nici că se putea ceva mai rezonabil!

— Da, știu și eu, dar pe urmă m-a bătut gîndul că trebuie să fiu sigur, să mă duc la bancă și să scot niște bani...

— Ei, tot meriți oarecare laudă pînă la urmă, fiindcă te-ai gîndit la asta. Nu vreau să fiu prea aspru cu dumneata, dar trebuie să recunoști că ne-ai prilejuit la toți o mare bătaie de cap — și în bună parte, pe degeaba. Cît ai scos de la bancă?

— Hm, de, eu — mi-am zis că...

— Că anume ce?

— Că — ei bine, mi se pare că în împrejurările — atîția dintre noi, știți, și — și...

— Ce tot îndrugi acolo? Întoarce-ți fața la mine și lasă-mă să... Cum, n-ai încasat nici un ban?

— Să vedeți, bancherul mi-a zis...

— Las-o-ncolo! Treaba lui ce-a zis bancherul! Trebuie să fie vreun motiv personal că n-ai încasat nimic. Nu un motiv, propriu-zis, dar ceva care...

— Ei bine, adevărul este că pur și simplu n-am avut la mine scrisoarea de credit.

— N-ai avut scrisoarea de credit?

— N-am avut scrisoarea de credit la mine.

— Da nu mai repeta asta la nesfîrșit! Unde era scrisoarea de credit?

— La oficiul poștal.

— De ce?

— Păi, am uitat de ea și am lăsat-o acolo.

— Pe cuvîntul meu, am văzut în viața mea nenumărați însoțitori, dar nici unul din cei pe care i-am cunoscut vreodată...

— Am făcut tot ce mi-a stat în puteri.

— Ai dreptate, nefericitul meu domn, și într-adevăr sînt nedrept, făcîndu-ți atîtea imputări, cînd dumneata te-ai prăpădit alergînd, iar noi am stat aici, gîndindu-ne doar la necazurile noastre, în loc să-ți purtăm recunoștință pentru ceea ce încercai să faci pentru noi. Toate se vor aranja. Nu-i nimic, vom lua trenul de mîine dimineață, la 7,30. Ai cumpărat biletele?

— Le-am luat, ba încă am dat de un chilipir. Clasa a doua.

— Mă bucur. Sînt o mulțime care călătoresc în clasa a doua, așa că și noi putem face la fel, și mai economisim diferența aceea destul de costisitoare. Cît ai dat pe bilete?

— Douăzeci și doi de dolari biletul — via Bayreuth.

— Nu știam că poți cumpăra de oriunde bilete directe. Știam că numai la Londra și la Paris găsești asemenea bilete.

— Cine caută și se pricepe — găsește. Sigur, nu toți sînt în stare de așa ceva.

— Prețul pare cam pipărat.

— Dimpotrivă. Intermediarul a renunțat la orice comision.

— Intermediarul?

— Da, am cumpărat biletele de la o tutungerie.

— Bine că-mi dădu prin cap. Cum ne sculăm cu noaptea-n cap, va trebui să avem totul gata împachetat. Nu uita umbrela, galoșii și țigările... Ce, iar ți s-a întîmplat ceva?

— Lua-le-ar naiba! Am uitat țigările la bancă.

— Ian te uită! Și umbrela?

— Umbrela o am. Nici o grijă în privința asta. Am tot timpul.

— Ce vrei să zici?

— E-n regulă cu umbrela, nu uit de ea...

— Dar unde mai e și umbrela?

— La doi pași... N-are să-mi ia multă vreme...

— Unde-i?

— Păi, cred că am lăsat-o la tutungerie; în orice caz...

— Scoate-ți picioarele de sub scaunul acela. Ei, vezi, mi-am închipuit eu! Unde-ți sînt galoșii?

— Galoșii — păi, să...

— Unde-ți sînt galoșii?

— E așa de uscat afară — știi, toată lumea zice că n-are să mai cadă nici măcar un strop de...

— Unde ți-ai lăsat galoșii?

— Păi, să vezi — ei bine, uite cum a fost. Mai întîi, agentul a zis...

— Care agent?

— Agentul de poliție: Comisarul în schimb...

— Care comisar?

— Comisarul Genevei; numai că eu am zis...

— Stai o clipă. Ce s-a întîmplat cu dumneata?

— Cu mine? Nimic. Amîndoi au căutat să mă convingă să rămîn acolo, și eu...

— Unde să rămîi?

— Hm, păi, adevărul e...

— Unde-ai fost? Ce te-a reținut în oraș pînă la zece jumătate noaptea? Ba și mai mult.

— A, nu pricepeți? După ce mi-am pierdut scrisoarea de credit, am...

— Nu ocoli răspunsul. Răspunde-mi precis la întrebare, fără ocoluri. Unde sînt galoșii?

— Sînt — ei bine, se află în închisoarea comisariatului de poliție.

Am schițat un zîmbet, menit să înduplece adunarea, dar zîmbetul mi-a încremenit pe buze. Climatul era totuși prielnic. Faptul că petrecusem trei-patru ceasuri la închisoare, nu i se părea de loc hazliu șefului expediției. În fundul inimii, nici eu nu găseam lucrul prea comic.

Astfel, m-am văzut silit să le înșir toată povestea și cu acest prilej a ieșit la iveală că nu puteam lua trenul de dimineață, deoarece ar fi însemnat să lăsăm scrisoarea de credit în mîinile autorităților. Se părea că eram nevoiți să ne ducem la culcare supărați unii pe alții și tare nefericiți, dar norocul făcu să vină verba de cufere. Așa am fost în măsură să declar că am avut grijă să îndeplinesc această misiune.

— Ei, bravo! Ai dovedit că ești într-adevăr pricepuit, vrednic, inteligent, plin de chibzuință. Păcat că ți-am găsit atîtea cusururi. Scuză-ne, retragem tot ce-am zis! Te-ai purtat admirabil! Îmi pare rău de toate cuvintele aspre pe care ți le-am spus!

Cuvintele acestea m-au atins mai adînc decît cele dinainte și m-au făcut să mă simt prost, fiindcă, în fond, nu mă simțeam atît de tare nici în chestiunea comisionului cu cuferele. Nu așa, cum aș fi dorit. Mi se părea că într-un fel sau altul, rămăsese vreun clenci pe undeva. Nu puteam însă pune degetul pe rană și nu-mi plăcea să stîrnesc din nou o tevatură tocmai acum, cînd se făcuse așa de tîrziu. Socoteam mult mai cuminte să las totul în plata Domnului.

Dimineața, cînd și-au amintit că nu putem porni cu primul tren, a ieșit iarăși cu muzică. Eu însă nu aveam vreme de așteptat; de aceea, m-am mulțumit să ascult numai primele măsuri ale Uverturii și am pornit să scot scrisoarea de credit.

Mi se părea că era tocmai timpul potrivit să mai cercetez afacerea cu cuferele și s-o dreg, dacă era nevoie — și, după cîte bănuiam, era mare nevoie. Prea tîrziu, însă. Portarul mă încunoștință că expediase cu-

ferele la Zürich, încă de cu seară. L-am întrebat cum de a făcut isprava, fără să arate biletele de călătorie.

— În Elveția nu-i nevoie să arăți biletele. Plătești pentru cufere și le trimiți unde-ți place. Nimic nu merge gratis, doar bagajele de mînă.

— Cît ai plătit pentru bagaje?

— O sută patruzeci de franci.

— Douăzeci și opt de dolari. Cu siguranță că-i ceva necurat în povestea aceasta cu cuferele.

Ceva mai tîrziu, l-am revăzut pe portar, care mi-a spus:

— N-ați dormit bine, nu-i așa? Păreți cam tras la față. Dacă aveți nevoie de un însoțitor, a sosit tocmai aseară unul tare priceput. E liber pentru următoarele cinci zile — îl cheamă Ludi. Vi-l recomandăm cu toată încrederea: *das heisst* Grand Hotel Beau Rivage vi-l recomandă.

Am refuzat glacial propunerea. Nu-mi pierdusem încă tot curajul. Și apoi nu țin de loc să mi se spună cum arăt și încă în felul acesta. La ora nouă, m-am înființat la închisoarea comisariatului, sperînd că din întîmplare comisarul s-ar putea să pice mai înainte de ora lui obișnuită. M-am înșelat, însă. Era cam plicticos pe-acolo. De cîte ori încercam să ating vreun obiect, să mă uit la ceva, sau să fac ceva, sau să mă stăpînesc de a face ceva, agentul spunea: „*défendu*"[1]. M-am gîndit că nu mi-ar strica dacă aș face exerciții de franceză cu dînsul, însă nu a catadicsit să-mi îngăduie nici măcar plăcerea aceasta. Se părea că faptul de a-și auzi propria lui limbă îl făcea deosebit de acru.

În cele din urmă sosi și comisarul și astfel se puse capăt tuturor încurcăturilor. Asta din clipa în care adunînd Curtea Supremă — ceea ce se face ori de cîte ori este în litigiu vreun bun de preț — și orînduind toate cele cuvenite, postînd santinele la uși și ascultînd rugăciunea de rigoare, rostită de duhovnic — s-a adus scrisoarea mea nesigilată și s-a procedat la deschiderea ei. În ea, însă, nu s-au găsit decît cîteva fotografii, fiindcă, după cum mi-am amintit pe loc, scosesem din

[1] „Interzis" (în original în limba franceză).

plic scrisoarea de credit ca să pun fotografiile şi băgasem scrisoarea în celălalt buzunar. Ceea ce am şi dovedit, spre mulţumirea tuturor, scoţînd-o din buzunar şi arătînd-o, cu un aer mai curînd voios. În clipa aceea, judecătorii s-au privit cam aiuriţi, pe urmă s-au uitat la mine, pe urmă iarăşi unul la altul, şi, în cele din urmă, mi-au dat drumul, neuitînd să-mi spună, însă, că săvîrşeau o imprudenţă, lăsîndu-mă în libertate. De altfel, m-au şi întrebat ce profesie am. Le-am spus că sînt însoţitor. La care, ei şi-au înălţat privirile spre cer, cu evlavie, şi au exclamat „*Du lieber Gott!*", iar eu le-am rostit cîteva cuvinte de mulţumire, într-adevăr curtenitoare şi simţite, spre marea lor admiraţie şi m-am zorit spre bancă.

Totuşi, faptul că eram însoţitor mă şi transformase într-un mare adept al ordinii şi sistematizării, al metodei de a nu face lucrurile decît pe rînd, adică fiecare la vremea lui; aşa că am trecut pe lîngă bancă şi m-am abătut din drum, pornind-o după cei doi membri ai expediţiei, care rămăseseră stingheri. Am luat o trăsură, care tocmai rătăcea prin locurile acelea. Nu am cîştigat în viteză, calul acela fiind un animal odihnitor, iar eu preţuind niţeluş tihna. Ne aflam de altfel în toiul sărbătorilor, prilejuite de împlinirea a şase sute de ani de la declararea independenţei elveţiene şi a semnării convenţiei celor Trei Cantoane. Serbările ţineau o săptămînă şi toate străzile erau împodobite cu drapelele ce fluturau mîndre în văzduh.

Calul şi birjarul o ţineau aşa, în continuă zdupăială de trei zile şi trei nopţi, şi în tot răstimpul acesta nu ştiuseră ce înseamnă grajdul sau patul. Arătau tărbăciţi şi jalnici şi mutrele lor se potriveau cu starea-mi sufletească. A dat Dumnezeu şi am ajuns la capătul călătoriei. Am sunat la uşa casei, şi am rugat-o pe jupînească să-i zorească pe membrii absenţi ai expediţiei să coboare. Mi-a îndrugat ceva cam fără şir, iar eu m-am întors înapoi la trăsură. Pesemne că fata îmi spusese că oamenii aceia nu locuiau la etajul ei şi că ar fi fost mai cuminte din parte-mi dacă urcam mai sus şi sunam din etaj în etaj, pînă ce-i găseam. Se pare că în pensiunile acestea elveţiene nu există alt

chip de a găsi familia pe care-o cauți, decît înarmîndu-te cu multă răbdare și ghicindu-ți singur drumul.

După calculele mele, trebuia să aștept cincisprezece minute, într-o asemenea împrejurare existînd trei operațiuni inevitabile: 1. pusul pălăriei, coborîtul în stradă și suitul în trăsură. 2. reîntoarcerea primei persoane în casă, spre a se căuta „cealaltă mănușă"; 3. reîntoarcerea celei de a doua persoane, ca să-și ia *Breviarul de verbe franțuzești*. Aveam prin urmare răgazul de a medita timp de cincisprezece minute, ca să nu-mi fac sînge rău.

Urmă un interval de timp foarte liniștit și anodin, după care am simțit o mînă pe umăr, ceea ce m-a făcut să tresar. Nepoftitul era un polițist. Dintr-o ochire, mi-am dat seama că mă aflam într-un nou decor. În jurul nostru, se strînseseră o droaie de oameni, care se uitau la noi cu mutra interesată și amuzată pe care o au asemenea gură-cască la văzul unui ghinionist. Calul adormise și birjarul de asemeni, iar cîțiva ștrengari ne dichisiseră cu fel de fel de ghirlande și podoabe, care mai de care mai arătoase, furate de pe nenumărații stîlpi ai flamurilor sărbătorești. Era un spectacol scandalos. Agentul îmi zise:

— Îmi pare rău, dar nu vă pot lăsa să dormiți aici toată ziua.

M-am simțit jignit și i-am răspuns cu un aer înțepat:

— Vă rog să mă iertați, nu dormeam, cugetam.

— Bine, puteți cugeta, dacă poftiți, însă la dumneavoastră acasă. Nu vedeți că ați strîns lumea ciotcă aici?

Era o glumă proastă, dar care a stîrnit rîsul mulțimii. E drept că uneori, în timpul nopții, mai sforăi și eu, dar nimic nu mă îndreptățește să cred că aș face așa ceva ziua-n amiaza mare și încă într-un asemenea loc. Agentul ne-a scos ghirlandele, avînd aerul că ne compătimește și străduindu-se să se poarte amabil. Ne-a atras însă din nou atenția că nu trebuie să mai staționăm acolo, fiindcă altfel va fi nevoit să ne ia chirie — așa era legea, zicea el. Apoi adăugă, nu fără oarecare ironie, că arătam foarte dărîmat și că tare ar fi dorit să știe din ce pricină...

I-am tăiat-o scurt, exprimîndu-mi nădejdea că am şi eu dreptul să sărbătoresc puţintel aniversarea aceea, mai ales că mă priveşte şi personal.

— Personal? întrebă el. Cum adică personal?

— Fiindcă acum şase sute de ani un strămoş de-al meu a semnat Convenţia.

Cugetă o clipă, în timp ce mă măsură din creştet pînă-n tălpi şi exclamă:

— Ce strămoş! Mi se pare că l-ai semnat chiar dumneata, în persoană. Mai relicvă ca dumneata... dar hai să trecem peste asta. De ce aştepţi aici de atîta vreme?

— Nu aştept de atîta vreme — i-am răspuns — aştept doar de cincisprezece minute, pînă găsesc cartea şi mănuşa pe care le-au uitat şi după care s-au dus.

Pe urmă, i-am spus pe cine venisem să iau de la pensiune.

A fost foarte îndatoritor şi a început să facă tot soiul de cercetări, strigînd către şirurile de capete şi de umeri, care se arătau la ferestrele de deasupra noastră. După care o femeie de-acolo, de sus, ne-a cîntat următoarele:

— A, de dînşii e vorba? Păi bine, le-am adus o trăsură şi au plecat de mult — să fi fost pe la vreo opt şi jumătate.

Era sîcîitor, nu alta. M-am uitat la ceas, dar n-am mai spus nimic. Agentul mi-a zis:

— Vedeţi, e douăsprezece fără un sfert. Ar fi trebuit să faceţi mai serios investigaţiile. Aţi dormit trei sferturi de oră, şi încă pe soarele ăsta. V-aţi prăjit de sus pînă jos. Halal, n-am ce zice. Poate că veţi pierde şi trenul. Mă interesaţi grozav. Ce ocupaţie aveţi?

I-am zis că sînt însoţitor. Afirmaţia îl năuci, de parcă l-ar fi lovit cineva cu leuca în cap, şi, înainte de a-şi fi venit în fire, eu şi plecasem.

Ajuns la hotel şi urcîndu-mă la etajul al treilea, am găsit apartamentul nostru gol. Nu m-am mirat de loc. Cum îşi scapă un însoţitor tribul din ochi, gata se şi duc după cumpărături. Cu cît se apropie ora plecării, cu atît mai abitir o tulesc. M-am aşezat să chibzuiesc, întrebîndu-mă ce am de făcut, însă, în clipa următoare,

băiatul de serviciu m-a găsit acolo și m-a înștiințat că expediția plecase la gară de o jumătate de ceas. Era prima dată, de cînd îi cunoșteam, că li se întîmpla și lor să facă un lucru cu cap, dar faptul m-a încurcat al dracului, tocmai din această pricină. Iată unul din lucrurile care fac ca viața însoțitorului să fie atît de amară și de nesigură. Tocmai cînd lucrurile merg strună, oamenii de care se ocupă au o criză de luciditate și toate planurile lui se duc pe copcă.

Trenul pleca la douăsprezece punct. Acum era douăsprezece fără zece. Puteam ajunge la gară în zece minute. Mi-am dat seama că nu aveam timp de huzurit, fiind vorba de un tren fulger, iar în Europa trenurile fulger țin grozav să plece cînd le vine sorocul. Mușteriii mei erau singurii care rămăseseră în sala de așteptare; toți ceilalți trecuseră pe-acolo și „urcaseră în tren", cum se spune prin ținuturile acestea. Erau în culmea enervării și a zăpăcelii, eu însă i-am îmbărbătat și cu toții ne-am năpustit spre vagon.

Acolo, altă pățanie. N-am avut noroc nici de astă dată. Controlorul nu s-a declarat satisfăcut cu biletele noastre. Le-a cercetat cu băgare de seamă, încet, bănuitor, pe urmă s-a zgîit o leacă la mine și a chemat încă un funcționar. Au examinat amîndoi biletele și au chemat pe un al treilea. Aceștia au mai chemat pe alții și comisiunea a discutat și a paradiscutat, a gesticulat și a ținut-o tot așa pînă cînd i-am rugat să nu uite că timpul zboară și prin urmare să voteze doar cîteva rezoluții și să ne dea o dată drumul în tren. Ne-au spus, foarte curtenitori, că era un bucluc cu biletele acelea, întrebîndu-mă de unde le-am luat.

Aha! Știam eu de unde vine încurcătura. Vedeți, cumpărasem biletele dintr-o tutungerie și pesemne că miroseau a tutun — fără îndoială că în clipele acelea aveau de gînd să treacă biletele pe la vamă și să încaseze o taxă pe miros. Așa că m-am hotărît să fiu de o cinste desăvîrșită — uneori e cea mai bună metodă — și le-am zis:

— Domnilor, n-am să vă înșel. Aceste bilete de tren...

— Ah! Pardon, monsieur! Nu sînt bilete de tren.

— O! am exclamat eu. Ăsta-i singurul lor cusur?

— Ah, cu adevărat da, monsieur. Sînt bilete de loterie, da; și anume o loterie care s-a tras acum doi ani.

M-am prefăcut că sînt grozav de amuzat; e tot ce poți face în asemenea împrejurări; tot ce poți face, și totuși fără folos; nu amăgești pe nimeni și poți vedea cum toată lumea din jur te compătimește și se rușinează pentru tine. Cred că una din situațiile cele mai grele de îndurat în viață e să te simți plin de căință, cu simțămîntul înfrîngerii și al nimicniciei — cam așa cum mă simțeam eu atunci — și totuși să fii nevoit să-ți pui o mască de nepăsare și veselie. Și asta cînd știi prea bine tot timpul că propriii tăi tovarăși, acești amici atît de dragi inimii tale — și la al căror respect și stimă ții atît de mult — roșesc de rușine în fața unor străini, văzîndu-te cum ajungi obiectul rîsului și al compătimirii... Așa e! Purtam un adevărat stigmat, eram înfierat și era groaznic pentru mine să pierd dreptul la considerația semenilor mei!

Cu voioșie i-am asigurat că totul e în ordine, fiind doar o simplă încurcătură la mijloc, dintr-acelea care se pot întîmpla oricui și că în două minute am să scot biletele cuvenite și tot vom prinde trenul. Pe deasupra, vom avea și subiect de rîs, în tot cursul călătoriei. Am căpătat într-adevăr biletele în timp util, ștampilate și completate după toate regulile, dar imediat mi-am dat seama că nu aveam cu ce le plăti, deoarece — dîndu-mi atîta osteneală ca să-i aduc pe cei doi membri lipsă — uitasem cu totul de bancă și nu mai aveam bani la mine. Așa că trenul a plecat fără noi. Părea că nu ne mai rămîne altceva decît să ne întoarcem la hotel; ceea ce am și făcut; dar a fost o întoarcere cam tristă și nu s-au rostit prea multe vorbe. Am încercat să deschid discuția asupra cîtorva teme, cum ar fi frumusețea privelиștilor și transubstanțialitatea sau alte lucruri de soiul acesta, însă se părea că nu erau de loc oportune.

Ne pierdusem camerele bune ce le avusesem înainte și în schimb am căpătat altele, risipite prin tot hotelul, dar prea convenabile pentru o noapte. Socoteam că lucrurile se vor limpezi, dar șeful expediției

a avut ideea să-mi spună: „Trimite sus cuferele". Cuvintele acestea m-au înghețat. Era ceva dubios în afacerea asta cu cuferele. Eram aproape sigur. Chiar mă pregăteam să le sugerez că...

Un scurt gest cu mîna mi-a fost însă de ajuns ca să-mi înfrînez sugestiile și am fost informat că deocamdată vom rămîne pe loc timp de trei zile, rămînînd de văzut dacă ne vom putea odihni pentru cîte pățisem.

Am spus că totul va fi bine și i-am rugat să nu se mai deranjeze să sune.

— Mă duc jos să văd chiar eu de cufere.

Am luat o trăsură și m-am dus glonț la birourile domnului Charles Natural și am întrebat ce ordine lăsasem acolo.

— Mi-ați cerut să trimitem șapte cufere la hotel.

— Și nu v-am spus să luați altele de acolo?

— Nu.

— Sînteți sigur că nu v-am spus să le aduceți îndărăt pe cele șapte, care vor fi găsite îngrămădite pe culoarul hotelului?

— Absolut sigur că nu ne-ați spus.

— Atunci toate patrusprezece au plecat la Zürich sau dracu știe unde... și asta-i foarte promițător pentru mine, îndată ce voi ajunge la hotel. Toate au să se spargă în capul meu...

Nici n-am mai isprăvit fraza, că mintea mi se învîrtejea de-a binelea. De obicei, cînd ești în halul acesta crezi că ai isprăvit o frază cînd nici n-ai început-o; ești cu capul în lună — viscezi aiurea și pînă să te desmeticești dă peste tine o căruță sau o vacă, sau altceva.

Am lăsat trăsura la sediul societății — mai precis am uitat de ea — și, pe cînd mă întorceam pe jos, îmi căinam soarta, ajungînd la concluzia că-i mai bine să-mi dau demisia, fiindcă altfel aproape sigur că voi fi concediat. Am socotit totuși că n-ar fi o idee bună să-mi dau demisia personal; puteam face același lucru și printr-un mesaj. Așa că am trimis după domnul Ludi și i-am explicat că există un însoțitor, care are de gînd să-și dea demisia din pricina incompatibilității sau a oboselii sau nu mai știu ce, și cum el avea patru

sau cinci zile libere, mi-ar face plăcere să-l plasez în locul acela vacant, dacă se socoteşte în stare să-l ocupe. Cînd totul a fost aranjat, l-am pus să se ducă şi să le spună membrilor expediţiei că — datorită unei erori săvîrşite de amploaiaţii domnului Natural — eram lipsiţi de cufere aici în Geneva, dar aveam să găsim cufere berechet la Zürich şi că era mai bine să ne suim în primul tren, fie şi de marfă, cu pietriş sau cu cherestea pentru vreun şantier şi s-o luăm din loc.

A îndeplinit această misiune şi a coborît cu o invitaţie pentru mine să poftesc sus. Cum să nu? Cu cea mai mare plăcere! În timp ce am mers la bancă să scoatem banii şi să-mi iau ţigări şi tutun profitînd de această ocazie ca să negociem la tutungerie restituirea biletelor de loterie şi să-mi recapăt umbrela, apoi la sediul domnului Natural, ca să plătesc trăsura aceea afurisită şi să-i dau drumul pe loc, apoi să trec pe la închisoarea comisariatului ca să-mi iau galoşii şi să las cărţi de vizită cu bun rămas pentru comisar şi pentru Curtea Supremă — înlocuitorul meu, domnul Ludi, îmi descrise atmosfera de mînie şi indignare din camerele hotelului, unde membrii expediţiei spumegau— de unde am tras concluzia că era mult mai sănătos să rămîn locului.

Am rămas ascuns prin codri pînă la ora patru d.a., aşteptînd să se mai domolească furtuna, şi pe urmă m-am înfăţişat la gară tocmai la timp ca să prind expresul de ora trei pentru Zürich împreună cu expediţia, aflată acum în mîinile lui Ludi, care s-a descurcat din toate acestea cu puţine eforturi aparente sau complicaţii.

Ce să vă mai spun, trudisem ca un sclav cît timp fusesem de serviciu şi mă străduisem din răsputeri; totuşi, oamenii aceia păreau că nu-şi amintesc sau nu le pasă decît de cusururile administraţiei mele, nu şi de laturile ei vrednice de laudă. Treceau peste o mie de amănunte demne de apreciat, ca să sublinieze şi să repete şi să facă tărăboi asupra nefericitei boroboaţe pe care o făcusem. Nu ţineau minte decît faptul că deşi mă alesesem singur însoţitor în Geneva şi cheltuisem o energie suficientă ca să car un circ pînă la

Ierusalim, nu fusesem totuşi în stare nici măcar să-mi urnesc banda din oraş. În cele din urmă, le-am declarat că nu mai vreau să aud nimic de subiectul acesta, fiind sătul pînă peste cap. Şi le-am spus-o pe şleau că în viaţa mea n-am să mai fac pe însoţitorul, chiar de-ar fi vorba să salvez pe cineva de la moarte. Şi dacă am să trăiesc destul, am să le-o dovedesc. Cred că este o slujbă grea, care-ţi sleieşte creierul, te istoveşte şi nu-ţi aduce nici o mulţumire, iar suprema răsplată, pe care-o obţii, este o inimă zdrobită şi un suflet îndurerat.

FURTUL ELEFANTULUI ALB*

I

Următoarea curioasă poveste mi-a fost relatată de către o cunoştinţă întîmplătoare din tren. Era un domn de peste şaptezeci de ani, iar chipul său, plin de bunătate şi blîndeţe, şi purtările sale deschise şi sincere imprimau pecetea neîndoielnică a adevărului pe fiecare frază ce o rostea. Iată ce mi-a povestit:

— Ştiţi cît respect poartă regescului elefant alb din Siam poporul acestei ţări. Ştiţi că elefantul alb este sfînt pentru regi — numai regii pot să-l aibă — şi-i într-adevăr mai presus chiar decît regii, deoarece nu numai că se bucură de cinstire, ci şi de adoraţie. Ei bine, acum cinci ani, cînd s-au iscat neînţelegerile dintre Marea Britanie şi Siam, privitoare la chestiunea frontierei, numaidecît s-a dovedit că vina era a Siamului. De aceea s-au acordat curînd toate reparaţiile cuvenite şi reprezentantul britanic a declarat că este satisfăcut şi trecutul va fi uitat. Această declaraţie a uşurat nespus sufletul regelui din Siam. În parte, ca o mărturie de recunoştinţă, dar totodată poate şi pentru a şterge cea mai neînsemnată urmă de

* Omisă din volumul *Un vagabond în străinătate*, de teamă că unele amănunte au fost exagerate şi altele nu erau adevărate. Înainte ca aceste bănuieli să se fi dovedit neîntemeiate, cartea a intrat sub tipar. *(Mark Twain.)*

supărare pe care ar putea-o păstra Anglia față de el, monarhul și-a exprimat dorința de a trimite reginei un dar — singura cale sigură, după ideile orientale, de a-ți îndupleca un dușman. Acest dar trebuia să fie nu numai regesc, ci copleșitor de regesc. Și oare, ce ofrandă putea fi mai nimerită decît aceea a unui elefant alb! Poziția mea în administrația civilă indiană era de așa natură, încît am fost învrednicit cu cinstea de a prezenta maiestății sale darul. În acest scop, s-a prevăzut un vas special, pentru mine și servitorii mei, plus slujbașii și suita elefantului, iar la timpul sorocit am sosit cu sacrul animal în portul New York. Mi-am plasat regeasca încărcătură într-o reședință admirabilă din Jersey City, unde trebuia să rămînem o bucată de vreme, ca să restabilim sănătatea animalului, înainte de a ne relua călătoria.

Timp de două săptămîni totul a mers bine — dar deodată nenorocirile începură să se țină lanț de mine. Elefantul alb a fost furat! Am fost chemat în miez de noapte și informat de această cumplită pacoste. Cîteva clipe, am rămas ca scos din minți, din pricina groazei și neliniștei; eram într-adevăr deznădăjduit. Pe urmă m-am potolit și mi-am venit în fire. Am văzut îndată ce cale se cădea să urmez — dacă pentru un om inteligent nu există într-adevăr decît o singură cale. Cu toate că era așa de tîrziu, am zburat la New York și am luat cu mine un polițist, ca să mă ducă la cartierul general al detectivilor. Din fericire am sosit la vreme, deși șeful corpului, vestitul inspector Blunt, tocmai se pregătea să plece acasă. Era un bărbat potrivit de statură și bine legat, iar cînd se cufunda în gînduri, avea un fel al lui de a-și îmbina sprîncenele și a-și ciocăni meditativ fruntea cu degetul încît îți insufla pe dată convingerea că te afli în fața unui om ieșit din comun. La vederea lui, mi-am recîștigat încrederea și speranțele. I-am arătat ce mă aducea la el. Nu s-a tulburat cîtuși de puțin; după cîte am putut vedea, faptul nu a avut mai multă înrîurire asupra stăpînirii sale de fier, decît dacă i-aș fi spus că mi s-a furat cățelul. Îmi făcu semn să mă așez și zise calm:

— Dați-mi voie să mă gîndesc o clipă, vă rog.

Zicînd astfel, se așeză la biroul său și își rezemă capul în palmă. Cîțiva funcționari lucrau la celălalt capăt al încăperii și în următoarele șase-șapte minute n-am mai auzit alt sunet decît scîrțîitul peniițelor pe hîrtie. În timpul acesta, inspectorul sta acolo, cufundat în gînduri. În cele din urmă, ridică iar capul și în trăsăturile hotărîte ale chipului său ceva îmi arătă că mintea lui își încheiase lucrul și își făcuse planul. Inspectorul reflectă cu glas șoptit și impresionant:

— Cazul iese din comun. Orice măsură trebuie luată cu multă chibzuință, fiecare pas trebuie să fie sigur, înainte de a ne aventura să-l facem pe următorul. Trebuie să păstrăm secretul operațiunilor — un secret adînc și deplin. Să nu vorbiți nimănui despre întîmplarea asta, nici măcar reporterilor. De ei, mă ocup eu, o să am grijă să capete numai informațiile care îmi convin mie să fie dezvăluite.

Sună un clopoțel și un tînăr se ivi.

— Alaric, spune-le reporterilor să mai rămînă.

Băiatul ieși.

— Acum să trecem la treabă — și sistematic. În profesia mea nu poți realiza nimic fără o metodă strictă și minuțioasă.

Luă un condei, cîteva foi de hîrtie și începu:

— Numele elefantului, vă rog.

— Hassan Ben Ali Ben Selim Abdallah Mohamed Moise Alhammal Jamsetjejeebhoi Dhuleep Sultan Ebu Bhudpoor.

— Foarte bine. Ceva porecle?

— Junbo.

— Foarte bine. Locul nașterii?

— Capitala Siamului.

— Părinții sînt în viață?

— Nu — sînt morți.

— Au mai avut alți urmași, în afară de acesta?

— Nici unul — era singur la părinți.

— Foarte bine. Datele sînt suficiente pentru acest capitol. Acum descrieți-mi, vă rog, elefantul și nu lăsați la o parte nici un amănunt, oricît de neînsemnat ar părea — firește, neînsemnat din punctul

dumneavoastră de vedere. Pentru oamenii din profesia mea, nu se găsesc amănunte fără însemnătate. Așa ceva nici nu există.

I-am descris cele ce știam și el și le-a notat pe hîrtie. După ce am sfîrșit, mi-a zis:

— Acum, ascultați. Dacă am făcut vreo greșeală, vă rog să mă corectați.

Citi cele ce urmează:

— Înălțimea, 19 picioare, lungimea, din vîrful frunții pînă la intersecția cozii, 26 picioare, lungimea trompei, 16 picioare; lungimea cozii, 6 picioare; lungimea totală, inclusiv trompa și coada, 48 picioare; lungimea colților, 9½ picioare; urechile — corespunzătoare acestor dimensini; amprenta piciorului seamănă cu urma lăsată de un butoi descărcat în zăpadă; culoarea elefantului, alb murdar; în amîndouă urechile are cîte o gaură de mărimea unei farfurii, pentru agățarea bijuteriilor, și posedă obiceiul foarte pronunțat de a-și împroșca spectatorii cu apă și a maltrata cu trompa nu numai persoanele cu care se află în relații, ci chiar și oamenii cu desăvîrșire străini; șchioapătă ușor de piciorul drept dinapoi și are o mică cicatrice la subsuoara stîngă, rămasă după un buboi; cînd a fost furat, purta în spinare un turn cu scaune pentru cincisprezece persoane și o șa de postav, bătută în aur, de mărimea unui covor obișnuit.

Nici un semnalment nu era greșit. Inspectorul sună clopoțelul, înmînă descrierea lui Alaric și zise:

— Ordonă să fie imediat tipărită în cincizeci de mii de exemplare și expediată prin poștă tuturor agenților de detectivi și prăvăliilor de amaneturi de pe continent.

Alaric ieși.

— Așa! Pînă acum, merge ca pe roate. Dar îmi trebuie și o fotografie a obiectului dispărut.

I-am dat o fotografie. O cercetă cu un ochi de critic și zise:

— Trebuie să ne mulțumim cu ea, de vreme ce nu avem alta mai bună! Ține însă trompa încolăcită și vîrîtă în gură. Fotografia nu-i reușită, e făcută parcă

anume pentru a ne induce în eroare. Desigur că elefantul nu stă în această poziție de obicei.

Sună din nou clopoțelul.

— Alaric, mîine dimineață, înainte de toate, tragi cincizeci de mii de copii după fotografia asta și le expediezi o dată cu circularele care conțin semnalmentele elefantului.

Alaric ieși ca să execute ordinele. Inspectorul urmă:

— Va fi necesar să se ofere o recompensă, firește. La ce sumă vă gîndiți?

— Ce sumă ați sugera dumneavoastră?

— Pentru început, aș zice — hai, să fie de douăzeci și cinci de mii de dolari. E o afacere complicată și dificilă; există mii de căi de scăpare și ocazii de tăinuire. Hoții ăștia au prieteni și tăinuitori pretutindeni.

— Doamne sfinte! Îi știți?

Fața aceea călită în încercări, învățată să ascundă gîndurile și sentimentele, nu-mi trăda nimic — de altfel nici răspunsul, rostit așa de liniștit:

— Să n-aveți nici o grijă în privința asta. S-ar putea să știu, s-ar putea să nu știu. În general, culegem indicii foarte prețioase despre omul pe care-l urmărim, după felul cum a lucrat și după importanța prăzii pe care o vînează. Acum nu avem de-a face cu un hoț de buzunare sau de sală de așteptare, puteți fi sigur de asta. Obiectul ăsta n-a fost „umflat" de un ageamiu. Dar, după cum spuneam, ținînd seama de drumurile ce vor trebui făcute și de iuțeala cu care hoții își vor pierde urmele, pe măsură ce se vor deplasa — douăzeci și cinci de mii de dolari pot să însemne o sumă prea mică de oferit, totuși cred că putem porni de la ea.

Așa că pentru început am stabilit această cifră. Apoi omul acesta, căruia nu-i scapă nimic din cele ce i-ar putea servi drept indicii, zise:

— Există cazuri, în istoria detectivă, care ne arată că unii criminali au fost descoperiți datorită unor gusturi aparte, ce le aveau. Mă rog, ce mănîncă elefantul și cît de mult?

— De, în privința alimentației — mănîncă orice. E în stare să mănînce un om, să mănînce o biblie — ar mînca orice, de la om pînă la biblie.

— Bine, chiar foarte bine, dar e prea general. Sînt necesare mai multe amănunte — amănuntele-s singurele lucruri prețioase în meseria noastră. Foarte bine — în ce privește oamenii. La o masă — sau, dacă preferați în cursul unei zile — cîți oameni mănîncă, dacă sînt proaspeți?

— Nu se uită dacă sînt proaspeți ori nu; la un singur prînz mănîncă cinci oameni de mărime obișnuită.

— Foarte bine, cinci oameni — s-o trecem pe hîrtie. Ce naționalități preferă?

— Nu face deosebire de naționalitate. Preferă să-și mănînce cunoștințele, însă nu are prejudecăți împotriva străinilor.

— Foarte bine. Acum, să vedem cum stăm cu biblia. Cîte biblii mănîncă la un prînz?

— Poate mînca o ediție întreagă.

— Nu-i prea limpede. Vă gîndiți la ediția obișnuită în octavo, sau la ediția ilustrată pentu familii?

— Socot că nu și-ar bate capul cu ilustrațiile, adică, socot că nu ar aprecia ilustrațiile mai mult decît simplele litere de tipar.

— Nu, vă scapă ideea. Mă refer la mărime. Biblia obișnuită în octavo, cîntărește vreo doi funzi și jumătate, pe cînd marele in cuarto cu ilustrații cîntărește zece-doisprezece funzi. Cîte biblii — ediția Gustave Doré — ar putea mînca la un singur prînz?

— Dacă ați cunoaște elefantul cu pricina, nici n-ați mai întreba. E în stare să înghită orice.

— Bine. Atunci s-o punem în dolari și cenți. Trebuie să stabilim cifra, într-un fel sau altul. Ediția Doré costă o sută de dolari exemplarul, legată în piele rusească.

— I-ar trebui cărți în valoare de vreo cincizeci de mii de dolari. Să zicem, o ediție de cinci sute de exemplare.

— Ei da, așa e mai exact. Să însemn și asta. Foarte bine! Îi plac oamenii și bibliile. Pînă acum e

în regulă. Dar ce credeţi că-i mai place să mănînce? Vreau amănunte.

— Ar renunţa bucuros la biblii pentru nişte cărămizi, iar cărămizilor le preferă sticlele, lasă sticlele ca să mănînce haine, şi hainele ca să mănînce pisici; renunţă la pisici pentru stridii, lasă stridiile pentru şuncă, renunţă la şuncă pentru zahăr, preferă zahărului plăcinta, plăcintei cartofii, cartofilor tărîţele, tărîţelor fînul, fînului orzul, orzului orezul — fiindcă a fost crescut mai mult cu orez. Nu se află pe lume lucru pe care să nu-l mănînce, afară de untul european, dar s-ar înfrupta pînă şi din aşa ceva, dacă ar apuca să-l guste.

— Foarte bine. Cantitatea obişnuită la un prînz — să punem cam...

— Ei să zicem, cam între un sfert şi o jumătate de tonă.

— Şi bea...

— Oricare lichid. Lapte, apă, whisky, melasă, ulei de ricin, camfor, acid carbolic, n-are rost să înşirăm în amănunte; scrieţi acolo orice lichid vă trece prin minte. Bea orice, afară de cafeaua europeană.

— Foarte bine. Cantitatea?

— Puneţi între cinci şi cincisprezece butoaie — setea îi variază, celelalte pofte însă nu.

— Lucrurile acestea sînt cu totul neobişnuite. Ar trebui să ni se furnizeze indicii destul de sigure ca să-i dăm de urmă.

Sună clopoţelul.

— Alaric, cheamă-l pe căpitanul Burns.

Apăru Burns. Inspectorul Blunt îi dezvălui toată afacerea de-a fir-a-păr. Apoi zise cu tonul răspicat şi hotărît al omului care şi-a definit limpede în cap planurile şi care e obişnuit să comande:

— Domnule căpitan Burns, detaşează-i pe detectivii Jones, Dawis, Halsey, Bates şi Hacket ca să fileze elefantul.

— Am înţeles, domnule inspector.

— Însărcinează-i pe detectivii Moses, Dakin, Murphy, Rogers, Topper, Higgins şi Bartholomeus să-i fileze pe hoţi.

— Prea bine, domnule inspector.

— Pune o gardă puternică, o gardă de treizeci de oameni, aleşi pe sprinceană, cu o rezervă de alţi treizeci în jurul locului de unde a fost furat elefantul, ca să vegheze acolo cu străşnicie, zi şi noapte, şi să nu dea voie să se apropie nimeni — afară de reporteri — decît cu autorizaţie scrisă din partea mea.

— Prea bine, domnule inspector.

— Plasează detectivi în civil în depourile de trenuri, în docuri, depouri de feriboturi şi pe toate şoselele care pornesc din Jersey City, cu ordinul de a percheziţiona toate persoanele suspecte.

— Da, domnule inspector.

— Toţi aceşti oameni să fie prevăzuţi cu fotografia elefantului şi semnalmentele-anexă şi instruieşte-i ca să cerceteze toate trenurile, toate feriboturile şi celelalte vase care pleacă.

— Am înţeles, domnule inspector.

— Dacă elefantul este descoperit, să fie prins şi să mi se comunice telegrafic.

— Da, domnule.

— Să fiu informat imediat dacă se găsesc indicii — amprente de-ale animalului sau orice altceva de soiul ăsta. De asemenea trimite poliţiei portuare ordinul să patruleze cu străşnicie de-a lungul frontierelor maritime.

— Da, domnule inspector.

— Expediază detectivi în civil de-a lungul întregii reţele ferate, în nord, pînă spre Canada, şi în vest pînă în Ohio, în sud pînă la Washington.

— Am înţeles.

— Plasează la toate oficiile telegrafice experţi, care să asculte toate mesajele şi spune-le să ceară ca toate depeşele să le fie comunicate.

— Am înţeles.

— Toate să fie executate în cea mai deplină taină — ia seama, în cel mai desăvîrşit secret.

— Da, domnule inspector.

— Îmi raportezi prompt la ora obişnuită.

— Da, domnule inspector.

— Poţi pleca.

— Am înţeles, domnule inspector.

Şi dus a fost.

Inspectorul Blunt rămase o clipă tăcut şi gînditor, în timp ce focul din ochii lui se potolea şi apoi se stinse. Se întoarse spre mine şi zise cu glas domol:

— Nu-s pornit spre lăudăroşie, nu-mi stă în fire, dar vom găsi elefantul.

I-am strîns mîna cu căldură, mulţumindu-i şi, la rîndul meu, am simţit mulţumirile lui. Din ce mă uitam mai mult la omul acesta, din ce îmi plăcea mai grozav şi cu atît mai mult îl admiram şi eram mai uimit de tainicele minunăţii ale profesiei sale. Apoi ne-am zis noapte bună şi am plecat acasă cu inima mult mai uşoară decît în clipa sosirii în biroul poliţiei.

În dimineaţa următoare, întreaga poveste a apărut negru pe alb în toate ziarele, cu cele mai mici amănunte. Mai avea chiar şi adausuri, constînd din „teoria" detectivului Cutare, Cutărică şi Cutărescu asupra modului în care fusese săvîrşită hoţia, asupra identităţii hoţilor şi a direcţiei în care fugiseră cu prada lor. Erau unsprezece ipoteze care epuizau toate posibilităţile. Faptul este suficient ca să te convingi de modul liber în care gîndesc detectivii. Nici o teorie nu aducea cu cealaltă şi nici măcar anumite aspecte nu semănau între ele, afară de un singur amănunt izbitor, asupra căruia toate cele unsprezece teorii cădeau de acord. Aceasta era că, deşi spatele clădirii în care locuiam fusese făcut praf şi rămăsese în picioare numai uşa încuiată, elefantul nu fusese scos prin spărtură, ci printr-o altă ieşire — nedescoperită încă.

Toţi teoreticienii erau de acord că hoţii făcuseră spărtura numai pentru a-i induce în eroare pe detectivi, lucru care poate nu ne-ar fi trecut niciodată prin cap, nici mie, nici oricărui alt profan, însă pe detectivi nu-i înşelase măcar o singură clipă. Astfel-ceea ce îmi închipuisem eu că era singurul fapt lip, sit de mister constituia în realitate însuşi punctul de la care o luasem razna în cel mai nesăbuit mod.

Toate cele unsprezece teorii dădeau numele presupuşilor hoţi, dar nu găseai două care să indice acelaşi hoţ, dintr-un total de treizeci şi şapte de persoane suspecte. Relatările diferitelor ziare se încheiau toate cu teoria cea mai importantă din toate — aceea a inspectorului-şef Blunt. Iată cum suna un fragment din această declaraţie:

„Şeful ştie cine sînt principalii doi autori, pe nume — Duffy «Cărămidă» şi McFadden «Roşul». Cu zece zile înainte de săvîrşirea furtului, şeful era deja informat şi luase în secret măsura de a fila pe aceşti doi faimoşi nemernici, însă din nefericire, în noaptea în chestiune, li s-a pierdut urma şi, înainte de a fi iar găsită, zburase din cuib pasărea — adică elefantul. Duffy şi McFadden sînt cele mai temerare puşlamale din profesia lor; şeful are serioase motive să-i socotească drept făptaşii furtului sobei de la sediul central al detectivilor, într-o noapte de ger aprig, din iarna trecută — infracţiune în urma căreia şeful şi toţi ceilalţi detectivi au trebuit să ajungă pe mîinile doctorilor pînă la ziuă; cîţiva cu picioarele ţepene, alţii cu degetele, urechile şi alte mădulare înghetate."

Cînd am citit prima jumătate a articolului, am fost mai uimit ca oricînd de minunata înţelepciune a acestui om ciudat. Nu numai că vedea limpede totul, în prezent, dar nici chiar viitorul nu putea fi ascuns privirilor sale. M-am înfiinţat imediat la biroul său şi i-am mărturisit regretul că nu i-a arestat de la bun început pe oamenii aceia, scutind astfel osteneala şi pierderea de vreme, însă replica sa fu simplă şi irezistibilă.

— Noi nu avem misiunea să împiedicăm înfăptuirea crimelor, ci să le pedepsim. Şi nu le putem pedepsi pînă ce nu s-au săvîrşit.

I-am atras atenţia că taina cu care începusem ancheta fusese divulgată de ziare; nu numai toate faptele, ci chiar toate planurile şi intenţiile noastre fuseseră date pe faţă; pînă şi persoanele suspecte fuseseră arătate pe nume — aşa că, fără îndoială, cei în cauză aveau să se deghizeze sau să se ascundă.

— N-au decît. Vor vedea ei că, în clipa cînd voi socoti că a sosit ceasul, mîna mea se va abate necruţătoare asupra lor, în orice tainiţe s-ar găsi — şi asta fără de greş, întocmai ca mîna destinului. Cît despre ziare, nu se poate să nu ţinem legătura cu ele. Faima, reputaţia, necontenita informare a publicului sînt pîinea şi untul detectivului. El trebuie să dea publicităţii faptele pe care le ştie, altminteri s-ar zice că nu ştie nimic; trebuie să-şi popularizeze teoriile, căci nimic nu-i mai năstrşnic sau mai izbitor şi nu aduce mai mult respect admirativ decît teoriile unui detectiv; trebuie să dăm publicităţii planurile noastre, fiindcă ziarele stăruie să le capete şi nu le putem refuza fără să le jignim. Trebuie să arătăm într-una publicului activitatea noastră, altfel va crede că nu facem nimic. E mult mai plăcut ca un ziar să spună „Ingenioasa şi extraordinara teorie a inspectorului Blunt este aşa şi pe dincolo“, decît să se apuce să spună vreo vorbă aspră sau — ceea ce e şi mai rău — ceva ironic.

— Îmi dau seama de tăria argumentelor dumneavoastră. Am remarcat, însă, într-un pasaj al observaţiilor ce le-aţi făcut în ziarele de azi-dimineaţă, că aţi refuzat să vă spuneţi deocamdată părerea asupra unui anumit punct secundar.

— Da, aşa procedăm totdeauna; face impresie bună. Şi-apoi, nu mi-am format încă părerea asupra acestui punct.

Am depus în mîinile inspectorului o considerabilă sumă de bani, ca să facă faţă cheltuielilor curente şi am rămas în aşteptarea veştilor. Eram siguri că telegramele vor începe să sosească dintr-o clipă într-alta. Între timp, am recitit ziarele, precum şi circulara noastră cu semnalmentele, observînd că recompensa de douăzeci şi cinci de mii de dolari părea să fie oferită numai detectivilor. Am obiectat că, după părerea mea, s-ar cuveni să fie oferită oricărei persoane care va prinde elefantul. Inspectorul însă zise:

— Detectivii vor găsi elefantul, astfel că recompensa va ajunge acolo unde trebuie. Dacă alţi indivizi ar găsi animalul, ar izbuti numai pîndindu-i

pe detectivi și folosindu-se de indiciile și indicațiile luate de-a gata de la ei, așa că la urma urmelor tot detectivii ar fi îndreptățiți să primească răsplata. Rolul unei recompense este, înainte de toate, să-i stimuleze pe oamenii care își închină acestui fel de muncă timpul și priceperea și nu să se se acorde beneficii unor oarecare cetățeni, ce se ciocnesc nas în nas cu o captură, fără să fi dobîndit rezultatul prin propriile lor merite și osteneli.

Desigur că judecata era destul de cuminte. În curînd aparatul telegrafic din colțul odăii începu să țăcăne și rezultatul fu următoarea depeșă:

Flower Station, N. Y. 7,30 a.m.

Descoperit un indiciu. Găsit un soi de urme adînci de-a curmezișul curții unei ferme din apropiere. Le-am urmărit două mile spre est, fără rezultat; cred că elefantul a luat-o spre vest. Acum îl voi urmări în această direcție.

DARLEY, detectiv.

— Darley este unul din cei mai buni oameni din poliție, zise inspectorul. N-are să treacă mult și avem să mai auzim vești de la el .

Veni telegrama nr. 2:

Barker's N.Y., 7,40 a.m.

Abia am sosit. Fabrica de sticlă de-aci spartă în timpul nopții, s-au luat opt sute de sticle. Singura apă în mare cantitate din împrejurimi se află la o depărtare de cinci mile. Pornesc glonț într-acolo. Elefantul va fi însetat. Sticlele erau goale.

BARKER, detectiv.

— Și ăsta dă speranțe bune, zise inspectorul. V-am spus eu că poftele acestei ființe n-au să ne dea indicii rele.

Telegrama nr. 3:

Taylorville, L.I., 8,15 a.m.

O căpiță de fîn din apropiere a dispărut în timpul nopții, probabil mîncată. Căpătat indiciu bun și am șters-o.

HUBBARD, detectiv.

— Elefantul circulă, nu glumă! exclamă inspectorul. Știam eu că ne luăm pe umeri o grea povară, dar tot îl vom prinde.

Flower Station, N.Y., 9 a.m.

Am filat urmele pînă la trei mile spre vest. Mari, adînci și colțuroase. Întîlnit un fermier care pretinde că nu sînt urme de elefant. Zice că sînt gropile din care a scos niște puieți ca să-i replanteze în grădină. cînd a înghețat pămîntul iarna trecută. Dați-mi ordine cum să procedez.

DARLEY, detectiv.

— Aha! o unealtă a hoților! Cazanul fierbe, zise inspectorul.

Imediat dictă următoarea telegramă către Darley:

Arestează-l și silește-l să-și divulge complicii. Ține-te mai departe de urme — pînă la Pacific, la nevoie.

Inspector șef BLUNT.

Coney Point, Pa. 8,45 a. m.

Uzina de gaz spartă în timpul nopții și chitanțele neplătite pe trei luni au dispărut. Căpătat un indiciu și am plecat.

MURPHY, detectiv.

— Doamne sfinte! strigă inspectorul. Poate mînca și chitanțele de gaz aerian?

— Din ignoranță, e în stare s-o facă și p-asta — dar nu-i pot susține existența. În orice caz, nu singure.

Sosi apoi această tulburătoare telegramă:

Ironville, N. Y., 9,30 a.m.

Abia sosit aici. Satul cuprins de jale. Elefantul trecut pe aici la cinci dimineața. Unii spun îndreptat est, alții vest, alții sud — dar toți spun că n-au așteptat în mod special ca să vadă încotro. A ucis un cal cu trompa. Mi-am procurat un fragment din el ca indiciu. Cred că elefantul e stîngaci. După poziția în care zace calul, cred că elefantul a călătorit spre nord, de-a lungul liniei ferate Berkley. Are avans de patru ceasuri și jumătate. Pornesc pe urmele lui îndată.

HAWES, detectiv.

Am scos strigăte de bucurie. În schimb inspectorul era la fel de impasibil ca o icoană sculptată. Sună calm clopoțelul.

— Alaric, trimite-l pe căpitanul Burns aici.

Burns apăru.

— Cîți oameni ai pregătit pentru executarea unei ordine urgente?

— Nouăzeci și șase, domnule inspector.

— Trimite-i numaidecît spre nord. Concentrează-i de-a lungul șoselei Berkley, la nod de Ironville.

— Am înțeles, domnule inspector.

— Să-și efectueze mișcările în cel mai deplin secret. De îndată ce mai faci rost de alți agenți liberi, ține-i la dispoziție.

— Am înțeles, domnule inspector.

— Bine! Poți pleca!

Numaidecît sosi o altă telegramă:

Sage Corners, N.Y., 10,30

Abia sosit. Elefantul trecut pe aici la 8,15. Toți fugiți din oraș, afară de un polițist. Se pare că elefantul nu l-a țintit pe polițist, ci un felinar. I-a nimerit pe amîndoi. Am reținut o bucată din polițist, ca indiciu.

STUMM, detectiv.

— Va să zică elefantul s-a întors spre vest, zise inspectorul. Oricum, nu va scăpa, fiindcă oamenii mei sînt împrăștiați prin toată regiunea.

Următoarea telegramă glăsuia:

Glover's, 11,15

Abia sosit. Sat părăsit, afară de bolnavi și vîrstnici. Elefantul trecut prin sat acum trei sferturi de ceas. Era în toi o întrunire a antiantialcoolicilor. Și-a vîrît trompa pe fereastră și i-a stropit cu apă dintr-o cisternă. Cîțiva au înghițit apa, din care pricină li s-a tras moartea, mai mulți s-au înecat. Detectivii Cross și O'Shaughnessy treceau prin oraș, însă spre sud — așa că au ratat elefantul. Întregul ținut, pe multe mile împrejur, cuprins de groază — oamenii fug de-acasă. Ori încotro se îndreaptă, dau de elefant și mulți sînt uciși.

BRANT, detectiv.

Îmi venea să plîng cu hohote, atît de mult mă îndurera măcelul acela. Inspectorul rosti doar atîta:

— Vezi, îl încercuim. Ne simte prezența. Iar s-a întors spre est.

Totuși ni se rezervă alte vești și mai tulburătoare. Telegraful ne aduse la cunoștință:

Hoganport, 12,19

Abia sosit. Elefantul trecut prin oraș jumătate de ceas mai înainte, stîrnind cea mai cumplită spaimă și panică. Elefantul a pustiit străzile; doi tinichigii treceau pe-acolo, unul ucis, celălalt scăpat — regret obștesc

O'FLAHERTY, detectiv.

— Acum se află drept în mijlocul oamenilor mei, zise inspectorul. Nimic nu-l mai poate salva.

Un șir de telegrame sosiră de la detectivii împrăștiați prin New Jersey și toată Pennsylvania și care urmăreau diferite piste, constînd din hambare, fabrici și biblioteci de școli duminicale devastate. Detectivii nutreau mari speranțe — speranțe care deveneau, într-adevăr, aproape certitudini.

Inspectorul zise:

— Aș vrea să pot intra în legătură cu ei și să le ordon s-o ia spre nord, însă e cu neputință. Un detectiv vizitează un oficiu telegrafic doar ca să-și trimită raportul, pe urmă iar dispare și nu mai știi unde să pui mîna pe el.

După care sosi următoarea telegramă:

Bridgeport, Ct., 12,15

Barnum[1] oferă 4.000 dolari pe an pentru privilegiul exclusiv de a folosi elefantul drept reclamă ambulantă, din clipa aceasta și pînă în momentul cînd îl găsesc detectivii. Vrea să lipească pe el afișele circului. Dorește răspuns imediat.

BOGGS, detectiv.

— Asta-i cu desăvîrșire absurd! exclamai eu.

— Firește că e, încuviință inspectorul. Evident,

[1] Directorul unui faimos circ (n. t.).

mister Barnum, care se crede așa de șmecher, nu mă cunoaște pe mine — însă eu îl cunosc pe el.

Apoi dictă următorul răspuns la depeșă:

Oferta domnului Barnum refuzată 7.000 sau nimic.

Inspector șef BLUNT.

— Așa n-o s-avem de așteptat mult răspunsul. Mister Barnum nu-i acasă; e la oficiul telegrafic — așa procedează cînd are o afacere în curs. Peste trei...

S-a făcut.

P. T. BARNUM.

ne întrerupse telegraful, țăcănind. Pînă să pot comenta acest extraordinar episod, următoarea depeșă îmi îndreptă gîndurile într-o direcție cu totul deosebită și întristătoare:

Bolivia N. Y., 12,50

Elefantul sosit aici dinspre sud și străbătut oraș spre pădure la 11,50, risipind în drum o înmormîntare și reducînd cu două numărul persoanelor îndoliate. Cetățenii au tras în el cu cîteva ghiulele mici, apoi au fugit. Detectivul Burke și cu mine sosiți zece minute după, dinspre nord, însă din greșeală luat niște săpături drept amprente și pierdut astfel destulă vreme. În cele din urmă am dat de pista cea mai bună și am urmat-o în codru. Apoi ne-am dus în patru lahe și am continuat să păstrăm privirea ațintită asupra urmei, filînd-o astfel prin desiș. Burke era înainte. Din nefericire, animalul s-a oprit să se odihnească; în consecință, Burke fiind cu capul în jos, concentrat asupra pistei, s-a poticnit în picioarele dinapoi ale elefantului, înainte de a-și da seama de vecinătatea lui. Burke a sărit imediat în picioare, l-a apucat de coadă și a exclamat voios: „Pretind recom..." — însă nu și-a sfîrșit fraza, fiindcă o singură lovitură dată cu uriașa trompă l-a prefăcut în bucăți pe viteazul coleg. Am fugit îndărăt, elefantul s-a întors și m-a urmărit pînă la marginea pădurii, cu o viteză uluitoare și aș fi fost pierdut inevitabil, dar resturile convoiului mortuar au intervenit iar în mod providențial și astfel au distrat atenția urmăritorului. Tocmai acum aflu că n-a mai rămas nimic din tot alaiul

înmormîntării; nu-i nici o pagubă, deoarece s-a adunat material din belșug pentru altă înmormîntare. Între timp elefantul a dispărut iarăși.

MULROONEY, detectiv.

N-am mai primit nici o veste, afară de cele expediate de niște detectivi harnici și încrezători, risipiți prin New Jersey, Pennsylvania, Delaware și Virginia — care urmăreau cu toții piste noi și dătătoare de încredere — pînă ce, puțin după ora două, sosi această telegramă:

Baxter Centre, 2,15

Elefantul fost pe-aici, acoperit cu afișe de circ și a împrăștiat o întrunire religioasă, doborînd și vătămînd mulți credincioși, gata să o ia pe calea unei vieți mai bune. Cetățenii l-au înțărcuit și au pus o gardă. Detectivul Brown și cu mine sosit la fața locului iar după cîtva timp, am intrat în țarc și procedat la identificarea elefantului, după fotografie și semnalemente. Toate datele corespunzătoare exact afară de una pe care n-o puteam vedea — cicatricea lăsată de buboi la subsuoara stîngă. Ca să se asigure, Brown s-a strecurat dedesubtul elefantului și imediat i-au zburat creierii — adică i-a fost zdrobit capul, deși din sfărîmăturile țestei n-a ieșit nimic. Toți au fugit; elefantul de asemeni, izbind în dreapta și în stînga cu multă eficacitate. A scăpat, însă, lăsînd dîre vizibile de sînge, din rănile pricinuite de gbiulele. Redescoperirea sigură. Am tăiat-o spre sud, printr-un codru des.

BRENT, detectiv.

Telegrama aceasta fu ultima. La căderea nopții, se lăsă o ceață atît de groasă de nu vedeai nici la doi pași. Ceața ținu toată noaptea. Atît feriboturile cît și omnibusele fură nevoite să-și întrerupă circulația...

III

În dimineața următoare, ziarele erau la fel de pline de teoriile polițiste. De asemeni cuprindeau — relatate amănunțit — și toate tragicele fapte, cele cunoaș-

teţi, precum şi altele primite de la corespondenţii telegrafici. Coloane întregi şi titluri înşirate pe cîte o treime din pagină îţi săreau în ochi, îndurerîndu-ţi inima, cînd le citeai. Tonul lor era cam următorul:

„Elefantul alb în libertate! Înaintează mereu în marşul său fatal. Sate întregi părăsite de locuitorii înspăimîntaţi! Teroarea palidă păşeşte înaintea lui, moartea şi pustiirea îl urmează! După acestea vin detectivii. Hambare distruse, fabrici năruite, recolte devorate, întruniri publice împrăştiate, însoţite de scene de măcel cu neputinţă de descris! Treizeci şi patru de teorii ale celor mai distinşi detectivi din corpul poliţiei federale! Teoria inspectorului Blunt!"

— Ia te uită! exclamă inspectorul Blunt, gata-gata să-şi piardă calmul. Merge minunat! Aşa vîlvă nu a fost stîrnită niciodată de vreo organizaţie detectivă. Faima acestor întîmplări va ajunge pînă la capătul pămîntului şi va dăinui pînă la sfîrşitul vremurilor, şi numele meu împreună cu ea!

Pentru mine însă nu era nici o bucurie. Mă simţeam vinovat, de parcă aş fi săvîrşit eu toate crimele acelea sîngeroase, iar elefantul ar fi fost unealta-mi iresponsabilă. Şi ce mult sporise lista pierderilor! Într-un loc, „intervenise în mijlocul unei alegeri şi ucisese cinci oratori". După fapta aceasta nimicise doi bieţi oameni numiţi O'Donohue şi McFlannigan, care „abia cu o zi mai înainte găsiseră un refugiu în patria impilaţilor din toate ţările şi erau pe cale de a-şi exercita, pentru prima dată în faţa urnelor, nobilul drept al cetăţenilor americani, cînd au fost loviţi de mîna necruţătoare a Flagelului din Siam". În alt loc, „dăduse peste un trăsnit de predicator, care stîrnea senzaţie, pregătindu-şi pentru sezonul viitor eroicele atacuri împotriva dansului şi a teatrului şi a altor lucruri, care nu se pot apăra, şi îl călcase în picioare". Şi în alt loc „ucisese pe un voiajor, vînzător de paratrăsnete". Şi lista mergea aşa mai departe, făcîndu-se tot mai roşie şi mai roşie şi tot mai sfîşietoare. Şaizeci de persoane fuseseră ucise şi două sute patruzeci rănite. Toate relatările aduceau meritate elogii activi-

tăţii şi devotamentului detectivilor şi toate se încheiau cu observaţia că „trei sute de mii de cetăţeni şi patru detectivi au văzut înfiorătoarea creatură, care pe doi din aceştia din urmă i-a nimicit".

Mă îngrozeam la gîndul că voi auzi iarăşi cum ţăcăne telegraful. Treptat, mesajele începură să se reverse, însă din fericire conţinutul lor mă potoli. Curînd se vădi că se pierduse orice urmă a elefantului. Ceaţa îi înlesnise să găsească în voie o ascunzătoare bună. Telegramele trimise din puncte situate la coa mai absurdă depărtare relatau că o vastă şi nedeslușită matahală fusese întrezărită acolo prin ceaţă, la cutare şi cutare oră, şi era „fără îndoială elefantul". Această colosală şi nedeslușită matahală fusese întrezărită în New Haven, la New Jersey, în Pensylvania, în interiorul statului New York, la Brooklyn şi chiar în însuşi oraşul New York! Dar în toate cazurile pierise iute şi fără urmă. Fiecare detectiv din marele efectiv, împrăştiat de-a lungul acestei uriaşe întinderi, îşi trimitea raportul orar şi fiecare din ei fila ceva şi avea o pistă, ţinîndu-se după ea, gata-gata să-i dea de urmă.

Ziua însă trecu fără alte rezultate.

A doua zi, la fel.

Ziua următoare, tot aşa.

Relatările ziarelor începură să devină monotone, înţesate de atîtea fapte care nu însemnau nimic, piste care nu duceau nicăieri şi ipoteze care aproape epuizaseră elementele de surpriză, încîntare şi uimire.

După sfatul inspectorului, am dublat recompensa.

Urmară alte patru zile plicticoase. Apoi bieţii detectivi, care se speteau muncind, primiră o lovitură cruntă — gazetarii refuzară să le mai publice teoriile şi le spuseră cu răceală: „Lăsaţi-ne în pace!"

La două săptămîni după dispariţia elefantului, am urcat recompensa la şaptezeci şi cinci de mii de dolari, urmînd sfatul inspectorului. Era o sumă mare, însă simţeam că mai curînd mi-aş sacrifica toată averea mea personală decît să-mi pierd trecerea în faţa gu-

vernului. Acum, că detectivii se aflau la strîmtoare, ziarele se întoarseră împotriva lor și începură să le azvîrle cele mai usturătoare ironii. Întîmplarea fu folosită de actori, care se travestiră în detectivi și vînară elefantul pe scenă, în chipul cel mai năstrușnic. Caricaturiștii îi înfățișară pe detectivi, scotocind țara cu ochianele, în vreme ce — în spatele lor — elefantul le fura mere din buzunare. Mai făcură tot soiul de desene caraghioase purtînd emblemele detectivilor — fără îndoială că ați văzut emblema aceea aurie de pe spatele romanelor polițiste — un ochi larg deschis, cu legenda: „Mereu stăm de veghe". Cînd detectivii cereau ceva de băut, barmanii mai glumeți reînviară o demodată expresie, zicînd: „Vreți să vă limpeziți ochii?" Pretutindeni ploua și turna numai cu ironii.

Un singur om însă rămînea calm, netulburat, fără să se sinchisească — în mijlocul tuturor acestor schimbări. Era inima aceea de stejar, inspectorul-șef. Ochiul său aprig nu-și pleca privirea, încrederea-i senină nu se clătina de fel. Întotdeauna zicea:

— N-au decît să-și bată joc! Cine rîde la urmă rîde mai bine.

Admirația mea pentru omul acela se prefăcu într-un fel de adorație. Mă aflam veșnic în preajma lui. Biroul său fusese dintru început un loc neplăcut pentru mine și acum devenea din zi în zi mai supărător. Totuși, de vreme ce el putea îndura să stea acolo, aveam de gînd să fac și eu la fel — cel puțin, atît timp cît voi fi în stare. Așa că veneam regulat și stăteam acolo, fiind singurul om dinafară care izbutea să facă așa ceva. Fiecare se mira cum de pot, și adesea eram sfătuit să mă las păgubaș, însă în asemenea momente priveam chipul acela calm și în aparență absent și îmi țineam cu dinții poziția.

Într-o dimineață, la vreo trei săptămîni de la dispariția elefantului, eram gata să declar că mă simt nevoit să plec steagul și să mă retrag, cînd marele detectiv îmi înlătură acest gînd, propunînd încă o manevră superbă și măiastră.

Anume, aceea de a cădea la învoială cu hoţii. Imaginaţia acestui om avea o fertilitate care întrecea tot ce văzusem pînă atunci — şi doar am avut de-a face îndeaproape cu cele mai luminate minţi ale lumii. Spunea că-i convins că ar putea cădea la învoială pentru o sută de mii de dolari, recăpătînd elefantul. I-am zis că, după socotelile mele, aş putea strînge atîta bănet; dar ce are să se întîmple cu bieţii detectivi, care se străduiseră cu atîta devotament. Şeful mă lămuri, însă, imediat:

— Cînd e vorba de căzut la învoială, ei totdeauna primesc jumătate din sumă.

Precizarea înlătură singura-mi obiecţie. Prin urmare, inspectorul scrise două bileţele, astfel concepute:

Stimată doamnă, soţul dumneavoastră poate cîştiga o frumoasă sumă de bani (fiind ocrotit întru totul de lege), fixînd o întîlnire urgentă cu mine.

Şef BLUNT.

Unul din mesaje îl trimise, cu un curier confidenţial, la supusa soţie a lui Duffy-Cărămidă şi celălalt la presupusa soţie a lui McFadden cel Roşu.

Peste un ceas, primi aceste răspunsuri jignitoare:

B . Ne Bun bătrîn; cărămidă McDuffy ţeapăn dă 2 ani.

BRIDGET MAIONEY.

Şefule Liliacule — Roşu McFadden e spînzurat în cier de optspce luni. Orice Bou şi fără de detectivi ştie asta.

MARY O'HOOLIGAN.

— Oho! De cînd bănuiam aceste fapte! declară inspectorul. Mărturia de faţă dovedeşte precizia fără greş a instinctului meu.

În clipa cînd o ipoteză se arăta falsă, dumnealui, hop! — era gata cu alta. Redactă imediat pentru ziarele de dimineaţă un anunţ, din care păstrez şi astăzi o copie:

— A — xwblv. 242 N. Tjnd. — fz 328 nmlg. Ozpog — ; 2m! ogw. Mum.

Zicea că dacă hoțul mai trăia, rîndurile acelea aveau să-l aducă la randevu-ul obișnuit. Îmi mai explică cum randevu-ul obișnuit era un loc unde se încheiau toate afacerile dintre detectivi și criminali. Întîlnirea avea să aibă loc la ora douăsprezece, în noaptea următoare.

Pînă atunci nu puteam face nimic, așa că, fără să-mi mai pierd vremea, am părăsit imediat biroul șefului, fiind nespus de recunoscător pentru privilegiul ce mi se oferea.

Noaptea următoare, la orele unsprezece, m-am înființat cu cei o sută de mii de dolari în bancnote și i-am predat în mîna șefului. Curînd după aceea șeful și-a luat la revedere. În ochi îi strălucea aceeași străveche și vitează încredere. Nici o îndoială nu-i umbrea ochii. Un ceas, aproape de nesuferit, se tîrî greoi; după care am auzit pașii mult așteptați ai inspectorului. Cu sufletul la gură, m-am ridicat și, împleticindu-mă, m-am dus să-l întîmpin. Cum îi mai scînteiau frumoșii ochi!

— Am căzut la învoială! îmi zise triumfător. Mîine, mucaliții or să cînte pe alte strune! Urmați-mă.

Și, luînd o lumînare aprinsă, coborî în vastul subsol boltit, unde dormeau totdeauna șaizeci de detectivi și unde la ora aceea cei mai mulți jucau cărți, ca să-și omoare vremea. M-am ținut aproape de el. Merse cu pas sprinten pînă în cel mai îndepărtat și întunecat colț al subsolului și, tocmai cînd eram gata-gata să mor sufocat sau măcar să leșin — dumnealui se poticni și căzu peste membrele întinse ale unui obiect mătăhălos și, în timp ce se prăbușea lat pe dușumea, l-am auzit exclamînd:

— Nobila noastră profesie e răzbunată! Iată-vă elefantul!

A fost purtat pe brațe în biroul de deasupra și readus în simțiri cu acid carbolic. Întregul corp de detectivi năvăli înăuntru și urmă o altă explozie de triumfală bucurie, cum nu mi-a fost dat să văd pînă atunci. Reporterii fură imediat chemați; coșuri întregi de sticle de șampanie fură destupate, se ținură toasturi; strîngerile de mînă și felicitările nu mai conteneau.

Firește, șeful era eroul zilei și fericirea îi ora atît de deplină, într-adevăr cucerită pe merit, cu atîta răbdare și vitejie, încît eram încîntat să-l văd răsplătit. Deși stăteam acolo ca un biet cerșetor fără de cămin, în preajma nepreţuitei comori, care îmi fusese încredințată fără de viață, adică moartă și totodată conștient că îmi pierdusem slujba și rangul, din pricina a ceea ce avea să treacă de-acum încolo drept îndeplinirea — vai! — cu o fatală neglijență, a unei mari misiuni. Multe priviri elocvente își mărturiseau adînca admirație față de șef și mule glasuri de detectivi murmurau „Priviți-l! E într-adevăr regele profesiei sale — dați-i numai un indiciu, e tot ce pretinde, și nu există nici o taină în lume pe care să nu o descopere!“ Împărțirea celor cincizeci de mii de dolari pricinui mari satisfacții. Cînd luă sfîrșit, în timp ce își băga în buzunar partea lui, șeful ținu un mic discurs, în care grăi astfel: „Bucurați-vă de ea, băieți, fiindcă ați meritat-o și, mai mult decît atîta, ați adus profesiei de detectiv o faimă nepieritoare“.

Dar abia termină că sosi o telegramă, ce cuprindea următoarele:

Monroe, Mich., 10 p.m.

E primul oficiu telegrafic peste care dau de trei săptămîni încoace. Am urmărit amprentele călare, prin codri, o mie de mile — pînă aci, unde urmele sînt tot mai puternice, mai mari și mai proaspete din zi în zi. Nu fiți îngrijați — peste o săptămînă pun mîna pe elefant. Răspund cu capul pentru asta.

DARLEY, detectiv.

Șeful ordonă trei ovații în cinstea lui „Darley, una din cele mai strălucite minți ale corpului detectivilor“, și apoi comandă să i se telegrafieze să vină acasă și să-și primească partea lui din recompensă.

Astfel s-a sfîrșit acel minunat episod al furtului elefantului. A doua zi, ziarele erau iarăși măgulitoare și pline de elogii, cu o singură excepție, vrednică de dispreț. Foaia cu pricina scria:

„Măreț este detectivul! Poate fi cam încet în găsirea unui flecușteț cum e un elefant rătăcit — poate să-l vîneze cît e ziulica de lungă și să doarmă toată noaptea alături de stîrvul lui care putrezește, trei săptămîni de-a rîndul, dar pînă la urmă tot îl va găsi — dacă poate pune mîna pe omul care l-a pierdut, ca să-i arate locul!"

Bietul Hassan! L-am pierdut pe vecie. Ghiulelele îl răniseră de moarte. Se tîrîse prin ceață spre locul acela neprielnic și acolo, înconjurat de dușmani și în necontenită primejdie de-a fi descoperit, se stinsese cu încetul de foame și suferință, pînă ce moartea îi aduse pacea veșnică.

Învoiala m-a costat o sută de mii de dolari; cheltuielile făcute cu cercetările, alte patruzeci și două de mii. N-am mai cerut niciodată vreun post guvernului meu; sînt un om ruinat și un pribeag pe acest pămînt — însă admirația mea pentru omul acela, care cred că e cel mai mare detectiv al tuturor timpurilor, rămîne neștirbită pînă astăzi și la fel va dăinui pînă la sfîrșit.

EXTRASE DIN VIZITA CĂPITANULUI STORMFIELD ÎN RAI

Ei, și cînd s-au împlinit treizeci de ani de la moartea mea, am început să fiu puțin cam neliniștit. Nu uita că zburasem prin spațiu toată vremea aceasta, ca o cometă, aidoma unei comete! Da, așa e, Peters, ba încă le-am lăsat în urmă pe toate! Ce-i drept, nici una din comete nu mergea în aceeași direcție cu mine, așa, statornic, știi, fiindcă ele descriu în călătoria lor o figură ovoidală, asemeni unui lasso, pe cînd eu țineam drept înainte, ca o săgeată, spre Lumea de Apoi. Din cînd în cînd, însă, dam peste cîte o cometă care mergea în aceeași direcție și făceam o bucată de drum împreună — și-atunci ne cam luam la întrecere. De obicei, însă, era ceva destul de neinteresant, deoarece treceam pe lîngă ele de parcă ar fi stat locului. O cometă obișnuită nu face mai mult de vreo două sute de mii de mile pe minut. Iar cînd dădeam peste o cometă ca aceea a lui Encke sau a lui Halley, de pildă, nu se petrecea altceva decît o fulgerare și, gata, pierea din ochii mei. Pricepeți, nu? Asta nici nu se putea numi întrecere. Cometa era ca un tren de marfă, încărcat cu pietriș și eu ca o depeșă telegrafică. După ce am ieșit însă din sistemul nostru planetar, am început să dau și peste cîte-o cometă care mai făcea ceva parale. Noi nu avem asemenea comete — ale noas-

tre nici nu contează. Într-o noapte, cînd pluteam cu o viteză bunișoară, cu toate pînzele întinse și bine potrivite și vîntul bătea prielnic, cred că mergeam cu vreun milion de mile pe minut — se prea poate să fi fost mai mult, însă în ruptul capului nu era mai puțin — am dat peste o cometă grozav de mare, care se afla la trei cuarturi de pupă. După luminile de la provă, am socotit că avea direcția nord-nord-est. Ei bine, era așa de aproape de cursul meu, că n-am vrut să scap prilejul; așa că mi-am schimbat cu un cuart direcția, am cîrmit prova la tribord și am pornit iureș după ea. Să mă fi auzit cum vîjîiam și să fi văzut cum mi se zbîrlea „blana electrică"... În vreun minut și jumătate, eram învăluit de un nimb electric care învăpăia mile și mile în jur și lumina tot văzduhul ca ziua în amiaza mare. Cînd am zărit-o prima dată, cometa ardea albăstruie în depărtare, ca o torță gata să se stingă, dar, pe măsură ce mă apropiam de ea începu să crească tot mai mult. Am alunecat spre ea așa de iute, încît după ce-am făcut vreo sută cincizeci de milioane de mile, era mai-mai să fiu înghițit în strălucirea fosforescentă a cozii sale și, din pricina scînteierii, n-am mai putut vedea nimic. Nu face să o ciocnesc, mi-am zis eu atunci, așa că am virat într-o parte și am lăsat-o în viteza întîi. Încet-încet, am ajuns în dreptul cozii ei. Știi cum arătam? Ca un țînțar, apropiindu-se de continentul Americii. Am dat bătaie. După ce-am plutit de-a lungul coastei sale, ceva mai bine de o sută și cincizeci de milioane de mile, am văzut, după silueta cometei că încă nu ajunsesem nici la mijlocul ei. Zău așa, Peters, noi oamenii nu știm nimic despre comete, colo jos pe pămînt. Dacă vrei să vezi comete care își merită numele, atunci trebuie să ieși din sistemul nostru solar — pricepi, acolo unde-i loc berechet pentru ele. Prietene, pe acele meleaguri am văzut ditamai comete, care nu ar putea să încapă nici măcar în orbitele celor mai nobile din cometele noastre, fără să le atîrne cozile afară.

Ei, și cum ziceam, am mai înghițit încă vreo sută și cincizeci de milioane de mile și am ajuns prin dreptul umărului ei, cam cum ar veni. Mă simțeam

strașnic, ți-o mărturisesc; dar tocmai atunci l-am observat pe ofițerul de pe punte cum vine la bord și își îndreaptă binoclul spre mine. Și numai ce-l aud cum începe să țipe:

— Hei, voi cei de jos! Scuturați-o, scuturați-o! Aruncați lest de o sută de milioane de miliarde tone de pucioasă!

— Înțeles, să trăiți!

— La posturi, triborderii! Toți mateloții pe punte!

— Înțeles, să trăiți!

— Trimiteți două sute de mii de milioane de oameni să scuture vintrelele și să zgîrie norii!

— Înțeles, să trăiți!

— Orientați vintrelele! Atîrnați toate zdrențele pe care le găsiți! Îmbrăcați-o în vele, de la etravă la gruelele de la pupă.

— Înțeles, să trăiți!

Într-o secundă, am început să văd că nu-i a bună și că stîrnisem un mușteriu foarte periculos, Peters. În mai puțin de zece secunde, cometa era numai o cămașă de pînze încinse, roșii ca jeraticul. Erau îngrămădite pînă la cer, de nici nu se mai zărea bolta — bătrîna cometă părea că se umflă și ocupă tot văzduhul; sulful fumega prin toate coșurile — ce mai, nimeni nu ar fi în stare să descrie cum se rostogolea și tanga prin ceruri și nimeni nu ar fi în stare să descrie, măcar pe jumătate, cum duhnea. Ar fi imposibil să descrii cum începu să trosnească monstruosul vas. Un asemenea tărăboi — mii de fluiere de șefi de echipaj, țipînd într-un singur glas și un echipaj cam cît populația a o sută de mii de lumi ca a noastră, înjurînd cu toții deodată, ce să spun, n-am mai auzit așa ceva pînă atunci.

Am tunat și am duduit așa, alături, amîndoi încordîndu-ne din răsputeri, fiindcă pînă atunci nu mai întîlnisem o cometă care să se poată măsura cu mine. Eram hotărît să o întrec sau să sparg ceva. Socoteam că-mi cîștigasem o oarecare faimă prin spațiul interastral. Și nu aveam de gînd să mi-o pierd. Am observat că nu mai cîștigam un avans la fel de mare ca pînă atunci, însă tot cîștigam. Pe bordul cometei era o

frămîntare grozavă. Mai bine de o sută de miliarde de pasageri suiră sus și se repeziră la parapetul vasului, începînd să facă prinsori asupra rezultatului cursei. Firește că asta a abătut-o din drum și i-a scăzut viteza. Doamne sfinte, cum mai turba secundul. Se repezi la mulțimea aceea, cu un port-voce în mînă și țipă:

— Pe punte! Pe punte mă...[1] — sau vă zbor creierii la toți, adunătură de idioți, ce sînteți!

Ei bine, domnule, am cîștigat și am tot cîștigat în avans, încet-încet, pînă ce în cele din urmă am lunecat frumușel pe la nasul măreței și bătrînei conflagrații. În clipa aceea, căpitanul cometei se prăjise de-a binelea și stătea acolo, în văpaia roșie de la provă, lîngă secund, cu mînecile cămășii suflecate și în papuci, cu părul vîlvoi și o bretea atîrnînd. Vai de capul lor, ce dărîmați arătau amîndoi! N-am mai putut să mă stăpînesc și le-am dat cu tifla, cînd m-am strecurat pe lîngă ei, strigînd:

— Ehei, salut, salut! N-aveți vreun mesaj pentru familie?

Dar, vai, Peters, ce greșeală am făcut! Da, dom'le, deseori am regretat-o — a fost o mare greșeală. Pricepi, credeam că se dăduse bătut căpitanul, însă înțepătura aceea l-a sîcîit prea mult și n-a mai putut s-o înghită, așa că, întorcîndu-se spre secund, îi strigă:

— Avem destulă pucioasă în rezervă, ca să sfîrșim călătoria?

— Da, domnule căpitan.

— Sigur?

— Da, domnule căpitan, avem chiar de prisos.

— Cîtă încărcătură avem pentru Satana?

— O mie opt sute de mii de miliarde de quintilioane de kazarki.

— Foarte bine, atunci lasă-i pe chiriașii lui să înghețe pînă cînd o veni cometa următoare. Delestați vasul! Grăbiți mișcarea, imediat. Dați-i zor, băieți! Aruncați întreaga încărcătură peste bord!

Peters, privește-mă în ochi și fii calm. Am aflat, pe-acolo pe sus, că un kazark are exact greutatea a o

[1] Căpitanul nu și-a putut aminti ce cuvînt era. Zicea că era într-o limbă străină (n. a.).

sută șaizeci și nouă de lumi, la fel de mari ca a noastră! Au zvîrlit toată încărcătura aceea peste bord. Cînd a căzut, a șters de pe fața cerului o spuză considerabilă de stele, asemeni unor lumînări pe care le-ar fi suflat cineva. Cît despre întrecere, asta i-a pus capăt. În clipa cînd a fost ușurată, cometa a țîșnit de lîngă mine, de parcă aș fi fost ancorat. Căpitanul, care sta la pupă, lîngă macara, mi-a dat cu tifla și a strigat:

— Salut, salut! Poate ai dumneata de trimis vreo veste prietenilor de la Tropicele Veșnice?

Apoi și-a tras sus cealaltă bretea și-a pornit spre provă, iar în trei sferturi de ceas vasul său se zărea numai ca o torță palidă, pierdută în depărtare. Da, Peters, observația aceea a fost o greșeală. Cred că niciodată n-are să-mi treacă părerea de rău din pricina ei. Dacă mi-aș fi ținut gura, aș fi bătut și pe matadorul firmamentului.

Dar văd că m-am cam depărtat de firul povestirii mele; trebuie să-mi reiau șirul. Acum vă dați seama ce viteză aveam. Precum ziceam, după ce bătusem drumurile în felul acesta vreme de treizeci de ani, începusem să mă neliniștesc. A, era de ajuns de plăcut și puteai afla o droaie de lucruri, însă mi-era cam urît, știi. Pe deasupra voiam s-ajung undeva. Doar nu mă îmbarcasem cu gîndul de a naviga pe veci. Mai întîi, mi-a plăcut întîrzierea, căci chibzuiam că trebuie să ajung în niște locuri foarte calde, după ce voi fi străbătut văzduhul; dar de la un timp am început să simt că mai curînd m-aș duce la dr... — în sfîrșit, aproape oriunde, numai să sfîrșesc o dată cu nesiguranța aceea.

Ei bine, într-o noapte — era totdeauna noapte, afară de cazurile cînd treceam pe lîngă vreo stea care ocupa întregul firmament cu văpăile ei — era destulă lumină atunci, firește, dar o lăsam în urmă, oricum într-un minut sau două și mă cufundam iarăși într-o săptămînă de beznă deasă. Stelele nu sînt așa de apropiate pe cer. Unde-am rămas? A, da, într-o

noapte, pe cînd pluteam liniștit, am descoperit un șir, înfiorător de lung, de lumini clipind la orizont, în fața mea. Cînd m-am apropiat, au început să se înalțe semețe și să crească și să arate ca niște cuptoare grozave. Îmi zic eu: „Să fiu al naibii, am ajuns în sfîrșit — și tocmai unde nu trebuia, chiar cum m-am așteptat!"

Pe urmă, am leșinat. Nu știu cît timp am stat așa în nesimțire dar trebuie să fi trecut o bună bucată de vreme, căci atunci cînd mi-am venit în fire, bezna pierise cu totul și în locul ei domnea cel mai încîntător soare și cel mai îmbălsămat și înmiresmat aer. Iar înaintea mea se întindea o lume minunată, un ținut nespus de sclipitor, frumos, fermecător. Ceea ce luasem eu drept cuptoare erau niște porți înalte de cîteva mile, făurite toate din nestemate lucitoare, care se deschideau într-un zid de aur masiv și întins de nu-i puteai zări nici vîrful, nici capătul, în nici o direcție. Mă îndreptam țintă spre una din porțile acelea și veneam valvîrtej, ca la foc. Atunci, am băgat de seamă că cerurile erau înnegrite de milioane de oameni, care se îndreptau spre porțile acelea. Ce tărăboi făceau, repezindu-se prin văzduh! Pămîntul era, de asemeni, plin de oameni ce mișunau ca furnicile — cred că erau cu miliardele.

Am aprins luminile. Am cîrmit către o poartă împreună cu un roi de oameni, iar cînd a venit rîndul meu, funcționarul șef mi-a zis, pe un ton aferat:

— Ei, iute! De unde ești?

— Din San Francisco, zic eu.

— San Fran — cum? zise el.

— San Francisco.

S-a scărpinat în cap și a părut cam încurcat, pe urmă o dată îl aud cum mă întreabă:

— E o planetă?

Să fiu al ciorilor, Peters! Ce zici de una ca asta!?

— Planetă? zic eu. Aș, de unde, e un oraș! Și încă unul din cele mai mari și mai frumoase, și...

— Haide, haide — zice el — aici nu avem vreme de pălăvrăgeală. Nu ne ocupăm cu orașe. De unde ești, în general?

— Aha — zic eu — scuzați-mă. Treceți acolo, în registru, California.

Iar îl înfundasem, Peters! A stat buimac o clipă, pe urmă mi-a spus răspicat și iritat:

— Nu cunosc asemenea planetă — e vreo constelație?

— Oh, Doamne sfinte! strigai eu. Constelație? Nu! E un stat.

— Omule, aici nu ne ocupăm de state. Vrei să-mi spui de unde ești, în general, în mare, nu înțelegi?

— Aha, acum am prins încotro bați — zic eu — sînt din America, Statele Unite ale Americii.

Știi că l-am lăsat paf iarăși, Peters? Scoică să mă fac dacă nu-i așa! Fața lui era albă ca o țintă, după o întrecere de tir între milițieni. Se întoarce spre un subaltern și mormăie:

— Unde-i America? Cei aia America?

Subalternul răspunde prompt și zice:

— Nu există o asemenea orbită.

— Orbită? zic eu. Cum? Ce tot îndrugi acolo, tinere! Nu-i orbită, e o țară, un continent. L-a descoperit Columb; de ăsta — zic — de bună seamă că vei fi auzit, orice-ai spune. America — păi bine, dom'le, America...

— Tăcere! zice funcționarul șef. O dată pentru totdeauna, de-un-de-ești?

— Ei bine — îi răspund eu — nu știu ce să mai zic, doar nu iau lucrurile cu toptanul și spun și eu că sînt din lumea largă.

— Aha — zice el, luminîndu-se la față — așa mai vii de-acasă! Care lume?

Peters, de data asta m-a înfundat el pe mine. Mă uit la el năucit, el se uită la mine plictisit. Pe urmă izbucnește:

— Haide, zi o dată, care lume?

Eu îngăim:

— Păi cum, lumea, firește.

— Lumea, se miră el. Hm! Sînt miliarde de lumi!... Următorul!

Asta însemna să mă dau la o parte. L-am ascultat, și un om albastru ca cerul, cu șapte capete și un singur picior, a țopăit, în locul meu. Am luat-o agale la plim-

bare. Atunci mi-a dat prin gînd că toate puzderiile pe care le văzusem pînă în clipa aceea, roind la poartă, erau aidoma făpturii aceleia. Am încercat să găsesc vreun cunoscut, însă tocmai atunci se nimerise că nu erau de loc aprovizionați cu cunoștințe de-ale mele. Așa că am judecat lucrurile de la capăt și, pînă la urmă, m-am furișat îndărăt, blînd ca un mieluțel și simțindu-mă cam călcat în picioare, cum s-ar spune.

— Ei bine? zice șeful serviciului.

— Ei bine, domnule — zic eu, foarte umil — mi se pare că nu sînt în stare să-mi dau seama din care lume vin. Puteți însă să vă orientați după acest amănunt — vin din lumea pe care a izbăvit-o Mîntuitorul.

El își plecă pios capul, auzind numele. Apoi zise, cu blîndețe:

— Lumile pe care le-a mîntuit el sînt asemeni porților cerului la număr — nimeni nu le poate socoti. În care sistem astral se află lumea dumitale? Poate că asta ne va ajuta.

— Este cel în care-i soarele, și luna, și Marte—el clătina din cap la fiecare nume, nu auzise în viața lui de ele, pricepi? — și Neptun, și Uranus, și Jupiter.

— Stai așa — zise el — stai o clipă! Jupiter... Jupiter... Mi se pare că am avut pe-aci un om, acum vreo opt-nouă sute de ani, însă oamenii din sistemul acela intră foarte rar pe poarta asta.

Deodată văd că începe să se uite așa de fix în ochii mei, încît am crezut că vrea să mă străpungă. Apoi zice, foarte hotărît:

— Ai venit drept încoace, din sistemul dumitale?

— Da, domnule — zic eu — dar cînd i-am spus-o am roșit așa, de-o nimica toată.

Se uită la mine foarte sever și zice:

— Nu-i adevărat! Aici nu-i loc pentru înșelătorie. Te-ai abătut din drumul dumitale. Cum de s-a întîmplat așa ceva?

Eu zic, roșind iar:

— Îmi pare rău, îmi retrag spusele și mărturisesc. M-am luat nițel la întrecere cu o cometă, într-o zi, doar

atît, o lecuţă, o nimica toată, numai o fărîmă de întrecere...

— Aşa, aşa, zice el, fără să-şi îndulcească de loc glasul.

Eu merg mai departe şi zic:

— Dar am schimbat direcţia doar cu un singur cuart şi am revenit la cursul meu, în clipa în care s-a sfîrşit întrecerea.

— N-are a face, schimbarea asta a făcut toată încurcătura. Te-a adus la o poartă care se află la cîteva miliarde de leghe de cea unde trebuia să ajungi. Dacă te-ai fi dus la poarta dumitale, s-ar fi ştiut numaidecît totul despre lumea dumitale şi nu s-ar fi produs nici o întîrziere. O să încercăm s-o scoatem la capăt şi cu dumneata. Se întoarce spre un subaltern şi zice:

— În care sistem se află Jupiter?

— Nu-mi amintesc, domnule, însă cred că există o asemenea planetă într-unul din micile sisteme noi, care se află într-unul din colţurile pierdute, înţesate cu lumi, ale universului. Să văd.

Şi hop, că se suie într-un balon şi urcă şi urcă, în faţa unei hărţi mari cît statul Rhode Island. A tot urcat el aşa pînă ce nu s-a mai văzut şi cînd şi cînd cobora să-şi ia ceva de mîncare, apoi iar pleca în văzduh. Ca să nu mai lungesc vorba, s-a ţinut de treaba asta o zi sau două şi pînă la urmă a coborît, spunînd că a găsit sistemul acela solar, dar că s-ar putea să fie o pată lăsată de muşte. Aşa că pînă la urmă a luat un microscop şi s-a întors. A ieşit mai bine decît credea el. Dibuise sistemul nostru, nici vorbă. A început să-mi descrie planeta noastră şi depărtarea ei de soare şi pe urmă i-a zis şefului său:

— Aha, acum ştiu despre care vorbeşti, domnule. Se află pe hartă. E numită *Negul*.

Eu îmi zic în sinea mea: „Tinere, nu prea ai scăpa teafăr, dacă te-ai duce acolo jos şi i-ai zice Negul".

În cele din urmă, mi-au dat drumul înăuntru, declarîndu-mi că sînt pe veci în siguranţă şi că nu voi mai avea de îndurat nici un necaz.

Apoi s-au întors văzîndu-şi de treaba lor, ca şi cum şi-ar fi încheiat toate socotelile cu mine, iar cazul ar

fi fost pus la punct. Rămăsesem destul de mirat de atitudinea lor, dar nu mi-a venit să-mi spun păsul și să le fac mustrări. Știi, nu-mi plăcea să fac așa ceva: părea un păcat să-i sîcîi, aveau atîtea pe cap. De două ori am fost gata-gata să mă dau bătut și să-i las în plata Domnului; așa că de două ori am vrut să intru, dar imediat m-am răzgîndit, întrebîndu-mă ce fason voi avea, ivindu-mă printre preafericiți cu un asemenea echipament. Asta m-a făcut să virez și să dau îndărăt. Oamenii începeau să se uite la mine — funcționarii, știi — întrebîndu-mă de ce nu o întind. Nu mai puteam îndura — prea mă simțeam prost. Așa că pînă la urmă n-am avut încotro, mi-am luat inima în dinți și i-am făcut un semn șefului serviciului. Cînd mă vede, zice:

— Cum! Tot aici îmi ești? Ce mai vrei?

Eu îi spun la ureche, foarte tainic, făcîndu-mi mîinile pîlnie:

— Iertați-mă, nu vă supărați că vă atrag atenția — să nu credeți că mă amestec unde nu-mi fierbe oala — dar n-ați uitat ceva?

El rămîne pe gînduri o clipă și zice:

— Să fi uitat ceva?... Nu, după cîte știu, nu.

— Gîndiți-vă, stărui eu.

El iar se gîndește. Pe urmă, zice:

— Nu, nu cred că am uitat ceva. Despre ce-i vorba?

— Uitați-vă la mine — zic eu —uitați-vă bine.

S-a uitat.

— Ei bine? mă întrebă el.

— Ei bine — zic eu — nu observați nimic? Dacă m-aș fi dus printre aleși în halul acesta, n-aș fi atras grozav atenția? N-ar fi fost prea bătător la ochi?

— Ei bine — zice el — eu nu văd nimic deosebit. Ce-ți lipsește?

— Ce-mi lipsește? Păi cum, îmi lipsește harfa, și cununa, și nimbul, și cartea de imnuri, și ramura de palmier — îmi lipsește tot ce i se cere în chip firesc unui individ pe-aci, prietene.

Te întrebi, dacă a fost încurcat? Peters, a fost cel mai buimac om din lume pe care l-am văzut vreodată. În cele din urmă, zice:

— Ei bine, oricum te-ar lua cineva, dumneata pari o curiozitate. N-am mai auzit pînă acum de toate lucrurile astea.

Mă uit lung la omul acela, care încremenise de uimire; pe urmă zic:

— Sper că n-o iei drept o jignire. Departe de mine gîndul acesta, dar ţin să-ţi spun că, pentru un om care a stat în împărăţia cerurilor atîta vreme cît socotesc că ai stat dumneata, se pare că îi cunoşti straşnic tradiţiile.

— Tradiţiile ei! zice el. Cerul e un loc întins, bunul meu prieten. Imperiile mari au multe şi deosebite tradiţii. Pînă şi micile dominioane au tradiţiile lor, după cum fără îndoială că ştii, după cele ce-ai văzut pe scară mică pe Neg. Cum îţi poţi închipui că aş putea să învăţ vreodată toate tradiţiile nenumăratelor regate din cer? Mă doare capul numai cînd mă gîndesc la ele. Cunosc obiceiurile părţilor locuite de oamenii care sînt desemnaţi să intre pe poarta mea şi — ia seama — asta înseamnă destule cunoştinţe pentru un singur individ, ca să încerce să şi le vîre în cap în cei treizeci şi şapte de milioane de ani pe care i-am închinat, zi şi noapte, acestui studiu. Dar ce idee năstruşnică îţi vine, să crezi că poate cineva învăţa tradiţiile întregii întinderi a cerului — întindere înfiorătoare — ah, omule, cît de nechibzuit vorbeşti! Nu mă îndoiesc cîtuşi de puţin că ciudatul obicei despre care-mi pomeneşti este la modă aici, în cer, în districtul din care faci parte, însă pe la noi n-are să te ia nimeni la ochi văzîndu-te aşa cum eşti.

Am simţit că totul este în ordine, dacă astfel stăteau lucrurile, aşa că i-am zis bună ziua şi am plecat. Toată ziua am mers către capătul îndepărtat al unui uimitor hol al biroului, sperînd să ies din el şi să intru în cer dintr-o clipă într-alta, însă m-am înşelat. Holul acela era clădit conform cu proporţiile generale cereşti şi, fireşte, nu putea fi mic. În cele din urmă am obosit aşa de rău, că n-am mai putut face un pas mai departe; m-am aşezat să mă odihnesc şi am început să flecăresc cu cel mai ciudat soi de străini, cerîndu-le lămuriri. N-am căpătat însă nici un fel de lămurire, din simplul

motiv că ei nu pricepeau limba mea, iar eu nu înțelegeam o boabă din păsărească lor. Am început să mă simt grozav de singur. Eram atît de abătut și-mi era așa tare dor de acasă, că de-o sută de ori am dorit să nu fi murit. Desigur că am luat-o îndărăt. În ziua următoare, pe la amiază, am ajuns în sfîrșit de unde plecasem și m-am înființat iarăși la oficiul de plasare. Zic eu către șeful funcționarilor:

— Încep să pricep că un om trebuie să se afle în raiul lui personal ca să fie fericit.

— Drept ai grăit, zice el. Ce ți-ai închipuit? Că același rai ar fi pe placul tuturor semințiilor omenești?

— Ei bine, așa mi-am zis, însă de-abia acum văd cît de proastă mi-a fost socoteala. Încotro trebuie s-o iau ca să ajung în districtul meu?

L-a chemat pe subalternul care cercetase harta, și mi-a dat cîteva îndrumări. I-am mulțumit și am dat s-o pornesc, dar el mă oprește și-mi zice:

— Așteaptă o clipă, e la milioane de leghe depărtare. Ieși afară și așază-te pe covorul roșu care îți împlinește dorințele: închide ochii, ține-ți răsuflarea și dorește-ți să te afli acolo.

— Vă sînt foarte îndatorat, zic eu. De ce nu m-ați îndreptat într-acolo de cum am venit?

— Trebuie să ne gîndim la multe lucruri pe-aici; era treaba dumitale să te gîndești și să ceri așa ceva. La revedere; probabil că nu te vom mai vedea prin locurile astea vreo mie de veacuri și mai bine.

— În cazul ăsta, o răvoar, zic eu.

M-am aruncat pe covor, mi-am ținut răsuflarea, mi-am închis ochii și mi-am dorit să mă aflu în biroul de plasare al secțiunii mele. Chiar în clipa următoare, un glas cunoscut îmi cîntă în felul lui negustoresc:

— O harpă și o carte de imnuri, o pereche de aripi și un nimb măsura numărul 13, pentru căpitanul Eli Stormfield din San Francisco! Faceți-i o socoteală rotundă, întocmiți-i certificatul de sănătate și dați-i drumul înăuntru.

Mi-am deschis ochii. Nici vorbă, era un Piute in un[1]

---

[1] Pronunție americană scîlciată a cuvîntului „indian" (n. t.).

pe care-i cunoșteam pe vremuri în Tulare Country; un băiat grozav de bun — îmi aminteam că fusesem la înmormîntarea lui, mai bine-zis la arderea sa, în timp ce ceilalți indieni își mînjiseră fețele cu cenușa lui și urlaseră ca niște pisici sălbatice. S-a bucurat strașnic cînd m-a văzut și vă puteți închipui că am fost la fel de bucuros și eu să-l văd și să simt că mă aflu în sfîrșit în cerul cuvenit.

Pînă hăt-departe, cît puteai zări cu ochii, adevărate roiuri de slujbași alergau și se foiau de colo-colo, înzorzonați, mii de yankei, mexicani, englezi și arabi și tot felul de oameni în noile lor ținute, iar cînd mi-au dat echipamentul meu, cînd mi-am pus nimbul și mi-am aruncat o privire în oglindă, aș fi fost în stare să săr cît casa de bucurie, atît de fericit eram.

— Asta zic și eu că arată a rai! am strigat. Acum sînt cum se cuvine! Arătați-mi un nor.

În cincisprezece minute, făcusem o milă în drum spre bancurile de nori, cu un milion de oameni în jurul meu. Mai toți încercam să zburăm, însă cîțiva s-au schilodit și nici unul nu a făcut mare scofală cu zborul. Așa că ne-am învoit să umblăm deocamdată pe jos, pînă cînd vom căpăta puțin antrenament cu aripile.

Am început să întîlnim roiuri de oameni care se întorceau. Unii aveau harfe și nimi altceva, alții cărți de imnuri și nimic altceva, unii nu aveau absolut nimic, și cu toții păreau sfioși și stingheriți; un tînăr nu-și păstrase decît nimbul, pe care îl ducea în mînă. Ajuns lîngă mine, mi-l oferi și-mi zise:

—Vrei să mi-l ții o clipă?

Apoi se topi în mulțime. Eu mi-am văzut de drum. O femeie îmi ceru să-i țin ramura de palmier și dispăru apoi și ea. O fată mă rugă să-i țin harfa și, să mă trăsnească Dumnezeu dacă nu dispăru și ea; și uite așa și tot așa mai departe, pînă ce am fost încărcat din creștet pînă în tălpi. Hop că mai vine un domn bătrîn și zîmbăreț și îmi cere și el să-i țin lucrurile. Îmi șterg broboanele de sudoare și zic, acrit rău:

— Te rog să mă scuzi, prietene, nu sînt cuier de pălării.

Cam pe-atunci am început să dau peste mormane de asemenea accesorii, zăcînd în drum. Mi-am trîntit liniştit peste ele încărcătura suplimentară. Mă uit în jur şi — ce să vezi, Peters? — tot poporul care venea în urma mea era încărcat pînă peste cap, ca şi mine. Lumea care se întorcea îi rugase să le ţină lucrurile doar o clipă, pricepi. S-au descotorosit cu toţii de poverile lor şi şi-au văzut de drum.

Cînd m-am trezit cocoţat pe un nor, laolaltă cu un milion de oameni, m-am simţit mai bine ca niciodată. Zic: „Acum lucrurile merg potrivit făgăduielilor; avusesem unele îndoieli, dar acum sînt în cer, nu mai încape vorbă". Mi-am făcut vînt de vreo două-trei ori cu ramura de palmier, aşa într-o doară, ca să fie — pe urmă am strunit corzile harfei şi am scos cîteva sunete. Ei bine, Peters, nici nu-ţi poţi închipui ce hărmălaie am făcut. Era măreţ să asculţi şi te făcea să te înfiori din cap pînă în picioare, însă se auzeau o groază de melodii în acelaşi timp şi asta cam strica armonia, înţelegi. Şi pe urmă, mai erau o grămadă de triburi. Indieni, care o ţineau într-una cu strigătele lor de război, încît muzica aproape că îşi pierdea tot chichirezul. Treptat, m-am lăsat de exhibiţie şi am socotit că-i bine să-mi iau un răgaz. Lîngă mine stătea un domn bătrîn, tare cumsecade şi liniştit şi am văzut că el nu lua parte la concert. L-am încurajat, dar el mi-a spus că-i sfios din fire şi se teme să încerce să cînte de faţă cu atîţia oameni.

Dintr-una în alta, bătrînul mi-a zis că nu ştie cum se face, dar nu a fost în stare să prindă măcar gust de muzică. Adevărul e că începeam să fiu şi eu de aceeaşi părere, dar nu i-am zis nimic. Apoi am tăcut amîndoi o bună bucată de vreme, însă fireşte că faptul se trecea cu vederea în locul acela. După vreo şaisprezece-şaptesprezece ceasuri, în care timp din cînd în cînd am cîntat din harfă şi am zis din gură cîte puţin aceeaşi melodie, fiindcă alta nu ştiam, mi-am pus jos harfa şi am început să-mi fac vînt cu ramura de palmier. Pe urmă am început să oftăm amîndoi de-ţi era mai mare mila. În cele din urmă, el zice:

— Nu ştii alt cîntec decît cel pe care l-ai zdrăngănit toată ziulica?

— Nu, nici de leac, zic eu.

— Nu te baţi cu gîndul că ai putea să înveţi un altul? zice el.

— Nici în ruptul capului, zic eu. Am încercat, dar n-am făcut nici o scofală.

— Ştii, are să fie cam nu ştiu cum s-o ţii cu un singur cîntec, atîta amar de vreme — adică o veşnicie.

— Nu-mi zdrobi inima — zic eu de colo — sînt destul de abătut şi aşa.

După altă îndelungată tăcere, el zice:

— Îţi pare bine că te afli aici?

Eu de colo:

— Bătrîne, am să-ţi vorbesc fără ocoluri. Lucrurile de aici nu se prea potrivesc cu ideea de fericire, pe care mi-o făcusem odinioară, pe vremea cînd băteam pragul bisericilor.

Zice el:

— Ce-ai zice să ne lăsăm păgubaşi şi să luăm o jumătate de zi concediu?

— Gînd la gînd cu bucurie, zic eu. În viaţa mea, nu am dorit cu atîta ardoare s-o şterg de undeva.

Aşa că am tulit-o. Tot timpul, fericiţii veneau cu milioanele la bancul de nori, înălţînd osanale; cu milioanele se perindau într-una, părînd grozav de potoliţi, ascultă-mă ce-ţi spun. Ne-am dus glonţ la noii sosiţi şi, cît ai bate din palme, am rugat pe cîte unul să-mi ţină doar pentru o clipă catrafusele, şi pe urmă pe-aici ţi-e drumul — am fost iarăşi un om liber, nespus de fericit. Tocmai atunci am dat peste bătrînul Sam Bartlett, care era mort de multă vreme, şi m-am oprit să stau de vorbă cu el. Zic eu:

— Ia spune-mi, aşa are să meargă veşnic? N-are să se petreacă nici o schimbare?

El zice:

— Te lămuresc foarte iute în privinţa asta. Oamenii iau de bune, cuvînt cu cuvînt, parabolele şi limbajul simbolic al Bibliei, iar cînd vin aici, întîi şi întîi cer un nimb şi o harfă şi toate celelalte accesorii. Aici nu ţi se refuză nimic, dacă nu-i vătămător şi îl

ceri cu smerenie. Așa că lesne, chiar cît ai clipi, capeți asemenea lucruri. Noii sosiți se apucă să cînte și să zdrăngănească din harfă cam o zi, dar pe urmă nu-i mai prinzi la cor. Se dumeresc repede, fără să li se mai spună că petrecerile astea nu alcătuiesc un rai; în orice caz, nu un rai în care un om cu scaun la cap să poată rezista o săptămînă și să rămînă totuși întreg. Bancul acela de nori este așezat într-un loc de unde zarva nu poate tulbura pe vechii locuitori, care nu au de ce să se supere, dacă noii veniți se duc acolo, unde singuri se lecuiesc de la bun început.

Acu' ține minte doar atît — raiul este un loc fericit și cît se poate de încîntător, însă totodată locul în care oamenii nu-și văd capul de treburi, mai rău ca oriunde. Din prima zi nu găsești pe aici un singur om care să stea degeaba. Cîntatul imnurilor și fluturatul ramurilor de palmier, cît e veșnicia de lungă, par atrăgătoare cînd ți se vorbește despre ele din amvon, însă e cel mai nesăbuit fel de a pierde vremea pe care îl poate născoci cineva, făcînd din rai locul de adunare al unor nătărăi care doar ciripesc asemeni păsărilor, mă înțelegi? Tot din amvon Odihna Veșnică pare a alina toate. Ei bine, încearcă numai o dată odihna alinătoare și ai să vezi cum te mai apasă timpul. Păi bine, dragă Stormfield, un om ca tine, care a fost harnic și întreprinzător o viață întreagă, și-ar ieși din minți după șase luni petrecute în rai, dacă n-ar avea nimic de făcut. Raiul e cel din urmă loc în care te poți odihni. Poți pune rămășag cu ochii închiși pe chestia asta!

Zic eu:

— Dacă mai înainte aș fi auzit așa ceva, mi-ar fi părut tare rău, dar acum mă bucur s-o aud. Asta mă face să mă bucur că am venit aici.

Zice el:

— Domnule căpitan, nu-i așa că te simți grozav de obosit?

Zic eu:

— Sam, nici nu pot să-ți spun cît de obosit mă simt. Sînt frînt de oboseală, sînt ca un cîine bătut.

— Chiar așa, chiar așa. Ai merita un somn bun și vei avea parte de el. Ai merita să capeți o strașnică

poftă de mîncare și acum vei avea o masă bună. Aici este la fel ca pe pămînt, nu poți dobîndi nici un lucru decît printr-o muncă zdravănă și cinstită. Numai așa te poți bucura. Nu poți să te bucuri de un lucru înainte de a-l merita. Aici e însă o deosebire: poți să-ți alegi singur ocupația și toate puterile cerului te vor sprijini ca să reușești pe deplin, firește dacă te străduiești din răsputeri. Cizmarul, care pe pămînt avea suflet de poet, aici nu va fi nevoit să facă pantofi.

— Ei, da, iată ceva drept și bine chibzuit, zic eu. Ai berechet de lucru și tocmai ocupația după care tînjeai pe pămînt; aici nu mai e durere și nici suferința...

— Oho, stai puțin! Dureri sînt berechet și pe-aici, însă nu te ucid. Suferințe întîlnești din belșug, însă nu dăinuiesc. Vezi dumneata, fericirea nu-i o stare în sine, ci doar un contrast cu ceva neplăcut. Asta-i toată socoteala. Nu există nici un lucru de care să poți pomeni, zicînd că ar constitui o fericire în el însuși — este astfel numai prin contrast cu alt lucru. În felul acesta, de îndată ce noutatea s-a uzat și tăria contrastului s-a tocit, fericirea s-a irosit și trebuie să găsești ceva nou. Ei, așa cum îți spuneam, găsești durere și suferință cîtă vrei în rai — prin urmare și contraste din belșug și fericire fără sfîrșit.

Zic eu:

— Să știi, este cel mai înțelept rai de care am auzit pînă acum, Sam, cu toate că raiul acesta se deosebește cam la fel de mult de raiul pe care am fost deprins să mi-l închipui, pe cît se deosebește o prințesă de păpușa de ceară ce-o înfățișează.

În primele luni, m-am învîrtit prin Împărăție, făcîndu-mi prieteni sau căutînd să cunosc locurile și pînă la urmă m-am stabilit într-un ținut destul de plăcut, ca să mă odihnesc, înainte de a începe o nouă viață. Mult timp am dus-o așa, înmulțindu-mi cunoștințele și culegînd informații. Am discutat pe îndelete cu un bătrîn înger chel pe care îl chema Sandy Mc Williams. Era de undeva, de prin New Jersey. M-am plimbat multă vreme cu el. În după-amiezile calde,

ne întindeam la umbra vreunei stînci, pe vreo pajiște destul de ridicată și depărtată de băltoacele livezii lui de coacăze și acolo stam la taifas, sporovăind despre cîte-n lună și-n stele și trăgeam cîte o pipă. Într-o zi, zic eu:

— Cam cîți ani să ai, Sandy?

— Șaptezeci și doi.

— Așa mi-am dat și eu cu părerea. De cînd ești în rai?

— Împlinesc douăzeci și șapte de ani, la Crăciun.

— Ce vîrstă aveai cînd te-ai înălțat la ceruri?

— Cum, cît vrei să fi avut? Șaptezeci și doi, firește.

— Ei, lasă-mă, fii serios!

— Ce te face să crezi că nu sînt serios?

— Fiindcă, dacă atunci aveai șaptezeci și doi de ani, acum — după toate socotelile — ai nouăzeci și nouă.

— Ba nu-i de loc așa. Rămîn la vîrsta pe care o aveam cînd am venit aici.

— Bine, zic eu. Dar fiindcă veni vorba, aș vrea să te mai întreb ceva, în legătură tot cu asta. Colo jos, am crezut întotdeauna că în rai vom fi cu toții tineri, strălucitori și sprinteni.

— Foarte bine, poți să fii tînăr, dacă vrei. N-ai decît să-ți exprimi dorința.

— Bine, păi atunci de ce n-ai cerut și tu?

— Am cerut. Toți fac la fel. Vei încerca și tu, într-o bună zi, nici vorbă, însă te vei sătura foarte curînd de această schimbare.

— De ce?

— Bine, îți voi spune. Dumneata, de pildă, ai fost totdeauna marinar; ai încercat vreodată să te apuci de altă meserie?

— Da, am încercat o dată să țin o băcănie, sus în munți, la mine; însă n-am putut rezista. Era prea monoton, nu aveam nici o variație, nici o emoție, nici un pic de viață. Era ca și cum aș fi fost pe jumătate mort. Eu însă voiam să fiu ori viu, ori mort. De aceea, am închis foarte curînd dughiana și am plecat pe mare.

— Asta-i povestea. Băcanilor le place meseria, însă dumneata nu ai putut rezista în meseria aceasta. Te-ai convins singur că nu te puteai deprinde cu ea.

Ei bine, eu unul nu eram deprins să fiu tînăr și mi se părea că nu m-ar interesa de loc să fiu. Eram puternic și chipeș, aveam păr încîrlionțat și aripi neastîmpărate, ca ale fluturelui. M-am dus la picnicuri și la serate dansante, la petreceri cu prietenii și încercam să o țin lanț, vorbind tot soiul de prostii cu fetele, dar, degeaba, nu am putut prinde gust de așa ceva. Drept să-ți spun, era o plictiseală de moarte. Eu voiam să mă culc și să mă scol devreme și să am ceva de făcut, iar după ce-mi sfîrșeam treaba, voiam să stau liniștit, să fumez și să chibzuiesc în tihnă, nicidecum să bat drumurile cu o droaie de băiețandri zăpăciți. Nici nu-ți poți închipui ce am suferit cît am fost tînăr.

— Cîtă vreme ai fost tînăr?

— Doar două săptămîni. Mi-a fost de ajuns. Doamne, mă simțeam atît de singur! Pricepi, eram burduf de cunoștințele și de experiența celor șaptezeci și doi de ani ai mei. Cele mai profunde subiecte pe care le puteau ataca tinerii aceia nu erau pentru mine decît ceva ca un abecedar. Și să-i fi auzit discutînd, vai de mine și de mine, te apuca jalea. Ei bine, jinduiam atîta după comportarea și după vorba cumpătată cu care mă obișnuisem, încît am încercat să le țin isonul bătrînilor, însă nu m-au primit printre ei. Mă socoteau un mucos îngîmfat și mi-au întors spatele. În două săptămîni, mă săturasem pînă peste urechi. Am fost bucuros să-mi recapăt capul chel și pipa și clipele cînd moțăiam, meditînd la umbra unei stînci sau a unui copac.

— Adică — zic eu — vrei să spui că ai de gînd să rămîi veșnic la șaptezeci de ani?

— Nu știu și nici nu țin cu tot dinadinsul. Știu însă prea bine că nu am de gînd să mă mai întorc la douăzeci și cinci. Știu mult mai multe decît acum douăzeci de ani și mă desfăt învățînd tot timpul, fără a mai avea simțămîntul că îmbătrînesc. Bineînțeles, trupește — căci judecata îmi devine mai adîncă, mai solidă, mai mulțumitoare.

Eu îl întreb:

— Dacă un om ajunge aici la nouăzeci de ani, nu se mai poate întoarce niciodată la altă vîrstă?

—Cum să nu! Poate reveni și la vîrsta de paisprezece ani; încearcă vîrsta asta vreo două ceasuri și se simte ca un nerod. Iar dacă se oprește la douăzeci, încă nu-i nici o scofală; pe urmă încercă să vadă cum îi convine la treizeci, la cincizeci, la optzeci și pînă la urmă abia la nouăzeci de ani găsește că se simte mai bine, ca la el acasă. Revine la aceeași veche cifră cu care se deprinsese mai mult decît cu oricare alta. Sau, dacă pe pămînt mintea a început să-i slăbească la optzeci de ani, atunci se hotărăște a rămîne la o vîrstă mai mică. De obicei se oprește la anul cînd mintea i-a fost mai ageră, fiindcă atunci cunoaște cea mai mare desfătare, iar purtările îi sînt mai așezate și mai echilibrate decît oricînd.

— Un tip de douăzeci și cinci de ani rămîne aici la douăzeci și cinci și chiar așa arată?

— Dacă-i prost, da. Dar dacă-i isteț, ambițios și harnic, cunoștințele pe care le dobîndește și experiențele încercate îi schimbă purtările, gîndurile și preferințele și îl fac să găsească cea mai aleasă plăcere în tovărășia unor oameni mai vîrstnici ca el. De aceea, îngăduie trupului său să ia o înfățișare mai bătrînă, cu un adaos de atîția ani cîți are nevoie ca să se simtă la largul lui și pe drept cu o asemenea societate. Își lasă trupul să capete înfățișarea vîrstei, după cum progresează — și cu vremea va fi chel și zbîrcit pe dinafară și înțelept și profund pe dinăuntru.

— Și cu pruncii la fel se petrec lucrurile?

— Da. Doamne, ce proști mai eram pe pămînt, în privința asta! Credeam că în rai vom fi veșnic tineri. Nu spuneam în ce fel vom fi tineri — poate că nici nu ne gîndeam la asta, adică, în orice caz, nu ne gîndeam cu toții în același chip. Cînd eram de șapte ani, îmi închipuiam că în rai vom avea cu toții doisprezece; cînd aveam doisprezece, cred că socoteam că vom fi cu toții de optsprezece-douăzeci de ani; cînd am împlinit patruzeci de ani, am început să merg îndărăt; îmi amintesc cum speram că vom avea cu toții vreo treizeci de ani în rai. Nici un bărbat sau flăcău nu socotește vreodată că vîrsta ce o are este cea mai bună; de obicei consideră că vîrsta potrivită e cu cîțiva

ani mai mare sau mai mică decît a lui. Apoi face din această vîrstă ideală vîrsta generală a populației raiului. Și se așteapă ca fiecare să se mențină la vîrsta aceea — să rămînă fixat acolo. Ce idee să crezi că în rai se stă pe loc! Ia închipuie-ți un rai alcătuit în întregime din țînci de șapte ani, care se joacă în bile și cu cercul! Sau pretutindeni să fie numai niște țîngăi necopți, stîngaci, neîncrezători și sentimentali, de nouăsprezece ani! Sau raiul să fie alcătuit numai din bărbați voinici de treizeci de ani, sănătoși la minte, plesnind de ambiție, însă legați fedeleș de această unică vîrstă și de limitele ei, ca niște sclavi neputincioși la galeră! Gîndește-te la monotonia unei societăți alcătuite numai din oameni de aceeași vîrstă și croiți după un singur tipic ca înfățișare, obiceiuri, gusturi și simțiri. Gîndește-te cît de superior i-ar fi pămîntul, cu variația lui de tipuri, cu fețele și vîrstele lui felurite și cu înviorătoarea sa atracție. Într-o societate atît de pestriță, o puzderie de interese ajung să se ciocnească și asta nu-i de loc neplăcut!

— Ia, ascultă — zic eu — știi ce faci acum?

— Ei, ce fac?

— Pe de o parte, îmi înfățișezi raiul ca un loc nespus de plăcut, iar pe de alta, ca un loc foarte plicticos.

— Ce vrei să zici cu asta?

— Uite ce e. Închipuie-ți o tînără mamă care și-a pierdut copilul și...

— Sst, zice el. Ia privește!

Văzui o femeie între două vîrste, cu părul încărunțit, pășind încet, cu capul plecat și cu aripile atîrnîndu-i pleoștite, fără nici o vlagă. Părea zdrobită de oboseală. Și ce mai plîngea, sărmana făptură! Trecu pe lîngă noi așa, cu capul plecat și lacrimile șiroindu-i pe obraz. Nici nu ne zări. Apoi Sandy, cu blîndețea lui și cuprins de milă, îmi șopti:

— Umblă într-una după copilul ei! Ba nu — cred că l-a găsit. Doamne, cît e de schimbată! Am recunoscut-o însă imediat, deși au trecut douăzeci și șapte de ani de cînd nu am mai văzut-o. Era o mamă tînără, de vreo douăzeci și doi, douăzeci și patru de ani—

sau cam pe-acolo — nespus de încîntătoare și drăgălașă — ah, ca o rază! Toată inima și tot sufletul ei nu voiau să știe decît de copil, de fetița ei de doi ani. Fetița a murit, iar mama și-a ieșit din minți din pricina durerii. Și-a ieșit pur și simplu din minți! Ei bine, singura mîngîiere ce-i rămăsese era gîndul că își va revedea fetița în rai — „ca să nu se mai despartă de ea niciodată". O repeta într-una, la nesfîrșit: „Ca să nu se mai despartă de ea niciodată". Cuvintele acestea o făceau fericită. Da, chiar așa: îi umpleau sufletul de bucurie, iar cînd mi-am dat duhul, acum douăzeci și șapte de ani, m-a rugat ca întîi și întîi să-i caut copilașul și să-i spun că vine și ea după noi în curînd, curînd, foarte curînd. Nădăjduia și credea din toată inima că așa se va întîmpla.

— Ce lucru dureros, Sandy.

Un răstimp nu mai zise nimic, ci rămase nemișcat, privind în jos, luat de gînduri. Apoi zise, cu întristare:

— Și uite că a ajuns aici!

— Ei și? Povestește mai departe.

— Stormfield, poate că nu și-a găsit copilașul, deși eu cred că da. Așa mi se-arată. Am mai văzut cazuri. Pricepi, în mintea ei chipul copilașului a rămas același ca pe vremea cînd îl legăna în brațele ei, ca pe un mic odor bucălat. Aici însă fetița s-a hotărît să nu mai rămînă copil; s-a hotărît să crească, și așa a și făcut. În acești douăzeci și șapte de ani, ea a sorbit cît mai mult din profunda învățătură științifică și acum continuă să studieze. Învață din ce în ce mai mult și fără preget. Nu vrea să știe de nimic altceva decît de învățătură; nu face decît să învețe și discută numai probleme capitale cu cei de felul ei.

— Ei și?

— Cum, Stormfield, nu pricepi? Mama ei știe doar de coacăze, se pricepe să le culeagă, să le prepare, să le pună în borcane și să le vîndă, dar altceva nu scoți de la ea, nici să o tai. Nu se mai potrivește cu fiica ei, cum nu se potrivesc broasca țestoasă din mîluri cu pasărea paradisului. Sărmana făptură, caută un

plod pe care să-l dezmierde. Cum vrei să nu fie dezamăgită?

— Şi atunci ce are să se facă biata femeie? Are să rămînă nefericită pe vecie, aici în rai, nu-i aşa Sandy?

— Nu, cu vremea are să se împace cu situaţia aceasta. Dar nu anul ăsta, nici la anul. Încetul cu încetul.

II

Aripile îmi căşunau o seamă de necazuri. A doua zi, după ce am dat o mînă de ajutor la cor, am încercat să zbor, o dată sau de două ori, dar nu am avut noroc. Mai întîi, am zburat o distanţă cam de treizeci de paşi, dar m-am ciocnit cu un irlandez şi l-am doborît la pămînt — de fapt, eu l-am doborît pe el şi el pe mine. După aceea, am avut o ciocnire cu un episcop şi l-am trîntit, fireşte, ceea ce a dus la un schimb de cuvinte cam tari. M-am simţit grozav de prost, lovind un asemenea personaj bătrîn şi grav, în faţa unui milion de persoane străine, care se uitau la noi şi zîmbeau pe sub mustaţă.

Am mirosit cu că nu prinsesem clenciul cirmitului, aşa că, o dată pornit, nu puteam şti exact unde voi ajunge. Restul zilei am mers pe jos, lăsîndu-mi aripile în pace. În zorii dimineţii următoare, m-am dus într-un loc mai retras, ca să fac puţintel antrenament. M-am căţărat pe o stîncă destul de înaltă, de unde am luat un start bun şi am lunecat în jos, căutînd să mă opresc în dreptul unui tufiş, la vreo trei sute şi mai bine de paşi, dar se pare că nu am calculat bine viteza vîntului, care era cam cu două cuarturi înapoia traversului. Îmi dădeam seama că o luasem mult prea la stînga tufişului, aşa că mi-am rotit încet aripa de tribord şi am pornit tare cu cea de babord, dar tot n-a mers; simţeam că mă abat din drum, de aceea am încetinit cu amîndouă aripile şi am aterizat. M-am întors şi mi-am încercat încă o dată norocul. De astă dată, am luat direcţia cu două-trei cuarturi la tribord faţă de tufiş — ba, mai mult

decît atît—de ajuns de aproape de direcția vîntului de la provă. Am scos-o la capăt destul de bine, însă am obținut o viteză grozav de redusă. Vedeam limpede că avînd vîntul de la provă, e o greșeală să folosești aripile. Era limpede că puteam naviga cam în direcția vîntului, dar nu puteam merge contra lui. Îmi dădeam seama că dacă aș fi dorit să mă duc undeva în vizită, departe de casă, avînd vîntul în față, ar fi trebuit să aștept zile întregi pînă ce vîntul își va schimba direcția; înțelegeam de asemeni că toate manevrele mele nu puteau fi de nici un folos în toiul unei furtuni: dacă aș fi încercat să merg cu vîntul la provă, aș fi făcut-o boacănă, căci nu aveam nici un mijloc de a strînge vela — ca manevră curentă, știi, trebuie să o tragi toată, adică să-ți strîngi penele, lipindu-le de corp. Asta m-ar fi dat de-a dura la pămînt, nici vorbă. Puteam pluti cu vîntul în provă — era cel mai bun lucru ce-l puteam face, dar și acesta al naibii de greu. Dacă încercam oricare altă șmecherie, cu siguranță că mă duceam la fund.

Trebuie să fi trecut vreo două săptămîni de la primele încercări de zbor, cînd într-o bună zi i-am lăsat bătrînului Sandy McWilliams un bilet — țin minte bine, era într-o joi — poftindu-l să vină a doua zi să-și ia mana și prepelițele împreună cu mine. Îndată ce sosește, văd că îmi face semn cu ochiul, într-un fel cam poznaș și îmi zice:

— Ei, căpitănașule, ce-ai făcut cu aripile?

Am simțit imediat puțină batjocură în cuvintele lui, dar am făcut pe prostul.

Zic dar:

— Le-am dat la spălat.

— Mda — zice el cam sec — mai totdeauna sînt date la spălat pe vremea asta — am observat-o adesea. Îngerii noi-nouți sînt tare curați. Cînd crezi că le vei căpăta îndărăt?

— Poimîine.

El îmi face semn cu ochiul și zîmbește.

Atunci îl îndemn și eu:

— Hai, Sandy, dă-i drumul. Zi ce ai de zis. Haide, între prieteni nu se încape secrete. Văd eu bine că tu

nu-ți porți niciodată aripile și mai sînt o mulțime pe-aici care nu le poartă. M-am făcut de rîs, nu-i așa?

— Cam așa. Dar nu-i nici o pacoste. Toți facem la fel, la început. E foarte firesc. Vezi tu, pe pămînt tragem niște concluzii atît de neroade asupra stării de lucruri de aci, sus. În toate pozele, îngerii aveau aripi — un lucru foarte adevărat; dar ne-am pripit trăgînd concluzia că așa umblă întotdeauna îngerii. Iată ceva cu totul greșit. Aripile nu sînt decît o uniformă și nimic altceva. Cînd îngerii se află pe cîmpul de instrucție — ca să zic așa — le poartă totdeauna; nu ai să vezi niciodată pe vreunul, ducînd undeva vreo veste fără să poarte aripi, la fel cum nu ai putea vedea un ofițer prezidînd fără uniformă o curte marțială, sau un poștaș predîndu-și scrisorile, ori un polițist, făcîndu-și rondul — în haine civile. Aripile însă nu-s cîtuși de puțin făcute ca să zbori cu ele! Aripile sînt de paradă, nu de întrebuințare. Îngerii mai vechi și cu experiență sînt ca și ofițerii din armata regulată: se îmbracă în civil, cînd nu sînt la datorie. Îngerii mai noi sînt ca și milițienii; nu-și părăsesc niciodată uniforma, adică aripile; veșnic se foiesc și se umflă în pene, trîntind pe cei întîlniți în cale, fîțîindu-se de colo pînă colo unde vrei și nu vrei și închipuindu-și că ar atrage cine știe ce priviri admirative; într-un cuvînt, li se pare că ei sînt cei mai de seamă oameni din rai. Și cînd vezi pe vreunul din ei cum vine, plutind cu o aripă lăsată în jos și cu alta în sus, poți fi sigur că-și zice: „Tare aș vrea să mă poată vedea acum Mary Ann din Arkansas. Pun prinsoare că i-ar părea rău că mi-a dat cu piciorul.“ Nu, aripile-s doar de paradă, numai de paradă.

— Socot că ai și tu dreptate, Sandy, zic eu.

— Păi bine, uită-te la tine de pildă, continuă el. Tu unul nu ești făcut pentru aripi — de altfel, nici un om nu e. Știi cît amar de vreme ți-a trebuit ca să ajungi de pe pămînt aici — și totuși zburai, cu toate pînzele sus, mai iute ca orice ghiulea. Închipuie-ți că ai fi trebuit să zbori toată distanța aceasta cu aripile — nu-i așa că s-ar fi sfîrșit și veșnicia pînă să ajungi aici? Nici vorbă. Ei bine, îngerii trebuie să

coboare în fiecare zi pe pămînt — milioane de îngeri — ca să se arate în visuri copiilor, care trag să moară, și oamenilor buni, că știi și tu, ăsta-i rostul lor. Se arată cu aripi, firește, fiindcă sînt în misiune oficială și fiindcă muribunzii n-ar ști că au de-a face cu îngerii, dacă n-ar avea aripi — crezi însă că zboară cu ele? E la mintea cocoșului că nu. Li s-ar strica aripile, înainte de a ajunge la jumătatea drumului; toate penele s-ar face praf, iar sîrmele aripilor ar rămîne golașe ca ramele zmeului înainte de a-i lipi hîrtia. Distanțele sînt de miliarde de ori mai mari în rai; îngerii trebuie să străbată tot cerul în fiece zi; ar putea-o face numai cu aripile? Nu, fără îndoială că nu; ei poartă aripile așa ca să se fudulească; dar pot călători la orice depărtare și ajunge într-o clipă, numai rostindu-și dorința. Covorul fermecat, care împlinește dorințele din O Mie și Una de Nopți, a fost o idee deșteaptă, pe cînd credința noastră pămînteană cum să îngerii zboară la asemenea distanțe înfiorătoare, cu aripile lor greoaie, a fost tare neghioabă.

Tinerii noștri sfinți, de ambele sexe, poartă aripi tot timpul — aripi roșii scînteietoare, aurii, pestrițe sau albastre, vezi — aidoma curcubeului și nimeni nu le face vreo vină. Se potrivește cu felul lor de viață. Lucrurile acestea sînt frumoase și atrag tineretul. Ele constituie partea cea mai izbitoare și mai drăguță din echipamentul lor, pe cînd un nimb nu face parale.

— Bine — zic eu — atunci am făcut bine că pe-ale mele le-am vîrît în dulap și le las să zacă acolo pînă s-o alege pulberea de ele.

— Sau pînă se anunță vreo recepție.

— Ce-i asta?

— Ei, vei avea prilejul să vezi una astă-seară, dacă vrei. Se va face primirea unui cîrciumar din Jersey City.

— Dă-i drumul. Spune-mi ce știi.

— Cîrciumarul a fost convertit la o întrunire a lui Moody și Sankey, în New York și a luat feribotul spre casă. Pe apă s-a întîmplat o ciocnire și omul s-a înecat. Face parte din categoria celor care își închipuie că tot raiul înnebunește de bucurie cînd e mîntuit un păcătos

foarte înrăit ca dînsul. D-alde ăștia cred că tot raiul le iese întru întîmpinare, cîntîndu-le osanale; își închipuie că în ziua primirii lui în împărăția preafericiților nu se va mai vorbi de altceva decît de cazul său. Cîrciumarul crede că de ani de zile n-a mai fost vîlvă mai mare decît aceea pe care o va stîrni el. Și după cîte am băgat de seamă, aceasta este o apucătură caracteristică tuturor cîrciumarilor morți; se așteaptă nu numai ca toți mateloții să iasă pe covertă cînd va sosi dumnealui, dar chiar să fie întîmpinat de un întreg alai cu torțe.

— Atunci, îmi închipui că are să fie tare dezamăgit.

— Nu, nu va fi. Aici nu-i îngăduit să fie dezamăgit nimeni. Cînd sosește cineva, are dreptul să i se împlinească orice dorință, adică orice lucru cuminte și demn de cinstire. Totdeauna se găsesc cîteva milioane sau miliarde de tineri care nu caută altă distracție decît să-și spargă plămînii urlînd, să se foiască mîndri cu torțele în mînă și să petreacă în lege pe socoteala convertirii unui cîrciumar. Așa ceva mîngîie trufia cîrciumarului, care se va simți în al șaptelea cer, prilejuiește o zbenguială încîntătoare tineretului, nu cășunează numănui nici un rău, nu costă un sfanț și menține reputația firmei: de a mulțumi pe toți clienții și de a-i face fericiți.

— Foarte bine. Am să stau pe covertă, ca să văd cum este primit cîrciumarul la debarcare.

— Buna-cuviință cere să te prezinți în mare ținută. Trebuie să-ți iei aripile, știi, și celelalte lucruri din trusou.

— Ce anume?

— Nimbul, harfa, ramura de palmier și toate celelalte.

— Păi, să vezi — zic eu — poate că s-ar cuveni să-mi fie rușine... Adevărul e că le-am lăsat în plata Domnului, în ziua cînd mi-am dat demisia din cor. N-am nici o buleandră, în afară de mantie și de aripile acestea.

— Nu-i nimic. Ai să vezi că au fost adunate și puse deoparte pentru tine. Trimite după ele.

— Așa am să fac, Sandy. Dar ce-i, mă rog, cu lucrurile acelea nevrednice de cinstire, despre care îmi spuneai că cei de pe pămînt se așteaptă să le capete aici și nu le capătă, cunoscînd o amară dezamăgire?

— A! Păi sînt o droaie de lucruri de soiul acesta la care oamenii se așteptă, și nu capătă. De pildă, este aici un predicator din Brooklyn, pe nume Talmadge, care e ros de-o cumplită dezamăgire. Pe pămînt zicea din cînd în cînd, în predicile sale, că primul lucru ce-l va face cînd va ajunge în rai, va fi să se arunce de gîtul lui Avram, Isaac și Iacov, sărutîndu-i și plîngînd pe umărul lor. Există milioane de oameni pe pămînt care își făgăduiesc aceeași desfătare. Zilnic sosesc aici ca la vreo șaizeci de mii de oameni, care vor să se repeadă drept la Avram, Isaac și Iacov, ca să-i strîngă în brațe și să plîngă la umărul lor. Acu'bagă de seamă, șaizeci de mii de oameni pe zi înseamnă o adevărată cazană pentru moșnegii aceștia. Dacă și-ar pune mintea cu noii veniți și le-ar îngădui să-și arate efuziunile, nu le-ar mai rămîne altceva de făcut — de la un capăt la altul al anului — decît să stea smirna, ca să fie strînși în brațe și scăldați în lacrimi, treizeci și două de ceasuri din douăzeci și patru. Ar fi vlăguiți, bieții moșnegi, și uzi leoarcă tot timpul, ca niște șobolani de apă. Ce-ar mai fi atunci raiul pentru ei? Ar fi un loc, vorba ceea, să dai și să fugi, îți dai seama și tu. Acești patriarhi sînt niște bătrîni evrei, buni și blînzi, dar nu-s mai dornici decît tine să se lase sărutați de toți iluminații din Brooklyn. Ascultă ce-ți spun eu, dezmierdările lui Mr. T... vor fi refuzate, cu mii de mulțumiri. Există o margine pentru privilegiile celor aleși, chiar și în rai. Dă-o-ncolo, dacă Adam n-ar avea încotro și s-ar arăta fiecărui nou-venit care vrea să-l viziteze și să se holbeze la el, storcîndu-i un autograf, n-ar mai avea vreme să se țină de altceva. Talmadge a zis că va aduce prinosul său lui Adam, ca și lui Avram, Isaac și Iacov. Dar va trebui să-și ia gîndul de la asta.

— Crezi că Talmadge are să vină într-adevăr aici?

— Cum să nu? Cu siguranță. Nu fi îngrijorat, găsește el oameni de teapa lui, cu care să umble berbunca. Se găsesc berechet pe-aici. Ăsta-i farmecul cel mare

al raiului, găsești aici oameni de tot soiul — ceea ce n-ar fi cazul, dacă i-ai lăsa pe predicatori să hotărască — după capul lor. Oricine poate găsi aici speța pe care o preferă și îi lasă în pace pe ceilalți, iar aceștia îl lasă în pace pe el. Cînd Dumnezeirea clădește un rai, apoi îl clădește cum trebuie și cu un plan mărinimos.

Sandy a trimis acasă după lucrurile sale și eu după ale mele, iar pe la nouă seara am început să ne îmbrăcăm. Sandy zise:

— Are să fie ceva măreț pentru tine, Stormy. Află că se vor înființa și ceva patriarhi la festivitate.

— Ce tot spui? Chiar așa să fie?

— Cum mă vezi și cum te văd. Firește că sînt foarte rezervați. Rar se arată publicului obișnuit. Cred că nici nu ies pe scenă, decît pentru un convertit în ceasul al doisprezecelea. N-ar face-o nici atunci, numai că tradiția pămînteană cere neapărat un spectacol măreț pentru asemenea ocazii.

— Vin chiar toți patriarhii, Sandy?

— Cum? Toți patriarhii? A, nu, cu chiu cu vai dacă vezi vreodată mai mult de o pereche. Ai să mai stai aici cincizeci de mii de ani — poate și mai bine —pînă să poți arunca o privire asupra tuturor patriarhilor și profeților. De cînd sînt eu aici, Iov a ieșit la rampă o singură dată, și tot o singură dată Ham și Ieremia, dar aceștia în același timp. Cel mai minunat lucru — de cînd sînt eu aici — s-a întîmplat acum un an și ceva; e vorba de recepția lui Charles Peace — cel poreclit „Ucigașul Cruce“ — un englez. Atunci au fost pe Marea Scenă patru patriarhi și doi profeți — n-a mai fost o asemenea dandana de cînd a venit căpitanul Kidd. Era de față și Abel — pentru prima dată în o mie două sute de ani. Ba se zvonise că vine și Adam. Da, da, așa e. Abel ar fi fost de ajuns ca să facă sală plină și singur, însă nimeni nu poate atrage mai multă lume decît Adam. A fost un zvon fals, dar zvonul a circulat cu tărie, cum ziceam și multă vreme va să mai treacă pînă să mai auzim de Adam-babadam, sau să îl vedem. Recepția s-a ținut bineînțeles, în departamentul englez, la opt sute unsprezece mili-

oane de mile de linia New Jersey. M-am dus împreună cu mulți vecini de-ai mei. Ce priveliște! Merita toți banii, crede-mă. Veneau pîlcuri-pîlcuri din toate departamentele. Am văzut acolo eschimoși și tătari, negri, chinezi — oameni de pretutindeni. O babilonie ca asta nu mai vezi decît în Marele Cor, prima zi cînd debarci aici, însă după aceea mai apuci așa ceva. Erau miliarde de oameni care cîntau și înălțau osanale într-o hărmălaie de nedescris. Chiar cînd gurile tăceau, fîlfîitul aripilor era de ajuns ca să-ți plesnească și creierul, căci cerul întreg era înțesat de parc-ar fi nins cu îngeri. Și cu toate că Adam n-a catadicsit să vină, a fost o petrecere strașnică. Am avut în schimb trei arhanghели la Marea Tribună, cînd de obicei greu apare și unul.

— Cum arătau, Sandy?

— Ei, aveau chipuri strălucitoare, mantii de-ți luau ochii și aripi minunate în culorile curcubeului; erau înalți de optsprezece picioare, purtau săbii și își țineau capul sus, cu multă noblețe. Altfel, arătau ca niște oșteni.

— Erau încununați cu nimburi?

— Nu ! În orice caz, nu aveau simple cercuri de lumină. Arhanghelii și patriarhii extra poartă ceva mai frumos decît aureolele obișnuite. Au capetele încununate cu ceva circular, dar solid și scînteietor, făcut din aur, care îți ia ochii cînd te uiți la ei. Pe pămînt, ai văzut adesea în poze cîte un patriarh cu d-alde astea în jurul capului, arătînd de parcă i-ar sta capul pe-o tipsie de aramă. Asta nu-ți dă de loc o idee exactă despre ceea ce poartă arhanghelii aici, căci podoabele lor sînt mult mai frumoase și strălucitoare.

— Ai vorbit cu arhanghelii și patriarhii aceia, Sandy?

— Cine, eu? Ei, asta-i bună, cum de-ți trecu prin cap așa ceva, Stormy? Nu sînt vrednic să vorbesc cu asemenea granguri.

— Dar Talmadge?

— Firește că nici el. Se vede că ai aceeași idee nelămurită despre treburile astea, cum o au de altfel

toţi cei de jos. Am avut-o şi eu cîndva, dar m-am lepădat de ea. Colo, jos, vorbesc despre Craiul tăriilor— şi au dreptate — dar se apucă să vorbească de parcă aici ar fi o republică şi fiecare s-ar bate pe burtă cu toţi ceilalţi şi ar avea prilejul să-şi arunce braţele după gîtul oricui îi iese în cale, luîndu-l cu „hai,noroc, şefule, bine că te-am găsit“ şi zicînd tuturor aleşilor, de la cel mai de sus pînă la ultimul, asemenea vorbe. Cît de absurdă e ideea asta! Cum poţi avea o republică sub cîrmuirea unui împărat? Cum să te gîndeşti la o republică de vreme ce capul guvernului este absolut, îşi păstrează locul pe veci şi nu are nici tu parlament, nici tu consiliu, care să-şi vîre coada sau să-şi aranjeze treburile lui; nimeni ales, nimeni votat, nimeni în tot universul care să aibă un cuvinţel de spus asupra guvernării, nimeni căruia să i se ceară să pună umărul la treburile obşteşti şi nimeni căruia să i se îngăduie să o facă? Halal republică, nu-i aşa?

— Bine, sigur — e puţin cam diferită de ideea pe care o aveam eu — dar, oricum, socoteam că aş putea da o raită şi să fac cunoştinţă cu mărimile. Nu ţin neapărat să ciocnim un păhărel împreună, ştii, dar măcar să le strîng mîna şi să le dau bineţe...

— Ar putea oricine să viziteze guvernul ţarului şi să facă ceea ce-mi spui tu — cu principele Gorceakov, de pildă?

— Socot că nu, Sandy.

— Ei bine, aici e tot o Rusie — numai că o Rusie mult mai rigidă. Nu găseşti umbră de republică pe-aici, oricît ai căuta. În schimb, sînt ranguri şi caste, sînt viceregi, principi, guvernatori, subguvernatori, sub-sub-guvernatori şi sute de titluri de nobleţe, de la arhangheli-mari-duci, treaptă cu treaptă, pînă ce ajungi la nivelul de rînd, unde nu mai găseşti nici un titlu. Ştii ce este un principe de sînge pe pămînt?

— Nu.

— Ei bine, un principe de sînge nu face tocmai parte din familia regală şi nici nu intră în rîndurile celorlalţi. Cam asta-i poziţia patriarhilor şi a profeţilor aici. Există unii nobili grozav de ridicaţi aici — oameni cărora tu şi cu mine nu sîntem vrednici nici măcar

să le lustruim sandalele — iar ei, la rîndul lor, nu sînt vrednici să lustruiască sandalele patriarhilor și ale profeților. Asta-ți dă oarecum o idee despre rangul lor, nu-i așa? Așa-i că începi să vezi cît de suspuși sînt? O singură privire ațintită asupra lor, timp de două minute, e un lucru de care unul ca noi își amintește și îl povestește o mie de ani în șir. Ia gîndește-te puțin, dragă căpitane; dacă, cine știe cum, ar călca Avram pe-aci, venind pe ușa asta, fii sigur că s-ar ridica numaidecît un grilaj în jurul urmei în t'părite de piciorul său; s-ar pune un acoperiș deasupra și ar roi lumea pe aici, alergînd din toate colțurile raiului, sute și sute de ani—numai ca să vadă urma picorului său. Avram e unul din personajele pe care Mr. Talmadge din Brooklyn are de gînd să-l îmbrățișeze, să-l sărute și să-i plîngă pe umăr, cînd va sosi aici. E dornic să-și plaseze un stoc serios de lacrimi, însă pun prinsoare — cinci contra unu—că-i vor seca ochii înainte de-a pupa așa ceva.

— Sandy, ce-i drept, așa socoteam și eu, anume că voi fi egal cu toată lumea de pe-aici, dar văd că trebuie să mă las păgubaș. N-are a face, sînt peste măsură de fericit și așa.

— Dragă căpitane, ești mai fericit așa decît altminteri. Acești bătrîni patriarhi și proroci au un avans de veacuri asupra ta; știu mai multe în două minute decît afli tu într-un an. Ai încercat vreodată să te distrezi în societate, discutînd despre vînturi și curenți sau despre variațiile busolei cu vreun cioclu?

— Pricep unde bați, Sandy. Nu m-ar interesa. N-ar avea habar de-un asemenea lucru — m-ar plictisi — iar eu, la rîndul meu, l-aș plictisi.

— M-ai înțeles. I-ai plictisi pe patriarhi cînd ai vorbi, iar cînd ar vorbi ei, ți-ar depăși înțelegerea. Cu timpul ai zice: „Bună dimineața, eminența voastră, voi mai trece pe aici!“ Dar nu te-ai mai ține de cuvînt. Ți-ai invitat vreodată rîndașul să vină în cabina vaporului să ia masa cu tine?

— Văd unde bați, Sandy. N-aș fi obișnuit cu oameni atît de luminați ca patriarhii și profeții; aș fi sfios și n-aș putea îndruga nimic în tovărășia lor. M-aș

bucura grozav cînd aş scăpa de ei. Sandy, ce rang e mai înalt, patriarh sau profet?

— A, profeţii le-o iau înainte patriarhilor. Chiar cel mai nou profet este cu mult mai însemnat decît cel mai vechi patriarh. Da, domnule, chiar Adam în persoană trebuie să meargă în urma lui Shakespeare.

— Shakespeare a fost profet?

— Fireşte că da; la fel a fost şi Homer şi încă o droaie ca ei. La rîndul lor, Shakespeare şi cu ceilalţi trebuie să meargă în urma unui croitor de rînd din Tennessee, pe nume Billings; şi în urma unui doctor de cai numit Sakka, din Afganistan. Ieremia cu Billings şi cu Budha merg alături, imediat în urma unei puzderii de profeţi din planete care nu se află în astronomia noastră; pe urmă vin o duzină sau două de figuri din Jupiter şi alte lumi, după aceea vin Daniel, Sakka şi Confucius, pe urmă o ceată din sistemele aflate în afara universului nostru; apoi vin Ezekiel şi Mahomet, Zoroastru şi un tocilar din străvehiul Egipt; după aceea, urmează un şir lung şi abia hăt către coadă vin Shakespeare şi Homer şi un cizmar numit Marais, din mahalalele Franţei.

— Cum? I-au primit pe Mahomet şi pe toţi ceilalţi păgîni aici?

— Da, toţi şi-au avut solia şi toţi îşi primesc răsplata. Omul care nu-şi primeşte răsplata pe pămînt nu trebuie să se mîhnească — şi-o va căpăta aici, cu siguranţă.

— Dar de ce l-au azvîrlit aşa pe Shakespeare şi l-au pus în urma unor cizmari, doctori de cai şi tocilari — după grămada de oameni despre care n-a auzit nimeni?

— Asta-i dreptatea dumnezeiască. Nu au fost răsplătiţi după meritele lor pe pămînt, însă aici au căpătat rangul cuvenit. Croitorul acela Billings, din Tennessee, a scris versuri la care Homer şi Shakespeare nici nu ar fi visat să se înalţe, dar nimeni n-a vrut să i le tipărească, nimeni nu i le-a citit, afară de vecinii săi, o ceată de ignoranţi, care au rîs de ele. De cîte ori sătenii încingeau o beţie şi o horă, îl tîrau şi îl încoronau cu foi de varză şi se prefăceau că se închină în faţa lui. Iar într-o noapte, cînd era bolnav şi aproape mort

de foame, l-au tras afară și l-au încoronat și l-au pus să călărească prin sat pe-un băț și toți s-au ținut scai după el, bătînd din tingiri și tinichele și urlînd. Ei bine, pînă dimineața a murit. Nici nu se aștepta să ajungă în rai. Și cu atît mai puțin că are să se facă atîta caz de el, așa că îmi închipui ce mutră a făcut cînd l-a prins pe neașteptate recepția.

— Erai acolo, Sandy?

— Doamne păzește, nu!

— De ce? Nu știai că are să se țină?

— Ba știam. Se vorbea în toată împărăția cerurilor — nu cu o zi înainte, ca despre afacerea aceasta cu cîrciumarul — ci cu douăzeci de ani mai înainte ca omul să fi murit.

— Atunci, de ce naiba nu te-ai dus acolo?

— Ia te uită cum vorbești! Unul ca mine să se afle în treabă la recepția unui profet? O gînganie ca mine, încercînd să se îmbulzească și să ajute la primirea unei mărimi atît de înfricoșătoare ca Edward J. Billings? Păi s-ar fi rîs de mine la un miliard de mile de jur împrejur. Nu m-aș fi spălat nici cu zece ape.

— Bine, dar atunci cine s-a dus?

— Foarte puțini; niște oameni pe care cine știe dacă eu și cu tine, dragă căpitane, vom avea norocul să-i vedem vreodată. Un om de rînd nu are niciodată norocul să vadă recepția unui profet, ascultă ce-ți spun! Toată nobilimea, toți patriarhii și profeții, pînă la unul, ca și toți arhanghelii, principii, guvernatorii și viceregii erau în păr, dar nimeni din plevușcă. Nici unul, nici măcar de sămînță. Și ia seama, nu vorbesc numai de mărimile din lumea noastră, ci de principii și patriarhii și-așa mai departe, din toate lumile care strălucesc pe cerul nostru și din alte miliarde de lumi care fac parte din alte și alte sisteme, în afara celui în care-i soarele nostru. Erau acolo cîțiva profeți și patriarhi față de care ai noștri nu fac nici cît o ceapă degerată, ca rang și faimă și toate celelalte. Unii erau din Jupiter și din alte lumi ale sistemului nostru, dar cei mai celebri erau trei poeți Saa, Bo și Soof, din niște mari planete, aflate în trei sisteme diferite și foarte depărtate. Numele lor sînt cunoscute și familiare în

fiecare ungher al raiului, de la un capăt la altul — la drept vorbind, la fel de cunoscute ca și cei optzeci de Arhangheli Supremi — pe cînd de Moise al nostru și de Adam și de ceilalți, nici dracu n-a auzit dincolo de colțișorul de rai al lumii noastre, afară poate de-o mînă de oameni foarte învățați, rișipiți pe ici și colo. Totdeauna numele lor sînt scrise greșit și isprăvile unuia sînt încurcate cu ale altuia și mai totdeauna sînt masați laolaltă, spunîndu-se pur și simplu că-s din „sistemul nostru solar", socotindu-se că asta-i de ajuns, fără să se mai intre în mici amănunte și să indice din care anume lume purced. E ca și cum un hindus învățat și-ar arăta știința lui, zicînd că Longfellow trăiește în Statele Unite, de parcă ar fi trăit în toate Statele Unite și țara ar fi atît de mică încît n-ai putea să arunci o cărămidă, fără să-l lovești pe Longfellow. Între noi fie zis, chiar mă amărăște răceala cu care oamenii din aceste lumi monstruoase, dinafara sistemului nostru planetar, privesc mic a noastră lume și însuși acest sistem. Desigur că avem o părere foarte bună despre planeta Jupiter, fiindcă planeta noastră e doar un cartof pe lîngă ea, ca mărime; dar mai sînt planete în alte sisteme, față de care Jupiter e doar un fir de muștar — cum e planeta Goobra, de pildă, pe care n-ai putea-o înghesui în orbita cometei Halley, fără să-i strîngi șuruburile. Turiștii din Goobra (vorbesc de cei care s-au născut și au murit acolo — băștinașii) vin pe-aici din cînd în cînd și se interesează de lumea noastră, iar cînd află că-i atît de mică încît un fulger îi poate da ocol într-o optime de secundă, trebuie să se rezeme de ceva ca să nu cadă jos de rîs. Pe urmă, își vîră o sticlă în ochi și încep să ne cerceteze, de parcă am fi vreun soi de gîză ciudată sau așa ceva. Unul din ei m-a întrebat cît de lungă era ziua la noi și cînd i-am spus că în general avea douăsprezece ore, m-a întrebat dacă oamenii de pe meleagurile mele socotesc că mai merită să te scoli și să te speli pentru o astfel de zi. Așa stau lucrurile cu tipii aceștia de pe Goobra — nu vor să piardă nici un prilej de a-ți arunca în față că ziua în lumea lor ține cît trei sute douăzeci și doi de ani de-ai noștri. Tînărul filfizon,

care mă luase peste picior, de-abia devenise major; era de șapte mii de zile — adică de vreo două milioane de ani de-ai noștri și păstra încă mutra de mucos a vîrstei sale. Era la cotitura aceea, cînd omul a sfîrșit cu copilăria și încă nu-i bărbat de-a binelea. Dacă nu ne-am fi aflat în rai, i-aș fi zis eu pe șleau ce gîndesc. Ei, oricum, Billings a avut parte de cea mai măreață primire din cîte s-au pomenit de o mie de secole încoace și cred că-i va prii. Numele lui va fi purtat foarte departe și va face să se vorbească despre sistemul nostru planetar, ba poate și despre planeta noastră — pămîntul — înălțîndu-ne în ochii întregii lumi a raiului. Ia gîndește-te numai — Shakespeare a mers de-a-ndaratelea, în fața acestui croitor din Tennessee și i-a presărat flori în cale, iar Homer a stat în spatele jilțului său și l-a servit la ospăț. Desigur că asta n-a însemnat mare lucru acolo, printre toți străinii aceia de seamă din alte sisteme planetare, deoarece nu auziseră nici de Shakespeare, nici de Homer, însă colo jos, pe micul nostru pămînt, oamenii dacă ar afla-o ar rămîne cu gurile căscate. Ehei! măcar să fi fost vreo scofală cu nenorocitul acela de spiritism, ca să le putem da de știre!... Satul acela din Tennessee i-ar înălța un monument lui Billings și autograful său s-ar vinde mai scump decît al Satanei. Ce mai, s-a petrecut strașnic la recepția aceea; un nobil de mîna a șaptea, sir Richard Duffer, baronetul din Hoboken, mi-a povestit totul.

— Cum adică, Sandy, un nobil din Hoboken? Cum vine asta?

— Destul de simplu. Duffer acesta a ținut o mezelărie și n-a pus deoparte un cent în viața lui, fiindcă obișnuia să dea pe ascuns săracilor toată carnea care-i prisosea. Nu vagabonzilor — nu, celorlalți; celor care mai curînd ar crăpa de foame decît să cerșească — oameni cinstiți și dintr-o bucată, dar fără de lucru. Dick pîndea bărbații, femeile și copiii înfometați și se ținea după ei pînă acasă, afla totul de la vecini și pe urmă le da de mîncare și le găsea de lucru. Cum nimeni nu l-a văzut vreodată dînd vreun ban cuiva, trecea drept zgîrcit. A și murit cu renumele acesta și oame-

nii au zis că nu-i nici o pagubă moartea lui, dar sosind aici, l-au făcut baronet și primele cuvinte pe care le-a auzit Dick — cîrciumarul din Hoboken — cînd a pășit pe țărmurile divine, au fost: „Bine-ai venit, sir Richard Duffer!“ Asta l-a cam mirat, fiindcă el socotea că are temeiuri să creadă că va fi îndreptat către un climat mai cald.

Deodată, întregul ținut se cutremură sub bubuitul a o mie o sută și unul de tunete, slobozite toate în același timp și numai ce-l aud pe Sandy:

— Aha! Astea-s pentru cîrciumar.

Săr în sus și zic:

— Atunci hai și noi într-acolo, Sandy; nu trebuie să pierdem nimic din parascovenia asta.

— Stai locului! mă oprește el. E doar un anunț telegrafic și atîta tot.

— Cum?

— Bubuiturile înseamnă că a fost zărit de la stația de semnalizare. A trecut de punctul Sandy Hook. Comitetele au să coboare să-l întîmpine și să-l însoțească. Vor mai fi ceva ceremonii și întîrzieri; are să mai treacă multă vreme pînă să ajungă la Golful Hudson. Oricum, e la cîteva miliarde de mile de noi.

— Puteam fi și eu la fel de bine cîrciumar și un păcătos nărăvit în rele, zic eu, amintindu-mi cît de singur fusesem la sosirea în rai și cum nu era nici urmă de comitet de recepție sau altceva.

— Observ o oarecare părere de rău în glasul tău — mă iscodește Sandy — și e cît se poate de firesc, dar hai să trecem cu buretele asupra trecutului; ai procedat așa cum ai crezut de cuviință și acum e prea tîrziu ca să mai îndrepți lucrurile.

— Ei, treacă de la mine, Sandy. Nu mă supăr. Dar aveți și aici un Sandy Hook, 'ai?

— Le avem aici pe toate, întocmai ca și jos. Toate Statele și Teritoriile Uniunii și toate regatele pămîntului și insulele mării sînt orînduite aici întocmai ca și pe glob, toate cu aceleași contururi și profiluri pe care le au și colo jos, și toate proporționate cu mărimea lor, numai că aici fiecare stat, regat și insulă este de multe miliarde de ori mai mare decît jos.

Alt bubuit.

— Asta pentru ce mai e?

— E alt fort care răspunde primului. Trage fiecare cîte o mie o sută și una lovituri de trăsnet dintr-o dată — este salutul tradițional pentru un oaspe convertit în ceasul al doisprezecelea, o sută pentru fiecare ceas și una suplimentară, pentru sexul oaspelui; dacă era o femeie, am fi știut, fiindcă s-ar mai fi tras o lovitură.

— Cum de se știe că sînt o mie o sută și una lovituri, cînd toate sînt trase dintr-o dată, Sandy? Și totuși nimeni nu se poate înșela în această privință.

— Mințile noastre sînt foarte ascuțite aici, în anumite domenii — și acesta-i unul din ele. Numerele, mărimile și distanțele sînt atît de mari, încît trebuie să fim făcuți ca să le putem simți — vechile noastre metode de a număra, măsura și socoti nu ne-ar da nici măcar o idee despre ele, ci mai degrabă ne-ar încurca, ne-ar copleși și ne-ar provoca mari dureri de cap.

După ce-am mai discutat despre aceasta, zic:

— Sandy, bag de seamă că rar mi-este dat să văd îngeri albi; la fiecare înger alb pe care îl văd găsesc vreo sută de milioane de oameni arămii — oameni care nu știu vorbi englezește. Cum vine asta?

— Ei, ai să găsești același lucru în oricare Stat sau Teritoriu din colțul american al raiului, oriunde te vei duce. Am hoinărit o săptămînă întreagă și am străbătut milioane și milioane de mile printre îngeri, fără să văd măcar un singur înger alb sau să aud măcar un cuvînt pe care să-l pot înțelege. Vezi tu, un miliard de ani și mai bine, America a fost ocupată de indieni, azteci și de tot soiul de oameni, pînă să fi pus vreodată piciorul pe-acolo vreun om alb. În primele trei sute de ani, după ce-a descoperit-o Columb, nu găseai în toată America nici măcar atîția albi cît să-ți umple o sală de conferințe — bineînțeles vorbesc de toată întinderea continentului, cu posesiunile britanice și toate celelalte. La începutul veacului nostru erau numai șase sau șapte milioane — să zicem șapte — apoi douăsprezece sau paisprezece milioane în 1825, să zicem douăzeci și trei de milioane

în 1850, patruzeci de milioane în 1875. Procentul nostru de mortalitate a fost totdeauna de douăzeci la mie pe an. Ei, va să zică o sută patruzeci de mii au murit în primul an al veacului; două sute optzeci de mii în cel de al douăzeci și cincilea an; cinci sute de mii în al cincizecilea an, cam vreun milion în al șaptezeci și cincilea an. Acum, hai să fiu darnic în privința asta și să socotesc că de la începuturi pînă azi au murit în America cincizeci de milioane de albi— pune șaizeci, dacă vrei; pune o sută — nu contează cîteva milioane în plus sau în minus. Ei bine, acum poți pricepe și singur că dacă te-apuci și presari puțină pulbere de oameni ca aceștia peste sutele de miliarde de mile ale teritoriului american de-aici din rai, e ca și cum ai împrăștia o cutiuță de pilule homeopatice de zece cenți peste pustiul Saharei și te-ai aștepta să le regăsești. Nu te poți aștepta să însemnăm ceva în rai, și nici nu însemnăm — asta e pur și simplu realitatea, și trebuie să ne obișnuim cu ea cît putem mai bine. Învățații din celelalte planete și celelalte sisteme vin pe aici, se învîrt puțintel, cînd fac ocolul împărăției, și pe urmă se întorc în secțiile lor din rai și scriu o carte de impresii de călătorie, acordînd Americii vreo cinci rînduri. Spun că în această pustietate locuiesc o mînă de cîteva sute de mii de miliarde de îngeri roșii, care sînt completați din cînd în cînd cu cîte unul, cu totul ros de boală. Mă înțelegi, ei cred că albii și negrii întîlniți întîmplător ar fi niște indieni albiți sau înnegriți de vreo lepră sau altă boală— din pricina vreunui păcat deosebit. E o pilulă grozav de amară pentru noi toți, prietene, chiar pentru oamenii cei mai modești, ca să nu mai vorbim despre celălalt soi, care își închipuie că vor fi primiți ca o obligație a statului, de mult pierdută, și pe deasupra că-l vor îmbrățișa pe Avram. Nu ți-am cerut nici un amănunt, dragă căpitane, dar îmi vine să cred — dacă experiența mea face vreun ban — că nu ai fost întîmpinat cu prea multe urale la sosire; ia spune drept?

— Nu-mi mai pomeni, Sandy — zic eu roșind puțintel — n-aș fi dorit să fie de față familia, pentru ni-

mic în lume. Să schimbăm subiectul, Sandy, să schimbăm subiectul.

— Ei, crezi că ai să te stabilești în departamentul californian al fericirii?

— Nu știu încă. Nu m-am gîndit să fac un pas hotărît în direcția asta, pînă nu-mi sosește și familia. M-am gîndit doar să dau o raită peste tot; între timp, așa — în tihnă — voi încerca să mă hotărăsc. Pe lîngă asta, cunosc o groază de decedați și chibzuiam să le dau de urmă, să m-aștern puțin la vorbă cu ei despre prieteni și despre vremurile de-altădată, să ne amintim de unele și de altele, să-i întreb cum le place pe-aici, din cîte cunosc pînă acum. Socot însă că nevasta-mea va voi să se statornicească în raza Californiei, fiindcă mai toți răposații ei vor fi aici și îi place să fie împreună cu puzderia de cunoscuți. N-o știi cum e?

— Să n-o lași. Vezi ce este districtul Jersey din rai, pentru albi; ei bine, districtul californian e de o mie de ori mai rău. E plin de un soi becisnic de îngeri cu piele închisă și de culoarea noroiului și se prea poate ca cel mai apropiat din vecinii tăi albi să stea la vreun milion de mile depărtare. Ce-i lipsește mai mult unui om, în rai, e societatea — o societate pe măsura lui, de aceeași culoare și limbă. Din pricina asta, de vreo două ori eram gata-gata să mă statornicesc în partea europeană a raiului.

— Ei, și de ce n-ai făcut-o, Sandy?

— A, din diferite motive. Mai întîi, cu toate că acolo vezi la albi berechet, nu te poți înțelege aproape cu nici unul, așa că umbli la fel de dornic de sporovăială ca și pe-aici. Îmi place să mă uit la un rus, la un german sau italian, îmi place să mă uit chiar și la un franțuz, dacă am vreodată norocul să-l prind cînd nu face vreun lucru necuviincios; însă cu privirile nu-ți potolești dorința, trebuie să ai cu cine sta de vorbă.

— Bine, dar mai e și Anglia, Sandy, districtul englez al raiului.

— Da, dar nu-i cu mult mai bine decît în acest colț al tărîmului ceresc. Cîtă vreme nimerești peste un englez născut în ultimii trei sute de ani, merge, însă

în clipa cînd te întorci în vremea Elisabetei, limba începe să se încîlcească și cu cît mergi mai înapoi, cu atît se încurcă mai rău. Am stat puțin de vorbă cu unul Langland și cu un ins căruia-i zicea Chaucer — poeți din vremuri străvechi — dar degeaba, n-am putut pricepe o boabă și ei, la rîndul lor, n-au priceput o boabă din spuselè mele. De atunci am primit cîteva scrisori de la ei, însă-i o englezească atît de stricată că nu mă pot descurca. În vremile de dinaintea acestor oameni, în Anglia nu găsești decît numai și numai străini, nici mai mult nici mai puțin; unii care vorbesc daneza, germana, normanda franceză, și cîteodată le amestecă pe toate trei, iar mai înaintea lor, alții care vorbesc latina și bretona veche, irlandeza și galica, iar înaintea lor vin miliarde și miliarde de sălbatici curați, care boscorodesc într-un chip, de nu i-ar putea înțelege nici Satana în persoană. Ca să dai în departamentele engleze peste un om pe care îl poți înțelege, trebuie să rătăcești printre roiuri înfiorătoare de oameni, care îndrugă vorbe fără cap și fără coadă. Vezi tu, în cursul a miliarde de ani, fiecare țară de pe fața pămîntului a fost cotropită deatîtea ori de tot felul de popoare și tot soiul de limbi, încît era fatal să iasă babilonia aceasta în rai.

— Sandy — zic eu — ai văzut pe mulți dintre oamenii mari despre care vorbește istoria?

— Da, berechet. Am văzut regi și tot felul de oameni cu faimă.

— Regii au aici același rang ca și jos?

— Nu, aici nimeni nu-și poate aduce rangul cu el. Dreptul divin e o poveste destul de bună pe pămînt, dar aici nu se prinde. De îndată ce ajung în împărăția harului, regii cad la nivelul comun. L-am cunoscut foarte bine pe Carol al II-lea — e unul din cei mai populari comedieni din secția engleză — are un joc de prima clasă. Firește că se găsesc și actori mai buni — oameni de care nici nu s-a auzit vreodată pe pămînt — însă Charlie își face într-adevăr o reputație foarte bună și este considerat un om de viitor. Richard-Inimă-de-Leu lucrează pe ring și dobîndește o trecere grozavă. Henric al VIII-lea e tragedian și scenele în

care ucide oamenii sînt jucate de parcă-ar fi în realitate. Henric al VI-lea ține un chioșc cu cărți religioase.

— L-ai văzut vreodată pe Napoleon, Sandy?

— De multe ori. Cîteodată în raionul corsican, alteori în cel francez. Totdeauna vînează un loc care să sară în ochi și umblă încruntat, cu brațele încrucișate și binoclul de campanie sub braț, arătînd exact atît de măreț, sumbru și original, cît cere reputația lui și fiind foarte necăjit fiindcă aici nu trece drept un strateg așa de teribil cum se aștepta.

— Cum, dar cine stă mai presus de el?

— A, o droaie de oameni de care noi n-am auzit niciodată mai înainte — de tipul potcovarului și doctorului de cai și al tocilarului, știi, niște neisprăviți, răsăriți Dumnezeu știe de unde, care n-au ținut o sabie în mînă sau n-au tras un foc de armă în viața lor — dar arta militară e înnăscută în ei, deși n-au avut niciodată prilejul să-și arate însușirile. Aici însă ei capătă locul meritat, iar Cezar, Napoleon și Alexandru trebuie să-și ia un scaun la fund. Cel mai mare geniu militar pe care l-a zămislit lumea a fost un zidar de undeva de prin fundul Bostonului — mort în timpul Revoluției — pe nume Absalon Jones. Oriunde se duce, mulțimea se adună să-l vadă. Vezi tu. Oricine știe că dacă ar fi avut un prilej, ar fi arătat lumii niște manevre strategice, care ar fi făcut ca toată strategia de pînă la el să pară joacă de copii și treabă de ucenic. Dar n-a avut prilejul; de nenumărate ori a încercat să se înroleze voluntar, însă cum își pierduse amîndouă degetele mari și doi dinți din față, sergentul de la biroul de recrutare nu a vrut să-l primească. În orice caz, după cum îți spun, acum toată lumea știe ce-ar fi putut fi, așa că se îmbulzesc cu milioanele să-l vadă măcar o clipă, de cîte ori aud că are de gînd să fie prezent undeva. Cezar, Hanibal, Alexandru și Napoleon fac parte cu toții din statul său major, împreună cu încă o grămadă de ditai generalii; dar publicul abia de catadicsește să le arunce și lor o privire, cînd este *el* pe-acolo. Buum! Încă o salvă de salut. Acum cîrciumarul a trecut și de carantină.

Ne-am îmbrăcat amîndoi. Pe urmă ne-am spus dorința și într-o clipă ne-am aflat în locul recepției. Am stat pe malul oceanului de spațiu și ne-am uitat peste nesfîrșirea ce abia se zărea, dar n-am putut desluși nimic. Lîngă noi era Marea Tribună — șiruri după șiruri de tronuri, abia întrezărite, se înălțau către boltă. De amîndouă părțile se întindeau șiruri de fotolii pentru publicul obișnuit. Se întindeau pe leghi și leghi — de nu le zăreai capătul. Erau goale și tăcute; aveau o înfățișare posacă ca o sală de teatru înainte de sosirea publicului, cînd lămpile de gaz sînt încă stinse. Sandy zice:

— Să stăm aici și să așteptăm. Capul procesiunii trebuie să apară, dintr-o clipă într-alta, colo jos.

Eu zic:

— Sîntem grozav de singuri, Sandy; mă bate gîndul că trebuie să se fi întîmplat ceva. Nimeni, afară de noi doi... Nu-i cine știe ce mare onoare pentru cîrciumar.

— Nu te frămînta, că totul e în ordine. Are să se mai audă o salvă și pe urmă vom vedea.

Nu peste mult, am remarcat departe, la capătul zării, un fel de abur alburiu.

— E capul alaiului cu torțe, mă face atent Sandy.

Abureala aceea se întindea și devenea tot mai luminoasă și mai strălucitoare; curînd crescu într-o văpaie puternică, aidoma farurilor unei locomotive; se făcu tot mai orbitoare pînă ce arăta ca un soare ce se înălța peste geana zării, la mare — razele mari și roșii țîșniră sus de tot pe cer.

— Uită-te la Tribuna cea Mare și la miile de scaune — să nu le scapi din ochi! — zice Sandy — și ascultă salva.

Într-adevăr, salva a izbucnit — buum — buum — bum! — ca un milion de tunete contopite într-unul singur, cutremurînd toată tăria cerurilor. Pe urmă țîșni de pretutindeni o neașteptată și înfricoșătoare lumină și, într-o clipă, milioanele de fotolii fură ocupate pînă la unul. Cît vedeai cu ochii, în amîndouă direcțiile, nu mai era decît o masă compactă de oa-

meni; locul era luminat splendid! De ajuns ca să-l taie oricui răsuflarea.

Sandy zice:

— Așa procedăm aici. Nu se pierde vremea prostește; nimeni nu se mai foiește după ce s-a ridicat cortina. A dori e o treabă mai rapidă decît a călători. Acum un sfert de secundă, oamenii pe care-i vezi se aflau la milioane de mile depărtare. Cînd au auzit ultimul semnal, n-au avut altceva de făcut decît să-și spună dorința și iată-i aici.

Uimitorul cor intonă:

Rîvnim să-ți auzim glasul,
Să te vedem în fața noastră.

Era o muzică înălțătoare, însă cei lipsiți de glas dădeau chixuri și stricau melodia, întocmai ca oamenii la biserică, pe pămînt.

Începuseră să treacă cei din fruntea alaiului, oferind o priveliște minunată. Alaiul se scurgea, compact și solid, cu cinci sute de mii de îngeri în frunte, fiecare din ei purtînd în mînă o torță și cîntînd. De altfel, numai fîlfîitul zbîrnîitor al aripilor făcea să-ți duduie capul. Puteai urmări cu ochii linia cozii procesiunii, unduindu-se către cer, departe-departe, răsucită, ca un șarpe sclipitor, pînă ce se pierdea în zare ca o șuviță subțire de lumină. Șuvoiul se scurse într-una, vreme îndelungată, pînă cînd, în cele din urmă, răsări și cîrciumarul. Ca la comandă, toți se ridicară în picioare și îi traseră niște urale de s-au cutremurat cerurile, pe cuvîntul meu. Fața cîrciumarului era numai zîmbet. Purta nimbul pe-o ureche, strengărește și era cel mai mulțumit sfînt ce l-am văzut vreodată. În timp ce pășea pe treptele Marii Tribune corul intona:

Întregul rai mult geme
Și-aștoaptă glasu-acela.

Patru corturi, care îți luau ochii, se ridicau lîngă locul de onoare, pe o platformă largă, împrejmuită

cu un grilaj, în centrul Marii Tribune, cu o scînteietoare gardă de onoare în jurul lor. Corturile fuseseră închise tot timpul. În vreme ce cîrciumarul urcase treptele, făcînd plecăciuni și zîmbind tuturora și ajunsese în cele din urmă pe platformă, toate aceste corturi își traseră dintr-o dată perdelele în sus și am văzut patru măreațe tronuri de aur, bătute numai în nestemate. Pe cele două din mijloc stăteau niște bătrîni cu favoriți albi, iar pe celelalte doi uriași nespus de falnici și impunători, cu nimburi cît niște tăvi și armuri frumoase. Milioanele de spectatori îngenuncheară și priviră, bucurîndu-se și izbucnind în murmure voioase.

— Doi arhangheli! Splendid! Splendid! Cine să fie ceilalți? Arhanghelii trîntiră în fața cîrciumarului un rigid salut militar; apoi, cei doi bătrîni se ridicară și unul din ei zise: „Moise și Isac îți urează bun venit!", pe urmă toți patru pieriră și tronurile rămaseră goale.

Cîrciumarul păru cam dezamăgit, fiindcă își pusese în gînd să-i îmbrățișeze pe bătrînii aceia; însă mulțimea era nespus de bucuroasă și mîndră cum nu s-a mai pomenit, fiindcă-i văzuse pe Moise și Isac. Fiecare zicea: „I-ai văzut? I-am văzut. Pe Isac, nu-l puteam zări decît din profil, dar pe Moise l-am văzut drept din față, la fel de deslușit cum te văd pe tine în clipa asta!"

Apoi, cei din alai îl luară pe cîrciumar și porniră mai departe, iar adunarea se sparse și mulțimea se împrăștie. Cum mergeam spre casă, Sandy își exprimă părerea că a fost un mare succes și cîrciumarul avea dreptul să se mîndrească în vecii vecilor. Și mai zise că amîndoi am avut noroc, că putem merge la recepții încă patruzeci de mii de ani de-acum încolo și nu vom mai avea norocul să vedem o pereche de potentați așa de teribili ca Moise și Isac. Mai tîrziu, am aflat că era cît pe aci să vedem încă un patriarh, bașca un profet veritabil, însă în ultima clipă își contraman-

daseră venirea. Sandy zicea că pe locul unde stătuseră Moise și Isac se va înălța un monument, pomenind data, împrejurările și tot ce se cuvenea despre întreaga poveste și mii de ani vizitatorii vor veni acolo să se zgîiască, să se cațăre pe monument și să-l mîzgălească, scriindu-și numele.

LEGATUL DE 30.000 DE DOLARI

I

Lakeside era un tîrgușor simpatic, cu vreo cincișase mii de locuitori, ba chiar arăta destul de drăgălaș pentru o localitate din Far West. Bisericile aveau vreo trei mii cinci sute de enoriași, fiindcă așa merg lucrurile în Vestul îndepărtat și în Sud, unde toată lumea este evlavioasă nevoie mare și unde fiecare sectă protestantă este reprezentată și are firmă proprie. În Lakeside nu se cunoșteau deosebirile de rang social — cel puțin nu în mod manifest; fiecare cetățean îi știa pe toți cei din jur, cu cățel și cu purcel, și în toată urbea domnea o atmosferă de binevoitoare prietenie.

Saladin Foster, contabil la unul din principalele magazine, era singurul contabil din Lakeside cu un salariu mai mare. În clipa cînd începem povestirea noastră, dumnealui împlinise treizeci și cinci de ani; lucra în aceeași prăvălie de paisprezece ani; își începuse ucenicia cu patru sute de dolari pe an și urcase statornic, patru ani în șir, cu cîte o sută de dolari pe an; de-atunci leafa lui rămăsese la opt sute de dolari — o sumă într-adevăr frumușică, pe care toată lumea o socotea deplin meritată.

Nevasta lui, Electra, îi era o destoinică tovarășă de viață, deși, ca și dînsul, era cu capul în nori și amîndoi se prăpădeau după romanele sentimentale. Cel

dintîi lucru pe care l-a făcut după măritiș — așa tînără cum era, că mai mult de nouăsprezece ani nu avea — a fost să cumpere un pogon de pămînt la marginea orașului, plătindu-l cu bani pești — douăzeci și cinci de dolari — ceea ce însemna toată averea ei. Saladin avea cu cincisprezece dolari mai puțin. Pe noua-i proprietate, Electra a înjghebat o grădină de zarzavaturi, cultivînd-o pe din două cu un vecin și a scos un cîștig de sută la sută pe an. Totodată, din leafa lui Saladin a depus în primul an treizeci de dolari la casa de economii; șaizeci în al doilea an, o sută în al treilea, o sută cincizeci în al patrulea. Leafa lui se urcase apoi la opt sute de dolari pe an, dar între timp veniseră doi copii pe lume, sporind cheltuielile; totuși, și de-atunci înainte, Electra, stăruitoare cum era, a reușit să depună cîte două sute de dolari pe an, firește tot din leafă. Cînd a împlinit șapte ani de căsnicie, a fost în stare să-și clădească și mobileze o casă drăguță și confortabilă, care a costat-o două mii de dolari. Casa era așezată drept în mijlocul pogonului cu zarzavaturi. A achitat îndată jumătate din bani și și-a instalat familia în noua locuință. Peste alți șapte ani, scăpase de datorie, ba avea și cîteva sute de dolari investiți, care îi aduceau cuvenitele dobînzi.

Printre altele, banii îi cîștigase datorită urcării prețului la terenuri. Între timp, își cumpărase încă vreo două pogoane de pămînt și le vînduse cu profit unor oameni simpatici care intenționau să-și clădească și ei o casă, chiar în preajmă. Astfel, socotea că se asigurase de niște vecini de nădejde atît pentru ea cît și pentru familia ei, din ce în ce mai numeroasă. Avea, așadar, un venit propriu de vreo sută de dolari, provenind din investiții sigure; copiii creșteau, făcîndu-se din ce în ce mai fermecători și Electra se simțea tare mulțumită și fericită. Soție fericită, mamă fericită, cu un soț și copii la fel de fericiți. De-abia de-aici începe povestirea noastră.

Fiica mai mică, Clitemnestra — numită pe scurt Clitie — avea unsprezece ani; sora ei, Gvendolin — pe scurt Gven — avea treisprezece ani și amîndouă

erau fete drăgălașe și aveau pe vino-ncoace. Înseși numele lor trăda o înclinare latentă a sîngelui părintesc spre romantism, iar la rîndul lui, numele părinților arăta că soiul acesta de înclinare fusese moștenit. Era, așadar, o familie drăgăstoasă și unită și de aceea toți cei patru membri ai ei aveau nume de răsfăț. Numele de răsfăț al lui Saladin era ciudat și nu-i indica sexul — Sally; la fel și al Electrei — Aleck. Cît era ziulica de lungă, Sally se străduia să fie un bun și harnic contabil și vînzător; Aleck, la rîndul ei, era o bună și credincioasă mamă și gospodină, precum și o femeie de afaceri, sîrguincioasă și chibzuită; dar seara, în confortabilul *living-room*[1], căutau să uite pentru puțin timp de lumea truditoare și trăiau într-altă lume, mai frumoasă, citindu-și povești de dragoste, țesînd vise, ținînd tovărășie regilor, prinților, lorzilor semeți și domnițelor trufașe, în strălucirea și splendoarea nobilelor palate sau în mohorîtele și întunecatele lor castele.

II

Și iată că într-o bună zi le sosiră vești mari! Vești uluitoare, ce-i drept, dar bune. Veștile veneau dintr-un sat învecinat, unde locuia singura rudă în viață a familiei. O rudă de-a lui Sally, un fel de unchi sau văr de gradul al doilea sau al treilea, pe nume Tilbury Foster, un burlac în vîrstă de șaptezeci de ani, vestit pentru averea lui și, prin urmare, acru și morocănos. Sally încercase să intre în legătură cu dînsul, scriindu-i pe vremuri, dar nu mai repetase greșeala. Acum, Tilbury îi scria lui Sally, mărturisindu-i simțămîntul că va muri în curînd și făgăduindu-i că-i va lăsa treizeci de mii de dolari, bani gheață. Și asta nu de dragul lor, ci fiindcă banii aceia îi pricinuiseră multe necazuri și amărăciuni în viață și ținea morțiș să-i lase cuiva, nădăjduind ca banii să-și urmeze mai departe

[1] *Living-room*, cameră în care se lucrează, se conversează și se primesc musafirii (n. t.).

nefasta înrîurire. Legatul va fi prevăzut în testamentul său și va fi plătit imediat. Cu condiția ca Sally să fie în stare a dovedi executorilor testamentari *că nu a fost niciodată încunoștințat de acest dar, prin scris sau viu grai, nu a făcut nici o cercetare cu privire la apropierea muribundului de tropicele veșnice și nu a luat parte la înmormîntare.*

De îndată ce Aleck își veni puțintel în fire din cumplita emoție stîrnită de această scrisoare, rugă pe cineva din orășelul rubedeniei să o abonoze la ziarul local.

Soțul și soția își luară imediat legămîntul solemn să nu pomenească nimănui de vestea cea mare, cîtă vreme rubedenia cu pricina va mai fi în viață. Aceasta ca nu cumva vreo persoană neștiutoare să sufle vreo vorbă muribundului și să le răstălmăcească simțămintele, lăsîndu-i impresia că ei s-ar bucura de legat, neținînd seama de cele cerute și totodată ca nu cumva — în ciuda opreliștii — persoana să dea în vileag legatul.

În ziua aceea, Sally făcu o sumedenie de încurcături în registrele lui, iar Aleck nu mai fu în stare să se gîndească la treburile ei, nici măcar să ia un ghiveci cu flori sau o carte, sau o surcea, fără să uite ce voise a face cu ele. Amîndoi erau într-adevăr pierduți în vise.

„Treizeci de mii de dolari!"

Toată ziulica, muzica acestor cuvinte pline de tîlc chinui mințile celor doi soți.

Din clipa cununiei, Aleck ținuse strîns băierile pungii și Sally gustase prea arar prilejul de a azvîrli un gologan pe lucruri de prisos.

„Treizeci de mii de dolari!" zumzăia, fără încetare, cîntecul. O sumă uriașă, o sumă de neînchipuit!

Cît fu ziulica de lungă, Aleck rămase pierdută în gînduri, plănuind cum să investească suma — Sally plănuind cum să o cheltuiască.

În seara aceea, nu mai citiră nici o poveste de dragoste. Copiii se duseră mai devreme la culcare, văzîndu-și părinții atît de tăcuți, distrați și ciudat de plicticoși. Sărutările lor fură primite cu-atîta răceală,

încît păreau date în gol; părinții nici nu le luară în seamă și abia la un ceas după plecarea fetelor le simțiră lipsa. În ceasul acela, două condeie scîrțîiau de zor, făcînd însemnări și planuri. În cele din urmă, Sally rupse cel dintîi tăcerea și zise, cu înflăcărare:

— Ah, o să fie grozav, Aleck! Din prima mie ne luăm un cal și un docar pentru vară, și o barcă cu pînze, ba și un mantou de blană pentru iarnă.

Stăpînindu-și firea, Aleck răspunse cu glas hotărît:

— Să luăm din capital? Nici gînd! N-aș face una ca asta nici dacă ar fi vorba de un milion!

Sally fu profund dezamăgit; i se irosi bucuria de pe chip.

— Oh, Aleck! exclamă el, mustrător. Totdeauna am muncit din greu și am fost atît de strîmtorați; și-acum, că sîntem bogați, îmi pare într-adevăr...

Nu-și sfîrși însă fraza, văzînd cum privirile soției se îmbunează; rugămintea lui o mișcase. Aleck zise, cu o blîndă convingere:

— Nu trebuie să cheltuim din capital, dragule. Ar fi ceva nesăbuit. Dar din venit...

— Da, are să fie de ajuns, are să fie de ajuns, Aleck! Ce scumpă și bună ești! Vom avea un venit strașnic și dacă îl putem cheltui...

— Nu tot venitul, dragul meu, nu tot, dar poți cheltui o parte din venit. Adică o parte rezonabilă. Dar întregul capital trebuie să-l fructificăm. Asta-i un lucru chibzuit, nu?

— M-da. Da, firește. Dar o să avem atîta de așteptat. Șase luni pînă la prima scadență a dobînzilor.

— Da... poate și mai mult.

— Cum, mai mult, Aleck? Nu se plătește de două ori pe an?

— Da, la anumite investiții bancare — dar eu n-am să investesc banii oriunde și oricum.

— Dar în ce fel, atunci?

— În ceva care să ne aducă profituri mari.

— Mari! Nu-i rău. Zi, zi mai departe, Aleck, să știu și eu despre ce-i vorba.

— Îi investim în cărbuni. În noile mine de huilă. Am de gînd să plasez zece mii de dolari. Acțiuni de

membru fondator. Cînd pui bazele unei noi întreprinderi, capeți cîte trei acțiuni noi pentru fiecare acțiune subscrisă.

— Ia te uită... știi că-i strașnic, Aleck? Adică, acțiunile vor avea curs bun... Oare cît? Mult? Și cînd?

— După vreun an. Ți se plătește zece la sută, de două ori pe an, și or să valoreze treizeci de mii de dolari. Cunosc bine toată afacerea; anunțul e aici, în ziarul din Cincinatti.

— Doamne! Treizeci de mii pentru zece mii... într-un singur an! Hai să plasăm tot capitalul, să scoatem nouăzeci de mii! Le comunic chiar acum cît vreau să subscriu... mîine, să nu fie prea tîrziu.

Și zicînd acestea se și repezise spre masa de scris, dar Aleck îl opri și îl făcu să se așeze la loc pe scaun.

— Nu-ți pierde capul! Nu trebuie să subscriem pînă nu avem banii, știi prea bine.

Înflăcărarea lui Sally mai scăzu cu cîteva grade, însă nu se potoli de-a binelea.

— Păi bine, Aleck, poate că în clipa asta unchiul a și scăpat de necazuri; pun rămășag o sută contra nimic că în clipa asta își alege, colo jos, chiar lopata cu care să amestece smoala. Acum, cred că...

Aleck se înfioră și exclamă:

— Cum te rabdă inima să spui una ca asta, Sally! Nu vorbi așa, că-i adevărată nerușinare!

— Ei bine, pune-i un nimb de sfînt, dacă poftești. Mie, unul, nu-mi pasă cum arată pe lumea cealaltă. Vorbeam și eu așa, într-o doară. Nu poți lăsa și tu omul să vorbească ce-i place?

— Dar cum ți-au venit vorbele astea îngrozitoare? Cred că nu ți-ar face plăcere să auzi vorbindu-se așa despre tine, cînd încă nici nu ți s-a răcit trupul!

— Deocamdată nu văd cum mi s-ar putea întîmpla așa ceva. Doar dacă ultima mea faptă ar fi să dăruiesc niște bani cu gîndul de a cășuna cuiva vreun rău. Mai dă-l încolo pe Tilbury, dragă Aleck! Hai să vorbim despre lucruri mai lumești. Mi se pare că mina merită să investim toate cele treizeci de miișoare. Ai ceva împotrivă?

— Nu se pun toți banii pe un singur cal — nici nu-mi trece prin minte așa ceva.

— Foarte bine. Dacă zici tu așa. Dar atunci, ce facem cu celelalte douăzeci de mii? Ce ai de gînd cu ele?

— Nici o grabă; vreau să mă mai uit încoace și încolo înainte de a lua o măsură.

— Foarte bine, dacă te-ai hotărît așa, suspină Sally, și, după ce chibzui mai temeinic un răstimp, adăugă: Pînă la anul vom avea din cele zece mii un cîștig de duăzeci de mii. Banii aceștia putem să-i cheltuim, nu-i așa, Aleck?

Femeia însă clătină din cap:

— Nu, dragul meu — zise ea — acțiunile nu se vor urca prea mult pînă ce nu căpătăm primul dividend semestrial. Din acești bani poți cheltui, dar numai o parte.

— La naiba! Numai atît? Și să aștept un an întreg?!... Dă-o-ncolo de treabă, eu...

— Oh, te rog mai rabdă și tu! S-ar putea chiar să se plătească și mai devreme dividendele — este foarte posibil.

— Ah, ar fi o grozăvie! Îți mulțumesc! Sally sări în sus și își sărută soția, în semn de recunoștință. Or să fie trei mii — trei miișoare întregi! Cît am putea cheltui din banii aceșia, Aleck? Fii mărinimoasă, te rog, draga mea, fii fată bună.

Aleck era încîntată; atît de încîntată încît cedă presiunii și acordă o sumă, pe care judecata ei o socotea o curată nechibzuință — o mie de dolari.

Sally o sărută de zece ori, dar chiar în felul acesta încă nu-și putu exprima toată bucuria și mulțumirea. Noua izbucnire de recunoștință și afecțiune o împinse pe Aleck dincolo de hotarele prudenței și, înainte de a se mai putea înfrîna, mai acordă scumpului ei soț încă un privilegiu — două mii de dolari din cele cincizeci sau șaizeci de mii, pe care avea de gînd să le scoată pînă într-un an din cele douăzeci de mii, care mai rămîneau din legat. Lui Sally îi țîșniră lacrimi de fericire și exclamă:

— Oh, simt nevoia să te strîng în brațe! Și se ținu de cuvînt. Apoi își reluă însemnările și începu să în-

scrie pe lista primelor și mult doritelor cumpărături: „Cal, docar, barcă și mantou de blană — pantofi de lac — cîine — clac — strană la biserică — ceas care se întoarce automat — dantură nouă". Ascultă, Aleck!

— Faci socoteli, nu-i așa? Asta-mi place. Cu siguranță că ai investit și cele douăzeci de mii de dolari!

— Nu, nu-i nici o grabă în privința asta. Trebuie mai întîi să cercetez bine și să mă mai gîndesc.

— Dar văd că iar socotești ceva. Despre ce-i vorba?

— Ei, trebuie să le găsesc un rost și celor treizeci de mii pe care-i scoatem din cărbuni, ori nu?

— Sfinte Sisoe, ce cap! Mie nici nu mi-a dat prin gînd așa ceva. Și cum te descurci? Unde-ai ajuns?

— Nu prea departe — am socotit doar pentru doi-trei ani. I-am împărțit în două: o parte în petrol și alta în grîne.

— Zău, Aleck, că-i splendid! La cît se ridică?

— Stai să mă gîndesc... ei, ca să nu greșesc, la vreo sută optzeci de mii, profit curat, dar probabil că va fi mai mult.

— E-he-he! Nu-i minunat? Doamne sfinte! În sfîrșit, ne-a ieșit norocul în cale, după toată roboteala asta grea, Aleck!

— Da?

— Am să dăruiesc trei sute pentru misionari. De ce ne-ar mai păsa de cheltuieli?

— Nici n-ai putea face o faptă mai bună, dragule! E ceva într-adevăr vrednic de firea ta generoasă, altruist cum te știu!

Lauda aceasta îl umplu de fericire pe Sally, dar era destul de cinstit și de drept ca să spună că lauda i se cuvenea de fapt lui Aleck și nu lui, deoarece — dacă n-ar fi fost ea — n-ar fi avut niciodată atîția bani.

Pe urmă se duseră la culcare și, îmbătați de fericire, uitară luminarea aprinsă în camera cea mare și nu-și aduseră aminte de ea decît după ce se dezbrăcaseră. Sally însă fu de părere s-o lase să ardă mai departe... Spunea că-i dă mîna, chiar de-ar costa o mie de dolari. Dar Aleck se dădu jos din pat și o stinse.

Și bine făcu, fiindcă în timp ce se întorcea în camera mare îi veni o inspirație care avea să transforme cele

o sută optzeci de mii de dolari într-o jumătate de milion, înainte ca banii să fi avut timp a se răci în buzunarele lor.

III

Mica gazetă, la care se abonase Aleck, apărea doar joia și făcea o călătorie de cinci sute de mile din tîrgușorul lui Tilbury ca să-i sosească lui Aleck sîmbăta. Scrisoarea lui Tilbury fusese expediată vineri, deci prea tîrziu ca știrea eventualei morți a binefăcătorului să mai poată apărea în numărul din săptămîna respectivă, dar îndeajuns de devreme ca să fie consemnată în numărul următor. Astfel, soții Foster fură nevoiți să aștepte aproape o săptămînă ca să afle dacă i se întîmplase sau nu ceva unchiului. O săptămînă lungă, nespus de lungă, în care încordarea fu greu de suportat. Poate că soții nici nu ar fi putut-o suporta, dacă mințile lor nu și-ar fi căutat scăparea într-o oarecare diversiune. Am văzut însă că își găsiseră o astfel de diversiune. Nu îngrămădea nevasta averi peste averi și bărbatul nu le cheltuia — adică nu cheltuia tot ce-i îngăduia soția?

În cele din urmă, veni ziua de sîmbătă și o dată cu ea gazeta *Weekly Sagamore*. Doamna Eversly Benett, soția pastorului presbiterian, care se ținea de capul Fosterilor pentru o donație, era tocmai de față cînd sosi gazeta. Convorbirea amuți subit — din partea Fosterilor. Doamna Benett constată îndată că gazdele nu mai auzeau nici un cuvînt din ce le zicea ea, așa că se sculă, rupse nerăbdătoare banderola gazetei și împreună cu Sally cercetară cu iuțeala fulgerului coloanele cu anunțuri mortuare. Dezamăgire! Numele lui Tilbury nu era pomenit nicăieri. Aleck era creștină din născare, așa că datoria și puterea obișnuinței o siliră să treacă cu bine prin această încercare. Se înfrînă și zise, cu o voioșie demnă de o ființă fățarnică:

— Să mulțumim cerului cu toată smerenia că l-a cruțat și...

— Lua-l-ar dracu! Mai bine...

— Sally! Rușine să-ți fie!

— Nu-mi pasă! replică furios bărbatul. Parcă tu nu simți la fel! Dacă n-ai fi imoral de evlavioasă, ai recunoaște-o și tu fățiș și cinstit.

Jignită, Aleck i-o întoarse:

— Nu pricep cum de poți spune lucruri așa de răutăcioase și de nedrepte. Nu există evlavie imorală.

Sally se simți cuprins de un fior, dar căută să-și ascundă simțămîntul, încercînd în mod echivoc să-și salveze situația. Voia să schimbe forma celor spuse, ca și cum dacă le schimba forma, păstrînd miezul, ar fi putut înșela expertul pe care încerca să-l domolească.

— N-am vrut să-ți aduc o învinuire așa de gravă, Aleck, căută el să se dezvinovățească. De fapt, n-am vrut să spun evlavie imorală, aveam de gînd doar să spun... voiam... ei bine, evlavie convențională, știi... ă... ă... evlavie de duzină... în... în felul... — ce mai, știi tu ce vreau să spun, Aleck, în... ei bine, cînd expui un obiect aurit și-l dai drept aur curat, știi, fără să urmărești ceva necinstit, ci doar așa, din obișnuința negoțului, tertipurile străvechi, tradiție împietrită, devotamentul față de... de... dă-o-ncolo, nu pot găsi cuvintele... Ei, tu știi că nu am gînduri rele. Vezi, draga mea, cam așa vine: Dacă o persoană...

— Ajunge. Ai spus și așa destule, îi curmă vorba Aleck, cu răceală. Să schimbăm subiectul.

— Abia aștept, răspunse cu înflăcărare Sally, ștergîndu-și fruntea îmbrobonată. Era mulțumit și nu găsea cuvinte să-și exprime mulțumirea. Apoi, se scuză în sinea lui: „Fără îndoială că eu aveam atuurile — știu bine — dar le-am tras fără folos. De asta adesea îmi merge prost la joc. Dacă tăceam, dar de ce n-am tăcut?! Niciodată nu știu să mă stăpînesc. Nu mă pricep de ajuns.“

Mărturisindu-și înfrîngerea, era acum blînd ca un mieluțel și supus de-a binelea. Cu o privire înțelegătoare, Aleck îl iertă.

Interesul cel grozav, supremul interes, se ivi iarăși pe primul plan. Și nimic nu-l putea ține în culise, măcar cîteva minute. Soții se apucară iar să dezlege șarade, întrebîndu-se de ce nu s-a anunțat moartea lui Tilbury.

Își dădură fel de fel de presupusuri, mai mult sau mai puțin încurajatoare, dar în cele din urmă fură siliți să sfîrșească de unde au început și să recunoască vrînd-nevrînd că singura explicație logică a lipsei anunțului trebuie să fie — și fără îndoială era — faptul că Tilbury nu murise încă. Era ceva trist în constatarea aceasta, ba chiar ceva puțin nedrept, poate; dar așa stăteau lucrurile și trebuiau să se împace cu ele. Căzură de acord în această privință. Lui Sally i se păru o hotărîre dumnezeiască, tare ciudată și de nepătruns, mai de nepătruns ca de obicei — gîndea el — de fapt, unul din lucrurile cele mai de nepătruns și mai fără noimă de care-și putea aminti. O spuse cu oarecare pornire, însă nu izbuti s-o atragă pe Aleck de partea sa; ea nu-și spuse părerea, dacă avea vreuna. Nu obișnuia să-și ia asupră-și riscuri nejustificate, pe nici o piață — nici pe cea lumească, nici aiurea.

Cei doi soți fură nevoiți așadar să aștepte gazeta de săptămîna următoare. Era limpede că Tilbury își amînase plecarea. Așa gîndiseră ei și la concluzia aceasta ajunseseră. Așa că renunțară să mai dezbată subiectul cu pricina și își văzură iarăși de treburi, pe cît îi lăsa inima.

Dacă ar fi avut cum să afle, și-ar fi dat seama că tot timpul îl nedreptățiseră pe Tilbury. Acesta se ținuse de făgăduială, literă cu literă: murise conform programului. Era mort de mai bine de patru zile și se obișnuise cu situația lui. Era mort de-a binelea, mort cu adevărat. Era la fel de țeapăn ca oricare alt nou sosit în cimitir. Pe deasupra, murise, lăsînd suficientă vreme ca vestea să poată fi consemnată în numărul gazetei *Sagamore* din săptămîna aceea. Omisiunea se datora numai unui accident — ceea ce nu s-ar fi putut întîmpla la un ziar dintr-o metropolă, dar care se întîmplă lesne la o biată fițuică dintr-un tîrgușor ca Sagamore. Tocmai cînd se închisese ediția, sosise gratuit la redacție un sfert de kilogram de înghețată de căpșuni de la „cofetăria de înghețată pentru Dame și Domni a lui Hastetter", și rîndurile cuprinzînd regretele cam înghețate, prilejuite de decesul lui Tilbury, fuseseră scoase

din pagină spre a se face loc recunoștinței entuziaste a directorului ziarului.

În drum dinspre zețărie, zațul cuprinzînd notița despre Tilbury fusese topit. Altminteri, notița ar fi intrat în cine știe ce număr următor, deoarece *Weekly Sagamore* nu renunța la nici un material „viu", și în zețăria lui materialul „viu" era nemuritor, dacă nu intervenea un accident. Dar un lucru o dată topit e mort și nu mai există înviere pentru el; șansa de a vedea lumina tiparului s-a dus pentru totdeauna. Și astfel, fie că lui Tilbury îi plăcea sau nu, fie că a zbierat cît a poftit în mormîntul său, lucrul nu avea nici o importanță: moartea lui nu avea să mai fie pomenită în veci vecilor — de *Weekly Sagamore*.

IV

Cinci săptămîni se scurseră greu și plictisitor. *Sagamore* sosea regulat în fiece simbătă, însă nici gînd să pomenească de Tilbury Foster. Într-o bună zi, Sally își pierdu răbdarea și zise înciudat:

— Mînca-l-ar ciorile, ăsta nu mai are moarte!

Aleck îl dojeni cu asprime și adăugă, cu o voce glacială:

— Cum ți-ar veni dacă ți-ai da duhul pe neașteptate, tocmai după ce ți-au scăpat din gură asemenea vorbe îngrozitoare?

Fără a sta să chibzuiască, Sally răspunse:

— M-aș socoti norocos că moartea nu m-a prins înainte de a nu fi rostit vorbele acestea, ușurîndu-mi sufletul.

Mîndria îl silise să spună ceva și, cum nu putuse găsi ceva mai cu cap, aruncase vorbele acelea și apoi fugi pînă la bază[1], cum zicea el — adică o șterse pe ușă, ca să nu fie pisat în piulița sporovăielii de către soția sa.

---

[1] Termen de baseball — se referă la jucătorul care aleargă pe o anumită porțiune de teren, marcată, ferindu-se să nu fie nimerit de jucătorii echipei adverse, care îl țintesc cu mingea (n. t.).

Așa se scurseră șase luni. *Sagamore* păstra mai departe tăcerea asupra soartei lui Tilbury. Între timp, Sally lansase de cîteva ori un balon de încercare, adică făcuse aluzie că ar ține să cerceteze situația. Aleck se făcea că nu-i aude aluziile. Atunci Sally se hotărî să-și ia inima în dinți și să riște un atac frontal. Așa că propuse fățiș să se deghizeze, să se ducă în tîrgușorul lui Tilbury și, pe furiș, să afle ce se întîmplase. Aleck reteză cu tărie și hotărîre capul acestui primejdios proiect.

— La ce te-oi fi gîndit tu oare? Mereu am de furcă cu tine! Trebuie să te supraveghez tot timpul, ca pe un copil mic, ca să nu te arzi cu focul. N-ai să pleci de-aici, nici în ruptul capului!

— Păi bine, Aleck, aș putea face treaba asta, fără să mă dau de gol, sînt sigur.

— Sally Foster, nu știi că nu ai voie să te interesezi?

— Știu, dar, la urma urmelor, ce-ar fi dacă m-aș interesa? Nimeni n-ar bănui cine sînt.

— Măi, dar grovav mai ești! Într-o bună zi va trebui să le dovedești executorilor testamentari că nu ai întreprins nici o cercetare. Ce-ai să te faci atunci?

Sally uitase de acest amănunt. Nemaiavînd nici un argument, tăcu. Aleck adăugă:

— Zău așa, scoate-ți trăsnaia asta din cap, că nu-i bună la nimic. Tilbury ți-a întins dinadins capcana asta. Nu știi ce-i o capcană? El stă la pîndă și abia așteaptă să faci o asemenea boroboață. Ei bine, tare dezamăgit are să mai fie dumnealui, cel puțin cît voi fi eu la cîrmă! Nu-i așa, Sally?

— Așa e, cum să nu?!

— Cît trăiești, chiar de-ar trece și o sută de ani, să nu faci nici o cercetare. Făgăduiește-mi că ai să mă asculți.

— Bine, se supuse Sally, oftînd cu necaz.

— Nu-ți pierde răbdarea, se muie Aleck, văzîndu-l atît de plouat. Deocamdată, situația noastră e înfloritoare, așa că putem aștepta. Nu-i nici un zor. Venitul nostru e mic, ce-i drept, dar sîntem siguri de el chiar

și cu ochii închiși; și crește într-una... Cît despre viitor, pînă acum nu am făcut nici o greșeală; se strîng grămadă pentru noi miile și zecile de mii. Nu există nici o familie în tot statul care să aibă atîtea speranțe de viitor. De pe acum am început să înotăm în bogăția care ne așteaptă. O știi și tu prea bine, nu-i așa?

— Da, Aleck, ai dreptate.

— Atunci mulțumește Domnului pentru tot ceea ce face pentru noi și nu te mai frămînta atîta. Doar nu cumva crezi că am fi putut dobîndi aceste minunate rezultate, fără ajutorul și călăuzirea lui, nu-i așa?

— N-nu, nu, presupun că nu, bîigui Sally, cam șovăitor. Dar imediat sări cu însuflețire și admirație: Și totuși, cînd e vorba de chibzuință în „pregătirea" unei acțiuni sau de pus la cale o combinație ca să jupoi Wall Street-ul, nu cred, nici în ruptul capului că ai avea nevoie de ajutorul vreunui diletant dinafară. Dacă aș crede una ca asta, să mă ia...

— Ah, te rog, ține-ți gura! Știu că nu ai nici un gînd rău și nu vrei să iei în deșert numele Domnului, dar se pare că nu poți deschide gura fără să nu dai drumul la niște năzbîtii care-ar băga în sperieți pe oricine. Mă ții într-o veșnică spaimă, știi, pentru soarta ta și a noastră, a tuturor. Altădată, nu mă temeam de trăsnet, dar acum cînd îl aud...

Glasul i se frînse și Aleck începu să plîngă. Asta-i zdrobi inima lui Sally. O luă în brațe, o dezmierdă, încercă s-o aline, făgăduindu-i că nu va mai nutri asemenea gînduri și se mustră amarnic și plin de căință, cerîndu-i iertare. În momentele acelea era sincer și amărît de ceea ce făcuse și gata de orice sacrificiu care ar fi putut răscumpăra păcatul.

Astfel că, în sinea lui, chibzui îndelung și adînc asupra problemei, hotărînd să procedeze cum i se va părea mai bine. Era ușor să promită că se va îndrepta, de altfel, o și făgăduise. Dar la ce-ar fi slujit cu adevărat făgăduiala, ce folos temeinic ar fi adus ea? Nici unul. Ar fi adus doar un folos trecător. Omul își cunoștea slăbiciunea și și-o mărturisea singur cu durere: nu avea să fie în stare a-și ține făgăduiala. Trebuia să găsească ceva mai sigur și mai bun — și găsi.

Între timp, cu prețul unei sume serioase, pe care o strînsese vreme îndelungată, gologan cu gologan, instală pe acoperișul casei un paratrăsnet.

Se mai scurse o bucată de vreme.

Ce minuni poate împlini obișnuința! Și cît de iute și de ușor se dobîndesc obișnuințele — atît cele neînsemnate, cît și cele care ne schimbă profund. Dacă din întîmplare ne trezim la două dimineața cîteva nopți în șir, asta trebuie să ne pună pe gînduri, fiindcă încă o repetare poate să prefacă întîmplarea în obișnuință; la fel, o lună de cochetare cu whisky-ul... ce să mai zicem, cînd cunoaștem cu toții aceste fapte banale?

Ce ușor le vine oamenilor să-și facă castele în Spania și să viseze cu ochii deschiși! Visarea prea multă, însă, strică. Cum mai cădem în mrejele ei, în fiece clipă de răgaz; cum ne mai cufundăm sufletele în ea, otrăvindu-ne singuri cu felurite închipuiri amăgitoare! Da, da, și cît de iute, cît de lesne se împletește și se contopește viața noastră de vis cu viața noastră de toate zilele, pînă cînd nu mai putem deosebi una de alta.

Mai tîrziu, Aleck se abonă la un cotidian din Chicago și la *Wall Street Pointer*. Toată săptămîna studia aceste ziare. De la un timp le studia cu un ochi de expert în tribulațiile financiare și cu aceeași hărnicie cu care duminicile studia Biblia. Sally nu mai putea de admirație, observînd cu ce pași repezi și siguri se dezvolta și înflorea talentul și judecata soției, cînd era vorba de previziunea și manevrarea valorilor — atît pe piața materială, cît și pe cea spirituală. Era mîndru de curajul și siguranța cu care știa să tragă foloase din orice și la fel de mîndru de prudența ei, prudență de natură conservatoare cu care își administra mărfurile spirituale. Observă că în nici o împrejurare ea nu-și pierdea capul; cîteodată, greșea cu același curaj demn de admirat în prevederile lumești, dar știa exact unde-i limita faptelor, fără să fie însă neînțelegătoare. Politica ei era foarte sănătoasă și simplă și, cum îi spunea adesea lui Sally: în viața pămînteană o preocupase speculația — în viața spirituală o preocupau investițiile. În cea dintîi, era gata să folosească opera-

ţiile pe termen fix şi să-şi ia asupră-şi orice riscuri, pe cînd în cealaltă, „nu umbla cu termene", ţinînd să depună o sută de cenţi pentru fiecare dolar şi să aibă orice acţiune trecută în regulă, în registrele cuvenite.

Doar cîteva luni au fost necesare ca imaginaţia lui Aleck şi a lui Sally să fie educată cum se cuvine. Exerciţiul făcut în fiecare zi mărea raza de acţiune şi randamentul celor două maşini. Aleck cîştiga bani imaginari mult mai iute decît visase vreodată la început, iar competenţa lui Sally în cheltuirea acestui şuvoi de bănet nu era de loc mai prejos. La început, Aleck acordase speculaţiei cu cărbunii un termen de douăsprezece luni, ca să se concretizeze, iar după aceea admisese cu mare greutate că termenul s-ar putea scurta cu vreo nouă luni. Dar asta era treabă de cîrpaci, mai avînd ceva pe măsura unui ţînc cu o fantezie financiară lipsită de orice cunoştinţe, lipsită de orice experienţă sau practică. Curînd însă amîndoi soţii căpătară şi asemenea ajutoare, astfel că cele nouă luni pieriră şi imaginara investiţie de zece mii de dolari se întoarse în marş forţat acasă, cu un profit de trei sute la sută în raniţă.

Au avut o zi mare soţii Foster. Li se tăiase şi graiul de atîta bucurie. Mai amuţiseră şi din altă pricină: după ce, în ultima vreme, Aleck pîndise cu teamă şi tremurînd afacerile pieţei, în sfîrşit făcuse prima ei speculaţie, jucînd la marjă şi folosind în această afacere riscantă cele douăzeci de mii de dolari, care-i rămăseseră din moştenire. Cu ochiul minţii, ea văzuse valorile urcînd punct cu punct, veşnic cu teama să nu se petreacă vreun crah la bursă. În cele din urmă, îngrijorarea fu prea mare ca s-o mai poată stăpîni — ca fiind încă nouă şi nepregătită pentru o asemenea afacere cu termen lung — şi în consecinţă dădu agentului ei imaginar un ordin, tot imaginar, printr-o depeşă imaginară, ca să vîndă acţiunile. Ziceа că un profit de patruzeci de mii de dolari era de ajuns. Ca urmare a aventurii cu cărbunii, ea se întorsese acasă cu o bogată comoară. După cum am spus, cei doi soţi rămăseseră fără grai. Petrecură uluiţi şi fericiţi noaptea aceea, încercînd să se convingă de faptul acela imens, copleşitor, că

ei erau oameni de o sută de mii dolari, bani peșin, în imaginația lor. Așa stăteau lucrurile.

De altfel, a fost ultima dată cînd Aleck s-a speriat de o operație bursieră pe termen lung. Într-adevăr, a fost îndeajuns de speriată ca să-și piardă somnul și obrajii să-i pălească tot atîta ca și la prima-i experiență de natură financiară.

Cu adevărat a fost o noapte de pomină. Încetul cu încetul, convingerea că erau bogați se înrădăcină așa de mult în sufletele celor doi soți, încît de la un timp începură să-și plaseze — și cu multă ardoare — banii. Dacă am fi putut privi cu ochii acestor visători, am fi văzut cum căsuța lor de lemn, destul de îngrijită, dispare și în locul ei se înălța o clădire de cărămidă cu două etaje, cu un grilaj de fier în față; am fi văzut o lampă cu trei globuri de gaz aerian atîrnînd din tavanul salonului; am fi văzut cum bietul lor preș, făcut din cîrpe înnădite, se preface într-un nobil covor de Bruxelles, de un dolar și jumătate cotul; am fi văzut cum soba lor nenorocită se topește și în locul ei răsare cu ifos o sobă de tuci cu capac și ferestruici cu geam mat, răspîndindu-și în jur strălucirea, și multe alte lucruri pe deasupra, printre ele gabrioleta, mantoul de blană, clacul și așa mai departe.

Din clipa aceea, deși fiicele lor și vecinii vedeau aceeași veche căsuță de lemn a Fosterilor, pentru Aleck și Sally ea ajunsese o vilă de cărămidă, cu două caturi și nu trecea nici o noapte fără ca Aleck să nu se frămînte pentru imaginarele note de plată ale gazului și să nu audă, drept mîngîiere, replica semeață a lui Sally: „Și ce-i cu asta? Ne dă mîna să le plătim."

Înainte de a se duce la culcare, în prima noapte cînd se treziră bogați, cei doi soți hotărîră că trebuie să sărbătorească evenimentul. Trebuiau să dea o serbare — nu se putea altfel. Dar cum să explice marele eveniment fiicelor și vecinilor? Nu le puteau dezvălui faptul că erau bogați. Sally era dornic, ba chiar nerăbdător să o facă; dar Aleck își păstră cumpătul și nu-i îngădui. Spunea că, deși banii se aflau ca și în mîna lor, era totuși mai sănătos să aștepte pînă ce-i

vor încasa într-adevăr. Nu voi să se clintească nici cu un deget de pe această poziție. Marea taină trebuie să fie păstrată mai departe — zicea ea — păstrată față de fete și de toți ceilalți.

Cei doi soți erau într-adevăr încurcați. De sărbătorit voiau să sărbătorească evenimentul, dar de vreme ce taina trebuia păstrată, ce anume puteau sărbători? Și nici măcar vreo zi de naștere nu se nimerea timp de trei luni. Tilbury nu avea chef să moară; părea că vrea să trăiască veșnic. Atunci, ce Dumnezeu să sărbătorească? Așa vedea chestiunea Sally, ajungînd din ce în ce mai nerăbdător, deoarece se simțea hărțuit din toate părțile. În cele din urmă însă o brodi — doar printr-o curată inspirație, cum i se păru lui — și astfel toate necazurile pieriră într-o clipă: aveau să sărbătorească descoperirea Americii. Ce idee splendidă!

Aleck — care se simți prea mîndră de Sally ca să mai găsească cuvinte de laudă — recunoscu, de astă dată, că ei nu i-ar fi trecut niciodată așa ceva prin minte. Auzindu-i complimentul, Sally, deși nu-și mai încăpea în piele de atîta fericire, se minună de el însuși, căutînd să nu se dea de gol și zicînd că, în fond, nu era nimic extraordinar și oricui i-ar fi putut veni o asemenea idee.

La care Aleck, dîndu-și cu semeție capul pe spate, zise fericită:

— Zău? Oricui? Zău? oricui? Lui Hossanah Dilkins, de pildă! Sau poate lui Adalbert Peanut, săracul de el! Chiar așa! Tare-aș vrea să-i văd și pe ei descoperind așa ceva! Nu zău, că-i bună! Eu nu-i cred în stare nici măcar să le vină în gînd descoperirea vreunei insule de patruzeci de pogoane, darmite descoperirea unui întreg continent! Păi, bine, Sally Foster, știi foarte bine că de le-ar ieși și părul prin căciulă și ochii din cap și tot n-ar descoperi nimic.

Neprețuita Aleck știa că el are talent la idei și chiar dacă iubirea o făcea să supraestimeze puțin minunăția isprăvii, cu siguranță că nu era decît o crimă blîndă și înduioșătoare din partea ei și care merita deci toată iertarea, ținînd seama de ceea ce o pricinuise.

V

Sărbătorirea ieşi bine. Toţi prietenii au fost de faţă, cei tineri ca şi cei bătrîni. Printre tineri se aflau Flossie şi Gracie Peanut cu fratele lor Adalbert, un tînăr meseriaş, băiat de viitor, precum şi Hosannah Dilkins Jr., zugravul, care abia îşi sfîrşise ucenicia. De mai multe luni, Adalbert şi Hosannah arătaseră interes pentru Gwendolen şi Clitemnestra Foster, iar părinţii fetelor observaseră cu o mulţumire ascunsă această înclinare. Acum însă îşi dădură dintr-o dată seama că mulţumirea aparţinea trecutului, recunoscînd că schimbarea situaţiei financiare ridicase o adevărată barieră socială între fiicele lor şi tinerii meseriaşi. Fetele puteau acum să-şi înalţe mai sus privirile — şi chiar trebuiau să o facă. Da, aşa se cuvenea. În cel mai rău caz, nu se puteau mărita decît cu un avocat sau negustor. Iar dinspre partea asta aveau să se îngrijească părinţii. În familia lor nu trebuiau să se producă mezalianţe.

Totuşi, aceste gînduri şi proiecte nu fură date pe faţă, şi astfel petrecerea nu fu cu nimic umbrită. Ceea ce nu a scăpat însă nimănui a fost senina şi trufaşa împăcare cu sine a soţilor Foster, ţinuta lor mîndră şi atitudinea lor plină de gravitate. Acestea stîrniră admiraţia şi totodată mirarea musafirilor. Toţi le băgară în seamă şi toţi le comentară, dar nimeni nu fu în stare să le ghicească taina. Într-adevăr, o minune şi un mister. Trei dintre musafiri remarcară, fără a bănui cît de bine o nimeriseră:

— Arată de parcă ar fi căpătat o moştenire!

Într-adevăr, chiar aşa era.

În privinţa chestiunii matrimoniale cele mai multe mame ar fi tratat-o după vechiul tipic. Le-ar fi ţinut fetelor un logos solemn, dar lipsit de tact, o predică menită să-şi anuleze propriu-i ţel şi oferind prilejul de a stîrni lacrimi şi de-a răscoli o răzvrătire ascunsă. Bineînţeles. Mamele acelea ar fi încurcat şi mai rău treburile, pretinzînd tinerilor meseriaşi să-şi mute gîndul de la fiicele lor. Aleck însă era o altfel de mamă. Fiind o fiinţă practică, dumneaei nu suflă nici o vorbă vreunuia dintre tinerii aflaţi în cauză, nici

altcuiva, în afară de Sally. Acesta o ascultă și se dumeri; se dumeri și conchise:

— Pricep cu cum devine cazul. În loc să găsești vreun cusur mostrelor date în vînzare, jignind cumpărătorii și stînjenind fără motiv comerțul, mai bine oferi o marfă de calitate superioară la același preț și lași astfel firea să-și urmeze cursul. Așa-i mai înțelept, Aleck; înțelepciune trainică și solidă ca o stîncă. Cine-i candidatul tău? Te-ai gîndit pînă acum?

Nu, Aleck nu se gîndise. Trebuiau deci să cerceteze piața, ceea ce și făcură. Pentru început, îl luară în considerație, sucindu-l și învîrtindu-l pe toate fețele, în discuțiile lor, pe Bradish, un tînăr avocat de viitor, și pe Fulton, un tînăr dentist cu frumoase perspective. Sally urma să-i invite la masă. Dar nu imediat; nu era nici o grabă, zicea Aleck. Trebuiau să aibă ochii ațintiți asupra celor doi și să aștepte; n-aveau să piardă nimic, procedînd mai încetișor într-o chestiune atît de importantă.

Faptele dovediră că această politică a fost într-adevăr înțeleaptă, căci în următoarele trei săptămîni Aleck dădu o lovitură minunată, care spori cei o sută de mii de dolari imaginari ai ei la patru sute de mii — firește tot imaginari. De fericire, în seara aceea și ea și Sally pluteau în al nouălea cer. Pentru prima dată, serviră șampanie la cină. Nu șampanie veritabilă, dar de ajuns de bună pentru cantitatea de imaginație cheltuită pe ea. Sally a fost acela care făcu reforma și, din slăbiciune, Aleck se supuse. În adîncul sufletului, amîndoi erau tulburați și rușinați, deoarece el era membru de frunte la asociația „Fiii cumpătării", iar la înmormîntări purta un soi de șorț, la care nici un cîine nu se putea uita fără să nu-și iasă din fire și să-și piardă buna părere despre purtător; iar ea era membră a Temperanței[1], o femeie înzestrată cu toate virtuțile pe care le poate avea doar un cazan de fier, și cu nesuferita sfințenie pe care o implică această calitate. Dar

[1] În original o „W.C.T.U." — membră a Uniunii creștine a femeilor pentru propagarea temperanței (Woman's Christian Temperance Union (n. r.).

așa stăteau lucrurile; trufia stîrnită de bogăție își începea opera de destrămare. Soții Foster au trăit spre a dovedi încă o dată tristul adevăr care mai fusese dovedit de nenumărate ori pe lumea aceasta: că în vreme ce principiile alcătuiesc o măreață și nobilă platoșă împotriva deșertăciunilor și cusururilor bătătoare la ochi și degradante — sărăcia face de șase ori pe atît. De! Acum posedau mai bine de patru sute de mii de dolari, cîștig curat! Iarăși dezbătură problema matrimonială. Nici dentistul, nici avocatul nu mai fură pomeniți; nu-și mai aveau rostul, fiind scoși din cursă. Erau pur și simplu descalificați. Acum discutau despre fiul cîrnățarului și despre cel al bancherului din orășel. Pînă la urmă, însă, ca și mai înainte, ajunseră la încheierea că trebuie să aștepte și să mai chibzuiască, pentru ca mai tîrziu să procedeze cu toată băgarea de seamă și cu siguranța cuvenită.

Norocul le ieși iarăși în cale. Mereu la pîndă, Aleck prinse o șansă mare și riscantă și făcu o speculație foarte îndrăzneață. Urmă o perioadă de dîrdîieli, de îndoieli și de înfiorătoare frămîntări, căci eșecul ar fi însemnat o ruină totală și nimic altceva. Apoi aflară rezultatul și Aleck, aproape doborîtă de atîta bucurie, abia își putu stăpîni glasul, cînd zise:

— S-a sfîrșit cu panica, Sally, acum sîntem oameni de taman un milion!

De recunoștință, Sally plînse și zise:

— Ah, Electra, tu, femeie-giuvaer, comoara inimii mele, sîntem în sfîrșit liberi, înotăm în bogăție, n-o să mai fim siliți niciodată să ne chivernisim! Iată un prilej de a bea o sticlă de Veuve Cliquot! Și scoțînd o sticlă de o jumătate de litru cu bere de ienupăr, făcu acest sacrificiu, exclamînd: „Dă-o la naiba de risipă!", pe cînd nevasta îl dojenea ușor, cu ochi mustrători, dar umezi și fericiți.

După care se lăsară păgubași atît de fiul cîrnățarului cît și de fiul bancherului și se apucară să cîntărească meritele fiului guvernatorului și celui al deputatului.

VI

Ar fi plictisitor să urmărim de-a fir-a-păr drumurile și salturile pe care le făcură din ziua aceea finanțele fictive ale Fosterilor. Era minunat, amețitor, orbitor. Pe orice punea mîna Aleck, se prefăcea în aur curat, îngrămădindu-se în mormane sclipitoare, care se înălțau spre firmament. Milioane după milioane se revărsau și totuși puternicul torent curgea, vuind mai departe, iar vastul său volum creștea necontenit. Cinci milioane, zece milioane, douăzeci, treizeci — cînd avea oare să se sfîrșească?

Așa trecură pe nesimțite doi ani, într-o splendidă visare. Cei doi soți, otrăviți de vise, abia își mai dădeau seama de zborul timpului. Acum erau oameni de trei sute de milioane de dolari; făceau parte din consiliile de administrație care puneau la cale cele mai uimitoare afaceri din țară. Și astfel, pe măsură ce timpul si scurgea, milioanele se îngrămădeau într-una, uneori cîte cinci, alteori cîte zece o dată, aproape la fel de iute pe cît le puteau înregistra. Cele trei sute se dublară — apoi se dublară iarăși — apoi încă o dată și încă o dată.

Două mii patru sute de milioane!

Afacerile se cam încîlciseră. Era nevoie să facă o socoteală a acțiunilor, un bilanț pe care să-l limpezească. Fosterii o știau, o simțeau, își dădeau seama că era neapărat necesar, dar știau la fel de bine că, pentru a face o treabă ca lumea, trebuiau, din clipa cînd porneau, să o ducă la capăt fără oprire. Era o treabă de zece ceasuri și cum puteau ei să găsească zece ceasuri libere, așa cu toptanul? Sally vindea ace, zahăr și stambă în fiecare zi, de dimineața pînă seara; Aleck gătea și spăla vase, mătura și făcea paturile, la fel, toată ziulica, fără nici un ajutor, fiindcă fetele erau rezervate pentru înalta societate. Fosterii știau că pentru a obține cele zece ore, exista o singură cale și numai una. Amîndoi se rușinau să pomenească de ea, fiecare aștepta să facă începutul celălalt. În cele din urmă, Sally zise:

— Unul din noi trebuie să cedeze. Iau asupra mea vina. Consider că am rostit eu vorbele acelea — nu-i nevoie să le mai spunem cu glas tare.

Aleck roşi, dar se arătă recunoscătoare. Fără să mai scoată o vorbă, amîndoi se învoiră. Se învoiră şi nu mai respectară duminica. Fiindcă era singura zi cînd găseau zece ceasuri libere. Aşadar, încă un pas pe drumul spre prăpastie. Alţi paşi aveau să urmeze. Averea uriaşă trezeşte ispite, care în mod fatal şi sigur subminează constituţia morală a persoanelor neobişnuite cu stăpînirea ei.

Traseră obloanele şi pîngăriră o duminică. Cu trudă grea şi răbdătoare îşi revizuiră bunurile şi le înşirară pe o listă. Şi ce alai lung de nume „grele" era! Începînd cu companiile de Căi Ferate, Linii Fluviale, Standard Oil, Cablul Oceanic, Telegraful Diluat şi toate celelalte, încheindu-se cu Klondike, de Beers, Minele Tammany şi Privilegiile Dubioase din Departamentul Poştelor.

Două mii patru sute de milioane şi toate plasate în mod sigur în Lucruri Solide, daurite şi aducînd dobînzi: Venit: 120 000 000 dolari, anual. De încîntare, Aleck toarse ca o pisică şi zise:

— E de ajuns?

— Este, Aleck.

— Ce să facem?

— Să zicem „pas".

— Să ne retragem din afaceri?

— Aşa aş zice.

— Sînt de acord. Munca cea grea s-a sfîrşit; ne vom lua o lungă vacanţă ca să ne bucurăm şi noi de bani.

— Straşnic! Aleck!

— Da, dragă?

— Cît putem cheltui din venit?

— Tot venitul.

Soţului i se păru că-i căzuseră de la încheieturi o tonă de lanţuri. Nu mai îngăimă nimic; era atît de fericit că nici nu mai putea vorbi.

Din ziua aceea pîngăriră mereu fiecare duminică, săptămînă de săptămînă. Primul pas este greu, restul urmează de la sine. În fiecare duminică, după slujba

de dimineață foloseau restul timpului pentru planuri și născociri — acum născoceau tot felul de mijloace pentru a cheltui banii. Cu această delicioasă distracție petreceau pînă după miezul nopții și la fiecare *séance* Aleck zvîrlea în dreapta și în stînga cu milioanele pentru opere de binefacere și instituții religioase; iar Sally zvîrlea sume asemănătoare pe lucruri, cărora la început le dădea nume definite. Numai la început. Mai tîrziu, numele își pierdură treptat precizia conturului și cu timpul se pierdură în „diverse", devenind astfel în întregime și cu siguranță de nedescris. Într-adevăr, Sally se prăbușea. Pînă una alta, plasarea milioanelor sporea, în mod serios și cît se poate de stînjenitor, cheltuielile familiei pe lumînări de seu. O vreme, Aleck fu îngrijorată. Apoi, după cîtva timp, nu se mai frămînta, fiindcă pricina îngrijorării pierise. Era contrariată, era necăjită, dar nu spuse nimic și astfel deveni complice. Sally aducea lumînările, furîndu-le de la prăvălie.

Întotdeauna bogăția nemăsurată este un blestem pentru persoanele neobișnuite cu ea; le roade pînă la oase simțul moral. Cînd Fosterii fuseseră săraci, li se putuseră încredința lumînări fără număr. Acum însă... dar hai să nu ne mai întindem asupra acestui subiect... De la lumînări pînă la mere este doar un pas! Sally se deprinse să ia mere, pe urmă săpun; pe urmă zahăr candel și conserve; pe urmă obiecte de veselă. Cît de lesne este să aluneci din rău în mai rău, o dată ce te afunzi în prăpastie!

Intre timp, și alte urmări se adăugară la splendidul marș financiar al Fosterilor. Închipuita locuință din cărămidă făcuse loc unei imaginare case de granit, cu un acoperiș mansardat, cu țiglă de toate culorile: cu vremea, și această casă dispăru, făcînd loc unui cămin și mai măreț — și uite-așa și tot așa mai departe, mereu mai departe. Castel după castel, făurite din aer, se ridicau tot mai înalte, mai încăpătoare, mai frumoase și fiecare, la rîndul său, pierea; pînă cînd, în aceste ultime zile mari despre care povestim, visătorii noștri ajunseră să se adăpostească — în închipuire — într-un somptuos și vast palat care, de pe o culme înverzită,

avea nobila perspectivă a unor vîlcele și a unui rîu, precum și a colinelor depărtate, cufundate în neguri de toate nuanțele; toate acestea erau ale lor, toate erau proprietatea visătorilor; un palat roind de lachei în livrele și populat cu vestiți și puternici musafiri, sosiți din toate capitalele lumii, sau din cele mai mari orașe ale țării.

Închipuitul palat se afla departe, hăt-departe către soare-răsare; peste măsură de îndepărtat, la o distanță astronomică, tocmai la Newport, în Rhode Island, Țara sfîntă a Înaltei Societăți, Domeniul neprihănit al Aristocrației Americane. De regulă, în acest somptuos cămin petreceau ei o bună parte din duminici — după slujba de dimineață. Restul și-l petreceau în Europa sau hoinărind cu yachtul personal. Șase zile de sordidă și trudnică Viață-Reală acasă, la marginea pricăjită a orășelului Lakeside, cu veniturile lor pricăjite; a șaptea zi, în Țara Basmelor — iată programul lor obișnuit.

În viața lor reală, de-o austeră cumpătare, rămîneau ca și mai înainte sîrguincioși, harnici, grijulii, practici, economi. Păstrau aceeași nestrămutată credință micii Biserici Presbiteriene, se trudeau cu evlavie pentru interesele ei și îi apărau trup și suflet înaltele și trainicele doctrine. Dar în Viața-de-Vis ascultau de chemările închipuirii lor, oricare ar fi fost și oricum s-ar fi schimbat ele. Închipuirile lui Aleck nu erau prea capricioase și prea bogate; în schimb ale lui Sally cereau risipă, nu glumă. Aleck, în Viața-de-Vis, trecu în tabăra Episcopalienilor — și aceasta din pricina impunătoarelor ei titluri oficiale — apoi deveni o adeptă a Bisericii Oficiale Anglicane, mai ales din pricina lumînărilor și a fastului, după care, în mod firesc, se converti la religia Romei, unde erau cardinali și încă și mai multe lumînări. Aceste excursii însă nu erau nimic față de cele ale lui Sally. Viața lui de-Vis însemna un strălucitor, continuu și stăruitor clocot și el făcea ca fiecare crîmpei de vis să fie proaspăt și scînteietor, prin numeroasele schimbări intervenite — atît în domeniul vieții religioase cît și în toate celelalte

domenii. Avea de furcă serios cu religiile şi le schimba o dată cu cămăşile.

Cheltuielile mărinimoase ale Fosterilor pentru împlinirea diferitelor toane începuseră de timpuriu, o dată cu îmbogăţirea, şi sporiră treptat, ajungînd, pe măsură ce le creştea averea, o adevărată risipă. Cu vremea, capriciile ajunseră de-a dreptul exagerate. Aleck clădea o universitate sau două într-o singură duminică; sau dacă nu, un spital sau două; un aşezămînt Rowton; o groază de biserici, cînd şi cînd cîte o catedrală, iar o dată, glumind fără rost şi tocmai cînd nu se cuvenea, Sally zise: „E o zi neagră cînd nu expediezi o încărcătură de misionari, care să-i convingă pe nechibzuiţii de chinezi să-şi schimbe confucianismul lor de douăzeci şi patru de carate veritabile, pe creştinismul acesta de imitaţie".

Acest limbaj, grosolan şi necruţător, o răni la inimă pe Aleck şi ea ieşi din odaie, plîngînd. Priveliştea acestei scene îi zgudui şi lui Sally inima, şi, în durerea şi ruşinea lui, ar fi dat totul ca să-şi ia înapoi cuvintele acelea răutăcioase. Ea nu-i spusese însă nici un cuvînt de imputare şi asta îl rodea mai mult. Nu-i zisese nici măcar să-şi cîntărească mai degrabă faptele proprii — şi ar fi putut face, vai! atît de multe aluzii la ele, şi încă foarte usturătoare! Tăcerea ei mărinimoasă însă îi aduse o grabnică răzbunare, călăuzind gîndurile lui Sally asupra lui însuşi; el chemă în faţa lui un întreg alai de stafii, o mişcătoare viziune a vieţii pe care-o dusese în ultimii cîţiva ani de nestăvilită prosperitate. Şi, aşa cum stătea acolo, lăsînd să i se perinde viaţa pe dinainte, obrajii îi ardeau şi sufletul îi era copleşit de umilinţă. Ia te uită la viaţa ei — cît de frumoasă era şi îndreptîndu-se mereu spre înălţimi; în vreme ce viaţa lui — cît de uşuratică era, cît de searbădă, cît de josnică! Şi drumul lui — niciodată înspre înălţimi, ci spre prăpastie, mereu în jos!

Încercă să compare faptele ei şi ale lui. Ia te uită! Tocmai el cuteza să-i afle vreo vină! Dar atunci ce să zică de el însuşi? Cînd ea clădise prima-i biserică, el ce

făcuse? Adunase pe alți multimilionari blazați într-un Poker-Club; își murdărise palatul cu ei; pierduse sute de mii de dolari la fiecare sindrofie și se împăunase ca un nerod — știindu-se vestit și admirat pentru imensitatea sumelor pierdute. Cînd ea clădise prima universitate, el ce făcuse? Își întinase sufletul, ținînd-o lanț cu petrecerile și destrăbălările, în cîrdășia altor oameni nesăbuiți, multimilionari în bani și săraci în caracter. Cînd ea înființase primul azil pentru orfani, ce făcuse dumnealui? Nimic — vai și amar de dînsul! Cînd ea plănuise înființarea nobilei Societăți pentru Purificarea Sexualității, ce făcuse el? Ah, ce făcuse, într-adevăr! Cînd ea, împreună cu organizațiile W.C.T.U. și Femeia cu Securea, pornind într-un marș căruia nimeni nu i se putea împotrivi, măturase din țară sticlele cu băutură, ce făcea el? Se îmbătase de cîte trei ori pe zi. Cînd ea, ridicînd o sută de catedrale, era întîmpinată cu mulțumire, binecuvîntată în Roma papală și decorată cu Trandafirul de Aur pe care-l dobîndise în chip atît de vrednic, ce făcea el? Făcea să sară banca la Monte-Carlo.

Ajuns aici se opri. Nu putea merge mai departe; nu mai putea îndura nimic mai mult. Se sculă, cu o mare hotărîre pe buze; tăinuita lui existență trebuia dezvăluită, mărturisită: da, trebuia să părăsească viața aceasta clandestină; avea să se ducă la ea și să-i spună totul.

Așa și făcu. Îi mărturisi totul și plînse la pieptul ei; plînse și gemu, rugînd-o să-l ierte. Pentru Aleck fu o zguduire cumplită și ea se clătină sub tăria loviturii, dar Sally era al ei, se afla în adîncul inimii ei, însemna binecuvîntarea ochilor ei; era cu totul al ei; și cum nu-i putea refuza nimic, îl iertă. Simți însă că niciodată bărbatul nu mai putea fi pentru dînsa ceea ce fusese pînă atunci; știa de asemenea că Sally era în stare să se căiască, dar nu să se îndrepte. Dar chiar așa, decăzut și pierdut cum era, nu era totuși al ei, al ei, cu trup și suflet, idolul și ținta adorației ei, fără de moarte!“ Își zise că era roaba lui și îi deschise inima-i primitoare, adăpostindu-l într-însa.

VII

Nu mult după această spovedanie, într-o duminică după-amiază străbătură iarăşi mările calde pe yachtul lor de vis şi stăteau tolăniţi într-o plăcută lîncezeală, sub tandeleta punţii din faţă. Nu scoteau o vorbă, fiecare fiind preocupat de gîndurile sale. În ultima vreme, orele de tăcere se înmulţiseră tot mai mult între ei, vechea apropiere şi cordialitate dintre dînşii se irosea. Cumplita mărturisire a lui Sally îşi făcuse efectul, cu toate că Aleck se străduise cît putea să şi-o alunge din amintire; vorbele lui, însă, îi stăruiau în minte, iar ruşinea şi amărăciunea pricinuite îi otrăveau încîntătoarea viaţă de vis. Acum vedea, duminicile, că soţul ei se făcea din ce în ce mai puhav şi ajungea să fie respingător. Nu mai putea închide ochii asupra acestui fapt şi în zilele acelea — duminicile — nu se mai uita la dînsul, cînd nu era nevoită.

Dar ea — era ea oare mai presus de orice învinuire? Vai! Ştia prea bine că nu. Şi ea păstra un secret faţă de dînsul şi se purta acum în mod dezonorant, cu preţul unei adînci mîhniri. *Călcase înţelegerea dintre ei şi îi ascundea acest lucru.* Ispita fiind prea mare, ea se apucase iarăşi de afaceri; riscase întreaga lor avere ca să cumpere pe termen lung toate reţelele de căi ferate şi toate societăţile de exploatare a oţelului şi cărbunilor din ţară, şi acum tremura — în fiecare ceas al celei de-a şaptea zi — ca nu cumva, scăpînd vreun cuvînt, să afle Sally. În nenorocirea ei, chinuită de remuşcări, nu-şi putea stăpîni pornirile inimii milostive faţă de dînsul; era plină de atenţii, văzîndu-l cum stătea tolănit acolo, beat şi mulţumit, fără să bănuiască nimic, măcar o clipă. Fără să bănuiască nimic, arătîndu-i o încredere desăvîrşită şi atît de mişcătoare, pe cînd ea păstra — atîrnînd deasupra capului său de un fir de păr — posibilitatea unei catastrofe atît de nimicitoare...

— Ia zi, Aleck!

Cuvintele acestea care-i curmau meditaţia neliniştitoare o făcură numai decît să-şi vină în fire. Bucuroa-

să că își poate alunga din minte gîndurile acelea care-i răvășeau sufletul, îi răspunse pe un ton, care păstra mult din duioșia de altădată:

— Da, dragule.

— Știi, Aleck, cred că facem o greșeală — adică tu faci. Vorbesc în privința căsătoriei fiicelor noastre.

Se ridică, gras, buhăit și binevoitor, ca un Budha din bronz și, devenind sincer, îi mărturisi:

— Ia gîndește-te, au trecut mai bine de cinci ani. Ai continuat aceeași politică de la bun început: la fiecare cocoțare a noastră, ai țintit cu cinci puncte mai sus. De cîte ori cred că vom avea vreo nuntă în casă, tu vezi o nouă perspectivă, mai prielnică, și eu mă aleg cu încă o dezamăgire. Cred că nimeni nu-ți mai poate fi pe plac. Într-o zi au să ne părăsească toți. Mai întîi, am renunțat la dentist și la avocat. Nu zic, a fost foarte bine și foarte înțelept. După aceea, i-am dat deoparte pe fiul bancherului și pe moștenitorul cîrnățarului — iarăși un lucru bine chibzuit și sănătos. Pe urmă, i-am respins pe fiul deputatului și pe-al guvernatorului — lucru drept și solid ca un trepied, recunosc... Apoi pe fiul senatorului și pe cel al vicepreședintelui Statelor Unite — iarăși perfect îndreptățit, fiindcă aceste mici onoruri nu sînt permanente. Pe urmă, ai început vînătoarea după aristocrați și am crezut că, în sfîrșit, am nimerit ceva șrașnic. Da, voiam să ne săltăm spre cele Patru Sute de Familii și să facem rost de vreo străveche viță venerabilă, sfîntă, neprihănită, stropită cu piatră vînătă a o sută cincizeci de ani, dezinfectată de mirosurile străbune ale morunului sărat și ale pieilor crude de-acum un veac și de atunci încoace nepătată măcar de-o singură zi de muncă. Și ce urma? Ce mai! Trebuia să facem nunta, fără multă vorbă. Dar nu, uite că se iveşte o pereche de aristocrați din Europa și tu pe dată arunci peste bord corciturile noastre. A fost teribil de deprimant, Aleck! De-atunci, ce mai circ! Ai respins baronetii pentru o pereche de baroni; pe baroni i-ai refuzat pentru o pereche de viconți; pe viconți pentru o pereche de conți; pe conți pentru o pereche de marchizi; marchizii pentru un dublet de

duci. Acum, Aleck, trebuie să recunoști — ai întrecut măsura. Ai la licitație un lot de patru duci, din patru neamuri diferite; toți întregi la trup și grozav de trufași, toți faliți și înfundați în datorii pînă peste urechi. Revin cam scump, dar ne dă mîna să-i cumpărăm. Haide, Aleck, nu mai zăbovi, nu ne mai ține cu sufletul la gură: ia tot soldul și lasă-le pe fete să aleagă!

În tot cursul acestui rechizitoriu al politicii ei matrimoniale, Aleck zîmbi cu blîndețe și mulțumire. O licărire plăcută, ca de triumf, poate și cu o urmă de surpriză drăgălașă, răsări în ochii ei și ea zise cît putu mai calm:

— Sally, ce-ai zice de-o alteță regală?

Ce uluială! Bietul om! Lovitura îl năuci atît de tare încît se prăbuși peste scîndurile chilei și își jupui fluierul piciorului de grinda ancorei. O clipă rămase amețit, pe urmă își adună puterile și se duse, șchiopătînd, să se așeze lîngă soția sa; ochii îi lăcrimau, plini, ca odinioară, de admirație și afecțiune, și scînteierea lor se revărsa în valuri asupra ei.

— Vai, Doamne! exclamă el, înfiorat. Aleck, ce măreață ești! Cea mai strașnică femeie de pe fața pămîntului! Niciodată nu pot să-mi dau pe deplin seama cît de mare ești! Niciodată nu văd cît de adîncă ți-e mintea! Și eu în schimb m-am apucat să fac pe deșteptul și să-ți critic jocul! Tocmai eu! Dacă m-aș fi străduit măcar o clipă să cuget, aș fi știut că ascunzi o carte deosebită în mînecă. Acum, inimioară scumpă, mă perpelesc ca pe jeratic, ard de nerăbdare să-mi spui planul tău!

Măgulita și fericita femeie își apropie buzele de urechea lui și îi șopti un nume princiar, care-l făcu pe Sally să-și piardă suflarea.

— Doamne! strigă el cu obrajii împurpurați de entuziasm. Ce pradă uluitoare! Are un îndrăcit de cazinou, și un cimitir, și un episcop, și o catedrală — toate pe numele lui. E o valoare sigură, cinci sute la sută, pînă în cel mai mic amănunt; cea mai frumușică dintre toate proprietățile din Europa. Și cimitirul — e cel mai select din lume: nu se primesc în el decît

sinucigași; da, dom'le, și pe deasupra lista de gratuități e mereu suspendată. Nu-i cine știe ce întins principatul, dar e de ajuns: opt sute de pogoane, cimitirul, și patruzeci și două, în afara lui. E o suveranitate — ăsta-i lucrul de căpetenie, pămîntul nu contează. Pămînt se găsește berechet; și Sahara e doldora de pămînt.

Aleck era într-al nouălea cer. Se simțea pe deplin fericită. Mai zise:

— Și-apoi, ia gîndește-te, Sally, e o familie care nu a încheiat nici o căsătorie în afara Caselor Regale și Imperiale ale Europei; nepoții noștri vor urca pe tronuri!

— Cum te văd și cum mă vezi, Aleck. Și or să poarte și sceptre și or să le învîrtească la fel de firesc și de grațios, cum mînuiesc eu metrul de măsurat la prăvălie. Ce vînat grozav, Aleck. E prins în laț, nu-i așa? Nu poate să ne scape, nu-i așa? Nu l-ai luat pe termen scurt, sper?

— Nu. Poți să te bizui pe mine, în privința asta. Nu-i ceva fictiv, e o valoare intrată în activul nostru. La fel e și cu celălalt.

— Cine-i celălalt, Aleck?

— Alteța sa regală Sigismund-Siegfried-Lautenfeld-Dilkelspiel-Schwartzenberg Blutwurst, Mare Duce Ereditar de Katzenjammer.

— Cum? Nu se poate să fie chiar el!

— Cum te văd și mă vezi! Îți dau cuvîntul meu, răspunse ea.

Cupa lui se umpluse și, în plin extaz, Sally își strînse soția la piept, zicînd:

— Cît de minunate par toate — și cît de frumoase! E unul din cele mai vechi și mai nobile principate germane, unul din cele trei sute șaizeci și patru principate și unul din puținele căruia i s-a îngăduit să-și mențină titlul de principat, cînd Bismarck a sfîrșit cu muștruluiala lor. Cunosc ferma aceea, am fost pe-acolo. Are un atelier de frînghii, o fabrică de lumînări și o armată. Armată permanentă. Infanterie și cavalerie. Trei soldați și un cal. Aleck, a fost o așteptare îndelungată, plină de strîngeri de inimă și de îndoieli, dar numai Dumnezeu știe cît de fericit sînt acum.

Fericit și recunoscător față de tine, comoara mea, care ai pus la cale totul. Cînd facem nunta?

— Duminica viitoare.

— Bun. Și trebuie să facem nunțile astea în cel mai regesc stil. Așa cum se cere și cum se cuvine, fiind vorba de cinul regal al unora din părți. Acum, după cîte știu eu, există un singur soi de căsătorie, care-i sacră în ochii regalității și este monopolul ei: căsătorie morganatică.

— De ce-i zice așa, Sally?

— Nu știu; dar, oricum, e regală și numai regală.

— Atunci vom stărui să se facă așa. Mai mult — îi voi sili s-o facă. Ori o căsătorie morganatică, ori nici una.

— S-a făcut, strigă Sally, frecîndu-și mîninile, încîntat. Și unde mai pui că are să fie prima de soiul ăsta în America, Aleck? Tot Newportul are să crape de ciudă.

Apoi iar amuțiră, plutind pe aripile visului, în cele mai îndepărtate colțuri ale pămîntului, ca să invite la nuntă toată capetele încoronate, cu cimotiile lor și să afle vreun mijloc de a-i aduce pe toți, fără să-i coste vreun ban.

VIII

Timp de trei zile, perechea pluti prin văzduh, cu capetele în nori. Abia de erau puțintel conștienți de ceea ce se petrecea în jurul lor. Vedeau toate lucrurile tulburi, ca printr-un văl; erau cufundați în vise, adesea nu auzeau cînd li se vorbea sau nu înțelegeau cînd auzeau; Sally vindea melasă la cîntar, zahăr cu metrul și oferea săpun, cînd i se cereau luminări, iar Aleck punea pisica în albie și dădea lapte rufelor murdare. Toată lumea era uimită și increminită și murmura: „Ce li s-o fi întîmplat oare Fosterilor?“

Trei zile. Pe urmă se iviră niște evenimente și mai surprinzătoare! Lucrurile luară o întorsătură fericită și, timp de patruzeci și opt de ore, imaginarul monopol al lui Aleck cunoscu o înflorire deplină. Sus—sus—tot mai sus! Cinci puncte deasupra costului — apoi zece —

cincisprezece — douăzeci! Douăzeci de puncte cu profit curat în marea aventură, chiar acum, și agenții imaginari ai lui Aleck țipau desperați la telegrafe imaginare: „Vinde! Vinde! Pentru numele lui Dumnezeu, vinde!“

Ea comunică aceste vești splendide lui Sally și el zise la fel: „Vinde! Vinde! Ah, să nu faci tocmai acum vreo boroboață, cînd poți să stăpînești pămîntul întreg! Vinde! Vinde!“ Dar ea își încordase voința-i de fier și ținea cîrma în mînă, zicînd că are să se țină tare pentru încă cinci puncte, chiar de-ar fi să moară din pricina asta.

A fost o hotărîre fatală. Chiar în ziua următoare, veni istoricul crah, prăbușirea pustiitoare, cînd se zdruncinară temeliile Wall Street-ului și tot muntele de acțiuni, atît de făgăduitoare, se prăbuși cu nouăzeci și cinci de puncte, în cinci ore, și multimilionarii fură văzuți cerșindu-și pîinea în Bowery. Aleck se ținea dîrză pe poziție și s-a ținut cît a putut, dar în cele din urmă i se ceru să achite o plată căreia nu-i putu face față și astfel imaginarii ei agenți de schimb îi lichidară conturile, făcînd-o să-și vadă ruina. Abia atunci — și nici o clipă pînă atunci — bărbatul din ea fu învins și femeia din ea își luă iarăși locul cuvenit. Ea cuprinse cu brațele gîtul soțului și plînse, zicînd:

— Sînt vinovată! Să nu mă ierți, că n-aș putea-o îndura. Am ajuns cerșetori! Cerșetori... Și sînt atît de nenorocită. Nunțile n-au să se mai facă niciodată; toate s-au dus pe copcă; acum nu-l mai putem cumpăra nici măcar pe dentist.

Lui Sally îi stătea pe limbă un reproș amar: „Te-am rugat să vinzi, dar tu...“ Nu-l rosti însă: nu-l lăsă inima să mai dea și el o lovitură bietului suflet, zdrobit și ros de căință. Îi veni un gînd mai nobil, zicînd:

— Curaj, Aleck! Nu-i pierdut chiar totul! De fapt, nu ai investit nici un penny din legatul unchiului meu, ci doar viitorul lui nematerializat; ceea ce am pierdut era doar sporul din viitorul acela, recoltat de neasemuita ta judecată și înțelepciune financiară. Sus inima! Alungă-ți necazurile! Mai avem treizeci de mii de dolari neatinși și, cu experiența pe care ai

dobîndit-o, gîndește-te ce vei fi în stare să faci cu ei în doi-trei ani! Nunțile nu au căzut baltă; sînt numai amînate.

Ce cuvinte binecuvîntate! Aleck își dădu seama cît adevăr era în ele și înrîurirea lor se dovedi electrizantă. Lacrimile nu-i mai șiroiră și sufletul ei mare se ridică în toată măreția lui. Cu ochi scînteietori și inimă îmbucurată, ridicînd brațul în semn de legămînt și profeție, ea zise:

— Acum și aici, proclam...

Fu însă întreruptă de către un vizitator. Era directorul și proprietarul gazetei *Sagamore*. Picase întîmplător în Lakeside, spre a face o vizită oficială unei obscure bunici de-a lui, care se apropia de capătul hagialîcului ei pămîntesc și — cu gîndul de a combina necazul cu afacerile — trecuse pe la Fosteri, care, în ultimii patru ani, fuseseră atît de absorbiți de alte lucruri, încît neglijaseră să-și achite abonamentul. Datorau șase dolari. Nici un vizitator n-ar fi putut fi mai binevenit. Știa, desigur, totul despre unchiul Tilbury și despre șansele lui de a se duce mai repede la cimitir. Firește, nu-i puteau pune întrebări, fiindcă aceasta ar fi spulberat legatul, dar puteau căuta să prindă în undiță subiectul și să spere un oarecare rezultat. Șiretenia nu se prinse. Încuiatul director nu știa că era momit cu undița, dar, în cele din urmă, norocul izbîndi acolo unde arta dăduse greș: ca să exemplifice, cu ajutorul unei metafore, unul din subiectele discuției, directorul zise:

— Doamne! E țeapăn ca Tilbury Foster, cum zicem noi.

Exclamația fu neașteptată și-i făcu pe Fosteri să tresară. Directorul ziarului remarcă efectul și zise, în chip de scuză:

— N-am avut nici un gînd rău, vă asigur. E doar o zicală, doar o glumă, știți — nimic serios... E cumva neam cu dumneavoastră?

Sally își înăbuși arzătoarea-i nerăbdare și răspunse, prefăcîndu-se cît mai nepăsător cu putință:

— Eu — de! — după cîte știu, nu, dar am auzit și noi de el.

Directorul fu mulțumit și răsuflă ușurat. Sally adăugă:

— E... e... sănătos?

— Dacă-i sănătos? Păi bine, dom'le, bată-te Dumnezeu să te bată, fierbe de cinci ani în cazanul cu smoală!

Fosterii tremurau de necaz, deși vestea semăna a bucurie. Sally zise, chipurile în treacăt, încercînd marea cu degetul:

— Vai, da! Așa-i viața și nimeni nu poate scăpa de legile ei — nici măcar cei bogați nu sînt cruțați.

Directorul ziarului rîse:

— Dacă vă gîndiți la Tilbury — zise el — nu prea i se potrivește. Nu avea omul un cent la sufletul lui; au trebuit să-l îngroape cu dricul primăriei.

Fosterii rămaseră vreo două minute împietriți și reci, ca niște stane de piatră. Apoi, alb la față și cu glasul stins, Sally întrebă:

— E adevărat? Știi cu siguranță?

— Dacă vă spun! Am fost unul din executorii testamentari. Nu a lăsat nici o moștenire, afară de-o roabă, pe care mi-a lăsat-o mie. Roabei îi lipsea roata și nu prea era bună de nimic. Totuși, i-am găsit o întrebuințare și de aceea, ca să fim chit, i-am mîzgălit un fel de mic necrolog de adio, care însă nu a mai intrat în gazetă.

Fosterii nu-l ascultau — cupa li se umpluse, nu mai putea primi nici un strop. Stăteau pleoștiți, morți față de tot ce-i înconjura; doar durerea le sfîrteca inimile.

Un ceas mai tîrziu, stăteau încremeniți tot acolo, cu capetele în pămînt, tăcuți, fără să-și dea seama că vizitatorul plecase de multă vreme.

Apoi se clintiră, își ridicară capetele cu tristețe și buimaci se priviră ca în vis; cu mințile rătăcite, ca niște copii, începură să-și spună unul altuia vorbe fără șir. Cînd și cînd, se afundau în tăcere, lăsînd cîte-o propozițiune neterminată, părînd fie că n-au habar de ea, fie că își pierd șirul. Cîteodată, cînd se trezeau din aceste tăceri, aveau în mod nelămurit și fugar conștiința că s-a întîmplat ceva cu mințile lor; apoi, cu o mută și arzătoare bunăvoință, își mîngîiau cu

blîndeţe mîinile, arătîndu-şi compătimirea şi oferindu-şi sprijinul, ca şi cum ar fi zis: „Sînt lîngă tine, nu te voi părăsi, niciodată, vom îndura lovitura împreună; vom afla noi izbăvirea şi uitarea; ne vom găsi mormîntul şi odihna; ai răbdare, nu va mai ţine mult".

Mai trăiră încă doi ani, cu minţile învăluite în beznă, veşnic copleşiţi, cufundaţi în vagi păreri de rău şi vise melancolice, fără să vorbească vreodată; apoi izbăvirea le sosi amîndurora în aceeaşi zi.

În pragul veşniciei, întunericul se ridică o clipă de pe mintea părăduită a lui Sally şi el zise:

— Bogăţia nemăsurată, dobîndită pe căi neaşteptate şi nesănătoase, este o înşelătorie. Nouă nu ne-a adus nici un folos. Trecătoare au fost plăcerile-i înfrigurate; totuşi, de dragul ei, ne-am lepădat de viaţa noastră tihnită, simplă şi fericită. Facă-se aşa ca alţii să ia aminte pilda noastră.

Rămase tăcut un răstimp, cu ochii închişi; apoi, în vreme ce fiorul rece al morţii i se strecura spre inimă şi treptat orice fărîmă de conştienţă se irosea din creierul său, murmură:

— Banii i-au adus nenorocire; s-a răzbunat pe noi, care nu-i făcusem nici un rău. I s-a împlinit voia; cu un calcul mîrşav şi viclean ne-a lăsat doar treizeci de mii de dolari, ştiind că vom încerca să-i sporim, ruinîndu-ne viaţa şi zdrobindu-ne inimile. Fără să-l coste nimic, ne-ar fi putut lăsa mult mai mulţi bani şi asta ne-ar fi tăiat dorinţa de a-i spori, ne-ar fi izbăvit de ispita de a-i specula. Un suflet mai bun aşa ar fi făcut; dar el n-avea pic de mărinimie, de milă, de...

OMUL CARE A CORUPT HADLEYBURGUL

Toate acestea s-au petrecut cu mulți ani în urmă. Pe atunci Hadleyburgul era cel mai cinstit și cel mai neprihănit orășel din toată regiunea. Își păstrase nepătată această faimă timp de trei generații și era mai mîndru de ea decît de oricare dintre avuțiile sale. Era atît de mîndru de această faimă și atît de grijuliu s-o păstreze, încît începu să-i învețe pe copii, încă din leagăn, principiile unei vieți cinstite, făcînd totodată din ele temelia educației lor în toți anii închinați învățăturii. Mai mult decît atît, în perioada de creștere, tinerii erau feriți de orice ispite, în așa fel ca cinstea să li se întărească și să prindă rădăcini adînci, devenindu-le o a doua natură. Tîrgurile din împrejurimi îl pizmuiau pentru această superioritate demnă de toată lauda și deși se prefăceau că-și bat joc de mîndria lui, numind-o deșertăciune, erau nevoite să recunoască faptul că Hadleyburgul era într-adevăr un oraș incoruptibil; iar dacă le stringeai cu ușa, recunoșteau că era de ajuns ca un tînăr să spună că e de fel din Hadleyburg ca, părăsindu-și orașul natal, să capete numaidecît un post de răspundere.

Dar pînă la urmă, într-o bună zi, Hadleyburgul avu nenorocul de a jigni un străin în trecere pe acolo. Poate că nu-și dădu seama de asta, în tot cazul nu se

sinchisi, pentru că Hadleyburgul era sigur de sine și nu-i păsa nici cît negru sub unghie de străini sau de părerile lor. Tare bine ar fi fost ca măcar de data aceasta să fi făcut o excepție, fiindcă străinul acela era un om rău și răzbunător. Vreme de un an, în peregrinările sale, el nu putu uita jignirea ce i se adusese și-și închină de aceea toate clipele de răgaz încercărilor de a născoci un mijloc de răzbunare. Ticlui el multe planuri, toate foarte bune, dar nici unul nu i se păru destul de nimicitor; de fapt, chiar și cel mai inofensiv dintre ele ar fi lovit numeroase persoane, însă străinul dorea un plan care să lovească întreg orășelul, necruțînd pe nici unul din locuitorii săi. În cele din urmă îi veni străinului o idee strașnică, ce-l umplu de o bucurie drăcească. Începu de îndată să urzească un plan, spunîndu-și: „Asta trebuie să fac — să corup orașul".

După vreo șase luni plecă la Hadleyburg. Într-o noapte, pe la ceasurile zece, se opri cu o brișcă în fața locuinței bătrînului casier al băncii. Trase un sac din brișcă și-l puse pe umeri, porni cu el prin curte, clătinîndu-se, iar cînd ajunse în fața ușii, bătu. Un glas de femeie răspunse: „Intră!" Intră așadar, și, după ce așeză sacul îndărătul sobei din încăpere, se adresă pe un ton politicos bătrînei doamne, care citea lîngă lampă „Vestitorul Misionarilor".

— Vă rog, stați jos, doamnă, nu vă deranjați. Așa! Acum e destul de bine ascuns, cu greu ar putea ști cineva ce-i acolo. Aș putea să-l văd o clipă pe soțul dumneavoastră, doamnă?

— Nu — răspunse ea — a plecat la Brixton și s-ar putea să nu se întoarcă pînă mîine dimineață.

— Nu face nimic, doamnă. Voiam doar să-i las în grijă sacul de acolo, ca să-l predea stăpînului, cînd acesta va fi găsit. Nu sînt de prin locurile astea; soțul dumneavoastră nu mă cunoaște; mă aflu doar în trecere prin oraș, pentru a încheia o afacere care mă preocupă de mult. Acum, că mi-am făcut datoria, sînt mulțumit și oarecum mîndru; n-o să mă mai vedeți niciodată. În sac se găsește un bilețel care lămurește totul. Noapte bună, doamnă.

Bătrîna se speriase de străinul acesta înalt și misterios, așa încît răsuflă ușurată cînd îl văzu că pleacă. Dar, îmboldită de curiozitate, se repezi la sac și smulse hîrtia. Bilețelul începea astfel:

„A SE PUBLICA: sau, dacă nu, a se căuta persoana în chestiune prin cercetări particulare; se poate procoda și într-un fel și în altul. Acest sac conține monede de aur cîntărind șaptezeci și trei de kilograme și jumătate..."

— Doamne, apără-ne! Și cînd te gîndești că ușa nu-i încuiată!

Doamna Richards, tremurînd toată, dădu fuga și încuie ușa, apoi trase obloanele de la ferestre și se opri în mijlocul odăii, înspăimîntată, tulburată, întrebîndu-se ce ar mai putea face pentru a se pune la adăpost împreună cu banii. Ciuli o clipă urechile să audă dacă nu cumva vreun hoț dă tîrcoale casei, apoi curiozitatea o birui și se întoarse la lampă pentru a citi bilețelul pînă la capăt:

„Sînt un străin și mă întorc acum pentru totdeauna în țara mea de baștină. Sînt recunoscător Americii pentru ceea ce mi-a dăruit în lunga perioadă petrecută sub steagul ei. Dar sînt mai cu seamă recunoscător unuia dintre cetățenii ei — și anum unui cetățean din Hadleyburg — pentru marele bine pe care mi l-a făcut acum un an, doi. De fapt, el mi-a făcut un îndoit bine. Iată despre ce este vorba. Fusesem un cartofor. Spun — FUSESEM. Mă ruinasem la joc. Am sosit în acest orășel într-o noapte, flămînd și fără o lețcaie. Am început să cerșesc pe întuneric; la lumina zilei, mi-ar fi fost rușine. Am avut norocul să dau de un om bun: mi-a dăruit douăzeci de dolari. Pentru mine asta însemna că mi-a redat viața, și nu numai atît, ci și averea, pentru că, jucînd cu banii aceia, m-am îmbogățit. Și, pe deasupra, cuvintele pe care mi le-a spus atunci mi-au rămas întipărite în minte pînă în ziua de azi și în cele din urmă m-au convins. Convingîndu-mă, ele mi-au salvat rămășițele conștiinței: n-am să mai joc niciodată. Nu știu cine a fost binefăcătorul meu, dar vreau să-l găsesc și să-i dăruiesc acești bani, ca să-i dea mai departe, să-i arunce sau să-i păstreze, după cum îl va îndemna inima. În felul acesta vreau doar să-i dovedesc recu-

noștința ce-i port. Dacă aș mai putea rămîne, l-aș găsi eu însumi. Dar asta n-are nici o importanță, omul va fi cu siguranță găsit. Orășelul acesta este cinstit, incoruptibil și știu că mă pot încrede în el, fără nici o teamă. Persoana poate fi identificată prin cuvintele pe care mi le-a spus: sînt convins că și le va aminti.

Și-acum, să vă expun planul meu. Dacă preferați, puteți întreprinde cercetările pe cale particulară. Povestiți conținutul acestei scrisori oricui vi se pare ca ar putea fi persoana în chestiune. Dacă va răspunde: «Eu sînt acela, cuvintele pe care le-am rostit sună așa și pe dincolo», verificați-l. Deschideți sacul: veți găsi în el un plic sigilat care conține acele cuvinte. Dacă cele spuse de candidat corespund cu cele scrise, predați-i banii și nu-i mai puneți alte întrebări, pentru că nu mai încape nici o îndoială că el este omul pe care-l căutați.

Dar dacă preferați o anchetă publică, tipăriți această scrisoare în ziarul local, adăugînd următoarele instrucțiuni: De azi în treizeci de zile, într-o vineri, solicitantul să se prezinte la primărie la orele opt seara și să predea pastorului Burgess textul scris și închis într-un plic sigilat (dacă pastorul Burgess va binevoi să consimtă). Domnul Burgess va rupe apoi sigiliul sacului, îl va deschide și va controla exactitatea cuvintelor. Dacă va constata că sînt exacte, binefăcătorul meu, astfel indentificat, va primi banii împreună cu asigurările mele de sinceră recunoștință."

Tremurînd de emoție, doamna Richards se așeză pe scaun și se lăsă pradă gîndurilor. Își spunea: „Ce ciudat!... Ce avere îi pică omului acela bun, care a semănat belșug fără să știe!... De-ar fi fost bărbatul meu în locul lui!... Sîntem atît de săraci, atît de bătrîni și de săraci..." Apoi, suspinînd, continuă: „Dar nu se poate să fi fost Eduard al meu; nu, el n-ar fi dat douăzeci de dolari unui necunoscut. Ce păcat! Acum îmi dau seama..." Deodată se cutremură: „Dar sînt banii unui cartofor! Salariul păcatului! Nu putem să-i luăm; nu putem să ne atingem de ei. Nu-mi place să stau în preajma lor; simt că-mă spurc." Se sculă și se așeză pe alt scaun, ceva mai departe... Ce bine ar fi să se întoarcă mai repede Eduard și să-i ducă la bancă — s-ar

putea să vină vreun hoț dintr-un moment în altul; e îngrozitor să stai singură cu sacul ăsta."

La ora unsprezece sosi și domnul Richards; în timp ce soția lui îi spunea: „Sînt atît de bucuroasă că ai venit", el și începuse: „Nu mai pot. Sînt frînt de oboseală. Ce groaznic e să fii sărac și să fii nevoit să faci asemenea drumuri obositoare, la vîrsta mea. Tragi și tot tragi la jug, pentru o leafă. Ești sclavul unui om care stă acasă în papuci și huzurește."

— Știi cît sufăr cînd te văd atît de obosit, Eduard; dar consolează-te: ne cîștigăm pîinea — numele nostru e nepătat...

— Da, Mary, e mare lucru. Nu lua seama la vorbele mele. N-a fost decît un moment de enervare; nu-i da importanță. Sărută-mă... Așa, acum mi-a trecut tot năduful și nu mă mai plîng. Ce-i acolo, ce-i cu sacul ăla?

Atunci, soția lui dezvălui marea taină. O clipă, rămase uimit; apoi spuse:

— Cîntărește șaptezeci și trei de kilograme? Dar bine, Mary, sînt pa-tru-zeci de mii de dolari, gîndește-te, o adevărată avere! Nici zece oameni din tîrgul ăsta n-au atîția bani! Dă-mi hîrtia.

O citi în grabă și spuse:

— Ce aventură! Parcă-i o poveste, una din întîmplările de necrezut, povestite în cărți, dar niciodată întîlnite în viață.

Se înfierbîntase de-a binelea; era vesel, ba chiar încîntat. O ciupi ușor pe nevastă-sa de obraz și spuse șăgalnic:

— Păi, Mary, sîntem bogați, da, draga mea, bogați; n-avem decît să îngropăm banii și să ardem scrisorica. Dacă se va mai întoarce vreodată cartoforul și va întreba de ei, îl vom privi cu răceală și-i vom spune: „Ce lucruri fără noimă îndrugi dumneata? N-am auzit niciodată de dumneata și nici de sacul dumitale cu aur." Iar el ne va privi tîmp și...

— Și pînă atunci, în timp ce ție-ți arde de glume, banii se găsesc tot aici și se apropie ora cînd hoții își fac de cap.

— Adevărat. Dar bine, ce să facem? Să întreprindem cercetări pe cale particulară? Nu, nu e bine, va pieri tot farmecul. Metoda publicității e mai bună. Gîndește-te ce-o să se mai vorbească despre asta! Toate celelalte orașe vor crăpa de ciudă, pentru că nici un străin nu ar încredința o asemenea misiune vreunui alt oraș decît Hadleyburgul. Știu ele prea bine acest lucru. Ce noroc pe noi! Acum trebuie să mă duc la tipografie, altfel va fi prea tîrziu.

— Dar stai... stai... nu mă lăsa singură cu sacul, Eduard!

Eduard însă plecă. Dar numai pentru puțin timp, pentru că nu departe de locuința lui se întîlni cu redactorul-șef, care era totodată patronul ziarului, și-i înmînă documentul, spunîndu-i:

— Iată o știre bombă pentru dumneata, Cox. Pune-o în ziar.

— S-ar putea să fie prea tîrziu, domnule Richards, dar o să văd eu.

Reîntors acasă, casierul începu din nou să discute cu nevastă-sa despre taina minunată. Le pierise somnul. Prima lor întrebare fu aceasta: „Care cetățean să-i fi dăruit străinului douăzeci de dolari?“ Părea o întrebare foarte simplă. Amîndoi răspunseră într-un glas:

— Barclay Goodson.

— Da — spuse Richards — numai el ar fi fost în stare de așa ceva, e o faptă care i se potrivește.

— Toată lumea are să fie de acord cu asta. Eduard — însă în taină, între patru ochi. De vreo șase luni orășelul a redevenit ceea ce a fost totdeauna: cinstit, mărginit, mulțumit de sine și cîrpănos.

— Este exact ceea ce spunea și el, mereu, pînă în ziua cînd a murit — și pe deasupra o spunea și în public.

— De aceea îl și urau oamenii.

— Da, desigur, dar lui puțin îi păsa. Cred că nimeni nu era mai urît ca el, afară doar de pastorul Burgess.

— Ei bine, dar Burgess o merită. Nu-i va mai călca nimeni pragul bisericii. O fi el mic orășelul nostru, dar știe cîte parale face omul ăsta. Eduard, nu ți se pare

ciudat că străinul l-a ales tocmai pe Burgess pentru predarea banilor?

— Hm, da, într-adevăr. Adică... adică...

— Ce atîta „adică“ ? Tu l-ai alege?

— Mary, poate că străinul îl cunoaște mai bine decît tot tîrgul.

— Mult o să-i ajute asta lui Burgess!

Soțul părea încurcat, nu mai știa ce să-i răspundă; nevasta îl sfredelea cu privirile, în așteptare. În sfîrșit, Richards vorbi cu șovăiala unuia care știe că face o afirmație ce poate fi pusă la îndoială:

— Mary, Burgess nu-i un om rău.

Nevastă-sa păru sincer mirată.

— Ce tot spui? exclamă ea.

— Burgess nu-i un om rău. O știu. Lipsa lui de popularitate are la bază un singur lucru — știi tu, lucrul despre care s-a vorbit atîta.

— Într-adevăr, „un singur lucru!“ Ca și cum acel „singur lucru“ nu ar fi de ajuns!

— De ajuns, chiar foarte de ajuns. Dar nu el a fost de vină.

— Ce tot spui? N-a fost de vină? Toată lumea știe că el era vinovat.

— Mary, pe cuvîntul meu, era nevinovat.

— N-o cred în ruptul capului. De unde știi?

— Am să-ți fac o mărturisire. Mi-e tare rușine, dar nu mai pot să tac. Sînt singurul care știa că el era nevinovat. Aș fi putut să-l salvez și... și... ei bine, știi cît de pornit era orășelul... mi-a lipsit curajul s-o fac. I-aș fi stîrnit pe toți împotriva mea. Mi-era scîrbă de mine — dar nu îndrăzneam: n-am avut tăria să înfrunt lumea.

Mary păru tulburată și rămase tăcută o clipă. Rosti apoi cu glas poticnit:

— Nu... nu cred că ai fi făcut bine să... să... Nu trebuie... niciodată... opinia publică... trebuie să fii cu băgare de seamă să... (Era un gînd greu de exprimat și se împotmolise; dar curînd începu din nou.) Ce păcat, dar... dar nu ne-am fi putut permite una ca asta, Eduard... crede-mă. Nu te-aș fi lăsat s-o faci pentru nimic în lume!

— Am fi pierdut încrederea oamenilor, Mary; și atunci... și atunci...

— Ceea ce mă neliniștește acum, Eduard, este ce-o fi gîndind *el* despre noi.

— El? Nici nu-i trece prin cap că l-aș fi putut scăpa.

— Ah! exclamă ea, ușurată. Ce bine-mi pare! Atîta timp cît el nu știe că l-ai fi putut salva, nu poate... nu poate... în sfîrșit, e mult mai bine așa. De altfel, ar fi trebuit să-mi dau seama că nu știe nimic, după felul prietenos în care se poartă cu noi, oricît de puțin îl încurajăm. De cîte ori mi s-au făcut imputări din pricina asta! Familiilor Wilson, Wilcox, sau Harkness le face o deosebită plăcere să-mi spună „prietenul dumitale Burgess", știind că asta mă sîcîie. Tare-aș vrea să ne mai slăbească puțin cu dragostea lui; nu înțeleg de unde pînă unde atîta dragoste.

— Am să-ți explic îndată. Trebuie să-ți mai fac o mărturisire. Cînd a ieșit la iveală totul și s-a hotărît ca Burgess să fie tîrît călare pe-o prăjină prin tot orășelul, m-a mustrat atît de mult cugetul încît n-am mai putut răbda și m-am dus în taină să-l previn, iar el a plecat din orășel și nu s-a mai întors decît după ce primejdia trecuse.

— Eduard! Dacă lumea ar fi aflat...

— Nu mai vorbi! Mi-e și groază să mă gîndesc. Am regretat acest gest chiar în clipa cînd l-am făcut; și n-am îndrăznit să ți-o spun nici ție, de teamă să nu te trădeze fața. N-am dormit de loc în noaptea aceea, de grijă. Dar după cîteva zile mi-am dat seama că nu mă bănuiește nimeni, așa încît mi-a părut bine că procedasem astfel. Îmi pare bine și acum, Mary, grozav de bine!

— Și mie îmi pare bine acum, pentru că altminteri l-ar fi așteptat o soartă cumplită. Da, îmi pare bine, pentru că într-adevăr îi erai dator, știi tu de ce. Dar, Eduard, închipuie-ți că într-o bună zi se va afla totul!

— Nu se poate!

— De ce?

— Pentru că toată lumea crede că Goodson a făcut-o.

— Da, așa este!

— Desigur. Și după cum era de așteptat, Goodson nici nu s-a sinchisit. L-au convins pe bietul moș Sawlsberry să se ducă să-i spună că el e vinovatul. Și moșul a dat fuga să i-o spună. Goodson l-a măsurat cu privirea de sus pînă jos, ca și cum ar fi vrut să descopere la el amănuntul cel mai de disprețuit — și apoi i-a răspuns: „Și zi așa, reprezinți comisia de anchetă, ai?" „Cam așa ceva", l-a lămurit Sawlsberry. „Hm! Și mi se cer amănunte, sau crezi că e de ajuns un răspuns scurt?" „Dacă s-or cere amănunte, am să mă întorc, domnule Goodson, dar am să transmit mai întîi răspunsul cel scurt". „Foarte bine. Atunci, spune-le să se ducă la dracu. Cred că e destul de scurt și cuprinzător. Și o să-ți dau un sfat, Sawslberry: cînd ai să te întorci după amănunte, adu și un coș, ca să cari acasă ce-o mai rămîne din tine."

— Asta-i leit Goodson; îi recunosc toate semnalmentele. Avea o singură vanitate: credea că nimeni nu știe să dea sfaturi ca el.

— În orice caz, el a pus capăt scandalului și ne-a salvat, Mary. Afacerea a fost lăsată baltă.

— Binecuvîntat fie Domnul! De asta nu mă îndoiesc.

Cei doi soți trecură apoi din nou, cu mult interes, la misterul sacului cu aur. Curînd conversația începu să lîncezească, întreruptă de pauze din ce în ce mai dese, din pricina gîndurilor care-i frămîntau. La un moment dat, Richards se lăsă cu totul pradă gîndurilor. Rămase mult timp nemișcat, privind în neștire spre podea. În cele din urmă începu să dea din mîini, subliniindu-și parcă gîndurile cu mici gesturi nervoase — se vedea că-l supără ceva. Între timp, nevastă-sa se cufundase și ea într-o tăcere meditativă și gesturile ei începuseră să trădeze o tulburare adîncă. Peste cîtva timp, Richards se sculă și începu să se învîrte fără rost prin cameră, trecîndu-și mîinile prin păr, de parcă ar fi fost un lunatic stăpînit de un coșmar. Apoi, ca și cum ar fi luat o hotărîre, își puse pălăria și, fără să scoată un cuvînt, o zbughi din casă. Soția lui stătea nemișcată, cufundată în gînduri, cu fața trasă. Părea că nu-și dă seama că rămăsese singură. Din cînd în cînd murmura: „Și nu ne duce pe noi în... dar... dar... sîntem

așa de săraci!... Și nu ne duce pe noi în... Dar cine ar fi păgubit?... Doar n-ar afla nimeni, niciodată... Și nu ne..." Ultimele cuvinte i se pierdură într-un fel de mormăit. După cîtva timp, ridică privirea și șopti pe jumătate speriată, pe jumătate bucuroasă: — A plecat! Dar vai, dragul meu, s-ar putea să fie prea tîrziu... prea tîrziu... Poate că nu, poate că mai e timp.

Se ridică și rămase iar pe gînduri, frămîntîndu-și mîinile. Un tremur îi străbătu întreaga ființă, apoi își spuse cu o voce răgușită: „Dumnezeu să mă ierte — ce groaznic e să-ți treacă prin cap asemenea lucruri... Doamne, din ce plămadă sîntem făcuți, cît e de ciudat!"

Micșoră flacăra lămpii, se furișă spre sac, îngenunche lîngă el și începu să-i pipăie ieșiturile colțuroase, mîngîindu-le drăgăstos. În ochii ei slăbiți de bătrînețe apăru o sclipire de lăcomie. Din cînd în cînd își revenea puțin din uitare și șoptea: „Ce bine era să mai fi așteptat!... De-am mai fi așteptat puțin și nu ne-am fi pripit atîta!"

Între timp, Cox plecase de la birou și, reîntors acasă, îi povestise soției sale totul, despre ciudata întîmplare. Discutînd cu aprindere, ajunseseră amîndoi la concluzia că răposatul Goodson era singurul om din orășel care ar fi fost în stare de o asemenea mărinimie, încît să dea unui străin nevoiaș douăzeci de dolari. După aceea tăcură amîndoi și căzură pe gînduri, dînd din cînd în cînd semne de nervozitate și neastîmpăr. În cele din urmă, soția spuse ca pentru sine:

— Nimeni nu cunoaște taina asta, în afară de soții Richards și noi... nimeni.

Bărbatul își întrerupse gîndurile, tresărind ușor și aruncă o privire melancolică soției sale, care pălise de-a binelea; apoi se ridică șovăind și privi pe furiș, întîi spre pălărie, apoi spre nevastă-sa, părînd a-i pune o întrebare mută. Doamna Cox duse mîna la gît, înghiți în sec de cîteva ori, apoi, în loc de răspuns, dădu din cap. Peste o clipă rămase singură și începu să bombăne.

Iată-i așadar pe Richards și Cox grăbind pe străzile pustii, fiecare din altă direcție. Se întîlniră, gîfîind,

lîngă scara tipografiei și la lumina felinarului își citiră unul altuia gîndurile întipărite pe față.

— Nimeni nu știe, în afară de noi? întrebă Cox pe șoptite.

Răspunsul veni tot pe șoptite:

— Nimeni altcineva, pe cuvîntul meu, nimeni!

— Dacă nu e prea tîrziu să...

Începură să urce scările; în aceeași clipă le apăru în față un băiețaș.

— Tu ești, Johnny? întrebă Cox.

— Da, domnule.

— Nu expedia primul transport și nici un alt transport; așteaptă pînă-ți spun eu!

— A și plecat, domnule.

— A plecat?

Era în întrebarea asta o dezamăgire de nedescris.

— Da, domnule, începînd de astăzi s-a schimbat orarul pentru Brixton și toate localitățile de dincolo de Brixton. A trebuit să duc ziarele cu douăzeci de minute mai devreme ca de obicei. Am fugit de mi-a ieșit sufletul... Dacă întîrziam două minute...

Nemaiașteptînd restul explicațiilor, cei doi bărbați făcură cale întoarsă. Merseră încet, fără ca vreunul din ei să scoată un cuvînt. După vreo zece minute, Cox rosti cu glas mustrător:

— Nu pricep ce ți-a venit să te grăbești în halul ăsta.

Celălalt răspunse oarecum umil:

— Acum îmi dau seama, dar, vezi, nu m-am gîndit mai înainte și acum e prea tîrziu. Data viitoare însă...

— Pe dracu! Data viitoare! Așa ceva nu se mai întîmplă nici peste o mie de ani.

Cei doi prieteni se despărțiră fără să-și spună noapte bună și merseră fiecare acasă, tîrîndu-și pașii ca niște oameni răniți de moarte. Acasă soțiile îi întîmpinară cu un nerăbdător: „Ei?“, dar ghicind răspunsul dintr-o privire, se prăbușiră văicărindu-se, fără a mai aștepta vreun cuvînt. În locuința fiecăruia dintre ei se încinse o discuție aprinsă. Așa ceva nu li se mai întîmplase niciodată. Mai avuseseră ei discuții și pînă atunci, dar nu atît de aprinse și de brutale. Și unii și alții

își spuneau în seara aceea aceleași lucruri, de parcă s-ar fi plagiat reciproc. Doamna Richards spunea:

— Dacă ai fi așteptat, Eduard, dacă te-ai fi gîndit o clipă; dar nu, a trebuit să fugi drept la tipografie și să dai șfară-n țară.

— Nu se spune limpede în scrisoare să o publicăm?

— Asta nu înseamnă nimic, pentru că tot în scrisoare spune că se poate cerceta și pe cale particulară, la o adică. Ce, nu-i așa?

— Da, da, e adevărat, dar cînd m-am gîndit ce vîlvă o să stîrnească și ce onoare e pentru Hadleyburg ca un străin să aibă atîta încredere în el...

— Firește, știu toate astea; dar dacă ai fi stat să te gîndești, ți-ai fi dat seama că e cu neputință să-l găsești pe omul cu pricina, pentru că zace în mormînt și n-a lăsat în urma lui pe nimeni — nici un suflet; și de vreme ce banii ar rămîne cuiva care are atîta nevoie de ei și nimeni n-ar fi păgubit și...și...

Izbucni în plîns, nemaiputîndu-se stăpîni. Bărbatul ei se căzni să găsească vreun cuvînt ca s-o consoleze și în cele din urmă spuse:

— Dar la urma urmelor, Mary, poate că e mai bine așa — sigur că așa e, o știm limpede. Și să nu uităm că așa a fost scris să fie...

— Așa a fost scris să fie? Cînd cineva face o prostie pretinde că așa a fost scris să fie, ca să iasă cu fața curată. Dacă-i vorba pe așa, atunci și faptul că banii au ajuns la noi într-un chip atît de ciudat a fost scris să fie. De ce a trebuit tu să încurci toate intențiile providenței? Cu ce drept? Ai păcătuit, ăsta-i adevărul, ai păcătuit, te-ai purtat ca un înfumurat și nu ca un om care pretinde că-i evlavios și smerit...

— Dar Mary, știi foarte bine cum am trăit pîn-acum — la fel ca întreg orășelul, am fost învățați să nu stăm o clipă la îndoială cînd e vorba de făcut un lucru cinstit și obișnuința asta a devenit la noi o a doua natură.

— Da, știu, știu; am fost educați și răseducați în spiritul cinstei — o cinste ferită încă din leagăn de orice ispită — dar, după cum s-a văzut în noaptea asta, o cinste artificială, subțire ca apa, de îndată ce se iveș-

te ispita. Dumnezeu știe că pînă acum nu m-am îndoit niciodată de cinstea mea, încremenită și de nezdruncinat. Și-acum, după prima ispită mare și adevărată, eu, Eduard, am ajuns la convingerea că cinstea acestui orășel este la fel de putredă ca și a mea; la fel de putredă ca și a ta. Orășelul nostru e un tîrg cîrpănos și meschin, n-are altă virtute decît cinstea asta, pentru care-i atît de slăvit și cu care se făleşte atîta. Sînt convinsă că dacă într-o bună zi cinstea lui va fi pusă în fața unei ispite mari, toată faima i se va prăbuși ca un castel de cărți. Acum, că mi-am descărcat sufletul, mă simt mai bine. Sînt o prefăcută — și așa am fost toată viața, fără să-mi dau seama. Să nu mai vină nimeni să-mi spună că sînt cinstită, n-aș mai putea îndura.

— Și eu, da, Mary, și eu gîndesc în mare parte la fel ca tine, crede-mă. Dar totul pare atît de ciudat, atît de ciudat. Niciodată n-aș fi crezut una ca asta, niciodată!

Urmă o tăcere îndelungată; amîndoi căzură pe gînduri. După un timp, ea ridică privirile și spuse:

— Știu la ce te gîndești, Eduard.

Richards o privi încurcat, ca un om prins asupra unei fapte urîte.

— Mi-e rușine s-o mărturisesc, Mary, dar...

— Nu-i nimica, Eduard, și eu mă gîndesc la același lucru.

— Sper, spune acum.

— Te gîndeai cum s-ar putea ca cineva să ghicească cuvintele spuse de Goodson străinului.

— Întocmai! Mă simt vinovat și rușinat. Dar tu?

— Mi-a trecut. Hai să facem patul aici; trebuie să stăm de veghe pînă dimineața, cînd se va deschide banca și ne va primi sacul...O, Doamne, de n-am fi făcut greșeala asta!

După ce făcu patul, Mary spuse:

— Sesame, deschide-te! Ce să fi fost? Stau și mă întreb ce cuvinte să-i fi spus? Dar haide să ne culcăm.

— Crezi că vom putea dormi?

— Nu, ne vom gîndi!

— Da, ne vom gîndi!

În vremea asta, soții Cox se ciorovăiseră și se împă-

caseră la rîndu-le. Apoi se culcaseră îngînduraţi, frămîntîndu-se să ghicească vorbele spuse de Goodson acelui nenorocit, vorbele acelea de aur, care valorau patruzeci de mii de dolari bani gheaţă!

În noaptea aceea, oficiul poştal al orăşelului rămase deschis mai tîrziu ca de obicei, din următorul motiv: redactorul-şef al gazetei lui Cox era şi reprezentantul local al agenţiei *Associated Press*. Se poate spune că era reprezentantul ei onorific, pentru că nici de patru ori pe an nu era în stare să-i transmită măcar treizeci de cuvinte care să fie acceptate. Dar de data aceasta era cu totul altceva. Telegrama prin care anunţase ştirea aflată primi răspuns imediat:

Trimite text complet — toate amănuntele — o mie două sute cuvinte.

Ce comandă grozavă! Gazetarul o execută întocmai şi se simţi omul cel mai mîndru din Statele Unite. A doua zi de dimineaţă, la ora micului dejun, numele incoruptibilului orăşel Hadleyburg era pe buzele tuturor americanilor, de la Montreal pînă la golful Mexic, de la gheţarii Alascăi pînă la livezile de portocali din Florida; milioane şi milioane de oameni discutau despre străin şi sacul lui cu bani, întrebîndu-se dacă omul cu pricina va fi găsit şi nădăjduind că în curînd vor afla noi ştiri despre această întîmplare.

II

A doua zi, tîrguşorul Hadleyburg se trezi celebru — era uimit, fericit şi mîndru totodată. Mîndru dincolo de orice închipuire. Cei nouăsprezece cetăţeni cu vază ai săi, împreună cu soţiile, se plimbau de colo pînă colo, strîngîndu-şi mîinile. Pe chipurile lor se citea bucuria. Surîdeau în dreapta şi în stînga şi se felicitau, spunîndu-şi că în urma nemaipomenitei întîmplări, dicţionarul se îmbogăţea cu un nou cuvînt, *Hadleyburg*, sinonim cu *incoruptibil* — un cuvînt sortit să rămînă totdeauna în dicţionare! Iar cetăţenii mai modeşti şi mai puţin importanţi se purtau cam în acelaşi fel.

Toată lumea alergă la bancă să vadă sacul cu aur; iar cu puțin înainte de amiază începură să se reverse în orășel pîlcuri de oameni amărîți și invidioși, veniți din Brixton și din alte localități din apropiere. Și chiar în aceeași după-amiază — și apoi și a doua zi — începură să sosească de pretutindeni reporteri pentru a se convinge cu propriii lor ochi că sacul există, pentru a-i afla povestea și a o scrie din nou, pentru a desena în grabă sacul, locuința lui Richards, banca, biserica presbiteriană, biserica baptistă, piața publică și primăria, unde urma să se desfășoare marele examen și să fie înmînați banii. Se căzneau să deseneze portretul soților Richards, al bancherului Pinkerton, al lui Cox, al redactorului-șef, al pastorului Burgess, al dirigintelui poștei și chiar ... al lui Jack Halliday — un tercheaberchea bun la suflet, care-și cîștiga existența pescuind și vînînd — prietenul ștrengarilor și al cîinilor de pripas, tipicul coate-goale al orășelului. Grețosul și pipernicitul Pinkerton, cu zîmbetul lui onctuos, arăta tuturor sacul și, frecîndu-și palmele unsuroase, sporovăia fără încetare despre vechea și frumoasa reputație de cinste a orașului și despre această minunată confirmare a ei. În același timp, își exprima speranța și convingerea că exemplul acesta se va răspîndi pînă hăt-departe, în întreg continentul american și va intra în istorie, ca un factor de regenerare morală. Și așa mai departe pe aceeași temă.

După vreo săptămînă, zarva se potoli. Beția de mîndrie și entuziasm făcu loc unei stări de dulce și tăcută încîntare, un fel de mulțumire adîncă și inexprimabilă. Pe toate fețele se putea desluși expresia unei pașnice și cucernice fericiri.

Apoi interveni o schimbare, atît de înceată încît la început abia dacă fu observată — poate că nici nu fusese observată de nimeni în afară de Jack Halliday, căruia nu-i scăpa niciodată nimic și care făcea haz de orice, indiferent despre ce era vorba. Începu să facă reflecții ironice asupra unor persoane care nu mai arătau așa de fericite ca în urmă cu o zi, două; apoi pretinse că noua lor înfățișare trăda o adevărată tristețe; iar apoi, că mutrele lor exprimau o stare bolnăvicioasă;

și în sfîrșit, că toată lumea devenise atît de posomorîtă, melancolică și năucă încît el, Halliday, putea șterpeli un gologan din fundul buzunarului celui mai zgîrcit om, fără ca acesta să bage de seamă.

Cam în această fază, căpetenia fiecăreia dintre cele nouăsprezece familii fruntașe lăsa să-i scape înainte de culcare, de obicei cu un oftat, vorbe ca acestea: „Of, ce-a putut să-i spună Goodson acelui străin?"

Și numaidecît soția respectivă răspundea cu un tremur:

— Vai, taci! Ce gînduri necurate îți trec prin minte? Scoate-ți-le din cap, pentru numele lui Dumnezeu!

Aceeași întrebare revenea însă pe buzele soților și în seara următoare și primea același răspuns, dar pe un ton mai potolit.

Iar în a treia seară soții rosteau iarăși întrebarea, cu teamă și parcă mașinal. De data aceasta, ca și în seara următoare, soțiile, cuprinse de o ușoară nervozitate, încercau să spună ceva, dar nu reușeau.

În seara următoare își recăpătau graiul și răspundeau cu jind:

— O, de-ar putea ghici!

Comentariile lui Halliday deveneau pe zi ce trece mai neplăcute și mai disprețuitoare. Trecea grăbit pe străzi, bătîndu-și joc de întreg orășelul și de fiecare dintre cetățenii săi în parte. Rîsul lui era singurul ce se mai auzea în tot orășelul; el răsuna stingher, într-un pustiu jalnic. Nu se vedea nici urmă de zîmbet, nicăieri. Halliday umbla cu o cutie de țigări pusă pe un trepied, în chip de aparat fotografic, și oprea pe toți trecătorii, îndreptînd obiectivul spre ei și spunînd: „Gata! Acum, zîmbiți vă rog!" Dar nici măcar gluma asta grozavă nu putea descreți frunțile posomorîților cetățeni.

Trecură astfel trei săptămîni. Mai rămăsese una. Era într-o sîmbătă seara, după cină. În loc de forfota gălăgioasă a cumpărăturilor și veselia de odinioară a serilor de sîmbătă, străzile erau pustii și triste. Richards și bătrîna lui soție stăteau fiecare deoparte în odaia lor, nefericiți și cufundați în gînduri. Se obișnuiseră să stea așa în fiecare seară. Deprinderile lor de o viață

întreagă — cititul, croșetatul și sporovăiala plăcută sau vizitele primite ori făcute prin vecini — pieriseră, căzuseră în uitare de parcă nu erau două-trei săptămîni, ci veacuri de cînd trăiau așa. Acum nimeni nu mai vorbea, nimeni nu mai citea, nimeni nu mai făcea vizite. Întreg orășelul stătea acasă, oftînd, frîmîntîndu-se în tăcere și încercînd să ghicească tainicele cuvinte.

Poștașul aduse o scrisoare. Richards privi nepăsător scrisul de pe plic și ștampila (amîndouă îi erau necunoscute) și aruncă scrisoarea pe masă, reluîndu-și firul întrerupt al ghicitului și al amarnicelor frămîntări lipsite de speranță. Cu două-trei ore mai tîrziu, soția lui se sculă plictisită și se duse să se culce fără să-i mai spună noapte bună (și asta devenise acum un lucru obișnuit). Se opri însă lîngă scrisoare și, privind-o fără interes, desfăcu plicul și începu să citească pe sărite. Richards, care ședea într-un jilț rezemat de perete, cu bărbia proptită pe genunchi, auzi un zgomot sec. Era soția lui, care se prăbușise. Se repezi spre ea, dar Mary strigă:

— Lasă-mă, sînt în culmea fericirii. Citește scrisoarea, citește-o!

Richards o citi pe nerăsuflate, cuprins de amețeală. Scrisoarea venea dintr-un stat îndepărtat și spunea:

„Sînt un străin pentru dumneata, dar asta nu are nici o importanță. Trebuie neapărat să-ți spun ceva: m-am înapoiat chiar acum din Mexic și am aflat despre întîmplarea știută. Desigur că dumneata nu știi cine a rostit cuvintele acelea, dar eu știu și sînt singurul om în viață care știe. E vorba de *Goodson*. L-am cunoscut foarte bine, cu mulți ani în urmă. Am trecut prin orășelul dumneavoastră în noaptea aceea și el m-a găzduit pînă la sosirea trenului de la miezul nopții. L-am auzit spunînd în întuneric străinului cuvintele acelea. Era pe aleea Hale. Am vorbit despre asta tot restul drumului și apoi la el acasă, la o țigară. În cursul conversației a pomenit de mulți concetățeni de-ai dumitale — despre majoritatea lor într-un mod foarte puțin măgulitor pentru ei, dar despre doi-trei în mod favorabil; printre aceștia din urmă erai și dumneata. Spun „favorabil" și nimic mai mult. Îmi reamintesc că spunea

că NU ȚINE realmente la nici o persoană din oraș, absolut la nici una; dar că dumneata — CRED că era vorba de dumneata, sînt aproape sigur — i-ai făcut cîndva un foarte mare serviciu, poate fără să-ți dai seama cît de mult însemna pentru el și că ar dori să aibă o avere ca să ți-o lase moștenire cînd va muri; cît despre restul concetățenilor, cîte un blestem pentru fiecare. Dacă dumneata ești într-adevăr cel care i-ai făcut acel serviciu, ești moștenitorul lui legitim și ca atare ai dreptul la sacul cu aur. Știu că mă pot încrede în integritatea și cinstea dumitale, pentru că la un cetățean al Hadleyburgului aceste virtuți sînt înnăscute. De aceea îți voi dezvălui cuvintele, fiind convins că dacă nu ești dumneata omul cu pricina, îl vei căuta și îl vei găsi fără îndoială, avînd grijă ca recunoștința pe care Goodson o datora pentru serviciul amintit să ajungă la destinație. Iată acum cuvintele:

NU EȘTI DE FEL UN OM RĂU:
CAUTĂ DE TE ÎNDREAPTĂ.

HOWARD L. STEPHENSON."

— Ah, Eduard, banii sînt ai noștri; sînt atît de fericită, atît de fericită! Sărută-mă, dragul meu, nu ne-am mai sărutat de o veșnicie... Și aveam atîta nevoie... de bani... Acum ai scăpat de Pinkerton și de banca lui, nu mai ești sclavul nimănui. Simt că-mi cresc aripi, de atîta bucurie.

Cei doi soți petrecură o jumătate de oră fericită, șezînd pe canapea și giugiulindu-se; se întorceau vremurile de altădată, care începuseră o dată cu logodna lor și dăinuiseră pînă în ziua cînd străinul adusese banii aceia blestemați. După un timp soția spuse:

— Ah, Eduard, ce noroc că i-ai făcut acel mare serviciu. Bietul Goodson! Nu mi-a plăcut niciodată, dar acum mi-e drag. Ce frumos din partea ta că nu ai pomenit și nu te-ai lăudat niciodată cu asta! Apoi, cu o nuanță de reproș: Dar ar fi trebuit să-mi spui și mie, Eduard, ar fi trebuit să-i spui soției tale!

— Firește că... hm, vezi bine, Mary, că eu...

— Termină acum cu bîiguielile astea și povestește-mi totul, Eduard. Totdeauna te-am iubit, iar acum sînt mîndră de tine. Toată lumea e convinsă că n-a existat decît un singur suflet generos și bun în orășelul ăsta. Iar acum se dovedește că tu... Eduard, de ce nu-mi spui?

— Ei bine... hm... hm... Dar nu pot, Mary!

— Nu poţi? De ce nu poţi?

— Vezi că, el... ei bine, el... m-a silit să-i făgăduiesc că nu voi spune niciodată nimănui!

Soţia îl măsură cu privirea şi spuse, foarte încet:

— Te-a silit să-i făgăduieşti? Eduard, ce-mi tot îndrugi?

— Mary, crezi că te mint?

Ea tăcu o clipă, tulburată. Apoi îşi puse mîna într-a lui şi rosti:

— Să ne ferească Dumnezeu, ne-am abătut şi aşa destul de la linia noastră de credinţă; nu... nu... *am mers şi aşa prea departe.* N-ai spus o minciună, toată viaţa. Dar acum... acum cînd temelia tuturor lucrurilor pare să se prăbuşească sub noi, noi... noi... Îi pierise parcă graiul, dar după cîteva clipe spuse cu glasul frînt:

— Şi nu ne duce pe noi în ispită... Cred că i-ai făgăduit, Eduard. Să zicem că-i aşa. Să nu mai vorbim despre asta. Acum, cînd totul a trecut, să fim iarăşi fericiţi; nu e vremea să ne întristăm.

Lui Eduard îi fu destul de greu să-i facă pe plac, pentru că gîndurile îi rătăceau aiurea, tot încercînd să-şi amintească ce fel de serviciu îi făcuse lui Goodson.

Cei doi soţi rămaseră treji toată noaptea. Mary era fericită şi agitată, iar Eduard agitat, dar nu prea fericit. Mary se gîndea ce va face cu banii. Eduard încerca să-şi amintească ce serviciu îi făcuse lui Goodson. La început conştiinţa nu-i dădu pace, din pricina minciunii pe care i-o spusese lui Mary — admiţînd că era o minciună. Dar la urma urmelor, să presupunem că era o minciună! Ei şi? E atît de important? Oare nu mînţim întotdeauna în *faptele* noastre? Atunci de ce să nu le şi *spunem?* Iată de pildă purtarea lui Mary. În timp ce el se grăbea să-şi îndeplinească misiunea cinstită, ce făcea ea? Se căina că nu distruseseră bileţelul şi nu păstraseră banii! Este oare mai bine să furi decît să minţi?

Ghimpele acesta îşi pierdu ascuţişul. Gîndul minciunii căzu pe planul al doilea, ceea ce îl făcu să se simtă uşurat. Dar se ivi un nou ghimpe: oare făcuse într-adevăr binele acela? Fireşte, există mărturia lui Good-

son, cuprinsă în scrisoarea lui Stephenson; nici nu putea fi o mărturie mai bună; ba era chiar o *dovadă* sigură. Nu încape nici o îndoială. Așa încît chestiunea asta era rezolvată... Nu, nu pe de-a întregul. Își aminti, tresărind, că acest necunoscut — Stephenson — nu era sigur de tot dacă binefăcătorul fusese Richards sau altcineva și vai! apela la onoarea lui Richards, care trebuia să hotărască singur asupra destinației banilor... Și domnul Stephenson e convins că dacă Richards n-ar fi omul cu pricina, în orice caz s-ar strădui să-l găsească, așa cum îi șade bine unui om cinstit. Este o adevărată ticăloșie să pui un om într-o asemenea situație. De ce n-o fi renunțat Stephenson la această rămășiță de îndoială? Ce să fi urmărit prin asta?

Acum altă problemă: cum se face că tocmai numele lui Richards și nu al altuia a rămas în mintea lui Stephenson ca fiind al binefăcătorului? Lucrul i se păru firesc, da, cît se poate de firesc pînă ce deveni o *dovadă* certă. Atunci Richards nu se mai gîndi de loc la această problemă, deoarece un instinct tainic îi spunea că o dovadă o dată stabilită, mai bine să n-o scormonești.

Acum se simțea cu cugetul oarecum împăcat, dar mai era un amănunt care nu-i dădea pace: desigur, făcuse acel serviciu — asta era bine stabilit; dar ce fel de serviciu? Trebuie să și-l amintească. Nu va dormi pînă ce nu și-l va aminti; atunci va fi cu cugetul pe deplin împăcat. Începu așadar să se gîndească. Îi trecură prin minte vreo zece lucruri — servicii posibile, ba chiar probabile — dar nici unul nu i se păru destul de însemnat pentru a merita averea pe care Goodson ar fi vrut să i-o lase moștenire. Și în afară de aceasta, nici nu-și amintea să le fi făcut. Ei, dar... ei... dar... *ce fel* de serviciu să fi fost, încît cineva să fie atît de recunoscător din pricina lui? A, mîntuirea sufletului! Asta trebuie să fie. Da, acum își amintește cum își băgase o dată în cap să-l convertească pe Goodson. Strădania asta i-a luat... era să spună trei luni; dar gîndindu-se mai bine, perioada se reduse la o lună, apoi la o săptămînă, apoi la o zi și în cele din urmă la nimic. Da, acum își amintește, cu o preciziune neplă-

cută, că Goodson îl trimisese la dracul și-i spusese să-și vadă de treabă, deoarece el, unul, nu rîvnea de loc să urmeze Hadleyburgul în rai!

Așadar, soluția asta nu mergea, nu mîntuise sufletul lui Goodson. Richards se simți descumpănit. După cîtva timp îi veni însă altă idee: nu cumva salvase averea lui Goodson? Nu, nici asta nu mergea, Goodson n-avea avere. Poate viața? Da, asta este! Firește. Cum de nu se gîndise la asta înainte? De data asta era pe drumul cel bun, fără îndoială. Imaginația începu să-i lucreze, ca o morișcă.

Timp de două ore chinuitoare, se ocupă așadar de salvarea vieții lui Goodson. Îl salvă de tot felul de împrejurări grele și chiar periculoase. De fiecare dată îl salva mulțumitor, pînă la un anumit punct; dar tocmai cînd începea să fie destul de convins că lucrurile s-au întîmplat aievea, ieșea la iveală un amănunt care strica totul și făcea imposibilă întreaga întîmplare. Așa s-a petrecut de pildă cu înecul. Se văzu aruncîndu-se în apă și trăgîndu-l la mal pe Goodson care-și pierduse cunoștința, în timp ce mulțimea îl privea și îl aplauda. Dar cînd construi totul în minte și începu să-și imagineze exact întîmplarea, tocmai atunci apărură o sumedenie de amănunte stînjenitoare: orășelul nu putea să nu afle de o asemenea întîmplare, Mary ar fi știut la rîndul ei — și apoi o întîmplare ca asta ar fi strălucit ca un far în propria-i memorie, ceea ce nu se potrivea de loc cu serviciul neștiut de nimeni, pe care se chema că-l făcuse „fără să-și dea seama cît de mult însemna". Ajuns la acest punct, își aminti că de altfel nici nu știa să înoate.

Dar iată, mai era un amănunt la care nu se gîndise de loc pînă atunci: era vorba de un serviciu pe care-l făcuse „poate fără să-și dea seama cît de mult însemna". Ei, de data aceasta, era mai ușor să iasă din impas, cu mult mai ușor decît înainte. Și încetul cu încetul găsi ce căuta. Cu mulți ani în urmă, Goodson fusese cît pe ce să se însoare cu o fată foarte drăguță, Nancy Hewitt: nu se știa de ce, logodna fusese ruptă; fata muri curînd după aceea, iar Goodson rămase burlac, acrindu-se cu timpul și devenind un adevărat mizantrop.

Curînd după moartea fetei, orășelul descoperi — sau i se păru numai — că fata avea în vine cîteva picături de sînge negru. Richards se căzni multă vreme să-și rînduiască amintirile în legătură cu această întîmplare și în cele din urmă i se păru că-și amintește o serie de amănunte care se pierduseră în vreun ungher al memoriei lui, fiind multă vreme neglijate. I se păru că-și amintește vag că el însuși descoperise că fata avea în ea sînge negru și dezvăluise celorlalți acest lucru, iar Goodson aflase de la ei. În felul acesta l-a salvat pe Goodson de primejdia de a se căsători cu necurata aceea, făcîndu-i binele „fără să-și dea seama cît de mult însemna pentru el", de fapt fără să-și dea seama că i-l făcuse. Goodson însă și-a dat seama de însemnătatea lui și de faptul că fusese la un pas de prăpastie și de aceea i-a rămas pînă la moarte recunoscător binefăcătorului lui,dorind să-i poată lăsa moștenire o avere. Totul era cît se poate de simplu și de limpede acum! Și cu cît se gîndea mai mult, cu atît i se părea mai limpede și mai sigur; în cele din urmă, pregătindu-se să adoarmă mulțumit și fericit, își imagină totul ca și cum s-ar fi petrecut cu o zi înainte. De fapt, își amintea vag că Goodson i-a spus cîndva că-i e recunoscător.

Între timp, Mary își cumpărase cu vreo șase mii de dolari o casă nouă pentru ea și o pereche de papuci pentru pastor, după care adormise cu cugetul împăcat.

În aceeași seară, poștașul adusese cîte o scrisoare fiecăruia dintre ceilalți cetățeni fruntași ai orășelului — la un loc nouăsprezece scrisori. Nici unul din plicuri nu semăna cu celelalte și adresele de pe ele erau diferite, dar textele dinăuntru erau toate la fel, afară de un singur amănunt. Erau copii exacte după scrisoarea primită de Richards (chiar și scrisul era același) și toate erau semnate Stephenson; numai că în locul numelui lui Richards, apărea numele fiecăruia dintre destinatari.

Toată noaptea cei optsprezece cetățeni cu vază făcură întocmai ceea ce și în același timp colegul lor Richards, adică se căzniră din răsputeri să-și amintească ce serviciu deosebit îi făcuseră fără să știe lui Barclay Goodson. Nimănui nu-i venea ușor treaba asta, totuși fiecare din ei reuși să o ducă la bun sfîrșit.

Iar în timp ce ei se îndeletniceau cu această treabă anevoioasă, nevestele lor își petreceau noaptea cheltuind banii, ceea ce era foarte ușor. În acea noapte, cele nouăsprezece soții cheltuiră în medie cîte șapte mii de dolari fiecare, din cei patruzeci de mii care se aflau în sac — adică la un loc o sută treizeci și trei de mii.

Ziua următoare îi pregăti o mare surpriză lui Jack Halliday. El observă că pe chipurile celor nouăsprezece cetățeni cu vază și ale soțiilor lor reapăruse expresia aceea de fericire pașnică și senină. Nu era în stare s-o priceapă și nici nu putea găsi vorbe care să o spulbere sau măcar să o tulbure. Îi venise așadar și lui rîndul să fie nemulțumit de viață. Toate presupunerile lui în legătură cu pricinile acestei fericiri se dovediră a fi greșite. Bunăoară, cînd întîlni pe doamna Wilcox și desluși pe chipul ei acel extaz senin, își spuse: „Să știi că i-a fătat pisica!" Dar cînd întrebă apoi pe bucătăreasă, află că nu era așa. Și bucătăreasa băgase de seamă că stăpînii ei erau fericiți, dar nu știa de ce. Cînd Halliday descoperi copia aceluiași extaz pe figura lui Billson — „Burtosul" (poreclă dată de tîrg), crezu cu tărie că-unul din vecinii familiei Billson și-a rupt piciorul. Dar cercetînd, văzu că nu se întîmplase așa ceva. Fericirea stăpînită care se citea pe fața lui Gregory Yates nu putea însemna decît un singur lucru: scăpase de soacră-sa; dar și de data asta se înșelase. „Iar Pinkerton... Pinkerton... a pus mîna, se vede, pe zece cenți, pe care crezuse că-i va pierde." Și așa mai departe. În unele cazuri, presupunerile rămîneau simple presupuneri, în altele se dovedeau a fi complet greșite. În cele din urmă, Halliday își spuse: „Oricum ai întoarce-o, fapt e că nouăsprezece familii din Hadleyburg se simt deocamdată ca în rai; nu știu cum s-a întîmplat; știu doar că Dumnezeu s-a cam încurcat azi în socoteli".

Un arhitect constructor dintr-un stat învecinat se pripășise de curînd în acest tîrgușor nepricopsit, cu gîndul de a crea o întreprindere modestă. Trecuse o săptămînă de cînd își atîrnase firma la ușă, dar nu se ivise nici un client; era descurajat și necăjit că venise acolo. Dar dintr-o dată soarta începu să-i surîdă.

Două dintre soțiile cetățenilor cu vază veniră una după alta la el și-i spuseră confidențial:

— Poftiți pe la noi de luni într-o săptămînă, dar nu spuneți nimănui nimic deocamdată. Avem de gînd să construim ceva.

În ziua aceea primi unsprezece asemenea invitații. Iar în aceeași seară se grăbi să-i trimită fiicei sale o scrisoare, cerîndu-i să rupă logodna cu studentul ei, deoarece va putea să facă o partidă de o mie de ori mai bună.

Pinkerton-bancherul și alți doi-trei oameni cu stare se gîndeau să-și clădească vile la țară, dar mai așteptau. Oamenii de teapa lor nu-și numără puii pînă nu ies din găoace.

Soții Wilson se gîndiră la ceva original și grandios: să dea un bal mascat. Nu făgăduiră nimic precis, dar anunțară confidențial pe toți cunoscuții că se gîndesc serios la un asemenea bal și că probabil îl vor da. „Și dacă îl vom da — adăugară ei — desigur că veți fi invitați și voi.“ Cunoscuții rămaseră uimiți și își spuseră unul altuia: „Au înnebunit, bieții Wilson? Doar nu le dă mîna!“ Cîteva dintre soțiile celor nouăsprezece spuseră în taină bărbaților lor: „Bună idee! N-o să scoatem o vorbă pînă la terminarea balului lor sărăcăcios, și atunci vom organiza noi unul care-i va face să crape de ciudă!“

Zilele treceau și lista cheltuielilor viitoare devenea din ce în ce mai impunătoare, din ce în ce mai absurdă și mai nebunească. Era ca și cum fiecare dintre cele nouăsprezece familii nu numai că cheltuise în gînd toți cei patruzeci de mii de dolari înainte de a-i încasa, ci se și înglodase în datorii. Cei mai nesocotiți nu se mărginiră să plănuiască aceste cheltuieli, ci începură chiar să le facă, pe datorie. Cumpărară pămînt, ipoteci, ferme, acțiuni de bursă, haine elegante, cai și diferite alte lucruri, dînd arvună și semnînd pentru restul banilor polițe plătibile peste zece zile. Dar în curînd se treziră. Halliday începu să deslușească pe fețele multora o paloare de spaimă. Copleșit de mirare, nu știa ce să mai creadă. Își spunea: „Pisoii doamnei Wilcox n-au murit, pentru că nici nu s-au născut; nimeni nu și-a rupt piciorul; numărul soacrelor nu s-a micșorat;

nu s-a întîmplat *nimic* — iată un mister cu neputință de dezlegat".

Mai era cineva cuprins de mirare: pastorul Burgess. De la o vreme, oriunde se ducea, i se părea că oamenii se țin după el sau îl caută anume; și, ca un făcut, ori de cîte ori se afla în vreun loc singuratic, îi răsărea în față unul din membrii celor nouăsprezece familii și-i strecura în mînă un plic, șoptindu-i: „Să fie deschis la primărie vineri seara", după care dispărea fără urmă. Știa că trebuie să existe un pretendent pentru sacul cu bani (cu toate că avea oarecare îndoieli, întrucît Goodson murise), dar nu i-ar fi trecut prin cap că toți acești oameni ar putea fi pretendenți. Cînd veni și vinerea cea mare, constată că primise nouăsprezece plicuri.

III

Sala primăriei nu arătase niciodată mai frumos. Tribuna din fund era bogat împodobită cu drapele; pe pereți, din loc în loc, atîrnau mănunchiuri de steaguri; balustradele balconului și coloanele care le susțineau erau de asemenea acoperite cu steaguri; toate acestea fuseseră aranjate pentru a scoate ochii străinilor, care aveau desigur să vină în număr mare. Și-apoi, era de așteptat ca printre ei să se afle și numeroși reprezentanți ai presei. Sala era ticsită de lume. Cele patru sute douăsprezece locuri numerotate erau ocupate; de asemenea și cele șaizeci și opt de scaune așezate pe margini; treptele ce duceau la tribună erau și ele ocupate; cîtorva străini mai de seamă li se oferiseră locuri la tribună; la capătul meselor așezate în formă de potcoavă de-a lungul și de-a latul tribunei, se instalase o puternică echipă de corespondenți speciali, veniți din diferite colțuri ale țării. Orășelul nu cunoscuse niciodată o asemenea eleganță. În sală se puteau vedea toalete destul de scumpe și în unele cazuri doamnele care le purtau păreau a nu fi obișnuite cu asemenea veșminte. Cel puțin așa spuneau gurile rele, dar poate că părerea aceasta se datora faptului că doamnele

în chestiune nu purtaseră pînă atunci asemenea toalete.

Sacul cu aur fusese așezat pe o măsuță în fața tribunei, de unde putea fi văzut din orice colț al sălii. Toți se zgîiau la el cu înfrigurare și tuturor le lăsa gura apă văzîndu-l; o minoritate de nouăsprezece perechi îl priveau drăgăstos, cu tandrețe, ca pe un lucru ce le aparținea, iar jumătatea de sex masculin a acestei minorități își repeta mereu în minte mici și emoționante discursuri improvizate, pe care se pregăteau să le rostească pentru a mulțumi aplauzelor și felicitărilor publicului. Din cînd în cînd, unul dintre ei scotea o hîrtiuță din buzunarul vestei și o privea pe furiș, pentru a-și împrospăta memoria.

În sală era o larmă de glasuri învălmășite, așa cum se întîmplă întotdeauna în asemenea ocazii; dar cînd pastorul Burgess se ridică și puse mîna pe sac, se așternu o tăcere desăvîrșită. Pastorul înfățișă ciudata poveste a sacului, apoi vorbi cu multă căldură despre vechea și binemeritata faimă pe care și-o cîștigase Hadleyburgul pentru cinstea lui neprihănită și despre îndreptățita lui mîndrie pentru această faimă.

— Această faimă — declară el —este o comoară de neprețuit și, datorită proniei cerești, valoarea ei a devenit acum și mai mare, deoarece recenta întîmplare a răspîndit această faimă pînă hăt departe. Ochii întregii Americi sînt acum ațintiți asupra acestui orășel, al cărui nume a devenit pentru totdeauna, după cum sper și cred, sinonim cu incoruptibilitatea comercială. (Aplauze.) Și cine urmează să fie păzitorul acestei comori nobile, comunitatea în întregul ei? Nu! Răspunderea este individuală, nu colectivă. De azi înainte, fiecare dintre dumneavoastră este păzitorul ei și răspunde personal de integritatea ei. Doriți — dorește fiecare dintre dumneavoastră—să accepte această mare răspundere? (Furtunoase exclamații aprobative.) Atunci totul este în regulă. Astăzi puritatea dumneavoastră este desăvîrșită. Vegheați ca ea să rămînă pururi la fel. Astăzi nu există om în comunitatea dumneavoastră care să poată fi ispitit să se atingă măcar de o para ce nu-i aparține. Vegheați ca această binecuvîn-

tare să nu vă părăsească niciodată. („Așa vom face! Așa vom face!") Nu e locul aici să facem o comparație între noi și alte comunități, dintre care unele ne privesc cu rea-voință; ele merg pe căile lor, noi pe ale noastre; să fim fericiți cu ce avem. (Aplauze.) Cu aceasta, închei. Sub mîna mea, prieteni, se află o grăitoare mărturie a unui străin, în privința virtuților noastre; datorită lui, lumea va ști de aci înainte cine sîntem. Noi nu știm cine este el, dar în numele dumneavoastră îi exprim recunoștință și vă cer să vă alăturați glasurile pentru a întări cele spuse de mine.

Cetățenii se ridicară în picioare ca un singur om și preț de un minut pereții se cutremurară de glasurile care exprimau recunoștință. Apoi toată lumea se așeză și domnul Burgess scoase din buzunar un plic. Asistența își ținu răsuflarea, în timp ce pastorul desfăcea plicul; scoțînd din el o foaie de hîrtie, începu să citească încet și răspicat, iar publicul ascultă cu atenția încordată documentul magic, ale cărui cuvinte prețuiau fiecare cîte un lingou de aur.

— Cuvintele pe care le-am spus străinului în nevoie sînt următoarele:

„NU EȘTI DE FEL UN OM RĂU:
CAUTĂ DE TE ÎNDREAPTĂ".

Apoi continuă: Peste o clipă, vom ști dacă aceste cuvinte corespund cu cele scrise în bilețelul din sac și dacă se va dovedi că da — și desigur că se va dovedi — atunci acest sac de aur aparține unui concetățean care de aci înainte va apărea în fața națiunii ca un simbol al virtuții alese, care a făcut ca orășelul nostru să fie renumit în întreaga țară — și anume, domnului Billson!

Mulțimea era gata să izbucnească într-un ropot de aplauze, cum se cuvenea în atare împrejurare; dar cînd să-și dea drumul, rămase încremenită; o clipă sau două, domni o tăcere adîncă, apoi se stîrni un val de murmure; oamenii își șopteau: „Billson? Haida-de! prea e cusută cu ață albă! Tocmai Billson să dea douăzeci de dolari unui străin sau altcuiva? S-o spui lu' mutu!" Mulțimea rămase iarăși cu gura căscată, văzînd cu uimire că în

timp ce într-o parte a sălii diaconul Billson stătea în picioare cu capul plecat cu smerenie, în cealaltă parte, avocatul Wilson făcea exact același lucru. Un timp, în sală domni o tăcere buimacă.

Toată lumea era uluită. Cît despre cele nouăsprezece perechi, erau surprinse și indignate.

Billson și Wilson întoarseră capetele unul spre celălalt și se priviră lung. Billson întrebă tăios:

— Dumneata de ce te-ai ridicat, domnule Wilson?

— Pentru că am dreptul. Fii te rog așa de bun și explică publicului de ce te-ai ridicat *dumneata?*

— Cu multă plăcere. Pentru că eu am scris acele cuvinte!

— Asta-i o minciună nerușinată! Eu le-am scris, cu mîna mea.

Acum era rîndul lui Burgess să pară lovit de dambla. Se holba cînd la unul cînd la celălalt și părea că nu știe ce se facă. Asistența era uluită. Avocatul Wilson începu să vorbească:

— Cer președintelui să dea citire numelui semnat pe hîrtie.

Președintele, venindu-și în fire, citi cu voce tare numele :

— John Wharton *Billson.*

— Vezi? strigă Billson. Ce mai ai de spus acum? Și ce fel de scuze îmi vei aduce mie și acestei adunări insultate pentru înșelătoria pe care ai pus-o la cale?

— Nu-ți datorez nici o scuză, domnule, și în afară de asta, te acuz în mod public că mi-ai furat scrisoarea de la domnul Burgess și ai înlocuit-o printr-o copie a ei, semnată cu numele dumitale. Numai în felul acesta ai putut afla cuvintele; sînt singurul om pe lume care știa secretul acestor cuvinte.

Dacă lucrurile ar fi mers tot așa, s-ar fi ajuns la un adevărat scandal; toată lumea observă îngrozită că stenografii mîzgăleau de zor, ca niște apucați. Mulți din sală strigară: „Domnule președinte! Domnule președinte! Fă ordine! Fă ordine!“ Burgess bătu cu ciocănelul lui prezidențial și spuse:

— Să nu uităm buna-cuviință. E limpede că undeva este o greșeală, cu siguranță că nu poate fi vorba de

altceva. Dacă domnul Wilson mi-a dat un plic — și-mi amintesc acum că mi-a dat — atunci îl mai am la mine.

Scoase din buzunar un plic, îl deschise, se uită la el și tăcu o clipă, surprins și tulburat. Apoi își ridică mîna, o agită mașinal în aer și încercă să spună ceva, dar renunță, deznădăjduit. Cîteva voci strigară:

— Citește! Citește! Ce scrie?

Începu așadar să citească, cu aerul unui somnambul:

— Cuvintele pe care le-am spus nefericitului străin sînt următoarele: NU EȘTI UN OM RĂU: (adunarea se holbă la el, uimită.) CAUTĂ DE TE ÎNDREAPTĂ. (Murmure: „Extraordinar! Ce mai e și asta?") Această scrisoare — urmă președintele — este semnată Thurlow G. Wilson.

— Vedeți? strigă Wilson. Desigur că asta lămurește totul! Eram sigur că scrisoarea mea a fost furată.

— Furată? replică Billson. Află de la mine că nici dumneata și nici oricare altul de teapa dumitale nu poate cuteza să...

Președintele: La ordine, domnilor, la ordine! Așezați-vă amîndoi, vă rog.

Cei doi se supuseră, scuturînd din cap și bombănind furioși. Adunarea era năucită, nu știa ce să mai creadă despre această întîmplare ciudată. Peste cîteva clipe se ridică Thompson. Thompson era pălărierul orașului. Ar fi vrut să fie și el unul din cei nouăsprezece; dar așa ceva nu era de nasul lui: stocul lui de pălării nu era destul de mare pentru a-l ridica la un asemenea rang în societate.

— Domnule președinte — începu el — dați-mi voie să pun o întrebare: oare se poate să aibă dreptate amîndoi acești domni? Vă întreb pe dumneavoastră, se poate oare ca amîndoi să fi spus străinului exact aceleași cuvinte? Mi se pare că...

Tăbăcarul se ridică și nu-l lăsă să sfîrșească. Tăbăcarul era nemulțumit; se credea îndreptățit să fie unul din cei nouăsprezece, dar nu i se recunoștea acest drept. De aceea, în purtarea și în felul lui de a vorbi se simțea o notă de arțag.

— Stai — spuse el — nu asta e problema! Așa ceva s-ar fi putut întîmpla, să zicem, de două ori într-o sută de ani; dar una ca asta nu s-ar fi putut întîmpla niciodată. Nici unul dintre ei nu a dat cei douăzeci de dolari!

(Un mic ropot de aplauze.)

Billson: Eu i-am dat!

Wilson: Ba eu i-am dat!

Apoi începură să se acuze reciproc de hoție.

Președintele: Nu tulburați ordinea! Stați jos, vă rog, amîndoi. Vă asigur că plicurile acestea au fost tot timpul sub ochii mei.

O voce: Bine, atunci chestia asta e lămurită!

Tăbăcarul: Domnule președinte, un lucru este limpede acum: unul din ei s-a strecurat sub patul celuilalt și a tras cu urechea. Dacă-mi dați voie și nu e nereglementar, voi spune că amîndoi sînt în stare de așa ceva.

Președintele: La ordine! La ordine!

Tăbăcarul: Îmi retrag afirmația, domnule președinte, și mă voi mulțumi să spun că dacă unul dintre ei a ascultat pe furiș cuvintele acelea, dezvăluite de celălalt nevestei sale, acum i se va înfunda!

O voce: Cum?

Tăbăcarul: Foarte simplu. Cei doi n-au folosit exact aceleași cuvinte. Ați fi putut observa aceasta, dacă între lectura celor două scrisori nu ar fi trecut atîta timp și nu s-ar fi iscat o gîlceavă atît de aprinsă.

O voce: Zi, care-i deosebirea!

Tăbăcarul: În scrisoarea lui Billson se află cuvîntul „de fel" care în cealaltă lipsește.

Mai multe voci: Așa-i, are dreptate!

Tăbăcarul: Așadar, dacă președintele va citi textul care se găsește în sac, vom ști căruia din acești doi potlogari...

Președintele: La ordine!

Tăbăcarul: ...căruia din acești doi aventurieri...

Președintele: La ordine!

Tăbăcarul: ... căruia din acești doi domni... (rîsete și aplauze)... îi revine titlul de cel dintîi pungaș și mincinos crescut în orășelul acesta pe care l-a pîngărit și în care de acum înainte nu-i va fi prea ușor să mai trăiască. (Aplauze puternice.)

Mai multe voci: — Deschide! Deschide sacul!

Domnul Burgess desfăcu sacul, își vîrî mîna în el și scoase afară un plic. Înăuntru găsi două hîrtii împăturite.

— Pe una din aceste hîrtii — începu el — stă scris: „A nu se citi decît după ce vor fi citite toate scrisorile adresate Președintelui — dacă există vreuna". Pe cealaltă stă scris: „Cuvintele-cheie". Îngăduiți-mi să o citesc:

„Nu pretind ca prima jumătate a observației pe care mi-a făcut-o binefăcătorul meu să fie citată întocmai, pentru că nu conținea nimic caracteristic și putea fi uitată; dar cele nouă cuvinte de la urmă sînt cu totul caracteristice și, cred, ușor de reținut; dacă aceste cuvinte nu vor fi citate întocmai, solicitantul să fie considerat drept un impostor. Binefăcătorul meu a început prin a-mi spune că foarte rar dădea sfaturi cuiva, dar că atunci cînd le dădea, erau de cea mai bună calitate. Apoi mi-a spus următoarele cuvinte care mi-au rămas pentru totdeauna întipărite în minte: «Nu ești un om rău...!"»

Cincizeci de voci: S-a lămurit, banii-s ai lui Wilson! Wilson! Wilson! Vorbește! Vorbește!

Oamenii se repeziră și se strînseră roată în jurul lui Wilson, strîngîndu-i mîinile cu putere și felicitîndu-l cu înflăcărare, în timp ce președintele lovea de zor cu ciocănelul și striga:

— La ordine, domnilor! Ordine! Ordine! Lăsați-mă, vă rog, să termin de citit.

După ce liniștea fu restabilită, președintele citi cele ce urmează:

„... caută de te-ndreaptă, căci de nu — ia seama la cuvintele mele — într-o bună zi, pentru păcatele dumitale, vei muri și vei ajunge în iad sau la Hadleyburg. ÎNCEARCĂ SĂ IMEREȘTI ÎN PRIMUL DIN ACESTE DOUĂ LOCURI".

Urmă o tăcere de groază. Fețele cetățenilor se înnegurară de mînie; după un timp, negura începu să se risipească și un zîmbet ironic îi luă locul; oamenii se căzneau să-l ascundă, dar era peste puterile lor; reporterii, vecinii din Brixton și alți străini își aplecară

capetele și își ascunseră fețele în palme, stăpînindu-se cu greu, dintr-o politețe împinsă pînă la eroism. Tocmai în acel moment cu totul nepotrivit, tăcerea fu sfîșiată de tunetul unei voci singuratice. Era Jack Halliday.

— Ăsta zic și eu că-i un sfat prima-ntîi!

Atunci întreaga adunare — cu străini cu tot — își dădu drumul. Pînă și gravitatea domnului Burgess se destrămă, astfel încît adunarea se simți scutită în mod oficial de orice reținere și se folosi la maximum de acest privilegiu. Urmă un lung hohot de rîs sănătos, țîșnit din adîncul inimilor; în cele din urmă se potoli, lăsînd domnului Burgess răgazul de a încerca să-și reia aerul grav, iar celor din sală — de a-și șterge cît de cît lacrimile. Apoi izbucni din nou; și după aceea încă o dată și încă o dată, pînă cînd Burgess izbuti să îngaime aceste cuvinte serioase:

— Ar fi zadarnic să încercăm a ascunde faptele: ne aflăm în fața unei situații foarte grave. Este în joc onoarea orășelului nostru, reputația lui. Însuși faptul că cele două fraze scrise de domnul Wilson și de domnul Billson se deosebesc printr-un cuvînt, este destul de grav, întrucît sînt o dovadă că unul din acești doi domni a săvîrșit un furt...

Cei doi ședeau zdrobiți și parcă neînsuflețiți pe scaunele lor, dar la auzul acestor cuvinte tresăriră electrizați și încercară să se ridice.

— Stați jos! spuse președintele tăios, iar ei se supuseră. Faptul acesta e, după cum spuneam, destul de grav — însă numai pentru unul dintre ei. Acum chestiunea pare și mai gravă, întrucît onoarea *amîndurora* e atinsă, ba chiar cu totul știrbită. Amîndoi au ignorat cele două cuvinte hotărîtoare.

Făcu o pauză de cîteva secunde, în timpul căreia tăcerea deveni parcă mai apăsătoare și mai adîncă, apoi urmă:

— Acest lucru nu s-a putut întîmpla decît într-un singur fel. Întreb pe acești domni: Este vorba de o înțelegere? De o învoială?

Un murmur străbătu sala, părînd să însemne: „I-a prins pe amîndoi".

Billson nu era obișnuit cu asemenea situații extraordinare; rămase pe scaun, cuprins de deznădejde. Dar Wilson era avocat. Cu un efort, se sculă în picioare, palid și tulburat și spuse:

— Rog adunarea să fie îngăduitoare și să mă lase să explic această situație extrem de penibilă. Îmi pare rău că trebuie să spun ceea ce voi spune; știu că vorbele mele vor arunca definitiv dezonoarea asupra domnului Billson, pe care l-am stimat și respectat întotdeauna pînă acum și de a cărui integritate nu m-am îndoit niciodată, la fel cu voi toți. Dar pentru a-mi păstra propria mea onoare, trebuie să vorbesc cu toată sinceritatea. Mărturisesc cu rușine — și vă cer iertare pentru aceasta — că am spus străinului toate cuvintele din fraza aceea, inclusiv cele nouă cuvinte înjositoare de la urmă. (Stupoare.) Cînd s-a dat publicității anunțul pe care-l cunoașteți, mi-am amintit de ele și m-am hotărît să cer sacul cu bani, pentru că aveam tot dreptul să o fac. Acum vă rog să luați în considerație următorul fapt și să-l cîntăriți bine. Recunoștința pe care mi-a arătat-o străinul în noaptea aceea a fost fără margini. Mi-a spus că nu poate găsi cuvinte ca s-o exprime și că dacă va fi vreodată în stare, mă va răsplăti înmiit. De aceea, vă întreb acum: puteam oare să mă aștept, puteam oare să cred sau să-mi închipui măcar cît de cît că, avînd în vedere simțămintele lui pentru mine, va fi în stare de atîta nerecunoștință, încît să adauge cele nouă cuvinte — cu totul inutile — la fraza de încercare? Să-mi întindă o cursă? Să mă demaște drept calomniator al propriului meu oraș, în fața propriilor mei concetățeni adunați în sala primăriei? Părea cu totul absurd, ba chiar cu neputință de conceput. Eram sigur că nu va pomeni decît partea binevoitoare de la începutul frazei pe care i-am spus-o. Nu mă îndoiam cîtuși de puțin de aceasta. Și dumneavoastră ați fi gîndit la fel. Nu v-ați fi așteptat la o atît de josnică trădare din partea unei persoane pe care ați ajutat-o și căreia nu i-ați făcut nici un rău. Iată de ce, cu o încredere deplină, am scris pe o bucată de hîrtie primele cuvinte — sfîrșind cu „CAUTĂ DE TE ÎNDREAPTĂ“ — și am semnat-o. Tocmai cînd mă pregăteam să o pun în plic,

am fost chemat în biroul meu și, fără să-mi dau seama, am lăsat hîrtia pe masă. Se opri, își întoarse capul spre Billson, așteptă o clipă și urmă apoi: Vă atrag atenția asupra următorului fapt: cînd m-am întors, puțin timp după aceea, domnul Billson ieșea tocmai prin ușa dinspre stradă. (Stupoare.)

În clipa aceea, Billson se ridică în picioare și strigă:

— E o minciună! O minciună mîrșavă!

Președintele: Stai jos, domnule! Domnul Wilson are cuvîntul!

Prietenii lui Billson îl siliră să se așeze pe scaun și îl potoliră. Wilson continuă:

— Acestea sînt faptele. Cînd m-am întors, am observat că hîrtia se afla în alt loc pe masă, dar n-am dat nici o importanță acestui fapt, crezînd că vîntul o mișcase din loc. Nici prin gînd nu mi-ar fi trecut că domnul Billson ar fi în stare să citească pe furiș hîrtiile altuia. Părea un om cinstit, incapabil de asemenea apucături. Dacă îmi permiteți, vă voi spune că acel cuvînt care era în plus în fraza lui — „de fel" — se explică printr-o greșeală de memorie. Sînt singurul om pe lume care poate da vreun amănunt asupra frazei în chestiune, pe căi *cinstite*. Atîta am avut de spus.

Nu există pe lumea asta mijloc mai potrivit pentru a ameți mințile, a răsturna convingerile și a dezlănțui patimile unui public neobișnuit cu trucurile și înșelătoriile oratoriei, decît un discurs convingător. Wilson se așeză triumfător. Sala îl învălui în aplauzele ei aprobatoare; prietenii se înghesuiră în jurul lui, îi strînseră mîna și îl felicitară, în timp ce Billson era huiduit și nu putea scoate o vorbă. Președintele ciocănea de zor și striga:

— Nu ne-ntrerupeți, domnilor, lăsați-ne să continuăm.

În cele din urmă, sala se liniști puțin. Atunci pălărierul se ridică și spuse:

— Păi cu ce să continuăm, domnule, dacă nu cu predarea banilor?

Voci din sală: Așa e! Așa e! Du-te la tribună, Wilson!

Pălărierul: Propun să strigăm de trei ori ura pentru domnul Wilson, simbolul acelei virtuți deosebite, care...

În timp ce preşedintele ciocănea de zor pentru a restabili liniştea tulburată de aplauzele frenetice ale asistenţei, cîţiva entuziaşti îl suiră pe Wilson pe umerii unui vlăjgan, pregătindu-se să-l poarte în triumf spre tribună. Atunci vocea preşedintelui se făcu auzită:

— Linişte! Fiecare la locul lui! Aţi uitat că mai există un document care trebuie citit.

Cînd se făcu linişte, luă documentul şi se pregăti să-l citească, dar îl puse la loc, spunînd:

— Uitasem că nu trebuie citit decît după citirea tuturor scrisorilor pe care le-am primit.

Scoase un plic din buzunar, îl desfăcu şi se uită la hîrtia dinăuntru. Surprins, o mai privi o dată, cu ochii holbaţi.

Douăzeci sau treizeci de voci strigară:

— Ce este? Citeşte! Citeşte!

Burgess începu să citească încet şi cu uimire în glas:

— Cuvintele pe care le-am spus străinului... (Voci: „Hei ce mai e şi asta?") au fost următoarele: NU EŞTI UN OM RĂU: (Voci: „Sfinte Sisoe!") CAUTĂ DE TE-NDREAPTĂ (O voce: „Asta-i prea de tot!") Semnat, Pinkerton, bancherul!

Se dezlănţui un potop de rîsete care ar fi putut stoarce lacrimi pînă şi celor mai serioşi dintre ei. Cei care mai aveau destulă putere rîseră pînă la lacrimi; reporterii, ţinîndu-se de burtă, aşternură pe hîrtie nişte semne ciudate, cu neputinţă de descifrat. Un cîine care moţăia pe undeva, se trezi şi începu să latre, înnebunit de această hărmălaie. Prin larma asurzitoare se puteau auzi tot felul de strigăte: „Sîntem din ce în ce mai bogaţi, avem două Simboluri ale incoruptibilităţii! Fără a-l mai socoti şi pe Billson! Trei, dacă-l socotim şi pe Borţosul! Nu-i nimic, las'să fie cît de mulţi!" „În regulă, l-am ales şi pe Billson!" „Aoleu, bietul Wilson, e victima a doi pungaşi!"

O voce puternică: Tăcere! Preşedintele a mai pescuit ceva din buzunar.

Voci: Ura! Ceva nou? Citeşte! Citeşte! Citeşte!

Preşedintele (citind): Cuvintele pe care le-am spus, etc.: Nu eşti un om rău, caută... Semnat, Gregory Yates!

Un potop de voci:—Patru simboluri! Trăiască Yates! Altul la rînd!

Adunarea era acum într-o splendidă dispoziție și avea chef să se amuze cît mai mult cu putință. Cîțiva dintre cei nouăsprezece, palizi și deznădăjduiți, se ridicară și începură să-și croiască drum spre ieșire, dar fură observați și zeci de glasuri strigară:

— Ușile, ușile! Închideți ușile! Nici un incoruptibil să nu iasă! Toată lumea să stea jos!

Ordinul fu executat.

— Mai scoate ceva din buzunar! Citește, citește, citește!

Președintele se supuse și buzele sale rostiră din nou cuvintele bine cunoscute. „Nu ești un om rău..."

— Numele! Numele! Cine este?

— L. Ingoldsby Sargent.

— Cinci aleși! Tot mai multe simboluri! Continuă, continuă!

— „Nu ești un om rău..."

— Numele! Numele!

— Nicholas Whitworth.

— Ura! Ura! E ziua simbolurilor!

Cineva improvizează un cîntec, pe melodia cunoscutei arii din opera *Mikado*[1]:

„Cînd un băiat sfios din fire nutrește-o tainică iubire..."

Întreaga sală i se alătură. La un moment dat cineva improvizează un vers nou:

„Să nu uiți asta niciodată..."

Adunarea îl cîntă, fremătînd. În curînd fu lansat un nou vers:

„N-avem corupți în Hadleyburg..."

---

[1] Operă comică a dramaturgului englez William Gilbert și a compozitorului englez Arthur Sullivan (n. t.).

Adunarea zbieră și acest vers. Vocea lui Jack Halliday se înălță apoi pătrunzătoare și clară, cîntînd ultimul vers:

„Simboluri însă, din belșug!"

Adunarea îl cîntă cu un elan de nedescris. Apoi vesela adunare o luă de la capăt și cîntă de două ori cele patru versuri, cu mare brio, terminînd cu un năprasnic „Ura!" pentru „Incoruptibilul Hadleyburg și toate Simbolurile lui, pe care le vom găsi demne să primească astăzi înaltul titlu".

Apoi oamenii începură din nou să strige către președinte:

— Zi mai departe! Mai citește-ne ceva! Citește tot ce ai!

— Așa-i! Dă-i drumul! Vom dobîndi o faimă veșnică!

Vreo doisprezece bărbați se ridicară atunci și începură să protesteze, spunînd că această comedie este opera unui farsor descreierat și este o insultă pentru întregul oraș. Nu încape nici o îndoială că aceste semnături sînt falsificate...

— Stați jos! Stați jos! Tăcere! V-ați dat de gol! Vom găsi și numele voastre, fiți pe pace!

— Domnule președinte, cîte plicuri ai primit?

Președintele le numără.

— Împreună cu cele pe care le-am deschis pînă acum, sînt nouăsprezece!

Răspunsul fu urmat de o furtună de aplauze batjocoritoare.

— Te pomenești că toate conțin secretul. Propun să le deschizi pe toate și să citești semnăturile de pe fiecare bilețel, precum și primele cinci cuvinte ale fiecăruia.

— Bună idee!

Propunerea fu pusă la vot și adoptată cu entuziasm. Atunci sărmanul și bătrînul Richards se ridică, iar soția lui făcu la fel și rămase așa, cu capul plecat, pentru ca nimeni să nu vadă că plînge. Richards îi dădu brațul ca s-o sprijine și începu să vorbească, cu glas tremurător:

— Prieteni, voi cunoașteți viața mea și a scumpei mele Mary și cred că ne-ați simpatizat și ne-ați respectat...

Președintele îl întrerupse:

— Dă-mi voie, te rog. Este foarte adevărat... ceea ce spui dumneata, domnule Richards, orășelul vă cunoaște într-adevăr pe amîndoi; vă simpatizează și vă respectă; mai mult decît atît: vă cinstește și vă iubește.

Vocea lui Halliday tună din nou:

— Ăsta-i adevărul adevărat! Dacă președintele are dreptate, atunci să se pronunțe și adunarea. Haideți, sculați-vă! Acum... Hip! Hip! Hip! Ura! În cor!

Întreaga adunare se ridică și își întoarse privirile spre bătrîna pereche, umplînd aerul cu un adevărat viscol de batiste fluturînde și slobozind urale înflăcărate.

Președintele continuă:

— Iată ce voiam să spun: știm că aveți o inimă bună, domnule Richards, dar nu este momentul să fim miloși cu vinovații. (Strigăte: „Așa-i! Așa-i!") Citesc pe chipul dumitale mărinimoasa intenție, dar nu-ți pot îngădui să pledezi în favoarea acestor oameni...

— Dar eu voiam...

— Te rog așază-te, domnule Richards. Trebuie să cercetăm și celelalte bilețele, pentru a fi drepți cu cei care au și fost demascați aici. După aceea — îți dau cuvîntul meu că așa va fi — vei putea spune tot ce poftești.

Mai multe voci: Așa-i! Președintele are dreptate, nu se poate îngădui nici o întrerupere în momentul de față! Continuă! Numele! Numele! Așa cum prevede propunerea votată de adunare!

Cei doi bătrîni fură nevoiți să se așeze și bărbatul șopti la ureche soției:

— E groaznic de greu să așteptăm, rușinea va fi cu atît mai mare cu cît își vor da seama că voiam să pledăm pentru noi înșine.

Veselia generală izbucni din nou, de îndată ce reîncepu citirea numelor:

„Nu ești un om rău... Semnat, Robert J. Titmarsh."
„Nu ești un om rău... Semnat, Eliphalet Weeks."
„Nu ești un om rău... Semnat, Oscar B. Wilder."

În clipa aceea, adunării i se năzări să-l scutească pe preşedinte de a mai rosti cele cinci cuvinte. El nu se arătă de loc nemulţumit. Scotea pe rînd cîte un bileţel şi aştepta, în vreme ce adunarea intona cele cinci cuvinte cu un tunet masiv, bine ritmat şi grav (semănînd izbitor cu un binecunoscut cîntec bisericesc): „nu e-şti u-un o-om ră-ă-ău..." După care preşedintele spunea: „Semnat, Archibald Wilcox". Şi aşa mai departe, un nume după altul, toată lumea petrecînd din ce în ce mai straşnic, în afară de cele nouăsprezece familii nenorocite. Din cînd în cînd, la auzul unui nume deosebit de răsunător, adunarea îl făcea pe preşedinte să aştepte pînă ce intona întreaga frază, inclusiv cuvintele de încheiere: „Şi vei ajunge în iad sau la Hadleyburg, încearcă să nimereşti în primul din aceste locuri!" Iar în aceste cazuri speciale, adăuga un măreţ, sfîşietor şi prelung „A-a-a-min!"

Lista se scurta din ce în ce. Bietul Richards ţinea socoteala, tresărind de cîte ori auzea rostindu-se vreun nume care semăna cu al lui şi aşteptînd cu jale momentul umilitor, cînd îi va veni şi lui rîndul să se ridice împreună cu Mary pentru a-şi termina pledoarie, pe care intenţiona să o formuleze astfel: „...pentru că pînă acum n-am făcut nici un lucru rău, ci ne-am urmat calea cu deplină modestie şi fără prihană. Sîntem foarte săraci, sîntem bătrîni şi nu avem nici un sprijin în viaţă, am fost puşi la grea încercare şi am căzut în ispită. Adineauri mă ridicasem pentru a mărturisi aceasta şi pentru a vă ruga să nu fie citit numele meu în public, deoarece ni se părea că nu vom putea îndura o atare ruşine, dar m-aţi împiedicat. Şi bine aţi făcut, căci se cuvenea să suferim împreună cu ceilalţi. A fost foarte greu pentru noi! Pentru prima oară ne auzim numele rostit în batjocură! Fie-vă milă, în amintirea vremurilor de altădată; faceţi astfel încît să ne fie cît mai uşoară povara ruşinii". În momentul acela, Mary, văzînd că nu mai era atent la cele ce se întîmplă în jurul lui, îl trase de mînecă. Publicul psalmodia: „Nu e-şti u-un o-om..." etc.

— Fii gata — îi şopti Mary — acum urmează numele tău: a citit optsprezece.

În sală se făcu din nou liniște, apoi, de pretutindeni izbucniră strigătele:

— Următorul! Următorul! Următorul!

Burgess se scotoci prin buzunare. Cei doi bătrîni, tremurînd, începură să se ridice. Burgess mai căută o clipă, apoi spuse:

— Văd că le-am citit pe toate.

Buimăciți de uimire și de bucurie, cei doi se prăbușiră pe scaune, Mary șopti:

— Ah, binecuvîntat fie Domnul, sîntem salvați! A pierdut bilețelul nostru! N-aș da fericirea asta nici pe o sută de saci cu aur!

Mulțimea începu din nou să cînte parodia după aria *Mikado*-ului. O intonă de trei ori cu un entuziasm din ce în ce mai mare, sculîndu-se în picioare cînd ajunse a treia oară la ultimul vers:

„Simboluri însă, din belșug!"

și terminînd cu urale și aplauze pentru „cinstea Hadleyburgului și cei optsprezece nemuritori reprezentanți ai ei".

Atunci Wingate, șelarul, se ridică și propuse să se ovaționeze în cinstea „celui mai cinstit om din oraș, singurul cetățean cu vază care n-a încercat să fure anii — Eduard Richards".

Mulțimea ovaționă puternic, din toată inima. Apoi cineva propuse ca Richards să fie proclamat drept singurul păzitor și Simbol al Sfintei Tradiții a Hadleyburgului, dîndu-i-se dreptul și împuternicirea de a înfrunta privirile sarcastice ale întregii lumi.

Propunerea fu acceptată prin aclamații; apoi cîntară din nou aria *Mikado*-ului și terminară astfel:

Ș-un singur simbol ne-a rămas!

Urmă o pauză; apoi:

O voce: Și acum, al cui e sacul?

Tăbăcarul (pe un ton batjocoritor): — Foarte simplu. Banii trebuie să fie împărțiți între cei optsprezece Incoruptibili. I-au dat sărmanului străin cîte două c i

de dolari şi cuvintele alea, pe rînd ca la moară. Le-a trebuit douăzeci şi două de minute pentru treaba asta. Socoteala străinului — în total trei sute şaizeci de dolari. Ceea ce vor ei este să li se dea înapoi bănişorii... şi dobînda... la un loc patruzeci de mii de dolari!

Mai multe voci (în batjocură): Aşa-i! Să se împartă! Să se împartă! Săracii de ei, fie-vă milă, nu-i lăsaţi să aştepte!

Preşedintele: — Linişte! Vă citesc acum celălalt document lăsat de străin: „Dacă nu se va înfăţişa nici un pretendent (un cor de murmure) dorinţa mea este să deschideţi sacul şi să predaţi banii cetăţenilor cu vază ai oraşului dumneavoastră, care să aibă grijă de ei (exclamaţii: „Vai! Vai!") şi să-i folosească după cum vor crede că e mai bine pentru popularizarea şi păstrarea înaltei reputaţii de cinste incoruptibilă a comunităţii dumneavoastră, (noi exclamaţii) reputaţie, căreia numele şi strădaniile lor îi vor adăuga o nouă şi puternică strălucire". (O furtună năvalnică de aplauze batjocoritoare.) Se pare că asta-i totul. Ba nu, mai e şi un post-scriptum:

„P.S. — Cetăţeni ai Hadleyburgului! Nu există nici un fel de frază-cheie, nimeni nu a rostit-o. (Mare stupoare.) Nu a existat nici străinul sărac nici dania de douăzeci de dolari şi nici remarca aceea binevoitoare, toate acestea sînt născociri. (Exclamaţii de uimire şi de încîntare.) Îngăduiţi-mi să vă spun povestea mea în cîteva cuvinte. Am trecut cîndva prin oraşelul dumneavoastră şi mi s-a adus o mare jignire, pe care nu o meritasem. Oricare altul s-ar fi mulţumit să omoare pe unul sau doi dintre dumneavoastră şi să se considere chit, dar pentru mine aceasta ar fi însemnat o răzbunare neînsemnată şi nepotrivită, deoarece se ştie că morţii nu suferă. Şi-apoi nu vă puteam omorî pe toţi şi în orice caz, cunoscîndu-mi firea, aşa ceva nu m-ar fi putut mulţumi. Voiam să vă lovesc pe fiecare în parte, nu în persoana sau averea dumneavoastră, ci în vanitatea dumneavoastră, punctul în care oamenii slabi şi proşti sînt cel mai vulnerabili. De aceea m-am reîntors, deghizat, în oraşelul dumneavoastră şi v-am studiat. Eraţi o pradă uşoară. Aveaţi un vechi şi mare renume de cinste şi, fireşte, eraţi mîndri de el, era tezaurul vostru cel mai de preţ, pe care-l păzeaţi ca lu-

mina ochilor. De îndată ce-am constatat că vă ţineţi pe voi şi pe copiii voştri departe de orice ispită am şi ştiut cum trebuie să procedez. Naivi ce sînteţi! Slăbiciunea slăbiciunilor este virtutea care nu a fost pusă la încercare. Am ticluit un plan de bătaie şi mi-am alcătuit o listă de nume. Planul meu era de a corupe Hadleyburgul cel incoruptibil, transformînd în mincinoşi şi hoţi vreo cincizeci de bărbaţi şi femei fără pată, care niciodată nu spuseseră vreo minciună şi nu şterpeliseră vreun ban. Mi-era teamă de Goodson. Nu era nici născut, nici crescut în Hadleyburg. Mă temeam că, dacă aş începe să-mi pun planul în aplicare; trimiţînd scrisoarea pe care aţi văzut-o, v-aţi fi spus: «Goodson este singurul dintre noi care ar fi putut dărui douăzeci de dolari unui străin nenorocit», şi atunci momeala mea n-ar fi prins. Dar Goodson şi-a dat sufletul; atunci n-am mai stat pe gînduri şi mi-am pregătit capcana, punînd în ea momeala. Poate că nu voi prinde în ea pe toţi cei cărora le-am trimis scrisoarea cu aşa-zisa frază-cheie, dar, pe cît cunosc eu caracterul Hadleyburgului, îi voi prinde pe cei mai mulţi dintre ei. (Voci: «Adevărat, i-a prins pe toţi pînă la unul».) Cred că ar fi în stare să fure pînă şi banii despre care ştiu că au fost cîştigaţi la joc, decît să piardă o asemenea ocazie, nenorociţii şi rătăciţii de ei, slabi în faţa ispitei! Sper să vă distrug definitiv, pentru totdeauna, vanitatea şi să dăruiesc Hadleyburgului o nouă faimă, una care să dăinuie şi să fie cunoscută hăt-departe. Dacă am reuşit, deschideţi sacul şi convocaţi Comitetul pentru răspîndirea şi păstrarea faimei Hadleyburgului!"

Un uragan de voci: Deschide-l! Deschide-l! Cei optsprezece să treacă în faţă! Comitetul pentru răspîndirea tradiţiei! Incoruptibilii înainte!

Preşedintele desfăcu sacul şi scoase din el un pumn de monede mari, galbene şi strălucitoare, le strînse la un loc şi le cercetă apoi cu privirea...

— Prieteni, sînt doar nişte bănuţi de plumb, auriţi!

La auzul acestei veşti, adunarea se cutremură de rîs. Cînd hărmălaia se potoli, tăbăcarul luă cuvîntul şi spuse:

— În virtutea meritelor sale de netăgăduit în această afacere, domnul Wilson trebuie să fie Preşedintele Comitetului pentru răspîndirea Tradiţiei. Propun

să poftească la tribună din partea colegilor lui și să primească în custodie banii.

O sută de voci: Wilson! Wilson! Wilson! Ține-ți discursul!

Wilson (cu vocea tremurîndă de furie): Permiteți-mi să spun, fără a-mi cere scuze pentru expresia folosită: lua-i-ar dracu de bani!

O voce: Văleu, și mai zice că-i baptist!

O voce: Au mai rămas șaptesprezece Simboluri! Înaintați, domnilor, și faceți-vă datoria!

În tăcerea care urmă nu se auzi nici un răspuns.

Șelarul: Domnule președinte, ne-a mai rămas în orice caz un om curat din fosta noastră aristocrație; are nevoie de bani și i-ar merita. Propun să-l chemați pe Jack Halliday la tribună și să pună la licitație sacul cu banii auriți. Iar rezultatul să i se dea celui care-l merită — omul pe care Hadleyburgul are plăcere să-l onoreze — Eduard Richards.

Propunerea fu adoptată cu mare însuflețire de toți cei prezenți, inclusiv cîinele. Șelarul inaugură licitația cu un dolar; cei din Brixton și reprezentantul lui Barnum luptară din răsputeri pentru sac. Mulțimea aclama fiecare spor de ofertă, emoțiile creșteau de la o clipă la alta, licitanții se înflăcărau și deveneau tot mai cutezători, tot mai hotărîți; suma a sărit de la un dolar la cinci, apoi la zece, apoi la douăzeci, apoi la cincizeci, apoi la o sută, apoi...

La începutul licitației, Richards îi șopti deznădăjduit soției:

— Mary, oare putem noi să acceptăm? Este... este... vezi bine, este o răsplată de onoare, o confirmare a caracterului nostru cinstit, și... și... putem oare să acceptăm? N-ar fi mai bine să mă ridic și să... Vai Mary, ce-i de făcut? Ce crezi că ar trebui...?

(*Vocea lui Halliday*: „Cinsprezece! Cinsprezece pentru sac! Douăzeci! Ah, mulțumesc! Treizeci, mulțumesc! Treizeci, treizeci, treizeci! Am auzit bine? Patruzeci? Patruzeci este! Nu lăsați să se oprească jocul, domnilor, nu-l lăsați! Cincizeci! Mulțumesc stimabile!

A ajuns la cincizeci. Cincizeci! Cincizeci! Şaptezeci! Şaptezeci! Nouăzeci! Minunat! O sută! Daţi-i drumul! Daţi-i drumul! O sută douăzeci! O sută patruzeci! Taman la timp! O sută cincizeci! Două sute! Splendid! Am auzit bine? Două su... Mulţumesc! Două sute cincizeci!...")

— Este o nouă ispită, Eduard, tremur toată... dar, vai, abia am scăpat de una şi ar trebui să ne fie învăţătură de minte... („Cît aţi spus? Şase? Mulţumesc! Şase cincizeci, şase cin... ŞAPTE sute") Şi totuşi Eduard, dacă te gîndeşti bine... nimeni nu ne bănu... („Opt sute de dolari! Ura! Haideţi la nouă sutare! Domnule Parsons, cît ziceai? Mulţumesc, nouă! Oare sacul ăsta nobil, cu plumb curat aurit, face numai nouă sute de dolari? Daţi-o dracului! Am auzit bine? O mie! Veşnic recunoscător! A spus careva o mie o sută? Un sac ce va deveni cel mai celebru din întreaga ţa...") Vai, Eduard — începu ea să suspine — sîntem atît de săraci!... Dar... Dar... fă cum crezi că-i mai bine... fă cum crezi că-i mai bine.

Eduard stătea nemişcat, chinuit de gînduri şi copleşit de împrejurări.

În tot acest timp un necunoscut care aducea cu un detectiv amator, deghizat ca un conte englez din romanele la modă, urmărise desfăşurarea dezbaterilor cu un interes vădit şi cu o expresie de satisfacţie, comentîndu-le în sinea lui. În acel moment, monologul lui era cam acesta: „Nici unul dintre cei optsprezece nu participă la licitaţie; asta nu-i bine; trebuie să provoc o schimbare; regula celor trei unităţi ale dramei o cere. Ăştia trebuie să cumpere sacul pe care au încercat să-l fure; mai mult, trebuie să plătească pentru el un preţ greu, mai ales că mulţi dintre ei sînt bogaţi. Şi încă ceva, dacă m-am înşelat crezînd că toţi cetăţenii Hadleyburgului au acelaşi caracter, atunci cel care m-a făcut să greşesc are dreptul la o mare răsplată şi cineva trebuie să plătească. Spre ruşinea mea, m-am înşelat în privinţa acestui Richards: nenorocitul, e un om cinstit; nu pot înţelege de ce, dar

trebuie s-o recunosc. Da, s-a dovedit a fi un partener dibaci, de aceea cîştigul îi aparţine. Şi i se cuvine un pot cît mai mare; numai să reuşesc. M-a dezamăgit, dar treacă de la mine."

Urmărea cu atenţie jocul. După ce ajunse la o mie, licitaţia lîncezi; sporurile erau din ce în ce mai mici. Un concurent se lăsă păgubaş, apoi altul, şi altul. Necunoscutul lansă şi el o ofertă. Văzînd că ofertele nu mai creşteau decît cu cîte zece dolari, adăugă cinci; cineva oferi trei dolari în plus; aşteptă o clipă, apoi supralicită cu cincizeci de dolari şi sacul îi fu adjudecat la preţul de o mie două sute optzeci şi doi dolari. Adunarea izbucni atunci în urale, dar se opri imediat, pentru că străinul se ridicase şi făcea semn cu mîna. Începu să vorbească:

— Aş vrea să spun cîteva cuvinte şi să vă cer o favoare. Sînt un negustor de rarităţi şi am legături cu numismaţii din întreaga lume. Aş putea cîştiga de pe urma acestei achiziţii, chiar aşa cum se prezintă; dar dacă îmi permiteţi, există un mijloc prin care pot face ca fiecare dintre aceste monede de plumb de cîte douăzeci de dolari să valoreze cît o monedă de aur, poate chiar şi mai mult. Dacă-mi veţi da voie, voi dărui o parte din cîştigul meu domnului Richards, a cărui cinste de neclintit aţi subliniat-o cu atîta căldură în seara aceasta; partea lui va fi de zece mii dolari şi îi voi preda banii mîine. (Aplauze puternice în rîndurile adunării. Expresia „cinste de neclintit" îi făcu pe cei doi Richards să roşească destul de tare; din fericire însă, adunarea crezu că era din pricina modestiei, aşa că nu li se întîmplă nimic.) Dacă veţi aproba propunerea mea cu o majoritate corespunzătoare — aş prefera cu o majoritate de două treimi—voi considera aceasta ca un consimţămînt al întregului orăşel şi asta e tot ceea ce doresc. Interesul pentru rarităţi sporeşte întotdeauna dacă le adaugi o deviză capabilă să stîrnească atenţia şi curiozitatea. De aceea, dacă-mi permiteţi, am să marchez pe fiecare din monedele acestea numele celor optsprezece domni care...

Nouă zecimi din adunare — inclusiv cîinele — se ridicară imediat în picioare, iar propunerea fu adoptată cu o furtună de rîsete și aplauze aprobative.

Apoi toată lumea se așeză la loc, în timp ce „Simbolurile", cu excepția „dr"-ului Clay Harkness, se ridicară, protestînd vehement împotriva insultătoarei propuneri și amenințînd să...

— Vă rog să nu mă amenințați, spuse străinul, cît se poate de calm. Îmi cunosc drepturile și nu mă sperie nici un fel de amenințări. (Aplauze.)

Se așeză. „Dr"-ul Harkness socoti că i s-a ivit un prilej foarte bun. Harkness și Pinkerton erau bogătașii Hadleyburgului. Harkness descoperise un medicament care era pentru el o adevărată mină de aur. Candida pentru Adunarea Legislativă pe o listă, iar Pinkerton pe alta. Era o concurență înverșunată, care devenea pe zi ce trece mai aprigă. Amîndoi erau ahtiați după bani; fiecare din ei cumpărase cîte un teren destul de întins, cu un anumit scop: era vorba să construiască o nouă cale ferată și fiecare din ei dorea să ajungă în Adunarea Legislativă, pentru a obține ca noua cale ferată să treacă pe moșia lui; un singur vot putea hotărî totul, inclusiv agonisirea a două sau trei averi. Miza era mare și Harkness era un jucător îndrăzneț. Stînd lîngă străin, se aplecă spre el și, în timp ce confrații lui continuau să stîrnească hazul adunării cu protestele și apelurile lor, îl întrebă în șoaptă:

— Cît ceri pe sac?

— Patruzeci de mii de dolari.

— Îți dau douăzeci!

— Nu!

— Douăzeci și cinci!

— Nu.

— Fie treizeci.

— Prețul este de patruzeci de mii: nici o para mai puțin.

— Bine, fie. Voi veni la hotel mîine dimineață la ora zece. Nu vreau să se știe; vom vorbi între patru ochi.

— În regulă.

Apoi străinul se ridică și spuse, adresîndu-se publicului din sală:

— Văd că e tîrziu. Discursurile acestor domni nu sînt lipsite de interes și nici de stil; totuși, dacă-mi permiteți, vă voi părăsi. Vă mulțumesc pentru marea favoare pe care mi-ați făcut-o satisfăcîndu-mi rugămintea. Rog pe președinte să păstreze sacul pînă mîine dimineață și să dea acești trei mii cinci sute de dolari domnului Richards. (Bancnotele trecură din mînă în mînă pînă la președinte.) La ora nouă am să vin după sac, iar la unsprezece am să-i predau personal restul de șase mii cinci sute de dolari domnului Richards, la locuința lui. Noapte bună.

Și spunînd acestea, se furișă afară din sală, unde se stîrnise o hărmălaie grozavă — un amestec strident de urale, de zbierete pe aria *Mikado*-ului și de lătrături furibunde — hărmălaie în care, din cînd în cînd se puteau desluși cuvintele psalmodiate:

„Nu-u e-ești u-un o-om ră-ă-ău... a-a-a-a-amin!"

IV

Întorși acasă, soții Richards trebuiră să îndure pînă la miezul nopții felicitări și elogii. Rămași singuri, se afundară într-o tăcere meditativă. Păreau triști. Într-un tîrziu, Mary începu să vorbească, suspinînd:

— Crezi că sîntem de condamnat, Eduard? E atît de grav?

Privirile i se îndreptau spre cele trei mari bancnote acuzatoare, care zăceau pe masă și pe care vecinii le priviseră cu lăcomie și le pipăiseră cu atîta admirație. Eduard nu răspunse de îndată: apoi oftă și rosti cu glas șovăitor:

— N-am... n-am avut încotro, Mary. Așa... da, așa a fost scris să fie. Tot ce se întîmplă pe lume e la fel.

Mary ridică ochii și-l privi îndelung, fără să-i întîlnească privirea. Apoi spuse:

— Pînă acum credeam că felicitările și laudele fac totdeauna plăcere. Dar... acum, mi se pare... Eduard?

— Ce vrei să spui?

— Ai de gînd să rămîi la bancă?

— N-nu.

— Îți dai demisia?

— Mîine dimineață... printr-o scrisoare.

— Și eu cred că așa e mai bine.

Richards își cuprinse fruntea în palme și spuse încet:

— Înainte nu-mi era teamă să las să-mi treacă prin mîini oceane întregi de bani străini, dar... Mary, sînt atît de obosit, atît de obosit...

— Să mergem la culcare.

La ora nouă dimineață, străinul veni după sac și îl luă la hotel cu o brișcă. La ora zece, Harkness vorbi cu el între patru ochi. Străinul ceru și obținu cinci cecuri la purtător, emise către o bancă centrală: patru de cîte o mie cinci sute de dolari și unul de treizeci și patru de mii de dolari. Puse unul de o mie cinci sute în buzunar, iar celelalte, reprezentînd la un loc treizeci și opt de mii cinci sute dolari, le vîrî într-un plic, împreună cu un bilețel, pe care-l scrisese după plecarea lui Harkness. La ora unsprezece se duse la locuința lui Richards și bătu în ușă. Doamna Richards privi prin zăbrelele oblonului, apoi se duse la ușă și primi plicul. Străinul plecă fără să spună nici un cuvînt. Doamna Richards se întoarse în odaie cu obrajii aprinși, clătinîndu-se un pic și spuse gîfîind:

— Sînt sigură că el era! Mi s-a părut mie aseară că l-am mai văzut undeva.

— Nu cumva e omul care a adus sacul?

— Sînt aproape sigură!

— Atunci el e faimosul Stephenson, care a păcălit toate notabilitățile orășelului cu șiretlicurile lui. Dacă acum a trimis cecul în loc de bani, să știi că ne-am ars și noi; crezusem că am scăpat, începusem să mă simt din nou mai bine, după o noapte de odihnă, dar plicul ăla mă bagă în boală. Nu pare cine știe ce gros; chiar

dacă ar fi în bancnotele cele mai mari, opt mii cinci sute de dolari ar ocupa mult mai mult loc.

— Eduard, dar ce ai împotriva cecurilor?

— Cecuri semnate de Stephenson? Aş fi gata să primesc cei opt mii cinci sute de dolari în bancnote, pentru că aşa a fost scris să fie, Mary. Dar n-am fost niciodată prea curajos şi mi-ar fi frică să prezint la plată un cec semnat cu numele ăsta blestemat. Poate că-i o cursă. Omul ăsta încearcă să mă prindă: abia am scăpat într-un fel sau altul; acum el încearcă să mă prindă într-altfel. Dacă sînt cecuri...

— Ah, Eduard, ce păcat! spuse ea şi apucînd cecurile, începu să plîngă.

— Pune-le pe foc! Repede! Nu trebuie se ne lăsăm ispitiţi. E o înşelătorie, ca să ne facă şi pe noi de rîs în ochii lumii! Dă-mi-le mie, dacă tu n-ai curaj!

I le smulse din mîini şi se îndreptă cu ele spre sobă. Dar era om — şi pe deasupra casier. Nu se putu opri să nu se uite la semnătură. Şi atunci îi veni să leşine.

— Fă-mi vînt, Mary! Fă-mi vînt! Cecurile sînt aur curat!

— Vai, ce fericire, Eduard! Cum aşa?

— Sînt semnate de Harkness. Dar ce-o fi-nsemnînd asta, Mary?

— Eduard, crezi...

— Uită-te aici... uită-te la asta! Cincisprezece mii... cincisprezece mii... cincisprezece mii... treizeci şi patru, treizeci şi opt de mii cinci sute! Mary, sacul nu face nici doisprezece dolari şi Harkness l-a plătit în aur!

— Şi crezi că nouă ne revine totul, nu numai cele zece mii?

— Cam aşa se pare. Şi pe deasupra, cecurile sînt emise la „purtător"!

— Şi e bine, Eduard? Ce-nseamnă asta?

— Îmi închipui că e vorba să ridicăm banii la o bancă dintr-un oraş mai îndepărtat. Probabil că Harkness nu vrea să se ştie nimic. Dar ce-i acolo? Un bilet?

— Da, era împreună cu cecurile.

Scrisul era al lui „Stephenson“, dar nu se vedea nici o semnătură.

„Sînt un om dezamăgit. Cinstea dumitale este mai presus de orice ispită. Aveam o altă părere despre dumneata, dar te-am nedreptățit în această privință și îți cer iertare cu toată sinceritatea. Te respect, și ți-o spun de asemenea cu toată sinceritatea. Orășelul ăsta nu merită să stea nici la picioarele dumitale. Dragă domnule, am făcut un rămășag cu mine însumi că în respectabila dumitale urbe există nouăsprezece oameni ușor de corupt. Am pierdut. Primește toată suma, ai dreptul la ea.“

Richards oftă adînc și spuse:

— E scris cu litere de foc — parcă te arde. Mary, simt din nou că sînt un ticălos.

— Și eu. Ah, dragule, aș vrea...

— Cînd te gîndești, Mary, că el *crede* în mine.

— Taci Eduard, e peste puterile mele!

— Mary, dacă aș fi vrednic de vorbele astea frumoase (și dumnezeu mi-e martor că pe vremuri credeam că le merit) aș fi în stare să dau pentru ele cei patruzeci de mii de dolari. Și aș păstra această hîrtie cu grijă, pentru că ar prețui mai mult decît aurul și bijuteriile. Dar acum... Mary, nu putem trăi în preajma ei, parcă ne acuză!

O puse pe foc.

Peste puțin timp cineva le aduse un plic.

Richards scoase din el un bilețel și îl citi; era de la Burgess:

„Dumneata m-ai salvat într-o împrejurare grea, iar eu te-am salvat ascară. Am făcut-o cu prețul unei minciuni, dar am consimțit bucuros la acest sacrificiu, dintr-un sentiment de ecunoștință. Nici un om din acest orășel nu știe mai bine ca mine cît de brav, bun și generos ești. În fundul sufletului, dumneata nu mă poți respecta, știind pentru ce am fost acuzat și condamnat de toată lumea dar te rog să crezi în cele din urmă că sînt un om recunoscător: gîndul acesta îmi va ușura povara.

(Semnat)

BURGESS.“

— Sîntem din nou salvați! Și încă în asemenea condiții! (Azvîrli biletul în sobă.) Aș... a svrea să mor, Mary, aș dori să scap de toate!

— O, Eduard, trăim clipe grele, foarte grele. Loviturile vin una după alta și deși par a izvorî dintr-o generozitate, sînt atît de dureroase!

Cu trei zile înainte de alegeri, fiecare dintre cei două mii de alegători se trezi deodată în posesia cîte unui suvenir de preț — una din monedele calpe din faimosul sac cu aur. Pe fiecare din aceste monede fusese gravată următoarea inscripție: CUVINTELE PE CARE LE-AM SPUS STRĂINULUI ÎN NEVOIE AU FOST"... Iar pe cealaltă față erau imprimate cuvintele: „CAUTĂ DE TE-NDREAPTĂ (semnat) PINKERTON". În felul acesta tot ce mai rămăsese din hazul acelei farse căzu asupra unui singur om, cu o putere nimicitoare. Hohotele de rîs pe care le stîrni, se concentrară asupra lui Pinkerton. În aceste împrejurări alegerea lui Harkness a fost un fleac.

Nu trecuseră nici douzeci și patru de ore de la primirea cecurilor și cei doi Richards se și împăcaseră cu gîndul că ele există. Conștiința păcatului pe care-l săvîrșiseră nu-i mai supăra. Dar fură nevoiți să constate curînd că un păcat poate stîrni o spaimă cumplită atunci cînd există o cît de mică posibilitate de a fi dat în vileag.

La biserică, predica de dimineață nu avu nimic deosebit; aceleași lucruri răsuflate erau spuse în aceeași formă veche; le auziseră de o mie de ori și pînă atunci le găsiseră inofensive, aproape lipsite de sens și prielnice somnului. Dar acum era cu totul altfel; predica li se păru plină de acuzări; ar fi zis că ținește de-a dreptul în oameni care ascund păcate grele. După predică cei doi soți se strecurară cît mai repede prin mulțimea celor care îi felicitau și porniră în grabă spre casă, înfiorați pînă în măduva oaselor de tot felul de temeri vagi, cețoase, nelămurite. Pe drum îl zăriră din întîmplare pe pastorul Burgess, în momentul în care o cotea după colț. Pastorul nu luă în seamă salutul lor! Nu-i văzuse; dar ei nu știau asta. Ce putea să însemne... purtarea lui?

Putea să însemne... putea să însemne... vai, zeci de lucruri îngrozitoare. Nu cumva știa că Richards ar fi putut să-l salveze în acea zi de demult și aștepta în tăcere un prilej de răfuială? Acasă, în deznădejdea lor, cei doi soți începură să-și închipuie că servitoarea lor trăsese cu urechea din odaia de alături și-l auzise pe Richards spunînd soției sale că știa de nevinovăția lui Burgess. Richards își imagină apoi că auzise atunci foșnetul unei rochii în odaia vecină; era chiar sigur că l-a auzit. O vor chema pe Sara cu un pretext oarecare și o vor cerceta atent; dacă i-a spus cumva totul lui Burgess, se va vedea din purtarea ei. Îi puseră cîteva întrebări, dar întrebările erau atît de lipsite de noimă și atît de stupide, încît fata crezu că bătrînii se scrîntiseră la cap, în urma neașteptatei lor îmbogățiri. Felul cum o priveau — fix și sfredelitor — o sperie, întărindu-i convingerea. Roși, deveni nervoasă și zăpăcită, ceea ce pentru cei doi bătrîni era un indiciu sigur de vinovăție — fata era negreșit o spioană și o trădătoare. Cînd rămaseră din nou singuri, începură să lege o mulțime de amănunte fără legătură între ele și, din această potriveală, ieșiră lucruri îngrozitoare. Ajuns la capătul acestei îndeletniciri cumplite, Richards izbucni într-un fel de horcăit.

— Ce este? Ce este? îl întrebă nevastă-sa.

— Bilețelul ... bilețelul lui Burgess! Era scris pe un ton sarcastic, abia acum îmi dau seama: „În fundul sufletului, dumneata nu mă poți respecta, știind pentru ce am fost acuzat". Acum e cu totul limpede, doamne dumnezeule! El știe că știu! Se vede din întorsătura frazei. Mi-a întins o cursă... și eu, ca un prost, am căzut în ea. Ah, Mary...?

— E groaznic... știu ce vrei să spui... Nu ne-a înapoiat bilețelul cu cuvintele-cheie.

— Nu... îl păstrează ca să ne distrugă. Mary, el ne-a și trădat cuiva, sînt sigur... sînt foarte sigur. Am văzut asta în ochii multora, la ieșirea din biserică. Și-apoi, nu ne-a răspuns cînd l-am salutat pe stradă... știa el ce face!

În noaptea aceea, fu chemat doctorul. A doua zi dimineață se răspîndi vestea că cei doi bătrîni se îmbolnăviseră grav, doborîți de emoțiile prea puternice provocate, după părerea doctorului, de neașteptata fericire, de felicitările primite și de nesomn. Orășelul era sincer îndurerat, pentru că acești bătrîni erau acum singurii oameni cu care se puteau mîndri.

După vreo două zile, știrile deveniră și mai rele. Cei doi bătrîni delirau și aveau apucături ciudate. După cum spuneau infirmierele care îi îngrijeau, Richards scosese niște cecuri, nu în valoare de opt mii cinci sute de dolari, ci de treizeci și opt de mii cinci sute de dolari — o sumă uimitoare. Care era explicația acestui noroc nemaipomenit?

În ziua următoare, infirmierele veniră cu știri noi, ba chiar uluitoare. Se hotărîseră să ascundă cecurile, ca să nu li se întîmple ceva rău bătrînilor; dar cînd le căutară nu le mai găsiră sub perna bolnavului; dispăruseră. Bolnavul le spuse:

— Lăsați perna în pace; ce doriți?

— Credeam că ar fi mai bine ca cecurile...

— Nu le veți mai vedea niciodată, le-am rupt. Erau trimise de diavol. Purtau semnul iadului pe ele și știu că mi le-a trimis ca să mă împingă în păcat.

Apoi începu să îndruge vorbe fără șir, tot felul de lucruri ciudate și îngrozitoare; doctorul le rugase să nu povestească nimănui despre tot ce auziseră.

Richards spusese adevărul: cecurile nu au mai fost văzute niciodată.

Pesemne că una din infirmiere vorbise în somn, pe ntru că după vreo două zile, ciudatele cuvinte rostite de bolnav erau cunoscute în întreg orășelul; și era ceva uimitor în aceste cuvinte. Ele păreau să arate că și Richard sfusese un pretendent al sacului și că Burgess a ascuns acest fapt, iar apoi, din răutate, l-a dat pe față.

Burgess respinse categoric această acuzație, spunînd de asemenea că nu trebuie să fie luate în serios aiurelile unui bătrîn bolnav, cu mintea rătăcită. Totuși, bănuielile pluteau în aer și șoaptele nu mai conteneau.

După o zi sau două se află că doamna Richards spusese în delir aceleaşi lucruri ca şi soţul ei. Bănuielile deveniră convingeri, iar mîndria orăşelului pentru cinstea singurului său fruntaş nepătat începu să scadă.

Trecură şase zile, după care se răspîndiră veşti noi. Cei doi bătrîni erau pe moarte. În pragul morţii, mintea lui Richards se lumină şi trimise după Burgess.

— Lăsaţi-ne singuri, se rugă Burgess. Cred că vrea să-mi spună ceva între patru ochi.

— Nu! spuse Richards, vreau martori. Vreau ca voi toţi să-mi auziţi spovedania, ca să pot muri ca un om, nu ca un cîine. Eram un om cinstit... de o cinste artificială, ca şi ceilalţi; ca şi ceilalţi am căzut cînd s-a viit ispita. Am minţit ca să pot pretinde sacul blestemat. Domnul Burgess şi-a amintit că i-am făcut cîndva un serviciu şi, din recunoştinţă (dar şi din neştiinţă), a distrus bileţelul meu, salvîndu-mă astfel. Ştiţi ce acuzaţie i s-a adus lui Burgess acum cîţiva ani. Mărturia mea — şi numai a mea — l-ar fi putut salva, dar din laşitate l-am lăsat să păţească ruşinea...

— Nu... nu... domnule Richards, dumneata...

— Servitoarea mea a dezvăluit acest secret domnului Burgess...

— Nimeni nu mi-a dezvăluit nimic...

— ...Şi atunci, el a făcut ceea ce trebuia să facă: i-a părut rău de binele pe care mi-l făcuse şi m-a demascat... după cum meritam...

— Niciodată! Jur...

— Din toată inima, îl iert.

Protestele stăruitoare ale lui Burgess nu mai erau auzite de muribund; bătrînul trecu pe lumea cealaltă fără să ştie că făcuse încă un rău lui Burgess. Bătrîna lui soţie muri în aceeaşi noapte.

Ultimul dintre cei nouăsprezece cetăţeni cu vază căzuse astfel pradă diabolicului sac; orăşelul fusese despuiat de ultima zdreanţă rămasă din gloria-i veche. Nu purtă doliu, dar îl resimţi adînc.

Printr-o lege a Adunării Legislative — ca răspuns la numeroase rugăminţi şi petiţii — Hadleyburgul obţinu autorizaţia să-şi schimbe numele (nu are im-

portanță cum, n-am de gînd să-l dezvălui) și să schimbe un cuvînt din deviza care înfrumusețase timp de atîtea generații pecetea orășelului.

Acum este iarăși un orășel cinstit, dar nu se mai lasă prins cu una cu două, căci stă pururi de veghe.

Vechea deviză:

ȘI NU NE DUCE PE NOI ÎN ISPITĂ

Deviza revizuită:

ȘI DU-NE PE NOI ÎN ISPITĂ

CUPRINSUL[1]

SCHIŢE ŞI POVESTIRI

	Pag.
Prima mea aventură literară	7
Broasca săltăreaţă din ţinutul Calaveras	11
Despre bărbieri	19
Nefericitul logodnic al Aureliei	24
Prima mea întîlnire cu Artemus Ward	28
Fraţii siamezi	33
Unirea — bine sau rău?	38
Poşta redacţiei	42
Ruşinoasa persecutare a unui băieţaş	55
Festivităţi britanice	60
Cum am editat o gazetă de agricultură	67
Pisălogul de la serviciu	74
Fotografii mentale	77
Povestea unui băieţaş rău	80
Omul împietrit	85
Faimosul meu „masacru sîngeros"	89
Venera Capitolină	94
Gazetărie în Tennessee	101

[1] Schiţele şi povestirile „Ruşinoasa persecutare a unui băieţaş", „Cum am editat o gazetă de agricultură", „Povestea unui băieţaş rău", „Gazetărie în Tennessee", „Povestea marelui contract", „Candidat la postul de guvernator", pamfletele „Scrisoare ministrului de Finanţe" şi „O scrisoare din partea Satanei", precum şi nuvela „Omul care a corupt Hadleyburgul" sînt traduse de *Petre Solomon*, iar toate celelalte lucrări din volum de *Petru Comarnescu* şi *Eugen B. Marian*.

Pag.

Printre spirite 108
Fapte în legătură cu recenta mea demisie 115
Soldatul Lucreţiei Smith 124
Povestea marelui contract 130
Cazul George Fisher 138
Preamărirea ucigaşilor 147
Autobiografie burlescă 152
Plozii de duh 159
Asasinarea lui Iulius Caesar—„localizată“.... 163
Ştiinţă sau noroc? 168
Articolul domnului Bloke 172
Experienţa familiei McWilliams cu anghina difterică 177
Doamna McWilliams şi trăsnetul 186
Ordonanţa neagră a generalului Washington.. 195
O convorbire telefonică 200
Poezii post-mortem 204
Povestea comis-voiajorului 212
Fapta bună în literatură..... 220
Canibalism în trenuri 228
Candidat la postul de guvernator 239
Onorat ca o ciudăţenie în Honolulu..... 246
Un străin interesant 248
Rogers 254
Mort sau viu? 261
La cura de apetit 272
Legenda de la Sagenfled— din Germania 286
Poveste medievală 293
Controlorul fiscal 302
O situaţie deznădăjduită 308
Un articol hazliu 315
Prima mea minciună şi cum am scos-o la capăt cu ea 321
Marea revolaţie din insula Pitcairn 331

PAMFLETE

Scene din viaţa politică americană 347
I Reprezentanţii poporului 347

Pag.

II Dialog pe teme politice 350
III Al doilea dialog pe temă politică.... 352
Alte fragmente din „Epoca de aur" 355
I Senatorul Dilworthy se pregăteşte de realegere la Saint's Rest..... 355
II În aşteptarea telegramelor 362
III Senatul stîrpeşte din rădăcini corupţia pentru a-şi păstra integritatea 363
Însemnări zilnice, aforisme, cîteva definiţii..374
Un cuvînt de îmbărbătare către exilaţii noştri ruşinaţi 388
Piatra de la Plymouth şi părinţii pelerini.... 392
Celor care trăiesc în beznă..... 398
Statele Unite ale linşajului 418
Scrisoare ministrului de Finanţe..... 426
Extraordinara descoperire a doctorului Loebe 427
În apărarea generalului Funston 433
Rugăciunea războinică 449
„O strălucită victorie militară..."..... 454
Un gentleman american 465
Americanizăm Europa 467
Cu privire la unele celebrităţi americane şi la politica lor 470
I) Un senator: domnul Clark..... 470
II) Un om de afaceri: domnul Jay Gould.. 475
III) Un alt senator: domnul Guggenheim.. 477
IV) Un teolog amator: domnul Rockefeller-junior..... 479
O scrisoare din partea Satanei..... 483
Dervişul şi străinul cîrcotaş..... 485
Un chinez în America 489

NUVELE

Bancnota de un milion de lire 499
Campania mea militară 526
Cînd faci pe însoţitorul 550

Pag.

Furtul elefantului alb 569
Extraso din vizita căpitanului Stormfield în rai 593
Legatul de 30.000 de dolari 639
Omul care a corupt Hadleyburgul 675